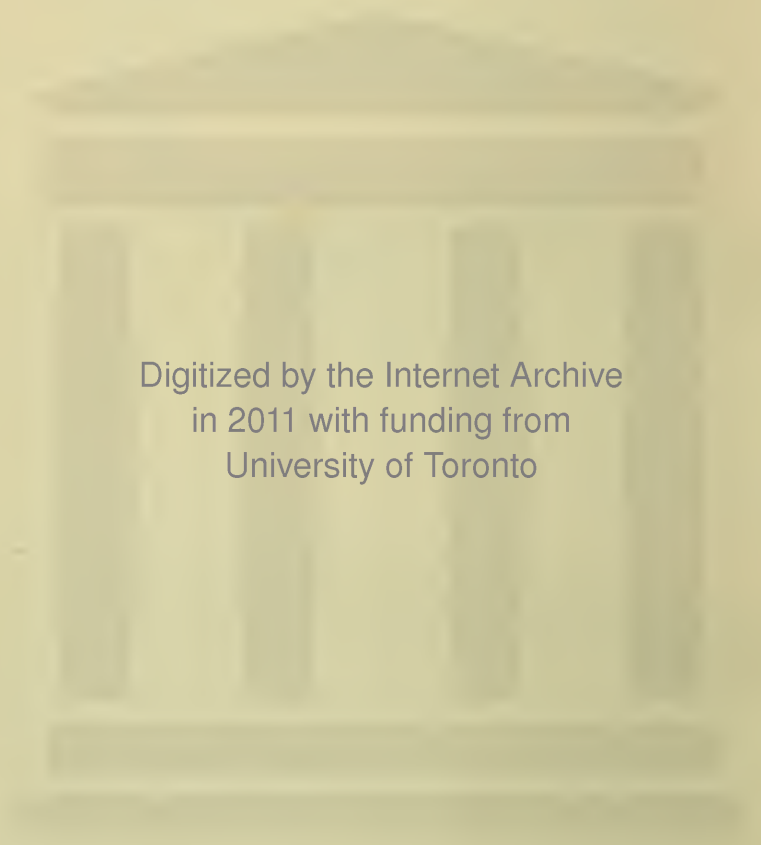

This book belongs to
THE CAMPBELL COLLECTION
purchased with the aid of
The MacDonald-Stewart Foundation
and
The Canada Council

CAMPBELL
COLLECTION

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

Red. Pouché

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA.

MARTIANVS CAPELLA

FRANCISCVS EYSENHARDT

RECENSUIT

ACCEDVNT SCHOLIA IN CAESARIS
GERMANICI ARATEA

LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI

MDCCCLXVI

BIBLIOTHECA

SCRIPTORUM GRAECORUM ET ROMANORUM TEUBNERIANA.

	<i>M. 2</i>		<i>M. 2</i>
Aeliands ed. <i>Hercher</i> . 2 voll.	9.—	Cicero ed. <i>Müller</i> . Pars I. Opera	
— varia historia	—90	rhetorica ed. <i>Friedrich</i> . Vol. I	1.35
Aeneas comment. ed. <i>Hug</i>	1.35	— Pars II. Vol. I. II., Pars IV.	
Aeschines ed. <i>Franke</i>	—90	Vol. I. II. III., jeder.	2.10
Aeschylus ed. <i>Dindorf</i>	1.20	— ed. <i>Klotz</i> . 5 part. 11 voll., kplt.	22.35
— einzelne Stücke	—30	— orat. selectae ed. <i>Klotz</i> . 2 part.	1.50
— tragoediae ed. <i>Weil</i>	1.50	— orationes sel. edd. <i>Eberhard</i>	
— Einzelne Stücke	—30	et <i>Hirschfelder</i>	2.—
Alberti Troilus ed. <i>Merzdorf</i>	3.—	— epistolae selectae ed. <i>Dietsch</i> .	
Ammianus M. ed. <i>Gardthausen</i> . 2 voll.	7.20	2 partes	2.50
Anacreon ed. <i>Rose</i> . Ed. II.	1.—	— epistolae ed. <i>Wesenberg</i> . 2 voll.	6.—
Andocides ed. <i>Blafs</i> . Ed. II.	1.20	Commodianus ed. <i>Ludwig</i> . I & II	2.70
Annae comnenae porphyrogenitae		Cornelius Nepos ed. <i>Fleckeisen</i>	—30
Alexias ed. <i>Reifferscheid</i> . 2 voll.	7.50	Cornutus ed. <i>Lang</i>	1.50
Anthimus ed. <i>Rose</i>	1.—	Curtius Rufus ed. <i>Vogel</i>	1.20
Anthologia latina ed. <i>Riese</i> . I. 1. 2.	7.50	Dares Phrygius ed. <i>Meister</i>	1.20
— lyrica ed. <i>Bergk</i> . Ed. III.	3.—	Demosthenes ed. <i>Dindorf</i> . 3 voll.	4.50
Antiphon ed. <i>Blafs</i> . Ed. II.	2.10	— Auch in 6 Partes, à pars	—75
Antoninus ed. <i>Stich</i>	1.80	— Editio maior. Vol. I.	2.40
Apollodorus ed. <i>Bekker</i>	1.—	Dictys Cretensis ed. <i>Meister</i>	1.50
Appollon. Rhodius ed. <i>Merkel</i>	1.—	Dinarchus ed. <i>Blafs</i>	1.—
Appian ed. <i>Mendelssohn</i> . 2 voll.	9.—	Dio Cassius ed. <i>Dindorf</i> . 5 voll.	13.50
Archimedis opera omnia. Ed.		Dio Chrysost. ed. <i>Dindorf</i> . 2 voll.	5.40
<i>Heiberg</i> . 3 voll.	18.—	Diod. Siculus ed. <i>Dindorf</i> . 5 voll.	15.75
Aristophanes ed. <i>Bergk</i> . 2 voll.	3.—	Dionysius ed. <i>Kieffling</i> . 4 voll.	10.80
— einzelne Stücke	—45	Dracontius ed. <i>de Duhn</i>	1.20
Aristoteles de partibus animal.		Eclogae poet. latin. ed. <i>Brandt</i>	1.—
ed. <i>Langkavel</i>	1.80	— poet. graec. ed. <i>Stadtmüller</i>	2.70
— de arte poetica ed. <i>Christ</i>	—60	Epicorum Graecorum fragm. ed.	
— physica ed. <i>Prantl</i>	1.50	<i>Kinkel</i> . Vol. I	3.—
— Ethica Nicomachea ed. <i>Susemihl</i>	1.80	Erotici script. ed. <i>Hercher</i> . 2 voll.	7.50
— Ethica Eudemia ed. <i>Susemihl</i>	1.80	Euclidis elem. ed. <i>Heiberg</i> . I, II u. IV	
— de coelo etc. ed. <i>Prantl</i>	1.20	Eudociae violarium ed. <i>Flach</i>	7.50
— de coloribus, audibilibus,		Euripides ed. <i>Nauck</i> . Ed. III. Vol. I & II	1.50
physiognomonica ed. <i>Prantl</i>	—60	— Vol. III. Fragmenta	2.70
— politica ed. <i>Susemihl</i>	2.40	— Einzelne Stücke à	—30
— magna moralia ed. <i>Susemihl</i> .	1.20	Eusebius ed. <i>Dindorf</i> . 4 voll.	15.—
— de anima libri III ed. <i>Biehl</i> .	1.20	Eutropius ed. <i>Dietsch</i>	—30
— ars rhetorica ed. <i>Römer</i>		Fabulae Aesopicae ed. <i>Halm</i>	—90
Arriani expeditio ed. <i>Abicht</i>	1.20	Fabulae Roman. ed. <i>Eberhard</i> . Vol. I	3.75
— scripta min. ed. <i>Eberhard</i>		Florus ed. <i>Halm</i>	1.—
Athenaeus ed. <i>Meineke</i> . 4 voll.	12.—	Frontinus ed. <i>Dederich</i>	1.50
Augustinus iter. ed. <i>Dombart</i> . 2 voll.	6.—	Gaius ed. <i>Huschke</i>	2.70
Annularia ed. <i>Peiper</i>	1.50	Galenii scripta minora. Vol. I	
Antolycus ed. <i>Hultsch</i>		ed. <i>Marquardt</i>	2.10
Avienus ed. <i>Breysig</i>	1.—	Gellius ed. <i>Hertz</i> . 2 voll.	3.30
Babrius ed. <i>Schneidewin</i>	—60	Hellodor ed. <i>Bekker</i>	2.40
Boetius de inst. math. ed. <i>Friedlein</i>	5.10	Herodian ed. <i>Bekker</i>	1.20
— de consolatione ed. <i>Peiper</i>	2.70	Herodotus ed. <i>Dietsch</i> . 2 voll.	1.35
— comm. in libr. Aristotelis περί		— Auch in 5 einz. Fasc.:	
<i>ἐρμηνείας</i> rec. <i>Meiser</i> . 2 voll.	8.70	Vol. I. fasc. I. lib. I. II.	—75
Buccolli Graeci ed. <i>Ahrens</i>	—60	" I. " II. lib. III. IV.	—75
Caesar ed. <i>Dinter</i> , kplt.	1.50	" II. " I. lib. V. VI.	—60
— ed. <i>Dinter</i> . 3 voll.	1.—	" II. " II. lib. VII.	—45
— de bello Gallico. Ed. min.	—75	" II. " III. lib. VIII. IX.	—60
— civil. Ed. min.	—60	Hesiodus ed. <i>Flach</i>	—45
Cassius Felix ed. <i>Rose</i>	3.—	Hesychius Milesius ed. <i>Flach</i>	—75
Catullus ed. <i>Müller</i>	—45	Hieronimus ed. <i>Herding</i>	2.40
Catullus, Tibullus, Propertius	2.70	Historia Apollonii ed. <i>Riese</i>	1.—
Cebetis tabula ed. <i>Drosihn</i>	—60	Historici Graeci minores ed. <i>Din-</i>	
Celsus ed. <i>Daremberg</i>	3.—	<i>dorf</i> . 2 voll.	8.25
Censorinus ed. <i>Hultsch</i>	1.20	Historicorum Rom. rell. ed. <i>Peter</i> .	4.50

MARTIANVS CAPELLA

FRANCISCVS EYSENHARDT

RECENSUIT

ACCEDVNT SCHOLIA IN CAESARIS
GERMANICI ARATEA

LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVNERI

MDCCCLXVI

LIPSIÆ TYPIS B. G. TEUBNERI

PRAEFATIONIS
IN MARTIANVM CAPELLAM
CAPVT PRIMVM

Martianus Minneius (uel Minneus: nam solum genetium casum Minnei codices exhibent, uid. p. 27 adnot.) Felix Capella de nuptiis Philologiae et Mercurii qua aetate scripserit Remigius Antisiodorensis aequae inepte quaesiuit atque Martianum ab eo enarratum esse glossae multis codicibus seruatae testantur. ab hoc enim homine profectam esse uitam Martiani, quae nomine auctoris omisso editioni Basileensi anni MDXXXII praefixa est, summa docet similitudo, quae inter hanc uitam et *excerpta de commento Remigii in Martianum* codicis Gudiani n. 335 intercedit. sed de hoc interprete postea dicetur.

Recentiore uero aetate de Martiani aeuo exposuit Meibomius in praef. II mus. script. *hunc autem* inquit *circa Apuleii tempora vixisse autumo, qui similiter Gaudentii Harmonicam et Nicomachi Geraseni Arithmeticam uertit.* sed haec opinatio ea solum re nititur, quod pariter atque Apuleius Graecorum illorum scripta Latine interpretatus est, Martianus Aristidem Quintilianum in suum sermonem conuertit, quae nulla plane causa est.

Multi alii ueluti Vossius de poetis Latinis p. 66, Gadius de scriptoribus non-ecclesiasticis (Florentiae 1648) p. 145, Vossius de historicis Latinis l. III p. II p. 225, Saxius onomastici litterarii uol. I p. 517 p. 518 sq., Fabricius bibl. Lat. ed. Ern. uol. III p. 215, Funccius commentarii de inertis ac decrepita ling. Lat. senect. p. 204, Schroeckhii historiae ecclesiasticae uol. XVI p. 155, Martianum circa annum 470 p. C. n. uixisse tradunt nullis causis additis. nam ne Saxius quidem unde suam opinionem hauserit indicat ita disputans *circa Leonis Thracis orientis AVG. tempora iam senex (argumento 'respersi capillis albicantibus uerticis.' L. IX p. 336) scripsisse uideri potest cum quod Carthago reflorescere Roma contra senescere coeperat, arg. L. VI p. 204 & 216, tum quod 'Securus Melior Felix, Rhetor circa Consulatum Paulini h. e. ut reor A. C. 498 adeoque Anastasio orientis AVG. cum ex mendosissimis exemplaribus emendaret. de cuius tamen aetate non una est hominum eruditorum opinio. duorum enim quibus utitur Saxius argumentorum alterum falsum est: nam Leonis temporibus Roma non tam senescere coeperat quam potius prope emortua erat sustentatis tot cladibus et cum barbarorum imperio subiecta tum ab Alarico et Giserico direpta. Carthaginem autem eo tempore reflorescere coepisse uelim scire quis Saxium edocuerit. ego hac de re Iustiniano potius credendum censeo, qui quam misera Africae condicio a Vandalis expugnatae fuerit exposuit codicis I tit. 27. alterum argumentum Saxius ex subscriptione codicis Grotiani (cf. meae ed. p. 27, 6) petiit de qua copiose exposuit Otto Iahnus commentationum academiae Lipsiensis uol. V p. 351 sq. illud igitur cum anno 498 Martiani alicui exemplo subscriptum sit, anne credibile est non uiginti*

annis post librum scriptum iam librum emendatum fuisse?

Sed qui praeter hos in eadem fuere opinione, Iacobsius encyclop. Halens. uol. XV p. 118 sq., Bernhardyus litt. Latin. enarr. p. 769, Baehrius litt. Lat. uol. II p. 606, alii, fortasse generis dicendi barbariem saeculum quintum exiens decere arbitrabantur. nos autem et hominem Afrum pusilla opera Apuleium imitatum sua prauitate saeculi alicuius genio documento habere et unum saeculum hac solum ratione ductos ex eis eligere quibus omnibus iam barbaries Latinos scriptores inuaserat, lubricum rati, scriptorem ipsum de se praedicantem audire quam nostris tantum ratiunculis nimium confidere malumus.

Primum igitur propter p. 375, 4 rectissime in codicum inscriptionibus Martianus appellatur *Carthaginien-sis*. aequè certum esse iudico Martianum non Romae uixisse et scripsisse sed Carthagine. namque apertis uerbis Satura dicit p. 375, 5 *quem Carthago alumnum suum iugariorum uiciniam uidet obsidentem*. bene autem de Remigii opinione, quae in uita ed. Bas. inuenitur, Martianum partim Romae partim Carthagine scripsisse, in qua etiam Funccius l. l. alii, iudicauit Tiraboschius (storia della lett. Ital. III 18) *Rafaello Volterano citando l'autorità di non so quale Remigio dice (l. 17 Comment. urb.) ch' ei viveva in Roma, ma non parmi che sia questa autorità bastevole ad accer-tarlo.*

Praeterea autem et ex hoc loco et ex p. 195, 31 *ex quo desudatio curaque districtior tibi forensis rabulationis partibus inligata aciem industriae melioris obtudit..* Koppius recte conclusit forensibus causis agendis Martianum occupatum fuisse. et in loco quidem modo laudato

inesse etiam illud potest Martianum antequam ad forensia negotia accederet studiis litterariis occupatum fuisse; necessario autem non inest: potest enim Saturam Martianum uellicans dicere statim ab initio liberaliorem animi habitum causidici munus dempsisse uel quo minus indueret obfuisse. — sed hoc manifestum est nulla plane ratione Martianum Africae pro consule praefuisse, id quod cum alii concludebant ex p. 375, 1 tum F. Iacobsius isque conlato Ioannis Saresberiensis loco (Polycrat. II 9); quem cur in auxilium uocauerit nescio: nam Ioannes ne uerbum quidem loco illo hac de re dixit. sed eandem fuisse Grotii opinionem ex inscriptione Grotianae editionis patet. idem censuit Huetus in libro elegantissimo *sur l'origine des romans* (p. 120), alii haud pauci. at uero hoc profecto nimis ineptum est hominem qui p. 375, 6 sq. rei familiaris tenuitatem deplorans seque ad uilia negotia ut uictum sibi quaereret inuitum descendere questum Africae proconsulem fuisse arbitrari, quem diuitem aut fuisse aut inter administrationem factum esse nemo ignorat qui Romani imperii qualis tum erat condicionis gnarus est. praeterea autem codicis I tit. 27 notitia post § 8 posita (laudauit locum Bethmannus Hollwegius, processus ciuilis I p. 97, 5) edocemur Iustinianum praefecto praetorio Africae 'pro annonis et capito . . . auri libras centum' per annum solui iussisse. inde autem nostro iure colligimus proconsulem Africae dum procousules Africae sunt uel plus accepisse, quoniam is *per omnem Africae dioecesisin . . uice sacra id est ex principis delegatione iuris dictionem, solam autem proconsularem siue Tingitanam prouinciam sub dispositione sua habebat* (uerba sunt Boeckingii ad notitiam dignitatum cap. 2 p. 148 cf. Bethm. Hollw. p. 63, 18) et tantae dignitatis erat homo, ut ne sub praefecto quidem

praetorio Italiae esset sed prouocatio ab eo statim ad ipsum imperatorem fieret (not. dign. II XVII et Böckingius p. 418). talem igitur uirum quis credat ea dixisse quae p. 375, 5—6 leguntur? sed quod grauissimum est p. 375, 1 plane non dicitur Martianum proconsulem fuisse: aliqua enim ratione hoc in loco deprauato inest Martianum apud Africae proconsulem causas egisse.

Attamen refutanda etiam eorum opinio, quos p. V dixi Martianum florentem ad annum 470 uel circiter referre, in qua opinione etiam Koppius est (nota ad p. 74). hoc enim patet p. 375, 1 utut lectio restituenda est Africae proconsulem commemorari. itaque nullo modo de exeunte saeculo quinto cogitari licet cum notissimum sit Gisericum a. 439 Carthaginem expugnasse prouinciamque Africam nonaginta quinque annos (ait Iustinianus l. l. § 1) Vandalos tenuisse, ut hoc certe tempore nullus fuerit Africae proconsul. praeterea uero Martianus p. 231, 3 haec habet *Carthago inclita pridem armis, nunc felicitate reuerenda*. haec verba, quae eis quae ex Plinio III 38 ibi exscripsit, de suo addidit, profecto non addidisset, si eo tempore uixisset quo Vandali Africam tenuerunt, quos aduersus antiquos incolas crudelissime egisse et aliunde notum est et diserte exponit Iustinianus l. l. sed in uniuersum patet Carthaginem eo tempore quo haec noster scripsit illustrem illam litterarum sedem fuisse quam Apuleius celebrauit et de qua cf. Koppius l. l. et Bernhardyus litt. Lat. p. 88.

Restat ut negem Martianum post Vandalos a Belisario ex Africa depulsos uiuere potuisse. quod cum iam propter subscriptionem, de qua p. IIII dixi (cf. Rossi inscript. Christ. I p. 476 laudatus a Mommseno proleg. Solin. p. XXX) statui nequeat, tum postquam a. 534 Africa

Iustiniani imperio subiecta est, nulli fuerunt Africæ proconsules, quod colligitur ex Cod. I tit. 28 § 2 hisce uerbis concepta *et ab eo* (nimirum praefecto praetorio Africæ) *auxiliante deo septem prouinciae cum suis iudicibus disponentur, quarum Tingi et quae proconsularis uocabatur Carthago et Byzacium ac Tripolis rectores habeant consulares, reliquae uero id est Numidia et Mauritania et Sardinia a praesidibus cum dei auxilio gubernentur.* (cf. Morcelli *Africa christiana* u. I p. 28.) quamquam Bethmannus Hollwegius *Africa* inquit *nebst Sardinien erhielt einen eigenen Praefectus Praetorio, welcher ohne Vicarius über sieben Statthalter worunter ein Proconsul gebieten sollte* (p. 97). ego quidem de hoc proconsule diu scrutatus nihil inueni.

Ea igitur de re cum vix dubitari posse uideatur, quin Martianus ante annum 439 uixerit, tamen accuratius aetas definiri nequit. et Christianae quidem fidei quod non nulli, ueluti Barthius, uestigia deprehendisse sibi uisi sunt, nihil egerunt: nec uola nec uestigium apparet unde eum uel nouisse doctrinam illam concludas. unum sane superest aetatis in sano homine satis certum indicium. et enim p. 224, 19 haec leguntur *illic promunturium Ceras Chryseon Byzantio oppido celebratum.* haec igitur hominem ex auctore suo exscribere quam de suo urbis quam Constantinus caput imperii factam splendidissime exornauerat, nouum nomen addere maluisse, si modo post annum 330, circa quem consecrata erat, uixit, quamquam uix humanum puto, tamen praestare uidetur homini huic uel hunc incredibilem stuporem exprobrare quam talem sermonis barbariem sacculo post Christum natum alteri obtrudere. uerum illud quod dixi in tali re uel in Martiano dubitari licere nun suo se auctori mancipare uoluerit dixi alius

cuiusdam loci recordatus, quo in urbe Romana commemoranda Plinii (III 38) haec verba *Italia dehinc primique eius Ligures Umbria Latium ubi Tiberina ostia et Roma terrarum caput* ita immutavit (p. 213, 25) *Umbri mox Latiumque atque ostia Tiberina dehincque ipsa caput gentium Roma armis uiris sacrisque quam diu uiguit caeliferis laudibus conferenda*. itaque eo tempore quo Martianus scripsit Romae de antiquo splendore aliquid detractum esse apparet, quod quid fuerit frustra quaeres, cum parum probabile uideatur Romae illam cladem commemorari, quam passa est sede imperii Nicomediam et deinde Constantinopolim translata.

Sed enim imbrem in cribrum ingessissemus hac de re nostris uiribus disputantes, si de uita aliqua in Barthii aduersariis latente de sua opinione nobis persuaderet quisquis in diariis litterariis Ienensibus anni 1794 p. 350 de Saxii onomastico iudicium tulit. is enim de Fabricii uerbis quibus bibl. Lat. ed. Ern. uol. III p. 215 dixit in Casparis Barthii aduersariorum inediti libri CXX cap. 13 exstare uitam Martiani e *MS. uetustissimo* petitam ita disseruit *Wir wissen . . aus einer andern zuverlässigen Quelle, dass Caspar Barth in dem . . angeführten Theil der Adversarien dargethan, dass Capella den Datis dieser Vita zufolge unter den Gordianis und also in der Mitte des dritten . . Jahrhunderts gelebt*. at quemnam codicem hunc fuisse putas, cum firmissimis argumentis demonstrari possit Barthium quotquot Martiani codices enumerauerit totidem foedissimo mendacio ementitum esse? qua de re postea dicam. itaque uehementissima suspitio oritur spurcissimum istum nebulonem, ut Martiani codices multos miros plane ementitus est, ementitum esse hanc quoque uitam. ego olim in bibliotheca Lipsiensi, ubi ineditum istum

thesaurum seruari amici narrauerant, de eo quaesiui sed nihil inueniebatur. alii Halis eos esse affirmant, neque uero quidquam interest cum neminem fore suspicer, qui eos ualde desideret.

CAPVT SECVNDVM

Codicum quibus ad recensendos Martiani Capellae libros usus sum haec est descriptio.

Codex Bambergensis (M. L V 16. 8 lacckii n. 391) scriptus est ineunte saeculo decimo in membranis formae quadratae minoris. folia sunt ducenta uiginti sex siue quaterniones duodetriginta et ternio dimidius. primi quaternionis primum folium, quod aut scriptura uacabat aut inscriptionem continebat, resectum est: ita cum folium primi quaternionis extremum reglutinandum esset post sextum folium codicis, cuius haec sunt extrema uerba *in participatum operis consessumque suscep* (p. 9, 20), errore eius ut puto, qui codices Bambergenses a. MDCXI tractabat, religatum est post secundum quaternionem in haec uerba desinentem *corpus autem* (p. 22, 24). paginae uersiculorum sunt uicenorum singulorum. hunc librum qui religiosissime et nitidissime exarauerat nactus est emendatorem, qui eum cum alio eoque peregregio conferret, quaeque discrepare animaduertisset, in eis primam scripturam aut cultello eraderet aut sive lineolis siue punctis adiectis induceret nouaque adderet scriptura minutiore quaeque ideo fortasse tantum paullo sequioris aetatis uidetur. praeterea uero duo nisi fallor homines codicem tractauerunt, alter non multo post primum emendatorem, alter saeculo fere quarto decimo. et recentior ille statim semouendus est, cum facillime aetas co-

gnoscat: pauca quae mutauit et addidit singillatim enotauit. uerum antiquior ille nec facile nec semper omnino distinguere potest a primo librario primoque emendatore. itaque ne falsam accuratioris speciem iactarem, quidquid emendatum est a duobus primis emendatoribus littera *b* insignire quam distinguere quae distinguere nequeunt malui. emendauit autem hic ex ingenio quaedam sed leuicula omnia idemque aut egregie fallor aut addidit glossas paucas ad primum nonumque libros ineuntes. ceterum saepe difficile est intellectu quid primitus scriptum fuerit, aliquotiens dispicere omnino non potui. rasuras signifi-caui stellulis. — unum restat de quo confidenter quidquam statuere uix audeo. cum enim antiquum illum emendatorem ex uno libro codicem emendasse omnia indicia suadeant, mira illa adnotatio quae facta est ad p. 24, 13 meae ed. *hoc in quibusdam codicibus non habetur* non uideo quo modo explicari possit, nisi librum ex quo Bambergensis emendatus est ipsum recensione aliqua ortum esse putes. qua in re uide ne nimis audacter hunc codicem ipsum illum credamus, quem a. 498 Romae docta aliqua recensione ortum esse antea signifi-caui, quod si uerum est, parum probabile uidetur inuentum iri librum quo minus corrupta huius scriptoris uerborum conformatio contineatur.

Codex *Reichenauensis* nunc Caroliruhensis n. LXXIII scriptus est saeculo aut decimo exeunte aut undecimo ineunte in membranis formae maximae oblongae ad exemplum aut eius ipsius aut persimilis libri, ex quo Bambergensis descriptus est. quae in exarando errauerat librarius, ea ipse ut uidetur postea ex archetypo suo correxit, sed ita ut ex coniectura nihil emendaret. itaque ex hoc libro coniuncto cum Bambergensis testimonio

Martiani uerba restitui potuissent nisi in Reichenauensi propter situm et umorem putrefieri coepto carie unius cuiusque folii particula deleta esset. quae igitur in Reichenauensi legi amplius non potuerunt, suppleni ex codice Darmstattensi n. CLXXXIII saeculi aut decimi exeuntis aut undecimi ineuntis. qui cum Reichenauensi simillimus sit neque noui quidquam afferat praeter aliquot leuissimi momenti emendationes, quamquam totum contuli, tamen non laudaui nisi ubi ille deficiebat. superest ut moneam eius modi emendationes, quibus veluti *enem* primitus scriptum postea in *enim* mutatum est, me non adnotasse nisi ubi eandem in utroque codice emendationem deprehendissem. praeterea non notauī, certe notare nolui, *afrodite armonia archanus foebus sydus armonia*, elementa *ae* et *e* commutata. assimilationem ubi alter codex seruauerat in talibus quale est *inpendere*, non notauī in altero esse *impendere*.

Hos tres libros domi contuli cum exemplo Koppiano summam cum bibliothecarum praefectorum tum regii ministri liberalitatem expertus. et Bambergensi quidem ad quintum Martiani librum recensendum Carolus Halmius ante me ita usus erat, ut paucis mutatis liber ille ex praestantissima rhetorum editione repetendus esset. idem rectissime de Vlrici Koppii opera iudicauit, qui postquam uir Hassorum Electori negotia publica priuataque ineunte hoc saeculo curasset, Electore fugato senex ad haec studia accedens Darmstattensem et Reichenauensem in sua editione ita adhibuit, ut uulgata lectione plerumque seruata raro eos inspiceret, rarius lectiones accurate exscriberet. huius rei exemplorum satis Halmius in adnotatione posuit, pauca ego in commentario notauī, unum addam non ut senem oburgem neque disciplina seuera eruditum neque ingenio

quamuis acuto tamen parum subacto ita fretum, ut ipse sapere quam superstitionem de vulgata firmiter retinenda abicere mallet, sed nequis meam fidem calidius impugnet, ubi me secus quam Koppium de codicibus referre aut uerba ab eo in textu seruata a me tacite codicum meorum auctoritate reiecta inueniet. p. 252, 8 uulgabatur *sextum* ἐκ δύο μέρων δυναμένη ἄλογος quod retinuit Koppius, nam 'nos' inquit 'codices sequimur', Carolus Boettgerus in egregia commentatione, quae inserta est Iahnii archiui suppl. uol. XIII p. 590—622, ex Euclide restituere uolebat *sextum* ῥητὸν καὶ μέρον δυναμένη ἄλογον: illud ipsum in meis codicibus inueni. ita compluries uerba codicum omisit ueluti p. 237, 17 meae ed. tamen progrediente labore inuitus quasi coniecturas excogitare coeperat interdum optimas et omnino de interpretando obscurissimo scriptore aduectis aliorum locis optime meruit. praeterea utilissimam operam posuit in laudandis hominibus doctis qui Martianum in transcurso tetigerunt. his igitur in rebus me illo saepissime usum esse Koppii nomine non addito scito siquis haec lecturus est.

Iam Bambergensis liber quantum omnibus qui huc usque innotuerunt praestet abunde ex commentario meo apparebit, ut nihil opus uideatur hic singillatim enarrare quotiens eo usus emendauerim, quae in omnibus aliis uitiōse circumferuntur, aut suppleuerim quae in aliis desiderantur omnibus. dicendum autem est de aliquot codicibus uetustis quorum ab optimis amicis notitiam accepi. nam Lucianus Muellerus mea causa codicem Bernensem inspexit, Augustus Wilmanns Reginenses, Andreas Laubmann Puteaneum et Regium Parisinos, Carolus Zangemeister Palatinum Vaticanum. et

Bernensis quidem n. 56b membranaceus scriptus est saeculo decimo, integrum Martianum continet, scholia adscripta sunt. Puteaneus eiusdem saeculi est numero 7900A insignitus, Reginus saeculi noni num. 8669, Reginensem olim Francisci Nansii num. 1987 amicus ait saeculo aut nono aut decimo scriptum esse omnesque Martiani libros continere, Reginensem n. 1535 saeculi decimi esse: extrema uerba esse *sonus vero diuisit*. Palatinus n. 1577 saeculo XI scriptus est, continet libros sextum septimum octauum. itaque grauiore corruptelae in nullo horum codicum sanantur (tum codicem aliquem non nominatim affero ubi nullam de illo loco ex eo notitiam accepi) ueluti p. 11, 26 in Puteaneo et Regio est *instanti concedere tibi sectus solitus aperire*; in Reginensi 1987 *instante con*ce*dere* (corr. ex *contendere*) *tibi* ^τ*ἑῶν* (τ et puncta supposita a m. rec.) *solitus aperire*; in Reginensi 1535 *instante concedere tibi sectus solitus apperire* (corr. in *a*perire*). — p. 62, 29 in Puteaneo *quis* (corr. a m. sec. in *quos*) *numae multos* (corr. a m. recentissima in *multus*) *successor indicat qui*; in Regio *quis nu*e* (*nume* man. sec.) *multus successor indicatur qui*; in Reginensi 1987 *quis numece* (cor. al. m. in *nume*) *multus successor indicat qui*; in Reginensi 1535 *quis numae* (*numae* a m. rec. scriptum est ut quid primitus fuerit dispici non potuerit) *multus successor indicat qui*. — p. 20, 30 in Puteaneo *cotidianis motibus agitarent pede ire formantis speculo relucebat*; in Regio *cotidianis motibus agitarent pede ire formantis speculo relucebat*; in Reginensi 1987 *cotidianis motibus agitarent pidei* (corr. rec. m. in *pedei*) *reformantis speculo relucebat*; in Reginensi 1535 *quotidianis motibus agitarent pidei reformantis speculo relucebat*. — p. 47, 22 in Puteaneo

crebroque capillitio uulsa ambifariumque nital (supra e *nital* add. *i mitale* sec. m.) *secum congressa mitificat*; in Reginensi 1987 *crebroque capillitio uulsa ambifariumque nital* (m. rec. corr. in *amital*) *congressa* (m. rec. supra add. *secum*) *mitificat*; in Reginensi 1535 *crebroque capillitio uulsa ambifariumque nital secum congressa mitificat*, deinde ras. nouem uel decem litterarum. — p. 140, 21 in Puteanei folio nunc deperdito legebatur; in Regio est *tum in togatis agminibus sosantios gracos*; in Reginensi 1987 *tum in togatis agminibus sosantios grecos* (corr. m. rec. in *gracchos*); in Reginensi 1535 *tum in togatis agminibus sosantios grechos* (corr. al. m. in *grachus*); in Bernensi *tum in togatis agminibus sosantios gracchos*. — p. 209, 19 in Puteaneo *idem cornelius post captas indos per germaniam nauigauit*; in Regio et Palatino 1577 et Bernensi *idem cornelius post captos indos per germaniam nauigauit*; in Reginensi 1987 *item* (corr. al. m. in *idem*) *cornelius post captos indos per germiniam* (*i* corr. al. m. in *a*) *nauigauit*; in Reginensi 1535 *idem cornelius post captus indos per germanicm nauigauit*.

Praeterea luculenta exempla demonstrant quae in meis libris uitiose circumferuntur, emendata in codicibus ceteroquin multo peioribus, ne ea quidem emendata inueniri in ceteris codicibus uetustis. ueluti p. 6, 20 *octauis* est in Bambergensi Darmstattensi Reichenauensi, *sesquioctauis* quod requiritur ex Vossiano interpolato scribendum erat, *octauis* exhibent Puteaneus Regius uterque Reginensis Bernensis. apparet igitur talia in codicibus interpolatis non ex uetusta traditione sed nouicia coniectura exarata esse.

Omnium autem grauissimi duo loci sunt, quorum alter est p. 174, 11. ibi cum Halmius inter verba *curas regere animorum* et εἰπωρεία est rectissime haut pauca inter-

cidisse statuisset, plane eadem leguntur in eis quorum notitiam accepi libris. nam in Puteaneo est *fit elegans clausula ut est curas regere animorum ironia est simulatio*; in Reginensi 1987 *fit elegans clausula* (add. *ut est curas regere animorum* ab al. m.) *Hironia est*; in Reginensi 1535 *fit elegans clausula ut est. Ironia est*; in Bernensi *fit eligans clausula ut est curas regere animorum. yronia est*; ex Regio amicus hunc locum non enotavit. deinde uero p. 204, 20 hanc sententiam *illis aestate grandes noctes prolixosque hyeme dies*, qua carere non possumus, omittunt Reichenauensis et Darmstattensis et in textu Bambergensis, addidit in margine Bamberg. antiquus ille librarius ex suo exemplo, quam quisquis codex omittit cum apparet prae Bambergensi neglegendum esse: omittunt autem eam omnes ab amicis inspecti. adscribam quae illo loco in codicibus leguntur. Puteaneus praebet *licet estate grandes dies plixasq. noctes nobq. septētrio cōspicabilē illis lateat sine fine*; Regius *licet estate grades* (corr. a sec. m. in *grandes*) *dies plixasque noctes (hime add. sec. m.) nobq., septentrio cōspicabilis* (illis add. sec. m.) *lateat sine fine*; Reginensis 1987 *licet (in add. rec. m.) aestate grandes dies prolixasque noctes nobisque septentrio conspicabilis (illos a rec. m. inter lin. add.) lateat sine fine*; Reginensis 1535 *licet aestate grandes dies prolixasque (·f· hieme add. inter lin. m. rec.) noctes nobisque septemptrio conspicabilis (·f· illis add. inter lin. rec. m.) lateat sine fine.* e Bernensi nullam notitiam accepi.

Hos igitur omnes codices ex uno archetypo deriuatos esse docet cum corruptelarum grauiorum similitudo et glossematum apertissimorum numerus tum lacuna illa, quam Halmius deprehendit p. 174, 12. et de illis quidem satis est ad commentarium meum prouocare, de hac dixit

Halmius ad rhetores Lat. p. 477, 32. huic textus deprauationi qui succurrere studuerint fuisse iam media aetate satis multos ex codicum interpolatorum numero apparet, quorum opera aliquot locos leuiter corruptos emendauit, quos tamen integros conferre quam inutilis tam ingentis fuisset laboris: desumpsi eorum lectiones ex Koppii annotatione. itaque aliquot bonas emendationes praebuerunt Hugianus codex Friburgi seruatus, Vossianus quo Arntzenius usus est (miscellanea. Traiecti ad Rh. CIOCCCLXV) Dresdensis, Ettenheimmuensterensis nunc Caroliruhae seruatus. Monacenses Koppius habuit septem, quorum antiquissimum — saeculi X est — adhibuit Halmius eumque iam uehementer interpolatum. ad interpolatos etiam Bodleiani pertinere uidentur, quorum tamen perexiguam notitiam Koppius praebet. interpolati etiam Leidenses sunt, quorum Oudendorpius in commentario Apuleiano frequentem mentionem iniecit. paucorum locorum emendationem debeo codici Bambergensi n. 393 qui solum nonum librum continet (uid. p. 350, 25. 354, 9. 372, 13 sq.). multa deinde uitia et plerumque quidem ut uidetur ex sua coniectura sustulit qui primus Martianum edidit ex codice satis corrupto Franciscus Vitalis Bodianus Vincentiae a. MCCCCXCIX; aliquot Bonauentura Vulcanius qui Martianum ita euulgauit Basileae una cum Isidoro Hispalensi a. MDLXXVII, ut quas in marginem reiecerat boni alicuius libri lectiones eas ad uerba scriptoris emendanda rarissime adhiberet; nulla qui curauerunt editionem Basileensem anni MDXXXII, Lugdunensem a. 1592, quam mutata inscriptione ex Lugdunensi anni 1538 repetitam esse dixit Ebertus: ego enim solum posteriorem uidi. praeclaram deinde operam Martiano impendit Hugeianus Grotius puer

quattuordecim annos natus, quamquam non dubito quin plus praestiturus fuisset, si codicem suum meis similem accurate excutere dignatus esset. nihil egit Walthardus, ne Graecas quidem litteras depingere ualuit Goezius, quorum uterque priores duos libros edidit alter Bernae a. 1763 alter Norimbergae a. 1794. ego quantum potui suas omnibus editoribus coniecturas adscripsi, qua in re illud male me habet, quod quae inter Bodianum et Vulcanium prodire editiones praeter Basileensem non uidi, ut aliquotiens Vulcanium aliquid emendasse adnotauerim, de quo ille contra consuetudinem nihil dicit, ut suspitio oriatur eis in rebus ab illo anteriorem editionem, fortasse Mutinensem, expressam esse, qua tamen Ebertus principem modo repetitam esse contendit.

De meis in emendando rationibus unum addam indigestum in particulis ab ipso excogitatis sermonis tumorem tam intactum relictum esse quam foedam negligentiam in locis aliorum scriptorum a Martiano excerptis. ita factum est ut aliquotiens Luedeckio (de Marciani Capellae libro sexto Gottingae 1862) Boettgero (uid. p. XIII) Meibomio non obtemperauerim in eis emendandis, quae quamquam aperte uitiosa sunt, si rem spectas, tamen potius scriptoris immani oscitantiae et negligentiae quam librariorum socordiae et libidini tribuenda uidentur. in uocabulis scribendis ita codicibus me mancipaui ut saepe quae aperte falsa sunt retinuerim, saepius constantiam et aequabilitatem sciens neglegerem.

Superest ut codices enumerem quorum notitiam non plenam et perfectam sed eam tamen habeo ex qua apparet Martianum Capellam a mediū aeni hominibus dignum iudicatum fuisse ex quo adulescentes in scholis instituerentur. cuius rei diserta testimonia iam C. Barthius (ad

Claudianum p. 32) et I. A. Fabricius (bibl. Lat. III 214 ed. Ern. et bibl. med. aet. I p. 330) adtulerunt ut satis uideatur quoad fieri possit, indagare ex quo tempore in scholis Martiani libri adhiberi coepti sint.

Igitur iam Fabricius hunc Gregorii Turonensis locum laudauit (libr. X extr.), quo auctor successorem quisquis futurus erat, adhortatus ut librum suum diligenter conseruet cum alia tum haec dicit ‘quod si te sacerdos dei quicumque es Martianus noster septem disciplinis erudiit id est si te in grammaticis docuit legere, in dialecticis altercationum propositiones aduertere, in rhetoricis genera metrorum agnoscere, in geometricis terrarum linearumque mensuras colligere, in harmonicis sonorum modulationes suauium accentuum carminibus concrepare: si in his omnibus ita fueris exercitatus ut tibi stilus noster sit rusticus, nec sic quoque deprecor ut auelas quod scripsi.’ et in códice Colbertino haec quae adscripsi cum tota extrema libri decimi parte omitti adnotauerunt Guadetus et Tarannus in edit. Paris. anni 1836 simul Cointium ‘ea quae secuntur a quopiam neoterico addita fuisse’ censere obseruantes. et facile profecto esset iudicare hac de re, si editores Gallici paullo maiore cura et de codicum suorum auctoritate retulissent et uarietatem scripturae adnotassent. nam hoc haud scio an ex editorum silentio concludi possit legi epilogum illum in codice Camaracensi (‘saec. VIII et IX exarato’) et Regio B. similiter enim in codice Cluniacensi alia pro hoc epilogo substituuntur, multo minus ea quidem ut uidetur apta. sed cum inter praefandum (p. XIII) ‘Regium B fere in omnibus cum Cluniacensi conuenire’ dixissent, iure de eorum fide dubites, qui hoc loco de Regio B nihil adnotarunt. tamen ueri simile duco in aliis codi-

cibus uelut in omnibus editionibus anterioribus epilogum illum legi neque qui falso acumine uti noluerit aut in rebus aut in uerbis quidquam inesse censebit quo Gregorium Turonensem epilogum illum operi suo addere noluisse appareat. itaque cum Gregorius anno 539 natus sit, iam exeunte saeculo p. C. n. sexto Martianus scholas occupauit, cum qua re optime conuenit quod iam a. 498 Martianum emendatum esse apparet ex subscriptione de qua dictum est p. III.

Duos locos adscribam a Philippo Iaffé mihi indicatos quanto in honore illis temporibus Martianus habitus sit declaraturus, alterum excerptum ex epistula Wibaldis Corbeiensis ecclesiae procuratoris ad Manegoldum anni 1149 (Iaffé mon. Corb. I p. 279) 'sed uide ne errauerit iudicium tuum quod in me scientiam et facundiam predicasti quae illo Marciani Capellae multiplici et enigmatico epithalamio figurantur. Artes quae dicuntur liberales et cetera quae de medicina uel agricultura scribuntur *ab optimis praeceptoribus* accepi.' alterum ib. p. 275 'quociens Mercurii et Philologiae coniugium considero' cett.

Et totum quidem opus complecti uidentur

Autricensis 1, membr. 4 (Haenel cat. p. 130.)

Autricensis 2, 'M. C. de nuptiis philosophiae; tractatus de artibus et scientiis uariis.'

Aurelianensis 'M. C. d. n. ph. et M.' saec. XV. membr. 12. (Haenel p. 130.)

Bruxellensis membr. 4. (Haenel p. 763.)

Cantabrigiensis 1 (codices Parisiis et in Britannia seruatos quia qui huc pertinent libri non ad manum sunt ex Montefalconio laudo) 'M. M. F. C. de septem artibus liberalibus tractatus'. Cantabrigiae in bibl. publica.

(Cat. MSS. Angl. I, 3, 2434, 254). hoc uidetur Koppius usus esse

Cantabr. 4 'M. C. d. n. Ph.' 'liber antiquissimus et Saxonice scriptus characteribus. (Cat. MSS. Angliae I, 3, 1458, collegii S. Benedicti 181.)

Cantabr. 5 'M. Min. Cap. cum commentario uel glossa Alexandri Neckam. Cat. MSS. Angl. I, 3, 1462. 185.

Vossianus 1 'M. C. cum scholiis. Cat. MSS. Angl. II, 1, 2389. 64. bibl. Isaaci Vossii.

Vossianus 2 'M. C.' Cat. MSS. Ang. II, 1, 2652. 327.

Vossianus 3 'M. C. Grotii uiri doctissimi manu cum manuscriptis collatus.' Cat. MSS. Angl. II, 1, 2822. 80.

Ottobonianus (bibl. Cardinalis Ottoboni Romae. Montf. I p. 187 d) 'M. Cap. XIV saeculo.'

Cassinensis (Montf. I, p. 218 a) 'M. C. d. n. Ph. et M. cum scholiis.'

Cassinensis 2 (Montf. ib. p. 226 a. — bibl. Cassinensis n. 332) 'M. C. d. n. Ph. et M.'

Caesenae ('Selecta ex bibl. fratrum minorum Cesaenae quae olim fuit Malatestarum' Montf. I, p. 434 d) 'M. C. d. N. Ph. et M. Item de gramm. Rhetor. Geometria et Arithmetica.'

Taruisianus ('Ex biblioth. Grimana. bibl. Taruisiana.' Montf. I, p. 482b) 'M. C.'

Venetus (in bibl. Sti. Ioannis in Viridario p. 27. Montf. I p. 486 c.) 'M. C. opera.'

Ambrosianus 1 F 119 Sup. membr. fol. min. saec. XV continet lib. I—VIII § 902. de eo et de altero Ambrosiano (uid. p. XXVI) olim a me inspectis neque ullius pretii habitis confirmavit me Guilelmus Stude-

mund qui particulam utriusque cum exemplo Koppiano collatam liberalissime mecum communicauit.

Parisinus 1 (Montf. II p. 755 a. n. 5073) 'M. C. cum commentariis.'

Parisini 2—6 (ib. n. 5302—4. n. 5302² n. 5312) M. C. libri 9.'

Parisinus 7 (ib. n. 6111) 'M. C. de 7 artibus liberalibus.'

Parisinus 8 (ib. p. 309 b. Bibl. Caroli de Montchal archiepiscopi Tolosani, cod. CXXXIV.) 'M. C. de nuptiis Ph. in uetustissimis membranis.'

Colbertini 1—3 (Montf. II p. 928 b. in bibl. regia Parisina bibl. Colbertina cod. 637, 1496, 1918) 'M. C. d. n. Ph.'

Sangermanensis 1 (bibl. S. Germani a Pratis, Montf. II p. 1131 d, n. 529) 'Mart. Minei Felicis Capellae libri IX de nuptiis Philologiae. De Grammatica. De arte Dialectica. De Rhetorica. De Arithmetica. De Astrologia et de Musica.'

Sangermanensis 2 (ib. n. 638). inter multa alia 'Mart. C. opuscula.'

Monasterii S. Martini Sagiensis (n. 29 Montf. II p. 1249) 'M. M. F. C. libri 9 de n. Ph. cum commentariis Remigii' in fol.

Monasterii B. M. de Becco (Montf. II p. 1256 d. Catal. Manusc. mon. B. M. d. Becco n. 221) 'Marci Minei F. C. de n. Ph.' etc. deest initium et finis. fol. 'Fasciculus uariarum chartarum, quaternionum etc. hinc inde aulsorum. Ita in unum collegimus quia suis locis restitui non potuerunt.' adcuratius de hoc codice egit Rauaissonus, *Rapport sur les bibliothèques des départements de l'ouest Paris* 1841 p. 515.

Parisinus 9 (in bibl. S. Victoris Parisiensis Montf. II p. 1373) 'M. C. d. n. Ph.'

Abrincatuanus (*Rauaïsson, Rapport* ctt. p. 126 *Bibliothèque d'Avranches* n. 2958. 4. saec. X. hic codex primo loco continet:) 'Incipit liber de nuptiis M. et Philologia Marciani Minei. *Le texte de Marcien C. est accompagné sur les marges et entre les lignes de quelques gloses, remarquables seulement par les traductions exactes qu'elles donnent des mots Grecs. A ce signe je croirais reconnaître la main de Jean Scot Erig ne, qui passe effectivement pour avoir comment  Marcien C.*'

Guelferbytanus 1. (Ebert catal. p. 39. n. 149 fol. saec. XIII. membr. Gud. 62.) 'Marc. Cap. De n. Ph. et M. libri IX. Luculenter exaratus.'

Vindobonensis 2 (Endlicheri CCCXLVI) membr. 4. saec. XV. 'Martiani Minei Felicis Capelle aphri Karthaginensis de septem liberalibus artibus incipit liber primus de nupciis philologiae.' (sed si Endlicherum recte intellego continet tantum libros I et II.)

Vrbinatem n. 329 exeunte saec. XV in membranis scriptum esse affirmat C. Zangemeister. omnes VIII libros continet. scholia nulla adscripta sunt. capitulis tituli additi sunt.

De Vaticanis qui totum opus continent iam dictum est p. XIII.

De Monacensi nunc inter Latinos n. 14729, olim Rat. S. Emeranus 729, Koppii Mon. C., dixi p. XVII, de ceteris Monacensibus nec Koppius accurate quidquam dixit neque C. F. Hermannus (praef. ed. Koppianae p. IX). usus est autem Koppius praeterea

Monacensibus sex. secundus est inter cod. Mon. Cat. n. 4559. praecedit Sallustius sed scriptura

differt. Koppius haec inscripsit ‘Benedictoburanus 59. 4to. A me littera D signatus, codex ille ipse est quem Pezsius (in thesauro anecdot. T. III. P. III p. 619) laudat eique septem seculorum aetatem adscribit...’ continet l. I et II cum scholiis. tertius inter Mon. lat. est n. 14271, antea Rat. S. Emmer. 271. continet librum I et II cum glossis, (Koppii B) et S. Gregorii homil. referatur ad saec. XI. — itidem antea Ratisbonae in coenobio S. Emm. (401) fuit qui est inter Mon. cod. lat. n. 14401. praeter Martiani librum quartum Boethii scripta quaedam philosophica continet. saeculi est XI aut X, Koppii F. — Koppii cod. A uidetur esse Rat. S. Emm. 70. Mon. Cod. lat. 14070 uaria et Martiani l. VI et VII continens. — Mon. cod. lat. p. 14792 (saec. XI) Koppii G puto est. insunt libri I et II cum commentario. — de E qui solus restat adcuratiorem notitiam nullam habeo.

Lugduni Batavorum hicc codices Martiani asseruantur secundum ‘Cat. libr. Man. qui inde ab anno 1741 bibl. Lugd. Bat. access. descr. Iac. Geel 1852’ p. 89 ‘Martiani Minei Felicis Capellae de nuptiis Philologiae l. I et II (f. 233 u. — 269 r.) Inscriptio recenti manu: Marcianus de nuptiis philologie. E bibliotheca Coenobii S. Iacob Leodiensis. Vid. eius Catal. n. 262.’ praeterea in uetustiore ‘Catalogo libr. tam impress. quam manuser. Lugd. 1716 hi Martiani libri commemorantur ‘1) p. 326 Martiani M. F. C. Afri Carthaginiensis de VII liberalibus artibus in membranis. Codex antiquissimus. Bibliothecae donatus a Petro Scriuero. 1606 ipsis Idibus Octobribus. Adduntur effigies Schematum Geometriae. In membranis siue columnis 36. Cf. Van Wyn. Huisz Atende leuen. Vol. I p. III p. 270’ (hunc ego librum inspicere non potui). ‘XVIII F. 36. — 2) p. 328 Martiani M. F. C.

libri VII (ibi enim finit) de nuptiis Philologiae cum adscriptis hic illic glossis. Dominus Egbertus Archiepiscopus Tradercensis obtulit.... hunc librum quem Venerabilis Dominus Gherardus De Poelgheest abbas eiusdem loci religari fecit anno Dom. 1465 in membr. XVIII. F. 87. — 3) Idem integer plane ut habeat libros VIII quos ita finit 'Martiani M. F. C. Afri Carthaginensis de Armonia liber VIII explicit. In membran. XVIII F. 88. — 4) p. 372 Martianus M. F. C. A. K. libri de nupt. Phil. et Merc. siue de arte Grammatica. In charta. Ex bibl. Mel-dus Therenot. XIX O. 36. — 6) p. 331 Marcianus Capella cum glossis densis. In membrana manu antiqua. — 7) p. 370. In membran. Nomina prouinciarum gentium urbium insularum et Paradisi fluminum etc. *ubi est nomen Marciani F. C.*... — 8) p. 371. Descriptio orbis terrae uel sphaera geometrica Marc. M. F. C. A. Carth.' — his accedunt editiones Martiani cum codicibus m. s. conlatae hae quas item in bibl. Lugd. asseruari scribit Bahlmannus '1) Capella. 1599. Cum notis MSS. A. Gronouii O. 33. — 2) Capella. Vicentiae 1499 cum adnot. MSS. a Perizonio XVIII. O. 32. — 3) Mart. Cap. per Bonauenturam Vulcanium Basileae 1577. Cui a uiro docto nonnulla sunt adscripta. — 4) Capella, Satyricon cum notis Hug. Grotii. Lugd. Bat. 1599. Cum annot. G. I. Vossii. in 8. — 5) Capella. Septendecim paginae sunt collatae cum MSS. in oct.' haec mecum olim per litteras benignissime communicauit Franciscus Bahlmannus.

Duos priores libros complectuntur

(de Monacensibus dictum est p. XXIII)

Ambrosianus M. 37 sup. membranaceus saeculi XIII formae oblongae minimae.

Berolinensis (Lat. fol. 25) cum glossa amplissima.

membr. scriptus est a. 1483. fuit D. Weimanni cancellarii Cliuensis. praeterea continet Boethium de consol. phil. corruptissimus et interpolatus.

Gissensis n. 82. 4. min. membran. saec. XIII. ex collatione quam Otto (comm. critt. in codd. bibl. acad. Giss.) publici iuris fecit nullius eum pretii esse apparet. glossis Otto solus opinor delectatus est (p. 14 sq. et p. 269 sq.).

Dresdensis (Falkenstein p. 262) saec. XV. interpolatum eum esse ex Koppii commentario apparet.

Guelpherbytanus 2 (Ebert cat. p. 40. n. 150 membr. 4. saec. XIV).

Lipsiensis (Cat. MSS. ed. Naumann. Grimmae 1838. 4: Cod. Gr. et Lat. n. XL. cum alia tum) 'Marciani C. duo priores libri cum scholiis copiosissimis quae recte Weberus 'expositionem doctam et amplissimam vocat.' Incip. *Tu quem psallentem thalamis et matre Camena. Expl. Faueantque muse et chelis latoia.* Scholiasta eadem pag. qua Lucanus explicit sic incipit: *Titulus iste quatuor nomina dat auctori suo.* Explic. *si faueat latoia chelis, id est apollinis.*

Iacobaeus ('in aedibus iacobaeis' Cat. MSS. Angliae II, 1, 8599. 877).

Basileensis F 1 22 cum commentario et uita (Haenel p. 130), cum interpolatis facere uidetur. de Hugiano dixi p. XVII.

Gothanus membr. saec. XI cum glossa (cf. Iacobs et Vkert.) meum in usum olim C. Zangemeister contulit.

Vindobonensis 1 (CCCXCIV Endl.) 'Martiani Capellae de N. Ph. et M. l. II.' inscriptio: 'Marciani Minii capelle liber primus incipit.' subscriptionem saec. XVI additam esse Endlicherus ait hanc 'explicit aurea lingua uel angelicus doctoris Bragurdini.'

Primum librum

Reginensis 1377 membranaceus, saeculi XII.

Reginensis 244 (olim 202) membr. saec. XII.

Secundum et tertium libros

Guelferbytanus 4 (Ebert catal. n. 152 membr. 8. saec. XIII): 'tertius liber primo loco positus est.'

Tertium librum

breuiatum ut uidetur

Baliolensis (Cat. MSS. Angliae I, 2 n. 391. L. 6. Oxoniae) 'M. C. de origine uniuscuiusque litterae et eius sono breuiter.'

Quartum librum

Sangermanensis 4 (Montf. II. bibl. mon. S. Germ. n. 771) 'M. C. Dialectica'.

Bernensis Sinneri 265 alia etiam complexus in fol. scriptus nescio quando.

Monasterii S. Albini Andegauensis (n. 138 fol. apud Montf. II p. 1226 a).

Quartum et sextum libros

Vindobonensis 3 (CCCXLV Endl.) mbr. 4. p. 175 Grot. — p. 213 G.

Sextum librum

Bambergensis 2 (Iaek cat. I p. 51. n. 392. Saec. X. 2f. 271. 1c.) 'liber de mensura lunae et de magnitudine terrae' ctt.

Sextum septimum octauum nonum libros

Vindobonensis 4 (CCCXXXXIV Endl.) membr. saec. XI. 4. fol. 150.

Octauum librum

Berolinensis (fol. 307) saec. XII interpolatus. unam emendationem suppeditauit: quod enim p. 305, 2

dixi legendum esse *aequalibus*, illud (scil. *aequalibus*) in hoc codice legitur.

Reginensis 1452 membran. saec. XV ('Astrologia martiani') fuit Alexandri Petauii senioris.

Cantabrigiensis 2 (in Collegio S. Trinitatis Catal. MSS. Angliae, 1, 3. 395. 6) 'M. C. de Astrologia.'

Burscoughianus (libri mss. reuerendi domini Burscough. Cat. MSS. Angl. II, 1, 9169. 8) 'M. C. Astronomia.'

Colbertinus 4 (Montfauc. II, inter Colbertinos n. 6596) 'M. C. Astrologia.'

Sangermanensis 3 (Montf. II, inter Sgerm. n. 644) 'M. C. de Astronomia.'

Puteaneus (C. Boetsch disput. circul. de Solino Altdorf. 1693 p. 23) 'M. C. lib. de sphaera.'

Vindobonensis (CCCXXXVIII Endlicheri) usque ad p. 297 Grot. 'flexio aequi natialem paene directum secat.'

Nonum librum

Bambergensis n. 393, uid. p. XVII.

Verbo tangam impudentissimam Casparis Barthii fraudem, qua uel C. F. Hermann (praef. ed. Koppianae p. VI sq.) imposuit. quos enim thesauro sibi 'chariores' codices uel 'cascae antiquitatis' laudare solet, eis tam mirabilis similitudo cum ipsius Barthii contortam uerborum stribliginem adamantis emendationibus intercedit, ut hodie inueniri putem qui illi credat in diruto aliquo monasterio — si modo recte memini — istos inuentos esse thesauros.

Primus Capellam enarrauit Ioannes Scotus Eri-gena, cuius expositionem memorat Labbeus bibl. nou-

m. s. p. 45 laudatus a Fabricio III p. 216. inuenisse sibi uisus est Abrincatus hunc commentarium Rauaissonus cuius uerba transscripsi p. XXIII, eiusque particulam nuper B. Hauréau edidit (*notices et extraits* ctt. uol. XX p. II) ex M. S. Germanensi de Pratis, qui quamquam ad cognoscendam philosophiam scholasticam utilis uideatur, ad Martianum nihil commodi afferet, quippe in quo plane eadem corruptelae inueniantur atque in nostris codicibus.

Deinde Remigius Antisiodorensis Ioannis Scoti aequalis commentarium scripsit, cuius permulta exempla supersunt ueluti Lugduni Batauorum 'R. A. commentarii in M. C. MSS. in 4' adseruantur. eidem uidentur quos Iac. Perizonius bibliothecae Leidensi legasse dicitur a Fabricio III p. 217.

Vindobonae Endlicheri CCCXXX, Mart. saec. XVI, cum alia continens tum n. IV f. 76—206 'R. A. Glossae in Marc. Cap. de N. Ph. et M.' initium: 'tu quem psallentem. . Introducitur hoc loco quaedam Marciani amica hos uersus in honore himenei cecinisse qui fertur deus esse nupciarum uel naturalium conceptionum.' . . finis: 'deceat igitur sermonem rationem uxorem habere.

sic felix falsus innuit falsa Capella,

corpore qui meruit miseram nunc ducere uitam.

Marciani Minei Felicis Capelle Glossae in Musicam compositae a Domino Remigio expliciunt.'

Romae Reginensis n. 1970. fol. membr. saec. XI 'incipit commentum in geometriam Martiani.'

Abrincatus: Rauaissonus (l. l. p. 115) in eodem codice in quo primo loco Martianus legitur septimo legi haec refert: 'incipit commentum Remigii in libro Marciani Minei Felicis Capellae.' 'Titulus iste quatuor nomina dat

suo auctori etc.' *C'est la glose de Remi d'Auxerre écrivain du neuvième siècle sur le Satiricon de M. C. Cette glose est inédite et même les manuscrits en sont rares. Celui d'Avranches est incomplet* .. (usque ad finem libri sexti).

Becci in uetere catalogo Abrincatuano apud Ranaissonum p. 589 et 515. sed num hodie exstet nescio.

Turici aut esse aut fuisse uidetur hic commentarius cf. 'histoire littéraire de la France' tome VI p. 120 'Arnoul Wiou témoigne que de son temps on les voioit aussi à Zurich.'

Guelferbyti Gudianus 335 excerptum paucarum paginarum de quo postea dicam.

Lipsiae qui adseruatur liber n. LX Naumanni saeculi XII foll. 55 Remigii esse admodum ueri simile est. Naumannus de illo codice haec habet (cat. MS. Grimmae 4. 1838) 'Glossae in M. C. Desunt titulus initium finis.' Incip. 'Sapientia et ineloquentia prodest semper nunquam obest' (quae ad uerbum congruunt cum eis quae in Gudiano 335 leguntur qui Remigii est) 'Explic. Grauat fata succidentis Osiris.' In primo libri folio a manu recentiore leguntur: 'Monast. S. Vdalrici Augustae. Gottfr. Chr. Goetzius in programm. quo bibliothec. senat. Lips. bonae menti dedicandam atque aperiendam fore indicit (Lips. 1711.) p. 28 haec de illo codice scripsit: 'Anecdotorum cateruam augent glossae latinae in Marc. Capellam membranaceae, in principio tamen uno folio truncatae quae num eadem censi debeant cum eis quas Labbeus .. citat uel sub nomine expositionis Scoti Erigenae laudat tuto hariolari non licet. Id liquido satis constat, Scholiasten ibi nobis sisti et Mythologia antiqua et Philosophorum ueterum placitis haud proletarie imbutum.' risum mouent

hae laudes in Remigium collatae. nam cum ex ineptissimis illis glossis, quas interdum Koppius (ueluti p. 150 et 211) attulit apparet nihil plane ex his commentariis disci potuisse, tum ipse cod. Gud. 335 saeculi XI olim tractaui, ut in orbe terrarum numquam quidquam insanius scriptum esse satis confidenter spondere possim.

Restat Alexander Necham, cuius codicem unum commemoraui p. XXI. memorat hunc commentarium Lelandus de scriptoribus Britannicis p. 214 laudatus a Fabricio III 216. de eo accuratiorem notitiam nullam accepi.

Interpretationem Germanicam a Graffio editam Bero-
lini 1837 glossatoribus de quibus dixi nihil praestare
ridiculae explicationes permultae docent. noui uix quid-
quam ad Martianum emendandum ex ea discetur.

CAPVT TERTIVM

Martianus qua ratione auctores suos exscripserit
apertissimo documento sunt libri quintus sextus nonus.
quinti enim posteriorem partem Aquilae Romano debuit,
noni maiorem partem Aristidi Quintiliano, sextum confla-
uit paucis exceptis ex Plinio et Solino, ut antea putabatur.
nunc enim postquam Solinum Mommsenus (praef. p. XXI
sq.) demonstrauit chorographiam aliquam Plinianam in
epitomen redegisse, uix credideris Martianum ita modo
Solinum modo Plinium exscripsisse, ut mea annotatio ex-
hibet, sed potius illam Plinii epitomen ubique adhibuisse.
neque omnino, nisi ubi uni alicui totum se mancipauit
uelut Aquilae et Aristidi, ueri simile duco ex uariis aucto-
ribus sua hausisse sed potius ex simili aliquo opere ency-
clopaedico. sed de his ariolari tantum licet cum nihil
quantum sciam de tali opere traditum sit, ego satis habeo

demonstrasse probae et antiquae doctrinae illud opus quod exscribebat uestigia retinuisse. hoc enim ante omnia cauendum est, nequis credat Martianum ubi Varronem laudat eum ipsum ante oculos habuisse: laudauit ut hoc exemplo defungar in sexto libro ne semel quidem Solinum et Plinium quos exscripsit, compluries autem Varronem Plinio scilicet ipsi laudatum. itaque M. Terentio Varrone iam Ritscheliuss (quaest. Varron. Bonnae 1845, p. 10) et Krahnerus (de Varronis philosophia. Noui Brandenburgii 1846, p. 24) suspicati sunt post C. F. Hermannum (praef. ed. Kopp. p. XX) Martianum Capellam aliqua tenus usum esse. quorum argumentis unum placet addere, quo in uniuersum quantum Varroni se addixerit patebit. Varro enim Stoicorum hylozoismum, quo totum mundum deo animari deumque esse sibi persuaserant (cf. in primis Laert. Diog. VII 70 137) pinguius paullo ita exornauit, ut Stoicorum placitum θεὸν δὲ καὶ τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀκτέρας καὶ τὴν γῆν τὸν τ' ἀνωτάτω πάντων νοῦν ἐν αἰθέρι arbitrantium (Plut. de plac. phil. I 17) his fere uerbis seruatis ab Augustino (de ciu. dei VII 6, cf. Lipsius physiol. Stoic. II diss. XI et Franckenus, fragm. Varronis apud August. de ciu. dei seruata Lugd. Bat. 1836 p. 62 sq.) expresserit 'ab summo autem circuitu caeli ad circulum lunae aetherias animas esse astra ac stellas, eos caelestes deos non modo intellegi esse sed etiam uideri.' haec Martianus ita imitatus est ut deos, quos non modo sermocinari sed etiam nuptias facere ad sui aevi exemplum iussit, tamen simul astra esse uoluerit. nam Astronomia 'haec enim' inquit (p. 301, 13 sq.) 'uerrecundae arbitror probitatis motus cursusque proprios ipsis edisserere qui mouentur docereque deos uelle quod faciunt.' cf. in primis quae leguntur p. 27, 5 cum Koppii nota.

Omitto priorem primi libri partem fabulae ipsius eiusque non tam facete fictae ut quem Martianus imitatus sit quaerendum uideatur exordium continentem. deinde uero quidquid de reconditiore deorum natura Martianus obscure plerumque innuit Varronianae doctrinae uestigia prae se ferunt ueluti p. 15, 27 sq. de his Martiani uerbis *haec cum Iuno adfixa, ut adhaerebat elatiori plurimum Ioui, adclinatis eius auribus intimaret de quodam purgationis uibrationisque luminis loco, adlapsa sensim Pallas corusca descendit atque ita ut uidebatur uertici Iouiali inhaerere superuolans tandem constitit sublimiore quodam adnixa suggestu* Koppius (p 83) adnotat e Diodoro haec hausisse uidetur, mihi potius tota res a Varrone petita uidetur, id quod patet ex loco Varronis apud Augustinum libri de ciu. dei VII, 16. totum enim hoc capitulum Varronianae doctrinae plenum esse rectissime iudicauit Franckenus (fragm. Varronis apud Augustinum de ciu. dei Lugd. B. 1836 p. 87): sequitur autem cum ex toto rerum habitu tum ex capitulo 17 in.; ibi cum Varronem laudet apertis uerbis facile colligitur quae paullo antea generatim de paganorum opinionibus exposuerat ad eundem spectare Varronem ipsum. ubi cum legatur *Mineruam etiam quia eam humanis artibus prae-*posuerunt nec inuenerunt uel stellam ubi eam ponerent eandem uel summum aethera uel etiam lunam esse dixerunt, patet Martianum *Mineruam summum aetherem* significare uoluisse quippe quam *sublimiore quodam adnixam suggestu* depingeret. Iuppiter deinde secundum ueterem explicationem apud Martianum inferior aetheris pars est, Iuno aer. praeterea huc facit August. de ciu. dei III, 10 *cur illi etiam Iuno uxor adiungitur, quae dicitur soror et coniunx. quia Iouem, inquiunt, in aethere accipimus*

in aëre Iunonem et haec duo elementa coniuncta sunt, alterum superius alterum inferius. quis igitur non uidet illud *inquiunt* quamquam generatim de paganis dictum in Varronis solius auctoritate adquiescere? neque dubito quin hoc etiam quod paullo post legitur ex Varrone peti- tum sit ‘aut si *aetheris* partem superiorem Mineruam tenere dicunt...’

Sequitur ut dicam de eo loco ubi (p. 17, 2 sq.) de regionibus caeli et de deis in eis habitantibus exponitur. quam uniuersam disciplinam Etruscorum esse, nihil est quod post O. Muellerum (vol. II p. 129 sq.) demonstrem. hoc enim non solum apparet ex Plinio Etruscos caelum in sedecim regiones diuisisse narrante (cf. quos praeterea laudat Koppius p. 91 ad fin.) sed Martianus ipse quos *bissenos collegas* Iouis appellauerat deos (p. 17, 8) eos alio loco (p. 342, 18) Etruscorum esse dicit

‘bis sena quamuis uos Etrusci numina
ritus frequentent atque opiment uictimis.’

cf. Muellerus II p. 81. itaque Krahnerus de hoc loco sic iudicat (de Varronis philosophia p. 24) ‘nec repugnabo siquis admodum probabili coniectura quae Marcianus ex Etruscorum disciplina augurali tradit l 45 sqq. lecta fuisse contendat in Varronis antiquitt. rer. diu. lib. III.’ sed quae ex Varronis libro illo III seruata sunt (Merkelius p. CXV sq.) in eis nihil inuenies, quo adducaris ut Varro- nem reconditam hanc et abstrusam Etruscorum discipli- nam exponere quam intra populi Romani instituta et opiniones de rebus sacris et de deis se continere maluisse censeas. deinde quamquam Varro- nem minime negauerim Etruscorum religionem tetigisse, nusquam quantum com- peri dictum est eum data opera de Etrusca disciplina ex- posuisse. quid quod ne Plinius quidem in indice auctorum

libri II Varronis meminit ubi haec habet: ‘Caecina *qui de Etrusca disciplina*, Tarquitio qui item, Iulio Aquila qui item’. (cf. de his Muellerus II p. 34sq.) Plinium autem quem aliis in rebus Varrone usum esse saepissime (uid. indices auctorum ad II. II — VIII. X — XIII. XVI — XXIII. XXVI. XXVIII — XXXI. XXXIII — XXXVII) constat cur hac in re ‘uirum doctissimum Romanorum’ sequi noluerit, si modo disciplinam Etruscam in antiquitatum rerum diuinarum libris exposuisset, nulla caussa excogitari potest. ceterum ne id quidem quod Censorinus (de die natali cap. 14. p. 34, 14—16 ed. Iahn.) ex Varrone affert ‘Etruscis quoque libris fatalibus aetatem hominis duodecim hebdomadibus describi Varro commemorat’ aliud probat quam Varronem Etruscorum disciplinas non plane praetermississe.

Verum quo minus Varronem eo de quo agimus loco Martiani auctorem fuisse credamus obstat etiam quod de mirabili illa doctrina, qua Iuppiter ipse p. 17, 2 *Penates* habere dicitur, Varro quantum quidem ex doctrinae eius reliquiis conici licet nihil plane praecepisse uidetur. contra haec doctrina, cuius ni fallor praeter nostrum Arnobius unus meminit, refertur potius ad Nigidium Figulum (p. 123. lib. III, 40) *Nigidius Penates deos Neptunum esse atque Apollinem prodidit qui quondam muris Ilium mortalium condicione adiuncta cinxerunt. idem rursus in libro sexto exposuit et decimo disciplinas Etruscas sequens genera esse Penatium quattuor et esse Iouis ex his alios, alios Neptuni, inferorum tertios, mortalium hominum quartos, inexplicabile nescio quid dicens.* et exposuisse quidem Nigidium de aliis Penatibus XVIII de deis libro docet Macrobius Sat. III 4 *Nigidius enim de dis libro nono decimo requirit num di penates sint Troia-*

norum Apollo et Neptunus qui muros eis fecisse dicuntur et num eos in Italiam aduexerit. praeterea eum de Etruscorum disciplina scripsisse ex Arnobii l. l. aliisque quos attulit Hertzius (de N. F. Berolini 1845 p. 32. cll. Muellerus II p. 34) constat, ut admodum ueri simile uideatur Martianum uel potius Martiani ignotum aliquem auctorem totam hanc doctrinam de sedecim caeli regionibus a Nigidio mutuatum esse. quamquam minime infitias eo Martianum cum eis quae a Nigidio desumpserat alia etiam miscuisse ut iam Muellerus uidetur iudicasse cum diceret, *wahrscheinlich ist das Ganze ein Fragment aus den Etruskischen Fulguralbüchern, es ist voll von ächt-etruskischer Lehre, obgleich auch dem Bestreben der Haruspices gemäss allerlei fremde Götterlehre aufgenommen und in die sechzehn Regionen vertheilt ist.* (vol. II p. 131.) quae autem Muellerus ad haruspices tanquam confusionis auctores transtulit ea uerius puto ad Martianum ipsum referemus. unum addam ex quo totam hanc caeli partitionem non a Martiano excogitatam sed ab alio quodam auctore desumptam esse pateat certissimum argumentum. nimirum in uniuersa fabula contextenda primarias partes inter deos agunt Apollo Mercurius Venus: his igitur in caeli istis regionibus si sua somnia exornasset nemo dubitabit quin aliquem locum assignasset: sed ne uerbo quidem tanguntur.

Sed iam singula examinanda sunt. et p. quidem 17, 2 quod dicit: *‘. . . praecipueque senatores deorum qui Penates ferebantur Tonantis ipsius, quorumque nomina quoniam publicari secretum caeleste non pertulit, ex eo quod omnia pariter repromittunt, nomen eis consensione perfecit’* quae de Penatibus dixit ea Nigidii uideri iam demonstrauius; sed si ad hunc Arnobii locum ad-

tenderis (III 40 p. 123) 'Varro qui sunt introrsus atque in intimis penetralibus caeli deos esse censet quos loquimur nec eorum numerum nec nomina sciri (cf. Muell. Etrusci II 82b) hos Consentes et Complices Etrusci aiunt et nominant quod una oriantur et occidunt una, sex mares et totidem feminas, nominibus ignotis miserationis parcissimae sed eos summi Iouis consiliarios principes' (debebat enim Oehlerus *ac* quod ante *principes* nullo sensu legitur delere) 'existimari. nec defuerunt qui scriberent Iouem Iunonem ac Mineruam deos Penates existere sine quibus uiuere ac sapere nequeamus, sed qui penitus nos regant ratione calore ac spiritu,' — hoc inquam loco comparato et Varronianae a Nigidiana doctrina discrimen et Martiani quam nostro loco commisit negligetia adparet. Varro enim cuius omnia sunt, quae modo ex Arnobio transcripsi — neminem enim quod Arnobius hoc loco *nec defuerunt* scripsit, eo adducet ut haec ipsa quoque ex Varrone bonum patrem rescripsisse neget — accurate distinxit inter Consentes et Penates (nam parum accurate hac de re statuisset uidetur Klausenus, 'Aeneas und die Penaten' u. II p. 659 ad fin., ceteroquin egregie disputans) et a Nigidio eo dissentit, quod ille quos Penates Romanos publicos esse uidit eos aliqua ratione explicare uoluit cum diceret Neptunum et Apollinem Penates Romanorum esse scilicet quia muros urbis μητροπόλεως Romae extruxissent, contra Varro in interiorum rerum conexum altius quodam modo descendens duobus Penatibus non contentus — duos autem primitus Romae fuisse persuadet Klausenus p. 658 in. — quos primarios deos esse putabat eos urbis suae Penates esse uolebat. deinde quae de Etruscis Penatibus ex Nigidio Arnobius refert plane ex alio genere sunt neque ullo modo cum

Romanis istis Penatibus cohaerent: fortasse etiam ex alio Nigidii libro desumebantur. — at bonus Martianus Penates a Nigidio mutuatus cum his Varronis Consentes commiscuit.

Qui deinde apud Martianum sequitur *Vulcanus Iouialis* (p. 17, 5) eum quo modo explicem nescio: *Velchanum* in nummis Paestanis occurrentem laudauit Gerhardus de deis Etruscorum p. 6 et p. 29, n. 542.

Secuntur (p. 17, 7) haec ‘tunc etiam ut inter alios potissimi rogarentur ipsius collegae Iouis, qui bissemi cum eodem numerantur quosque distichon complectitur Ennium’ ctt. ubi alium Martianus commisit errorem, cum deos illos duodecim ab Ennio enumeratos a Consentibus de quibus p. 17, 2 sq. dixerat, distingueret: confusio inde orta est quod antea Consentes cum Penatibus Iouis commiscuerat.

Deinde quos p. 17, 13 *residuos* deos dixit, eis Koppius recte uidetur planetas significari putare. tum p. 17, 22 in enumerandis primae regionis deis quos antea confuderat *Penates* et *Consentes* recte distinxit. *Salutem* nos ex Sabinorum tantum religionibus (cf. Prellerus myth. Rom. p. 601) nouimus. secuntur Lares, puto *coilopotentes* illi qui in inscriptione apud Tertull. de Spect. 5. commemorantur: nam sic interpretandum esse O. Muellerus (Etr. II 91, 31) rectissime statuit quamquam Prellerus (Myth. Rom. p. 421⁶ sq.) *compito* legendum esse censet. sequitur *Ianus*, qui O. Muellero (II 58 sq.) Etruscorum deus quamquam Latino nomine appellatus uidebatur secus atque Gerhardo (de deis Etruscorum p. 25, 29) qui si Ioannis Lydi testimonium parui aestimandum putat, oppono Varronis auctoritatem ad quem idem prouocat (mens. p. 56) ὁ δὲ Βάρρων ἐν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ

τῶν θείων πραγμάτων φησὶν αὐτὸν παρὰ Θούσκοις οὐρανὸν λέγεσθαι καὶ ἔφορον πάσης πράξεως.' hanc doctrinam autem uere Varronianam fuisse docet Macrobiani locus (Sat. I, 9) a Muellero commodè adhibitus. neque uideo cur Faleriis praeter alienorum populorum deos non etiam Etrusci dei culti fuerint, ut quadrifrontis Iani simulacrum Faleriis Romam aduectum (cf. Muellerus II 58⁶⁸) huic Muelleri sententiae certe non aduersetur. sed hic Etruscorum caeli deus postea cum Latinorum Iano portarum deo commistus est. ceterum ingeniosissima est Merkelii (proleg. ad Ou. fastos p. CCXXVII) opinio Etruscum Iani nomen fuisse *Falacer* cf. *Corssen Beiträge zur Latein. Formenlehre* p. 344 et 473. restant *Opertanei* — nam *nocturnumque* glossema esse demonstrari potest — quibus recte uidetur statuere Muellerus (II p. 131) *inuolutos* deos significari quorum mentio fit apud Sen. quaest. natur. II 41 ex Caecina (u. Muell. Etr. II 34). eosdem significauit Varro Arnobii III 40 'Varro qui sunt introrsus atque in intimis penetralibus caeli deos esse censet quos loquimur nec eorum numerum nec nomina sciri', sed quod hos *Penates* putat Muellerus, errat (p. 82⁶ cf. Gerhardus p. 22¹⁷ et 148¹⁴⁵): nam Arnobius solum quae Varro de *opertaneis* uel *inuolutis* illis praeceperat falso inter *Penates* retulit ut ex toto conexu apparet: Varronem enim quae Penatium fuerint nomina optime scire sibi uisum esse antea diximus.

In regione caelesti secunda (p. 17, 24 sq.) praeter Quirinum Sabinorum deum bellatorem Mars domicilium habet, de quo ab Etruscis culto cf. Muellerus Etr. II 58 et Gerhardus de deis Etr. 21¹². 29⁵⁶. alii qui huc usque in hoc domicilio tuto habitabant nullo iure eiciendi sunt. Iunonem ab Etruscis in honore habitam esse Muellerus (II 45)

demonstrauit; de *Fonte* et *Lymphis* nihil habeo quod eis addam quae Koppius contulit. deinde *Nouensides* scribendum est ut docuit Mommsenus (*Unteritalische Dialecte* p. 342); hi cum Etruscorum non sint sed Sabinorum (Varro de l. L. V p. 79 Sp.) uehementer dubito num Martianus apud Nigidium inuenerit.

In *tertia* regione (p. 17, 27 sq.) habitantes *Iuppiter Secundanus* et *Iouis Opulentia* qui sint nescio. de *Minerua* Etrusca dea omnia nota sunt (Muellerus II 48 Gerhardus p. 41); de ceteris non minus desperata res est quam de quartae regionis *Lynsa syluestri* et *Fauore*.

In *quinta* regione (p. 18, 5) cur transcurssae dicantur domus coniugum regum nemo facile expediet: nam plane non intellegitur cur Iuppiter et Iuno hic etiam domicilium habeant. ego putem eum quem Martianus hic exscripsit Iunonis et Iouis domum totum caelum complecti docuisse, Martianum autem haec non satis recte intellexisse. huius rei uestigium censeo in p. 17, 24 inesse. *Cererem* Etruscis iam O. Muellerus (II p. 61) uindicauit propter Caesium apud Arnobium (III 40) Fortunam Cere-rem Genium Iouialem Palem Etruscorum Penates *arbitratum*. itaque haec res non certa erat sed solum aliqua Caesii opinatio (quem secutus esse putandus est Seru. ad Aen. II 325 ubi *Genius Iouialis* nescio quo casu excidit): Nigidium aliter praecepisse ex nostro apparet. quamquam enim Ceres Pales Genius p. 18, 6 in proxima uicinitate commemorantur, tamen neque Fortuna additur neque Genius dicitur *Iouialis*: de *Penatibus* autem ne uerbum quidem inicitur. *Tellurus* comparari potest cum Varronis (Aug. de ciu. dei VII 23) *Tellumone*. sed qui sequitur *Terrae pater Vulcanus* scrupulos haud exiguos mouet. quem enim Koppius excitauit Varro in

libris de l. l. ubinam *terrae patrem ignem, matrem aquam nuncupet*, diu frustra quaesiui. puto hunc locum (p. 67 Sp.) Koppium in suum usum miro modo conuertisse 'igitur duplex caussa nascendi ignis et aqua; ideo ea nuptiis in limine adhibentur quod coniungit. *hinc et mas ignis quod ibi semen, aqua femina quod fetus alitur humore*' collata fortasse p. 76 Sp. 'ignis a nascendo quod hinc nascitur et omne quod nascitur ignis gignit.' patet hinc longe distare *Vulcanum dici terrae patrem* et nego tale quidquam a Martiano sine auctore dictum fuisse, qui licet multos sequi potuisset nunc deperditos, tamen suspitio subnascitur *Terraeque pater* nihil esse quam glossema temere in textum illatum, ut explicaretur Tellurus ille et librariis et nobis ignotus. Mulciberum et Vulcanum uero a Martiano bis commemoratos esse non multum miror. de *Genio* Koppius recte dixit.

Sexta septima octaua nona regio deos continet plane ignotos: nam de eo qui Pales dicitur ne post Muellieri (II 88) et Merkelii quidem (prol. ad fast. p. CCVIII sq.) disputationes certi quidquam affirmari licet nisi quod Etruscorum eum fuisse (Arnob. III 40) et a dea Latina eiusdem nominis diuersum: alia sibi persuasit Gerhardus (l. l. p. 30⁶³).

De *decimae* regionis Neptuno cf. Gerhardus p. 19⁵. sed quod Muellerus II p. 55⁵⁰ dicit *zugleich kommt er in der Genienlehre der Tuskanischen Disciplin . . vor* de hoc Gerhardus aliter dubitauit p. 19⁵ *seine Geltung als etruskischer Penat . . problematisch* atque mihi dubitandum uidetur. nam ad quem Arnobii locum (III 40) uterque prouocat *Nigidius Penates deos Neptunum esse atque Apollinem prodidit* ... in eo de Etruscis Penatibus nihil plane praecipitur, sed Nigidium ut iam antea exposui

Romanorum Penates quos Varro tres censebat aliqua ratiocinatione usum Neptunum et Apollinem habuisse apparet. de Etruscis autem apud Arnobium postea demum dicitur. neque tamen ex his uerbis *idem . . exponit . . disciplinas Etruscas sequens genera esse Penatum quatuor et esse Iouis ex his alios, alios Neptuni . . .* ullo modo conici licet Neptunum inter Penates fuisse sed solum eum Penates habuisse. de *Neuerita* adquiescendum erit in Prelleri (Rom. myth. p. 503) suspitione; *Consum* Sabinum deum (Prellerus p. 420) ab Etruscis ut uidetur alienum aliunde Martianus admiscuisse uidetur.

Quae in *undecima* regione est *Valitudo* ei Forcellinius consuluit allato nummo ex Morell. numism. fam. R. (tab. I 3) quamquam sic quoque multae dubitationi res obnoxia est. cetera Grotius emendauit. de Pauore et Pallore cf. Prellerus p. 612 et Hartungius II p. 614. locis ab his hominibus laudatis adde Minucium in Octauio (25, 8) = Cyprian. de idol. uan. 2, 4 et Lactantium I, 20, 11, quorum utrumque Varronem exscripsisse coarguit Augustinus de ciu. d. III, 23.

De reliquarum regionum deis nihil habeo quod addam: nam *Saturni caelestem Iunonem* non adsequor; *Sancum* et *deos publicos* ad Etruscos non pertinentes alterum a Sabinis (uid. Prellerus p. 634sq.) alteros ni fallor a Varrone eosque nimis inscite mutuatus est. nam *dei publici* nulli erant in cultu sed solum denominati ita a Varrone: Varronis enim uerba leguntur apud Augustinum de ciu. dei VII 17 'de *dis* inquit *populi Romani publicis* quibus aedes dedicauerunt eosque pluribus signis ornatos notauerunt in hoc' (scil. tertio) 'libro scribam.' cf. quae Franckenus adnotauit p. 94³, neque sententiae meae obstat Tertull. ad Nat. II 9 laudatus a Prellero myth. Rom.

p. 137¹. *Ianitores terrestres* (Muell. II p. 132 in.) ex Etrusca disciplina desumpsisse Martianum quamquam ueri simillimum est adcuratius nihil adferre possum.

De uniuerso huius diuisionis consilio et ratione cf. Muellerus II p. 131. transeo nunc ad ea quae secuntur, minus certa et quae a Martiano aut ficta uideantur aut quae minus recognita et cuius nota esse potuere praetermissurus. itaque p. 19, 13 depingitur Iuppiter ita ut iam Vulcanius rectissime mundi uniuersi in eo imaginem agnouisse uideatur. tota exornatio puto Martiano ipsi debetur sed rem unde desumpserit nemo dubitauit hoc Augustini de ciu. dei (VII 6) loco inspecto 'dicit ergo idem Varro adhuc de naturali theologia prae loquens, deum se arbitrari esse animam mundi quem Graeci uocant κόσμον, et *hunc ipsum mundum esse deum*'. similiter Varro in Curione (Aug. de ciu. dei VII 9. Krahnerus Varronis Curio p. 1) *Iouem . . esse mundum* contendebat. — deinde p. 19, 27 sq. Iunonem depingit ita tamen ut in ea se Iouem pro mundo accepisse oblitus esse uideatur: cum enim dicit 'ipsius uero diuae uultus adsiduae perlucens gratiae, fratri consimilis nisi quod ille immutabili laetitia renidebat, haec conmutationum adsiduarum nubilo crebrius turbidabatur' patet hoc loco rursum Iouem aetherem, Iunonem aëra significare.

Deinde admodum memorabilis est locus p. 20, 20 — 21, 3. haec enim patent a Koppio parum recte ad idearum Platoniarum exemplum conformata dici, quo uel minus probandum quod *colorem* Martianum *dixisse* censet ex clypeo Vulcani Homérico: ego cuius opinor in mentem ueniet oui Orphici quod Martianus in describenda illa sphaera imitatus est; nam quem Orphici in ouo illo inesse uoluerunt totum mundum κατὰ δύναμιν ut ita dicam

eum more suo noster pinguius depinxit ne compita quidem ab hac *idea* mundi aliena ratus. de ouo Orphico autem satis est ad Lobeckium (Aglaophami I p. 474 sq.) prouocare. uerum ut haec certa uidentur ita incertum erit iudicium de auctore, ex quo Martianus ouo illo abusus sua hauserit; Orphica enim ipsa ab eo lectitata fuisse parum probabile est. neque tamen desunt iudicia quibus adducaris ut eum Orphicas doctrinas attigisse credas, quem satis ni fallor luculentis exemplis principalem Martiani auctorem fuisse demonstrauius, M. Terentium Varronem. quod enim Lobeckius (p. 476) ouum cosmogonicum appellat mundi uulgatissimam similitudinem, omnino tam uulgata mihi illa similitudo non uidetur neque Orphici intra huius similitudinis fines se continuere quippe qui ouum illud ideam etiam mundi esse uoluerint. omnino non puto totam rem a caeli terraeque adspectu deductam fuisse quoniam eis temporibus quibus theogonia Orphica fingeatur terra hominibus disco quam uitello similior uidebatur, sed mundum nondum perfectum comparabant cum ouo in quo praeformatam uidebant uniuersam animalis uitam. ceterum sciens praetermitto quae Bachofenus (*Graebersymbolik*) de illo ouo p. 20 sq. et alibi disputauit. is ipse autem Varronis locus quo ad sententiam suam confirmandam Lobeckius utitur ex logistoricis (ed. Bipont. p. 318) ‘caelum est testa, item uitellum terra, inter illa duo humor quasi in sinum clusus aëri in quo calor’ (emendauit locum Krahnerus de phil. Varronis p. 18) Varronem Orphica adtigisse mihi probat comparatus scilicet cum Senecae de Varrone testimonio (fragm. Bip. ib.) ‘quo modo potest mundus esse ut ait Varro sine capite sine praeputio’; haec enim aliter explicari plane nequeunt quam ut Varronem putes Orphicam de macrocosmo quem

uocant doctrinam uellicasse, de quo rursus ad Lobeckium (II p. 911 sq.) prouoco. praeterea de microcosmo et macrocosmo cf. copiosissima Lipsii disputatio physiologiae Stoicorum, l. III diss. II. in hac igitur Orphicorum sententia Varro quem Stoicorum praecepta multis in rebus uehementer probasse aliquot exemplis antea declarauī offendisse uidetur hylozoismum inficete peruerti ratus tali singularum mundi partium cum singulis Dei membris comparatione instituta, insulseque quae Orphici excogitauerant irridebat. Varronem igitur cum Orphica etiam tradidisse ueri uideatur simillimum quidni coniciamus Martianum ex eo desumpsisse quae apertissime Orphicorum praecepta sapiant?

Tum quod p. 21, 10 Saturnus cum Vesta consociatur recte Vestam saepe idem significare quod Terra Koppius adnotauit; poterat Varronis afferre auctoritatem ex Aug. de ciu. dei VII 24 'Tellurem inquit putant esse . . . Vestam quod uestiatur herbis.' cf. quae Franckenus adnotauit p. 107.

Deinde p. 22, 20 Sol in deorum senatum ingressus quibus uerbis describitur ea cum Macrobiani Sat. I 18 de eadem notatione comparata 'hae autem aetatum diuersitates ad solem referuntur ut paruulus uideatur hiemali solstitio qualem Aegyptii proferunt ex adyto die certa quod tunc breuissimo die ueluti paruus et infans uideatur: exinde autem procedentibus augmentis aequinoctio uernali similiter atque adulescentis adipiscitur uires figuraque iuuenis ornatur: postea statuitur eius aetas plenissima effigie barbae solstitio aestiuo; quo tempore summum sui consequitur augmentum. exinde per diminutiones dierum ueluti senescenti quarta forma deus figuratur' comparata cum hoc loco inquam unum fuisse fontem docebunt ex

quo Macrobius et Martianus hauserunt, hoc est Varronem, quippe quem alio etiam capituli huius loco Macrobius diserte laudauerit tum omnem dubitationem ni fallor tollet Varronis — ei enim rectissime Franckenus p. 86 uindicauit — fragmentum (Aug. de ciu. dei VII 16) hoc ‘Apollinem quamuis diuinatorem et medicum uelint’ tamen ut in aliqua parte mundi statuerent ipsum etiam solem esse dixerunt; Dianamque germanam eius similiter lunam et uiarum praesidem. unde et uirginem uolunt, quod uia nihil pariat et ideo ambos sagittas habere quod ipsa duo sidera de caelo radios terras usque pertendant.’ quae enim Macrobius cap. 18 disputauit tam arte cum hac a Varrone ut uidetur fusius explicata Solis uel Apollinis natura cohaerent ut quin Macrobius alia etiam omnia haec a Varrone mutuatus sit nullus dubitem. — itaque ne *Nortiam* quidem (p. 24, 12) ex Etrusca disciplina huc accitam (cf. Muell. Etr. II 54 sq.) alii puto noster debuit quam ipsi Varroni.

Deinde memorabile est Martianum de Harpocrate ea posuisse (p. 24, 28) quae ad uerbum fere cum Varronis ab Augustino seruatis uerbis congruunt ‘uerum quidam redimitus puer ad os compresso digito salutari silentium conmonebat’. Aug. de ciu. dei XVIII 5: ‘in omnibus templis . . erat etiam simulacrum quod digito labiis inpresso admonere uideretur ut silentium fieret; hoc significare idem Varro existimat ut homines eos fuisse taceretur.’

Contra *genium Iouialem* ex intima Etrusca disciplina petatum (uid. p. XXXX et Muell. Etr. II 88) uereor ne suo periculo Martianus miri istius carminis hoc uersiculo (p. 25, 24) Mercurium interpretatus sit. quamquam per se non ueri dissimile est Varronem in similia incidisse: in eis quae de Varronis doctrina tradita sunt nihil inueni

quod huc faciat; sed in tanto naufragio has etiam tabulas periisse quis miretur?

Ad extremum p. 26, 20 de hominibus eximiis in deorum numerum referendis quae leguntur bene iam Cupe-
rus contulit cum Cicerone de nat. de. I 15, 38. Martianus
autem qui eandem rem attigit p. 18, 28, similia puto
apud Varronem legerat, qui quam nude et exiliter homi-
nes in deorum coetum aggregatos enumerauerit discimus
cum ex aliis ab Augustino seruatis fragmentis tum ex l.
de ciu. d. XVIII 19 et 21.

In secundo libro p. 28, 12—32 quae leguntur
ineptiae cuinam Martianus inuiderit haud profecto multum
interest quamquam ne ab his quidem Varro uidetur in-
munis fuisse utpote qui *nouenariae regulae* (u. Koppius
ad p. 144) mentionem inicere non dedignatus sit. — dein
quae p. 29, 1—25 reconditae sapientiae documenta posuit
perpendenda erunt ubi de similibus septimi libri arcanis
dicemus. quae secuntur ni fallor Martianus — certe
magnam partem — ipse excogitauit. similiter statuendum
erit de miserrimis illis facetiis p. 39, 8 — 40, 10.

Deinde p. 40, 16—24 Philologia ouum exsorbillat
inmortalitatem adeptura, qua in re Martianus iterum ad
Orphicum illud ouum remotiore similitudine respexisse
uidetur quamquam notum est initiatos ouis uesci uel no-
luisse uel uetitos fuisse.

De Vedio cum uxore a Philologia non conspectis
(p. 41, 6) satis esset laudare Muellerum (Etr. II 92⁴² et
59 sq.) et Gerhardum (p. 27⁴²) et Klausenum (Aeneas
p. 1086 sq.) — cuius tamen disputatio Muellerei senten-
tiam minime refutat, Vedium illum Etrusci dei Latinum
nomen esse iudicantis quoniam Martianus nisi apud aucto-
rem suum Vedium Etruscorum fuisse inuenisset, non ad-

posuisset *sicut suadebat Etruria* —, nisi obloquendum uideretur Koppio Arnobii locum (II 62) a Martino exscriptum fuisse rato. in Arnobii enim loco de Vedio ne uerbum quidem legitur, tamen cum tota res prope accedat ad ea quae Martianus innuit manifestum est et Arnobium et Martianum ex alio aliquo auctore hausisse. in eis quae proxime secuntur *Phasi senis* manifesto corruptum est; sed certa emendatio nulla in promptu est.

Tum quae p. 42, 6 Philologia docte Iunonis nomina enumerat ea omnia Varronem suppeditasae ueri simile fit ex Varronis quae Augustinus seruauit fragmentis. nam de ciu. dei VII 3 'omnium purgandorum et pariendorum Iunonem et ideo eam non deesse purgationibus feminarum et partibus hominum.' 'Iuno selecta et regina Iouisque soror et coniunx, haec tamen *Interduca* est pueris et opus facit eum deabus ignobilissimis *Abeona* et *Adeona*.' 'ponitur autem Iuno quia *Interduca* est et *Domiduca* quasi...' ctt. ceterum in Martiani uerbis nihil erat cur Koppius de *Cinxiam* scribendo dubitaret: rem expediuit dudum quem Koppius non inspexit Brissonius de ritu nuptiarum p. 43 sq. (ed. Amstelod. 1662).

De loco grauissimo qui est p. 42, 27 — 45, 30 rectissime iudicauit Krahnerus (de Varr. phil. p. 24) 'quae omnia (scil. § 140 sq.) Varroniana esse contentione instituta cum Tertulliani et Augustini notationibus intellegentes facile perspicient.' addit de Semonibus patrum locos simillimos: etiam doctrinam de Tagete Varroni adiudicandam esse censet. quin etiam in Varronianae doctrinae reliquiis ni fallor ea leguntur quae haec ex Varrone omnia transscripta esse disertissime probant. nimirum quem locum antea adscripsi (p. XXXIII) is sane aliquanto differt a

Martiani caeli partitione; tamen tota Augustinei loci indoles docet Augustinum generatim modo minimeque accurate Varronis uerba attulisse, ut si ad summam quae inter Augustinum Martianumque hac in re intercedit similitudinem attenderis, haud infitiere omnibus confidenter ut Varronianis uti licere quae in hac caeli partitione commemorantur. similiter Varronem de Sibyllis egisse libro III rerum diuinarum constat, (Merkelius p. CXVI sq. Franckenus p. 144 sq.) quem et ipsum decem enumerasse ex Lactantio a Koppio laudato (I 6) perspicitur. itaque quod Martianus (p. 44, 20) *quas non decem ut asserunt sed duas fuisse non nescis* lunonem dicere fingit, putandus est aut Martianus praeter Varronem ad alius cuiusdam auctoritatem hac in re respexisse aut, quod ueri similis est, Varro hunc numerum alio loco ad duas principales redegis- se. similiter quae p. 47, 24 profertur *heroum* etymologia ad Varronem referenda erit. in eis quae de *manibus* secuntur O. Muellerus (II 93) antiquae doctrinae tenorem rectissime sibi inuenisse uidebatur, quae nos plane non dubitamus quin Varronis fuerit.

Deinde quae p. 46, 9 lunae legitur descriptio *globosum quoddam tenerumque corpus ex superni roris leuitate compactum*, admodum memorabilis est et doctrinae alicuius cum uno alio testimonio solum uestigium, quae ab aliis omnibus de hisce rebus excogitatis longe recedit. nam quod Koppius physicos ad Macrobi- um prouocans (sonn. Scip. 1, 11 et 19) lunam *aetheream terram* dixisse monet hac re nostrum locum explicari ratus mihi quidem errasse uidetur. quos enim Macrobius *physicos* appellat Orphici potius sunt, qui tamen non putauere lunam corpus quoddam *aethereum* sed potius corpus caeleste ad terrae similitudinem conformatum, quod

quidem in aethere positum sit. hoc apparet cum ex uni-
 uersa Lobeckii (Aglaoph. I p. 499 sq.) disputatione tum
 ex hisce Orphicis uersiculis (apud Proclum, III 154
 IV 283) ab eo laudatis

μήκατο δ' ἄλλην γαῖαν ἀπείριτον ἦν τε κελήνην
 ἀθάνατοι κλήζουσιν; ἐπιχθόνιοι δέ τε μήνην,
 ἧ πόλλ' οὔρε' ἔχει πόλλ' ἄττεα πολλὰ μέλαθρα.

itaque haec semouenda sunt. sed Fulgentius (myth. II
 extr. Stauereni p. 700 sq.) de luna haec habet 'siue pa-
 storem Endymionem amasse fertur quod nocturni roris
 humor quem *aporria* siderum atque ipsius lunae animan-
 dis herbarum succis insudat pastoralibus prosit successi-
 bus.' Munckerus haec adnotat 'scribe *quem* ἀπόρροια
siderum atque ipsius Lunae ctt.; .. ob hanc ergo apor-
 roeam *conflua* Luna dicitur in fragm.... quod Fulgentio
 adscribitur in Pithoei catalectis.' itaque haec per se uix
 intelligi possunt nisi accito nostro Martiani loco, ex quo
 patet fuisse quosdam qui sidera ipsa nihil putauerint quam
 corpora ex rore et humore confecta. ab his sane corpo-
 ribus defluere potuit ros dicique hoc sensu potuit luna
roriflua. aliter enim quo modo ex eis corporibus quae
 Orphici alique sidera esse putabant aliquid humoris de-
 fluere potuerit non assequor. conferendi sunt auctor
 peruig. Ven. 20 '*humor ille quem serenae astra rorant*
noctibus' quem imitatus est Fulgentius p. 11 (Munckeri)
 '*humor algens quem serenae astra sudant noctibus*' et
 cum hac re cohaeret quod luna a magis spumare iuberi
 dicitur. rursum dicuntur sidera rore et uaporibus terre-
 nis ali cf. Seruius ad Verg. Aen. I 607. uid. etiam Salmasius
 exerc. Plin. p. 773 A (ed. 1689). praeterea haud scio an
 eandem illam de qua antea dixi rem innuerit Seru. ad Verg.
 Georg. 3, 391 'mutat fabulam. nam non Pan sed Endymion

amasse dicitur Lunam, qui spretus paut pecora candidissima et sic eam in suos illexit amplexus: *cuius rei mysticae* (Burmannus recte *mystici*) *uolunt quandam secretam esse rationem.*

In sequentibus Koppius (p. 46, 20 sq.) iure uidetur Facundiam Mercurio ab Etruscis in matrimonium datam miratus esse. sed quam Gerhardus allegoricam deam et (ut uidetur significare) a Martiano fictam censet (p. 207) eam haud ueri simile duco hunc hominem suo sibi periculo fabricasse cum praesertim nominatim ad Etruscos prouocet. sed unum accedit quo ni fallor manifestissimum fit hanc fuisse aliquo modo cum Mercurio copulatam. nimirum Martianus si finxerat Philologiam Mercurii coniugem, nulla caussa erat addere aliam deam antea Mercurio iunctam: contra si alia iam erat Mercurio iuncta necessarium erat hanc rem excusare. itaque Varronem quem procul dubio etiam hac in re secutus est puto Etruscam aliquam deam cum Mercurio antiquitus iunctam Latine uertisse.

Quae p. 47, 1—10 leguntur quid significant indagandum hominibus qui rerum Aegyptiarum gnari sunt relinquo. sed in toto illo caelesti itinere (46, 3 — 51, 7) singula quoad fieri potuit diligentissime Koppius explicauit. de carmine autem quod p. 48, 6 sq. legitur cf. Lobeckius Aglaoph. p. 464; neque dissimile theocrasiae exemplum est hymnus in Attin, quem restituit G. Hermannus (Comment. acad. Lips. 1849 p. 1 sq.)

Quae Martianus tertio libro exposuit, quod inter dum Koppius loquitur, quasi Martianus excerpisset Priscianum (p. 286 ed. Kopp.) uel alium eorum qui aetatem tulerunt, falli uidetur: sed de difficilima de auctoribus ab illis Grammaticis adhibitis quaestione alii sequantur Lach-

mannum comment. de Dositheo p. 6 *dass eine Grammatik mit der bestimmten Jahreszahl 207 n. Chr. so oft wörtlich mit Charisius und Diomedes . . . übereinstimmt, ist nicht minder merkwürdig . . .* cf. Böckingius praefat. ad Dosith. p. VIII—XIII. itaque dicere non ausim quem noster secutus sit quamquam ne hic quidem Varronianae doctrinae uestigia desunt. nam quod Ritscheliuss (de Varr. disc. libris p. 7) ex Cassiodorio de orthogr. p. 2286 P. adfert Varro-nem *h* et *x* litteras esse negasse, eadem leguntur apud Martianum: 61, 3 et 63, 8, neque aliter sensisse eum de *h* documento est p. 62, 4 ubi uid. Koppius: et in primis p. 63, 7 . . . *H aspirationi dabitur*.

Simile est quod Pompeius comment. artis Donati p. 233 Lindem. haec habet 'ille' (nimirum Varro) 'dicit: *lac* non debemus dicere sed *lact*' Martianus eadem fere profert p. 62, 25.

Quarto libro ex personatae Dialecticae uerbis quae leguntur p. 101, 10 sequi uidetur Varronem ex Aristotelis praeceptis suam conflauisse dialecticam, eamque dein rursum Martianum si modo ipsi fides esset in breuiorem formam contraxisse. sed ueri similis puto apud posteriorem aliquem scriptorem Martianum illam Varronis laudationem inuenisse eumque in suum usum conuertisse.

Quinto libro Halmii adnotationem, qua Aquilae a Martiano excerpti Ciceronisque locos accuratissime indicauit summa eius uiri liberalitate repetere licuit, ad sextum ex Luedeckii de eo libro dissertatione (Göttingae 1862) et Mommseni notationibus Solino additis Plinii et Solini locos repetiui, cuius libri partem extremam Euclidi deberi Boettgerus (quem laudaui p. XIII) animaduertit, quamquam haud improbabile uidetur non ipsum Euclidem sed Latinum aliquem eius interpretem a Martiano inspectum esse, cum

ordo rerum apud Eucliden alius atque apud nostrum sit. quem Varronem non fuisse ex Gellii uerbis sequi uidetur 'linea est' inquit (M. Varro) 'longitudo quaedam sine latitudine et altitudine.' Euclides autem breuius praetermissa altitudine γραμμή inquit est μήκος ἀπλατές: quod exprimere uno Latino uerbo non queas, nisi audeas dicere illatabile.' alia sunt Martiani p. 246, 29.

Contra si coniecturae fides quaecunque libro septimo Martianus posuit apertissima uestigia docent Varroniana esse tantum non omnia. ueluti quae in monadis descriptione de Ioue dicuntur a Varrone uidetur mutuatus esse. cum eis enim quae p. 257, 26 sq. leguntur apte comparabuntur quae Varronem in Curione exposuisse Augustinus refert (de ciu. dei, VII, 9. Krahnerus, Varronis Curio p. 1. Bernhardyus, litt. Lat. p. 763, Ritscheliuſ de Varr. logistor p. IIII) 'in hanc sententiam etiam quosdam uersus Valerii Sorani exponit idem Varro in eo libro, quem seorsum ab istis' (libris Antiq. rerum diu.) 'de cultu deorum scripsit qui uersus hi sunt:

Iuppiter omnipotens regum *rex ipse deusque*
progenitor genetrixque deum, deus unus et omnis.

exponuntur autem in eodem libro ita ut eum marem existimarent qui semen emitteret feminam quae acciperet; louemque esse mundum et eum omnia semina ex se emitte-
tere et in se recipere, qua caussa, inquit, scripsit Soranus, Iuppiter progenitor genetrixque nec minus cum caussa unum et idem omnia esse; mundus enim unus et in eo uno omnia sunt.' ad eundem iam Augustini locum glossa cod. Monacensis E respicit in qua Sorani uersus (ita recte emendauit Krahnerus p. 22) commemoratur. ceterum ueri simile est Varronem in libro disciplinarum eo qui erat

de arithmetica haec omnia adcuratius tractasse quae in logistorico illo tetigerat.

Deinde inter ea quae de heptade Martianus docuit p. 262, 7 sq. leguntur, quae de partu hominum p. 263, 6 habet, Grotius cum Gellii (III, 10) loco comparauit, cuius uniuersum caput ex Varronis excerptum esse isagogico hebdomadam libro septenarii numeri praestantiam enarratam et 'bis septem coryphaeorum imagines' descriptas complexo docuerunt L. Mercklinus (animaduers. de Varron. hebdomadibus, Dorpati 1857) et F. Ritschellius (epimetr. disput. de M. Varr. hebdom. libris Bonnae 1858. coll. eod. mus. Rhenani VI p. 513 sq. et ind. schol. Bonn. hib. 1856—57, p. 4). igitur Grotius Gellii haec uerba laudauit 'illam quoque uim huius numeri obseruatam refert quod ante mensem septimum neque masculus neque femina salubriter ac secundum naturam nasci potest.' deinde cum Martianus dicat 'dehinc paruulis mense septimo dentes emergunt, ac septimo anno mutantur; item secunda hebdomas pubertatem mouet gignendique possibilitatem' Gellii Varroniana arte congruunt haec 'dentes quoque et in septem mensibus primis et septenos ex utraque parte gigni ait'. quae secuntur ut et ipsa congruant palmari emendatione effecit F. Astius (animadu. ad theologia Arithmet. p. 183) Gellii locum sic restituens: 'et *inguina* adnasci annis fere bis septenis'. — tum si Varro apud Gellium haec dicit 'praeterea scribit lunae curriculum confici integris quater septenis diebus. nam die duodetricesimo luna, inquit, ex quo uestigio profecta est, eodem redit: auctoremque opinionis huius Aristidem esse Samium, in qua re non id solum animaduerti debere dicit, quod quater septenis id est octo et uiginti diebus conficeret iter luna suum, sed quod *is numerus* septenarius, si

ab uno profectus dum ad semet ipsum progreditur, *omnes per quos progressus est numeros comprehendat, ipsumque se addat, facit numerum octo et uiginti, quot dies sunt curriculi lunaris* patet partem horum Martianum ita expressisse 'hic numerus lunae cursum significat; nam *unum duo tria quattuor quinque sex septem uiginti octo faciunt*' (p. 262, 22 sq.) — quae cum ita sese habeant meo mihi iure suspicari uideor omnia quotquot de septenario numero Marcianus posuit, e Varrone eum petiisse.

Sed in uniuersum postquam in duorum eorumque ex ueterum sententia grauissimorum numerorum descriptione et explicatione Varronem Martiani auctorem fuisse demonstratum est, non temere nobis conicere uidemur quicquid in libro VII Martianus posuit ex Varrone desumptum esse. singula quaeque Koppius diligenter cum theologumenis Arithmeticae comparauit, ex quibus tamen Martianus non hausisse uidetur. potest etiam in usum uocari Macrobius, qui quae de uirtutibus numerorum habet Varroniana aut omnia aut pleraque esse coniciam. neque dissimiliter de Censorini de die nat. cap. 14 iudicaueris, qui cum Varrone aliquotiens nominatim (ueluti p. 34, 16 Iahn.) utitur tum non desunt quae aperte Varroni debuit, ueluti p. 36, 12 'praeterea multa sunt de his hebdomadibus quae medici ac philosophi libris mandauerunt, unde apparet ut *in morbis dies septimi suspecti sunt ac crisimoe dicuntur*, ita . . .' conferes cum Gellii (III 10) Varrone 'discrimina etiam periculorum in morbis maiore ui fieri putant in diebus qui *conficiuntur ex numero septenario eosque dies omnium maxime* ita ut medici adpellant κριτικοὺς ἢ κρισίμους cuique uideri, primam hebdomadam et secundam et tertiam.' neque puto quae Censorinus ex Solone (fragm. 27, Bergk p. 346) laudauit p. 35, 9 sq.,

ipsum eum ex Solone desumpsisse sed potius Varroni debuisse. sed totum capitulum Varronis doctrinam sapere mihi uidetur. uidentur etiam quae inde a p. 371, 3 (Jahn.) leguntur Varroni debere, cuius de nouenarii numeri uirtutibus expositionis aliud documentum seruauit Arnobius III 38.

De libro octauo hoc est Delambri iudicium uol. I p. 313: *Martianus C. paraît un compilateur maladroit qui n'a pas assez de critique pour choisir entre les auteurs qu'il aurait à copier. Il parle d'Eratosthène d'Hipparque et de Ptolémée probablement sans les avoir lus ou il en avait au moins peu profité; il n'était pas au niveau de son siècle ou son siècle était descendu au dessous des siècles précédens, ou plutôt ce qui est plus vraisemblable les travaux d'Hipparque et de Ptolémée étaient restés renfermés dans les écoles de Rhodes et d'Alexandrie, ou même ces grands astronomes n'ont pas eu de dignes successeurs. J'ai copié ce que Martianus offre je ne dirai pas de bon mais de singulier; il n'a de bon que deux ou trois lignes sur Mercure et Venus et nous en avions déjà vu l'équivalent à peu près dans Cicéron et dans Macrôbe.*

Sed de auctore a Martiano his in rebus adhibito haec habet Ritscheliuſ (de Varr. disc. libris p. 10) 'eam autem inquit uocabuli notationem et Isidorus suscepit III c. 59 et 60 et uero Marcianus quoque VIII p. 275 ima (p. 643 § 817 Kopp.) et is quidem *quendam Romanorum antestans non per omnia ignarum sibi*: quem nemo non uidet ipsum Varronem dici. Quo Marciani de se ipso testimonio profecto non mediocris fides ei coniecturae additur qua illum Varrone aliqua ex parte usum esse iam supra significabamus.' praeterea Krahnerus (de phil. Varr. p. 18

ima seq.) rectissime quae Varroni verba ex Cassiodorio de art. et disc. c. 6 p. 560^b) reddidit Ritschellius (de Varr. disc. libr. p. 8) ea comparavit cum Martiani § 849, ita ut duobus huius libri locis Varronianae doctrinae uestigia deprehendamus.

Sed his accedunt ni fallor alia. nempe p. 303, 9 quae de sphaera κρικωτῇ Martianus exposuit nullus dubito quin ex Varrone petierit propter hunc Gellii locum (III, 10) 'circulos quoque ait in caelo circum longitudinem axis septem esse, e quibus duos minimos qui axem extimum tangunt πόλους' ctt. qua de re certius esset iudicium si Varronis eum librum haberemus in quo data 'opera Astronomiam tractavit: nam Gellius sua ex isagogico Hebdomadum libro (cf. antea) excerpserit. Martianum igitur cum totum quasi instrumentum institutionis astronomicae, — fingitur enim Astronomia deorum coetum ingressa manu sphaeram illam aeneam gestans — a Varrone mutuatus esse uideatur, nonne ueri simile est in ceteris quoque eius doctrinam secutum esse? praesertim cum statim ea quae secuntur Varroniana sint apertissime. nam (p. 303, 24 in.) stellae etymologiam iam dixi homines doctos Varroni allegasse; quod autem *sidera a considendo* deducit itidem Varro-nem expressit: cf. de l. Lat. VII p. 300 sq. *sidera quae insidunt*.

Verum perquam memorabilis est locus qui proxime antecedit excusationem illam de sphaera artificiosa parum adcurate ad mundi exemplum fabricata p. 302, 11 sq. qui cum artissime cohaereat cum expositione sphaerae non temere etiam haec ex Varrone petita esse coniecisse mihi uideor. et prima quidem 'mundus igitur' usque ad uerba 'aeternis caeli raptibus' uidentur Stoica esse comparato Dio-gene L. VII, 1, 69, 137: τὰ δὲ τέτταρα στοιχεῖα εἶναι

ὁμοῦ τὴν ἄποιον οὐσίαν ὑποστάθμην δὲ πάντων
 τὴν γῆν μέσῃν ἀπάντων οὐσαν. quae autem secuntur
 ‘quamquam auscultare’ usque ad uerba ‘disparari’, (u. 19)
 eis si modo tenuem quae in his tenebris fulget lucem recte
 distingo, Epicuri de atomis doctrinam reicit. quae deinde
 secuntur Koppius recte ni fallor ad Aristotelis doctrinam
 reuocauit. quae post ea leguntur ‘quarum circa medium’
 usque ad p. 303, 3 ‘ἄνατρος perhibetur’ quamquam miri-
 fica ista Martiani elegantia ita comparata ut uix intellegantur
 tamen neque ex Stoicorum disciplina sunt neque uere
 Aristotelis, qui quattuor tantum elementa habet. at poste-
 riores aethera Aristotelium pro elemento habuerunt, uel-
 uti auctor libelli περὶ κόσμου qui p. 392^b 35 Bekk.
 πέντε δὴ inquit στοιχεῖα ταῦτα ἐν πέντε χώραις σφαι-
 ρικῶς ἐγκείμενα περιεχομένης αἰὲ τῆς ἐλάττονος μείζονι
 (λέγω δὲ γῆς μὲν ἐν ὕδατι, ὕδατος δὲ ἐν ἀέρι, ἀέρος δὲ
 ἐν πυρὶ, πυρὸς δὲ ἐν αἰθέρι) τὸν ὅλον κόσμον συνεστή-
 κατο. uides haec plane cum nostro loco conuenire ut su-
 spitio oriatur istius libelli auctorem magnam sapientiae
 partem ex Varronis horreis deprompsisse. perspicuo autem
 exempla opinor ex hoc Martiani loco cognoscitur quo modo
 Varro (cf. Krahnerus ad Varr. phil. p. 4) philosophorum
 placita quamuis discrepantia in unum conflauerit.

Do libro nono Meibomius praef. uol. II musicorum
 haec habet ‘celebritatem huius Aristidis unus ex antiqui-
 tate adserit Martianus Capella qui Harmonica sua et Rhyth-
 mica (ut primi obseruauimus) ex illo in Latinum sermo-
 nem transtulit. Quam feliciter in notijs nostris interdum
 ostensum. certe non ubique Aristidis mentem adsecutum
 esse lector eruditus conspiciet’, et similiter Boeckhius de
 metris Pindari p. 22¹⁴ ‘Aristidem in hoc ut in ceteris
 compilauit Marcianus Capella’.

Superest ut quantum alii operam nostram misello
huic nauatam [adiuuerint grato animo testemur. nam
Mauricius Hauptius aliquot locos egregie emendauit, amici
exules inspectis codicibus eximie nobis gratificati sunt,
Rudolphus Hercherus aliquot plagulas accurate perlegit.

Scripti Berolini Kal. Nouembribus a. MDCCCLXV.

PRAEFATIO

IN SCHOLIA AD CAESARIS GERMANICI ARATEA

Scholia in Arati Phaenomenon interpretem Latinum Capellae adiunxi propter argumenti cum Martiani rebus mythologicis similitudinem et ita quidem conformata ut hucusque plena nondum innotuerunt, descripta scilicet ex codicibus Puteaneo et Basileensi, de quibus dixit M. Hertzius in relationibus mensuris de consensibus academiae Berolinensis anni 1847 p. 3.19. Basileensis codicis apographum a Rothio factum accepi ab Adolpho Kiesslingio, cuius tam prona in me fuit uoluntas ut huius editionis plagulas rursum cum codice ipso accuratissime conferret. Puteanei codicis apographum D. Heinsii manu scriptum et in bibliotheca regia Berolinensi seruatum (mss. Diez. 4. 133) ipse descripsi et ab Andrea Laubmanno Monacensi pro sua erga me amicitia impetraui ut cum codice Puteaneo religiosissime conferret. de his igitur codicibus haec fere homines illi egregii retulerunt.

Codex Puteaneus n. 7886 constat foliis formae quadratae triginta sex. paginae bipartitae sunt. scriptus est saeculo nono aut decimo. insunt haec

Claudii Caesaris Arati Phaenomena Ab Ioue principium cett.

Fol. 11^v extrema uerba sunt *circuli albi species*.

Fol. 12 incipit *Aurigae plantaq. terit psida leuam*.

Fol. 14^r incipit *Non frustrotum animum certo melit
mite durit Haec eadem tibi signa dabunt non inrita
pisces*.

*Claudii Caesaris Arati phomena ept. Arati genus
Bis sena mensum uertigine uoluitur annis Septimanis
decies cett.*

Secuntur uersiculi XVII quorum extremus

Per nonasidus decurrens atq. calendas.

Gens Bragmanna quidem cett.

Secuntur sex uersiculi; deinde

*Alexandri regis Macedonum et Dindimi regis Brac-
manorum de philosophia per litteras facta conlatio.*

Saepe ad aures meas fando peruenit cett.

Fol. 14^v continet responsum Dindimi.

Fol. 15^r incipit *Arati ea quae uidentur Ostensionem
quoque de quibus uidentur oportet fieri Ad austrum ex
aduerso habens septemtrionem cett.*

Fol. 18^r *Arati genus*

Aratus patris quidem est Athinodori cett.

Fol. 19 *Incipit*

*Praeclara ostensio sacri uoluminis Nam quae cum
mihi caelestem propinaret cett.*

Fol. 20^v *expt*

Incipit

*Ab ioue incipimus quem umquam uiri relinquimus.
Archanum quippe est iouis omnis terra omnem q. homi-
num forum cett.*

Extrema uerba sunt fol. 36^r: *in annum umquam reli-
quimus continentem in celos signem.*

Arati quae uidentur.

Primus romanas ordiris iane kalendas Febroa uicino mense Numa instituit cett.

Secuntur duodecim de mensibus uersiculi:

Iterũ uerſ de ñ dierũ singulorũ mensium

Dira patet iani romanis ianua bellis

Vota deo diti febroa mensis habet cett.

Fol. 36^v *Tetrasticon autenticũ de singulis mensibus*
Hic iani mensis sacer est cett.

Vniuersus codex ab eadem manu scriptus est praeter ea quae tetrastichon de Iulio mense secuntur: haec enim manus recentissima addidit.

Codex Basileensis saeculi noni hodie signatur A. N. IV, 18. in ligatura haec leguntur

liber astronomie claudii cesaris XLVI. OR.

praeterea index uoluminis litteris uncialibus saeculo VIII aut VIII scriptus

ENIGMATA AVIENI ET LIB ARATI ||| ONOM
extrema uerba haec sunt

CLAVDI CAESARIS:

ARATIPHENOMENA.

(explicit feliciter

ðō qra ti as)

ubi quae uncis inclusi in rasura posita sunt. secuntur haec saeculo aut XII aut XIII scripta

*honorabili dño ac pat̃ suo R. dī grā
fuld̃ eccte abbi h̃ decanũ. totusq̃ eiusdm̃ cecte
guent̃ patam ac duotam obedient̃ā.*

Conflatus est codex hac ratione I) senio. II) quaternio. III) ternio a librario II signatus. IIII) senio signatus III. V)

senio signatus III. VI) quaternio. non nulla folia librarius resecuit ut hodie quadraginta quinque supersint. insunt haec:

I) 1^r uacat 1^v imaginem caeli exhibet

2^r ALIADSCRIPTIO PRÆFATIONIS
SUBTUS TERRA' cett.

3^v OSTENSIONEM quoque de quibus uidentur oportet fieri (haec miniata sunt)

7^v desinit in media pagina his uerbis *simili modo in ipsum suggemut*

8^r INUOLUTIO SPHERAE

HIC EST STELLARUM' cett.

9^v desinit ita *indicant circulatorum*

10 resectum est 11 uacat 12 resectum est.

II) Fol. 1 resectum est

Fol. 2 ABIOUE PRINCIPIMUM — numenque secundes sequitur scholium 'Quaeitur qua re — sed etiam deorum' in medio fol. 2^v

Fol. 2^v med. — 3^r extr. uacat

Fol. 3^v 'Caetera quae toto' cett. — cardine uertit'

Fol. 4^r 'sidoniamque ratem — finibus axem' 'HANC BESIDIOSUS dicit' cett. cetera uno tenore secuntur resectis tamen

foliis 3. 5. 9. 11 ordinis III)

In ordine VI) uacant fol. 3^r med. *circulis albis species* usque ad extremum et folii 3^v extrema pars a uerbis *circuli albi species* usque ad fol. 4^r med. ubi haec secuntur AURIQUE PLANTAMQ. et folii 5^r extrema pars post uerba *bisseni lucidas ignis*

Vniuersus codex ab eodem homine exaratus est praeter primum scholium cuius uerba *herodotus Iouem dictum aera* usque ad (p. 379, 19) *cum eā arcas filius* aliam manum ostendunt.

Duobus hisce codicibus genuina scholiorum conformatio continetur. sed praeterea medio aeuo interpolata circumferebantur codicibus non nullis, de quibus dixit Breysigius (de P. Nigidii F. fragmentis apud scholiasten Germanici seruatis Berolini 1854, p. 7). ex tali aliquo codice Aldus a. 1499 scholia edidit eaque forma usque ad Buhlium et Lemairium, qui postremi ea ediderunt, occupauit quamquam tertia fere parte minor et incredibilem in modum et corrupta et interpolata. tamen fieri non potuit quin aliquot loci recte emendarentur. itaque satis habui codicem Vrbinatem 1358 saec. XV scriptum et a Wolfgango Helbigio in Kiesslingii usum cum exemplo Lemairiano collatum, ibi laudare ubi aliquam codicum BP deprauationem sublatam inueni. praeterea interpolati codices Vrbinas et Strozianus (de quo uid. Breysigius l. l.) continent scholia in Prognostica ex Plinio conflata, quae in BP non leguntur. ea cum Breysigius nuper bene ediderit, (progr. Posnaniense 1865) hic omittenda erant. omisi etiam codicum BP *aliam descriptionem praefationis* (uide p. LXIII) quae scholia excipit multo recentiore aetate ex Graecis de astronomia scriptoribus confectam. unum restat quod moneam scholiorum recensionem absolutam fuisse cum Breysigii emendationum (progr. Posnaniense 1865) libellus prodiit ut facile uenia negligentiae concedatur sicubi meum *scripsi* cum illius nomine mutare oblitus sum. lectionis uarietatem ex BP plenam adscripsi praeterquam quod *quattuor duo*, similia non notaui in altero codice scribi, si ex altero receperam III, II.

ADDENDA ET CORRIGENDA

Bambergensem cum iterum acceperim, hisce locis falsa me de eo retulisse inuenio: 2, 9 *satura comminiscens* B *satyra comminitans* b || 3, 3 *permulsa* B || 3, 16 *clamidaque* (*chlamida* retinere debebam) B *chlamideque* b || 6, 8 *regum* b || 6, 13 *motus* B || 11, 1 *cyllenius* B || 12, 1 *phoebeo* B || 138 INCIPIT RHETORICA LIBER V FELICITER inser. in B || 140, 21 *graecos* RB¹ || 153, 28 *repperiri* B *repperire* b || 155, 22 *tunc collatione* BR || 156, 21 *repperitur* BR || 180, 16 *antizeumenon* B || 256, 3 *feralis**cura* B || 277, 18 *minimas* B || 286, 15 qd. cc. *c. B || 342, 22 *vocabula* B

Operarum errores notavi hosce. excudendum erat in contextu uerborum p. 3, 28 *Proneae* || 4, 25 *duceret* || 6, 7 *immi-}net.* || 27, 17 *Fama* || 42, 17 *<nuncupatam* || 66, 21 *Capitulo* || 71, 13 *terminatus* || 17, 2 *togo* || 192, 3 *si hoc augeat* || 200, 9 *Trogodytas* || 231, 1 *Diarrhyto* || 246, 27 ἐπιφάνεια || 367, 23 *diplasion*

et n adnotatione p. 2, 18 *maconi* B¹ || 2, 26 *delinitum* b || 3, 28 *proneaes* b || ib. *maiores* BR || 4, 1 *delenda:* '1 *consecta* B' || 4, 17 *scribendum insopibilis* BD || 5, 17 *proscis* b || 45, 25 *Fontes* Grotius *fones* BD || 49, 11 'τρηφονγιο' R || 154, 10 'post muros add. muros b' || 180, 20 *sordida turpi ratione* b || 267, 22 *delendum 'reccidunt B¹'* || 249 *scribendum '24 τρηματικός'* || 315, 19 'aratus add. b' || 336, 20 *praecinere* IR *praecipere* r

Praetere. p. 17, 27 *Nouensides* scribendum erat (Momm-
seni *Unterital. Dialekte* p. 342) || 23, 24 *pro miros lacertos*
coni. Heinsius ad. Vergil. buc. 3, 8 *toros lacertosos* || ib. 25
idem *limis Iuno cernebat hircus inter eos* || 25, 25 *sacer* recte
habere monuit lauptius cf. p. 194, 8 || 32, 3 frustra uitium
metricum correx: Daumius ad Bernardi Geystensis Palponist.
lib. II p. 194 (latatus a Burmanno anthol. II p. 695) *greges*
delens et *matutino* legens || 40, 10 *imitus* proposuit Pontanus
ad Macrobius p. 73 || 64, 14 *curuanda* Boettgerus || 160, 11
Corneliae glossema uidetur || 140, 21 *Regulum* recte habere

monuit Hauptius (Plin. ep. I, 5) || 201, 24 sq. ex Plinio excerpta esse uidentur (II, 112) || 213, 11 pro *secundus* recte coni. *fetubus* Grotius || 303, 27 pro *decem* legit *undecim* Pontanus ad Macrobian. p. 626 || 305, 3 uid. praef. p. XXVIII || 331 librum VIII 'DE HARMONIA' inscribere debebam || 335, 5 *sit* etiam in R est: *sit itiner* (ut uulgo) retinere debebam || 397, 15 uid. Index sub *Asterope* || 407, 22 seq. pro *Python* scribendum *Typhon* || 415, 23 *quo ὀνύρα* [*id*] *est quo homines..* et in adnot. *quo opera id est pomatio..* C

MARTIANI MINNEI FELICIS CAPELLAE

DE NVPTIIS PHILOGOGIAE ET MERCVRII

LIBRI VIII

- B* = codex Bambergensis
R = codex Reichenauensis praeter locos uncinis obliquis < >
 circumscriptos collatus
D = codex Darmstattensis in locis uncinis obliquis < > circum-
 scriptis collatus
B^m R^m D^m = margo codicum
B¹ R¹ D¹ = lectiones codicum correctura anteriores
brd = lectio codicum siue ab eadem siue ab altera (uid. praef.
 p. XI) manu correcta
p = editio princeps Vicentina anni 1498
 * significat unius litterae rasuram
 numeri in margine exteriori, quibus *G* additum, sunt Grotii pa-
 ginarum, ceteri Koppii paragraphorum

< MARTIANI CAPELLAE

LIBER I

Tu quem psallentem thalamis, quem matre Camena 1
progenitum perhibent copula sacra deum,
5 semina qui arcanis stringens pugnantia uinclis
complexuque sacro dissona nexa foues
(namque elementa ligas uicibus mundumque maritas
atque auram mentis corporibus socias
foedere complacito sub quo natura iugatur
10 sexus concilians et sub amore fidem)
o Hymenae decens, Cypridis qui maxima cura es —>
hinc tibi nam flagrans ore cupido micat —
seu tibi quod Bacchus pater est placuisse choreas, ?
cantare ad thalamos seu genetricis habes,
15 comere uernificis florentia limina sertis
seu consanguineo Gratia trina dedit:
conubium diuum componens Calliopea
carminis auspicio te probat annuere.

dum crebrius istos Hymenaei uersiculos, nescio quid 2
20 inopinum intactumque moliens, cano respersum capillis
albicantibus uerticem incrementisque lustralibus decuria-
tum, nugulas ineptas aggarrire non perferens, Martianus

1 *nihil inscriptum in B* INCIPIT MARTIANVS *in D* ||
9 *edere B* || 11 *hymineae D* || 13 *seu om. B* || 14 *can-*
thare BR || 15 *ere pro comere B* || 19 *himenei R* || 22 *in-*
eptias R¹ || *aggarrirem R¹* ||

- 2 *G* interuenit dicens 'quid istud mi pater quod nondum uulgata materie cantare deproperas et ritu nictantis antistitis priusquam fores aditumque reseraris ὑμνολογεῖς? quin potius edoce quid adportes et quorsum praedicta sonuerint reuelato'. 'ne tu' inquam 'desipis admodumque perspicui operis ἐγέρσιμον noscens creperum sapis? nec liquet Hymenaeo praelibante disposita nuptias resultare? si uero concepta, cuius scaturiginis uena profluxerint, properus scrutator inquiris, fabellam tibi, quam Satira comminiscens hiemali peruigilio marcescentes mecum lucernas cernas edocuit, ni prolixitas perculerit, explicabo. cum inter deos fierent sacra coniugia, procreationes undique numerosas, liberique praecules ac nepotum dulcium aetheria multitudo et inter se quodam <[caelicolarum] complexu ac foedere potirentur praesertimque potissimos conubialis bearet adiectio idque deditum mundo loquax triuiatim distularet humanitas poetaeque praecipue Oeagrium citharistam secuti caecutientisque Maeonii suauiloquam senectutem epica uulgo lyricaue pagina consonarent nec aliquid dulcius Ioui inter aetherias uoluptates una coniuge loquerentur hisque accederet promptior fides, quae suadente aruspicio grandaeuos pontifices in testimonium conuocat, cum quid Iuppiter hominum uotis trepida curarum ambage suspensis multa implacabilis hostia denegaret exorata eius matrona prouenire, et quicquid ille ex prompta sententia Parcarum pugillo asseruante dictauerit, delentum suadae coniugis amplexibus insuque remouere — nec solum superum regem attestabantur uxorum, idque etiam Diti propositum idque Portuno certumque esse Graduum Nerienis

2 ritum *R* || 3 aditumque *Grotius* || ΓΥΜΝΟΛΟΓΕΥΣΙC *R*
 ΓΥΜΝΟΛΟΓΥCCEIC *B R^m corr. Koppius* || 4 quorsum *R* ||
 6 pesqui *R* || ΕΓΕΡΙΜΙΟΝ *R* ΕΓΕΡΥΜΙΟΝ *B corr. Grotius* ||
 8 scaturiginis *R* || scaturiginis *R^m* || 9 post quam *add. olim p* ||
 satyra comminatus *B* || 12 procreationis *BR¹* || 14 et copu-
 lam putans *del. Koppius* || caelicolarum *deleui* || 17 eagrium
B cyagrium *D* || cytharistam *BD* || 18 cieutientisque *D* ||
 maeoni *B* || 19 liriquaque *D* || 21 promptior *B* || aruspicio *D* ||
 25 prompta *B* || 26 delentum *B¹* || 27 aplexibus *D* || 28 atte-
 stabantur *scripsi* attestabatur *BD* ||

[Nerinae] coniugis amore torreri, Aesculapio quoque non
 dispar affectio, similique persuasione transduci Ope con-
 iuga [Cybeleque] permulsum maestissimum seniore
 deorum, Ianusque † Argionam utraque miratur effigie.
 5 iam reginam tantum marito dependisse Memphiticam,
 ut obsita luctu perpetuo numquam eum> contenta sit
 inuenire. hac igitur fama hisque deorum alternis amo- 5 3 G
 ribus motus concitusque Cyllenius simulque quod cuncto- Mercurius
 rum affectiones et thalamos, dum paret pluribus conspi- dundus
 10 catur, uxorem ducere instituit. in quam sententiam mater
 illum anxia cum annua peragratione Zodiactea in Plia-
 dum numero salutaret, impulerat praesertimque quod pa-
 laestra crebrisque discursibus exercitum corpus lacertosis
 in iuuenalis roboris excellentiam toris uirili quadam
 15 amplitudine renidebat. ac iam pubentes genae seminu-
 dum eum incedere chlamydeque indutum parua inuela-
 tumque cetera humerorum cacumen obnubere sine magno
 risu Cypridis non sinebant. rationabili igitur proposito
 constituit pellere caelibatum. itaque pro industriae digni- 6
 20 tate quam conueniret accipere cunctamento longae delibe-
 rationis alternat. nam Sophiam ipse miro quidem cu-
 piebat ardore, quod prudens sanctaque sit intemeratiorque
 cunctis pulchriorque uirginibus, sed quod sororis eius
 collactea et indiscreto amica foedere uideretur perindeque
 25 ad innubas ipsa quoque transisse, eam in Palladis iniuriam
non placuit coaptari. non dispar illum formae, desidera-
 bilis grataque, luculentas in Mantichen quoque succenderat. Mantice
 nam et nobilitas generis illam, quippe Pronoae maiorem
 filiarum, et prouidum perspicacis prudentiae commenda-
 30 bat ingenium. sed ipsis diebus forte inmensi amoris

1 Nerinae *deleui* || 2 affectio *bd* || traduci *del. n D* || 3 cu-
 bubaeque *D* quod *deleui* || permulsum *Grotius* permulsam *B*
 permulsa *D* || 4 Angeronam aut Ageroniam *Grotius* || iam
Vonckius nam *BD* || 5 lacrimas ante tantum *add. p* || memphy-
 ticam *BD* || 6 non tenta sit *Vonckius* || 16 clamidaque *R* chla-
 mideque *B* || 17 que *om. B* || 19 pellicere *R* || 20 cuncta-
 mento *Grotius* cuncta merito *BR* || 21 sophyam *R* || 26 coop-
 tari *B¹R* || 27 mantichen *R* || 28 pronoae *b* || maior est *R* ||
 29 praeuidum *B¹R* ||

inpatientia ultro iuuenem consecuta Apollini fuerat copu-
 7 lata. uoluit saltem Entelechia¹ ac Solis filiam postu-
 lare, quod speciosa quam maxime magnaue deorum
 sit educata cura. nam ipsi *Ψυχῇ* natali die di ad conui-
 nium corrogati < multa contulerant. Iuppiter quippe dia-
 dema, quod Aeternitati filiae honorationi detraxerat, capiti
 eius apposuit. Iuno quoque ex purgationis auri splendente
 uena addiderat crinibus sociale uinculum. Tritonia etiam
 interula resoluta ricinio strophioque flammaram instar e
 cocco atque ipso sacri pectoris ac prudentis amiculo uir-
 10 ginem uirgo contextit. Delius quoque ut ramale laureum
 gestitat, diuinatrice eadem coniecturalique uirga uolucres
 illi ac fulgurum iactus atque ipsius meatus caeli siderum-
 que monstrabat. Vranie autem praenitens speculum, quod
 inter donaria eius adytis Sophia defixerat, quo se reno-
 15 scens etiam originem uellet exquirere, clementi benigni-
 tate largita. Lemnius quoque faber illi insopibiles peren-
 nitatis igniculos, ne caligantibus tenebris nocteque caeca
 opprimeretur, incendit. omnes uero inlecebras circa
 sensus cunctos apposuit Aphrodite. nam et unguentis
 20 oblitam floribusque redimitam halatu pasci fouerique do-
 cuerat et melle permulserat et auro ac monilibus inhiare
 membraque uinciri honorationis celsae affectatione persua-
 serat. tunc > crepitacula tinnitusque quis infanti somnum
 induceret adhibebat quiescenti. praeterea ne ullum tem-
 25 pus sine inlecebra oblectamentisque decurreret, pruritui
 subscalpentem circa ima corporis apposuerat uoluptatem.
 sed uehiculum ei ac uolatiles rotas quis mira posset cele-
 ritate discurrere tradiderat ipse Cyllenius, licet eam auri
 compedibus inligatam memoria praeagrauarit. his igitur
 30 *Ψυχὴν* opimam superis ditemque muneribus atque multa
 caelestium collatione decoratam in conubium Arcas supe-
 riorum cassus optabat. sed eam Virtus ut adhaerebat

1 consecuta B || 2 endelichiae BR || 4 dii BR || 5 dea-
 dema B dyadema b || 9 et coco D || 13 fulgorum DB¹ ||
 14 **anie B ∧ nie D || 15 aditis BD || 17 insopibilis D ||
 22 munilibus D || 23 honorationibus D || 26 discurreret plu-
 ritui R¹ || 28 uehiculum R || 31 ditatamque r ||

forte Cyllenio paene lacrimans nuntiauit in potentiam pharetrati uolitantisque superi de sua societate correptam captiuamque adamantinis nexibus a Cupidine detineri. super his igitur uirginum thalamis dum eum deliberatae 8
 5 sortis blandimenta frustrantur nec facile quaequam praeterea quae congrua paritate Tonantis nurus deligeretur occurrit, amplius deliberandum suggerit Virtus. neque eum sine Apollinis consilio quicquam debere decernere aut fas ab eius congressibus aberrare, cum zodiaca eum
 10 hospitia praemetantem numquam abesse menstrua praecursione permetteret. igitur constitutum ubicumque locorum frater esset adiretur. ac tunc uolatilem uirgam 9 5 G
 uti secum mundi penita permeare aetheriosque recessus inrumpere parili celeritate posset, Virtuti demere permittit. ipse pedibus talaria nequit aurea et nunc in fanis,
 15 quibus aut uaticinia obliquis fundebantur ambagibus aut denudata pecudum caede fissiculatis extorum prosiciis uiscera loquebantur quibusque solitus sortitus excedere
 <uellogia personare, sagaci eum inuestigatione disquirunt. sed his adytorum fastigiis specubusque uiduatis absque 10
 lauri arentis paucis admodum foliis uitisque semiuulsis, quas in Cumano antro post Sibyllam tinearum morsus cariesque carpebant, nihil eius potuit inueniri. per aërios etiam tractus, quibus formare solitus et uolucrum diuersos
 20 meatus et oscinum linguas et praepetis omina pennae, frustra incassumque disquiritur. iam pridem quippe offensus contamine monendorum dedignatur AVGV R Pythius nuncupari. item eum in Helicon Delon Lyciamque sectantur. sed alibi lauros primores arentesque ederas alibi
 30 carientem tripodem crepidasque situ murcidas praesagio-

1 poene R || potentia B || pharetrati BR || 6 parilitate R ||
 8 appollinis R || 9 haud b || 12 at r || 14 demere Grotius de more BR || 16 ambagibus R || 17 denudata cod. Hug. denuntiata BR || physiculatis B || prosicis B || 18 solitus add. Koppii 'Monacenses' || excidere R || 20 aditorum BD || specubus; quiduatis D || 21 uitisque B || 22 sibillam B || 25 omena D || 26 incasumque D || 27 phtius D || 28 elicon D || lyciumque BD corr. Nic. Heinsius || 29 primos D || 30 carientem D || murcidas D ||

- 11 rumque interlitam memoriam reppererunt. tandem Fama
nuntiante cognoscunt quod Phoebus gaudet Parnasia rupes,
licet inde quoque ad Indici montis secretum obumbratum-
que scopulum nube perpetua posterius migrasse perhibe-
bant, tamen Cirrhaeos tunc recessus et sacra specus loqua- 5
cia antra conueniunt. illic autem circumstabat in ordinem
quicquid imminet saeculorum, Fortunae urbium nationum-
que omnium regum ac totius populi. uidebantur aliae
transacti cursus emensa fugientes. consistebant aliae sub
conspectu adueniebantque quam plures atque ita non 10
nullis eminus uanescebat disparata prolixitas, ut uelut fu-
midae caligationis incredibilis laberetur aura. inter haec
mira spectacula Fortunarumque cursus motusque, nemo-
rum etiam susurrantibus flabris canora modulatio melico
quodam crepitabat appulsu. nam eminentiora prolixarum 15
6 G arborum culmina perindeque distenta acuto sonitu resul-
tabant. quicquid uero terrae confine ac propinquum ra-
mis adclinibus fuerat, grauitas rauca quatiebat. at media
ratis per annexa succentibus duplis ac sesquialteris nec
non etiam sesquiterciis, *sesquioctauis* etiam sine discre- 20
tione iuncturis, licet interuenirent limmata, concinebant.
ita fiebat ut nemus illud harmoniam totam superumque
12 carmen modulationum congruentia personaret. quod
quidem exponente Cyllenio Virtus edidicit etiam in caelo
orbes parili ratione aut concentus edere aut succentibus 25
conuenire. nec mirum quod Apollinis silua ita rata mo-
dificatione congrueret, cum caeli quoque orbes idem Delius
moduletur in sole hincque esse quod illic Phoebus et hic
13 uocitetur Auricomus. nam Solis augustum caput radiis
perfusum circumactumque flammantibus uelut auratam 30
caesariem rutili uerticis imitatur. hinc quoque Sagittarius
hinc quoque Vulnificus, quod possit radiorum iaculis icta
14 penetrare. demonstrabat praeterea Virtuti Cyllenius amnes

2 parrasia D || 5 chirreos B chyrreos D || 6 ordine D ||
9 emensa scripsi emenso BR spatium add. Monac. 2 et 4 || 12 laberetur scripsi haberetur BR || 16 acuta B¹ || 18 acclinibus R ||
19 sesquialteris R || 20 sesquioctauis Vossianus octauis BR ||
21 limmata B || 28 ille B¹ R ||

quosdam caelitus defluentes, quos transeundos esse per-
 hibebat, <ut ad deum ipsum, quem repperire curae esset,
 peruenirent. uerum eosdem amnes diuersicolor fluento-
 rum discrepantium unda raptabat. quippe primus diffu-
 5 sioris ac prolixi ambitus gurgēs liuentis aquae uolumine
 nebuloso atque algidis admodum pigrisque cursibus hae-
 sitabat. interius alius lactis instar candidaeque lucis mi-
 tis omnia quietusque motu undas uoluebat argenteas.
 tertius uero nimio rubroque igne rutilantes festinataque
 10 rapiditate praecipites fragososque cursus anhela sulphu-
 reus celeritate torquebat. qui hunc sequebatur auratus
 ac fulgidus et flammis coruscantibus rutilans sed diuersi-
 ate fluminum utrimque coniunctus quibusdam riuulis
 intermixtis quantum pensabat moderatio temperabatur.
 15 uerum interior ille electro purior resplendebat amnis,
 quem praeter ceteros Fortunarum ille consistens populus
 appetebat. quarum alias eius odor et halatus illexerat,
 alias lenis undae canori permulserē modulatus. gustum
 autem haustumque quam > plures ex eodem dulcissimo 7 G
 20 gurgite sitiebant. nec deerant qui eadem foueri abluique
 lympa ac se in illam iacere cupiebant. praeter ea duo
 restrictiores sinu ambituque paruo raptabantur interius,
 quorum uterque pro aliorum uicinia et confinio coloratus
 exiguum proprii saporis haustum multa mutabilis ad-
 25 mixtione traxerat. nam alter nimia celeritate festinus ac
 plerumque consistens relabensque ferebatur. alius uero
 quandam undarum auriginem gestans flexuosisque anfracti-
 bus errabundus spumabat cunctis seminibus fluentorum.
 hi igitur cursus discoloris amnes praedictas rerum natio- 15
 30 numque Fortunas immensis primo sinibus ambiebant.
 tunc diuersa undarum uiolensque rapiditas singulas quas-
 que persuadens inprouisa ui per decliuīs aluei praecipites
 lapsus rapidis turbinibus pertrahebat, ita ut alius easdem

2 cura B¹ || esset *scripsi* est BR || 8 per omnia bd || 10
 hanela B || sulphureus D || 12 chruscantibus D || 13 utrin-
 que D || 14 temperabat B || 15 illo D || 17 alatus B¹D || 22 ac
 sinu R || 24 ammixtione R || 25 traxere B¹R¹ || namque b || 27
 auriginem *scripsi* originem BR || 29 hii bR || discolorēs B¹ ||

plerumque alteri transfunderet fluuio et quam ille exerci-
tam longa conlisione uexarat, alter aut ripae redderet aut
amne mersaret. non tamen Fortunas omnes illi sangui-
neus aut caeruleus inuolutas gurgites rapiebant. ple-
rumque illius lactei praenitens unda repente correptas 5
eminentis tractus uertice subuehebat. aliquando etiam
sublimatas atque fluctu elatiore suspensas in illum cruen-
tae similitudinis reiciebat aestum aut in torrentem liui-
dum uorandas hiatu piceo despuebat. alterna igitur per-
mixtione fluuiorum ille Fortunarum populus agebatur. 10
neque enim ulla prorsus erat quae ab omni immunis in-
cursu cunctoque esset gurgite feriata. denique Virtus se-
cuta Cyllenium dum sola cunctos interrite transmearet,
licet eam magno fragore <colliserint, tamen opprimere
non quierunt. tandem trans fluuios, qui ad quoddam 15
Phoebe spelaeum ferebantur, cum Virtute Mercurius con-
stiterunt. ac tunc Latioium conspicati edito considentem
arduoque suggestu atque in conspectu quattuor urnulas
adopertas uicissim atque alternis inspectionibus enudare,
86 quae diuersa specie metallisque formatae. nam una ex 20
ferro quantum conici potuit duriore, alia ex argenti ful-
gentiore materie, tertia liuentis plumbi füsili robore uide-
batur. at uero propior deo perlucens uitri salo renide-
bat. singulae autem rerum quaedam semina elementaque
17 gestabant. nam flamma flagrantior et ab ipsis Cecaumenis 25
exanclata fomitibus ex ferri praedicta anhelabat urna,
quae tamen VERTEX MVLCIFERI dicebatur. alia etiam,
quae fuerat ex argenti materie, praefererat serena ful-
gentia et uernantis caeli temperie renidebat. hanc dice-
bant RISVM IOVIS. illa uero metalli grauioris plena un- 30
dosae hiemis atque algidi frigoris nec non etiam pruinarum,
haec SATVRNI uocabatur EXITIVM. at uero sali resplen-
dentis atque ad ipsius dei dextram sita, aëris totius se-
minibus erat referta. hanc IVNONIS VBERA memorabant.

2 uexaret *R* || 7 adque *R* || 9 uorandum *BR* corr. *p* ||
14 obprimere *D* || 16 spelaeum *scripsi* spectaculum *BD* ||
17 conspiciantur *D* || 26 hanelabat *B* || 27 mulciberi *B*¹ ||
28 materia *D* ||

ex his igitur urnis deus alternatim quantum dispositis sat> 18
erat hauriebat. nam quotiens orbi complacito uitalis spiri-
tus salubres ministrabat auras, ex illa argenti clementia
aëris hausti permiscens semina temperabat. cum uero
5 pestem diram commeritis mortalibus minabatur, aëri si-
militer anhelos ignes aut torpentis frigoris uenena misce-
bat et in adfligendum meare cogebat orbem. tali dei tem- 19
peramento Virtus admonita magisque cum eum salutare
auras miscere conspiceret, [caeci poetae] Graium uersum
10 Mercurio comprobante commemorat

Φοῖβος ἀκερσεκόμης λοιμοῦ νεφέλην ἀπερύκει.

[ex] quo pestem fugari posse Mercurius, si uoces primis
uestigiis eius accederent, admonebat: subdendae tamen
Clario fidibus personanti atque interserta laurigera in-
15 fularum lubrico inplexoque crine redimito. talia conse- 20
rentes ut procul Pythius aduentare conspexit causamque
aduentus primis aspectibus recognouit, throno quo inside-
bat exurgens Musas iussit occurrere. quae licet in Maiu-
genae officium properare uiderentur, ratis tamen inces-
20 sibus mouebantur. ac tunc germano in participatum 9 G
operis consessumque suscepto prior orsus est Phoebus

anxia cum trepidis nutat sententia rebus 21
fluctuat incertis aut sors ignota futuris,
consultet mortale genus, quosque indiga ueri
25 cura facit dubios uel spes incerta fatigat:
at nobis praescire uacuum, cunctatio nulla est:

2 auriebat R || 4 austi R || 6 hanelos BR || 7 affli-
gendum B || 8 ammonita BR || 9 graeci poetae *cod.*
Hug.: glossam delcui || 11 *Luc. Alex. 36* || ΛΥΜΟΥ ΝΕΦΕΛΕΝ
ΑΠΙΟΡΥΚΙ BR: priora uerba in BR recte leguntur: a b postea
deprauata sunt || 12 deleta ex scripsi primis (primae BR) ||
13 ammonebat BR || 15 implexoque B || 16 pithius B ||
19 satis BR¹ || 21 consensumque R || susce hic desinit fol. 6
u. in B: sequitur fol. 7 nostrum ex contiguus uenire pectus,
fol. 15 r. incipit pto prior orsus est foebus desinit fol. 15 u.
certum est lauripotens decusque diuum cf. praef. || 24 con-
sultat D || quosque — dubios *Hauptius* quodque — dubium BR ||
26 uacum *Salmasius ad script. hist. Aug. ed. Hack. I p. 564*
uacuum RB ||

- quod superi uoluere licet: de pectore fixis
 praecoptare caret: sic quod placet atque <necesse est.
 sed tibi quod nondum uenit mansura uoluntas,
 consilium uis ferre meum: sic semper ad omne
 uelle capis socium, faciunt atque addita mentem. 5
- 22 est igitur prisci generis doctissima uirgo
 conscia Parnaso, cui fulgent sidera coetu:
 cui nec Tartareos claustra occultare recessus
 nec Iouis arbitrium rutilantia fulmina possunt,
 fluctigena spectans qualis sub gurgite Nereus, 10
 quaeque tuos norit fratrum per regna recursus,
 peruigil inmodico penetrans arcana labore,
 quae possit docta totum praeuertere cura
 quod superis praescire datum: quin crebrius in nos
 ius habet illa deos urgens in iussa coactos 15
 et> quod nulla queat superum temptare potestas,
 inuito scit posse Ioue. stent ardua magno:
 alterutrum cumulat parilem meruisse iugalem.
- 23 His Apollinis dictis laetabunda Virtus quod tam ex-
 cellentis uirginis suasum uidet esse coniugium, ut nihil 20
 amissum ex supra dictarum duceret dignitate, nomen ta-
 men eius inquit. quod ubi cognouit Philologiam esse de
 qua foedus instabat, tanta gratulatione alacritateque con-
 cutitur, ut aliquanto de ingenito rigore descendens etiam
 corpore moueretur. quippe propinquam esse commemo- 25
 rat et laudatae illius Mantices patronam in ipsam quoque
 Sophiam supellectilis multae remuneratione largissimam.
 nam Ψυχὴν incultam ac ferino more uersantem apud
 hanc asserit expolitam, ita ut siquid pulchritudinis orna-
 10 G tusque gestaret ex Philologiae sibi cultibus arrogarit, 30
 quae ei tantum adfectionis inpendere ut eam semper im-
 mortalem facere laborarit. nihil igitur immorandum,

1 da pectora *RB* de pectora *b* || 2 s. quod scripsi si
 quod *RB* si quid uulgo || 3 sed tibi dum quia non uenit *D* ||
 4 ad omne scripsi ab omni *BD* || 7 parnasio *BD* || 8 recus-
 sus *D* || 13 praeuertere *D* || 15 urgens *D* || 17 ut ante
 stent add. *Vulcanius* || 20 uidit *R* || 26 mantices *RB* man-
 ticeis *r* || 27 sophian *R* ||

quippe cum impigrum gerendorum sciat esse Cyllenium.
sed acceptis Apollinis fatibus respondit ipse Maiugena

certum est Lauripotens decusque diuum

24

nostrum ex contiguis uenire pectus

et quicquid socium ciere numen

iunctus compererim probare rerum.

sed numquam mage uelle disparamus

et fit collibitum manere iussis

quam cum Deliaci meare fatu

cura atque arbitrio monemur isto.

<hunc quippe ambiguum nefas putamus

et quaecumque fuit perit uoluntas.

quocirca officio decentiore

paret praecluius libens profatis

Arcas in thalamos uenire iussus.

sed tu Delie, quo Tonantis extet

compar propositum uolensque nutus,

instes: nam solitus ciere pectus

et peruersa uigil mouere sensa

illum contribuas fauere iussis,

ut coeptis sacra fulserit uoluntas.

Haec dicente Mercurio 'quin potius' inquit Virtus 25

'uterque uestrum Iouem uoce conciliet. nam et hic eius

consiliorum conscius et tu praeceptionis arcanus. ille

25 mentem nouit, tu uerba componis. Phoebosueuit instanti

concedere, tibi pectus [solitus] aperire. addo quod uos

numquam conuenit disparari et licet hic cursor Apollinei>

plerumque axis celeritate uincatur ac remorata statione

consistens captet demum festinata praeuertere, tamen

30 dum consequitur ita libratus anteuenit, ut cessim plerum-

que recursitans gaudeat occupari. una igitur uestrum

Iovem pia pignora conuenite. certum quippe est quod et

1 impigrum *Bondamus* impiger *BR* || 15 archas *D* ||
 19 peruersa — mouere *Vonckius* praeuersa — monere *BD* ||
 21 ut *Barthius* et *BD* || 25 instante *B* || 26 sectus solitus
BD pectus *Koppius* solitus *deleui* || 29 captet *b* caput *R*
 captat *B* || 30 cessum *R* cessem *rB* & im *add. b* ||

- Phoebo coniuens splendori succumbat et cum Stilbonte
 11 *G* incedens conubiorum copulis adlubescat.' his dictis
 26 Virtus praecedentis officio ac Mercurialis uirgae perfla-
 tione concussa in caelum itura sustollitur. augurales uero
 alites ante currum Delio constiterunt uti quis uellet uectus 5
 ascenderet. nam futura plerumque conformans his prae-
 sagire consueuerat. petaso autem ac talaribus concitatis
 coepit praecire Mercurius. sed scandente Phoebo Musarum
 pedisecus adhaerensque comitatus candenti canoraque
 27 alite uehebatur. tum uero conspiceres totius mundi gau-
 dia conuenire. nam et Tellus floribus luminabat quippe
 ueris deum conspexerat subuolare Mercurio et Apolline
 conspicato aëria temperies sudis tractibus renidebat. su-
 peri autem globi orbesque septemplices suauis cuiusdam
 melodiae harmonicis tinnitibus concinebant ac sono ultra 15
 solitum dulciore, quippe Musas aduentare praesenserant.
 quae quidem singillatim circulis quibusque metatis ubi
 suae pulsum modulationis agnouerant, constiterunt. nam
 Vrania stellantis mundi sphaeram extimam continatur,
 28 quae acuto raptabatur sonora tinnitu. Polymnia Satur-
 20 nium circulum tenuit, Euterpe Iouialem, Erato ingressa
 <Martium modulatur, Melpomene medium ubi Sol flam-
 manti mundum lumine conuenustat. Terpsichore Venerio
 sociatur auro. Calliope orbem complexa Cyllenium, Clio
 citimum circulum, hoc est in luna collocauit hospitium. 25
 quae quidem grauis pulsus modis raucioribus personabat.
 sola uero, quod uector eius cygnus impatiens oneris at-
 que etiam subuolandi alumna stagna petierat, Thalia de-
 29 relicta in ipso florentis campi ubere residebat. interea
 tractus aerios iam Phoebus exierat, cum subito ei uitta 30

1 coniuens *D* conhibens *R* cohibens *rB* conhiuens *b* || splendore *BR* corr. in marg. ed. *Vulc.* || 8 caepit *R* || 9 pedisecus *R* pedisequs *b* || 11 luminabat *Grotius* lumina *BR* luminata in *Bas. Cant. Bodl.* altero extare mihi non persuasit *Koppius* || 12 Mercurio scripsi mercurium *BR* || apollinem *R* || 19 continatur *R* et *Puteaneus* cf. *Salmas. ad script. hist. Aug. ed. Hack. I 564* concinat *r* concinebat (ebat in ras.) *B* † it add. *b* || 20 polimnia *B* || 22 marcium *D* || 23 terpsicore *BD* || 24 sotia-
 tur *B* || clyo *BD* || 26 graues *b* || 27 cignus *BD* || impaciens *D* ||

crinalis immutatur in radios laurusque, quam dextera re-
 tinebat, in lampadem mundani splendoris accenditur,
 fiuntque uolucres, qui currum Delium subuehebant, an-
 heli flammis [lucis] alipedes. atque idem pallio rutilante
 5 ac reserato stellantis poli limine Sol repente clarus emi-
 cuit. Cyllenius quoque in sidus uibrabile astrumque 12 &
 conuertitur. atque ita metamorphosi supera pulchriores 30
 per Geminos proprietate quadam signi familiaris inuecti
 augusto refulsere caelo ac mox Tonantis palatium petiue-
 10 runt. qui 'postquam introgressi et coram data copia fandi'
 ut uidit Clarius consortio patrem Iunonis haerentem>, quam
 nouerat suffragari plurimum ac fauere conubiis, laetus
 primo omine ipsamque concilians, in cuius arbitrio posi-
 tam mariti nouerat uoluntatem, ita mitis affatur

15 possem minore ambigens fiducia 31
 solum Tonantem pignoris pro foedere
 pubeda uixdum uel paterna contremens
 praecepta adire, ni iugata caelitum
 omen pararent prosperum consortia
 20 tabensque diuum nunc moneret nexio.
 Iunone thalamos quis rogare conscia
 nolet deorum? cum futura pronuba
 eadem profecto quaeque suffragabitur.
 iugalis ergo blanda nutus praestrue
 25 nostrisque suade quo allubescat nisibus.
 te nunc parentem principemque maximum 32
 fatumque nostrum, quippe Parcarum chorus
 humana pensat, tuque sortem caelitum,
 30 tuumque uelle est ante praescientias
 ac mente gestas quicquid instabit deis:
 cuiusque nutu gignitur necessitas,
 futura cuius alligat decretio:
 instatque quicquid uelle uel serum potes:

3 haneli *B* || 4 flammantis *Vonckius* || lucis *deleui* ||
 6 cyllenium *D* || 10 *Verg. Aen. I 520* || 13 homine *R* ||
 15 fidutia *R* || 17 bupaeda *Koppius* || 21 thalamus *R* || con-
 stia *R* || 22 nollet *B* || 25 suade *Barthius* suada *BR* ||
 33 illigat *R* || ad decretio *add.* & dis *b* ||

te te igitur illo quo benignus numine es
 <deposco, caeli blanda temperatio
 piumque culmen, iure qui diuum pater,
 concede proli, quo nepotum prouehat
 numerum, supernis astra quem uibrant polis, 5
 Maiæ tuumque flagitat pignus sacrum,
 thalamis iugetur uirginis doctissimæ.
 33 sed te parentis cura si stringit pia,
 par est deorum conuoces coetum potens
 conubium ipsa sanciens cum coniuge 10
 quo prolis extent lege supera nuptiæ
 13 G perpesque uinclum caelitum signet decor.

34 Hic postquam Delius conquieuit, conuersus ad con-
 iugem Iuppiter quid eius uoluntas haberet inquit. uerum
 illa multa ratione permulsa, primo quod ei qui placidita- 15
 tem afferre solitus Phoebus orabat quique etiam a se
 eiusdem filias eruditas ad parentum quoque conspectum
 fecerat subuolare, dehinc nuptiis Iuno non solita refra-
 gari, > tunc etiam Cyllenium diligebat quod eius uberibus
 educatus poculum immortalitatis exhauserat perindeque 20
 et matris gratiam conferebat, accrescebat uotis quod
 multa eam Clarius conciliatione deuinxerat: faciendum
 profecto accelerandumque persuadet, ne itidem Cyllenius
 Cypridis lactatus inlecebris Hermaphrodito fratrem gignere
 35 succensus optaret. stimulabat paululum Iouem, ne uxoris 25
 Cyllenius fotibus repigratus somnolento repente marcore
 torperet et iam uelut maritali uacatione feriatu discurs-
 36 sare sub praeceptis Iouialibus denegaret. 'nam illum iam
 pridem' ait 'Philologiae sentio amore terreri, eiusque
 studio comparatas habere quam plures in famulatio disci- 30
 plinas ipsumque linguae insignis ornatibus fandi nimiam
 uenustatem quo placeret uirgini consecutum, deinde bar-
 bito aurataque chely ac doctis fidibus personare. addo

1 te te *Grotius* tene *BR* || quo *br* quod *BR* || 8 te ante
 stringit *omissum* post sed *add. bd* || 15 eam *ex Dresdensi Kop-*
pins. sed ei recte habet: Iuno enim intellegitur aer || 19 tum *b* ||
 24 *erma* *frödito BR* || 25 *succensus b* *suscensus BR* *suscen-*
sus r || 32 *consequutum R* || 33 *chaely BR* ||

quod celebrat mirabile praestigium elegantiamque pin-
 gendi cum uiuos etiam uultus aeris aut marmoris signi-
 flex animator inspirat. totum certe conplacitum est quic-
 quid comit decorem iuuenalium gratiarum.' se igitur eos
 5 iam pridem amore mutuo colligatos idcirco paululum dis-
 tulisse, ne in thalamum primaeva affectione festinans,
 cum discurrendum esset, totis noctibus repigratio paulu-
 lum simularet anomalum. tunc Iuno 'atquin' ait 'eius- 37
 dem conuenit uirginis subire uinclum, quae illum etiam
 10 quiescere cupientem coniuere non perferat. an uero
 quisquam est qui Philologiae se asserat peruigilia labo-
 rata et lucubrationum perennium nescire pallorem? quae
 autem noctibus <uniuersis caelum freta Tartarumque dis-
 currere ac deorum omnium sedes curiosae indaginis 14 G
 15 perscrutatione transire, quae textum mundi circulorum-
 que uolumina uel orbiculata parallela uel oblique decus-
 satos polos et climata axiumque uertigines cum ipsorum
 puto siderum multitudine numerare nisi haec Philologia
 gracilenta quadam adfixione consuevit, quotiens deos
 20 super eiusdem coactione instantiaque conquestos, cum
 eos concubiae aut intempestae noctis silentio quiescentes
 ad se uenire inaudita quadam obsecratione compelleret?
 tam uero abest ut sub hac possit pigrescere intricari 38
 Cyllenius, ut commotis ab eadem suscitatisque pennis
 25 extramundanas petere latitudines urgeatur. cur igitur
 rex optime differuntur cum pro sola Atlantiadae soller-
 tia duos uigiles repromittam?' haec cum Iuno adfixa, 39
 ut adhaerebat elatiori plurimum Ioui, adclinatis eius auri-
 bus intimaret, de quodam > purgationis uibrationisque lu-
 30 minis loco adlapsa sensim Pallas corusca descendit atque

1 elegantiamque *r* elegantiam *RB* elegantia *b* || 3 certe
BR ergo *b* || 4 iuuenalium *R* iuuenalē (ē in *ras.*) *B* iuueni-
 lium *r* || 7 repigratio *BR* corr. *Grotius* || 8 atquin *B* ||
 10 conibere *BR* corr. *br* || 11 philologiae *R* || 13 discutere *B* ||
 14 indaginis *b* indagis *BD* || 16 obliqua decusata polose
 limata *BD* corr. *Grotius* || 20 instantiaque *b* constantiaque
BD || 21 conubiae *b* || 24 pinnis *B*¹ || 26 atlantide *D*atlan-
 tidae *B* || solertia *D* || 30 allapsa || *B* descendit *b* discen-
 dit *BR* ||

ita ut uidebatur uertici Iouiali inhaerere superuolans tandem constitit sublimiore quodam annixa suggestu. quam cum Iuppiter, ut iugali elatior adhaerebat, de proximo contiguoque suspexit, sic exorsus 'o uirgo nostri pars melior opportune uotis intermixta Maiugenae, quae siue 5 Deliacis uocibus permulsa descendis siue absque te Iouis non erat formare consilium seu consensus noster ne mutilus uideretur appropere: noueris tamen Philologiae Cyllenium nuptias postulare. nondum mea prompta sententia est. expecto quid suadeas. noui quippe quam eius- 10 dem uirginis incessabilis labor tibi semper acceptus et ut e tuis numeretur illa pedisequis. par est igitur ipsa praesertim decernas quicquid de eius conubio prouisura dispensas.' tunc Pallas aliquanto summissior ac uirginalis pudoris rubore subfusa oculosque peplo quod rutilum cir- 15 cum caput gestabat obnubens improbabat aliquantum quod super nuptiis uirgo consulitur praesertimque eius, quam propter consociationis officia manere cuperet semper intactam. dedignatur praeterea huius modi adhibere 15 G consensum, cum ita expers totius copulae censeatur, ut 20 neque de ulla commixtione progenita neque ipsa procreare quicquam Arithmetica teste monstretur. ac tunc septem radiorum coronam soliuaga uirginitas renudauit, ne futurorum causis et copulis interesset. quia tamen eius optauerat Iuppiter exegeratque consilium, suadet 25 deos maritos dearumque grandaeuas in haec decernenda conduci. quippe <conuenire Cyllenio ut pro officiorum praemiis potissimorum fauor caelitus eius uincla sanciret. augustius quoque fieri Iouiale decretum, cum coetu deorum adtestante depromitur, ipsamque nupturam deo 30 conuenire non posse nisi si per senatus consultum mortalis esse desineret. id genus plurima suadente Tritonia regum 41 coniugum uterque consentit. ac mox Iouis scriba prae-

1 uertici *b* uertice *BR* || 5 oportune *B* || 8 philologiae chyllenium *R* || 16 aliquantulum *r* || 18 consociationis *B* || 19 intacta *R* || 22 arithmethica *B* || 24 futurarum *BR* *corr.* *Grotius* || 30 attestante *B* || 31 si per S. C. *scripsi* super senatus consulto *BD* superi S. C. *Grotius* ||

cipitur pro suo ordine ac ratis modis caelicolas aduocare,
 praecipueque senatores deorum, qui penates ferebantur
 Tonantis ipsius quorumque nomina quoniam publicari
 secretum caeleste non pertulit, ex eo quod omnia pariter
 5 repromittunt, nomen eis consensione perfecit. Vulcanum 42
 uero Iouialem ipse Iuppiter poscit, licet numquam ille de
 sede corusca descenderet. tunc etiam ut inter alios pos-
 tissimi rogarentur ipsius collegae Iouis, qui bis seni cum
 eodem Tonante numerantur quosque distichum com-
 10 plectitur Ennianum

Iunò Vesta Minerua Ceresque Diana Venus Mars

Mercurius> Iouis Neptunus Vulcanus Apollo

item et septem residui, qui inter duodecim non uocantur. 43
 post hos quam plures, alti pro suis gradibus, caelites ac
 15 deorum omnium populus absque inpertinentibus conuo-
 candi. nec mora milites Iouis per diuersas caeli regiones 44
 approperant, quippe discretis plurimum locis deorum sin-
 guli mansitabant et licet per Zodiacum tractum non nulli
 singulas uel binas domos animalibus titularint, in aliis ta- 45
 20 men habitaculis commanebant. nam in sedecim discerni 16 G
 dicitur caelum omne regiones. in quarum prima sedes
 habere memorantur post ipsum Iouem di Consentes Penates
 Salus ac Lares Ianus Fauores Opertanei- [Nocturnus] que. in 46
 secunda itidem mansitabant praeter domum Iouis, quae ibi
 25 quoque sublimis est, [ut est in omnibus] Praediatus Quirinus
 Mars [Lars militaris]. Iuno etiam ibi domicilium possidebat,
 Fons etiam Lymphae dique Nouensiles. sed de tertia re-
 gione unum placuit corrogari. nam Iouis Secundani et 47
 Iouis Opulentiae Mineruaeque domus illic sunt constitutae.
 30 sed omnes circa ipsum Iouem fuerant in praesenti. Discor-
 diam uero ac Seditionem quis ad sacras nuptias corro-

7 chorusca *D* || 10 *ann. 63 Vahl.* || 12 iuppiter *BR corr.*
Vulcanius || 13 ex *B* || 20 discernitur *B* || 22 dii *BR* ||
 23 fauores *B¹R¹* || opertanei *br obportanei B obtertanei R* ||
 Nocturnus *deleui* || 25 ut est in omnibus *deleui* || Praebia-
 tus *O. Müllerus Etrusc. II p. 129* || 26 lars inducta *s B* ||
 Lars militaris *deleui* || 27 ad Fons *add. † r (h. e. Fors) r* ||
 lymphae *R* || diique *BR* || ad Nouensiles *add. † i (h. e. Io-*
 uensiles) *r* ||

garet praesertimque cum ipsi Philologiae fuerint semper
 inimicae? de eadem igitur regione solus Pluton, quod pa-
 48 truus sponsi est, conuocatur. tunc Lynsa siluestris Mul-
 ciber Lar caelestis nec non etiam militaris Fauorque ex
 49 quarta regione uenerunt. corrogantur ex proxima trans- 5
 cursis domibus coniugum regum Ceres Tellurus Terraeque
 50 pater Vulcanus et Genius. uos quoque Iouis filii Pales et
 Fauor cum Celeritate Solis filia ex sexta poscimini. nam
 51 Mars Quirinus et Genius superius postulati. sed etiam
 Liber ac Secundanus Pales uocantur ex septima. Fraudem 10
 quippe ex eadem post longam <deliberationem placuit ad-
 52 hiberi, quod crebro ipsi Cyllenio fuerit obsecuta. octaua
 uero transcurritur, quoniam ex eadem cuncti superius
 53 corrogati solusque ex illa Veris fructus adhibetur. Iunonis
 54 uero Sospitae genius accitus ex nona. Neptune autem 15
 et Lar omnium cunctalis ac Neuerita tuque Conse ex de-
 55 cima conuenistis. uenit ex altera Fortuna et Valitudo
 Pauore Pallore *et* Manibus refutatis, quippe hi in con-
 56 spectum Iouis non poterant aduenire. ex duodecima San-
 cus tantum modo euocatur. Fata uero ex altera postulan- 20
 57 58 tur. ceteri quippe illic di Manium demorati. ex his sep-
 tena Saturnus eiusque caelestis Iuno consequenter acciti.
 17G 59 Veiovis ac di publici ter quino ex limite conuocantur.
 60 ex ultima regione Nocturnus Ianitoresque terrestres simi-
 61 liter aduocati. ex cunctis igitur caeli regionibus aduocatis 25
 deis ceteri, quos Azonos uocant, ipso commonente Cyl-
 62 lenio conuocantur. tunc elementorum praesules> atque
 utilitatis publicae mentiumque cultores omnisque populus
 potestatum, qui Numae nulli successori indicantur [qui],
 confestim omnes Iouis imperio conuocati, in aulam cae- 30

1 tum *R* || 3 *Lympha Grotius* || 4 et familiaris *Grotius* ||
 faborque *BR* || 9 sed *br* sic *BR* || 10 septima *b* septimae
BR || 15 sospitae *Grotius* hospitae *BR* || 16 et *om. B¹D ||
in cunctalis latere uidetur cum cum nomine dei alicuius || *Nerina*
Grotius sed cf. Prell. myth. R. p. 503 || conse *BD* cosse *b* ||
 18 faborque pastor *BD* corr. *O. Müllerus post Gyraldum et*
Grotium || hii *B* || 21 ex *om. BD¹* || 21 et 23 dii *BD* || 29 qui
 Numae nulli successori indicantur *scripsi* quis Numae multus
 successor indicatur qui *BR* (*sed indicat R*) || qui *delui* ||*

litem conuibrantibus uenere sideribus. tunc Ianus in 63
 limine militesque Iouis ante fores regias constiterunt in-
 gressuros etiam cunctos nominatim uocabat Fama praeco-
 nans. at intra consistorium regis quaedam femina, quae 64
 5 Adrastia dicebatur, urnam caelitem superamque sortem
 inreuocabilis raptus celeritate torquebat excipiebatque
 ex uolubili orbe decedentes sphaeras peplo inflexi pector-
 is Εἰμαρμένῃ. Clotho uero Lachesis Atroposque, quoniam 65
 sententias Iouis orthographae studio ueritatis excipiunt
 utpote librariae superum archinique custodes, cum sena-
 tum curiamque contrahi et ipsum Tonantem exuuiis in-
 dusiari publice cernerent, senatus in acta caelestiumque
 consultum stilos acuunt cerasque componunt. tunc Iup- 66
 piter publica et quae senatum contracturus assumit indu-
 15 menta percipiens apponit primum uertici regalis serti
 flammantem coronam contegitque ex posticis caput quo-
 dam uelamine rutilante, quod ei praesul operis Pallas ipsa
 texuerat. dehinc uesti admodum candidae obducit amictus
 hyalinos, quos stellantibus oculis interstinctos crebri ui-
 20 bratus ignium luminabant. tunc duos globosos orbes,
 quorum unus auro electro alius praenitebat, dextera por-
 rectiore corripuit, laeua enneaphthongon chelyn innitenti
 similis imprimebat. calceos autem smaragdineae fluctu
 uiriditatis herbosos uestigiis eius Tellus annexuerat. in-
 25 sidebat autem ex pauonum pennis intertextae oculataeque
 pallae, ex qua multicoloribus notulis uariegate pictura uer-
 nabat. sub calceis uero fuscina deprimebat. huius sug- 67
 gestui subditus Iunonis consessus haut indecenter orna- 18 G

1 conuibrantibus *b* conuibratis *B* conbibrantis *R* || ue-
 nere *b* nenire *BR* || 2 foras *R* || ingressurus *R* || 3 uoca-
 bant *R* || 4 ad *R* || 8 imarmene *BR* || cloto *BR* || 10 arcu-
 ique *BR*¹ || in ante senatum *add. b* || 11 contrai *R* || 12 pu-
 blici *R* || senatus *scripsi* magistratus *BR* || caelestiumque *b*
 caelestiumque *BR* || 16 contigitque *R* || 19 yalinos *BR* ||
 20 duo *B* *p* duos *add. b* || 22 enneaphthongon *B* ennaeapthon-
 gon *R* || chaelin *B* chaelyn *R* || 23 smaracdineae *b* smaracdi-
 nae *B* smaracdine *R* || 24 annexuerat *b* annexuit *BR* ||
 25 pinnis *B*¹ || 26 uariegate *R* uari**cata *B* uariagata *r* ||
 28 consensus *B*¹*R* || aut *R* haud *B* || 29 calumnate *B* ga-
 lumnate *b* galaumate *D* corr. *Grotius* ||

tus. <ipsa uero tecto capite lacteo quodam calymmate
 praenitebat, cui gemmis insitum diadema pretiosis: nam
 neque Scythidis uirecta nec Cerauniorum uibrans fulgu-
 ransque lumen nec flucticolor hyacinthi credebatur abesse
 profunditas. sed totum illud sertum capitis fulgorantis 5
 Thaumantias optulisse reginae caelitum ferebatur. ipsius
 uero diuae ultus assidua perlucens gratia fratri consimilis,
 nisi quod ille inmutabili laetitia renidebat, haec commuta-
 tionum assiduarum nubilo crebrius turbidatur. nam uestis
 eius hyalina sed peplum fuerat caligosum, quod tamen 10
 si adpulsu cuiusque luminis tangeretur inter obumbrantes
 nebulas sudae perspicuitatis gratia praeniteret. haec ful-
 men dextera, laeua sonorum bombis terrentibus tympanum
 sustinens, sub quibus plurimum sudans ima subiecta ro-
 scidis uidebatur inundare fluoribus. huius uero calcei 15
 admodum furui, quorum maxime solea atrae noctis nigre-
 dine coloratur. nam eiusdem genua zona quidem diuer-
 sicolor ambiebat, quae nunc perfulgido resplendebat orbe
 nunc uanescentis gratiae tenuata uarietas ita penitus obli-
 68 quabat> tamquam nihil habuisset ante discolorum. his 20
 igitur uterque regum indumentis decenter ornati ante
 consessum in suggestu sidereo positam quandam sphaeram
 caelatam uarietate multiplici conspiciantur, quae ita ex
 omnibus compacta fuerat elementis, ut nihil abesset quic-
 quid ab omni creditur contineri natura. illic caelum omne 25
 aer freta diuersitasque telluris claustraque fuerant Tartarea.
 urbes etiam compita cunctorumque species animantium
 tam in specie quam in genere numerandae. quae quidem
 sphaera imago quaedam uidebatur ideaque mundi. in hac
 quid cuncti, quid singuli nationum omnium populi cotidiana 30

3 scythidis *B* scytis *D* || cerauniorum *B* || fulgorans (que
 deleta) *B* & gurantis *add. b* || 4 lumen nec — capitis fulgu-
 rantis *om. B* || yacynthi *D* || 5 fulgorantis *D* || 6 thauman-
 tias *BD* || obtulisse *D* || 8 commutationum *D* || 10 hyalina *BD* ||
 11 appulsu *Db* || 13 dextera *D* || tympanum *B* typhanum *D* ||
 15 ad fluoribus *add. & fluuo b* || 19 obligabat *B* & obliqua-
 bat *add. b* obligabat *D* || 21 igiturque *R* igitur *B* uterque
add. b || 22 consensum *R* || oppositam *R* || 26 fuerat *R* ||
 27 animantium *B* || 29 ydeaque *B* ||

nis motibus agitent idem in reformanti speculo re-
 lucebat. ibi quem augeri quem deprimi quem nasci quem
 occidere Iuppiter uellet manu propria ipse formabat.
 quam terrarum partem disperdere quam beare quam ua- 19 G
 5 stam quamque celebrem cuperet fictor arbitrarius uariabat.
 hoc igitur fatum publicum conspicans componensque deo- 69
 rum senatum iussit admitti. quamuis intus quos innomi-
 nabiles sacra uis testatur intrarent, tamen etiam primati-
 bus diuum praesertimque parentibus uterque consurgunt.
 10 uerum sator eorum gressibus tardus ac remorator incedit 70
 glaucoque amictu tectus caput. praetendebat dextera
 flammium quendam draconem caudae suae ultima de-
 uorantem, quem credebant anni numerum nomine perdo-
 cere. ipsius autem canities pruinosis niuib. candidabat,
 15 licet ille etiam puer posse fieri crederetur. eius coniunx 71
 grandaeva corpulentaque mater quamuis fecunda circum-
 fusaque partibus tamen floridam discoloramque uestem
 herbida palla contexerat, in qua totus gemmarum metallo-
 rumque census atque omnium prouentus <frugesque satio-
 20 num larga admodum ubertate ferebantur. huic Vesta quae 72
 etiam coeua eius fuerat, adhaerebat. quae quod nutrix
 Iouis ipsius suoque eum sustentasse gremio ferebatur
 caput regis ausa est osculari. post hos candida cum sorore 73
 Sol auratus expetitur. qui mox ut coepit ingressui pro-
 25 pinquare, purpurae rutilantis puniceus quidam fulgor ante-
 uenit, et rosulenti splendoris gratia totam aulae ipsius
 curiam obstupefactis ceteris ornatibus luminauit. ast ubi
 primos honorati capitis radios ingressurus immisit, ipse
 etiam Iuppiter paululum retrogressus sub immensi nitoris
 30 numine caligauit, sphaera uero orbesque, quos dextera
 sustinebat, ueluti speculo cognati luminis refulsere. Iuno 74

1 idem in reformanti speculo *scripsi* pedae (paediae *Kopp-
 pius*) reformantis speculo *Grotius* pedeire (corr. ex pideire)
 formantis speculo *B* pidei (pithei r Pythei *Koppius*) refor-
 mantis speculo *R* || 5 cupiret *R* || 6 componensque *R* ||
 7 amitti *R* || 11 dextera *R* || 14 canities *b* cantices *R* cani-
 cis *B* || 15 coniunx *R* || 17 partibus *B*¹*R*¹ || 27 caeteris *B* ||
 caeterorum *b* || 29 sub sub *B* || 30 sphaera *scripsi* sphaerae *BD* ||

autem diuersicoloris illustris ornatibus ac uaria uelut
speculo cognato gemmarum luce resplendens candentibus
75 serenis> enituit. erat illi in circulum ducta fulgens corona,
quae duodecim flammis ignitorum lapidum fulgurabat.
quippe tres fuerant a fronte gemmae Lychnis Astrites et 5
20 G Ceraunos, quae eius effigiem reuerendam a cognitione
conspicientium uibrantibus radiorum fulgoribus occule-
bant. quarum alia Cancri cerebro Leonis oculis altera
Geminorum fronte assumpta tertia dicebatur. aliae sex
ex utroque latere rutilabant, quarum Smaragdus una, 10
Scythis altera, Iaspis tertia uocabatur. inter quarum ui-
rorem feta mari lumina coruscans fronti quaedam inte-
rior suauitas resplendebat. Hyacinthos Dendrites etiam
Heliotropios utrimque compacti. qui lapides coloribus
suis terras ratis temporum uicibus herbidabant, quos ei 15
ad obsequium numinis recurrentis Ver dicebatur et Au-
tumnus munere contulisse. posterior autem pars coronae
Hydatide Adamante et Crystallo lapidibus alligabatur.
hos enim Hiemps undosa genuerat. ipsius uero diui auro
76 tinctam caesariem comasque crederes bracteatas. facie 20
autem mox ut ingressus est pueri renidentis, incessu medio
iuuenis anhelis, in fine senis apparebat occidui, licet duo-
decim non nullis formas conuertere crederetur. corpus
autem eius flammeum totum pinnata uestigia pallium cocci-
77 neum sed auro plurimo scutulatum. sinistra autem manu 25
clypeum coruscantem, dextera ardentem facem praefere-
bat, calcei autem similes ex Pyropo. quem iuxta Luna

3 emicuit *b* || 4 ignitorum *p* ignotorum *BR* || ful-
gorabat *BR* || 5 lichnis *R* || 7 uibrantes *B* || 9 diceban-
tur *R* || *pro* sex *sed in ras.* etiam ex *B* || 10 smaragdus *B* ||
12 foeta *BR* freta *R* || per in *R* ante lumina *legi falso dixit Kop-*
pilius || coruscans *BR* *corr. Grotius* || fronti *b* fonti *BR* fon-
tis *r* || integrior *scripsi* interioris *BR* || 13 resplendebant *R* ||
yacinthos *BR* || dendrites *R* || 14 eliotropios *BR* || cōpacti *b*
cōpactu *BR* || 18 ydatite *B* ydatidae *R* || alligabat *R* ||
20 bratteatas *BR* || 21 ut *om. BR¹* || renidentes *R* reniten-
tis *r* || 22 haneli *B* || 24 pennata *b* || 25 scutulatum *Bur-*
mannus poetae Lat. min. I 365 rutilatum *BR* || 26 cli-
peum *BR* ||

leni quodam teneroque uultu ex fraterna fulgorem lam-
pade resumebat. post hos admissi fratres Iouis, quorum
alter maritima semper inundatione uiridior, alius lucifuga
inumbratione pallescens. in capite uterque dominandi 79
5 sertum pro regni condicione gestabat. nam unus albidus 80
salis instar candidum atque spumarum canitie concolorum,
alter ebeneum ac Tartareae noctis obscuritate furuescens,
qui quidem multo ditior fratre et semper <eorum quae
gignuntur conquisitionibus opulentus alius uero propter
10 molem elationemque corporis renudatus ac despuens diui-
tias oppressione quaesitas. uerum utrique diuersa con- 81
iunx. nam hic nudus omnium nutricem deorumque hospi-
tam secum ducit, ille puellam accessibus gratulantem, 21 G
quae ita plerumque frugem exposcentibus tribuit, ut magni
15 nominis uota sint eidem redhibere centesimam. dehinc 82
admissi Tonantis ipsius filii. inter quos primus quidem
ruber inuenis ac uorax omnium silitorque etiam sanguinis
gradiebatur. alter suavis et comis falcemque dextera,
laeua gestans cratera somnificum ac pronus in petulantiam
20 referebatur. huius gressus incerti atque olacis temeti ma-
doribus implicati. post hos duorum una quidem germa- 83
naque facies sed alius lucis sidere, opacae noctis alius re-
fulgebat. dehinc quidam roboris inauditi et extirpandis 84
semper aduersitatibus praeparatus. sed eius miros la-
25 certos rictusque Cleonaeos limis Iuno cernebat. quin inter 85
eos decentes feminae. quarum una uirgo ferebatur. alia
generationum omnium mater. illi> arcus cum pharetra
huic rosis decussatim uinctis sertata contextio. quam et
conspicere nitentem et fantem audire dulces inlecebras et

1 leui *BR* corr. *p* || 2 ammissi *B¹R* || 5 condi-
tione *R* || 6 canicie *b* canitiem *BR v p p t p* add. *b* || 7 ebe-
num *B* || 11 oppressione *D* || 15 nominis *scripsi* numi-
nis *BD* || redibere *D* || 18 falcemque *b* facemque *B* fa-
cem *D* || dextra *D* || 19 im *D* || 22 opace *om. B¹D* || 25 sub-
limis *bD* retortis oculis quia omnes priuignos praeter Mercu-
rium oderat add. *b* || quis *B* || 26 sequuntur eos decentes
(decernentes *BR*) feminae *Grotius* || 28 decusatim *BR* || uin-
culatis *b* || 29 dulcis *B* ||

adtrahere flagrantissimi spiritus halatibus redolentem et
 osculis lambere et contingere corpore eiusque uelles cu-
 pidine suspirare. quae quidem licet amorum uoluptatum-
 que mater omnium crederetur, tamen eidem deferebant
 86 pudicitiae principatum. cum his grata Ceres admodum 5
 grauis femina alumnaque terrarum ac nutrix mortalium
 87 uidebatur. quidam etiam claudus faber uenit, qui licet
 crederetur esse Iunonius, totius mundi ab Heraclito dictus
 88 est deuorator. tunc etiam omnium garrula puellarum et
 contrario semper fluibunda luxu leuitate pernix desultoria 10
 gestiebat. quam alii Sortem asserunt Nemesimque non
 nulli Tychenque quam plures aut Nortiam. haec autem
 quoniam gremio largiore totius orbis ornamenta portabat
 et aliis impertiens repentinis motibus conferebat rapiens
 his comas puellariter caput illis uirga comminuens eis- 15
 demque quibus fuerat eblandita ictibus crebris uerticem
 89 complicatisque in condylos digitis uulnerabat. haec mox
 Fata conspexit omnia quae gerebantur in Iouis consistorio
 22 G subnotare, ad eorum libros et pugillarem paginam cu-
 currit, et licentiore quadam fiducia quae conspexerat in- 20
 opinata descriptione corripuit, ut quaedam repente pro-
 rumpentia uelut rerum seriem perturbarent, alia uero,
 quae causarum ratio prospecta uulgauerat quoniam facere
 inprovisa non poterat suis tamen operibus arrogabat.
 90 post hanc uulgus ceterum deuenere. Iuppiter nunc solio 25
 resedit praecepitque cunctos pro meriti ordine <residere.
 tuncque subsellia flammabunda coetum susceperere side-
 reum. uerum quidam redimitus puer ad os compresso
 digito salutari silentium commonebat. ‘conticuere omnes
 91 intentique ora tenebant.’ tunc Iuppiter coepit 30

1 alatibus R || 9 deuorator Grotius ‘admodum adolescens’
 ut Fabricius ait (bibl. Gr. I 802) democrator coniciens demo-
 rator BR || 13 ad portabat in marg. ab ea credebant sibi
 omnia bona prouenire; hoc in quibusdam codicibus non ha-
 betur add. h manu eiusdem saeculi quo codex uniuersus scrip-
 tus est || 15 comes B¹R || 18 facta B¹R || 19 currit B¹R ||
 25 uulgus ceterum scr^ssi uulgo ceteri BR || iuppiter R ||
 tunc b || 29 Verg. Aen. II 1 || 30 iuppiter R ||

'ni nostra astrigeri nota benignitas
 conferre arbitrium cogeret intimum
 et quicquid tacito uelle fuit satis
 id ferre in medium collibitum foret,
 possem certa meis promere ductibus
 nec quisquam inlicitis tollere nisibus
 concertans cuperet iussa deum patris.
 sed tristis melius censio clauditur
 atque infanda prēmit sensa silentium,
 ne uulgata ciant corda doloribus,>
 at cum laeta patrem promere gaudia
 et certo deceat foedere pignora
 palam perpetuis iungere nutibus,
 cassum est nolle loqui sensa decencia.
 uobiscum ergo dei, grata propinquitas,
 conferre studium est uota propaginis.
 aequum quippe puto foedere caelitem
 quae sectanda forent orsa probarier.
 nostis Maiugenam pignoris incliti
 in nostris merito degere sensibus.
 quae nec frustra mihi insita caritas,
 ut sueuit patria stringere pectora.
 nam nostra ille fides sermo benignitas
 ac uerus Genius fida recursio
 interpresque meae mentis ó voûc acer.
 hic solus numerum promere caelitem
 hic uibrata potest noscere sidera,
 quae mensura polis quanta profunditas
 qualis sit numerus marmoris haustibus
 et quantos rapiat margine cardines
 quaeque elementa liget dissona nexio,
 perque hunc ipse pater foedera sancio —
 sed forsán pietas sola recenseat

92

23 G

10 doloris B¹ || 18 fuerant B¹R¹ || 19 nostis *Dresdensis*
 nostris BR nostri br || inclyti B || pignus id inclytum *Von-*
ckius || 25 ó voûc acer *scripsi* honos. sacer BR (sater B¹
 socer r): cf. p. 37, 20 || 31 elimenta R || 32 sancto R san-
 ctio r ||

quae parens probitas munera pensitet:
 qui Phoebi anteuolans saepe iugalibus
 in sortem famuli nonne relabitur?
 hic quoque sic patruis seruit honoribus,
 <ut dubium proprium quis mage uendicet.
 illum conubio rite iugarier
 suadent emeritis saecula laboribus
 et robur thalamo flagitat additum.
 at uirgo placuit docta quidem nimis
 et compar studio sed cui terreus
 ortus, propositum in sidera tendere:
 plerumque et rapidis praeuolat axibus
 ac mundi exsuperat saepe means globum.
 cunae ergo officiant quod nihil editae,
 censendum, superi quique crepundia
 terris recolitis uestra tenerier,>
 quae occultant adytis sacra latentibus.
 iungantur paribus, nam decet, auspiciis,
 et nostris cumulent astra nepotibus.

5

10

15

- 94 Sed postquam Iuppiter finem loquendi fecit, omnis 20
 deorum senatus in suffragium concitatur adclamantque
 cuncti fieri protinus oportere adiciuntque sententiae Io-
 uiali ut deinceps mortales, quos uitae insignis elatio et
 maximum culmen meritorum et ingenium in appetitum
 caelitem propositumque sidereae cupiditatis extulerit, in 25
 95 deorum numerum cooptentur ac mox inter alios, quos
 aut Nilus dabat aut Thebae, Aeneas Romulus alique, quos
 postea astris doctrinae nomen inseruit, designati caelites
 nominentur, ut post membra corporea deorum fierent
 96 curiales. his quoque annuente Ioue iubetur quaedam 30
 grauis insignisque femina, quae Philosophia dicebatur,
 24 G hoc superi senatus consultum aeneis incisum tabulis per
 97 orbes et compita publicare. tunc Iuno condicit propter

5 uindicet *B*¹ || 7 suadentē meritis *BD* || 14 cunae ergo
 officiant quoi nihil? edite censendum *Grotius* || quod scripsi
 quo *BD* || 18 auspiciis *br* || 23 ud *B*¹*R* || 24 et om. *B*¹*R* ||
 26 coaptentur *Br* || 27 taebae *BR* || 33 competa *b* ||

praedictorum thalamum iuuenum et nuptialia peragenda
 uti postridie omnis ille deorum senatus in palatia, quae in
 Galaxia Iouis habitationem potissimam faciunt, diluculo
 conuenirent. his igitur actis solio rex ipse surrexit omnis-
 5 que ille deorum numerus sedes proprias cursusque repe-
 tiuit.

< LIBER II

Sed purum astrificis caelum scandeat habenis 98
 Nox reuocans merso fulgentia sidera Phoebo.
 ardua tunc senior succendit plaustra Bootes
 et spiris torvo nituerunt astra Draconi,
 auratis etiam flagrans splendebat in armis
 qui trahit aestifero fulgentem Sirion ortu,
 hoc quoque Nysiatis quod sparsum floribus ardet
 15 multiplici ambitum redimitur lumine sertum.
 uirginis interea trepidas perlabitur aures
 fama Iouis magno dum complet tecta boatu.

Denique ipse compertis> superum decretis adulta 99
 iam nocte Philologia peruigilans multa secum ingenti cura
 20 anxia retractabat. ingrediendum primo senatum deum
 Iouisque subeundos inpraemeditata uisione conspectus

3 † habitationem *r* arbitrationem *BR* || 6 *subscriptum*
 securus melior felix us (as *in ras. B*) p̄ (*pB*) com. consist. rethor
 (rhetor *B*) urb̄. (urbis *litteris is in ras. B*) R̄ ex mendosissimis
 exemplaribus emendabam contra legenae (legente *B*) deuterio
 (eucherio *in ras. B*) scolastico discipulo meo romae ad portā
 capenā consist (coñs *B*) paulini uic (uc *B*) sub die non mar-
 tiarū christo adiuuante MARTIANI MINNEI FELICIS CA-
 PELLAE LIBER PRIMVS EXPLICIT (INCIPIT LIBER
 SECVNDVS FELICITER *add. B*) *in BR et eadem fere in D*
cf. O. Iahnus actorum acad. Lipsiensis V p. 351 sq. || 10 boo-
 thes *D* || 11 dracone *D* || 13 syriion *B* || 14 nisyacis *B* ni-
 siacis *D* ||

- 100 exiliendumque sibi in superam caelitemque sortem. deinde
 25 *G* ipsi sociandum esse Cyllenio, quem licet miro semper
 optarit ardore, tamen uix eum post unctionem palaestri-
 cam recurrentem dum flores ipsa decerperet praelectis
 quibusdam herbusculis conspicata. quid quod utrum sibi 5
 haec nuptialis conduceret amplitudo anxia dubitabat? nam
 certe mythos poeticae etiam diuersitatis delicias Milesias
 historiasque mortalium postquam supera conscenderit
 se penitus amissuram non cassa opinione formidabat.
 101 itaque primo conducatur conubium atque aetherii uerticis 10
 pinnata rapiditas apto sibi foedere copuletur ex nuptiali
 102 congruentia numero conquirat. moxque nomen suum
 Cyllenique uocabulum — sed non quod ei dissonans dis-
 crepantia nationum nec diuersi gentium ritus pro locorum
 causis cultibusque finxere uerum illud quod nascenti ab 15
 ipso Ioue siderea nuncupatione compactum ac per sola
 Aegyptiorum commenta uulgatum fallax mortalium curio-
 sitas asseuerat — in digitos calculumque distribuit. ex
 quo finalem utrimque litteram sumit, quae numeri pri-
 mum perfectumque terminum claudit. dehinc illud quod 20
 in fanis omnibus soliditate cubica dominus adoratur. lit-
 teram quoque, quam uim mortalitatis asserere prudens
 Samius aestimauit, in locum proximum sumit ac sic mille
 103 ducenti decem et octo numeri refulserunt. quos per no-
 uenariam regulam distribuens minuensque per monades 25
 decadibus subrogatas in tertium numerum perita re-
 104 strinxit. suum quoque uocabulum per septingentos ui-
 ginti quattuor numeros explicatum in quaternarium duxit,
 qui uterque numerus congruenti ambobus ratione signa-
 105 tur. nam et <ille, quod ratio principium medium finem- 30
 que dispensat, pro certo perfectus est, quippe lineam facit
 solus et solidorum frontes incunctanter absoluit. nam

2 sociandum *scripsi* sociandam *BR* || 3 obtarit *R* || 5 her-
 busculis *R* || utrumne *b* || 8 conscenderet *B¹R* || 9 ammissu-
 ram *B¹R* || formidat *B¹R* || 11 pennata *bR* || 21 soliditate
R || cubica *r* cybica *B* cybi ac *R* || 22 uim *B* uimūm *R* sed
cf. Heinsius in Burm. Ouid. I p. 254 || 25 distribuens *om. B¹R* ||
 26 restrinxit *R* || 32 fontes *B¹* ||

longitudine profunditateque censentur. dehinc quod numeri triplicatio prima ex imparibus κύβον gignit. tres autem symphonias quis ignorat in musicis? Numerusque impar maribus adtributus. omne uero tempus tribus uicibus uariatur. atque idem numerus seminarium perfectorum sexti uidelicet atque noni alterna diuersitate iuncturae. rite igitur deo adtribuitur rationis. Philologia autem quod etiam ipsa doctissima est, licet femineis numeris aestimetur, absoluta tamen ratione perficitur. nam quaternarius suis partibus complet decadis ipsius potestatem ideoque perfectus est et habetur > quadratus ut ipse Cyllenius, cui anni tempora caeli climata mundique elementa conueniunt. an aliud illa senis deieratio, qui μὰ τὴν τετράδα non tacuit, confitetur nisi perfectae rationis numerum? quippe intra se unum secundum triademque ipsumque bis binum tenet, quis collationibus symphoniae peraguntur. nam tres ad quattuor epitritus uocitatur arithmetica ratione ac diatessaron perhibetur in musicis. item intra eum iacent tres ad duo, quae hemiolios forma est symphoniamque secundam, quae diapente dicitur, reddunt. tertia symphonia diapasen in melicis perhibetur diplasioque conficitur hoc est uno duobus collato. igitur quaternarius numerus omnes symphonias suis partibus perfectus absoluit omniaque mela harmonicorum distributione conquirat. hanc igitur discutiens numeri congruentiam perita uirgo gratulatur. denique utrumque consociat et trias quaternario sociata heptadem facit. qui numerus rationis superae perfectio est sicut et ὁμαλῶν illa docet plenitudo. an aliud fatalis temperamenti cursus siderumque circuli motusque testantur intraque latebras uteri septimo mense absoluta mortalitas? dehinc quod trias triplicata nouem numeros facit quaternarius autem per διπλάσιον gemina-

2 cybon *BD* || 4 adtributus est *D* || 12 clymmata *R* climmata *B* || 13 deieratio *BR* dei ratio *b* || ma nen tetramadan *R* ten tetradan *B* || 15 triadenque *BR* || 19 emiolos *R* emiolios *B* || simphoniamque *R* *quod amplius non notabo* || 26 deinde *R* || 27 eptaden *BR* || 28 sicut et ΙΑΟΜΑΛΩΝ *R* sicut ΕΤΤ*Θ¹ΜΑΛΩΝ *B* || ille *R* || 32 ΔΙΑΤΤΑΛΑΚΙΟΝ *R* ||

tus octo reddit. nouem uero ad octo epogdoi numeri efficiunt iunctionem tantumque pensat in numeris quantum symphonia diapason in melicis, quae tonon facit qui est consonae unitatis continua modulatio. ex quo nihil est quod discrepet aut resultet in medio consentaneaue congruit iugitate. ergo praedictorum nominum numerus concinebat. sic igitur rata inter eos sociatio copulam nuptialem uera ratione constrinxit, ex quo commodissimum sibi conubium laetabunda alio mentis fluctu multiuida <conci-tauit. nam nihil diffidens animo decori formae ac substantiae coepit formidare corporeae. quippe perferendos flammarum caelestium globos et ignes ardentium siderum mortalibus adhuc artubus et macilenta gracilitate siccatis non cassum tremebunda formidat. sed aduersum illa quoddam Abderitae senis alimma, cui multa lapillis surculisque permixtis herbarum etiam nemorumque conges-serat, praeparauit. Colchica etiam in centum uoces continuata fiducia adamantini cacuminis inpressione signatur, quod aduersum ignes superos et deorum confinia praeparata decoris incuriam uenustatis etiam lumine submouebat. denique reuibratu corpori mensis appposito irrorati liquoris allinebat unguentum. sed cum talia uirgo componit, pedisequa eius Periergia> utrum a matre uirginis missa an sua utpote eius collectea trepidatione sollicita quid ageret conspiciatur. quam cum disponentem praedicta rimatim ab ostio speculabunda cognosceret, aliam eius ancillam, cui Agrypnia uocabulum est, ac quae intra cubiculum praebebat excubias, adorta est increpare quod paululum coniuere seruandi decoris gratia uirginem non siuisset, cum ipsa haec cuncta si Philologia iniungeret ualeret implere. nam iam multa asserit circuisse manci-

1 reddidit *R* || epogdoi *B* epogdoin *R* || 6 concinebat *B*¹*R* || 7 copulam *B* cupiam *R* || 10 diffidens *Grotius* differens *BR* || 14 cassum *B* casum *D* in cassum *d* || 16 membrorumque concesserat *BD* || 19 quod *Dresd.* quid *BD* || 22 alliniebat *B* || 23 pedissequa *D* || 24 collectia *B* || 26 hostio *B* || 27 agrinia *RB* agrimnia *b* || ac quae *Grotius* atque *BR* || 29 conuenire *R* || 31 circumisse *B*¹*R* ||

piaque dotalia quid sollertiae quid ornatus quid denique
 indumentorum sumerent comperisse. non sibi quoque
 nescitum quid sponsus ipse perageret, quid Iouis palatio
 gereretur an Leucothea succenderet facem lumenque pur-
 5 pureum et an Solis remigia uigilarent sonipesque Phos-
 phori comeretur. id genus innumera, quae curiosis per-
 scrutationibus aspexerat, astruebat. uerum secretum 114
 cubiculi repente Phronesis mater inrupit. quam cum uirgo
 conspiceret, ad eam adcurrrens honorandumque pectus ex-
 10 osculans praeparatorum [poematum] consciam fecit. ue-
 rum illa exuias filiae ornatusque detulerat quis induta 28 G
 deorum sociari coetibus non paueret. itaque uestem pe-
 plumque lactis instar fulgidum dedit, quod uel ex illa her-
 barum felicitum lana, qua indusiari perhibent Indicae pru-
 15 dentiae uates accolaeque montis Vmbracii et quantum usus
 eius telluris apportat ex candentis byssi netibus uidebatur.
 dehinc apponit uertici diadema uirginale, quod maxime
 medialis gemmae lumine praenitebat, ex qua galeata quae-
 dam obtectaque uultum uirgo instar secreti Troiani peni-
 20 tus incisa resplenduit. at cingulum quo pectus annexeretur 115
 sibi prudens mater exsoluit et ne Philologia ipsius Phro-
 nesis careret ornatibus eius pectori quo uerius comeretur
 apponit. calceos praeterea ex papyro textili subligauit, ne-
 quid eius membra pollueret morticinum. acerra autem
 25 multo aromate grauidata eademque candenti manus uir-
 ginis onerantur.

et iam <tunc roseo subtexere sidera peplo 116
 coeperat ambrosium promens Aurora pudorem,
 cum creperum lux alma micat, gemmata Dione

4 leucothea R || 8 fronesis R et hic et deinceps || irrupit B
 9 accurrens B || 10 boematum BR poematum p: glossam de-
 leui || 13 iactis R || 15 Vmbracii p umbratia BR umbratii b
 umbrati Grotius: uidetur Maleum montem ita significare his Plinii
 VI 69 (Solin. p. 205, 16 M.) uerbis adductus 'in quo umbrae ad
 septentrionem cadunt hieme aestate in austrum per senos menses' ||
 osus B p usus add. b || 16 telloris R || 19 optectaque R ||
 uultu B || 28 ambosium B ambronum b || 29 Dione Grotius
 dea ore B decore bD ||

cum nitet, aurato fulget cum Phosphorus astro:
 tunc candens tenero glaciatur rore pruina et
 matutina greges quatiunt in pascua caulas:
 languida mordaces cum pulsan pectora curae
 et fugit expulsus Lethaea ad litora soninus. 5

117 Ecce ante fores quidam dulcis sonus multifidis suaui-
 tatibus cietur, quem Musarum conuenientium chorus im-
 pendens nuptialibus sacramentis modulationis doctae tinni-
 tibus concinebat. nam nec tiliarum mela nec ex fidibus
 sonitus nec hydraularum harmonica deerat> plenitudo, sed 10
 in blandum collata cantum ac modificato fine compactum
 uoci uirginum complementi spatio ratum fecere silentium.
 ac tunc ille omnis chorus canoris uocibus dulcique modulatu
 praeuertit omnes organicas suauitates et cum sacrae nu-
 meris cantilenae haec dicta funduntur 15

29 G scande caeli templa uirgo digna tanto foedere:
 te socer subire celsa poscit astra Iuppiter.

118 tunc Vrania ceteris paulum reticentibus coepit
 sidereos coetus et culmina sacra polorum
 nil iam coniciens numine fisa uide 20
 olim disquirens nexos quid torqueat orbes,
 nunc praesul causas raptibus ipsa dabis.
 quae circos textura liget quae nexio claudat
 ambiat et quantos orbita curua globos,
 sidereos cursus quid cogat quidue retardet, 25
 quis Lunam flammet uel minuat radius,
 qui caelum stellet fomes et quanta reuoluat,
 quae sit cura deis uel modus aspicias.
 scande caeli templa uirgo digna tanto foedere:
 te socer subire celsa poscit astra Iuppiter. 30

119 tunc Calliope

semper complacitis amica Musis,
 cui Magnesia poculum fluente

1 fulget cum *Hauptius* et cum fit *B* et cum sit *D* et cum
 fulgit *Grotius* || 2 gladiatur *B* || 5 lethea *B* loethea *D* || lit-
 tora *D* || 10 hidraularum *B* || 23 quid nexio *B*¹*R*¹ || 26 in-
 flammet *r* || 27 reuoluat *R* || 33 magnesia *B* pernesia *R*
add. in marg. † magnesia ||

et fons Gorgonei tulit caballi,
 uertex Aonidum uirens corollis
 cui frondet uiolas parante Cirrha:
 tu uatum mela dulcibus Camenis
 5 et scis Pindaream chelyn referre
 te dictante fides sacrumque plectrum
 nouit Threicium sonare carmen.
 o lux nostra sacros probare cantus
 <suesce atque organicis beare circis.
 10 scande caeli templa uirgo digna tanto foedere.
 te socer subire celsa poscit astra Iuppiter.

ac sic Polymnia

120

tandem laboris fructus aethram fulgidam
 diuumque sedes ad Iouis consortia
 15 prouecta carpis inditoque numine
 distenta dudum quae iugare rhythmica
 ac disparari mixta sueta regula,
 mox quid iacente quid iugata linea
 trigonus recuruet circulusque torqueat,
 20 melos probare ac tonos et crusmata
 artesque cunctas> solita, quaeque caelitem
 possunt parare mentem ad alta culmina.
 scande caeli templa uirgo digna tanto foedere.
 te socer subire celsa poscit astra Iuppiter.

30 G

tunc Melpomene

121

sueta cothurnatos scenis depromere cantus
 soccumque ferre comicum
 et reboare tua tulimus quae carmina cura
 melo fauente rhythmico:
 30 nunc tibi uirgo cano spes atque adsertio nostri
 tenore uersa carminis.

2 caualli *r* || coraullis *br* || 3 cirra *BR* || 5 caelyn *B*
 cahelyn *b* || 7 nouit *Grotius* mouit *BR* || 14 ad *scripsi* ac
BD || 16 distenta *scripsi* cruenta *BD* || rithmica *BD* ||
 17 disparari *scripsi* dispari *BD* || 22 mente *B* || acta *R* ||
 25 melpomene *B¹R* || 26 coturnatos *BR* || 29 rhythmico *B*
 rithmico *R* ||

nam thalamum redimire iuuat, tu certa probato
tuis placere ritibus.

digna maritali semper uidearis Olympo
decentiorque caelitem.

scande caeli templa uirgo digna tanto foedere.
te socer subire celsa poscit astra Iuppiter.

122

ac sic Clio

tu quae rhetorico clangere syrmate
atque reum rabido absolvere pectore,
quae nunc sensa ligans horrida nexibus
soritas cumuli accessibus aggerans,
nunc quid grammatica stringere regula,
quid fandi ambignis conterat ordinem
sollers docticanis ludere sensibus:
nunc stellata poli conspice limina
et candore sacro aetheris utere:

31 G

quem uero pretium est noscere lumine.
scande caeli templa uirgo digna tanto foedere.
te socer subire celsa poscit astra Iuppiter.

123

mox Erato

caput artibus inclita uirgo
cui panditur < aula Tonantis,
merito tibi subditus orbis
rationibus ante repertus:
sacra fulgura cur rutescant,
fragor intonet unde resultans,
quid agat per aperta madores
modo nubibus imbrificatis,
quid euntibus agmine nimbis
reuocet nitidissima uerna,

* * * * *

rotet omnia circulus anni>
properantia claudere saecula.

8 rethorico *R* || 9 rapido *B* || 12 nunc *b* num *BR* || 14 do-
cticanis sollers *BR* transposuit *Grotius* || 24 subditur *D* ||
25 fulgora *B*¹ || 27 madorem *B*¹ *D* || 28 ymbrificatis *D* ||
31 uersiculum intercidisse uideri indicant ||

quod habent rationis operta
canimus tibi cognita soli.

scande caeli templa uirgo digna tanto foedere.
te socer subire celsa poscit astra Iuppiter.

5 ac tunc Terpsichore

124

laetor: honoris meritis conspicis astra uirgo:
hoc tibi sollers peperit ingenium labosque,
ista peritis tribuit cura uigil lucernis.

perdia pernoxque sacris namque operata chartis
10 quidquid agentes Stoici praescia dant futuris
semper anhelis docilis fomitibus tulisti.

nam Sabaeorum rapidis quid uapor edat aris,
fumida quid turicremis aura paret fauillis
omina uel certa ferant uocibus auguratis
15 intrepidis nec dubitans fatibus anteuortis.

scande caeli templa uirgo digna tanto foedere.
te socer subire celsa poscit astra Iuppiter.

32 G

dehinc Euterpe

125

uirgo perite
20 praeuia sortis,
quae potuisti
scandere caelum
sacraque castis
dogmata ferre,
25 noscere semet
quis ualuere,
quisque uidentes
lumine claro
numina fati
30 et geniorum
cernere uultus

1 quod *scripsi* quid *BR* || opeta *B¹R* || 5 terpsichore *B*
repsichore *R* || 6 astra uirgo conspicis *BR* *transposuit Grotius* ||
9 operata *Grotius* onerata *RB* honerata *b* || carthis *R* || 10 Stoici
Grotius id casi *R* stoasi *B* (*sed in ras.*) et *R^m* || 19 perite
Dredensis peritae *BR* || 27 quisque *Grotii codex* quique *BR* ||
29 numine *B¹R* ||

quaeque Platonis
 Pythagoraeque
 esse dedisti
 sidera mentes,
 tuque caducis
 mortalibusque
 nube remota
 cernere iusti
 numina caeli:
 <iure senatum
 scande Tonantis,
 quam decet unam
 Mercuriali
 foedere iungi.

5

10

scande caeli templa uirgo digna tanto foedere.
 te socer subire celsa poscit astra Iuppiter.

15

126

deinde Thalia

beata uirgo, tantis
 quae siderum choreis
 thalamum capis iugalem
 ac sic fauente mundo
 nurus adderis Tonanti:
 ah cuius esse diui
 tibi contigit maritam:
 eius meante pinna
 qui solus astra mundi
 praeteruolans perrexit
 rapidis uigil procellis,
 qui cum superna tranat
 freta, Tartarum> recurrit,
 qui solus ante currum
 et candidos iugales
 alti potens parentis
 memorem ciere uirgam,
 qui fata succidentis

20

25

30

35

2 phytagoraeque *B* || 17 talia *BD* || 23 ah *Lucianus Muel-*
ler ac *BD* at *b* || 25 penna *BD* || 27 perexit *BD* || 35 facta *R* ||

reparat libens Osiris,
 sationibus grauari
 genitalibus repertis
 quem scit pater deorum,
 cui lacteam papillam
 gaudens dedit nouerca,
 cuius uigente uirga
 dirum stupet uenenum,
 cui uirus omne fanti
 orbem facit gemellum.
 est doctus ille diuum
 sed doctior puella.
 nunc nunc beantur artes
 quas sic sacratis ambo,
 ut dent meare caelo
 reserent caducis astra
 ac lucidam usque ad aethram
 pia subuolare uota.
 per uos uigil decensque
 voûc mentis ima complet,
 per uos probata lingua
 fert glorias per aeuum:
 uos disciplinas omnes
 ac nos sacrate Musas.

Dum haec igitur Musae nunc solicanae nunc conci- 127
 nentes interserunt uicissimque mela dulcia geminantur,
 ecce quaedam matronae sobrio decore laudabiles nec con-
 quisitis figmentis circa faciem uultuosae uerum simplici
 quadam comitate praenitentes in penates uirginis thala-
 mumque conueniunt. quarum una intenta circum-
 spectione cautissima et omnia rerum uigili distinctione
 discriminans dicebatur Prudentia uocitari. huius germana 128
 sua cunctis attribuens, nullumque eo quo non merebatur
 adficiens Iustitiae ferebatur sortita uocabulum. uerum 129

1 reparat *Hauptius* separat *BR* || 9 fanti *R* sed n *punctua-*
tum || 10 *uersiculus nondum emendatus est* || 20 nus *BR* nys *r* ||
 28 uerum *p* rerum *BR* ||

tertia contemptis muneribus atque abstinentia praedi
 130 canda ex morum temperantia nomen acceperat. quae
 supererat fortissima ac tolerandis omnibus aduersis sem-
 per infracta subeundis etiam laboribus robore quoque
 corporis praeparata, Virium uocabulum possidebat. *hae* 5
 34 *G* in amplexum eius osculumque deferuntur atque eam < cum
 intra cubiculum conspicerent per omnia trepidantem et
 uelut lucifugam haesitationibus torpentem pectus eius
 faciemque tractantes in conspectum omnium et publicam
 131 uenire faciem compulerunt. post has ingressa quaedam 10
 grauis crinitaque femina et ex eo quod per ipsam Iuppi-
 ter ascensum cunctis in supera tribuerit admodum glo-
 riosa. quam cum uirgo conspiceret ad eam omni studio
 affectuque cucurrit, quippe quadam fiducia compertorum
 ipsa eidem scandendum caelum fuerat augurata et nunc 15
 ad eam in nuptias corrogandam ab ipso transmissa Maiu-
 132 gena. praeterea tres puellae uultu decoreque parili ac
 uenustate luculentae sertis religatae in uicem manus ro-
 sarumque spiculis redimitae ad uirginem conuenere. qua-
 rum una deosculata Philologiae frontem illic ubi pubem 20
 ciliorum discriminat glabella medietas, alia os eius, tertia
 pectus apprehendit, uidelicet > prima ut 'laetos oculis ad-
 flaret honores', secunda gratiam linguae inspirabat, animo
 tertia comitatem. quippe illae Charites dicebantur et
 quicquid apprehenderant uenustabant. quae quidem uir- 25
 ginem postquam lumine repleuere, Musis admixtae etiam
 gesticulationes consonas atque hymeneia dedere tripudiae.
 133 sed ecce magno tympani crepitu crotalorumque tinnitu
 uniuersa dissultant eo usque ut Musarum cantus ali-
 quanto bombis tympani obtusior redderetur et cum so- 30
 nitu introfertur lectica interstincta sideribus, cui ritu
 mystico crepitus praecinebant, qua mos fuerat nubentes
 134 deas in caelestis thalami peruenire consortia. ante hanc

5 *hae* *add. Hugianus* || 9 conspectu *D* || 10 fatiem *D* ||
 14 fidutia *D* || 16 nubtias *B* || 19 spiculis *Koppius* speculis
BD || 20 deosculata est *D* || 22 apprehendit *B*¹ || 24 tertia *D* ||
 cantes *BR* || 25 apprehenderant *B*¹ || 26 ammixtae *B* am-
 mixte *R* || 27 hymeneia *R* || 32 mistico *R* ||

quaedam augustioris uultus femina ac sacro lumine
aethereoque resplendens uenerabili antistitio praemine-
bat, quam cum omnes qui adfuere conspicerent, reueriti
inclitam maiestatem ut deorum omnium mundique custo-
5:dem. huic Athanasiae nomen fuit. 'et heus' inquit 'uirgo,
praecepit deorum pater hac regali lectica in caeli palatia
subueharis, quam quidem nulli fas adtrectare terrigenae 35 G
et nec tibi quidem ipsi ante nostrum poculum licet.' et 135
cum dicto leniter dextra cordis eius pulsum pectusque
10 pertractat ac nescio qua intima plenitudine distentum
magno cum turgore respiciens 'ni haec' inquit 'quibus
plenum pectus geris coactissima egestionem euomueris fo-
rasque diffuderis, immortalitatis sedem nulla tenus opti-
nebis.' at illa omni nisu magnaue ui quicquid intra
15 pectus semper senserat euomebat. tunc uero illa nausea 136
ac uomitio laborata in omnigenum copias conuertitur lit-
terarum. cernere erat qui libri quantaue uolumina quot
linguarum opera ex ore uirginis diffuebant. alia ex pa-
pyro quae cedro perlita fuerat uidebantur, alii carbasinis
20 uoluminibus impli-
catu libri, ex ouillis multi quoque ter-
goribus rari uero in phyllyrae cortice subnotati. erantque 137
quidam sacra nigredine colorati, quorum litterae animan-
tum credebantur effigies quasque librorum notas Atha-
nasia conspiciens quibusdam eminentibus saxis iussit
25 ascribi atque intra specum per Aegyptiorum adyta collo-
cari eademque saxa stelas appellans deorum stemmata
praecepit continere. sed dum talia uirgo undanter euo- 138
meret puellae quam plures, quarum Artes aliae, alterae
dictae sunt Disciplinae, subinde quae ex ore uirgo effude-
30 rat colligebant, in suum una quaeque illarum necessarium
usum facultatemque corriprens. ipsae etiam Musae prae-

2 aethereoque *p* athereoque *BR* || antestitio *R* || ad prae-
minebat *add.* 1 nite *b* || 5 atanasiae *BR* || 7 subuearis *R* || ad-
trectari *B* || 8 et *scripsi* sed *BR* || ipsi *scripsi* si *BR* || 12 euo-
mueris *scripsi* uomueris *BR* || 13 obtinebis *R* || 15 semper
(*ut uidetur*) ante senserat *erasum* in *B* || nausia *B¹R* || 17 quod
B¹R || 19 fuerant *B* || 21 phyllyrae *B* philirae *D* || 22 ani-
malium *b* || 23 atanasia *BD* et ita saepius || 25 egyptiorum
adita *D* || 26 stellas *D* ||

sertim Vrania Calliopeque innumera gremio conguessere
uolumina. in aliis quippe distinctae ad tonum ac dedu-
ctae paginae in aliis circuli lineaeque hemisphaeriaque
cum trigonis et quadratis multiangulaeque formae pro-
theoremata uel elementorum diuersitate formatae. de-
hinc pictura animalium membra multigenum in unam
speciem complicabat. erant etiam libri, qui sonorum
mela signaque numerorum et cantandi quaedam opera
139 praeferabant. postquam igitur illam > bibliothecalem co-
piam nixa imitus uirgo diffudit, exhausto pallore confecta 10
36 G Athanasiae opem, quae tanti laboris conscia fuerat, postu-
lavit. tum illa 'ut refector caelum sublimisque conscen-
140 das, hoc tibi accipe sorbillandum.' ac tunc matri Apo-
theosi, quae cum illa forte conuenerat et iam pridem li-
bros, qui ex Philologiae ore defluerant, manu contingens 15
ac dinumerans consecrabat, auferens quandam globosam
animatamque rotunditatem sumit ac uirgini porrigit hau-
riendam. uerum ipsa species oui interioris crocino cir-
cumlita exterius rutilabat ac dehinc perlucida inanitate
albidoque humore interiore tamen medio solidior appa- 20
rebat. quam cum Philologia susceperet, quoniam post
tanti laboris afflictationes aestusque mentis plurimum
satiebat, reseratis eius rotunditatis arcanis postquam rem
dulcissimam comperit totam incunctanter exhaustit

continuoque nouo solidantur membra uigore 25
et gracilenta perit macies uis terrea cedit
aetheriumque uenit sine mortis legibus aeuum.

141 uerum dina cum immortalitatis eam poculum cerneret
ebibisse quo e terris illam caelum pergere inmortalemque
factam uelut aenigmate redimiculi perdoceret, ex herba 30
quadam rurestri, cui ἀείζων uocabulum est, uirginem
coronauit praecipiens omnia, quae adhuc mortalis aduer-
sum uim superam in praesidium coaptarat, expelleret,

8 numerum *D* || 10 nixi *R* || imitus *Pontanus* imitatus *BR*
undanter *Grotius* animitus *Susius* || 11 constia *R* || 13 sorbi-
landum *B¹R* || 20 umore *R* || 22 afflictiones *br* || 23 sicie-
bat *R* || 31 ΑΕΙΖΩΝ *BR* corr. *p* || 33 cooptarat *B* ||

quippe caducae mortalisque substantiae istaec esse [mī-
 nima] memorabat. quae quidem omnia eidem mater ab-
 straxit, postquam <eam mundana transcendisse studia re-
 cognouit. tunc Philologia ex aromate praeparato acerra- 142
 5 que propria Athanasiae primitus supplicauit matrique eius
 gratiam multa litatione persoluit, quod nec Vedium cum
 uxore conspexerit sicut suadebat Etruria, nec Eumenidas
 et Chaldaea miracula formidarit, nec igne usserit nec
 lympa subluerit nec animae simulacrum Syri cuiusdam
 10 dogmate uerberarit nec Phasi senis ritu Charontis mani-
 bus inuolutam immortalitatem mortis auspicio consecra-
 rit. interea conscendere iussa lecticam, quae in suggestu 143
 maximo quoniam uidebatur, difficile admodum sibi ne 37 G
 dicam impossibile deputabat. in quam rem consequen-
 15 ter implendam alumnum suum dilectum prae ceteris con-
 uocauit, quo innixa omnem difficultatem superae consessio-
 nis euicit, uerum idem, > qui Labor ab eadem uocabatur,
 non solum in lecticae culmen eam sustulit uerum caelum
 cum domina impiger permeauit. quippe consociato sibi 144
 20 quodam puero renidenti, qui nec uoluptariae Veneris
 filius erat et tamen Amor a sapientibus ferebatur, a fronte
 lecticam subuehere memorantur. nam postica Epimelia 145
 et Agrypnia dilecta uirginis sustulere mancipia. sic enim
 Athanasia praeceperat ut uterque sexus cum Philologia
 25 caelum posset ascendere. praecedit ilico conscendentem
 Musarum concinentium pompa et praedictarum comitum
 uenerabilis multitudo. Periergia uero aliis comitata pe- 146
 disquis dotalibusque mancipiis curiose uniuersa per-
 scrutans atque interrogans sequebatur. uerum ad cul-
 30 mina arcis aerae comitatus ille cum uirgine propinqua-
 bat. et ecce aduenire subito deorum Pronuba nuntiatur, 147
 ante quam Concordia Fides Pudicitiaque praecurrunt.
 nam Cupido corporeae uoluptatis illex licet eam semper 148

1 mortalitatisque R || iste R || glossam deleui: minimanima
 num Grotii codex re uera habuerit iure dubites || 8 ad pro et B ||
 caldea D chaldaea B || formidauit BD || 9 limpha D || 10 cha-
 rantis D || 11 consecrauit B¹D || 22 morantur B¹R (moli-
 untur p) || pymelia B ||

anteuolet, Philologiae occursibus non ausus est interesse.
 149 at ubi in conspectum nubentis diua peruenit atque ut mos
 uirginis erat litauit aromatis, deam talibus deprecatur
 'Iuno pulchra licet aliud nomen tibi consortium caeleste
 tribuerit et nos a iuuando Iunonem unde et Iouem dici- 5
 mus nominemus, siue te Lucinam quod lucem nascentibus
 tribuas ac Lucetiam conuenit nuncupare, nam Fluoniam
 Februalemque ac Februam mihi poscere non necesse est,
 cum nihil contagionis corporeae sexu intemerata pertule-
 rim, Iterducam et Domiducam Unxiam Cinxiam mortales 10
 puellae debent in nuptias conuocare ut earum et itinera
 38 G protegas et in optatas domos ducas et cum postes un-
 guent faustum omen adfligas et cingulum ponentes in tha-
 lamis non relinquo, Opigenam te quas uel in partus dis-
 crimine uel in bello protexeris, precabuntur, Populonam 15
 plebes, Curitim debent memorare bellantes, hic ego te He-
 ram potius ab aëris regno nuncupatam uoco: da nosse
 poscenti quid haec aëria latitudo atque atomis perlucentes
 concurrentibus campi animantum gerant quidue hic dica-
 tur numinum subuolare. non enim de humilitate aëris 20
 illius quaero, qui uolueribus permeatur quem Olympi
 montis cacumen excedit qui uix decem stadiorum altitu-
 dine sublimatur, sed elata disquiro et iam fas puto quic-
 quid περὶ δαιμόνων lectitans intellexeram conspiciari.
 150 hic Iuno conscendentis precibus non repugnans eam se- 25
 cum in arces ducit aërias atque exhinc multarum diuersi-
 tates edocet potestatum. 'illi' inquit 'quos ignitae sub-
 stantiae flammantisque suspicimus, ab ipso aetheris
 sphaeraeque superioris ambitu usque solarem circulum
 demeantes ipsi dicuntur di et caelites alias perhibentur 30
 causarumque latentium arcana componunt. sunt enim

3 deprecatur *b* depraeantur *R* deprecantur *B* || 5 tribue-
 ret *R* || 7 fluoniam *BR* corr. *Grotius* || 10 cinctiam *R* et de-
 leta *c* *B* || 14 soticeam *BR* || quas uelint partus *R* || 15 po-
 plonam *RB*¹ || 16 Heram *Grotius* aeram *B* aeriam *b* eram *R* ||
 18 athomis *Db* || perlacentes *D* || 23 at *B*¹*D* || 24 ευδημωνιας *D*
 ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑC *B* corr. *Grotius* || conspirari *D* | 28 aethere *B*
 aetheris *bD* ||

puriores nec admodum eos mortalium curarum uota sollicitant ἀπαθείςque perhibentur. illic Iouem regnare certissimum est. at intra Solis meatum usque lunarem globum secundae beatitatis numina supparisque potentiae, > 151
 5 per quae tamen uaticinia somniaque ac prodigia componuntur. haec aruspicio exta fissiculant admonentia quaedam uocesque transmittunt auguratisque locuntur omnibus. plerumque enim quaerentes admonent uel sideris cursu uel fulminis iaculo uel ostentaria nouitate. sed 152
 10 quoniam uni cuique superiorum deorum singuli quique deseruiunt, ex illorum arbitrio istorumque comitatu et generalis omnium praesul et specialis singulis mortalibus Genius admouetur, quem etiam Praestitem quod praesit gerundis omnibus uocauerunt: nam et populi Genio cum 153
 15 generalis poscitur supplicatur et unus quisque gubernatori proprio dependit obsequium. ideoque dicitur Genius, 29 G quoniam cum quis hominum genitus fuerit, mox eidem copulatur. hic tutelator fidissimusque germanus animos omnium mentesque custodit. et quoniam cogitationum 153
 20 arcana superae annuntiat potestati, etiam Angelus poterit nuncupari. hos omnes Graeci δαίμονας dicunt ἀπὸ τοῦ 154 δαίμονας εἶναι, Latini Medioximos uocitarunt. qui quidem omnes minus lucidae splendentisque naturae quam illi caelestes sic ut conspicias approbantur. nec tamen ita
 25 sunt corpulenti ut hominum capiantur obtutu. hic igitur 155 Lares hic post membrorum nexum degunt animae puriores, quae plerumque si meritorum excellentia sublimantur etiam circulum solis ac flammantia saepta transiliunt. dehinc a lunari circulo usque in terram quicquid 156
 30 interpatet interstitii proprii partitione discernitur et ab orbe lunari interfusa medietas disparatur. sed superior portio eos sic ut conspicias claudit quos ἡμιθέους dicunt

2 ΑΠΑΘΕΙςque BD || 3 intra *Vulc.* infra BD || 6 fissiculant BR fissiculant l || ammonentia BR || 7 omnibus B¹R || 8 ammonent BR || 10 deorum superiorum R || 13 ammouetur BR || 21 demonas B daemonas R || apotu BR || 22 de*meny (y corr. ex u) B daemenu R daeomenu r || latine B¹R || 27 sublimantur scripsi subuehantur R subueantur B ||

- quosque Latine Semones aut Semideos conuenit memorare. hi animas caelestes gerunt sacrasque mentes atque sub huma- < na effigie in totius mundi commoda procreantur, qui quidem plerumque sui miraculo fidem fecere caelestium, ut in ortu Herculis geminatae noctis obsequium serpentesque idem paruus oblidens uim numinis approbavit, Tages sulcis emicuit et ritum statim gentis†syphnumque monstrauit, Hammon apparuit cum cornibus arietinis et uestimento lanitio ac sitientibus undam fontis exhibuit.
- quid loquar eos qui primi mortalibus usum rerum maioraque commoda praestiterunt? ut uitem Dionysus apud Thebas, Osiris apud Aegyptios haustum uini usumque comperiens, frumentum Isis in Aegypto, Triptolemus apud Atticos docuere. eademque Isis lini usum sementemque monstrauit. comminuendae frugis farrisque fragmenta Pilumno assignat Italia. ascribit Asclepio Graecia medicinam. alii quoque huius generis homines in diuinandi> usum et praescientiam procreati ut Carmentis in Arcadia ab effuso per uaticinia carmine memorata, Sibylla uel Erythrea quaeque Cumaea est uel Phrygia: quas non decem ut asserunt sed duas fuisse non nescis id est Hierophilam Troianam Marmensi filiam et Symmachiam Hip-potensis filiam, quae Erythra progenita etiam Cumis est uaticinata. ex hac diuinandi possibilitate Amphiarus Mopsusque celebrati, a medietate uero aëris usque in montium terraeque confinia Hemithei Heroesque uersantur, qui ex eo quod heram terram ueteres dixerunt Heroes nuncupati. ibique Manes id est corpori humano praesules attributi, qui parentum seminibus manauerunt. deni-

1 sermones *R* || 7 syphnumque *D* sipnumque *B* at exitum *add. b* haruspicinamque *Grotius* inspiciumque *Barthius* || 9 uestimentum *BD corr. p* || 11 dyonisius *B* dionisius *D corr. Munckerus* || 12 osyris *BD* || 16 assignat *cod. Vossianus (Arntzenii misc. p. 211)* signat *BD* || 18 archadia *B* || 19 ecfuso *R* || sybilla *B* syllaba *R* || 20 erythrea *BR* || cymea *BR* || frygia *B* frigia *R* || 21 herophilam *B* therophilam *b* therophilam *R* || simachiam *B* simmachiam *R* || ypotensis *B* || 23 erythra *BR* || 26 emithei *B* || heroesque *BR* || 27 eram *B¹R* || edixere *B¹R* || heroes *B* || 29 parentium *B¹R* ||

que haec omnis aëris a luna diffusio sub Plutonis potestate consistit, qui etiam Summanus dicitur quasi summus Manium. hic Luna, quae huic aëri praeest, Proserpina memoratur. uerum illi Manes quoniam corporibus 162
 5 illo tempore tribuuntur quo fit prima conceptio, etiam post uitam isdem corporibus delectantur atque cum his manentes appellati Lemures. qui si uitae prioris adiuti fuerint honestate in Lares domorum urbiumque uertuntur. si autem deprauantur ex corpore Laruae perhibentur ac 163
 10 Maniae. Manes igitur hic tam boni quam truces sunt constituti, quos ἀγαθοὺς et κακοὺς δαίμονας memorat Graia discretio. in his etiam locis Summanes eorumque prae- 164
 stites Mana atque Mantuona, di etiam quos Aquilos dicunt, item Fura Furinaque et mater Mania Intemperiaeque et
 15 alii thripes diuorum degunt. circa ipsum uero terrae 165
 circulum aer ex calore supero atque exhalatu madoreque infero turbidatus egredientes corporibus animas quodam fluenti aestu collidens non facile patitur euolare. hincque 166
 tractum Pyrphlegethonta sollertia poeticae adumbrationis
 20 allusit atque in eo perenni strepitu uolutata colliditur animarum, quas Veditius adiudicarit, impietas [id est <Pluton] 41 G
 quem etiam Ditem Veiouemque dixere. ipsam quoque 167
 terram qua hominibus inuia est referciunt longaeuorum chori, qui habitant siluas nemora lucos lacus fontes ac
 25 fluuios appellanturque Panes Fauni Fontes Satyri Siluani Nymphae Fatui Fatuaeque uel Fantuae uel etiam Fanae a quibus fana dicta quod soleant diuinare. hi omnes post
 prolixum aeuum moriuntur ut homines sed tamen et praesciendi et incursandi et nocendi habent praesentissimam
 30 potestatem. inter priores igitur Genios tua adhuc mortal- 168
 talis uirginis diua consistet. nam eccam tibi aetheria Iuno

2 submanus *R* || 3 manuum *B¹R¹* || 5 conceptio *b* con-
 cectio *B* concectio *R* congestio *r* || 6 hisdem *B* || 9 larbae *R* ||
 11 agathos et cacos demonas (daemonas *R*) *BR* || 14 furinna-
 que *BR* furonaque *b* || 15 thripes *Grotius* triptes *BR* || 16 exa-
 latu *BR* || 19 pyrphlegethonta *BR* || 20 perhenni *B* || 21 id est
 Pluton *deleuit Grotius* || 22 **iouemque *D* || 25 syluani *BD* ||
 26 nymphae *B* nimphae *D* || 27 hii *B* || 31 eccum *B* ||

seu Vesta est, ut iam immortalī diuāque praecipit dicens
 'iam sede in concilio Iouis dilecta' demumque de acerra
 169 uirginis partem sumit. tunc portitores diuā correpta
 lectica magno eam molimine subuexere. sed postquam
 centum uiginti sex milia stadiorum aëria subuecti leuitate
 conscenderant ac tonum primum ex phthongis compleuere
 caelestibus, lunarem ingressa circulum uirgo diuā con-
 gruis nidoribus supplicando de proximo conspicatur glo-
 bosum quoddam tenerumque corpus e superni roris leui-
 tate compactum instar speculi praenitens adiaculati ful- 10
 170 goris radios reuibrare. in eo sinistra Niliaca Eleusinaque
 lampas arcusque Dictynnae tympanaque Cybeleia uide-
 bantur. triformis etiam discolorque uertigo terribili qua-
 dam maiestate rutilabat. quae licet cornigera et aspera
 crederetur, aggestionibus opportuna tamen et felem et 15
 ceruam et conuersiones bis binas uultibus praeferebat.
 171 exhinc medio quam ad lunam conscenderat, ad Cyllenii
 circulum uenit. quo hemitonio permeato multiplex ei ut-
 pote nubenti dominae ministrorum populus laetabundus
 172 occurrit. inter quos splendentis formae habitusque femina 20
 ac promptae ubertatis ornatibus opulenta uirgine salutata
 usque in eius osculum confisa peruenit. sed mirabatur
 illa obsequentium multitudo, quae sic ut Syrus quidam
 42 G astruit in numero duorum milium fuerat constituta, quod
 femina, quam Etrusci dicebant ipsi deo nuptam fuisse Cyl- 25
 lenio, nulla prorsus inuidia titillata uirginem complexa
 173 constrinxerat. haec autem Facundia, nam hoc illi uoca-
 bulum, in Philologiae penetibus se ortam educatamque
 memorabat nec indignum esse quod sibi alumna praelata
 est quae et sibi semper ornatum et pabulum multis prae- 30
 174 buerit disciplinis. uenit etiam quaedam decens ac pud-
 icissima puellarum, quae praesul domus custosque Cylle-
 niae, uerum Themis aut Astraea aut Erigone dicebatur:

1 praecipit *b* praecepit *BD* || 2 in *om.* *B¹D* || dilecta *Hu-*
gianus directa *BD* || 6 pthongis *B* phtongis *R* || 8 supplicanda
B¹R || 10 cumpactum *R* || 12 dictinnae *R* || cybelci *R* || 14 aspe-
 ra *bR* sparica ut uidetur *B* || 15 oportuna *BR* || 17 chyllenii *R* ||
 18 quod *B¹R¹* || 21 uirgini *B¹R* || 33 astrea *Rb* astra *B* ||

spicas manu caelatumque ex hebeno pinacem argumentis
 talibus adferebat. erat in medio auis Aegyptia, quae Ibis 175
 memoratur ab incolis. sed cum petaso uertex atque os 176
 pulcherrimum uidebatur, quod quidem serpentis gemini
 5 lambebat implexio. subter quaedam praenitens uirga,
 cuius caput <auratum, media glauca, piceus finis extabat.
 sub dextra testudo minitansque nepa, a laeua capra. sed 177
 dilofon alitem, quae sit oscinum mitior, in certaminis
 temptamenta pulsabat. ipsa uero Ibis praenotatum gerit 178
 10 nomen mensis cuiusdam Memphitici. hanc tabellam cum 179
 ingestam sibi cognosceret uirgo uenerata licet sponsi
 cognosceret argumentum tamen non ausa est sine suppli-
 catione transire. tum etiam candidior Atlantidum Iouis 180
 15 congressu pignerisque culmine prouecta superuenit, quae
 quidem nec in nurus officio sine bilance libra apparere di-
 gnata est. quam uirgo uenerata quoniam satis sociam filio
 recognouit duabus cum lucrorum potente dicatis coepit
 honorare pecudibus. hinc festinatur ascensus et usque in 181
 Veneris circulum hemitonio transuolatur ipsaque Venere,
 20 quae nuptiis adlubescebat,> quantum decebat orata hoc in
 ea perlubetur intuita quod admodum pulchra tamen antias
 draconibus circumflexa crebroque capillitio uulsa ambi-
 farium genitalis secum congressos mitificat. mox studium 182
 in solarem laborare circum, quippe sescuplo fatigabat
 25 ascensum, qui tonos ac dimidiis habebatur. ibi quandam 43 G
 nauim totius naturae cursibus diuersa cupiditate mode- 183
 rantem cunctaque flammaram congestionem plenissimam
 beatis circumactam mercibus conspicatur. cui nautae
 septem, germani tamen suiue consimiles, praesidebant.
 30 in prora felis forma depicta, leonis in arbore, crocodili in

1 caelatamque BR || 7 a eras. in B || capra B caprea b ||
 13 tunc D || atlantidum D || 15 ne* B || 15 bilance uulgo
 blance BD || 20 honorata r || 21 anthias BR || 22 ambifarium
 genitalis scripsi (cf. Seruius ad Aen. II 632 'secundum eos qui
 dicunt utriusque sexus participationem habere numina') ambifari-
 umque nital* B ambifariumque nital R || congressos scripsi
 congressa BR || 25 tonus b || 26 nauem B¹R || 30 felis marg.
 ed. Lugdun. 1538 felix BR || crocodilli BR ||

- 184 extimo uidebatur. in eadem uero rate fons quidam lucis
aetheriae arcanisque fluoribus manans in totius mundi
lumina fundebatur. quo uiso Philologia consurgens tota-
que ueneratione supplicans ac paululum coniuens oculis
deum talibus deprecatur 5
- 185 ignoti uis celsa patris uel prima propago,
fomes sensificus, mentis fons, lucis origo,
regnum naturae, decus atque assertio diuum,
mundanusque oculus, fulgor splendentis Olympi,
ultramundanum fas est cui cernere patrem 10
et magnum spectare deum, cui circulus aethrae
paret et inmensis moderaris raptibus orbis:
- 186 nam medium tu curris iter dans solus amicam
temperiem superis compellens atque coercens
sidera sacra deum cum legem cursibus addis, 15
- 187 hinc est quod quarto ius est decurrere circo,
ut perfecta tibi numerus ratione probetur:
nonne a principio geminum tu das tetrachordon?
- 188 Solem te Latium uocitat quod solus honore
post patrem sis lucis apex radiisque sacratum 20
<bis senis perhibent caput aurea lumina ferre,
quod totidem menses totidem quod conficis horas.
- 189 quattuor alipedes dicunt te flectere habenis
quod solus domites quam dant elementa quadrigam.
- 190 nam tenebras prohibens retegis quod caerulea luce, 25
hinc Phoebum perhibent prodentem occulta futuri,
uel quia dissoluis nocturna admissa, Iseum
- 191 te Serapin Nilus Memphis ueneratur Osirim
dissona sacra Mithram Ditemque ferumque Typhonem,
- 192 Attis pulcher item, curui et puer almus aratri, 30
Ammon et arentis Libyes ac Byblius Adon.
sic uario cunctus te nomine conuocat orbis.>

4 plicans *B¹R¹* || conibens *B¹R* || 12 orbes *b* || 18 a *Grotius* ac *BR* || tetracordon *BR* tetracordum *b* || 25 luce *Munckerus ad Fulgentium* p. 43 lucet *BD* || 27 amissa *BD* † ad *add. b* legitur et admissa *D^m* || isaeum *BD* Lyacum *Grotius* || 28 osyrim *D* || 29 mitram *BD* || forumque *BD* corr. *p* || 31 libi+es *B* libies *D* - || biblius *D* ||

salue uera deum facies uultusque paterne
 octo et sescentis numeris, cui littera trina 44 G
 conformat sacrum mentis cognomen et omen.
 da pater aetherios mentem conscendere coetus
 5 astrigerumque sacro sub nomine noscere coelum.

his auditis deorum sedes iussa est permeare. uerum hemi- 194
 tonio subleuatam Pyrois circulus immoratur, in quo Iouis
 fuerat maximus filiorum. ex quo circulo uisus Pyriphle- 195
 gethon amnis ad infera demere. quo transgresso, neque 196
 10 enim labor fuerat hemitonii interiecta transcurrere, in
 Iouialis sideris peruenere fulgores, cuius circulus *Phrygio*
phthongo personabat. illic sidus erat temperamenti uiui-
 fici ac salubris effulgentia blandisque uibratum candoribus.
 cuius quidem lucis natura ex calidis umidisque commixtio-
 15 nibus candens quadam prosperitatis tranquillitate ruti-
 labat. uerum ibi sidus Iouis, nam ipse totius mundi
 membra conlustrans ad deorum dicebatur imperium et
 senatum caelitem commeasse. hunc etiam praetergressa 197
 circum ac parili interiectione sublimis deorum rigidissi-
 20 mum creatorem in algido haerentem pruinisque nivalibus
 conspicata: uerum idem quem circumire nitebatur orbis
 melo Dorio tinniebat. sed ipsi praesuli nunc draconis
 facies nunc rictus leonis nunc cristae cum aprugnis den-
 tibus uidebantur totoque exitialis saeuiebat horrore, cui
 25 tamen potestas pro circi granditate maior ac praelata ce-
 teris habebatur. denique harpis bōmbisque perterrita tam
 intoleranda congressione uirgo diffugit. inde maximis 198
 conatibus sescuplo itinere euehuntur. nam tono ac dimi-
 dio ad ipsius caelestis sphaerae globum ac laqueatum stellis
 30 ambitum peruenitur. sicque sex tonorum conscensionibus 199
 stadiorum defecta lassitudine fatigati cum diapason sym-

2 sexcentis *B*¹ || 4 mentem *scripsi* mentes *BR* || 11 Phry-
 gio phthongo *Koppius* *pthongio *B* tpōngis *R* empthongio
R^m || 12 uibrata *BR* corr. *Bas. cod.* || 21 idemque *B*¹*R* ||
 orbes *R* || 23 aprunis *BR* aprinis *br* || 26 arpis *BR* corr. *Kop-*
pius || bombisque *b* pumisque *ut uidetur B* bomisque *R* ||
 27 congressio *R* || 28 itineris *B*¹*R*¹ || 29 caelitis *BR* corr. *b* ||
 30 peruehitur *R* ||

phoniam quicquid emensi erant aduerterent consonare
 perfectione absolutae modulationis post labores maximos
 200 recreati paululum conquierunt. ipsa quoque Philologia
 45 *G* lectica <desiliens cum inmensos luminis campos aetheriae-
 que tranquillitatis uerna conspiceret ac nunc tot diuersi- 5
 tates cerneret formasque decanorum tunc octoginta quat-
 tuor liturgos caelo miraretur adstare uideretque praeterea
 fulgentes crebrorum siderum globos et circulorum alterna
 201 illigatione texturas, ipsam uero, quae ambitum coercet
 ultimum, sphaeram miris raptibus incitatum polosque et 10
 axem ex caeli summitate uibratum profundam trans-
 meare terram atque ab ipso totam caeli molem machi-
 202 namque torqueri, tanti operis tantaeque rationis patrem
 deumque non nesciens ab ipsa etiam deorum notitia
 secessisse quoniam extramundanas latitudines eum 15
 transscendisse cognouerat, empyrio quodam intel-
 lectualique mundo gaudentem iuxta ipsum extimi ambi-
 tus murum annixa genibus ac tota mentis acie coar-
 203 tata diu silentio deprecatur ueterumque ritu uocabula>
 quaedam uoce mentis inclamans secundum dissonas na- 20
 tiones numeris uaria sono ignota iugatis alternatisque
 litteris inspirata, ueneraturque uerbis intellectualis mundi
 praesules deos eorumque ministros sensibilis sphaerae
 potestatibus uenerandos uniuersumque totum infinibilis
 204 patris profunditate coercitum poscitque quosdam tres deos 25
 205 aliosque diei noctisque septimo radiatos. quandam etiam
 fontanam uirginem deprecatur, secundum Platonis quoque
 206 mysteria ἄπαξ καὶ δις ἐπίκοινα potestates. his diutis-
 sime florem ignis atque illam existentem ex non existen-
 tibus ueritatem toto pectore deprecata tum uisa se cer- 30
 207 nere apotheosin sacraque meruisse. quippe quidam can-
 dores lactei fluminis tractu stellis efflammantibus deflue-
 208 bant. laetabunda igitur gratesque testata iter in Galaxium

2 quippe *B* || 7 lyurgos *B* || 11 sumitate *BD* || 14 ne-
 sciens *Grotius* sciens *BD* || 15 latitudines *Hugianus* beatitudi-
 nes *BD* || 16 empyrio *B* || 19 diu *B*; ex euanidis litteris *dm* corr.
 in *D* || 28 ΑΠΑΧΚΑΙΔΙC · ΕΠΙΚΗΝΑ in ras. *B* ΑΑΠΑΖΕΤ-
 ΔΙCΕΠΕΧΙΝΑ *R* || 33 gratesque *B¹R¹* || galactium *B¹R¹* ||

flectit, ubi senatum deum a Ioue nouerat congregatum.
erat autem ibi Iouialis domus, quae etiam granditate mira
mundanum ambitum possideret et decore conspicuo ful-
gorem siderum uinceret et obliquitate situs signiferum
5 circulum decussaret. praeterea tanto splendore renidebat
ut argenti crederetur fabricata materia. ibi septa can- 46 G
dientia culmenque septatum limbis nivalibus albicabant.
ubi iam Iuppiter cum Iunone omnibusque diuis in sugge- 209
stu maximo ac subselliis lacteis residens sponsales prae-
10 stolatur aduentus. qui simul Musarum uoces ac dissonis
mela dulcia cantilenis uirgine adueniente percepit, priore
loco praecepit uenire Cyllenium, cum quo Liber et Delius 210
fidi amantissimique germani, Hercules etiam, uterque Ca-
storum Gradiusque et quicquid deorum de Ioue progeni-
15 tum est Cyllenii adhaerebat officio. elementorum quoque 211
praesides angelicque populi pulcherrima multitudo ani-
maeque praeterea beatorum ueterum, quae iam caeli
templa meruerant, gressus Maiuginae sequebantur. Linum 212
Homerum Mantuanumque uatem redimitos canentesque
20 conspiceres, Orpheum atque Aristoxenum fidibus perso-
nantes, Platonem Archimedenque <sphaeras aureas deuol-
uentes. ardebat Heraclitus, udus Thales, circumfusus ato- 213
mis Democritus uidebatur. Samius Pythagoras caelestes
quosdam numeros replicabat, Aristoteles per caeli quoque
25 culmina Entelechiam scrupulosius requirebat, Epicurus
uero mixtas uiolis rosas et totas apportabat inlecebras
uoluptatum. Zeno ducebat feminam prouidentem, Arce-
silas collum intuens columbinum, multusque praeterea
palliatorum populus studiis discrepantibus dissonabat, qui
30 quidem omnes inter Musarum carmina concinentium au-
diri licet perstreperent nullo potuere reboatu. ueniente 214
igitur introgressoque Cyllenio omnis ille deorum senatus

3 decora *R* || 4 obliquitate *scripsi* nouitate *BR* || 5 de-
cussaret *BR* || 7 sectatum *R* || 21 archimedenque *BR* || de au-
reas *D* || 22 tales *B* || athomis *D* || 23 phytagoras *B* phitha-
goras *D* || 25 endelichiam *B* edelichiam *b* endelchiam *D* ||
27 arcisilas *B* archesilas *b* archisilas *D* || 30 continentum *D*
concinentum *B* || 31 reboatu *Hugianus* rabulatu *BD* ||

- ueneratus uerticem ingredientis exsurgit. ipse Iuppiter
 cum propter suum consessum Pallade a dextra sociata
 215 medium collocauit. nec longo interiectu ipsa quoque
 Philologia ambita Musis ac matre praeambula corrogatur.
 qua ingrediente> ac Vestae deum nutrici eiusdemque pe- 5
 disequae acerram illam olacem aromatis refundente omnis
 ille ordo caelicolum portiones sibi competentes attribuens
 216 Arabicis laetabatur halatibus. uerum uirgo ut est per
 47 *G* omnia uerecunda licet a Ioue eius assidere confinio iube-
 retur tamen ibi potius uoluit ubi Musas conspexerat ad- 10
 217 mota Palladis consortione residere. tunc exurgens uirgi-
 nis mater poscit de Ioue superisque cunctis uti sub con-
 spectu omnium, quicquid sponsalium nomine praepara-
 uerat Maiugena, traderetur ac demum dos a uirgine non
 deesset, tuncque tabulas ac Papiam Poppaeamque legem 15
 218 sinerent recitari. cuius petitioni iustissimae deorum sena-
 tus attribuit ut in consessu caelitum offerenda probarentur.
 hic Phoebus exsurgit fratris officium non detrectans ac
 singulas ex famulitio dilectuque Cyllenii incipit admouere,
 quae tam pulchrae cunctis quam ornatissimae refulsere. 20
- 219 Transcursa lector parte magna fabula,
 quae tam morosis implicata ductibus
 tenui lucernam palpitare lumine
 coegit instans innitens crepusculum,
 ac ni rosetis purpuraret culmina 25
 Aurora primo conuenustans halitu,
 surgens fenestras dissecaret lumine,
 adhuc iugata compararet pagina
 quocumque ducta largiorem circulum.
 220 nunc ergo mythus terminatus, insiunt 30
 artes libelli qui sequentes asserent.
 nam fruge uera omne fictum dimouent

2 dextera *D* || 3 medium *om. D* || 8 alatibus *B¹R* ||
 10 ammota *B¹R* || 11 exsurgens *R* || 12 uti *om. R* || 15 po-
 peamque *BR* popiamque *r* || 19 cyllenio *B¹R* || 26 halitu
Böttgerus in Iahnii archiuu vol. XIII p. 610 habitu *BR* || 27 dis-
 sicaret *B¹R* || 30 mythus *B* mythos *b* || 32 demouent *D* ||

et disciplinas annotabunt sobrias
 pro parte multa nec uetabunt ludicra.
 habes quid instet, si potestas caelitum
 faueant-〈que Musae et chelys Latoia.

LIBER III

48 G

DE ARTE GRAMMATICA

Rursum Camena paruo 221
 phaleras parat libello
 et uult amica fictis
 commenta ferre primum >
 memorans frigente uero
 nil posse comere usum
 uitioque dat poetae
 infracta ferre certa
 lasciua dans lepori
 et paginam uenustans
 multo illitam colore,
 atquin prioris ille 222
 titulus monet libelli,

2 nectabunt *D* || 4 chelis *BD* || *subscriptum* FELICITER
 MARTIANI MINEI (*corr. ex MINNEI*) FELICIS CAPELLE
 DE NVPTIIS PHILOLOGIAE LIB. II EXPLIC. *in B* Mar-
 tiani, et Minei Felicis Capellae de nuptiis Philologiae LIB
 SECDS EXPLICIT *in D* || 5 *inscriptum* INCIPIT DE ARTE
 GRĀMATICA LIB III *in BD* (FELICIT add. *B*) ||

mythos ab ore pulsos
 artesque uera fantes
 uoluminum sequentum
 praecepta comparare.
 ad haec iocante rictu
 5 'nil mentiamur' inquit
 'et uestiantur artes.
 an tu gregem sororum
 nudum dabis iugandis,
 et sic petent Tonantis
 10 et caelitem senatum?
 aut si tacere cultum
 placet, ordo quis probatur?'
 certe loquentur illae
 quae quid ferat docendum
 15 habitusque consequentur
 asomato in profatu.
 'haec nempe ficta uox est
 et deuius promissi es,
 cur ergo non fateris
 20 ni figminis figura
 nil posse comparari?'
 <his me Camena uicit:
 nudis iugabo ludum.

49 G

223 Admouerat igitur Latoides unam priori loco Mercu- 25
 rialium ministrarum aetate quidem longaeuam sed comitate
 blandissimam, quae se in Memphide ortam rege adhuc Osire
 memorabat diuque oblectam latibulis ab ipso repertam
 educatamque Cyllenio. quae femina licet in Attica, ubi
 maiore acui parte floruerat, se assereret incedere pallia- 30
 tam, tamen ritu Romuleo propter Latiare numen et Olum
 caput propterque Martiam gentem Venerisque propaginem
 senatum deum ingressa est penulata. gestabat haec autem
 teres quoddam ex compactis adnexionibus ferculum, quod

1 mytos B || pulsas bR || 10 Tonantis scripsi notandis
 BR || 11 et B in R(?) || 15 quae quid Grotius quicquid BR ||
 24 nudis scripsi fugis BD || 31 olim BD Toli Pignorius ||

leui exterius elephanto praenitebat. unde uelut medendi sol- 224
 lers magistra> curandorum uulnerum insignia proferebat.
 nam ex eodem scalprum primo uibranti demonstrat acu-
 mine, quo dicebat circumcidi infantibus uitia posse lingua-
 5 rum dehincque nigello quodam puluere, qui ex fauilla
 confectus uel sepia putaretur illato per cannulas eadem
 resanari. tunc etiam quoddam medicamen acerrimum,
 quod ex ferulae flore caprigenique tergoris resectione con-
 fecerat rubri admodum coloris exprompsit, quod monebat
 10 faucibus adhibendum, cum indocta rusticitate uexatae foe-
 tidos ructus uitiosi oris exhalant. demonstrabat etiam
 quendam gratissimum gustum uespere multo oliuoque la-
 boratum, quo depulsa uocis insauuissimae diritate canoros
 etiam fieri posse memorabat. arterias etiam pectusque 225
 15 cuiusdam medicaminis adhibitione purgabat, in quo et
 cera fago illita et gallarum gummeosque commixtio et
 Niloticae fruticis collemata notabantur. quae uis epithe- 50 G
 matis licet memoriam intentionemque procuraret tamen
 natura sui etiam uigilias inferebat. protulit quoque limam 226
 20 quandam artificialiter expolitam, quae octo partibus au-
 ratis uelut diuersis nexionibus interstincta uibrabat, ex
 qua scabros dentes uitiliginesque linguarum et sordes,
 quas in Soloe quadam ciuitate contraxerant, leui sensim
 attritione purgabat. haec abstrusa nosse carmina nume- 227
 25 rosque multifidos crebrae supputationis opere putabatur.
 denique quotiens curandos acceperat mos eius erat de no-
 mine primo tractare. casus etiam non tacebat quanta uel
 uitia creare possent uel prudentissime declinare. tunc
 genera rerum, uerba etiam curandorum cum ratione capta-
 30 bat, ne ut fieri ab aegrotantibus moris est nomen pro
 nomine commutarent. tum uerborum modos tempora
 figurasque [schemata] requirebat iubebatque alios quis

8 resectione *B¹R* || 9 exprompsit *R* || 10 fetidos *R* ||
 11 exalant *B¹R* || 16 cummeosque *B¹R* || 17 ephitematis *B* epi-
 tematis *R* || 21 aestua *R* et corr. in aestiua *B* al ex qua add. *b* ||
 22 uitiliginesque *BR* || 23 quidam *b* || leni *b* || 27 quanta scri-
 psi quanti *BR* || 28 declinare scripsi declinari *BR* || 31 uer-
 borum *Br* morborum *R* || tempore *R* || 32 schemata deleui ||

plenitudo obtusior atque immobilis torpor insederat gradus percurrere scandereque quam plurimum operum praepositionibus aut coniunctionibus *aut* participatis in-
 228 sistere totaque curandos arte fatigari. <hanc igitur femi-
 nam tali multorum curatione callentem cum deorum non 5
 nulli Iatricen alii Genethliacen diuersis rerum operibus aestimarent addereturque fidei medendi sollertia quod eam opitulari posse oris uitiis nec Pallas denegaret nec ipse Maiugena, in consentaneum tamen uidebatur incedere medicam penulatam. idcircoque ab ea et nomen et officium 10
 229 suum ac totius expositio artis exquiritur. tunc illa ut familiare habebat exponere percunctata ac docere facile quae ab eadem quaerebantur, penula a dextera cum modestia uerecundiaque releuata sic coepit 'Γραμματική dicor in Graecia, quod γραμμή linea et γράμματα litterae 15
 nuncupentur mihi sit adtributum litterarum formas propriis ductibus lineare. hincque mihi Romulus Litteraturae nomen ascripsit, quamuis infantem me Litterationem uoluerit nuncupare> sic ut apud Graecos Γραμματιστική
 51 G primitus uocitabar, tunc et antistitem dedit et sectatores 20
 impuberes adgregauit. itaque assertor nostri nunc litteratus dicitur, litterator antea uocabatur. hoc etiam Catullus quidam non insuauis poeta commemorat dicens 'munus dat tibi Sulla litterator.' idem apud Graecos γραμματοδιδάσκαλος uocitatur. 25

230 Officium uero meum tunc fuerat docte scribere legereque. nunc etiam illud accessit ut meum sit erudite intellegere probareque. quae duo mihi uel cum philosophis criticisque uidentur esse communia. ergo istorum quattuor duo actiua dicenda sunt, duo spectatiua. si quidem 30
 impendimus actionem cum quid conscribimus legimusue, sequentium uero spectaculo detinemur cum scripta intellegimus aut probamus [et] licet inter se quadam cognata

1 obtusior *R* || 3 aut *add. p* || 6 hiatricem *B* ||
 genethliacem *BD* genethliacam *bd* || 12 percunctata *B* ||
 14 uerecundiaque *D* || 15 grammate *BD* || 21 ita quod *B¹R* ||
 24 *Cat. 14, 9* || sylla *BR* || 32 sequentum *BR* corr. *p* || 33 et
om. Cant. ||

tionē coniuncta sint sic ut ceteris artibus comprobatur. nam et actor cognoscet primo quae ualeat actitare, et astronomus quaedam facit ut per ea cognoscat quae debeat comprobare. miscet etiam utrumque geometres
 5 quippe formas theorematum cum rationibus certis efficit et cognoscit.

Partes autem meae sunt quattuor litterae litteratura 231
 litteratus litterate. litterae sunt quas doceo, litteratura ipsa quae doceo, litteratus quem docuero, litterate quod
 10 perite tractauerit quem informo. profiteor autem de orationis natura usuque tractare. natura est ex quibus formetur oratio. usus cum eadem utimur appellatur. his etiam materies admouetur ut de qua re dicendum sit aestimemus. oratio ipsa uero tribus gradibus eruditur
 15 id est ex litteris, syllabis et ex uerbis. 52 G^r

Verum in litteris gemina quaestio diuersatur. nam- 232
 que aut naturales sunt aut effectae. natura enim insinuante earum nomina in loquendi substantiam procreata, artificiosa uero formatio earum lineas quas scribimus designauit ad hoc ut praesentes una uti, absentes alia potuissent. atque ita ex hac parte, qua scribitur <mutae, ex illa qua legitur uoces sunt appellatae, si quidem haec auribus tantum, illa solis oculis ualeat comprehendere.

Litterae igitur aliae sunt, quae per se efficere totum 233
 25 valeant, aliae quae nihil. nam uocales, quas Graeci septem, Romulus sex, usus posterior quinque commemorat, Y uelut Graeca reiecta. hae tamen in Latio nunc produci nunc contrahi, nunc acui nunc grauari uel etiam circumflecti, nunc aggregari nunc distrahi sine iactura sui nominis
 30 possunt. modo solae syllabas formant, nunc consonantes utrimque suscipiunt. uocalesque non nullae modo se in uicem mutant, nunc sibi cum decore succedunt. quippe A plerumque in E transuertitur, nam capio cepi facit. nunc in I ut salio insilio. nunc in O ut plaudo plo-

1 in ceteris *b* || 4 miscet *D* misit *BR* || 11 formatur *b* ||
 14 uero ipsa *R* || 15 id est *om. R* || 21 quae *RB*¹ || 29 aggrari *D* || 31 nullas *BD* corr. *p* || 32 nuper *BD* corr. *Hercherus* ||
 33 coepi *B* || 34 plaudo plostrum scripsi plaustro plostro *BD* ||

strum. uel in V ut arca arcula. item E littera primum in A reformatur ut sero satum. uel in I ut moneo monitus. uel in O ut a tegendo > toga. uel in V ut a tecto tugurium. similiter I quoque uocalis in A conuertitur ut siquis siqua, in E ut fortis forte, 5 in O ut qui quo, in V ut ibi ubi. non aliter O littera in A transit ut creο creauī, uel in E ut tutor tutela, uel in I ut uirgo, uirginis, uel in V ut uolo uolui. item V simili ratione conuertitur in A ut magnus magna, in I ut telum teli, in O ut lepus leporis, 10 in E ut sidus sideris. sic igitur transformatae nunc utrimque poterunt copulari nunc ex altero nunc ex neutro, nunc aliquas partes orationis terminant nuncque 53G nullas.

- 234 Nam A primum utrimque sibi adsociat V et I litteras: nam et aurum et uarus dicimus et Ianus et Aīax. 15 ex uno autem latere suscipit E ut Aeneas. ex neutro uero O. finit nomina feminina ut dea, masculina ut Iugurtha, neutra in singulari numero tantum Graeca ut toreuma peripetasma, in plurali autem Latina ut 20 monilia. in uerbis imperandi modum ut canta, salta.
- 235 E autem uocalis duarum Graecarum litterarum uim possidet. nam cum corripitur ε Graecum est ut ab hoc 25 hoste, cum producitur η est ut ab hac die. ac maxime tunc circumflexum accentum tenet. haec duas uocales id est I et V ex latere utroque complectitur ut in Euro Veientano et in eia iecore. finit uero nomina 30 neutra ut monile, feminina etiam sed Graeca ut Calliope, pronomina ut ille iste, numerum etiam totius generis ut quinque licet ἄπρωτον sit. item uerba imperatiui modi ut sede curre, modi infiniti scribere scripsisse. I uero littera cunctis utrimque uocalibus 236 sociatur. nam A complectitur cum dicimus ianuariā et Aīax, E autem ut teneat docuerunt exempla superius demonstrata, O autem litterae copulatur in nomine Iouis 35

1 primum in *scripsi* in primum *BD* || 16 dicitur *R* || 18 *O om. R* || 27 *eio BRD* † *eia D^m* || 33 *ad ianuariā add. † us b* ||

et Oinone, oisus etiam dicitur — sic enim ueteres
 usum dixere — V autem in iuvando et uita. haec ali-
 quando uocalis geminam syllabam facit finitque omnium
 generum nomen ut frugi, numerum itidem omnium ge-
 5 nerum ut uiginti, item uerba modi <indicatiui ut noui
 memini, imperatiui sali ueni, infiniti iaculari lu-
 ctari. O uero littera quibus uocalibus quauē ex parte 237
 cohaereat superius memoratum. finit autem nomina
 masculina ut Cato, feminina ut Iuno, numerum omnium
 10 generum ut octo, item uerba actiua ut canto laudo,
 modi imperatiui tantum modo unum finit ut cedo, ad- 54 G
 uerbium ut subito, praepositionem ut pro. V autem 238
 littera uocalibus omnibus utrimque coit praeter O ante-
 latum. sola etiam V sui generis litteram non geminat
 15 sed coniungit ut uulgus Vulcanus. finit articulos ut
 tu, nomina neutra ut genu cornu, nullum autem uer-
 bum claudit.

Hac tenus de uocalibus. non enim uocales astruere 239
 sed omnes litteras sum iussa monstrare. uerum reliquas
 20 quae secuntur consonantes esse non dubium est. quae
 item discernuntur in semiuocales et mutas. quarum exe-
 quar ratio->nem. quippe F littera, quae est semiuocalium 240
 prima, duas tantum modo consonantes praelata comple-
 ctitur L et R ut dicimus flauus et frugi. uocales uero
 25 complectitur ita ut I et V uocales sibi praeferrī prohibeat,
 nullum autem claudit finitiua sermonem. L uero littera tri-
 pliciter sonat. nam exilem sonum reddit cum geminatur 241
 ut sollers Sallustius, medium autem cum terminat
 nomina ut sol sal, item leniter sonat cum uocales anteuenit
 30 ut lapis lepus liber locus lucerna, plenum uero
 sonum habet cum ei praeferruntur literae P G C F ut in
 Plauto glebis Claudio flauo. L autem numquam
 ulli semiuocali uel mutae praeponitur. quae pro D in
 praepositione accipitur cum et A praefertur ut allidit
 35 alligat. haec etiam praelata praepositione seruatur ut

1 oinone oisus B oenone oesus R oynone oysus r || 6 sili
 B¹D || 11 modo imperativo B imperatiuo D corr. Vonck. || unum
 finit Vonckius inuenitur BD || 18 asstruere B || 32 glebus R ||

inlepidus inlotus. utrimque autem uocales amplectitur et nomina non nulla determinat: in masculino sol in feminino Tanaquil in neutro A E I praecedentibus ut bidental mel sil. aduerbia etiam claudit ut semel, 242 M uero littera tam in sermonis initio quam in medio esse 5 et in ultimis potest ut mores umbra triticum. ex 55 G consonantibus solam praecedit N ut Memnon, subsequitur solam S ut Sminthius mutaturque in N non numquam ut cum dicimus nunquis. terminatque neutra ut aurum et argentum, item monoptota ut nequam, in 10 genere masculino accusatiuum simplicem et duplicem genitiuum, item participia et uerba et aduerbia ut tractum legam cursim, numerum etiam omnium generum ut 243 nouem decem. N autem littera plenior apparet in primis et ultimis ut Nestor tibicen, in mediis exilior 15 ut mane damnum. ex consonantibus sequitur M litteram ut Memnon, S autem praecedit ut fons mons. conuertitur etiam in M cum eam secuntur B P M ut dicimus imbuunt impulit imminet. eadem nomina terminantur masculinum ut tibicen, femininum Graecum ut Siren, neutrum 20 244 ut culmen. R uero uocales utrimque complectitur. de consonantibus S soli praepositur <ut sors fors, et X duplici non numquam ut arx. conuertitur in L N et S ut niger nigellus femur feminis gero gessi. finit nomina masculina post omnes uocales ut par pater uir nitor 25 fur, feminina post E et O ut mulier soror, neutra post omnes praeter I ut calcar piper marmor sulphur. finit uerba et aduerbia ut uenor uador. S non nulli 245 teram non putarunt. nam Messalla quendam sibilum dixit. quae tamen utrimque P litterae copulatur ut spado 30 psittacus, et C Q T sequentes amplectitur ut Scaurus squama stella. in plures etiam transitum facit ut in L. dicimus enim modus modulus, in N sanguis sanguinis, in R flos floris, in D custos custodis, in T nepos nepotis. terminat et masculina et feminina 35

8 smithius R || 9 numquis R || 18 sequuntur b || 23 non nunquam D || in el D || 26 femina B¹ || 27 praeter s et i B || 29 messala BD || 31 psitacus D || 33 et om. D ||

post omnes uocales, neutra post A O V ut uas os ne-
 mus. huic litterae diuus Claudius P adiecit aut C> propter
 ψ et ξ Graecas ut psalterium sacsa. X autem ^{56 G}
 nemo litteram putat, quoniam duplex est. constat enim ²⁴⁶
 5 ex G et S ut rex regis aut ex C et S ut nux nu-
 cis. in V aliquando transuertitur ut nix niuis, et C
 pix picis. haec in Latinis numquam ponitur prima,
 apud Graecos autem ponitur ut Xantho. et mascu-
 lino et feminino omnibus uocalibus sociatur ut Ajax
 10 frutex calix uelox Pollux et feminino ut fax
 lex lodix celox lux. neutrum nullum claudit.

Transactis semiuocalibus mutae sunt perquirendae, ²⁴⁷
 quae ideo hoc nomine nuncupantur, quoniam nisi illis
 uocales adsociatae succurrerint, intra oris sonitum ante
 15 auspicia moriuntur. B prima omnibus uocalibus utrim- ²⁴⁸
 que conecitur, praefertur consonantibus L et R ut
 blaesus et breuis. transit in C ut succurrit, in
 F ut sufficit, in M ut summittit, in P ut sup-
 ponit, in S ut sustulit. finit nihil nisi tres prae-
 20 positiones ab ob sub. C uocales utrimque collaterat, ²⁴⁹
 consonantes quasdam praecedit L T R M N ut cla-
 rus tectum crus Acmon Cnidus. finit articulos,
 quos pronomina uocant hic haec hoc et aduerbia
 ut sic huc hic. sola mutarum antecedentem uocalem
 25 producit et pro duplici habetur ut hic hoc haec. D ²⁵⁰
 utrimque uocales tenet. praepositur R litterae in
 Druso, M litterae numquam praefertur in Latinis, in
 Graecis autem aliquando ut Dmolus. sic et N ut
 Ariadne. transit in C ut accidit, in R ut aggerat,
 30 in L ut alligat, in P ut apponit, in S ut arripit,
 in S ut assidet, in T ut attinet. finit articulos
 neutralis generis ut illud istud, et praepositionem ut
 apud. G omnibus uocalibus praefertur, sequitur A ²⁵¹

2 P]Π D || propter γ et z (*corr. in 5*) B propter psi et chi
 1 xi b propter γ et I R || 3 saxa BR || 6 C om. R || 7 in t ut
 nox noctis *post* picis *add. p* || 10 *pro* uelox *coni. ferox*
Vonckius || 11 celox *Koppius* uelox BR || 20 C om. R ||
 21 clares R || 22 nidus R || 23 pronima R¹ || 24 hoc B¹R¹ ||

litteram ut in aggere, quae quotiens geminatur ad-
 57 *G* iungitur. praefertur *R* litterae ut graue, *L* ut gla-
 dius, *N* ut ignis. in *C* quoque conuertitur ut rego
 252 rector. nihil [quoque] concludit. *H* aspirationis no-
 tam esse certissimum est. quae aliquando uocalibus ac- 5
 cedit ut hospes et heres. transit in *X* ut traho
 traxi. hanc Graeci diuiserunt. nam pars eius dexte-
 rior aspirationis nota est, sinistra contrariae significa-
 253 tionis. *K* uero nunc nota putatur esse nunc littera,
 nam eius effectus *C* integrare <non dubium est absque 10
 254 his kapita kalendae kalumniae. *P* autem con-
 uenit utrimque uocalibus, *R* litterae praepositur ut
 prandere, *L* ut placere, *T* ut Ptolemaeus, *S* ut
 255 psittacus, *N* ut in Sypno. terminat uero nihil.
Q quidam litteram non putabant et uincerent nisi in 15
 equo et equitatu appareret expresse. numquam sine
 duabus uocalibus ponitur, quarum prior erit *V* et sic
 ceterae consequenter ut quartus questus Quirites
 quotus equus. constat autem ex *C* et *V* ideoque
 duplex et composita dicitur nec geminatur. nullam singu- 20
 256 larem litteram comprehendit, finit nihil. *T* uocales ex
 utroque concludit ut in coniunctionibus et praepositio-
 nibus. praecedit *L* ut in Tlepolemo, *M* in Tmolo,
N in potnia, *R* in Troia. finit neutra caput sin-
 ciput lact. articulos terminat ut quot tot. uerba ut 25
 257 legunt. aduerbium et interiectionem ut ut****. *Z* a
 Graecis uenit> licet etiam ipsi primo *C* Graeca uteban-
 tur, nam Sethum dicebant, quem nunc Zethum di-
 cunt. tamen haec geminata etiam ab ipsis habetur. nam
 a *T* et *C* componitur, quam ut aduertat duplicem, num- 30

4 quoque *deleui* || adspirationis *R* || 5 aliquando *b* quan-
 do *BR* || accedit *Koppius* accedit *BR* || 8 adspirationis *R* ||
 13 ut prandere *b* prandere *BD* || t ptholomeum *D* t ptolo-
 meus *B* t ut ptolomeus *b* || s psitacus *D* s psittacus *B* s ut
 psittacus *b* || 14 in *om.* *D* || sympnu *B* oppidum hispaniae
add. b simpno in *ras.* *D* || 23 tleptolemo *D* || tmolon *D* || 24 ut
 caput *D* || 26 pro ut *con.* atat *Grotius* (interiectionem: ut
 ut at at *p*) || lacunam *indicui* || 28 setum *BR* || zetum *BR* ||
 29 gemina *B* || 30 *T om. R* ||

quam poterit geminari. haec praeponitur M litterae ut
 Zm yrna. ex his igitur uniuersis XVIII litterae neces- 258
 sitatem cunctae conscriptionis absoluunt. placet enim
 mihi Y in uocalium numerum congregari. neque sine
 5 hoc Hyacinthus aut Cyllenius poterit annotari. sic
 igitur erit ut senae fiant uocales, XII semiuocales et mutae. 58 G
 si enim H aspirationi dabitur superuacuaeque erunt Q 259
 et K, X autem ut duplex in elementi cardine non pro-
 batur, Z uero a Latinis excluditur, XVIII numero sic ut
 10 dictum est supersidunt. quae tamen cum superuacuis 260
 reiectisque cunctis ex unius uocis sonitu conformatae
 diuersas naturalis harmoniae causas sub oris concinen-
 tia reppererunt.

Namque A sub hiatu oris congruo solo spiritu me- 261
 15 moramus.

B labris per spiritus impetum reclusis edicimus.

C molaribus super linguae extrema appulsis, ex-
 primitur.

D appulsu linguae circa superiores dentes inna-
 20 scitur.

E spiritus facit lingua paululum pressiore.

F dentes labrum inferius deprimentes.

G spiritus cum palato.

H contractis paululum faucibus uentus exhalat.

25 I spiritus prope dentibus pressis.

K faucibus palatoque formatur.

L lingua palatoque dulcescit.

M labris inprimitur.

N lingua dentibus appulsa conludit.

30 O rotundi oris spiritu comparatur.

P labris spiritu erumpit.

Q appulsu palati ore restricto.

R spiritum lingua crispante conraditur.

S sibilum facit dentibus uerberatis.

35 T appulsu linguae dentibusque inpulsis extruditur.

5 iacynctus B || si R || 7 in Grotius sine BR || 11 confir-
 matae BR¹ || 12 naturales armoniae causa R || 24 conrasis
 BR corr. p || 31 spiritus BR corr. Vulc. || 35 extuditur BR ||

V ore constricto labrisque prominulis exhibetur.
 X quicquid C atque S formauit exsibilat.
 Y appressis labris spirituque procedit.
 Z uero idcirco Appius Claudius detestatur quod
 dentes mortui dum exprimitur imitatur.

59 G

5

262

<Perstricta est cursim rationis regula primae,
 quae multis tendi sueta uoluminibus.
 in qua iuncturis quid nectat littera utrisque,
 quo admittat sociam uel faciat latere,
 quae quo transiliat conuersis legibus usu,
 et transformatum nomen habere uelit,
 quas oris sonitus uel quas modulatio linguae
 gignant et pulsu rupta labella suo.
 nunc iam compactis cursanda est syllaba formis,
 ut fastigetur longa breuisque fuat.
 haec duo percurram, iuncturas littera quippe
 praeueniens docuit sub ratione pari.>
 hoc igitur subdens nectendum concipit ordo.
 si uestrum superi comprobat arbitrium.

10

15

263 haec cum Grammatice diceret eamque progredi Iuppiter
 Deliusque praeciperent, hic Pallas 'de iunctura sylla-
 barum' inquit 'dum haec Litteratura deproperat, partem
 historicam praetermisit.' quo uirginis obiectu perter-
 rita 'scio' inquit 'mihi plurima transeunda ne minutiora
 nectendo fastidium superae beatitatis incurram. propo-
 sito igitur per compendiosos calles festina perfungar,
 ne densis obumbrata ramalibus uelut senticosae copiae
 densitate siluescam.

25

264

Syllaba igitur dicta est, quod iunctis litteris soni-
 tum simul accipientibus informetur. cuius ut dixi tres
 partes esse non dubium est: de iunctura, de fastigio,

30

265

[aut] de longitudinibus. iuncturae sunt genera quattuor
 duo naturalia, duo historica. naturalia sunt cum quae-
 ritur una quaeque syllaba utrum ex una an gemina
 an neutra parte iungatur, et utrum litterae, quae inter

35

5 dentis morsus Mommsenus *Röm. Forsch.* p. 304 || 6 per-
 stricta Grotius praestrieta BD || 32 aut del. Hercherus ||

- se copulari non possunt, adiecta alia littera socientur ut M et N dum non coeant uocali accedente sociantur ut in amni et somno, quae iuncturarum genera ex hoc, quod in litteris memorata sunt, transeantur. ^{60 G}historica ²⁶⁶
- 5 uero illa coniunctio est, cum ex litteris, quae inter se poterunt copulari, diuersitas fandi non easdem nec pares numero sociaret. scribimus nos enim Musarum primam syllabam duabus litteris, Graeci tribus. Lucilius in datiuo casu A et E coniungit dicens ‘huic Terentiae
- 10 Orbiliae’ [Licinius] * * * * A et I et Lucretius crebro et noster Maro aurai pictai. item duae iuncturae ²⁶⁷ sunt cum sociamus syllabas propter pedem uel uersum, ut duae in una repente depereant, ut in synaloephe uel cum litterae excluduntur e uerbo ut in ecthlipsi.
- 15 Hac tenus de iuncturis. nunc de fastigio uideamus. qui ²⁶⁸ locus apud Graecos περιπροσῳδιῶν appellatur. hic in tria discernitur. una quaeque enim syllaba aut grauis est aut acuta <aut circumflexa et ut nulla [uox] sine uocali est ita sine accentu nulla. et est accentus, ut quidam putauerunt,
- 20 anima uocis et seminarium musices, quod omnis modulatio ex fastigiis uocum grauitateque componitur ideoque accentus quasi adcantus dictus est. omnis igitur ²⁶⁹ uox Latina simplex siue composita habet unum sonum aut acutum aut circumflexum. duos autem acutos aut in-
- 25 flexos habere numquam potest, grauis uero saepe. acutum habet in prima syllaba si dicas Caelius in secunda Salustius in tertia Curiauius, inflexum item in prima si dicas caelum, syllaba autem paene ultima numquam acuiturnatura ipsa sed praecedens eius id est ab ultima tertia
- 30 siue breuis siue longa sit ut Cicero Caelius. flexus autem sonus in ea tantum modo syllaba consistit quae

4 transeantur *B* transeant *R* || 5 inter *b* in *BR* || 7 in ante numero add. *D* || sociarit *r* || 9 terrentiae *BR* || 10 lucinius *R* licinius *B* uocabulum ex antecédenti Lucilius perperam repetitum deleui. uidetur enim uera in genetiuo sede sua mouisse || 11 aulai *B* || 13 synalipthe *B* sinaliphe *R* || 14 ecthlipsi *Koppius* aelipsi *B* eclypsi *R* || 18 uox deleui || 29 post ipsa add. breuius *D* ||

praecedit ultimam nec aliter quam ut ipsa natura longa
 sit et ultima tamen brevis ut> Galenus. at si longa ul-
 tima, aut si paene ultima positione longa licet ultima bre-
 61 G uis acutus tamen sonus fiet Galeni Camilli. inflexi pro-
 prium hoc est ut nisi longis natura syllabis non ad- 5
 haereat, acutus autem et in longis et in breuibus inueni-
 tur. omnis autem uox aut acutum aut circumflexum so-
 num habeat necesse est, etiam si monosyllaba sit. mono-
 syllabae enim graui carent. omnis uox monosyllaba cum
 aliquid significat siue brevis est siue positione longa. 10
 acuetur ut dicimus far ars. si autem natura longa fuerit
 flectetur ut lux mos. dissyllaba uero priorem acunt uel
 cum brevis est utraque ut citus uel cum positione longa
 est utraque ut sollers uel alterutra positione longa ut
 cohors. si uero prior syllaba natura longa est et se- 15
 quens brevis, flectetur prior ut luna, si posterior longa
 erit positione uel natura, prior acuetur ut codex docte.
 nulla enim longa inuenietur grauis si in dissyllabo prior.
 in trisyllabis si media brevis fuerit, quam paene ultimam
 dicimus, non dubie graui accentu pronuntiatur, ac statim 20
 prima eius hoc est tertia ab ultima acuetur ut in Cotulo,
 si uero eadem longa est interest quem ad modum sit
 longa. si enim natura longa est brevisque ultima, me-
 dia flectitur ut Cethegus Mancinus, si uero media
 longa erit natura et extrema longa, media acuetur ut Ca- 25
 toni Ciceroni, uel si positione longa erit media, acuta
 durabit qualiscumque nouissima fuerit ut Catullus
 270 Catullo Metellus Metello. pronomina autem quae
 duplici modo declinantur id est aut corripiuntur aut pro-
 ducuntur, mediam syllabam in genitiuo casu acunt 30
 ipsius illius. horum si secundae breues fiant, primae
 acuta erunt ut ipsius illius. si uero longae erunt me-
 diae, primae graues, secundae inflexae erunt ut occidit

3 aut si *BR*¹ || ultima om. *B*¹*R* || natura uel de suo addi-
 dit *Koppius* ante positione sententiam pessum dans || 8 habet *R* ||
 11 acuitur *b* || 12 flectitur *b* || dissyllaba *BR* || 14 al-
 tera *B* || 18 si addidi quamquam omitti poterat || dissyllabo *B*
 dissyllabo *R* || 26 si om. *B*¹*R* ||

sol et occidit hominem. ergo primae acutae sunt cum mediae breues. cum uero mediae longae, uel acutae uel inflexae: acutae cum longae ultimae ut tenebrae latebrae manipuli**. haec a superioribus <[quae sunt alia 271
5 ut Catullus Sallustius], hoc differunt quod illa consonantes discretas habent, haec quamuis et ipsam paene ultimam positione habent longam, nullam tamen in secunda 62 G
syllaba ex consonantibus sibi retinent sed in tertia sunt duae. ideoque factum est ut media haec nomina tenebras et latebras acuto accentu prima syllaba proferret, at manipulos et fenestras paene ultima syllaba acuta diceretur: quod quidam illud genus syllabae paene ultimae omnino breue putauerunt, quia non terminaretur consonante; quidam quia, licet non terminaretur consonante, 15
proxima syllaba a duabus inciperet consonantibus et quod natura litterarum L et R quia mollis est nunc longam nunc breuem syllabam faciat. nulla autem uox Romana duarum uel plurium syllabarum acuto sono terminatur, inflexum autem non alias postremum habet nisi cuius> posterior 20
pars in syllabam natura longam excurrit ut ergo et pone. contextus orationis plerumque adimit aut mutat proprios 272
sonos singulis uocibus. adimit his quae referuntur ad aliquid sequens ut praepositionibus ante urbem. nam hic ante perdidit acutum sonum prioris syllabae. item 25
post muros. mutant accentus adiunctis uocibus quae uene, cum tamen complexiua coniunctio est quae, ue [cum] expletiua ut 'Latiúmque augescere uultis' et 'stimulóue meum cor' apud Attium in Pelopidis. numquam migravit acutus sonus de primis syllabis in postremas, praeter 30
particulas coniunctas, quarum hoc proprium est acuere

1 pro et ras. in B || 2 cum uero mediae (longae inflexae add. mg.) uel (acutae uel add. mg.) inflexae acutae cum longae ultimae R || 4 excidit fenestrae || quae—Sallustius del. Grotius || 6 penultimam B || 9 media uidetur dimidia significare || 10 proferrent D || 12 penultimae B || 14 quidam quia—terminaretur consonante om. D || 16 pro quia ras. in D || 17 faciat B al. efficiam add. b efficiat D || 22 adimitis his corr. in ademitis his B al. adimit add. b || 26 cum deleui || 27 Ennii ann. 455 V. || Ribbeck. trag. p. 172 || 28 accium R actium B || migrabit B¹ ||

partes extremas uocum quibus adiunguntur. Graeca nomina cum in Latinum uertuntur, nostra regula pronuntiantur nisi maneant Graeca. Olympus igitur et Caucasus sic ut Latina proferuntur, quam acuere uel flectere debeant secundum rationem supra scriptam apparet. sed si manent Graeca et huic regulae in peregrinis uocibus accedimus, necesse est tamen in obliquis casibus acutos sonos in mediis syllabis seruent, quoniam apud Graecos quoque non alio accentu haec enuntiari audimus. acutus accentus notatur uirgula a sinistra parte in dexteram ascendente, grauis autem a sinistra ad dexteram descendens. inflexi signum est sigma super ipsas literas deue- xum. accentus partim fastigia uideamus quod litterarum capitibus apponantur, partim cacumina tonos uel sonos, Graeci προσηδίασ. sciendum etiam uni uocabulo accedere omnes tres accentus posse ut est Argiletum.

- 274 Memoratum arbitror competenter quae sint et quem ad modum uertantur fastigia syllabarum. nunc earum longitudes intimabo. una quaeque enim syllaba aut breuis est aut longa aut communis. breuis est cum uocalis corripitur ac nullis consequentibus adinuatur, aut cum correpta forma uel littera terminatur. longa <autem duobus modis efficitur natura et positione natura: cum uocalis producit aut cum syllaba circumflexum accentum tenet [uel acutum in paene ultima], aut cum monosyllaba [una quaeque uocalis est] aut cum diphthonga repperitur uel cum prima syllaba sub alia forma cuiuscumque uerbi composita nec uocalem nec acumen mutat. positione, cum breuem uocalem aut duae consonantes secuntur siue in eadem syllaba siue in sequenti siue per ambas diuisae aut in altera tria aut duplex una. duplices autem sunt X et Z: aliquando I et C fieri possunt, ut si I inter uocales sit

3 manent *B*¹*R* || 4 siut *B* || 6 si manente *R* si manent *r* **(*fuit* si) manente *B* a¹ si manent *add. b* || 9 andiuimus *b* || 11 ascendente *R* || 12 signa *R* || 16 argiloetum *B* || 24 sillaba *B* - || 25 uel — ultima *deleui* || una — est *deleui* || 26 dyphthonga *B* dyptonga *D* || 27 compositam *B* || 31 aut *addidi* ||

ut aio Troia, item C ut 'hoc erat alma parens.' hae autem consonantium uel duplicium quae breues adiuuant formae tunc possunt, si in eodem sermone claudantur. ceterum proximi sermonis consonantes nihil adiuuant praecedentem, licet Vergilius refragetur dicens 'arma uirumque cano Troiae' et item 'fontesque>fluuios- 64 G
que uoco.' diphthongi autem sunt AE OE EV AVEI. abs- 277
que his [syllabis] nulla diphthongus memoratur.

Communium autem syllabarum modi sunt octo. nam 278
10 primus est cum correptam uocalem sequitur subiecta consonantibus liquida, est enim longa ut 'uasto Cyclopi in antro' brevis ut 'uastosque ab rupe Cyclopi'. secundus modus cum correpta uocalis in unam desinit consonantem sequente H, est enim longa ut 'terga fatigamus hasta' 15
brevis 'quisquis honos tumuli'. tertius cum correptam uocalem duae consonantes secuntur, quarum prima S littera sit, est enim longa 'unde spissa coma' brevis 'ponite spes sibi quisque'. quartus modus cum brevis syllaba partem terminat orationis, est enim longa in commate ut 20
est 'nam tibi Tymbre caput Euandrius' brevis 'hoc caput o ciues.' item alter locus, ex diphthongo fit communis: longa ut 'Musae Aonides' brevis 'insulae Ionio in magno'. cum uocalis enim sequitur, potest diphthongus brevis fieri ut 'sudibusue praeustis'. 'alius locus, cum 25
longam uocalem alia uocalis sequitur, est enim longa 'o ego infelix quem fugis' brevis 'sub Illo alto'. alius locus cum pronomen C littera terminatur uocali sequente, est enim longa 'hoc erat alma parens' brevis 'solus hic in-

1 Verg. Aen. II 664 || 4 sernis D || 5 uirgilius bD ||
7 Verg. Aen. XII 181 || dyphthongae B dyptonge R || 8 syllabis deleui || dyphthongus B dyptongus R || 11 ciclopi R ||
Verg. Aen. III 689 et 647 || 12 cyclopi R || 14 Verg. Aen. VIIII 607 et X 493 || 15 honos B onus R || 16 sequuntur B ||
17 Terent. M. 1103 || Verg. Aen. XI 308 || 18 modus b locus BR || 20 thymbre B timbre R || Aen. X 394 ||
Verg. Aen. XII 572 || 21 dyphthonga B dyptonga R || 22 insulae] Verg. Aen. III 211 || 23 dyptonga B dyphthonga b dyptonga R ||
24 Verg. Aen. VII 524 || 26 Verg. Aen. V 261 ||
28 Verg. Aen. II 664 et IIII 22 ||

flexit sensus'. alius locus cum correptam uocalem subsequitur Z, est enim longa 'Mezenti ducis exuuias' breuis 'nemorosa Zacynthos'.

Dicta natura in tribus generibus syllabarum. super-
est ut finales dicantur, in quibus artis auctoritas et cano- 5
65 G nica forma consistit. ac prius de nomine retractandum.
279 nominatiuus casus singularis A littera terminatus breuis
est ut Catilina Iulia. E littera finitus in Graecis longus
est ut Euterpe. * * * * I autem terminatus longus est
ut frugi. O breuis finitus est in Latinis ut Cato. V ter- 10
minatus breuis ut cornu. AL finitus breuis est <ut tri-
bunal, EL breuis ut mel, IL breuis ut uigil excepto
uno Etrusco Tanaquil. OL longa est ut sol, VL breuis
ut consul. M terminatus breuis est ut tectum, licet
huius raro occurrat exemplum, quia inter uocales M de- 15
prehensum uelut mytacismi asperitate subtrahitur. AN fini-
tus producit ut Titan, EN in neutris breuis est ut
carmen, in aliis generibus longus ut lien siren. ON
terminatus longus est ut Memnon. AR terminatus in
monosyllabis tantum longus ut Nar far. ER finitus in 20
latinis breuis est ut puer, excepto uno monosyllabo uer.
in Graecis producit ut aer. IR terminatus corripitur
ut uir. OR terminatus breuis est ut auctor. VR ter-
minatus corripitur ut murmur excepto uno monosyllabo
fur. AS finitus in Latinis nominibus producit ut facul- 25
tas paupertas, in Graecis > tunc tantum breuis est cum
genitiuus DOS fuerit terminatus ut Arcas Arcados. ES
terminatus in Graecis nominibus breuis est ut Anchi-
ses, in Latinis, si quintae declinationis fuerit, producit
66 G ut dies. si tertiae, tunc longus est, cum genitiuus singu- 30

1 sequitur R || 2 Verg. Aen. XI 7 || 3 Verg. Aen. III
270 || zachintus B zacintus R zacinctus r || 8 catulina R ||
9 lacunam indicauit Koppius || 10 post Cato add. in Grae-
cis longus est ut Dido p || u terminatus breuis (est add.
RD) BRD u terminatus longus p sed talia retinui cf. p. 71, 32 ||
12 breuis est D || breuis est D || 13 uno et etrusco D ||
15 currat B || 16 moctacismi B¹D || 18 longus est D ||
19 mennon B¹D || 21 uno om. B¹D || or B os D || 22 ut fur
B¹D || 28 ancises R ||

laris non crescit syllaba ut labes uel crescens E productam ante ultimam syllabam retinet ut quies quietis. nam si eam in I mutauerit ut miles militis, aut corripuerit ut seges segetis, corripitur exceptis
 5 his Ceres pes atque his similibus. IS finitus brevis est ut agilis. OS terminatus tunc est in Latinis brevis, cum genitiuus ante ultimam syllabam non habet naturaliter longam ut os ossis. in Graecis tunc corripitur cum genitiuus diphthongo terminatur ut Δῆλος
 10 [τοῦ] Δήλου. VS finitus brevis est ut doctus sed longus fit si genitiuus syllaba creuerit et ante ultimam I aut V productam habuerit ut uirtus et in uno inflexibili ut pus. T terminatus corripitur ut caput. C finitus duo nomina tantum facit ut allec quod produ-
 15 citur, et lac de cuius declinatione dubitatur. genitiuus 280 singularis tunc producitur cum aut nominatiuo similis est ut senatus aut diphthongum habet ut Iuliae, aut I terminatur ut docti, in ceteris corripitur. datiuus singularis producitur ut Pompeio, in Graecis corripitur si I littera finiatur ut Palladi. accusatiuus singularis in Graecis tunc tantum corripitur cum A uel ON terminatur ut Thesea Delon, in Latinis uero brevis est ut doctum. uocatiuus singularis A littera terminatus in Latinis omnibus uel in Graecis femininis
 25 corripitur ut tabula Musa, in masculinis longus est Aenea. E terminatus in Latinis brevis est ut docte, in Graecis producitur ut Tydide, exceptis his quae nominatiuus Graecus OS terminat ut Phoebos Phoebe. I terminatus in Latinis longus est ut Mercuri, in Grae-
 30 cis corripitur ut Nai. O terminatus in Latinis brevis est ut Cato, licet Vergilius contra sentiat, in Graecis 67 G producitur ut Dido. V terminatus corripitur ut cornu. in <consonantes uero desinens nominatiui sequitur regulam exceptis Graecis nominibus, quae saepe

1 e B est R || 3 mutet R || 5 pes R spes B || 8 os oris R || 9 dyphthongo B dyptongo R || 17 dyphthongam B dyptongam R || 26 e om. R || 27 tidide R || 28 foebos oebe B phebos phebe R || 31 uirgilius R ||

mutantur uarietate linguarum ut Diomedes. ablatius singularis semper producitur absque cum E terminatur in his duntaxat nominibus, quae tertiae fuerint
 281 declinationis ut a pariete. nominatiuus et uocatiuus plurales in masculino et feminino genere producantur 5
 ut fluctus terrae, in neutris breues sunt ut fata, in Graecis uero cum S uel A terminati fuerint ut rhetores poemata: in aliis uero longi sunt ut Musae. genitiuus pluralis breuis est ut doctorum, in Graecis longus, sed Graeca declinatione, ut Φιλαίνων. datiuus 10
 pluralis et ablatiuus si IS fuerint terminati producantur ut doctis, si BVS corripuntur ut hominibus. at si Graeca sit declinatio, IN terminatus datiuus corripitur ut Arcasin, alias longus est. accusatiuus pluralis in omnibus masculinis uel femininis producitur ut 15
 doctos Iulias, in neutris corripitur ut moenia, in Graecis uero si AS fuerit terminatus et ueniat a genetiuo OS finito corripitur ut Arcadas, alias produ-
 citur ut Musas.

282 In omnibus pronomnibus singularis nominatiuus 20
 correptus inuenitur exceptis duobus monosyllabis tu et qui. genetiuus singularis I uel E prolatus longus est ut mei meae, alias breuis ut illius. datiuus singularis semper productus est ut nostro exceptis mihi tibi sibi quae indifferenter accipiuntur. accusatiuus 25
 singularis corripitur ut illum exceptis me et te. uocatiuus singularis a nominatiuo suo non dissentit. ablatiuus singularis longus est ut ab illo. nominatiuus et accusatiuus plurales tunc tantum corripuntur cum A fuerint terminati ut nostra. genetiuus pluralis num- 30
 quam producitur ut illorum. datiuus et ablatiuus plurales IS terminati producantur, BVS finiti corripuntur.

283 In omnibus uerbi modis temporibus numeris per-

7 rethores *D* || 10 Φιλαίνων *Hercherus philenon BD* ||
 17 genetiuo *B* || 18 archadas *B* || 20 de pronomine ante in omnibus *add. BR* || 22 et 30 genetiuus *B* || 33 de uerbo ante in omnibus *add. BR* || uerbi scripsi uerbis *BR* ||

sonis coniugationibus haec uniformis est ratio. quaecumque persona A fuerit terminata producit ut canta. E finita brevis est ut lege, nisi a secunda coniugatione ueniat ut doce, tunc enim longa est. I terminata
 5 persona semper producit ut nutri. O quae finitur correpta est ut audio, licet auctoritas et in his discrepet. nam primae coniugationis primam personam Vergilius longam facit ut 'canto quae solitus' et 'terra tibi mando.' tamen monosyllaba etiam producenda
 10 sunt ut do sto flo. V terminata persona producit. AM quae finitur brevis est ut legebam. OR finita corripitur ut legor. S littera terminata uerba producuntur: si paene ultima littera A uel E fuerit ut a mas doces excepto monosyllabo es et his quae ex eo fiunt
 15 ut ades. si uero I ante S habuerit, corripitur ut legis legis excepta secunda persona indicatiui modi temporis praesentis numeri singularis a tertia coniugatione producta ut nutris audis et a uerbo uolo uis. si uero V ante S habuerit, correpta erit ut nu-
 20 trimus. T littera terminata correpta sunt ut legit. C < finita producuntur ut produc. participia licet per casus flectantur, a nominibus omni tamen ratione dis-
 sentiunt.

69 G

Aduerbia monosyllaba ut huc uel quae ex his
 25 fiunt ut † illuc, omnia producuntur exceptis bis et ter. quae uero A finiuntur longa sunt ut una. quae in E desinunt producuntur ut docte pulchre, exceptis quae aut non comparantur ut rite, aut in comparatione deficiunt ut bene impune. quae I finiuntur longa sunt
 30 ut heri praeter ibi et ubi et quae componuntur ex ipsis ut sicubi, item quasi. quae O finiuntur a se uenientia breuia sunt, ab aliis ducta producuntur ut falso, licet auctoritas uariet. quae V finiuntur longa

8 uirgilius *br* || *Verg. ecl. II 23 et VIII 93* || 9 monosyllabae *R* || 13 penultima *b* || 24 ante aduerbia *add.* de aduerbio *BR* || 25 *pro illuc (cf. p. 74, 5) requiritur adhuc uel simile aliquid* || 27 producentur *B*¹ || 31 post quasi *add.* corripitur *p* ||

sunt ut noctu. quae L terminantur corripitur debent ut semel. quae M N R finiuntur breuia sunt ut cursim forsitan fortiter. quae S > terminantur tunc tantum producta sunt cum ante eam A habuerint. quae C finiuntur producta sunt ut illuc.

5

285 Omnium participiorum temporis futuri nominatiuus singularis brevis est ut lecturus, genitiuus et datiuus singularis producitur ut lecturi lecturo excepto praesentis temporis participio quod genitiuum corripit ut amantis. accusatiuum et uocatiuum breues esse constat ut lecturum lecture, ablatiuus singularis tantum corripitur ut amante legente. nominatiuus et accusatiuus plurales in masculini uel feminini generis participiis producuntur ut lecturi
70 G lecturos, in neutris corripiuntur ut lectura. genitiuus pluralis brevis est ut lectorum. datiuus et ablatiuus plurales IS terminati producti sunt, BVS finiti breuiantur.

10

15

286 Copulatiuae et disiunctiuae et expletivae coniunctiones breues sunt, nisi positio fecerit longas. de causalibus uero et rationalibus quae A terminantur exceptis ita et quia productae sunt ut propterea interea. quae I terminantur excepta una nisi producuntur ut si. quae in N desinunt si ante eam I habuerint producuntur ut sin. alias breues sunt. ce-
teras uero omnes correptas esse constat.

20

25

287 Praepositiones quae in A exeunt solae productione laetantur ut contra et extra et una monosyllaba a. ablativae praepositiones omnes corripuntur exceptis monosyllabis, quae uel ex uocalibus constant uel uocalibus terminantur ut e et de. utriusque casus praepositiones correptas esse non dubium est.

30

288 Interiectiones longae sunt si monosyllabae fuerint

6 ante omnium add. de participio R K de participio B ||
13 plurales b || 14 genitiuus B || 16 pluralis R || 19 de
coniunctionibus ante copulatiuae add. BR || 27 de praepo-
sitione ante praepositiones add. BR || 28 et extra B extra R
33 de interiectione ante interiectiones add. BR ||

ut heus, si uero disyllabae uel trisyllabae erunt, quoniam speciem retinent partium orationis, exemplo earum quarum similes erunt iudicandae sunt ut papae.

Haec ita ut dixi per omnes partes orationis in ultimis syllabis <obseruanda sunt, exceptis positione longis et diphthongis.

71 G
289

Expleta cursim syllabarum pagina est:
iuganda demum uerba. nam probabilis
hic ordo rebus quique disgregabitur
in bina demum. prima nam PROPORTIO
dicenda, Graei ANALOGIAM quam uocant.
ac mox repulsa quae nouantur regula
uulgoque docti quae ANOMALA nominant,
bis quarta fandi quis paratur portio
uel uulneratur ductus oris integer,
quantumque solo inditum libellulo
potest probare serium fastidium.

ANALOGIA est igitur, quae Latine proportio dicitur, 290
obseruatio similium inter se loquellarum. nam primum
omnia nomina Latina duodecim litteris terminantur: uocalibus quinque et semiuocalibus sex atque una muta T
ut caput. A igitur uocalium prima terminat masculina ut
Catilina Iugurtha, feminina **** ut aduena, femina etiam Graeca ut Helena Andromacha, pronomina
quoque ut altera sola illa. quibus si detrahas A et
IUS addas, genitiuum singularem feceris ut dicimus alterius solius, si uero I, datiuum ut alteri soli. illa
uero quae sunt Graeca neutra ut poema toreuma tres
casus in utroque numero similes habent: in genitiuo singulari TIS adsumunt, in datiuo S amittunt, et in E correptam ablatiuum finiunt, atque in plurali datiuo et ablatiuo genitiui singularis formam seruant, licet et BVS possint assumere. E correpta nomina terminata, quae 291

1 dissyllabae B || trisyllabae B || 6 diphthongis B diphthongis D || 19 loquellarum br || 23 lacunam indicauit Grotius || 25 detrahis R || 27 solus R ||

Latina sunt, neutra sunt ut monile sedile. haec praeter casus, quos similes habent, datiuum cum ablatiuo confundunt ut huic et ab hoc monili sedili, quoniam ablatiuus si in E exierit quattuor casus similes faciet, quod neutrorum nominum declinatio non admittit. nam quae E producta in nominatiuo finiuntur, Graeca sunt generis 5
 72 G feminini ut Agaue Autonoe Graecorum more sunt declinanda, ut nominatiuus datiuus uocatiuus et ablatiuus pares sint, genetiuus S, accusatiuus N finiantur. quae autem nomina E in A conuertunt ut Andromache Andromacha sic declinantur ut Latina in A exeuntia. I littera terminata Latina nomina totius generis sunt ac monoptota ut frugi nihili. gummi autem et sinapi peregrina sunt neutri generis et tantum numeri singularis sed casus eodem modo decurrunt excepto genitiuo, qui 15
 292 S recipit ut sinapis gummis, quamuis recte dicatur haec gummis. O littera nullum nomen in neutro finit, nam aut masculina sunt ut Cicero aut feminina ut Iuno hirundo aut utrique generi communia ut homo. quorum declinationes in duas species exeunt, nam aut O litteram in obliquis casibus retinent ut unio unionis, aut I ut cupido crepido cupidinis crepidinis, utraque autem syllaba crescunt in obliquis casibus praeter uocatiuum singularem. caro autem praeter hanc analogiam ut declinetur consuetudo optinuit, item Anio, quae 25
 in sua declinatione unica sunt et sine exemplis similium declinantur. faciunt enim huius carnis Anienis. duo et ambo cum sint semper pluralia, non sunt adnumeranda his quae supra dixi, sua enim consuetudine declinantur. Graeca nomina quae O littera finiuntur, ea 30
 quae a prima positione in nostram formam transierunt ut leo draco sic declinantur ut Cicero Milo, ea uero quae primam sui positionem integram seruant ut Io Ino Graeco more declinantur, ut faciant in genitiuo Ius Inus

4 quattuor BR || 9 genitiuus R || accusatiuus B et accusatiuus R || 15 per ante casus add. Vulc. || 22 in i B¹D || crepidinis D || 32 milio BD ||

accusatio I un In un > et ceteris casibus similiter, quamquam consuetudo hanc Io dicat. turbo si nomen est proprium, ut Cicero declinatur, si autem uim uenti significes aut puerilis ludi instrumentum, ut cupido declinat⁵ tur. V littera tantum neutra finiuntur ut cornu ueru, ²⁹³ quod in plurali facit uerua. apud ueteres etiam specua ^{73 G} dicebant. horum nominum plurales declinationes carent dubitatione. nam tres casus ut in omnibus neutris similes sunt, item datiuus et ablatiuus in BVS syllabam exeunt, ¹⁰ datiuus et ablatiuus singularis in genitiuo plurali VM syllabam iungit. quaeritur autem de genitiuo singulari quem alii in VS alii in V litteram egerunt, nec non datiuo quem alii in I agunt ut genui cornui, quidam ueteres secuti ablatiuo similem faciunt huic genu cornu, quoniam ¹⁵ pluraliter genubus et cornubus amissaque ultima syllaba relinquitur datiuus singularis sicut fit in ciuibus et suauibus, et quomodo genibus et cornibus dicimus, I littera in locum V litterae transit, et sic ut optimum et maximum item dicimus cum optumus et ²⁰ maxumus diceretur. sunt aliqui qui genitiuo casu genuis et cornuis dicant, sed non debet genitiuus plus habere syllabas quam datiuus et ablatiuus. quamuis ergo dissimilia sint senatus et exercitus, tamen sic genus et cornus genitiuo dicendum est quem ad modum senatus et exercitus. praeterea quaecumque nomina ²⁵ uel participia genitiuo singulari in IS exeunt, datiuo plurali syllaba crescunt ut Catonis Catonibus, secundum quam rationem si esset genuis cornuis, genuibus fecisset, ut syllaba cresceret. L littera nomina finita ²⁹⁴ ³⁰ plicem formam habent. prima est in qua masculina sunt ut Annibal Asdrubal neque alia fere propria quam Punica excepto Solis nomine, item feminina ut Tanaquil nomen Etruscum, et communia ut uigil pugil, quae

4 strumentum B¹R || 10 in genitiuo plurali om. BR
 add. d || um B im R || 12 alii in i litteram B litteram
 omissis ceteris R alii in is syllabam D || 13 quidam b qui
 BR || 15 genubus et cornubus BR genibus et cornibus br ||
 18 litterae om. R || transiit R || et om. R || 31 hannibal R ||

omnia easdem declinationes habent. Altera species neutrorum est ut mel fel, quae hoc differunt a superiore declinatione quod monosyllaba sunt et L litteram per obliquos casus geminant. nam in nominatio qui E littera finiuntur ut proconsule naturam propriae praepositionis intuentur, <pro quippe ablatiuo tantum praefertur. nam respiciunt cum proconsul dicitur non duabus uocibus sed composito nomine dici ut procurator propugnator nec quicquam obesse exemplo quod haec nomina possunt uerba ex se facere ut procuro pro-
 74 G pugno [nam praepositio perit] proconsulo autem non facit licet consulo faciat. tamen si proconsule dicatur in casu nominatio monoptoton erit, sed propter consuetudinem proconsul dicatur, ut declinari possit, quem ad modum illa quae L littera terminantur ut uigil
 15 mugil pugil, quoniam in plurali genitio mugilum dicimus et pugilum: nam si mugilis esset nominati-
 295 uus ut agilis, mugilium faceret ut agilium. M littera etiam neutra finiuntur ut telum scamnum. sed hoc animaduertamus, quoniam quae in nominatio I ante
 20 ultimam syllabam habent in genitio singulari item datiuo et ablatiuo pluralibus eandem gemina- >re debent ut lilium folium, quoniam genitiuus aut pares syllabas nominatio habet ut scamnum scamni aut plures ut caput capitis, pauciores numquam. praeterea datiuus
 25 O littera finitus in I eam conuertit ut scamno scamni, sed consuetudo et auctoritas ueterum ingeni [et] consili imperi per tres syllabas maluit dicere. uasum an uas dici debeat quaeritur, quoniam quaecumque neutra non M littera nominatio finiuntur si pluralem reci-
 30

2 est om. B || 3 cum BR 1 quod R^m || 4 nam in nominatio qui E littera finiuntur ut proconsule naturam propriae praepositionis intuentur *scripsi* nam de proconsule in nominatio qui E littera finiunt naturam propriae praepositionis intuentur BR (de *punctuatum* in B) || 7 nam D non B || 9 nec b ne BD || 11 glossam *deleui* || ante proconsulo uidetur proconsul et ante consulo addendum consul || 20 quae in b quae B qui D || 21 in om. B || 27 ingenii et (del. p) consilii imperii B¹R ||

piant, datiuo et ablatiuo in BVS cadunt. itaque monile
 monilibus genu genibus pecus pecoribus no-
 men nominibus marmor marmoribus, secundum
 quae uas uasibus facere debuit et in genitiuo horum
 5 uasum, quoniam quaecumque neutra singularia ablatiuo
 E littera finiuntur, genitiuum pluralem totidem syllaba-
 rum habent quot ablatiuum singularem ut a nemore
 nemorum capite capitum, sed hoc nomen per ano-
 maliam declinatur et erit singulari nominatiuo uas, geni-
 10 tiuo uasis datiuo uasi ablatiuo a uasi, plurali autem
 numero sic declinabitur ut scamna. Lucretius tamen
 genitiuo uasi ut 'rarique facit lateramina uasi.' N littera
 terminantur masculina ut flamen pecten, communia
 duobus generibus ut tibicen fidicen, quod frequen-
 15 tissimi auctores non probant, nam et tibicinam et fi-
 dicinam dicunt, item neutra ut nomen flumen. quae
 omnia manifesta declinatione uno modo declinantur. altera
 species est generis masculini, quae E litteram ante extre-
 mam N seruat ut lien rien, quae tamen ipsa quoque in
 20 ceteris ut superiora declinantur. gluten quoque his
 simile est licet Sallustius glutinum dixerit. item femi-
 nina quasi similia uidentur. iam ren singularis nomina-
 tiuus nec ullus alius ablatiuo excepto in usu est. Graeca,
 quae N finiuntur, praecedentes habent litteras A E I O ut
 25 Alcman Cephen delphin Phaethon, ex quibus quae
 AN EN IN terminantur exemplo superiorum declinantur
 ut fulmen numen fidicen, quae uero ON finiuntur,
 si producta ON Graece declinantur <ut λέων, eandem lit-
 teram et apud nos producunt ut Cicero Scipio. ea
 30 autem, quae ex productione nominatiui casus corripion-
 tur in reliquis figurationibus ut Amphion Creon Aga-

75 G
296

12 *Lucr. VI 233* || litteramina R || 18 generis om. R ||
 19 seruant R || 21 (salustius R) *fragm. hist. IIII 2 Dietsch* ||
 feminina R flemina B a feminina b || 22 iam scripsi nam
 t n a t u
 BR || reo reo R reoren D reor eo B (sed ex glossa supra scripta
 apparet scholiastam cod. B ren legisse) || 25 cefen delfin BR ||
 foeton B feton R || 28 Graece scripsi greca BR || 31 anfion
 BD || agamennon BD ||

memnon, amittunt apud nos N litteram in nominatio et comparabuntur his Latinis quae conuersis casibus correpta efferuntur ut uirgo turbo. quae apud Graecos recipiunt T litteram, apud nos quoque eandem habebunt,
 297 ut Phaethon Phaethontis. R littera praecedente A 5 terminatorum ut Caesar lar far par impar una forma est nisi quod neutrum in reliquis casibus R litteram geminat ut far farris. poetarum uero licentia haec nomina pluraliter dixit, cum omnia nomina, quae pondere aut mensura aestimamus, pluralem numerum non admit- 10 tant ut aurum plumbum triticum oleum. Errant ergo qui parium dicunt, quoniam haec in plurali triptota sunt ut hi Caesares hos Caesares > o Caesares, nec potest accusatiuus I habere, ante S si genitiuus
 76 G ante V R habet. uidentur tamen qui parium dicunt 15 nominatiuum pluralem generis neutri intueri et quoniam paria dicuntur ut suauia, facere parium ut suauium.
 298 R littera praecedente E terminatorum species sunt sex. prima quae genitiuo casu nullum incrementum admittit et in I litteram mutatur ut aper niger macer: apri 20 nigri macri. secunda haec tener lacer puer: teneri laceri pueri. tertia ut imber uter, quae a superioribus hoc differt quod haec in genitiuo S litteram accipit et datiuo I finitur et non crescit ut secunda species et in genitiuo plurali IVM litteris finitur. quarta ut mater 25 pater frater, quae datiuis pluralibus non ut prima species apris sed fratribus facit, nec ut secunda syllaba crescit et in genitiuo plurali VM syllabam habet, dicimus enim patrum fratrum non ut tertia utrium imbrium. praeterea tres casus similes habet hi patres hos pæ- 30 tres o patres, cum imber et uter hos imbris et utris faciat. quinta species est ut passer anser later mulier, quae a secunda specie hoc differunt quod illa cum incremento syllabae I littera finiuntur ut gener

4 t D e B || 5 foeton foetontis BD || littera om. D ||
 9 com D || 13 ut B u D || 15 habeat R || 19 amittit B¹R ||
 21 haec] hoc R || 22 inber R || 27 ut om. BR add. D || 29 ut
 utrium R || 30 similiter B || hii BR ||

generi, haec in S exeunt ut passer passeris et in ceteris discrepat. piper namque *et* cicer neutra in quinta specie habentur, nam ut passer ita declinantur in numero singulari, quem numquam egrediuntur. sexta
 5 species ut neuter uter. neutrius enim et utrius facit et declinantur ut cetera pronomina, quae in IVS litteras genituios et in I datuios agunt. praeterea eos genituios et datuios communes habent cum reliquis generibus id est feminino neutroque. R littera praecedente I 77 G
 10 una tantum species est uir. R littera praecedente O terminatorum species sunt duae, alia quae per obliquos casus producuntur ut sopor soporis color coloris, alia corripuntur ut arbor arboris, sed uno modo declinantur. Castoris et Hectoris genituios ueteres produ-
 15 xerunt, sed nos corripimus, quoniam Graeci horum nominum genituios corripunt. R littera praecedente V terminatorum species sunt duae: prima ut satur quae genituius I finitur ut saturi, secunda quorum genituius in IS litteras exit ut sulphur sulphuris augur <auguris.
 20 neutra autem quae VR litteris finiuntur alia retinent V litteram ut sulphur sulphuris, alia in O mutant ut ebur eboris. S littera finitorum nominum formae sunt octo. 299
 nam aut A littera praepositur ut Maecenas ciuitas aut E ut uerres moles, aut I ut panis, aut O ut
 25 custos nepos, alias V ut uetus Ligus, alias R ut iners, alias N ut serpens, alias P ut praiceps. S autem littera praecedente A species sunt duae. prima ut Maecenas Laenas, secunda ut nostras Priuernas quae a superioribus hoc differunt, quod communia sunt
 30 omnibus generibus et assumere debent I litteram in genituius plurali quae neutralibus in plurali nominatio accusatio uocatio familiaris est. igitur nostratium Priuernatium dicemus, quia sunt haec nostratia> Priuernatia, sed et praegnatum et optimatium
 35 dicimus, quia accusatiuus pluralis I litteram habet ut

2 et *add. Vulcanius* || 6 ius *p* us *BR* || 14 ectoris *R* ||
 19 sulfuris *D* || 21 in o mutant *D* immutant *B* || 22 nomi-
 num formae sunt *B* omnium sunt *D* || 31 accusatiuo *D* ||

hos et has optimatis et has praegnatis, quamuis
 ueteres praegnatum et optimatum dixerunt. prae-
 gnas autem feminini et neutri generis est. as et mas
 cum sint monosyllaba, analogia non tenentur sed propria
 quadam declinatione assis et maris faciunt et in plurali 5
 300 assium marium. fas et nefas aptota sunt. Graeca
 nomina, quae apud nos in AS exeunt, tres species habent.
 prima est ut Olympias Pythias, nam Olympiadis et
 Pythiadis facit. secunda ut Pallas Thoas Atlas,
 nam Pallantis Thoantis Atlantis facit. tertia ut 10
 Aeneas Pythagoras Lycas, nam facit Aeneae Py-
 thagorae Lycae, quando nostra ratione nomina quae
 genitiuo in E exeunt nominatiuo A *finiuntur* ut Catilinae
 78 G Catilina. sed haec Graeca sunt: ideo in nominatiuo S litte-
 ram retinent. quaedam tamen perdunt S litteram in nomi- 15
 natiuo ut Nicia Mela. Ergo in his nominatiuis con-
 suetudo seruanda est. S littera praecedente E termina-
 301 torum species sunt quinque. prima quorum nominatiuus
 et accusatiuus et uocatiuus plurales similes sunt, genitiuus
 pluralis in VM exit ut Hercules proles, Herculum 20
 prolum. secunda species est, quae a superiore hoc dif-
 fert quod genitiuum pluralem in IVM compellit accusati-
 uum in ES ut nubes rupes cautes. in qua forma
 masculina non habentur. tertia, quae etiam si aliquam 25
 inter se habent differentiam in declinatione, tamen quo-
 niam incremento syllabarum pares sunt in obliquis casi-
 bus, in unam speciem rediguntur ut Ceres bipes
 merces, masculina autem exempla non sunt nisi Graeca
 ut Chremes Laches. quarta species hoc differt a
 praecedente quod per obliquos casus E in I compellit, 30
 cum superior E litteram seruat: uidelicet quoniam in no-
 minatiuo non ut superiora E producunt sed contrahunt
 ut hospes antistes ales comes. quinta species a

4 et ante analogia *add. r* || 5 facit *R* || 6 assium *BR*
corr. p || 11 phytagoras *R* || licas *BR* || phitagorae *R* ||
 12 lieae *BR* || 13 finiuntur *add. p* || 20 creules *B* || 24 ha-
 bentur *D* habent *BR* || 28 masculini *Rb* || exempli *bR¹* ||
 30 per obliquos *B* ||

superiore hoc differt quod genitiuus auctus syllaba I littera finitur, qui etiam datiuus habebitur, accusatiuo in EM exit, ablatiuo in E productam, cui adiecta RVM syllaba genitiuum pluralem facit. cuius numeri nominatiuum
 5 cum prima positione et uocatiuo < singulari confundit, datiuum et ablatiuum BVS syllaba finit ut facies dies spes acies. sed consuetudo rei et spei corripuit, fortasse quod monosyllaba sunt. S littera praecurrente I 302
 10 terminatorum alia crescunt per obliquos casus, alia intra modum positionis continentur, dumtaxat in numero singulari. eorum igitur quae non crescunt species sunt duae. prima generis masculini ut scrobis mensis, licet Lucanus exiguam scrobem dixerit, feminini et communis ut canis iuuenis, quorum declinatio liquet.
 15 secunda species hoc a superiore differt quod ablatiuum 79 G in I litteram finit, accusatiuum in IM, ut duo sola masculina Ligeris Tiberis, feminina clauis peluis turris sitis tussis. hanc rationem declinandi manifestam diminutio facit, quae I producta in omnibus istis pronuntiat.
 20 itaque quotiens dubitamus de nominum enuntiatione, > diminutionem eius consulemus. eorum quae syllaba crescunt species sunt duae, quarum altera corripit I litteram, in qua forma sunt masculina sanguis puluis lapis, feminina cuspis cassis, in quibus nihil interest
 25 quod alia in declinatione I conseruant alia in E transeunt, item quod alia DIS alia RIS syllaba in genitiuo finiantur. altera species I litteram producit in nominatiuo glis lis amnis quam et in obliquis similiter conseruant et in genitiuo plurali I ante VM syllabam dicimus gli-
 30 rium litium amnium non ut superiora lapidum cuspidum cassidum. S littera praecedente O terminatorum cum sit paruum discrimen, una species potest 303

1 auctus scripsi aucta BR || 6 et om. R || 9 crescunt Vulcanius crescit BD || 10 continetur BD corr. Vulc. || dumtaxat D || 11 species sunt tres BD corr. marg. Vulc. || 12 Luc. VIII 576 || 14 ut canis om. D || 16 finiunt D || 20 quociens D || 26 ris syllaba B trissyllaba R || 27 is litteram B || glis amnis B lis add. b gliris (glis r) samnis R || 29 glirum R || 30 samnium r ||

esse. nam cum omnia in obliquis syllaba crescant, hoc differunt quod quaedam in genitio S litteram in T, quaedam in D, quaedam in R conuertunt ut nepos nepotis, custos custodis, monosyllaba masculina ut flos floris, ros roris, item neutrum os oris. in 5 ossibus autem nominatium consuetudo facit os contra rationem quoniam in genitio R non habet. sed nec ossum potest dici, quoniam neutra quae nominatio M terminantur BVS syllabam non admittunt numero plurali. ergo in monosyllabo analogia non te- 10
 304 netur. S littera praecurrente V terminatorum species sunt sex. in prima genitius I simplici, uocatiuus E terminantur ut Marcus Sextus, genitius ut Marci Sexti, uocatiuus ut Marce Sexte. secunda species a superiore hoc distat quod genitio I geminat et in 15 uocatio I terminatur ut Antonius Iulius, huius Antonii Iulii facit et o Antoni Iuli. in ceteris cum
 80 G superiore consentiunt. tertia species nominatium cum uocatio miscet et genitio easdem litteras producte conseruat, datiuo V et I, ablatiuo V, accusatio VM ter- 20 minantur ut senatus fluctus exercitus quae pluraliter nominatium cum accusatio et uocatio in VS productum agunt, genitium in VM, datiuum et ablatiuum in BVS syllabam. quarta species incrementum syllabae per obliquos casus accipit ita tamen ut ali- 25 quam uarietatem inter se habeant. quaedam enim V litteram <retinent alias correptam alias productam, ut Ligus Liguris palus paludis uirtus uirtutis. quaedam eandem V litteram in E mutant ut uetus ueteris genus generis Venus Veneris, quaedam 30 in O ut nemus nemoris, quaedam tamen uno modo declinantur. laus et fraus cum sint monosyllaba et duas uocales habeant iunctas in eadem specie habentur, quia similiter syllaba crescant. quinta species pronon-

8 nec p nunc BR || 9 amittunt R || 12 simplici bR simplicem B || uocatio B¹R || 24 syllaba R || 30 genus generis om. B || quaedam in o ut nemus nemoris om. D || 31 quaedam p quae DB ||

minum quae VS terminantur ut unus solus totus,
 quae hoc modo declinantur unus unius uni unum
 une ab uno uni unorum unis unos uni ab
 unis. sexta in EVS ut hinuleus eculeus a uoca-
 5 tiuo E littera geminata efferuntur ut eculee hinu-
 lee. sed quidam malunt in EV ut Tydeu uocatio
 Graece dicere. S littera finita praecedente I neutra 305
 monoptota sunt ut tressis sexis. S littera praece-
 dente V duae species sunt. prima quae in I genitium
 10 agit et pluralem non habet ut uulgus pelagus. ui-
 rus Lucretius uiri dicit, > quamquam rectius inflexum
 maneat. in secunda specie sunt quae per obliquos
 casus crescunt et genituo singulari in RIS litteras ex-
 eunt ut genus nemus, ex quibus quaedam V in E
 15 mutant ut olus oleris ulcus ulceris, quaedam in
 O ut nemus nemoris pecus pecoris. in dubita-
 tione ueniunt fenus et stercus, in E an in O mu-
 tent, quoniam quae NVS syllaba finiuntur V in E mu-
 tant ut uulnus genus funus et funeratus di- 81 G
 20 cimus. fenus enim exemplo. non debet nocere, cum
 inter dubia genera ponatur. item ueteres stercera-
 tos agros dicebant, non stercoratos. S littera finita 306
 nomina praecurrentibus N uel R omnia sunt unius ge-
 neris, nisi quae ante S R habent interdum D recipiunt
 25 ut socors socordis, interdum T ut sollers in-
 ers. in plurali quoque excepto genituo et accusatio
 omnibus casibus similiter declinantur. nam quaedam
 in VM genituo, accusatio in ES exeunt ut Mars Aruns,
 quaedam in IVM ut sapiens patiens, et ob hoc ac-
 30 cusatiui eorum in IS exeunt. pleraque autem ex his
 nomina tribus generibus communia sunt et I litteram,
 quam habent neutra in nominatio plurali, dant etiam

3 une p unus BD || 4 in om. B || inuleus BD ||
 5 inulee BD || 8 monoptota BD || 11 Lucr. II 476 || 17 fae-
 nus B foenus R (fenus D) || 19 funus RB fenus r foenus b ||
 funeratus B feneratus Rb || 20 fenus RB al fu add. b ||
 21 stercoratus R || 22 sterceratus R || 25 solers R || 28 ar-
 runs B || 31 et n litteram B ||

genitiuis reliquorum generum cum quibus communia
 307 sunt. T littera neutra tantum nomina quaedam pauca
 finiuntur ut git quod non declinatur, et caput sinciput.
 quidam cum lac dicunt, adiciunt T propter quod
 facit lactis. sed Vergilius 'lac mihi non aestate nouum 5
 non frigore defit' quippe cum nulla apud nos nomina in
 duas mutas exeant, et ideo ueteres lacte in nominatio
 308 dixerunt. X littera terminatorum quaedam in genitio
 plurali, in quibus omnia communia, in IVM exeunt, ob
 hoc accusatio in I et S: plurima uero genitio in V et 10
 M non praecurrente I et ob hoc in E et S accusatio ex-
 eunt. nam in reliquis consentiunt utpote cum singulariter
 omnia nominatio habeant X, genitium in I et S agant,
 datium in I littera, ablatium E definiant, adiectaque M
 accusatium definiant impleantque, pluraliter uero dati- 15
 num et ablatium BVSY syllaba finiunt. <nam de ceteris *de*
 quibus dissident ueteres, quidam atrocum et ferocum
 qua ratione omnium X littera finitorum una species uide-
 bitur. huic X litterae omnes uocales praeferuntur ut
 capax frutex pernix atrox redux. ex his nomini- 20
 bus quaedam in nominatio producuntur, quaedam corripiuntur,
 quaedam consentiunt in nominatio, in obliquis
 82 G dissentiunt. pax enim et rapax item rex et pumex
 item nux et lux primam positionem uariant. at nix et
 nutrix item nox et atrox sic in prima positione con- 25
 sentiunt ut discrepent per obliquos. et illud animaduertendum
 est quaedam ex his X litteram in G quaedam in
 C per declinationes compellere. lex enim legis, grex
 gregis facit et pix picis, nux nucis. nam in his, quae
 non sunt monosyllaba, non numquam X littera genitio 30
 in C conuertitur ut frutex fruticis ferox ferocis.
 supellex autem et senex et nix privilegio quodam con-

5 *Verg. Buc. II 22* || 7 in *om. B* || 12 utpute *R* || 14 litteram *R* || in e definiant *R* || 15 definiant *R* || 16 et ablatium bus *B* ablatium quibus *R* || de *addidi* || 21 quaedam *R* quae *B* || 24 lux *B* dux *D* || 26 animaduertendum — quaedam *om. D* || 27 his *D* is *B* || quaedam ante in g del. in *B* add. *D* || 28 post e add. quaedam in o *D* || 29 quae *B* quaedam *D* || 30 genitio *B* || 31 post ferocis add. facit *D* || 32 supellex *BD* ||

tra rationem declinantur, quoniam supellex duabus>
 syllabis crescit; quod uetat ratio. et senex ut in nomi-
 natio item genitio disyllabum manet, cum omnia X lit-
 tera terminata crescant. et nix nec in C conuertitur ut pix
 5 nec in G ut rex sed in V cum consonans in uocalem trans-
 ire non possit. in plurali autem genitio ablatius singu-
 laris formas uertit. nam in A aut O terminatus in RVM
 exit, E correpta in VM, producta in RVM, I terminatus in
 IVM, V terminatus in VVM. datius et ablatius pluralis
 10 item aut in IS exeunt aut in BVS, quae praecepta in scho-
 lis sunt tritiora. sed quotiens in IS exeunt longa syllaba
 terminantur, quotiens in BVS breui.

Decursis nominis regulis aequum est consequentia 309
 dicere canonesque uerborum. genera uerborum sunt
 15 quinque: actiuum passiuum neutrum commune deponens.
 actiuum est quod in O exit et agendi significationem ha-
 bet ut lego scribo. passiuum in R et patientis signifi-
 cationem monstrat ut scribor caedor. neutrum in O
 et neque agentis neque patientis plenam significationem
 20 habet ut sudo dormio: nescias enim agat quis an pa- 83 G
 tiatur. commune et deponens in R exit, sed hoc inter-
 est quod in communi duo sunt significationes et agentis et
 patientis. cum dicimus enim osculor, nescis utrum oscu-
 lor te an osculor a te. in deponenti autem aut agentis
 25 effectus est ut luctor, aut patientis ut morior. est etiam
 impersonale ut sudatur curritur, quod ideo sic uocatur
 quod cum omnes personas contineat nullum habet certam.

Verborum autem modi sunt quinque, sed alii sex alii 310
 septem alii octo alii nouem pauci decem esse dixerunt.
 30 qui uero quinque dicunt hos aiunt: indicatiuum impera-
 tiuum optatiuum coniunctiuum infinitiuum, quem et per-
 petuum dicimus. qui sex memorant addunt promissiuum;
 qui septem, impersonalem; qui octo, percontatiuum; qui
 nouem, subiectiuum et a coniunctio eum separant; qui

1 suppellex BD || 3 disyllabus B || 5 cum ante consonans
 add. br || 10 scolis R || 11 ciciunt BR exeunt b || 13 nomini-
 bus R || 14 canonasque B || sunt om. B¹R || 22 duae r ||
 27 habeat R || 31 infinitum B || 33 percunctatiuum R ||

decem, etiam hortatium adscribunt. sed hos superflue adiectos ratio non admittit.

311 Coniugationes autem, quas Graeci συζυγίας appellant, tres esse non dubium est, quae in uerbis actiuis neutralibusue in secunda persona tempore <praesenti monstrantur. nam quotiens finalis syllaba in AS exit, prima est; in ES, secunda; in IS, tertia: ut cantas uides audis — si producta sit haec tertia, nam si correpta sit curris. harum omnium coniugationum uerba in prima positione ante ultimam litteram tres tantum uocales recipiunt E I V ut sedeo lanio irruo, consonantes autem omnes exceptis F K et Q ut libo uaco cado lego traho inpello amo cano scalpo curro lasso
84 G peto nexo. his accedunt I et V loco consonantium positae ut aio adiuuo. sed nec F excludunt cum dicamus triumpho, quamquam a Graecis ueniat et per P et H potius conscribatur. praeterea ab eo quod dicimus faris et factur primam uerbi personam uolunt for. et de Q littera dubitatur. nam dicimus eliquo et aequo et in huius modi uerbis V littera nec uocalis locum ut est inruo nec consonantis ut est adiuuo ualeat optinere. 20

312 Harum omnium coniugationum in de->clinando formae sunt triginta sex exceptis defectiuis et impersonalibus et inchoatiuis. primae coniugationis uerba, quae uel O littera nulla alia praecedente uocali terminantur uel praeeunte uocali qualibet, formas habent quattuor. secundae coniugationis uerba formas habent sex. tertiae coniugationis correptae uerba formas habent uiginti. sic quaecumque uerba indicatiuo modo tempore praesenti persona prima IO litteris terminantur formas habent sex, quae VO formas habent duas, quae nulla praecedente uocali O littera terminantur formas habent duodecim. ter-

1 hortatium B || 3 synzygias B sinzygias R || 8 correctae D || 12 uaco do D || 13 amo om. D || curo D || 14 accedunt Koppius accidunt B ascendunt D || 16 triumpho B triumpho bD || ueniunt quae per D || 17 conscribuntur D || 18 et om. D || 21 obtinere D || 26 habet B¹R || secundae — sex om. B ||

tiae coniugationis productae uerba quae indicatiuo modo tempore praesenti persona prima IO litteris terminantur formas habent quinque. quaecumque autem uerba cuiuscumque coniugationis indicatiuo modo tempore praesenti
 5 persona prima uel nulla praecedente uocali uel qualibet alia praecedente O littera terminantur, eorum declinatio hoc numero formarum continetur, de quibus singulis dicam.

Primae coniugationis uerba indicatiuo modo tempore 313
 10 praesenti persona prima aut O littera nulla alia praecedente uocali terminantur ut amo canto, aut EO ut com-
 meo calceo, aut IO ut lanio satio, aut VO ut aestuo
 continuo. primae coniugationis uerba imperatiuo modo 85 G
 tempore praesenti ad secundam personam A littera pro-
 15 ducta terminantur ut amo ama canto canta. infiniti-
 uiuo modo ad imperatiuum RE syllaba manente produ-
 ctione terminantur ut ama amare canta cantare. item
 prima coniugatio: quae indicatiuo modo tempore praeter-
 ito specie absoluta adiecta ad imperatiuum modum VI
 20 syllaba manente productione terminantur ut commeo
 commea commeaui, lanio lania laniaui, satio
 satia satiaui, eodem modo eodem tempore specie in-
 choatiua adiecta ad imperatiuum modum BAM syllaba ter-
 minatur ut commea commeabam, lania laniaabam,
 25 aestua aestuabam. prima coniugatio <eodem modo
 [eodem tempore] specie recordatiua adiectis ad impe-
 ratium modum VERAM syllabis M terminat partes, ut
 commea commeaueram, lania laniaueram, ae-
 stua aestuaueram. prima coniugatione eodem modo
 30 tempore futuro adiecta ad imperatiuum modum BO syl-
 laba terminantur ut commea commeabo, lania la-
 niabo, aestua aestuabo. quae uero indicatiuo modo 314
 tempore praesenti ad primam personam O littera nulla
 alia praecedente uocali terminantur, ea indicatiuo modo

23 syllabam B¹R || 26 eodem tempore *deleui* || 27 syl-
 labis m terminat partes B syllabam terminantur partes D
 syllabis terminant partes b || 29 primae coniugationis D ||
 31 lanio D ||

tempore praeterito specie absoluta et exacta quattuor modis proferuntur. et est primus, qui similem regulam his habet, quae indicatiuo modo tempore praesenti prima persona penultimam uocalem habent ut amo ama amauī amabam amaueram amabo amare. secun- 5
 dus est qui O in I conuertit et penultimam in praeterito > perfecto, tertiam ab ultima in plusquamperfecto [V] producit ut adiuuo adiuui adiuueram. tertius qui similem quidem regulam habet primi modi sed detracta A littera disiungit: seco secui secabam se- 10
 36 G cabo secare. facit enim specie absoluta secui et exacta secueram. quarta est quae per geminationem syllabae profertur ut sto sta steti steteram stabo stare. huic simile do da dedi dabam dederam dabo dare correpta littera A contra regulam in eo 15
 quod est dabam dabo dare profertur.

315 Secundae coniugationis uerba indicatiuo modo tempore praesenti persona prima EO litteris terminantur ut uideo uides, moneo mones. secundae coniugationis uerba imperatiuo modo tempore praesenti ad secun- 20
 dam personam E littera producta terminantur ut uideo uide, moneo mone. secundae coniugationis uerba infinitiuo modo adiecta ad imperatiuum modum RE syllaba manente productione terminantur ut uide uidere, mone monere. secundae coniugationis uerba indicatiuo 25
 modo tempore praeterito specie absoluta et exacta septem modis declinantur. et est primus qui formam regulae custodit. nam forma haec est cum secundae coniugationis uerbum indicatiuo modo tempore praeterito quidem perfecto adiecta ad imperatiuum modum VI syllaba 30
 manente productione terminatur ut deleo deleui, plusquamperfecto autem adiectis ad imperatiuum modum VERAM syllabis terminantur ut dele deleueram. secundus est cum indicatiui modi primae personae E et O litterae transeunt in I ut sedeo sedi et in exacta se- 35

4 habet D || 8 u B e R quod deleui || 19 secundae — imperatiuo modo om. R || 30 adiecto R || 33 dele om. B¹R || 35 litteris B¹R ||

deram. tertius est cum E et O in V et I mutantur ut caleo calui, moneo monui, calueram monueram. quartus est cum E et O in I mutant et consonantem quae praecedit in S ut mulgeo mulsi mulseram. quintus est cum E et O in I mutant, praecedens uero consonans in X mutatur ut luceo et lugeo luxi luxeram. sextus est qui per duplicationem syllabae profertur ut spondeo spopondi spoponderam. septimus est qui resoluitur in formam passiuorum ut audeo ausus sum es est ausus eram eras erat. <secundae coniugationis uerba indicatiuo modo specie inchoatiua adiecta ad imperatiuum BAM syllaba manente productione terminantur ut uide uidebam, mone monebam. secundae coniugationis uerba indicatiuo modo tempore futuro adiecta ad imperatiuum modum BO syllaba manente productione terminantur ut uide uidebo, mone monebo.

Tertiae coniugationis correptae uerba indicatiuo modo tempore praesenti persona prima aut O littera nulla alia praecedente uocali terminantur ut lego legis peto petis; aut I, raplo rapis facio facis; aut V ut induo irruo. tertiae coniugationis correptae uerba, quae indicatiuo modo tempore praesenti persona prima O littera nulla alia praecedente uocali terminantur, eadem imperatiuo modo tempore praesenti persona secunda E correpta, praecedente consonante> primae positionis terminanter ut lego lege, peto pete; quae V et O, ea imperatiuo modo V et E retinebunt ut induo indue, irruo irrue. tertiae coniugationis correptae uerba infiniti modi adiecta ad imperatiuum modum RE syllaba manente correptione terminantur ut lege legere, pete petere. tertiae coniugationis uerba, quae indicatiuo modo tempore praesenti persona prima IO litteris terminantur, ea praeteritum perfectum et plusquamperfectum sex modis enuntiant. primus est qui tertiae coniugationis pro-

5 mutant *om.* B || 6 luceo et *om.* R || 11 inchoatiua B ||
 17 mane manebo D || 19 personae primae D || 23 personae
 primae D || 24 eadem BD eodem tempore b ||

ductae integram regulam sequitur: hic est qui imperatiui
 modi regulam in productionem uertit et in absoluta
 specie assumit VI syllabam et in exacta VERAM ut cupio
 cupiui cupiueram. haec eadem tamen interdum
 sublata V littera in absoluta specie et geminata I, in ex- 5
 88 G acta uero correpta eadem pronuntiantur ut cupii cu-
 pieram. secundus modus est qui primae positionis uerbo
 O litteram deponit et praeuntem syllabam seu mutata
 uocali seu perseuerante producit: facio feci, fugio
 fugi; in exacta uero specie I deposita et in E mutata 10
 RAM syllabam assumit ut feceram fugeram. tertius
 modus est cum I et O in V et I conuertuntur ut elicio
 elicui elicueram. quartus depositis I et O litteris et
 praeunte consonante per S geminum enuntiatur ut per-
 cutio percussi percusseram. quintus qui per X, 15
 ut aspicio aspexi aspexeram. sextus qui per ge-
 minationem syllabae enuntiatur ut pario peperi pe-
 318 pereram. tertiae coniugationis correptae uerba, quae
 indicatiuo modo tempore praesenti persona prima VO lit-
 teris terminantur, ea praeterito et absoluto et exacto duo- 20
 bus modis enuntiantur. et est primus cum primae po-
 sitionis uerba O in I commutant ut induo indui in-
 dueram, secundus qui per X pronuntiat ut instruo
 319 instruxi instruxeram. tertiae correptae uerba, quae
 indicatiuo modo tempore praesenti persona prima O lit- 25
 tera nulla alia uocali praecedente terminantur, ea in-
 dicatiuo modo tempore praeterito specie absoluta et exacta
 duodecim modis declinantur. et est primus qui tertiae
 coniugationis productae integram formam sequitur, ut
 supra ostendimus in his uerbis, quae tertiae coniugationis 30
 correptae indicatiuo modo tempore praesenti persona prima
 IO litteris terminantur. ut enim est cupio cupiui
 cupiueram sic peto petiui petiueram. haec quo-
 que V litteram interdum subtrahunt et I geminant ut

9 producitur *bR* || 13 et *punctuatum* in *B om.* *R* || 15 u et o
 litteris *Grotii cod.* o littera *BR* uo littera *b* || 23 quippe x *R* ||
 24 correpta *R* || 25 litteram *D* || 27 specie *B* persona pri-
 ma *D* || 30 coniugationes correpta *D* ||

petii petieram. secundus est cum O in I conuertitur, qui primae positionis uerbi O litteram in I commutat et praeuntem syllabam seu mutata uocali seu perseuerante producit, deposita etiam consonante si fuerit media, in
 5 quam> prima uocalis desinat ut ago egi egeram, lego legi legeram; eorum autem quae in consonantem 89 G desinunt exempla sunt haec frango fregi fregeram, fundo fudi fuderam. quartus est qui mediam consonantem deponit et praeuntem uocalem corripit ut findo
 10 fidi fideram, scindo scidi scideram. quintus O littera deposita V et I assumit, ut molo molui molueram, colo colui colueram. sextus, qui deposita O S et I assumit ut carpo carpsi carpseram, scribo scripsi scripseram. septimus qui O deposita et prae-
 15 eunte consonante per S geminum pronuntiatur, ut meto messui messueram. octauus qui simili correptione per unum S praeunte uocali producta declinatur ut trudo trusi truseram. nonus qui per X annuntiatur ut expungo expunxi expunxeram, ungo unxi
 20 unxeram. decimus qui per geminationem primae syllabae profertur ut pungo pupugi pupugeram, curro cucurri cucurreram. undecimus qui uerborum compositorum ultimam syllabam geminat ut trado tradidi tradideram, reddo reddidi reddideram.
 25 duodecimus qui in formam passiuorum resoluitur ut fido fisus sum es est fisus eram eras erat. haec om- 320 nia tertiae coniugationis correptae uerba indicatiuo modo tempore praeterito specie inchoatiua adiecta ad imperatiuum modum BAM syllaba praecedente consonante primae
 30 positionis uocali E adiecta productione terminantur ut lege legebam, pete petebam exceptis his quae I ante O habuerint in prima positione. ea enim adiecta I littera ad imperatiuum modum et adiecta BAM syllaba producta E terminantur ut rapio rape rapiebam.

19 expugxeram B || 28 inchoatiua B || 30 e add. p ||
 32 in prima positione om. BD add. R^m || 33 modum om. B ||

tertiaie coniugationis correptae uerba indicatiuo modo tempore futuro sublata E littera et adiecta AM syllaba terminantur ut lege legam, pete petam, indue induam exceptis his quae I ante O habuerint in prima positione. ea enim E in I conuertunt et assumpta AM syllaba faciunt futurum ut rapio rape rapiam, facio

90 G face faciam.

- 321 Tertiaie coniugationis productae uerba indicatiuo modo tempore praesenti <primae personae aut EO litteris terminantur ut adeo adis, prodeo prodis; aut IO 10 audio audis, nutrio nutris. tertiaie coniugationis productae uerba imperatiuo modo tempore praesenti in secunda persona I producta terminantur, ut adeo adi, prodeo prodi, audio audi, nutrio nutri. haec infinitiuo modo adiecta ad imperatiuum modum RE syl-15 laba manente productione terminantur ut adi adire, prodi prodire. tertiaie coniugationis uerba, quae indicatiuo modo tempore praesenti persona prima EO litteris terminantur, ea modo indicatiuo tempore praeterito specie absoluta adiecta ad imperatiuum modum VI 20 syllaba terminantur ut adeo adiui, exacta autem uerba RAM ut adiueram; sed consuetudo saepe breuitatem appetens V litteram subtrahit et absoluta ingeminat I> ut adii prodii adieram prodieram. inchoatiua quoque specie adiecta ad imperatiuum modum BAM 25
- 322 syllaba terminantur ut adibam prodibam. quae uero indicatiuo modo tempore praesenti persona prima IO litteris terminantur, ea tempore praeterito specie absolutae et exactae formae quinque modis enuntiantur. et est primus modus similis superiori ut nutrio nutriui nu- 30 triueram nutrii nutrieram et audii audieram ut apud Vergilium 'audieras et fama fuit.' specie tantum inchoatiua distant. omnia enim tertiaie coniugationis pro-

5 assumpta R || 10 ut om. D || 15 in infinitiuo b || modo om. D || 17 indicatiuo modo D || 21 adiui D || uerba om. D || 22 ad ram add. a† uerba D^m || adiuuaram D || 28 speciei b || 29 et R aut B || 30 modus om. B (R?) || 32 uirgilium B (Ecl. VIIII 11) ||

ductae uerba, quae indicatiuo modo tempore praesenti
 persona prima IO litteris terminantur, ea eodem modo
 tempore praeterito specie inchoatiua E producta manente
 nouissimae syllabae adiciunt BAM ut audiebam uenie-
 5 bam operiebam; quamquam haec ueteres sine E lit- 91 G
 tera pronuntiabant ut Vergilius 'nutribat Tyrrhusque
 pater, cui regia parent armenta'. secundus modus est
 cum O amissa praecedens syllaba producitur ut uenio
 ueni ueneram. tertius cum I et O in V et I mutant
 10 ut operio operui operueram. quartus qui depo-
 sitis I et O praecedentem consonantem in S conuertit ut
 sarcio sarsi sarseram. quintus qui per X enuntia-
 tur ut uincio uinxi uinxeram. tertiae coniugationis 323
 productae uerba, quae indicatiuo modo tempore praesenti
 15 EO litteris terminantur, ea tempore futuro eodem modo
 BO syllaba adiecta ad imperatium modum terminantur
 ut adeo adi adibo, prodeo prodi prodibo; quae
 uero IO, adiecta ad imperatium modum AM syllaba ter-
 minantur ut audio audi audiam, nutrio nutri nu-
 20 triam, quamuis Terentius protulerit per BO. inde apparet
 geminam esse pronuntiationem. dixit enim 'iam scibo ubi 324
 siet'. indicatiuo modo tempore praesenti eorum, quae
 EO litteris terminantur, sunt uerba quae a diuerso prae-
 senti praeteritum simile habent ut luceo et lugeo: luxi
 25 enim facit. item <cernit et crescit creuit facit.
 sunt alia quae una uerbi positione duas coniugationes te-
 neant ut pando mando: faciunt enim pandas et pan-
 dis, mandas et mandis. uerba casibus iunguntur in-
 terdum singulis ita: genitiuo ut misereor tui, datiuo
 30 ut suadeo tibi, accusatiuo ut moneo te, ablatiuo ut
 utor illo: interdum duobus ut ablatiuo et accusatiuo,
 ut fungor hanc rem et illa re.

Haec satis ad exempla analogiae dixisse sufficiat.

6 uirgilius *b* (*Aen. VII 485*) || tyrrusque *BR* || 9 mittunt
corr. in mutant supra script. mittunt *B* mittunt *R* || 20 terren-
 tius *b* (*Adelph. 361*) || 23 diuerbo *R* || 24 similem *BR corr. p* ||
 26 tenet *D* || 31 accusatiuo et ablatiuo *D* ||

quae enim his formis conspecta fuerint non teneri, pro certo anomala iudicanda. quae strictim exigueque memorabo, ut contra rationem etiam usum quandam usur-

92 *G* passe delegamus aut etiam contra regulam defecisse.
 325 Cum nominatio singulari reus et deus similia sint, 5
 quare plurali hi rei dicuntur et usus dicit hi di contra regulam, cum dei tantum dici> deberet, praesertim cum genitiuus nominatio suo duabus syllabis non debeat longior inueniri, quod hic eueniet si dicamus deorum? cur Thoas et Aneas cum similia sint Thoantis et Aecantis 10
 faciant, Aeneas non facit Aeneantis sed Aeneae? cur cum hic biceps et triceps dicamus, genitiuus duabus contra regulam syllabis crescat et bicipitis aut tricipitis dicamus non bicipis aut tricipis? unde uenit ut aliger frugifer accipiter habeant omnes 15
 casus, Iuppiter duos habeat? cum sanctus pius bonus similia sint, cur dicimus sanctior, et pior non dicimus? deinde sanctior sanctissimus: bonior bonissimus non dicamus? cum dicat Vergilius 'sandi atque nefandi' cum a nefando dicamus nefarius, 20
 a fando farius non dicitur? quare seiunctus amissa praepositione dicitur iunctus, securus et sedulus eadem perdita non ualeant memorari? cum dicamus singuli uiri, singulae mulieres, singula scrinia; quare non dicimus singulus uir, singula mulier, 25
 singulum scrinium? cum uenor piscor aucupor similia sint, cur uenator et piscator dicitur et aucupator non dicitur sed auceps? cur uolo non habet imperatium? cur fare primam uerbi personam non habet? quare soleo praeteritum perfectum non habet? 30
 cum canta et laua similia sint, cur cantau faciat, et lauaui non faciat? item corusca et tona: coruscaui facit, tonau non facit? quid quod ego unum casum recipit? cum calciatus armatus togatus

2 exiguaeque *B* || 6 hi dii *BD* || 7 deberent *BR* corr. *p* ||
 12 cur cum *B* circum *R* || 19 uirgilius *br* (*Aen. I* 543) ||
 33 rego *b* || 34 calceatus *B*¹ ||

penulatus paria uideantur, quare calceo et armo
dicimus, toga et penulo non admittitur? nomina-
tius singularis in VS exiens in omnibus positiuis E pro-
ductam habet in aduerbiis, ut doctus docte, auarus
5 auare, parcus parce: bonus et malus cur cor-
ripit in aduerbio E bene et male? cum habilis ha-
biliter dicamus, cur facilis faciliter non dicimus?
item cum difficulter dicamus, cur faculter dici non
poterit? cum audax audacter dicatur, cur uerax
10 ueracter non dicimus sed uere? cur singulatim
dicimus, binatim ternatimque non dicimus? <et
alia huius modi, quae possem innumera memorare ni ad
cetera properarem?'

Haec cum Grammaticae uelut serum exordium in- 326
15 stauratura dixisset, propter superi senatus Iouisque fasti-
dium Minerua talibus interuenit 'ni fallor octo partes ora-
tionis uelut incunabula repetitura intimare disponis ad-
iciens soloecismorum causas barbarasque formas, tum alia
loquendi uitia, quae apud uates inclitos plurimum cele-
20 brata, quae nunc tropos nunc metaplasmos nunc schemata
[figuras] ex eodemque cuncta uitia uelut decoris fonte ma-
nantia, quae adtestentur aut nescientis errorem aut ad-
fectatam doctioribus uenustatem. quae si ab scholaribus
inchoamentis in senatum caelitum ducis, decursae peri-
25 tiae gratiam deflorabis. nam si rhythmicum quid metri-
cumque, sic ut > inter cirratos audes, assumpseris, profecto
Musices impetu, cuius praeuertis officium, discerperis.
formam igitur praedictae praeceptionis absolueris, si
praecipuis memoratis iam te ab inchoamentorum uulga-
30 rium uilitatibus uindicaris. his germanae uerbis cum

1 uidebantur B¹R || 2 admittit BR corr. p || 5 cur B
cum punctuatum R || 10 uere BR ueraciter r || 14 serum
scripsi rerum BR || 17 adicies B || 19 inclitos b || 20 sce-
mata D || figuras *deleui* (figurarum D) || 23 doctoribus B ||
scolaribus B || 25 namsyritmicum B || 26 cyrratos R ||
28 praefectae R ||

sponso Delius annuebant et Grammaticen ad uirginis transire obsequia compulerunt. ac tunc aliam feminarum pari sponsalium munere conferendam Clarius intromisit.

94 G

LIBER III

DE ARTE DIALECTICA

5

327

Haec quoque contortis stringens effamina nodis,
 qua sine nil sequitur nilque repugnat item,
 in coetum superum ueniens primordia fandi
 aduehit et scholicum praestruit axioma
 ambiguus memorans uocem consistere uerbis
 nil normale putans ni fuit adsocium.
 sed licet ipse modos demum bis quinque profatus
 pallens afflictum uerset Aristoteles,
 Stoica circumeant ludantque sophismata sensus
 perdita neque umquam cornua fronte ferant,
 Chrysippus cumulet proprium *et* consummat acervum
 Carneadesque parem uim gerat helleboro,
 nullus apex tot prole uirum par accidit umquam

10

15

1 grammaticem *R* || 3 subscriptum MARTIANI MINNEI FELICIS CAPELLAE (AFRI CARTHAGINIENSIS *add. B*) DE ARTE GRAMMATICA LIBER III (TERTIVS *R*) EXPLICIT INCIPIT DE ARTE DIALECTICA LIBER III (FELICITER *add. B*) in *BR* || 9 aduehit *r* aduenit *BR* || excolicum (*quod Koppius quo in codice non inuenerit uelim dixisset*) *BR* corr. *p* || axiomas *BR*¹ || 10 uerbis *Grotius* uersus *BR* || 14 sofismata *BR* || 16 chrysippus *B* || et addidi || consumat *R* || 17 elleboro *BR* || 18 prole corruptum uidetur ||

nec tibi tam felix sortis honos cecidit,
inter templa deum fas est Dialectica fari
et Ioue conspecto iure docentis agis.

Quae igitur introgressa et Delio conuocante pallidior 328
5 paululum femina sed acri admodum uisu et uibrantibus
continua mobili-〈tate luminibus, cui crines tortuosi decen-
tique inflexione crispatis et nexiles uidebantur, qui tamen
deducti per quosdam consequentes gradus ita formam
totius capitis circulabant ut nihil deesse cerneret, nihil
10 superfluum detineret. cui quidem pallium Athenarumque
uestitus sed gestamen in manibus fuerat inopinum ac
prorsus gymnasiis omnibus inexpertum. in laeua quippe
serpens gyris inmanibus inuolutus, in dextra formulae 95 G
15 effigiatae latentis hami nexu interius tenebantur, sed
quoniam eius laeua sub pallio occulebat insidias uiperinas,
cunctis dextera praebebatur. denique ex illis formulis
siquis aliquam percepisset mox adprehensus hamo ad laten-
tis anguis uirosos circulos trahebatur, qui tamen mox
20 emergens primo〉 spinosorum dentium acumine uenenato
assiduus hominem morsibus adfligebat, dehinc ambitu mul-
tiplici circumactum ad condiciones propositas coartabat.
si autem quamlibet formulam nullus uellet adsumere,
quibusdam obuiis interrogatiunculis occupabat aut laten-
25 ter in eos anguem serpere stimulabat, donec nexilis com-
plexio circumuentos ad interrogantis arbitrium strangu-
laret. ipsa autem femina contractionis uidebatur corporis 329
habitusque furui, uerum dumalibus hirta sentis nescio
quid uulgo inexplanabile loquebatur. nam uniuersalem
30 dedicatiuam particulari abdicatiuae obliquam sed ambas
posse uertier asserebat uniuocis aequiuoca conectendo ac
solam se discernere uerum quid falsumue sit uelut qua-
dam diuinantis fiducia loquebatur. haec se educatam 330
dicebat Aegyptiorum rupe atque in Parmenidis exinde

18 adprehensus amo *D* || 28 abitusque *R* || irta *BR* ||
sentis *Heinsius in Ouid. Burm. II p. 964* setis *BR* || 32 fal-
sumne *BR corr. p* || 34 atqui *B* ||

gymnasium atque Atticam demeasse illicque uersipellis
 studii calumniante proposito etiam Socratis sibi Platonis-
 331 que amplitudinem mancipasse. hanc igitur fraudulenta
 semper argumentatione uersutam ac de circumuentis plu-
 ribus gloriantem cum Cyllenius κρυκεῖω geminus anguis 5
 assurgens adlambere feminam crebris linguarum micati-
 bus adtemptaret tuncque etiam Tritonida Gorgo cogno-
 scentis quodam gaudio sibilaret 'nimirum' inquit Bro-
 mius qui facetior est deorum eamque penitus nesciebat
 'haec aut ex arenis Libyae anhelantis adducitur, quod et 10
 capillitium implexum docet et amicitia uenenorum aut
 fidendum pharmacopolam esse Marsicae nationis. ita
 namque agnitione uiperea et blanda anguium adulatione
 96 G delinitur. quod ni est, ex illius hami fraude colligitur
 quod circulatrix pellacissima et petrarum Marsicarum in- 15
 332 cola comprobatur.' quo dicto cum complures deorum
 quantum decuerat arriderent, Pallas aliquanto concussior
 iocum emergentis inhibuit memorans hanc admodum so-
 briam, quod quibusdam diuis penitus denegatum, etiam
 inter germanas quae probandae sunt acriores, a nullo 20
 posse, <cum asserta protulerit, derideri. illa autem, quae
 in argumentum uirosae assertionis acrimoniaeque detu-
 lerat, tradere eam iubet ac se ad insinuandae sollertiae
 333 habitum comparare. tunc lubrici anguis circulos orbes
 et hiatus cum Grammaticae, quae insinuatione peracta 25
 propter adstabat, accipere formidaret, ipsi diuinae, quae
 etiam Medusaeos crines edomuit, cum figuris illicibus et
 hamatis illis formulis committuntur. ita crinali decore
 mera Cecropis atque Attica comprobatur maximeque quod

2 studi R || 5 ceryceo BR corr. Heinsius in Ouid. Burm.
 I p. 605 || 7 tritonida BR corr. Koppius || cognoscens Gro-
 tius || 8 quodam Heinsius in Ouid. Burm. I p. 605 quoniam
 BR || 9 perspiciebat pro nesciebat coni. Heinsius l. l. ||
 10 libiae BR || anelantis B || 11 inflexum Heinsius l. l.
 implexum BR || 12 formacopolam BR corr. Salmasius exercit.
 Plin. p. 739 a F (ed. 1689) || 14 delinitur Heinsius l. l. diligitur
 BR || 15 petrarum Heinsius moctarum B metarum R ||
 18 irradientis scripsi emergentis BR || amodum B || 20 inter
 b ter BR || acriorem B acriore b || 22 uerosae Db ||

eam palliatorum populus et Graiae iuuentutis electio sequebatur, prudentiam feminae ingeniumque mirata. Iuppiter autem iudicandis implendisque uirtutibus posteram Romuleis uirtutibus Graiam aestimans leuitatem quicquid
 5 nosset illa Latiari promere praecepit facultate. ac mox 334
 Dialectica quamquam parum digne> Latine loqui posse crederetur, tamen promptiore fiducia restrictisque quadam obtutus uibratione luminibus etiam ante uerba formidabilis sic exorsa

10 ‘Ni Varronis mei inter Latiare glorias celebrati mihi 335
 eruditio industriaque suppeteret, possem femina Doricae nationis apud Romuleae uocis examina aut admodum rudis aut satis barbara repperiri. quippe post Platonis aureum flumen atque Aristotelicam facultatem Marci Terentii
 15 prima me in Latinam uocem pellexit industria ac fandi 336
 possibilitatem per scholas Ausonias comparauit. his igitur praeceptis parere colluctans nec Graia deseram ordine disserendi nec Laurentis assertionis effamina remorabor. 97 G
 ac prius illud compertum uolo mihi Romanos togatamque
 20 gentem uocabulum nondum nouare potuisse ac Dialecticen, sicut Athenis sum solita, nuncupari meique prorsus iuris esse quicquid artes ceterae prolocuntur. nam neque 337
 ipsam quam aures uestrae probauere Grammaticam neque alteram opimi oris praeculum facultate uel illam formarum diuersa radio ac puluere liniantem sine meis posse
 25 rationibus explicari quis dubitet? quippe in dictione mea 338
 iureque consistunt sex normae, quis constant ceterae disciplinae. nam prima est de loquendo, secunda de eloquendo, tertia de proloquendo, quarta de proloquiorum
 30 summa, quinta de iudicando quae pertinet ad iudicatio-
 nem poetarum et carminum, sexta quae dicenda rhetoribus commodata est. in prima autem parte quaeritur quid 339

10 laciare *R* || 12 exanima *R* || amodum *B* || 14 terentii *R* || 16 scolas *BR* || his *p* hinc *BR* || 21 prorsum *B*¹*R* || 24 opinioris *R* opinionis *r* || iraelcluen *B* iraelcluen *ad-*
dita s R corr. Meursius || illarum *B* † illam *b* || 25 liniente *R* ||
 31 rethoribus *R* ||

sit genus, quid forma, quid differentia, quid accidens, quid
 uero proprium, quid definitio, quid totum, quid pars, qui in
 diuidendo modus, qui in partiendo, quid sit aequiuocum,
 quid uniuocum, quid ut ita dicam pluriuocum. debetis
 quippe insolentiam perferre sermonis qui Graiam disser- 5
 340 tare Latialiter compulstis. quae ergo rebus uerba sua
 sint, quae aliena et quot modis aliena <sint, quid sit sub-
 stantia, quid qualitas, quid quantitas, quid relatiuum, quid
 loci, quid temporis, quid situs, quid habitus, quid facere,
 quid pati, quae sibi opposita et quot modis sibi opponantur, 10
 341 haec in prima nostri parte censentur. in secunda uero,
 quam de eloquendo dixi, quaeritur quid sit nomen, quid
 uerbum, quid ex his iunctum, quae ex his subiectiua pars
 sententiae sit, quae declaratiua, qui subiectiuae modus sit,
 qui declaratiuae, quatenus nomen accipiatur, quatenus uer- 15
 bum, quatenus sit perfecta sententia ut possit esse prolo-
 342 quium. excipit hanc pars tertia de proloquendo. in ea
 quaeritur quantum ad propositum hodiernae sufficiat bre-
 98 G uitatis quae sint differentiae proloquiorum> in quantitate,
 quae in qualitate, quid sit uniuersale, quid particulare, quid 20
 indefinitum, quae sint aientia quae negantia, quam uim ha-
 beant singula et quem ad modum inter se adfecta sint.
 343 hinc progreditur ad quartam partem, quam esse diximus
 de proloquiorum summa. in ea quaeritur quid sit sum-
 ptum, quid illatio, quid syllogismus, quid symperasma, quid 25
 sit praedicatinus syllogismus, quid condicionalis et quid
 intersit, quot formae sint praedicatiui generis et quae sint,
 utrum certum ordinem teneant et si tenent quae sit eius-
 dem ordinis ratio, quot modos habeant singulae et utrum
 hi modi certum ordinem teneant et si ita est quae sit eius- 30
 dem ordinis ratio, deinde condicionalis syllogismi quot
 primi modi ac necessarii sint, qui etiam istorum ordo sit,
 quid inter se differant. haec sunt quae praesenti arbitror
 cognitioni asserendisque sufficere.

1 deferentia *R* || 2 quid in diuidendo *R* || 7 quod
*B*¹*R* || 16 sit *om. D* deletum in *B* || ut *om. B*¹*D* || 22 quemāmo-
 dum *B* | 23 de progreditur *cf. Priscian. I 396, 16 Hertz.* ||
 25 syllogismus *B* || 31 syllogismi *B* || 34 cogniscioni *R* ||

Quid ergo genus sit exordia repetens, quo uniuersa discurram, primitus intimabo.

GENVS est multarum formarum per unum nomen 344
 complexio ut animal: formae eius ut homo seu equus
 5 et cetera. sed non numquam aliquae formae ita generi
 subiciuntur ut etiam ipsae aliis sub se positae genus esse
 possint, ut hominum genus, quod animali forma est,
 barbaris et Romanis genus. usque eo genus esse
 potest, donec eius formas diuidens ad indiuiduum aliquod
 10 uenias. ut si homines diuidas in masculos et fe-
 minas, item masculos in pueros adolescentes
 et senes, item pueros in infantes et loquentes,
 item puerum si uelis diuidere in Catamitum aut
 alium quempiam certae personae puerum, non est genus,
 15 quod iam ad indiuiduum peruenit. uti autem eo ge-
 nere debemus, quod est praesenti negotio proximum, ut
 si de homine quaeratur, eius genus animal debemus
 assumere, quod ei proximum est. nam si substantiam 99 G
 dixerimus, quantum ad rationem pertinet uerum est, quan-
 20 tum ad necessitatem superfluum.

FORMAS easdem dicimus, quas et SPECIES. FORMAE 345
 ergo sunt, quae subditae generi tenent definitionem eius
 et nomen, ut homo equus leo <quoniam formae sunt
 animalis, potest et homo et equus et leo animal
 25 dici, *quod* nomen et corpus animae participans, quae de-
 finitio generis esse cognoscitur.

DIFFERENTIA est sufficiens ad id quod susceperis 346
 discretio, ut si quaeratur quid inter hominem intersit
 et equum, sufficit ut dicamus quod homo bipes est,
 30 equus quadrupes. animaduertere autem debemus quod
 quia multae sunt in rebus singulis differentiae, unam
 quamque rem dissimiliter nos posse diuidere, quotiens in
 ea poterimus alias atque alias differentias inuenire. nam

7 animalis *br* || 9 aliquid *BR* || 21 de formis *ante* for-
 mas *add. B* || 25 nomen *post* participans *positum in BR*: quod
 nomen *ante* et corpus *inseruit Grotius* || animae *Grotius ani-*
 ma *BR* || diffinitio *B* diffinitio *b* ||

si animal uoluerimus diuidere, possumus in sexus quod
 alia sunt masculina alia feminina, possumus in aetates
 quod alia sunt ortiua alia iuuenilia alia senilia, possumus
 in quantitates quod alia sunt parua alia magna alia me-
 dia, possumus in uarietates motus quod alia sunt 5
 gressiua alia serpentina alia natantia alia uolantia, pos-
 sumus in habitaculorum diuersi- > tates quod alia
 sunt aquatilia alia terrena alia aeria alia ut non nulli di-
 cunt ignea,***** possumus in linguae sonum quod
 alia sunt loquentia alia gementia alia latrantia alia ululan- 10
 tia. sciamus tamen et singulas perfectas esse diuisiones
 et omnes in singulis inueniri. nam masculina animalia
 possunt et ab ortu recentia et parua et gradientia et terre-
 100 G stria et bipedia et loquentia esse. ergo quauis uti licet,
 ea tamen debes, quae est apta suscepto negotio. nam si 15
 tibi sit de hominum laude dicendum, in rationabilia
 et stolidia diuidere oportebit, ut eo facile possit intellegi
 inter omnia animalia rerum natura quanti homines habu-
 erit, quibus solis ad se cognoscendum ratiocinari permisit.
 347 ACCIDENS est quod non nisi eidem formae sed non 20
 semper euenit, ut rhetorica non nisi homini accidit sed
 ei potest et non accidere, ut quamuis sit aliquis homo non
 sit tamen orator.

348 PROPRIVM est quod et eidem formae et ita semper
 accidit ut unam quamque rem ab omnium communione 25
 discriminet ut in homine risus. nam nec ridere quis-
 quam nisi homo potest, nec homo cum uoluerit, quantum
 in eius natura est, ridere non potest. et differentia pro-
 prio eo distat quod differentia unam quamque rem ab eo
 tantum distinguit unde quaestio est, proprium uero ab 30
 omnibus. nam cum hominem a leone per differentiam

1 uidere *D* || 3 et *BD* alia *b* || iuuenilia *Grotius* iuuen-
 tutis *BD* || 5 uarietatem *B*¹ || 6 alia uolantia *om.* *DB*¹ ||
 9 lacunam indicauit *Grotius* || 14 quamuis *R* || post licet
add. omnibus *R*^m || 17 stollida *R* || 19 cognoscendam *B* ||
 20 de accidenti ante accidens *add.* *BR* || 21 rethorica *R* ||
 22 quoduis *B*¹ *R* || 24 quid sit proprium ante proprium *add.*
BR || formae *om.* *B* *add.* *R*^m || 26 nec *om.* *R* ||

uolentes discernere dixerimus quod leo ferus est homo autem mitis, id solum uidemur discernere quod ad susceptum negotium pertinet. dicendo enim 'leo ferus est homo mitis' nec hominem ab aliis mitibus animalibus nec leonem a ceteris bestiis seiunximus, cum uero hominem 'animal risibile' dixerimus, eo a ceterorum animantium generalitate discreuimus.

DEFINITIO est cum inuoluta unius cuiusque rei notitia ³⁴⁹ aperte ac breuiter explicatur. in hac tria uitanda sunt: ne quid falsum, ne quid plus, ne quid minus significetur. ^{101 G} falsum est hoc modo 'homo est animal <immortale'. nullus enim homo immortalis est et ideo falsum est. plus enim dicitur tali modo 'homo est animal mortale'. et hoc enim quamuis breuiter dictum sit plus tamen est, quod ad omnia animalia pertinet. minus significatur hoc modo 'homo est animal grammaticum'. quamuis enim non sit nisi homo animal grammaticum, non tamen omnis homo grammaticus. definitio plena est hoc modo 'homo est animal rationale mortale'. addendo enim mortale separauimus a dis, addendo rationale separauimus a feris.

TOTVM est quod duabus pluribusue in se partibus ³⁵⁰ positis non semper nomen, definitionem tamen numquam accommodat. et hoc non nisi in indiuiduis inuenitur, ut si hominem designemus et eius partes singula membra faciamus, intellegimus id ipsum totum esse, quia certum hominem constituimus et definitionem et nomen ipsius totius non posse in partes cadere. non enim aut brachium solum aut caput, hominem > dicere poterimus aut ipsius definitionem singula membra recipiunt. sed animaduertendum est quod aliquando OMNE pro TOTO dicere pos-

5 dum *R* || 7 discreuerimus *R* || 8 quid sit definitio ante definitio add. *BR* || 9 ac *R* || 11 nullus enim — 13 animal mortale om. *B*¹ || pro uerbis nullus enim — 13 tali modo haec leguntur quamuis enim homo animal esse uerum sit falsum tamen est inmortalem (aut irrationalem add. *d*) plus est hoc modo in *D* || 13 mortale om. *D* || et *b* ex *BD* || 20 diis *Db* || 21 quid sit totum ante totum add. *B^m D* || 22 definitionem *D* || 24 membra *D* || 25 intelligimus *D* || quia *B* quod *D* || 28 capud *D* ||

sumus sed alio quodam intellectu. nam TOTVM etiam in singulis, OMNE in multis agnoscitur. nam cum dicimus homo Cicero, *Cicero* quia unus est in eo TOTVS intellegitur, homo autem quia inperitus et artifex et uir et mulier esse potest, melius OMNE accipimus.

351 PARTES sunt, quae in toto esse intelleguntur, et ex quibus totum constat.

102 G 352 DIVIDERE usque eo debemus donec ad indiuiduum ueniat, et hoc fit cum per differentias ad paucitatem genera redigimus et eis ita formas subicimus, ut et ipsae singulae aliis sub se positae etiam genera esse possint. ut animal si breuiter primo diuidere uoluerimus, per differentias possumus, quod alia sunt gradientia alia serpentia alia natantia alia uolantia. hinc item, hoc est de singulis formis possumus genera facere ut dicamus animalia gradientia genus esse et ei formas subiciamus, quod alia sunt humana, alia ferina. et ex his possunt esse aliae formae, per quas si necesse fuerit ad indiuiduum poterit perueniri. sed hoc non in omni assertionem facere oportet, sed in subtili quadam disputatione. tunc autem in oratione hoc modo possumus diuidere cum id exigit obscuritas causae. quod si causa non sit obscura, diuisionis quidem ratio inesse et tractari debet sed multum apparere non debet.

353 PARTIENDI differentiae non frequenter occurrunt atque ita sine his infinita potest esse partitio, si usque ad indiuiduum uoluerimus peruenire. nam si certum hominem pro toto dicamus et eius partes breuiter colligere uoluerimus, differentiae non suppetunt partium, et certarum partium nominibus uti cogemur, ut dicamus caput pedes et reliqua, quae si conplecti breuiter uoluerimus, quoniam differentiae desunt, non possumus singula colligere, quia multa sunt et aut impossibile erit aut longum.

3 Cicero addidi || 5 omnem R || 6 quid sit pars ante partes add. BR || 8 qui in diuidendo modus (modos R) ante diuidere add. BR || 20 subtili R || 25 qui in partiendo modus ante partiendi add. BR || 29 ceterarum B¹R¹ ||

Interes tautem inter DIVISIONEM et PARTITIONEM 354
 quod in diuisione per formas currimus, in partitione <per
 partes. formae autem sunt, quae generi subiciuntur et
 eius definitionem tenere possunt et nomen. partes sunt
 5 quae in toto sunt et definitionem numquam, nomen inter-
 dum totius recipere possunt. possumus tamen unam
 eandemque rem et pro genere et pro toto accipere sed
 alia quadam ui. ut est homo, quem si in adulescen-
 tem senem et puerum diuidere uoluerimus, genus est.
 10 et formae eius. quem si in caput pedes et manus
 partiiri uoluerimus, totum est et partes eius, quia adule-
 scens senex et puer, quas formas esse diximus, et nomen
 hominis recipiunt et definitionem, ut et senex dicatur
 homo animal rationale mortale, et puer et
 15 adulescens. caput uero et pedes, quas partes esse di-
 ximus, neque definitionem hominis neque nomen acci-
 pere possunt, quia nec caput> potest dici homo animal
 risibile nec pedes nec manus.

AEQVIVOCVM est quando multarum rerum unum 355
 20 est nomen, sed non eadem definitio ut leo. nam quan-
 tum ad nomen pertinet, uerus et pictus et caelestis leo
 dicitur; quantum ad definitionem, aliter uerus definitur
 aliter pictus et aliter caelestis.

VNIUOCVM est quando duarum aut plurium rerum 356
 25 unum nomen est et definitio ut uestis. nam et birrus
 et tunica et nomen uestis habent et definitionem possunt
 accipere. ergo hoc uniuocum in generis serie intelli-
 gitur, quod et nomen et definitionem dat formis suis.

PLVRIVOCVM est quando multis nominibus una res 104 G
 30 dicitur ut gladius. nam et ensis et mucro idem signi- 357
 fican.

6 totum *D* || 8 adolescentem *D* || 11 et 15 adulescens
D || 13 et ante senex *om. D* || 19 quid sit aequiuocum (equi-
 uocum *R*) ante aequiuocum *add. BR* || 24 quid sit uniuocum
 ante uniuocum *add. BR* || 25 byrrus *BR* || 27 intelli-
 gitur *R* || 28 dant *R* || 29 quid sit pluriuocum ante pluriuo-
 cum *add. BR* || 30 significat *B¹R¹* ||

358 Rebus SVA sunt uerba, quae naturalia atque etiam propria dicimus ut lapis lignum et cetera.

359 ALIENA sunt quae ratione aliqua mutuantur uel propter necessitatem uel propter decorem. propter necessitatem ut dicimus uites gemmare, laetas segetes. hic enim quoniam proprium deficit, alieno usi sumus. neque enim aut uites aliud quam gemmare aut segetes aliud quam laetas possumus dicere. propter decorem autem dicimus fluctuare segetes. possumus enim aliud moueri dicere, sed quoniam ornatum non est, alieno utimur.

360 ALIENA uerba tribus modis fiunt aut per similitudinem aut per contraria aut per differentias. per similitudinem, ut sunt quae in grammaticae tropis numerantur ut hoc ipsum quod dixi fluctuare segetes. ex hoc genere sunt etiam illa, quae ex toto partem aut ex parte totum significant in hunc modum ut decenter uerborum habeant propinquitatem. haec enim similitudinis genere placuit includi. per contrarium uerba dicuntur quando contra quam dicimus accipiuntur, ut Parcas dicimus Fata cum non parcant, et lucum cum non luceat. hoc
105 G grammatici κατ' ἀντίφρασιν uocant. per differentiam aliena uerba sunt cum sine ulla ratione ex aliis assumuntur, ut si hominem <neque corpore durum neque ingenio stolidum lapidem dicamus. sed his uti non conuenit. stultum est enim aut nihil significantia uerba aut nimis aliena proferre. propriis autem similibus et contrariis uti fas est.

361 [Antequam de hac dicam, quaedam docenda sunt.] omne quicquid dicimus aut subiectum est aut de subiecto aut in subiecto est. SVBIECTVM est prima substantia,

1 quae sunt uerba ante rebus add. BR || 3 quae aliena ante aliena add. BR || 5 cf. Cic. Or. 31 || 11 utitur B || 12 quot modis aliena uerba fiant (aliena sint R) ante aliena add. Br || 13 aut differentia B || 22 cata antifrasi B cantifrasi R || differentias R || 27 et similibus D || 29 quid sit substantia ante antequam add. BD || antequam — sunt deleui || 31 est ante subiectum om. D || aut de subiecto et in subiecto ante subiectum est prima s. add. B ||

quod ipsum nulli accidit alii inseparabiliter, ei tamen alia
accidunt, ut Cicero est non nomen sed quod eo nomine
significatur. DE SVBIECTO est quod de ipso subiecto di-
citur et dat ei et definitionem suam et nomen ut homo.
5 nam et homo Cicero et animal rationale mortale.
ita et nomen et definitio, quae est de subiecto, eidem
subiecto accessit; ideoque hoc, quod de subiecto> dicitur,
in generibus uel in formis inuenitur. IN SUBIECTO est
quod neque nomen neque definitionem dat subiecto sed
10 in ipso subiecto ita esse intellegitur ut sine eo esse non
possit ut rhetorica. nam nec nomen eius potest sub-
iectum recipere nec definitionem. neque enim aut rhe-
torica Cicero aut bene dicendi scientia Cicero:
in eo autem intellegitur cum id ipse uocari non possit.
15 aliud est de subiecto aliud in subiecto. in subiecto est 362
disciplina. nam eadem rhetoricae de subiecto est,
Ciceroni in subiecto. PRIMA ergo SVBSTANTIA sub-
iectum est, SECVNDA quae de ipsa prima dicitur ut sit
Cicero prima substantia, homo et animal secunda. iam
20 in subiecto omnes consequentes praedicationes esse intel-
leguntur, itaque de singulis uideamus. quid qualitas? 106 G
QVALITAS est, secundum quam dicimus quale est ut 363
candor. et ex hoc intellegi licet et qualitatem in sub-
iecto esse, cum candor necessario in aliquo sit, sine quo
25 esse non possit: utique ipsum aliquid, in quo est, sub-
iectum est. quid quantitas? QVANTITAS est, secundum
quam dicimus quantum est ut bipedale. etiam ista in
subiecto intellegi necesse est. quid relatiuum? RELATI-
VVM est, quod ad aliquid uocant ut pater frater. et

8 quid sit subiectum *ante* in subiecto *add. BR* || 10 non
possit *R* non possit esse *r* || 11 rethorica *BR* || 12 retho-
rica *B* || 14 *mire turbata haec inde a Vulcanio* || esse *post*
eo *add. r* || 15 quid de (e *R*) subiecto et in subiecto est (quod
add. B) *ante* aliud *add. BR* || aliud *BR* aliud est *b* aliud in
subiecto est *R* aliud in subiecto *B* || 16 rhetoricae *R* retho-
rica *B* *uterque deleta posteriore e* || de subiecto est *punctuata*
in *R* || 17 est *post* Ciceroni ponendum esse *significatum in R* ||
erga *R* || 18 sit *D* si *BR* || 27 etiam *del. in B* ista *add. bR* ||
29 ad *om. R*¹ || aliqui *R* ||

haec utique in subiecto sunt. nam necesse est ut haec omnia ad aliquid sint et si non nulla sunt, de quibus dicantur, illa quae dicuntur, in anima uidebuntur. quid LOCI? id est quod dicimus Romae: Roma substantia est, ipsi Romae hoc accidit. quid TEMPORIS? ut heri nuper 5 uesperī. quorum motu tempus intellegitur substantiae sunt, ut sol, cuius cursu tempus intellegimus, et quae aliquam intellegentiam morae in nobis faciunt. quid SITVS? ut puta iacet sedet. quid HABITVS? ut calciatus armatus: substantia est homo et haec illi acci- 10 dunt. quid FACERE? ut secare urere. quid PATI? ut secari uri.

364 *Prima* SVBSTANTIA est quae nec in subiecto est inseparabiliter neque de ullo subiecto praedicatur. insepa- 107 *G* rabiliter autem ad hoc definitioni adiectum est, quod omnis 15 prima substantia quamuis in loco aliquo sit tamen ab eo separari et migrare potest, ut Cicero ita in curia esse intellegitur, ut inde possit aliquo discedere, et pars primae substantiae <quamuis in toto sit non tamen inseparabili- ter: nam siue re ipsa siue cogitatione separari a corpore 20 nostro brachium potest. at uero rhetorica ita est in animo Ciceronis ut etiam si aliquo casu esse destiterit non tamen intellegatur migrare, quoniam nec cum esse coepit, intellegitur aduenisse.

365 *SECUNDA* SVBSTANTIA est quae de prima, ut dictum 25 est, praedicatur ut homo de Cicerone et animal de homine et Cicerone. et quicquid genus est primae substantiae, secunda substantia esse intellegitur. ita ergo substantiis omnibus commune est non esse in subiecto. prima uero nec de subiecto est substantia nec intendi nec 30 remitti potest id est recipere magis et minus. et si qui-

1 subiecta *R* || 2 omnia *b* nomina *BR* || si *om. B¹R* || sint *om. B* || 5 haec accidunt (*corr. ex accidit*) *R* || eri *R* || 9 calceatus *b* || 13 item de substantia *ante* substantia *add. BR* || prima *addidi* || 15 ad *B* ob *R* || 17 intelligatur *R* || 21 ad *D* || rethorica *BD* || 23 caepit *D* || 25 de secunda substantia *ante* secunda *add. BD* || 29 commune *D* || 30 primo *D* et in *edd. inde a p* || 31 remiti *D* ||

dem nemo homine alio magis homo est et nec ipse unus
homo magis cras erit homo quam hodie fuit, et in diuersis
non magis equus equus est quam homo homo. hoc autem
5 est ut primam primae compares, secundam secundae. nam
si secundam primae compares, magis substantia est prima
quam secunda. prima enim rem magis declarat, se-
cunda uero habet quandam communionum ambiguitatem.
nam cum dico Cicero, iam quiddam indiuiduum cer-
10 tumque significo: cum dico homo, quoniam cuncti sumus
huic appellationi subditi, incertum est quem significem.
ita ergo fit ut magis sit substantia prima quam secunda,
quia rem certius ostendit. magis ergo et minus sub- 366
stantia non recipit inter consortes suas. item substantia
15 contrarium nihil habet. nam nihil homini aut equo con-
trarium. sed si quis dixerit Clodium Ciceroni fuisse con- 108 G
trarium, intellegit non ipsas substantias fuisse contrarias
sed qualitates, quae in ipsis erant ut malitiam bonitati
aut uitium uirtuti aut iniustitiam iustitiae. uidetur autem
20 substantiae proprium quod una eademque capax est con-
trariorum quadam sui permutatione, ut lapis cum idem
sit, potest nunc albus esse nunc niger, idem tamen lapis
esse non desinit, et Cicero primo stultus postea sapiens
idem tamen Cicero esse non desinit.

25 QVALITATEM esse diximus, secundum quam dicimur 367
quales. qualitatum forma una est, in qua dispositio quae-
dam et habitus mentis esse intellegitur, ut in omnibus
perceptis artibus, sapientia grammatica rhetorica ceteris-
que quae ita haerent animo ut difficile amitti possint. sed
30 in his aliqua perfecta sunt, aliqua imperfecta. ut siqui
grammaticae arti operam dederit in plerisque tamen fal-
latur, nondum potest dici HABITVS sed tantum dicitur

3 eus equus *D* || 4 obsseruandum *D* || 8 communionem
ambiguitatum *BR* corr. *p* || 17 intellegit *B* intellegat *bR*
|| 21 supermutatione *B¹R* || 25 item de qualitate ante qua-
litate add. *BR* || dicimus quale est *r* || 27 et 32 abitus *R* ||
28 rethorica *B* || 30 si quis *p* || 32 tantum *b* tamen *BR* ||

DISPOSITIO. ita non omnis dispositio habitus, omnis
 368 autem habitus dispositio esse intellegitur. secunda spe-
 cies est earum qualitatum, quas recte passibiles dixerimus,
 ut dulce atque amarum calidum uel frigidum,
 non quod ex his eadem substantiae aliquid patiantur, sed
 quod sensus nostros aliquid pati cogant. cogit enim ali-
 quid pati et tangentem calor et dulcedo gustantem. item
 quae nobis <ex aliqua passione naturae inoleuerint, se-
 cundum quas pallidus quisque uel ruber dicitur, non
 tamen ita ut quis aliqua repentina causa uel pallet uel
 rubet. nam ipsae passionες rectius, non qualitates appel-
 lantur, si quidem secundum has non dicimur quales. non
 enim sequitur ut qui pallet sit pallidus, aut qui amat
 amator, aut qui est ebrius ebriosus. illae igitur pas-
 109 G siones sunt, hae qualitates. tertia species est earum quali- 15
 369 tatum, quae non ex eo quod iam quisque est sed ex eo quod
 esse potest intelleguntur ut dicimus fragile lignum, non
 quod iam fractum sit sed quod frangi possit. nam et
 palaestricum corpus duobus modis dicimus et id quod
 palaestra compositum est, et id quod natura ita formatum 20
 ut huic arti accommodatum sit,> quamuis ea non sit inbu-
 tum. illud tamen a palaestra recte dicitur palaestricum
 quod ipsius artis habet effectum, non autem inuenitur
 ipsius qualitatis nomen unde sit denominatum et deriuat-
 um palaestricum illud quod nondum est sed esse potest. 25
 quare cognoscendum est dici quasdam substantias ex qua-
 litatibus, quarum nomina non inueniuntur. namque ut
 bonum dicimus a bonitate, non ita optimum ab optimitate.
 ita ergo palaestricum, quod intellegimus ex eo quod per-
 cipere possit palaestram, non habet certum qualitatis no- 30
 men ex quo dictum uidetur, constat tamen a qualitate esse
 370 dictum. quarta species est earum qualitatum, secundum
 quas formas figurasque intellegimus, ut quadrum ro-
 tundum pulchrum deforme et similia. recipit qua-

1 et 2 abitus R || 5 eadem R || 7 pati ut R (?) || 8 in-
 oluerint D || 15 hae D eae B et non b || 19 palestrium D ||
 21 acommodatum B acummodatum D || inbutum D inbutus
 B imbutus R || 24 diriuatum R || 27 nam R ||

litas magis et minus, nec tamen omnis. nihil enim
quadrum magis altero quadro quadrum est. magis autem
aliquid candido candidum dici potest. et quaestio est in
plerisque utrum magis iustus *alter* altero dici possit.
5 plerisque autem subtiliter uidentur adtendisse qui quali-
tates ipsas non dicunt recipere magis et minus sed ea
quae ab his denominantur, ut iustitia sit ipsa una quae-
dam perfecta notio, ut non dici possit 'magis haec iustitia
quam illa est' dici tamen potest 'magis hic iustus quam
10 ille est' item dici non potest 'magis haec sanitas quam
illa est' dici tamen possit 'magis hic sanus quam ille est'.
ex quo fit ut substantia non recipiat magis et minus,
qualitates quidem per ipsas substantias possint recipere.
item contrarium qualitas habet nec tamen omnis. nam 110 G
15 sanitati cum sit inbecillitas contraria, nihil est quadro ro-
tundone contrarium. uidendum est autem quoniam quic-
quid contrarium qualitati est qualitas sit necesse est. dul-
cedo autem qualitas, qualitas igitur amaritudo et similia.

QUANTITAS bipertita est, quod alia discreta est alia 371
20 continua. DISCRETA ut numeri et orationis, CONTINVA
ut lineae ac temporis. item alia quantitatis diuisio est
quod alia situm quendam partium habet, alia non habet.
nam linea situ quodam partium intellegitur, si quidem dici
potest quae pars eius quo loco sit, dextramque ac sini-
25 stram uidetur habere. at uero numerus aut oratio aut
<tempus nihil horum habent, quamuis ordinem habere
possint ut sit in his aliquid primum et secundum et ulti-
mum et medium, nihil tamen quod in loco intellegatur.
quantitas omnis caret contrario. quid enim bipedali tri- 372
30 pedaliue contrarium? et si quis dixerit contraria esse
maius et minus, quae uidentur esse uerba quantitatis,
sciat non esse definitam quantitatem. itaque siquis dicat
aliquid maius esse, uidetur esse ei contrarium quod minus
est. si certum quaesiuerit 'quo maius est'? et responderit
quod tripedali, apparet nihil esse contrarium. ipsa sibi

4 utrumne R || alter *addidi quamquam omitti poterat* ||
19 item de quantitate *ante* quantitas *add.* BR || 31 maius D
magis B || 32 quis om B¹D ||

autem quae dicuntur maiora et minora, relatiue dici manifestum est. quodlibet enim minori comparatum maius est, idemque maiori comparatum minus est. si igitur maius et minus contraria sunt, cogimur confiteri, quod ualde absurdum est, posse alicui rei uno tempore simul euenire contraria. rursus aliud absurdum cogimur intellegere unam eandemque rem sibi met esse contrariam. si quidem res una diuersis quantitatibus comparata potest eodem tempore maior et minor esse. quantitas non recipit maius et minus. non enim quinque magis quinque sunt quam duo duo, aut item duo aliis duobus magis duo sunt aut magis cras duo erunt quam hodie sunt. est autem proprium quantitatis quod secundum hanc dicimus par et impar, ut qualitatis proprium est quod secundum hanc dicimus simile atque dissimile, quamuis in diuersis rebus utrumque liceat abusiue usurpari.

374 RELATIVVM est, quod hoc ipsum, quod dicitur, alicuius est uel ad aliquid quolibet modo referri potest ut filius non sine patre uel matre et seruus non sine domino

375 potest intellegi neque sine his illi uicissim. dicuntur autem relatiua tribus modis: aut alicuius ut filius, aut alicui ut uicinus, aut ad aliquid ut duplum, quoniam duplum ad aliquid simplum est. omnia relatiua his, ad quae referuntur, uice mutua respondent. nam quem ad modum filius patris filius est, sic pater filii alicuius pater est. et respondent ita ut aliqua isdem casibus respondeant, aliqua casus mutant. nam quod de filio dixi, item de seruo dicere possumus, quoniam seruus domini seruus est, dominus serui dominus. haec ita sibi respondent ut eodem casus in conuersione custodiant. ita quoque duplum ad aliquod simplum est et simplum ad aliquod duplum est, ita maior minore aliquo maior est et minor maiore aliquo minor est. manifestum est ergo ista casus in conuersione seruare. at uero scientia cum sit relatiua,

11 idem *BR corr. p* || dualis *BR* duo aliis *b* || 16 quid sit relatiuum *ante* relatiuum *add. BR* || 22 *ante* omnia *add. K B* || 25 hisdem *BR* || 26 quod *om. B¹R* || 30 ad aliquod simplum est et simplum ad aliquod duplum est *b* ad simplum est item *BR* || 32 ista *Grotius* ita *BR* ||

alicuius enim rei scibilis scientia est, in conuersione id ad quod refertur casum mutat. nam quo modo dicimus 'scientia scibilis rei est' non possumus dicere 'scibilis res scientiae est' sed 'scibilis res scientia scibilis est'.
 5 item sensus rei alicuius sensibilis sensus est, contra sensibilis res sensu <sensibilis est. haec ergo non ut quae supra dicta sunt seruatis eisdem casibus sed mutatis conuertuntur. quaedam relatiua his, ad quae referuntur, et 112 G 376
 in tempore concordant eaque simul esse incipiunt simul
 10 desinunt, ut seruus esse non potest nisi cum esse coeperit dominus et cum dominus esse desierit seruus esse desinit, et item dominus cum seruum non habuerit dominus dici non potest. at uero noscibilis res prior est natura quam notio. nam si noscibilia tollas notio non erit, at uero si
 15 notionem tollas potest aliquid esse noscibile, quamuis desit ille qui nouit. relatiua possunt habere> contrarium 377
 sed non omnia. namque inscientiae scientia contraria, amicitiae inimicitia, at uero duplo nihil contrarium neque maiori uel minori: quae quisquis [ista] contraria putauerit, cogitur confiteri unam eandemque rem uno atque eodem tempore posse sibi esse contrariam. si quidem maior
 20 minori comparatus maior est idemque maiori comparatus minor est uno atque eodem tempore, quod contrariis euenire nullo modo potest. nam quo tempore homo stultus,
 25 non eodem tempore sapiens esse potest, neque quo tempore albus est, eodem tempore niger esse potest: quod quia euenire non posse in maiore et minore ostendimus, fateamur necesse est maius et minus non esse contrarium. item duplum simplum non esse contrarium, quoniam hoc
 30 idem duplum potest esse ad aliquid simplum. non igitur omnia relatiua possunt habere contrarium. item maius et minus quaedam recipiunt, quaedam non. nam magis hic amicus illo est, hoc magis duplum illo duplo esse non potest propterea, quia si duplum est, ita duplum est, ut plus

2 quo modo *br* quod *BR* || 6 res *om. B* || sensus *BR* ||
 7 hisdem *B* || 10 *pro* cum *bis cō B* || 15 notiones *D* ||
 19 quis *R* || ista *deleui* || 21 contrariam *p* contraria *BR* ||
 26 posset *B¹R* || 29 item *scripsi* ita *BR* ||

aliquid minusue si fuerit non sit duplum. quaeritur utrum
 378 aliqua substantia dici possit relatiue. sed de prima sub-
 stantia dici non posse relatiue nulla quaestio est. non enim
 Cicero alicuius dici potest aut ad aliquid referri. item
 equus: nam quis equus ut Rhoebus non alicuius est hoc 5
 ipso quod Rhoebus est sed quod iumentum est alicuius
 113 G iumentum est. non ergo prima substantia relatiue dici
 potest neque pars eius quaelibet, quae sine dubio et ipsa
 prima substantia est. nam quem ad modum Cicero prima
 substantia est, ita manus eius. manus uero non eius sed 10
 specialiter manus ita ut secunda substantia relatiue dici
 non potest. non enim sua conuersione respondent, ut si
 dicamus 'manus Ciceronis', non Cicero manu Cicero est,
 neque ipsa manus ob hoc manus, quia Ciceronis est, sed
 quia ita adfecta est, manus dicitur, non quod alicuius sit. 15
 non ergo ut diximus prima substantia neque partes eius
 relatiue dici possunt. quaeritur ergo de partibus secundae
 substantiae. nam de ipsa substantia nulla quaestio est.
 non enim homo alicuius homo sed manus specialiter ali-
 cuius hominis manus est, et ut mutua conuersione respon- 20
 deat, alicuius manuati manus est, ut possimus ita conuer-
 tere, quia et <manuatum aliquid manu manuatum est.
 item ungula non primae substantiae ungula sed alicuius
 ungulati, quia et ungulatum aliquid ungula ungulatum, ut
 mutuam possit habere conuersionem, quod relatiuis esse 25
 diximus proprium. si ergo maneat illa relatiuorum defi-
 nitio, ut relatiuum sit quicquid alicuius dici potest, difficile
 resistimus dici partes secundarum substantiarum relatiue.
 si uero illa definitio mutata sit, ut relatiua sint ea, quae ad
 aliquid referuntur excepto eo quod in aliquo sunt, nulla 30
 incidit in hanc definitionem substantia. quem ad modum
 seruitus excepto eo quod in eodem seruo est id est in
 aliquo homine refertur ad dominum. at uero penna ita

5 nam *Monacens.* 6 iam *BR* || hroebus *R* || 6 rhebus *R* ||
 9 est *add. p* || 13 manu *B* manui *R* manus *br* || 16 dici-
 mus *B* || parte *B* || 20 est *om. B* || 24 est ante ut *add. D* ||
 25 relatiuus *D* || 27 difficile *D* || 29 sit *scripsi* ita *BD* || 30 ex-
 coepto *B* || 32 eo *om. D* || 33 et 117, 1 pinna *B¹* ||

pennati alicuius penna est ut ex->cepto eo quod in aliquo
 pennato est ad nihil referri possit. sane admonendi sumus 379
 ne nos pudeat uerba noua facere pro necessitate conuer-
 sionis. nam si mutua conuersio non respondet, non rela-
 5 tiue enuntiamus. hoc modo: cum dico pennam uolens
 eam ostendere relatiuam, non me pudeat pennatum ali-
 quid propter conuersionem dicere. est enim pennatum 114 G
 ita usitatum ut aures non offendant. si de pede agatur,
 non pudeat simili deriuatione fingere notum conuersioni
 10 uerbum. item scire oportet eum, qui relatiuum aliquid
 ad quid referatur ignorat, nec omnino utrum ad aliquid
 referri possit id quod dicit scire posse. hoc modo: cum
 dicimus 'hoc duplum est' nosti simplum eius, id est ad
 quod duplum sit, aut si illud ignoras, nec omnino utrum
 15 duplum sit scire potes.

FACERE et PATI possunt habere contrarium ut cale- 380
 facere refrigerare et calefieri refrigerari. habent etiam
 magis et minus ut magis et minus urere et magis et
 minus uri.

20 SITVS omnis denominatiue dicitur ut sedere ab ses- 381
 sione, stare ab statione. et quamuis non numquam no-
 mina deficiant, ex quibus situs denominantur ratio tamen
 non deficit.

De illis tribus quae restant supra dicta exempla suf- 382
 25 ficiunt. QVANDO enim dicimus ut heri cras, VBI ut
 Romae Athenis, HABITVM ut calciatum armatum.
 quid horum recipiat magis et minus cum in sermone in-
 ciderit facile apparet.

Istae sunt decem praedicationes, ex quibus aliquid 383
 30 necessario singillatim enuntiamus. nam quicquid omnino
 dixerimus quod aliquid significet, nondum tamen intellegi
 possit an uerum an falsum sit, unum est de his decem

1 pinnati *B*¹ || 2 pinnato *B*¹*R* || ammonendi *BR* || 3 noua
 uerba *R* || pro *b* ut *BR* || 5 nuntiamus *B*¹*R* || pinnam *B*¹*R* ||
 6 et 7 pinnatum *B*¹*R* || 9 deriuatione *B* || 15 potest *R* ||
 16 quid facere quid pati ante facere *add. BR* || 18 et *D* ut
BR || 20 ab *BR a b* || 25 eri *B* || 26 habitum *R* || calcea-
 tum *B*¹ || 27 sermonem *b* ||

exceptis dumtaxat illis uerborum quodam modo articulis. sunt enim pleraque a grammaticis in orationis partibus enuntiata, quae omnino per se nihil ualent aut aliquid significant plenum, nisi cum fuerint uerbis adiuncta ut coniunctiones praepositiones et quicquid tale illi docent. 5

115 G

384

Restat ut de oppositis dicamus. sunt autem OPPOSITA quae sibi ueluti ex aduerso uidentur obsistere ut CONTRARIA. nec tamen omnia quae opponuntur sibi, contraria <sunt, sed omnia contraria opposita sunt. opponuntur autem sibi ita ut aut relatiue opponantur ut magnum paruo et dimidium duplo, aut ut contraria ut stultitia sapientiae, aut habitus orationi ut cernentia caecitati, aut aientia negationi ut 'Cicero disputat' 'Cicero non disputat'. haec autem inter se non nihil differunt. nam RELATIVVM RELATIVO ita opponitur, ut hoc ipsum quod 15 opponitur eius sit cui opponitur, aut ad id quocumque modo referatur. nam dimidium opponitur duplo et eiusdem dupli dimidium est. ita ergo illi opponitur ut eius sit, *cui opponitur*. et paruum opponitur magno, ut eius sit ita, ut ipsum paruum ad hoc magnum cui opponitur paruum sit. 20

385

CONTRARIA uero ita > sibi opponuntur ut non eorum sint quibus opponuntur, sed tamen ad ea quocumque modo referantur, si quidem stultitia sapientiae ita contraria est, ut non eiusdem sapientiae stultitia sit sed ut ad illam sit stultitia. sciendum tamen est quaedam contraria medium 25 habere, quaedam non habere. namque sunt talia, ut in ea re in qua esse possunt, alterutra uice necessario insint et medio careant, ut sanitas et inbecillitas. haec duo contraria natura insunt corporibus animalium atque ita uice alterutra necessario insunt ut diximus, ut in quo animalis 30 corpore sanitas non est, necessario inbecillitas sit, et in quo inbecillitas non est, necessario [ut] sanitas sit. at uero

10 relatiuo *B* relatiua *bD* || opponantur *D* || 11 aut contrarium *B* || 13 agentia *BD* || 17 referantur *D* || 18 cui opponitur *add. p* || 22 ante ad ea *add. sed tamen b* aut *R* || 24 sed ut *p* ut *BR* aut *b* || 26 talia ut *scripsi* alia ut *BR* alia quae ita ut *p* || 27 necessarium *RB*¹ || 31 inbecillitas est *B*¹*R* || 32 inbecillitas *R* || ut *om. p* ||

candidum et nigrum cum sint contraria et naturaliter in corporibus inueniantur, propterea medio non carent, quia non necesse est corpus aliquod candidum esse aut nigrum. potest enim ita deesse candidum, ut non insit nigrum atque hoc modo ex alia parte. ergo color aliquis medius 116 G
inueniri potest ut luteus uel uiridis. HABITVS et ORBATIO 386
ita sibi opponuntur ut in ea re, cui euenire possunt, alterum eorum necessario insit ex illo dumtaxat tempore, quo ea natura esse permittit. ut dentatum eum dicimus, qui dentes habet, edentulum uero non illum dicimus, qui dentes non habet, sed cui natura inest ut habeat ex illo tempore, quo natura permittit ut habeat. nam neque lapidem recte dicimus edentulum, qui numquam dentes habet, neque infantem. quamuis enim aliquando habere
15 possit, nondum tamen illo tempore ut habeat natura permittit. hoc ergo tertium genus oppositorum differt a primo relatiuorum eo, quod cernentia ita opponitur caecitati, ut eiusdem caecitatis non sit aut ad eam quodam modo referatur. a secundo genere, id est contrariorum, illud differt ab his dumtaxat contrariis quae habent medium, quod cernentia et caecitas intelleguntur erga oculos, ut alterum eorum necessario insit. hoc ergo differunt ab his contrariis quae habent medium, quia illorum alterum non necessario inest substantiae, horum autem [medium] ne-
25 nessario. ab his uero contrariis, quae medio carent, haec ipsa opposita differunt, quod illa, rei cui natura insunt, omni tempore <alterutra uice accidant necesse est, ut corpori animalis sanitas et inbecillitas. nam alterum eorum semper est in corpore animalis, haec autem possunt ali-
30 quo tempore ei rei, cui natura inesse possunt, utraque deesse aliquando ut infans, dum nondum tempus est, quo dentes habere possit, neque dentatus neque edentulus dicitur, et oculi alicuius animantis nondum adueniente tem-

11 et ante ex add. Grotius || 14 enim om. BR¹ || 20 post quae add. N r || 22 ergo om. R || 24 medium post autem add. R^m om. BD deleuit Koppius || 26 ista B || 27 accedant B || 28 nam om. B || 31 dum nondum tempus est B dum non est tempus D ||

pore, quo uidere possint, neque caeci neque uidentes dicuntur et tamen medium non habent. igitur contrariorum, quae medio carent, duae species sunt id est eorum, quae alterutra uice accidunt rei in qua esse possunt nullo medio intercedente ut sanitas et inbecillitas, et eorum quae
 117 *G* simul deesse possunt substantiae, in qua simul esse non possunt, et tamen cum simul desunt nihil medium intercedit ut cernentia et caecitas uel habitus et orbitas dentium.
 387 quartum genus oppositorum est > AIENTIA et NEGANTIA ut 'Cicero disputat' 'Cicero non disputat'. haec
 a superioribus differunt quod illa singillatim dici possunt, haec non nisi conexe dicuntur. a relatiuis hoc differunt quod illa etiam relatiue dicuntur, haec autem non relatiue. non enim disputans ad non disputantem refertur. a contrariis hoc differunt quod illa si conexe dicantur tam
 diu aut uera aut falsa sunt, quam diu est illud in quo inesse possunt, cum autem hoc esse destiterit neque uera neque falsa sunt ut 'aut stultus est ille aut sapiens est' ille quam diu uiuit horum alterum uerum est, cum ipse esse destiterit, utraque falsa sunt, quia ille, qui non est, neque stultus neque sapiens esse potest. at uero 'Cicero disputat' et 'Cicero non disputat' ita sibi opponuntur ut et dum uiuit Cicero alterum eorum necessario sit, et ipso mortuo falsum est quidem quod disputat, uerum tamen est quod non disputat. hoc modo discernuntur
 haec et ab habitu atque orbatione. nam qui non est, neque caecus est neque uidens. nec sane mouere quod uide-
 mur iam de proloquiis aliquid dixisse, de quibus postea dicendum est. hoc namque factum est occasione oppositorum.

1 possent *D* || 2 aliquid *post* tamen *add.* *D* || 7 et tamen — 8 dentium *om.* *B*¹ || 9 contrariorum *B* oppositorum *D* || 4 rei cui inesse *D* || 6 substantia *D* || non simul esse *D* || 7 intercedit *b* || 9 est oppositorum *D* || 10 Cicero non disputat *om.* *B*¹ *R* || 12 haec nixi conexe *R* || 13 etiam illa *BR* *corr.* *p* || (13 quod etiam — 14 refertur *om.* *B*¹) || quod etiam illa duo a contrariis hoc differunt quod illa si conexe dicantur *R* || 17 distiterit *R* || 19 ille *ante* quam diu *add.* *B*¹ *R*¹ || 20 distiterit *R* ||

Nomen est quod aliquam rem significat et per casus 388
flecti potest. uerbum est quod aliquid significat et per 118 G
tempora flecti potest. ut Cicero nomen, disputat uerbum.
haec a se in uicem separata non nihil quidem significare,
5 uerum tamen uel falsum dici non possunt. cum autem
fuerint coniuncta, iam possunt et affirmari et negari, ut
‘Cicero disputat’ iam dici potest ‘Cicero non disputat’.
[esse autem debet ***** nominatiuus casus nominis et
tertia uerbi persona.] prima persona significat aliquid
10 quod iam affirmari et negari possit et in hominem tan-
tum cadit. in ea autem intellegitur nomen etiam si
non dicatur, ut disputo [totum] plenum est, etiam si non
dicas ego. item secunda persona et ipsa iam ueritati
aut falsitati obnoxia est sed etiam ipsa in hominem cadit,
15 et ei nec recte dicimus disputas, qui nec audire nec in-
tellegere quod dicitur potest. ergo et hoc cum dicatur
sine nomine, tamen ibi nomen intellegitur. aliter figurate
utimur siue prima siue secunda persona ut aut loquentem
eum inducas qui loqui non potest, aut ad eum conuerta-
20 mus orationem, qui neque audire neque intellegere potest.
tertia uero persona non hominis tantum est sed aliarum 389
etiam <rerum, et simul ac dicta fuerit non continuo intel-
legitur, nisi forte de deo dicatur aliquid, quod de eo solo
potest intellegi, ut cum dicimus pluit: iam potest esse
25 uerum aut falsum, cum non addamus nomen: notum est
enim qui pluat. cum uero dicimus disputat, cum aliquid
iam significet, non tamen uerum aut falsum dici potest,
si nomen non addetur. et quamuis de homine hoc tan-
tum possit intellegi, quia non de uno dici potest, necessa-
30 rio subdendum est nomen. et resistit cum dicimus,
tertia uerbi> persona est et exigit nomen non hominis

1 de nomine quid sit ante nomen add. BR || 2 ante uer-
bum add. k quid uerbum B quid uerbum R || 4 a se scripsi ab
BR || 6 fuerit R || 8 excidisse uidetur proloquium; sed totam
sententiam ex p. 122, 6 perperam repetitam deleui || 9 prima
persona om. B¹R¹ || 10 affirmari et om. B¹R || possit b non
sit BR non possit r || 11 autem om. B || 12 totum ante plenum
add. R om. B || 22 simul ut b || 23 deo Leidenses Oudendorpij (ad
Apul. metam. p. 311) eo BD || 26 enim om. B¹D || 31 et addidi ||

tantum sed cuiuslibet, quod resistere potest. prima igitur
 et secunda persona et de homine tantum possunt intellegi
 119 *G* et solae dictae possunt aut uerae aut falsae dici, quia cum
 his etiam nomina intelleguntur. tertia uero et non omnis
 sola dici potest et non de solo homine intellegitur. quod 5
 ergo fuerit ex nominatiuo casu nominis et tertia uerbi
 390 persona coniunctum, PROLOQVIVM dicitur, ita ut iam ne-
 cessario aut uerum sit aut falsum aut dubium. namque
 'homo animal est' omnes iudicamus uerum esse et 'omne ani-
 mal homo est' omnes iudicamus falsum. dubium est 'ille 10
 disputat' quamuis necessario aut disputet aut non disputet,
 nobis tamen dubium est. alterum [nihil] horum neces-
 sarium esse intellegimus, sed quid uerum sit nescimus.
 ubi uero illa uerba sunt, quae impersonalia dicuntur, non
 ex nominatiuo casu impletur sententia sed alios casus re- 15
 cipit ut disputatur cum dicitur, plena sententia est si
 ablatium adiungas hoc est a Cicerone. et paenitet
 cum dicitur, plena sententia est, si accusatiuum adiungas
 391 id est Ciceronem. [et multa sunt alia.] illud tamen
 constat personalia uerba non implere sententiam nisi *cum* 20
 nominatiuo casu et tertia uerbi persona. sunt etiam sen-
 tentiae quae quamuis constant ex nomine et uerbo adfir-
 mari tamen aut negari non possunt. quae non PROLO-
 QVIA sed ELOQVIA dici non nullis placuit. ut est modus
 imperatiuus. cum dicimus curre, iam plena sententia 25
 est. nam nec solum intellegi sed etiam fieri potest quod
 dicis. negari tamen non potest. non enim hoc negat qui
 dixerit noli currere. hoc enim non est aduersum ei
 quod dictum est curre, ut hoc sit uerum illud falsum.
 [ut possit nasci quaestio.] nam de aientia et negatione 30
 quaestio sine dubio nascitur ut illè currit et ille non
 currit: quaestio est utrum currat. curre autem et

2 possunt *b* potest *BR* || 4 etsi non omnis *b* || 10 post falsum
add. esse *r* || dubium est *om.* *R* || 12 nihil *deleui*; eadem de causa
ante nihil *add.* non *b* || 13 uerum *scripsi* horum *BR* || 17 penitet
BR || 18 et — alia *deleui* || 20 cum *add.* *p* || 25 discimus *R* ||
 29 ad curre *add.* *aiax R^m* || currere *R* || 30 ut — quaestio
deleui || 31 et *om.* *R* || 32 post currat *add.* an non *R^m* ||

noli currere non facit quaestionem utrum currat. nulla quidem quaestio hic potest intellegi utrum currere debeat. hoc enim ex aientia et negatione natum est ut currere debet et currere non debet. hoc facit
 5 et optatius modus. cum enim plena sit sententia cum 120 G dicamus utinam scribam, 'utinam non scribam, non potest hinc nasci quaestio utrum scribat. sed plera- 392 que talia sunt: haec ad exemplum sufficiant. quod ergo fuerit iunctum ex nomine et uerbo, si plenum nomen et
 10 plenum <uerbum sit, necessario facit sententiam sed non necessario facit proloquium. si enim est [quod iam est], adfirmari et negari potest. et supra diximus, multa dici plena sententia, quae tamen adfirmari et negari non pos- sunt. plenum igitur proloquium est 'omnis homo animal
 15 est' et quamuis natura illud exigat ut primo nomen et postea uerbum dicatur, ut dictum est, non desinit uerum esse proloquium etiam si dicas 'est animal omnis homo'.

Quicquid accesserit huic sententiae cui parti accedat diligenter uidendum est. nam sunt proloquii partes duae. 393
 20 quae in nomine una: SUBIECTIVA dicitur, > quae in uerbo DECLARATIVA. subicitur enim quid sit et declaratur quid de illo possit intellegi. cum ergo dicimus Cicero disputat, si accedat huic sententiae in Tusculano, declaratiue accessit, si accedat Romanus, subiectiue. item si accedat prudenter et copiose, declaratiue. item si dicitur cum
 25 Catone, declaratiue accessit. quicquid igitur nominatiuo casui accedit, subiectiue accedit. quicquid declaratiue accedit, uariis casibus et modis accedit. nam subiectiue non possunt alii casus accedere, declaratiue non nisi alii
 30 excepto nominatiuo. illud tamen sciendum posse fieri ut 394 uerbum sit in subiectiua, nomen in declaratiua, sed ita

2 curre R || 3 utrum currere debeat r || 5 et add. Vulc. || 6 utinam scribam om. B¹R¹ || 11 quod iam est ab interpolatore additum est, qui non intellegebat ad si enim est audiendum esse proloquium || 13 adfirmari et negari non possunt b affirmari non possunt et negari non possunt D adfirmari possit et negari possit B || 21 declinatiua R || 25 item si dicitur — declaratiue om. R || 26 accessit B cessit R || 29 alii scripsi uarii BR || 30 est ante posse add. R || 31 declinatiua R ||

uerbum in subiectiua ut aliquod pronomen secum uice
 121 *G* nominis teneat. ita etiam nomen est in declaratiua ut
 teneat secum aliquod uerbum, ex quo eius uicem impleat.
 uelut si dicamus 'qui disputat Cicero est' qui disputat
 subiectiua est, Cicero est declaratiua, sed illam subie- 5
 395 ctiua pronomen facit, hanc declaratiua uerbum. in
 hac igitur parte illud dicimus quem ad modum iuncta
 sunt nec tamen possunt plenam facere sententiam. et si
 faciunt, quem ad modum falsitati et ueritati non sint ob-
 noxiae sententiae, quamuis sint plenae, et quem ad modum 10
 ad id perueniatur ut iam non solum plena sententia sit
 sed etiam necessario uera aut falsa.

396 Tertia pars sequitur, in qua dicendum iam est de ipsis
 proloquiis, ad quorum intellectum in superiori parte per-
 uenimus. PROLOQVIA igitur differentias habent binas, 15
 in quantitate et qualitate. QVANTITATIS differentia est
 quod alia sunt uniuersalia alia particularia alia indefinita.
 VNIVERSALE est ut 'omnis homo animal est'. PARTI-
 CVLARE ut 'quidam homo ambulat'. INDEFINITVM
 ut 'homo ambulat'. quod igitur indefinite dicimus, ne- 20
 cessario particulariter accipimus, non necessario uniuersaliter.
 et quoniam id potissimum enumerandum quod
 securum habet intellectum, indefinitum pro particulari
 accipitur. erunt ergo duae differentiae in quantitate,
 quod aliud est uniuersale proloquium, aliud particulare. 25
 in qualitate item duae, quarum DEDICATIVA altera, altera
 ABDICATIVA. dedicatiuum est 'omnis <uoluptas bonum',
 abdicatiuum ut 'omnis uoluptas non bonum'.

122 *G*
 397

Vniuersale igitur dedicatiuum non necessario sequi-
 tur conuersio. non enim 'si omnis homo animal est, 30
 omne animal homo est'. uniuersale autem abdicatiuum

5 cicero est *b* cicero *BR* || 7 discimus *b* || 7 et 9 et 10
 quemammodum *B* || 8 possint *B* || 13 ante tertia add. quod est
 proloquium *BR* || 19 ambulat *b* animal est *BR* || 22 quae
 quoniam *B* quae quoniam *R* et quoniam *b* || 26 qualia *B*
 quia *b* quarum alia *R* || altera abdicatiua *BR* alia abdicatiua
r || 29 quemad (*ā B*) modum conuertantur ante uniuersale
 add. *BD* ||

necessario sequitur conuersio. 'si enim omnis uoluptas bonum non est, omne bonum non est uoluptas' et 'si omnis homo non est animal mutum, omne animal mutum non est homo'. particulare > autem dedicatiuum habet
 5 necessario conuersionem. nam 'si quidam homo animal est, quoddam animal homo est'. particulare uero abdicatiuum non habet necessariam conuersionem. 'non' enim 'si quoddam animal non est rationale, quoddam rationale non est animal'. uniuersalis ergo dedicatiua et
 10 particularis abdicatiua non necessario recurrunt. uniuersalis autem abdicatiua et particularis dedicatiua necessario conuertuntur, ita tamen ut facta conuersione in declaratiua particula negatio maneat. nam utique conuersio ita fit ut quae particula fuit declaratiua, eadem subiectiua sit.
 15 ergo cum dico 'omnis uoluptas bonum non est' omnis uoluptas subiectiua, non est bonum declaratiua. si conuertam 'omne bonum uoluptas non est' facta est quidem subiectiua quae fuit declaratiua, negatio tamen hanc particulam tenet, quae facta est declaratiua. et si uelim
 20 sic dicere 'nulla noluptas bonum est' conuertendum est sic 'nullum bonum uoluptas est'. sed propter duo pro- 398
 loquia, quae diximus non necessario conuerti, debemus intendere omnia quae proloquiis attribuuntur, per quae recte aut non recte proponi possunt, ut uerum aut falsum
 25 possint ostendere. haec autem quinque sunt iam superius demonstrata: genus species differentia accidens et proprium. ex his duo faciunt illa proloquia recurrere, alia tria nullo modo. namque 'ut omnis homo animal est 123 G
 rationale mortale, ita omne animal rationale mortale homo
 30 est' et 'quem ad modum omnis homo risibilis est, ita omne risibile homo est'. rursum in particulari abdicatiua uidendum est quid sit proprium non esse. ut enim proprium est hominis esse risibile, ita proprium est risibile non esse praeter hominem. ergo si particulare

4 deindicatiuum *B* || 6 homo animal *R* || 8 rationalem *R* || 9 et *om.* *B* || 23 attribuntur *B*¹*R* || 27 ex hiis duo *add. b*
 ex his duo sunt quae *add. R*^m || decurrere *B* || 30 quemam-
 modum *BR* || risibile *B*¹*R* || 33 homines *B*¹*R* ||

abdicatium proponamus sic 'quiddam risibile non est
 praeter hominem' recurrit sine dubio 'quiddam praeter
 hominem non esse risibile'. item 'quiddam inanimum
 irrationale immortale non est homo, quidam homo non est
 399 inanimum irrationale immortale'. item sunt aliae con- 5
 uersiones, quae faciunt easdem proloquiorum particulas
 indefinitas etiam negatione scilicet de loco migrante. nam
 particulae indefinitae fiunt hoc modo homo, non homo;
 animal, non animal; et ideo indefinitum est, quia ne-
 gas tantum hoc esse, non dicis quid sit. cum ergo dico 10
 'omnis homo animal est' si uelim recte conuertere, <ad-
 libeo negationes, ut fiant particulae indefinitae. si enim
 uerum 'omnis homo animal est' et uerum est 'omne non
 animal non homo'. hac conuersione usus est in rhetori-
 cis Cicero 'deinde si constitutio et ipsa et pars constitu- 15
 tionis eius quaelibet intentionis depulsio est, quae inten-
 tionis depulsio non est, ea nec constitutio est nec pars
 400 constitutionis'. item particularis abdicatiua potest hoc
 modo conuerti 'si enim quoddam animal homo non est,
 quoddam non homo animal est' > et in hac conuersione 20
 obseruandum est, quod ubi non est negatio cum directo
 proponimus, ibi fit dum conuertimus. hanc uicissim con-
 uersionem recipiunt duo proloquia, quae illam primam
 non necessario recipiebant. solum uniuersale abdicatium
 non illam aliam recipit. uocetur ergo docendi causa illa 25
 prima conuersio, haec secunda. haec autem proloquia
 quem ad modum inter se adfecta sint hoc modo manife-
 124 G stius apparebit. quattuor lineis quadrata formula expri-
 401 matur. in primo angulo superioris lineae scribatur uni-
 uersalis dedicatiua et in alio eiusdem angulo uni- 30
 uersalis abdicatiua, item infra ad primum angulum
 inferioris lineae particularis dedicatiua, ad angu-

4 quiddam *b* || 13 ante uerum *b* post uerum *D* add. est ||
 14 rethoricis *D* (*de inu.* 1, 10) || 15 constitutionis *ex Cice-*
rone add. Koppius || 17 ea — est *om. D* || 21 quod *om. B¹R* ||
 derecte *R* || 22 si dum *BR* ibi sit dum *b* ibi fit si dum *r* ||
 24 necessario *om. B¹R* || 25 aliam *om. B* || docendi *Vulc.* di-
 cendi *BR* || 30 uniuersalis *om. BR¹* ||

lum reliquum particularis abdicatiua, deinde ducantur angulares lineae ab uniuersali dedicatiua ad particularem abdicatiuam et ab uniuersali abdicatiua ad particularem dedicatiuam. duae igitur superiores simul confirmari non possunt, simul negari possunt. nam non potest simul uerum esse 'omnis uoluptas bonum est' et
 5 'omnis uoluptas non est bonum'. possunt autem simul
 esse 'non omnis uoluptas bonum est' 'non omnis uoluptas non est bonum'. duae uero inferiores uicissim simul
 10 negari non possunt, simul confirmari possunt. nam utique non potest simul negari 'quaedam uoluptas bonum' et 'non quaedam uoluptas non bonum' esse. at uero potest et 'quaedam uoluptas bonum' esse et 'quaedem uoluptas bonum non' esse. angulares autem neque simul adfirmari
 15 neque simul negari possunt. nam si uerum est 'omnis uoluptas bonum est' falsum est 'quaedam uoluptas non est bonum'. item si falsum est 'omnis uoluptas non est bonum' uerum est 'quaedam uoluptas est bonum'. hoc item contingit, si prius particularem uicissim nomines,
 20 nam si uerum est 'quaedam uoluptas non est bonum' falsum est 'omnis uoluptas bonum est'. item si uerum est 'quaedam uoluptas bonum est' falsum est 'omnis uoluptas non est bonum'. item uniuersalis dedicatiua con-
 403 firmata particularem suam necessario confirmat, negata
 25 non necessario eam negat. nam si uerum est 'omnis uoluptas bonum est' necessario uerum est 'quaedam uolu-

4 *Koppius formulam ex p repetiit: nihil tale in BR inuenitur: in D formula est sed simplicior quam Koppii* || 6 et om. *BR*¹ || 10 ante utique perperam non tolerauit Koppius, quod codd. non agnoscunt || 11 ante quaedam add. simul non *BR* simul negari non *b* (negari etiam add. *R*^m) || post bonum add. est *b* || post et om. non *B*¹*R* || 12 post uoluptas om. non *B*¹*R*¹ || esse *BR* est *br* || post potest add. simul affirmari *bR*^m || 17 falsum *B* uerum *b* || 18 uerum *B* falsum *b* || bonum est *b* non est bonum *B* || 20 nam *b* item *BR* || 20—23 omnis uoluptas non est bonum, uerum est, falsum est quaedam uoluptas bonum est. et si falsum est omnis uoluptas non est bonum, uerum est quaedam uoluptas bonum est *RB*, quod in textu exhibui praebent *bD* ||

ptas bonum est'. at uero si superiorem negemus hoc modo 'non omnis uoluptas bonum est' potest fieri ut 'quaedam uoluptas bonum' sit. particularis item dedicatiua confirmata non necessario uniuersalem suam confirmat, negata <necessario illam negat. nam si uerum est ⁵ 'quaedam uoluptas bonum est' non sequitur ut 'omnis etiam uoluptas bonum' sit. si uero 'quaedam uoluptas bonum non est', falsum est 'omnis uoluptas bonum est'. in duabus reliquis hoc obseruabis. . . .

404 Plenam sententiam cum proposuerimus aliquid ex ¹⁰
 126 *G* ea uolentes efficere, cum concessa fuerit SVMPTVM dicitur. huic etiam uni sententiae alia certa ratione debet innecti et utique propter id, quod inferre uolumus, concedenda>
 405 et haec cum concessa fuerit, SVMPTVM dicitur. ex duobus sumptis ratione sibimet nexis conficitur ILLATIO. quae ¹⁵
 illatio sumptum propterea dici non potest, quia non expectas ut hoc etiam tibi aduersarius concedat sed eo inuito sequitur, si modo ratione seruata fuerit illatum. et ut hoc planum fiat exemplo, putemus quaestionem esse utrum uoluptas utilis sit. si proponamus ita 'omnis uo- ²⁰
 luptas bonum est' plena quidem sententia est: sumptum efficitur, si hoc aduersarius concedat. quo concessio adiungenda est alia sententia 'omne autem bonum utile est'. si hoc etiam concesserit, efficitur sumptum. ex quibus duobus sumptis etiam inuito eo sequitur 'omnis igitur uo- ²⁵
 luptas utilis est'.

406 Hoc totum, quod constat ex duobus sumptis et illatione, RATIOCINATIO a nobis, a Graecis συλλογισμός appellatur. est ergo ratiocinatio ex duobus pluribus concessis ad id quod non conceditur necessaria peruentio. ³⁰
 possunt ergo plura esse sumpta sed minus [a] duobus esse non possunt. et enim est integra ratiocinatio, si ad illud quod uolumus ostendere, utilem esse uoluptatem, tribus etiam sumptis peruenire uelimus ut 'omnis uoluptas se-

9 excidisse non nulla perspexit *Koppius* || 10 quid sumptum et quid illatio *BD* add. ante plenam || 12 rationatione *D* || 14 post duobus add. igitur *b* || 15 pallatio quod *R* || 18 si moderatione *R* || 28 syllogismus *RB* || 31 a del. *Grotius* ||

cundum naturam est, omne quod secundum naturam est bonum est, omne bonum utile est, omnis igitur uoluptas utilis est'. ex hoc apparet plura etiam licere addere si oportuerit. non numquam etiam concludimus inferentes 407
 5 non quidem id quod conficitur, sed quod ex eo ipso, quod inferre debemus, necessario conficitur hoc modo 'omnis uirtus bonum est, omne bonum utile est, omnis igitur uirtus non nocet'. inferendum erat 'omnis igitur uirtus utilis': ex eo necessario sequitur non nocere, 127 G
 10 quod enim utile est numquam nocet. hoc a Graecis $\kappa\upsilon\mu\pi\acute{\epsilon}\rho\alpha\varsigma\mu\alpha$ dicitur, a nobis dici potest CONFINIS CON-
 CLVSIO.

Ratio cinatio igitur siue propriam et suam siue con-
 finem habens conclusionem diuiditur in duo genera: prae-
 15 dicatiuum et condicionalem *syllogismum*.

PRAEDICATIVVS est in quo sumpta ita sibi innexa 408
 sunt, ut aliquo extrinsecus addito suppleantur, ut hoc quod
 supra dictum est 'omnis uoluptas bonum est, omne bonum
 utile est'. uidemus itaque non totum quod supra positum
 20 est dictum, sed unam inde partem sumptam declaratiuam,
 quae secundo proloquio facta est subiectiua. quod pro-
 loquium secundum ut implemet sententiam, aliquid petiuit
 extrinsecus <id est utile est. huius illatio conficitur ex
 eo, quod accessit et ex eo, quod non est repetitum id est
 25 'omnis igitur uoluptas utilis est'. huius generis tres for-
 mae sunt. prima est in qua declaratiua particula supe-
 rioris sumpti sequentis efficitur subiectiua, aut subiectiua
 superioris declaratiua sequentis. declaratiua superioris
 fit subiectiua sequentis ut in superiori proposito exemplo.
 30 subiectiua superioris fit declaratiua sequentis si hoc modo
 uelis conuertere 'omne bonum utile est, omnis uoluptas
 bonum est, omnis igitur uoluptas utilis est'.> secunda
 forma est, in qua declaratiua superioris sumpti eadem est

9 est *post* utilis *add. r* || 11 *symplerosma RB¹* || 15 con-
 ditionalem *R* || *syllogismum add. Monac. 3 et 6* || 16 quid
 sit praedicatiuus *syllogismus (silogismus B) ante praedica-*
tius add. BR || nexa *R* || 19 itaque non *p* utique nec *BR* ||
 21 in *post* quae *add. b* || 25 utile *B¹R* || 32 utile *B¹D* ||

‘quoddam iustum non est turpe, omne malum turpe, quoddam igitur iustum non est malum’.

- 413 TERTIAE FORMAE PRIMVS modus est in quo conficitur ex duobus uniuersalibus dedicatiuis particulare dedicatium directum ut est ‘omne iustum honestum, omne 5 iustum bonum, quoddam igitur honestum bonum’. SECVNDVS modus est in quo conficitur ex particulari dedicatiuo et uniuersali dedicatiuo particulare dedicatium directum ut est ‘quoddam iustum honestum, omne iustum bonum, quoddam igitur honestum bonum’. TERTIVS 10 modus est in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo et particulari dedicatiuo particulare dedicatium item directum ut est ‘omne honestum iustum, quoddam honestum bonum, quoddam igitur iustum bonum’. QVARTVS modus est in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo et uniuersali 15 abdicatiuo particulare abdicatium directum ut est ‘omne iustum honestum, nullum iustum malum, quoddam igitur honestum non est malum’. QVINTVS modus est in quo conficitur ex particulari dedicatiuo et uniuersali abdicatiuo particulare abdicatium directum ‘quod- 20 dam iustum honestum, nullum iustum malum, quoddam igitur honestum non est malum’. <SEXTVS modus est in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo et particulari abdicatiuo particulare abdicatium directum ut est ‘omne iustum honestum, quoddam iustum non est malum, quod- 25 dam igitur honestum non est malum’. omnes igitur modi
- 131 G certum ordinem tenent eiusdemque ordinis ratio est, quae in ipsis formis> demonstrata est.

- 414 CONDICIONALIS syllogismus est cuius propositio et plenum argumentum et plenum id de quo quaestio est 30 continet, ita ut assumpto argumento iam certum inferri possit de quo quaestio erat ad hunc modum. ponamus quaestionem esse utrum sit utilis rhetorica, et uolentes utilem probare, argumentum ab huius definitione capia-

5 directim *B* || 8 directim *BR*¹ || 11 in quo conficitur
om. *B* || 12 item *R* ut est *B* || directim *BR*¹ || 13 ut est
om. *B* || 20 directim *BR*¹ || 29 de condicionali syllogismo
ante condicionalis add. *BR* || 34 huius *Br* hus *R* ||

mus, quod est bene dicendi scientia. ex huius argumento et illa quaestione condicionalis syllogismus ponitur sic 'si rhetorica est bene dicendi scientia, utilis est'. assumimus argumentum ita 'est autem rhetorica bene dicendi scientia'. haec duo qui concesserit, etiam inuitus concedat necesse est utilem esse rhetoricam, quod erat dubium ante quam propositio et assumptio concederetur. nihil tamen in assumptione accessit extrinsecus. quod est proprium praedicatiui syllogismi. hic PRIMVS modus a dialecticis appellatur, qui est AB ANTECEDENTIBVS propterea quoniam argumentum quem ad modum propositum est, ita et assumptum, hoc tantum modo differens quod cum condicione positum est et sine condicione assumptum. SECVNDVS modus est qui appellatur A CON- 415
 15 SEQVENTIBVS, in quo ipsum argumentum quaestionem sequitur, non quaestio argumentum hoc modo 'si est rhetorica utilis, est bene dicendi scientia'. assumitur argumentum a contrario id est per negationem sic 'non est autem bene dicendi scientia, non utilis est igitur'. TER- 416
 20 TIVS modus est, qui appellatur A REPVGNANTIBVS, in quo demonstratur non posse simul hoc esse et illud non esse, in quo cum fuerit adsumptum unum, aliud necessario tolletur, ut cum fuerit adsumptum esse, non esse tollatur hoc modo 'non est bene dicendi scientia rhetorica 132 G
 25 et non est utilis, est autem bene dicendi scientia, utilis est igitur': confectum est 'utilem esse' sublato eo quod 'non esse utilem' propositum erat. hi tres modi ex uno argumento possunt confici et unam rem omnes probare possunt. nec interest in propositione quam partem [in]
 30 primo ponas utrum argumenti utrum quaestionis, dum modo condicionis ratio conseruetur. cum dixeris 'si rhetorica est bene dicendi scientia, utilis est' potes et sic proponere 'utilis est rhetorica, si bene dicendi scientia

3 rethorica R quod notare desinam || 11 quemammodum BR || 13 conditione bis R || 14 apellatur B || 23 id est ante ut add. B deletum in R || 24 a post scientia add. R || 26 utile Br utilis R || 27 positum R || hii R || 29 in deleuit Vulc. || 32 potes scripsi potest BR ||

417 est. hoc etiam in duobus aliis experiri licet. QVARTVS
 modus dictus est, qui PER DISIUNCTIONEM efficitur, ita
 ut uno assumpto aliud necessario negatum sit hoc modo
 'aut sanus est aut inbecillus, sanus est autem, non est igitur
 418 inbecillus'. QVINTVS modus est, qui etiam PER DIS- 5
 IUNCTIONEM efficitur, ita ut uno negato aliud necessario
 sit hoc modo 'aut sanus est aut inbecillus, non est autem
 419 sanus, est igitur inbecillus'. additi sunt alii duo modi,
 qui per <argumentum istorum duorum fieri possunt, non
 tamen per disiunctionem sed PER NEGATIONEM. est ergo 10
 SEXTVS modus in quo demonstratur non posse simul et
 hoc esse et illud. assumitur per unius confirmationem,
 concluditur per alterius infirmationem hoc modo 'non est
 sanus et inbecillus, sanus est autem, non igitur inbecillus'.
 SEPTIMVS modus proponitur sic et in eo assumitur ut in 15
 420 quinto atque ita concluditur. ad rem facilius intellegen-
 dam his quaedam formae iunguntur ita ut rebus> ipsis,
 non dictis ratiocinandi uis intellegatur. est PRIMI modi
 forma haec 'si primum, secundum: primum autem, secun-
 dum igitur'. SECVNDI haec 'si non primum, nec secun- 20
 133 G dum: secundum autem, et primum igitur'. TERTII haec
 'non et primum et non secundum: primum autem, igitur
 et secundum'. QVARTI haec 'aut primum aut secundum:
 primum autem, non igitur secundum. QVINTI haec 'aut
 primum aut secundum: non autem primum, igitur secun- 25
 dum'. SEXTI haec 'non et primum et secundum: pri-
 mum autem, non igitur secundum'. SEPTIMI haec 'non
 et primum et secundum: non primum autem, igitur se-
 421 cundum'. sciendum tamen est ex uno argumento posse
 fieri tres superiores modos et ex uno argumento alios 30
 quattuor. huius autem ordinis ratio est ut primus modus

2 dictus *om. R* || 3 assumpto *R* || 4 inbecillus *R* || 5 quin-
 tus — 8 inbecillus *om. BR* || 7 autem *om. B* || 8 est *om. R* ||
 19 haec *om. R* || primum—igitur *om. BR add. B^m R^m* || 20 si non
 primum non secundum non secundum autem non primum
 igitur *BR deletis prima non in R, prima et secunda in B; tertia*
et quarta additis a sec. manu in B, omissis in R || 21 tertia *B* ||
 27 haec *om. R* || 28 autem *om. B* ||

sit qui appellatur ab antecedentibus, quia utique quod
 antecedit prius est, secundus a consequentibus eadem ra-
 tione ut ipso nomine suo primum se debere sequi etiam
 in ordine uideatur ostendere. restat qui sit tertius in eo-
 5 dem argumento a repugnantibus. non enim potest ad
 disiunctionem transilire, quae iam non potest ex eodem
 argumento fieri. erit ergo quartus modus quasi ad aliud
 argumentum primus. et ibi utique antecedere debet, in
 quo per confirmationem assumitur. prior est enim con-
 10 firmatio negatione. quintus debet esse idem sed per dis-
 iunctionem, sed post eum propterea, quia in eo per con-
 firmationem assumitur, in hoc autem per negationem. hoc
 in duobus reliquis licet intellegi.

Miscentur autem sibi multis modis syllogismi ut in 422
 15 una ratiocinatione et praedicatiui generis et condicionalis
 formas agnoscas hoc modo. si quaestio sit utrum utilis sit
 ipsa dialectica, proponendum est 'si bene disputare utile
 est, utilis est bene disputandi scientia: at bene disputare
 utile est, utilis est igitur dialectica'. sane uidendum est in
 20 praedicatio syllogismo quod de propositione sibi assum-
 ptionem uindicet. nam extrinsecus aliquid eam accipere
 manifestum est. in eo autem quod sibi, ut diximus, de 134 G
 propositione uindicat adtendendum est utrum recte uin-
 dicet propter seruatas memoratasque formas. efficitur
 25 enim ut quod in propositione ad declaratiuam partem per-
 tinere uidebatur, in assumptione ostendatur ad subiecti-
 uam pertinere. et item si aliter assumes, hoc ipsum
 pertinebit ad declaratiuam hoc modo. notum est in prima
 forma ita assumi ut aut declaratiua propositionis subiectiua
 30 sit assumptionis, aut subiectiua propositionis eadem et de-
 claratiua sit assumptionis, ut si proposueris sic 'omnis ars
 frequenti exercitatione meditanda est, dictio autem exer-
 citatio est rhetoricae, <rhetorica igitur frequenti dictione

3 ipse *BR* || 5 potest *br* possemus *BR* || 12 in — nega-
 tionem *om.* *B¹R¹* || 17 est *R* esse *B* || 18 aut *R* || 29 ita
 assumi (*deinde deleta* ut aut) subiectiua assumptionis si pro-
 posueris sic *B* *omissis ceteris* || *post* ut aut *add.* aut, *deinde de-*
letum subiectiua in *R* || declaratiua—declaratiua sit *om.* *R¹* ||

meditanda est' in propositione exercitatio ad declaratiuam partem pertinere uidebatur, in assumptione ipsa exercitatio ita ad declaratiuam pertinet. quo modo ergo forma seruata est? scilicet quia relictum est aliquid in declaratiua propositionis quod non uenerit in declaratiuam assumptionis unde possit fieri conclusio hoc est meditanda est. nam si uellem sic assumere 'rhetorica autem ars est' totum seruaretur ad conclusionem 'rhetorica igitur frequenti exercitatione meditanda est'. ex hoc apparet multa esse communia quae possent uel subiectiue 10 uel declaratiue adiungi pro> ut se habuerit assumptio.'

423 Talibus insistente Dialectica et ad quaedam non minus inextricabilia quam caliginosa properante Pallas nutu Maiuginae festinantis interuenit

'perita fandi iam progressum comprime, 15
ne implexa tortos stringat intimatio
et multinodos perpeti anfractus diu
Hymen recuset. editum est compendio
quicquid decenter docta disputatio
multo astruendum contulit uolumine, 20
sat est profundae fons decens scientiae,
quae abstrusa promit nil morosum disserens
praeteruolando nilque ignotum deserens,
nam quae supersunt fraude multa consita, 25
quis falsa captos circuit deceptio,
dum ambage ficta praestruis sophismata
captentulisue ludis illigantibus
pellax soritas cumque sensim congeris
formasue, mendas comprobat quas ueritas, 30
nefas Tonantis garriat sub auribus
facinusque dirum, quippe summi caelites
odere turpis omne falsum feminae.

135 G

5 declaratiua B || 8 seruabatur BD corr. Mon. 3 || 9 frequentiae D om. B || 11 se D si BR || 12 insistentibus B || et om. B || 13 caliginosa B || 14 nutum BR || 16 inflexa BR || tortos B tortus bR || 18 ymen BR || 21 frons R || 25 quae R¹ || 26 sofismata BR || 32 turpis B¹R¹ ||

nam si reuoluas, quid cauilla saeuus?
 dudum locuta circulatrix indecens
 fies profecto decipula, si astruxeris.
 facessat ergo uersilis profunditas
 5 relicumque tempus liqueris sororibus.'

his auditis Dialectica cunctabunda paululum, tamen diuiae 424
 praeceptis paritura respondit

'uenerandos mihi fatus reuerendosque secuta
 referam iussa pedem atque ilicet exorsa silebunt.
 10 licet unam decuit iussae permittere culpam,
 ut honoris pretio cederet inferre relatus,
 <populum Cecropidarum bene quo palliatarum
 Bromius conciperet contumias nosse dolere,
 mage quam crediderat uipeream noscere posset
 15 et iners Marsica dudum fieret praestigiatrix
 neque me conspiceret somnificam uel temulentam
 ioca passim blaterantem Iouialibus sub orsis.
 tamen uni famulandum> est tibi uirgo: reticemus.'

20 haec dicens uelut repressa conticuit compluresque eam
 diuorum, qui inter initia deriserant, horruerunt.

1 uoluas *BR*¹ || 2 locutus *B*¹*R*¹ || 5 reliquumque *b* reli-
 quumque *R* || 8 uenerandus *BR* *corr. p* || reuerendusque *br* ||
 9 illic et *B* || 10 decuit iussae *b* decuisse *BR* || 11 ut *p* et
BR || cederet *BR* cederem *b* || 12 cicropidarum quo bene *D* ||
 13 contumelias *D* || 15 fleret *BR* fieret *b* || 17 ioca *Grotius*
 loca *BD* || 21 ntia *R* || orruerunt *B*¹*R*¹ || subscriptum *DE*
 ARTE DIALECTICA EXPLICIT LIBER IIII in *BR* ||

LIBER V

DE RHETORICA

136 G

425

Virg. A. 9. 504

Interea sonuere tubae raucusque per aethram
 cantus, et ignoto caelum clangore remugit:
 turbati expauere dei uulgosque minorum
 caelicolum trepidat causarum et nescia corda
horrent ne ueteris renouentur crimina Phlegrae.
 tunc Amnes Faunique Pales Ephialta Napeae
 respectant proceres nulloque assurgere motu
 cernunt attoniti uicibusque alterna profantes
 mirantur placidam per pectora sacra quietem.
 tum primum posita Siluanus forte cupresso
 percitus ac trepidans dextram tendebat inermem
 Deliacos poscens arcus atque Herculis arma,
 Portuni trifidam suspirans flagitat hastam,
 Gradiui frameam non ausus poscere, falcem
 Saturni bello suctus disquirat agresti,
 diffidensque sui respectat tela Tonantis.

5

10

15

426

Sed dum talibus perturbatur multa terrestrium plebs
 deorum, ecce quaedam sublimissimi corporis ac fiduciae
 grandioris, uultus etiam decore luculenta femina insignis
 ingreditur, cui galeatus uertex ac regali caput maiestate
 sertatum, arma in manibus quibus se uel communire so-
 lita uel aduersarios uulnerare fulminea quadam corusca-

inscriptum INCIPIT DE RETHORICA LIBER V in BR ||
 7 horrent ne *Susius* haerent et BR || phlaeagrae BR ||
 12 tunc *b* || 13 inermem R || 14 deliacos poscens *B^m* Della
 composcens BR Dellaque composcens *rb* || 20 sublimissimi
BR^m (limis in ras., in qua prima littera t fuerat) subtilissimi R ||
 23 sertatum arma in manibus *B* in ras. ||

tione renidebant. subarmalis autem uestis illi peplo quo-
 dam circa umeros inuoluto Latiariter tegebatur, quod om- 137 G
 nium figurarum lumine uariatum cunctorum schemata
 praeferbat, pectus autem exquisitissimis gemmarum co-
 5 loribus balteatum. haec cum in progressu arma concus- 427
 serat, uelut fulgoreae nubis fragore colliso bombis dissul- 427
tantibus fracta diceres crepitare tonitrua: denique credi-
 tum quod instar Iouis eadem posset etiam fulmina iaculari.
 nam ueluti potens rerum <omnium regina et impellere
 10 quo uellet et unde uellet deducere et in lacrimas flectere
 et in rabiem concitare et in alios etiam uultus sensusque
 conuertere tam urbes quam exercitus proeliantes, quae-
 cumque poterat agmina populorum. haec etiam senatum
 rostra iudicia domuisse in gente Romulea, Athenis uero
 15 curiam gymnasia theatraque pro arbitrio reflexisse ac
 totam funditus Graeciam miscuisse. ferebatur. hac uero 428
 loquente qui uultus uocisue sonus quantaque excellentia
 celsitudoque sermonis! > audire operae pretium etiam su-
 peris fuit tantae inuentionis ingenium, tam fecundae uber-
 20 tatis eloquium, tam capacis memoriae recordationisque
 thesaurum. qualis disponendi ordo, quam pronuntiandi
 congruens modulatio, qui gestus in motu, quae profunditas
 in conceptu! denique exilis in modicis, in mediocribus
 facilis, in elatione flammatrix. reddebatque cunctos in am-
 25 biguis dociles, in persuasionem cedentes, in conlisione dis-
 cordes, in laudibus arrogantes. at uero cum quid commo-
tum publici nominis attestatione clamauerat, fluctuare per-
 misceri ardere omnia uidebantur. hanc igitur feminam 429
 auratae uocis et quasdam diadematum gemmas regnorum-
 30 que fundentem ingens inlustrum uirorum sequebatur
 agmen. inter quos proximi eidem duo diuerso habitu
 nationeque praenitentes, quorum unus erat pallio circum-
 actus alterque trabeatus. diuersus utrique oris sonus,
 licet alius etiam Athenis se diceret Graia didicisse ac

6 fulgureae *b* || 9 ueluti *npotens* *R* uelut *impotens* *B* ||
 10 quo *b* quod *BD* || 15 gymnasia *D* || 19 fecundae *Rb* facun-
 dae *B* || 27 permiscere *B¹R¹* || 31 proxime *R* ||

promptus gymnasiolorum studiis et reluctantibus semper
 138 G Academiae altercationibus haberetur. ambo tamen noui
 profectique paupertatis sinu. et cum alterum Quirinalis
 eques, alium fabrilis procrearet industria, ita praeclues
 linguae excellentia floruerunt, ut post curiarum fata im- 5
 meritasque mortes uirtute astra conscenderent, immor-
 430 talitate gloriae saecula superarent. de uno tamen, quem
 Athenarum populus ac palliata agmina sequebantur, haec
 fama conuenerat, quod acerrimus idem et procellis in-
 dignantis oceani fremituque uiolentior. denique de illo 10
 uersus huius modi ferebatur

δεινὸς ἀνὴρ· τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιώωτο.

431 alter uero, quem consularis purpura et coniurationis ex-
 tinctae laurea redimibat, mox ut ingressus curiam supe-
 rum et in Iouis gratulatus est se uenisse conspectum, cla- 15
 mare laetior coepit 'o nos beatos o rem publicam fortu-
 432 natam o praeclaram laudem consulatus mei'. post hos
 tamen in diuersis agminibus oratores emeriti ac prae se
 ferentes insignium culmen meritaque linguarum Aeschinem
 Isocratem Lysiamque conspiceres, tum in togatis agmini- 20
 bus † Sosantios Gracchos † Regulum Plinium Fronto-
 433 nemque. uerum ante cunctos atque ipsam ducem omnium
 feminam senex quidam signum [ac] praeuiam uirgam
 gestans lictoris Romulei praecedebat usu atque in eiusdem
 uirgae culmine <corax oris aurati uenientis feminae au- 25
 434 spicio praeuolabat. ille autem, qui gestabat uirgulam,
 Tisias dictus cunctisque uelustior atque elatior uidebatur.
 nam et suos minores ceteros, ipsam illam ducem respec-
 ctans superpositum coruum commune pignus filiamque
 435 memorabat. quo argumento commoti quam plures deorum 30

12 Hom. II. XI 654

16 Cic. in Cat. II § 10

3 profectique *Susius* protectique *BR* || 5 curarum *B¹R*
 (duriora fata *Vonckius*) || facta *r* || 6 conscenderant *B¹* || 7 de
 uno *B* denuo *R* || 9 item *B¹* || 12 ΔΙΝΟCΑΝΗΡ. ΤΑΚΑΚΕΝ-
 ΚΑΙΑΝΑΙΤΙΩΝ. ΗΤ*ΟΙΤΟ (ΗΤΙΟΙΤΙ *R*) *BR* || 13 alterum *B* ||
 14 redimebat *R* || ut ingressus est *b* ingressus *BR* || 19 esci-
 nem *BR* || 21 sosantios *BR* Crassos Antonios *Koppius* Cato-
 nes *Habnius* || gracos *R* || 23 ac *deleui* || 27 dictus est *b* ||

eam quidem nobilissimam feminam sed aut Apollinis cognatam credidere si Graia est, aut si Romulea de gente Coruini. cui aenigmati illud adiectum, > quod intrepida et fiduciae promptioris tam Palladis quam ipsius Cyllenii
 5 deosculata pectus cuiusdam propinquae familiaritatis indicia patefecit. denique non nulli superum cum inter trepidationem bucinae praecinensis et admirationem amicitiae superiorum incerti diutius diuinatorem Phoebum cuperent sciscitari nondum Ioue maximo disquirente, tumultuarie quae esset inquirunt. ac tunc illa respectans
 10 superos uniuersos aliquanto commotiorque sic coepit patrem maximum Iouem ceterosque caelites, quos in causis pluribus saepe sum deprecata atque ipsum conuentum superae consessionis attestor nihil mihi magis insentaneum atque indecens aestimari, quam ut quae semper
 15 in foro iudiciisque quam pluribus accusauerim multos aliosque defenderim et uiribus gloriam deluctationis annixa mihi de discriminum fati promeriti euentus praeconia compararim, nunc apud uos superi, quis placere immortalitatis instar [ac pretium] uidebatur, inuita compellor
 20 scholarium iuuenilium monitus et exilia decantatae artis praecepta memorare. neque enim hoc nobis adscribit inopia, cum redundantes turmae suppetant consequentum, cum absque his, qui perturbantes pectora sensusque cunctorum cognoscentum quoque perfregere subsellia, etiam
 25 alios habeam qui minutias praeceptorum et artis intimae commenta perscripserint, inter utrumque uero columen sectatorum praeniteat Tullius meus, qui non solum in foro senatu rostrisque grandiloquae facultatis maiestate
 30 tonuerit, uerum etiam ipsius artis praecepta commentus libros quam plures saeculorum usibus consecrarit. quod 437

2 esset *Halmius* || 3 adiectum est *D^b* || 4 promptioris tam Pallidis qua *R* || cillenii *b* cilleni *BR* || 6 inter *Halmius* in *BR* || trepidationem *BR* trepidatione *br* || 7 admirationem *BR* ammiratione *b* || 8 phebum *R* || 11 aliquando *Halmius* || 14 consessionis *B¹* || 20 ac pretium *deleui* || compellar *b* || 21 scholarum *b* || 23 suppetunt *b* || consequentium *b* || 24 cum *scripsi* nam *BR* || 25 cognoscentium *b* || 28 non forum in solo *B¹* ||

cum ita sit, emeritae granditatis pudor et celebrati quantum pote nominis gloria haec inchoamentorum primordia detrectaret excurrere, ni et hoc ad immortalitatis praemium proficeret quod iubetis, ac fiducia me perennitatis accendat exequi uel primordia tamen Ioue cum superis imperante. accingar igitur haec aridiora percurrere minus quidem quam publicitus soleo placitura, quamquam si Pallados aures atque Arcadicam rationem beniuolae maiestatis participaret assensio, ne nunc quidem apud uos
 140 G maximi caelites displicebo. quippe sum ipsa Rhetorica, 10
 438 quam alii artem, uirtutem alii dixere, alii disciplinam. artem uero idcirco quia doceor, licet Plato huic uocabulo refragetur. uirtutem autem <dicunt, qui mihi bene dicendi inesse scientiam compererunt. qui edisci uero dicendi intimam rationem et percipi posse non nesciunt, fidenter 15 me asserunt disciplinam.

439 OFFICIVM uero meum est dicere apposite ad persuadendum, FINIS persuadere id quod est propositum dictione. quae quidem uerba mei Ciceronis attestor, cuius etiam exemplis me per omnes insinuo praeceptionis ductus consequenter usuram. MATERIES autem duplex est, ubi et unde fiat oratio: VBI, [ut] cum ipsius membra adgredior quaestionis: VNDE, cum res inuentae uerbaque sociantur.

441 QVAESTIO ipsa aut FINITA est aut INFINITA. finita est, cum nascitur de certo facto demonstratque personam, 25 ut in Rosciana quaeritur Ciceronis utrum interfecerit patrem Roscius. infinita illa est, quae generaliter quaerit utrum sit aliquid appetendum, ut an philosophandum sit in Hortensio disputatur. in superiore autem crebro assidueque conluctor atque eam Graecis placuit ὑπόθεσιν νο- 30

2 pote *scripsi* puto *BR* || 4 fiducia me *Halmius* fiduciam *BR* fiducia *br* || 5 accendat *Rb* accedat *B* || primordia *br* primora *BR* || 7 quam pollicitus *b* || 8 archadicam *D* archad-
 diam *BR* || 9 assensio, ne nunc *Grotius* assensione. nunc *b* assensionem nunc *R* ascensionem. nunc *B* || 11 alii disciplinam *r* alteri disc. *BR* || 17 apposite *p* apropositae *B* pro-
 posite *Db* || 18 in dictione *b* || 20 insinuatio *D* || 22 ut *del.* *Koppius* || 24 quaestio autem ipsa *Db* || 26 ut *om.* *B¹R¹* ||

minari. in infinita uero uniuersitatis astruendae sibi fiduciam uindicante tunc potius uersor, cum otium ac disputationes adgredior, licet plerumque etiam pars ipsa, quae thesis dicitur, in causis mihi elatius anhelanti amentatas
 5 hastas crebro et pila plurimum ualentia ministrarit. an aliud in Scauriana succurrit, cum interposita disputatione tractatur 'ex quibus causis mors obueniatur repentina' ac
 141 G pro Milone similiter 'an mundus prudentia gubernetur'. denique e meis sectatoribus quidam acri admodum ac
 10 subtilissima ratione commoti nullam esse attestantur hypothesin [quaestionem], *nam* cuncta quae in defensione pro reis contraque eos in accusationibus retractantur, ad generales quaestiones poterunt applicari.

Iam uero partes officii mei quinque esse non dubium. 442
 15 nam est inuentio dispositio elocutio memoria pronuntiatio. iudicatio enim, quae a non nullis dicitur, partibus cunctis *κρίσις* adscribitur idcircoque ipsa pars non poterit rite censi, licet dicendum quid silendumue sit dispensatio iudicationis examinet. INVENTIO est quaestionum argumentorumque sagax inuestigatrixque comprehensio. DISPOSITIO est quae ordinem rebus attribuit. ELOCUTIO quae arripit uerba uel propria uel translata, quaeque noua facit ueteraque componit. MEMORIA firma rerum uerborumque custodia est. PRONUNTIATIO uocis motus gestusque
 25 pro rerum et uerborum dignitate moderatio. sed ex his inuentionem certum est esse potissimam, cuius opus est causae quaestiones excutere et argumenta probatu idonea repperire.

Quaestionum uero duplex species. aliae sunt enim 443
 30 principales, aliae incidentes. PRINCIPALES sunt status ex quibus nascitur causa, quas Tullius constitutiones ap-

30 Cic. de Inv. I § 10 et saepius

1 in infinita *Rb* infinita *BD* || 4 ammentatas *BR* || 9 e om. *B¹R¹* || ammodum *B* || 11 quaestio *BR* quaestionem *b*: del. *Halmius* || nam add. *Halmius* || 14 dubium est *b* || 15 et 21 eloquio *B* eloquio *R* || 18 dicendum quid silendumue *BR* (silendum *R*) quid dicendum quid silendum *r* || 24 questusque *B¹* || 25 dignitatem *R* ||

pellat. INCIDENTES uero, quae dum tractatur causa nascuntur, dum argumenta uel scripta refutando in plures
 142 G causa diducitur quaestiones, ut sit principalis 'utrum Clo-
 dium iure occiderit Milo' incidens <'uter utri insidias
 compararit'.

5

444 Principales igitur status sunt numero tres, an sit, quid sit, quale sit. AN SIT coniectura est ut 'an patrem occiderit Roscius' QUID SIT finis ut 'an minuerit Cornelius maiestatem' QUALE SIT qualitas ut 'an Saturninus iure necatus sit'. sed ne forsitan moueat, quod praelereo quar-
 tum statum, quem Hermagoras inuenit, subtilior ratio est eum non statum sed partem dicere qualitatis, quod in eius expositione monstrabo.

445 Nunc dicendum est quo modo status inueniantur in causa. inueniuntur igitur per intentionem > et depulsio-
 nem. INTENTIO est obiectio eius facti quod in iudicium uenit. DEPVLSIO quaedam resistens intentioni ut si dicatur 'occidisti patrem: non occidi'. ex his duabus inter
 se concurrentibus uocibus nascitur quaestio, quae dicitur
 STATVS, quod ibi quasi ad pugnandum actionum acies 20
 ordinata consistat. sed facile est uidere quid obiecto crimi-
 ni respondeatur. illud facile non est quid debeat in-
 tendi, utrum factum ut 'hominem occidisti' an nomen
 facti ut 'homicidium fecisti'. et licet uideatur idem esse,
 tamen in superiore obiectione si negabitur, coniectura 25
 erit, cum dixerit 'non occidi': in hoc ubi nomen rei in-
 tenditur, potest et finis uideri, ut si dicat 'non feci homi-
 cidium', † quicumque homo an cum innocens occiditur.
 quod si non factum obicias sed criminis nomen, negatione
 diuersae partis non erit manifestum qui status existat. 30
 nescias enim quid neget qui ita negat 'non feci homici-

3 deducitur *R* || 4 incedens *r* incidentes *R* || 9 magesta-
 tem *D* || 14 nunci *B*¹ || inueniatur *B*¹ inuenitur *D* inueniun-
 tur *d* || 17 resistens intentioni negatio *b* || 21 obiecto *R* ||
 26 rei nomen *R* (?) || 28 quicumque *BR* an quicumque *br*. *tale*
aliquid latere putem homicidium est enim non cum quicumque
 homo sed cum innocens occiditur || nocens *b* || 31 negat qui
 ita negat *Rb* negat qui ita neget *B* corr. *Halmius* ||

dium', utrum quia nullum hominem iugularit an quia tyranni interfectio homicidium non uocetur. est igitur 143 G intendendum ipsum illud quod factum est, ut si id negauerit aduersarius habeas coniecturam, si eo concesso 446 5 men criminis excluserit intendas finem. quod si concesso facto factique uocabulo licuisse sibi uel oportuisse facere dixerit, qualitas in causa uersatur, quae aut de re aut de actione congregitur: de re ut 'Milonine facere licuisset' de actione 'an seruo uel addicto tribunos liceat appellare: 10 an habere ignominioso liceat contionem' quae species qualitatis TRANSLATIO nominatur. item cauere debemus ne intendamus auditoris officium et sola status qualitas fiat. nam qui causam cognoscit, propositum habet efficere aliquid, id est aut damnare aliquem aut absoluere.

15 Auditoris autem sunt genera tria. unum eius, qui 447 secundum aequitatem aliquid statuit et is est perpense IVDEX. aliud eius, qui honestate uel utilitate incerta dubius alienae sententiae persuasionem inexplicabilis DELIBERATOR exspectat. tertium genus eius est, qui facti 20 honestatem uel turpitudinem libera aestimatione perpendit, hunc AESTIMATOREM conuenit nominari. haec igitur sunt tria causarum genera, quae hypothese continentur, id est iudicialis deliberatiua et demonstratiua.

Sed cum omnes praedictarum rerum auditores 448 25 bitatio sui deducat officii, quaerendum discrimen est et proprietas singulorum. nam et iudex, cuius officium est damnare reum uel absoluere, possessionem dare uel auferre, priusquam cognouerit causam, dubitat quo modo utatur officio. et qui deliberat ambigua mentis opinione 30 differtur. et laudationis arbiter an rite quis laudetur aestimanti contemplatione dispensat. sed cum in diuersum haec distrahantur officia, tum illud maxime discrimen attendimus, quem ad modum > temporibus uariantur. nam deliberatio futuri tantum temporis continet quaestionem,

4 concessa *B*¹ || 5 intendas *scripsi* intellegas *BR* || 7 ad de re *B*¹ || 8 Milonine *scripsi* miloni *BR* || 15 auditores *R* || 16 alius *B*¹ || 22 continetur *B* || 25 officio *D* || 30 aestimati *b* || 33 uariantur *b* ||

144 *G* ut si deliberet Cato an se debeat ne uictorem aspiciat
 Caesarem trucidare. at uero iudiciale genus tam prae-
 teriti quam futuri non numquam temporis inuenitur. sed
 in praeterito tantum de facto coniectura. ex futuro qua-
 litas frequenter innascitur, ut suo loco promptius assere- 5
 tur. laudatiuum etiam genus in praeteritis factis omne
 consistit sed a iudicali genere *fine* discernitur. nam aliud
 est absolueri innocentem aequitatis imperio, aliud laudi-
 bus prosequi gloriosum insignium contemplatione merito-
 rum. accedit quod in iudicali genere ambigit cognitor 10
 in rebus alienis [quisque tam de suis quam etiam de rebus
 externis], in laudatiuo aestimator auscultat *an* uera con-
 gruaque memorentur, licet nouella etiam id contulerint
 blandimenta ut suae praedicationis fiat arbiter qui laudatur.
 449 ergo oportet attentius intueri, ne ea, quae auditoris officium 15
 habuerit, intendamus, ut si Verri, quod damnandus sit,
 edicatur. ille quippe se damnandum non esse respondet
 et utrum damnandus sit sola qualitas apparebit. igitur
 a facti obiectione nascitur intentio, ut si eidem dicas 'Sici-
 liam spoliasti' responsuro 'non feci' coniectura componi- 20
 tur. stultum quippe est id, quod in arbitrio manet iudi-
 cis, aut certum facti nomen, non ipsum crimen intendere.
 cauendum aequae ne, cum lex ulla uel scriptura in causa
 tractatur, intentio sumatur ex lege, ut si dicas 'lex te
 murum uetabat ascendere peregrinum' sed illud potius 25
 dicendum 'morum ascendisti' ut si negauerit, non sit pu-
 gna de lege, sed de facto, cui accedit lex; si confessus erit
 factum, tunc contra legem fecisse uideatur. ceterum si
 negato facto fuerit lex uel quaeuis scriptura recitata, su-

4 facto *BR* de facto *b* alia corr. in *B* ex facto: in praet.
 facto tantum coniectura *Halmius* || 5 asserentur *BR* corr. *p* ||
 10 cognitur *R* || 11 alienis quisque *BR* alienis in deliberatio
 uero quisque *b m.* multo recentiore; in deliberatio add. *R^m*
 'est inepta interpolatio' *Halmius* || tam *om. B¹R¹* || 12 an add.
Halmius || 16 habuerint *br* || 17 damandum *R* || respondit *BR¹*
 (respondebit *Halmius*) || 18 qualitate *Halmius* || 19 affecti
 obiectione *R* || 22 certum *scripsi* certe *BR* || 23 scripturae
B¹R || 27 confessus erit factum *scripsi* confessus ex facto *BR* ||
 29 negatio *R¹* || uel *om. B¹* || superflua *p* superfluo *BR* ||

perflua uidebitur contentio, quando non iuris sed ueritatis altercatio contineat quaestionem. hoc uitio plerique falsi sunt.

Sed et praeter illos tres, quos status asserui, alios 450
 5 quattuor uel quinque de scripti qualitate manantes esse
 dixerunt. qui licet suas in diuisione causae partes obti- 145 G
 neant, tamen numquam principali loco nascuntur, quia nisi
 fuerit quod probetur, nemo ad probandum recitat legem
 uel aliquam scripti formam. id autem quod probatur sta-
 10 tus est, qui ex primo conflictu semper existit. ceterae
 quaestio-
 nes controuersiae uel incidentes sunt perhi-
 bendae.

Sic igitur inueniendi status facilis erit ratio, cum ne- 451
 que nomen admissi neque auditoris officium neque legem
 15 aut scriptum aliquod *ingerimus* intentionis loco [quae obici
 poterit]. itaque talis intentio 'hominem occidisti' depul-
 sio 'non occidi': quaestio ex his oritur 'an occiderit'
 in quo statu erit CONIECTURA. sed cum intentioni ius
facti opposuerit reus, fit QUALITAS, ut a Milone non factum
 20 negatur sed de facti iure contentio est. occidisse enim se
 fatebatur Clodium> sed id iure fecisse. huic depulsioni
 subicitur ratio, quae non una simplexue est. nam potest
 unum atque idem factum propter uarias causas uideri
 probabile, ut hoc idem quod insidiatorem occiderat Milo
 25 una ratio fuit, alia quod hostem rei publicae et tyrannidis
 affectatione suspectum se interemisse memorabat. in qui-
 hus assertis fit quidem qualitas sed diuersae species eius
 erumpunt. nam prima relatiua, altera comparatiua qua-
 litas fulget. quod si intentioni non ius facti sed negatio
 30 nominis opponatur, quamuis negatio depulsionis uice di-

3 sunt *om B¹R¹* || 4 sed praeter *R* || 15 *ingerimus add.*
Halm. || quae *Halmius* qui *B, om. Rb* || quae—poterit *deleui* ||
 16 intentio est *b* || 17 is *D* || 21 fatebatur *Db* fatebitur *B* ||
 22 est *Halmius* sit *BR* || potest *B* post *R* || 25 et *del. Christius* ||
 26 affectatione *Grotius* affectione *BR* || suspectum *scripsi*
(Vell. 2, 35, 3) succensum *BR* || 27 assertis fit *D* assertisunt
BR assertis est *b* || 30 apponatur *BR corr. p* || depulsionis
 uice (ue *R¹*) dicatur *Rb* depulsioni subdicatur *B* ||

catur, tamen non faciet coniecturam, quia non factum sed nomen facti destruitur ut in hoc ‘adulterii actio sit. cum repudiata uxore stupratorem qui repudiauerat maritus inuenit, accusat adulterii. reus contra dicit nec factum negat sed adulterii nomen excludit et quaerit quid sit adulterium’ quod est DEFINITIVAE CONTROVERSIAE. igitur con-
 452 iectura ipsius facti negatio est, finis non admissi sed nomi-
 146.G nis, idcircoque etiam depulsio ingesti criminis, quia cum facto aliud nomen imponitur, imminens obiecto crimini periculum denegatur ut in hoc obiectu ‘pocula templi e sacerdotis domo furatus es: sacrilegium fecisti’. repellit ‘pocula quidem abstuli sed quia de domo non templo, furtum non sacrilegium nuncupandum’. in quo etiam facti alia quaedam uidetur esse negatio. non enim hoc ad deorum iniuriam spectat admissum sed ad dispendium sacerdotis, cum
 15 de domo pocula subtrahantur. hic utraque factum definitione tractandum, id est et quid sit sacrilegium et quid furtum.
 453 Nunc de qualitate dicendum, cuius multiplex natura diuisionem partium primo desiderat, ut ea decursa singularum proprietates explicetur. qualitas igitur aut de re aut de actione est. de re cum eius facti quod in iudicium uenit ratio causaue tractatur, uel cum quid fieri oporteat disceptatur ut ‘an iure Clodium Milo iugularit’ uel ‘an domus Tullio restituenda fuerit’. de actione autem cum
 25 quaeritur an admittenda sit actio et iudicium faciendum. quae pars quoniam iuris aequitate perpenditur recte eam in species qualitatis subtilius adgregamus, aliter autem Hermagoras, qui quasi constitutionem nouam a qualitate distinguere et translationem uel praescriptionem uocare
 454 maluerat. sed haec potestius. qualitas aut futuri temporis aestimata aut praeteriti. et praeteriti IVRIDICIALIS,

13 alia *Grotius* alta *BR* || 14 uidentur *B* || 16 subtrahuntur *Halmius* || 18 dicendum est *b* || 19 prima *R* || 23 iugularit *Br* iugularet *R* || 27 aliter autem *Hermogenes*, qui quasi *Halmius* aliam autem *Hermagoras* quasi *BR* || 28 a qualitate *E* aut qualitatem *BR* || 29 praescriptionem *D* perscriptionem *BR* || 30 aut futuri t. aestimata aut praeteriti. et praeteriti *b* ut fut. t. aestimata et praeteriti *BD* ||

futuri NEGOTIALIS QVALITAS. in utraque iuris assertio est. in iuridiciali naturae, in negotiali legis aut consuetudinis asserta uersantur. iuridicialis autem diuiditur in absolutam et assumptiuam. ABSOLVTA est quae factum
 5 ipsum sui natura et iure defendit. ASSVMPTIVA quae cum in facto ipso nihil probabile repperiat, confugit ad ipsam causam eamque iustam [ut facere deberet] allegat, ut cum Milo non potest dicere hominem licuisse iugulare, ^{147 G} causam occidendi astruxit insidias> Clodianas. illinc assumptiuae nomen accepit, quia cum absolute factum tueri
 10 non possit, confugit ad causas.

Haec igitur assumptiua partes habet quattuor: relationem remotionem comparisonem concessionem. RE- 455
 LATIO est cum de facto confessus culpam in eum, quem
 15 perculit, refert ut in Clodium Milo, Orestes in matrem, Horatius in sororem, qui idcirco a se perhibuit iugulatam, quia eius prouocatus iniuria in facinus sit coactus. RE- 456
 MOTIO est cum obiectum crimen in alterum uel in aliud ab eo, qui percellitur, remouetur. in alium ut Tiberius
 20 Gracchus in Mancinum, qui auctor faciendi foederis fuit, quod tam senatus quam populus improbat. item in tali causa 'legatus nisi intra triginta dies profectus erit, capite puniatur. quaestor sumptum legato non dedit. tempus emensum est. accusatus contra dicit et crimen obiectum
 25 remouet in quaestorem'. in aliud autem remouet, si morbo tardatus in infortunium suum causam remoueat tarditatis. 'remouetur uero aut ipsum factum si ad alterius attinuisse dicitur potestatem, aut causa cum alterius uitio quid accidisse dicatur. COMPARATIO est, quam COM- 457

1 futuri uero *b* || in utroque *b* || assertio *D* || 3 in iuridicialis *B*¹ || 6 recipiat *D* || 7 iuste *B*¹ iniustam *D* || ut — deberet *deleui* || 8 posset *Halmius* || 9 illic *B*¹*R* || 14 confessus culpam in eum quem perculit. *scripsi* confesso (confessio *B*) culpam in eum qui pertulit (pertulerit *B*¹) *BR* || 15 oratius *R* || 18 alium *Halmius* || aliud habes qui *R* || 22 profecturus *B*¹ || 26 tardatus *B* tardus *R* || 28 causa cum alterius uitio quid accid. *Halm.* causam alterius uitio (uitioq; *B*) qui accidisse *BR* causa alterius uitii q̄ accidisse *b* || 29 compensionem *R* ||

PENSATIONEM noui a posterioribus perhiberi, non cum crimini beneficium alterius temporis subrogatur sed cum factum iure defenditur, ut ex eo aliquid commodi sequeretur. nam si meritum alterius temporis uelut in compensationis gratiam memoratur, ad deprecationem potius 5 admouendum est qualitatem, quae ueniali specie continetur: haec uero rite se fecisse contendit ut Verris illa responsio ‘magno’ inquit ‘decumas uendidi’ quod factum compensat utilitate beneficii. in hac quippe parte facti confessio est sed immanitatem obiectionis excludit allegatio 10 promerendi. at in illa criminis factique una confessio 148 *G* est sed aut ab animo se purgat aut purgatione cessante 458 ad humanitatis miseranda respirat. uerum haec qualitas uenialis in bina asserta discernitur: purgationem et deprecationem. nam PURGATIO est, cum confesso facinore 15 animum uoluntatemque purgamus: cuius modos tres esse non dubium id est imprudentiam casum necessitatem. imprudentia est cum a uoto scientiaque nostra aliquid dimouemus ut ‘quidam in uenando iaculum intorsit <in beluam et hominem delitescensem retibus interemit’: quae 20 pars error dicitur atque ei subduntur ignoratio uinolentia obliuio fatuitas dementia ceteraque quae errorem admittentis excusant. casus uero culpam euentus exonerat, ut qui cum uictimis ad diem sacrum non *uenit cum* occurrerit fluminis incrementis. scelus autem necessitate com- 25 misit qui praecepto ducis insontem hominem iugulauit. inter quos modos hoc interest, quod imprudentia fallit, casus prohibet, necessitas cogit. DEPRECATIO autem nihil causationis associat sed in> exorandi humilitatem precesque suspirat. 30

459 Ceteras quaestiones, quas status dicunt incidentes, aduertant qui † talium didicerunt, sic ut interius demon-

7 Cic. Verr. III § 40

4 compensationib; *B*¹ || 8 decomas *B* || 12 se purgat *Christius* separatur *BR* || 13 inhumanitatis *B*¹*R* || 18 demonemus *R*¹ || 20 delitescensem *bd* || 21 dicitur *p* edicitur *BD* || ignorantia *b* || uinolentia *b* || 24 uenit cum *addidi* || 32 praecepta uel rationem talium *Halminus* ||

strationem formet primae uocis ingestio. plerumque enim secunda uim intentionis incutiet, ut in hoc 'uero forti praemium quod uolet: qui fortiter fecit petit praemium nuptias uxoris alienae'. in quo qui petit praemium, quia nullum
 5 putat e diuerso, nihil intendit sed maritus contradictor intendit, licet secundo loco uideatur assurgere. cui per depulsionem uir fortis obstat tamquam petitionem praemii quod poposcerat accusanti, praemium iustum esse contendens, tamquam si factum aliquod iure tueretur.
 10 item quaestiones legales, quas tamquam status causis incide- 460 dere memorauimus, non eadem regula percensentur quippe quae in secunda conflictatione prorumpunt. nam prima qualitati tribuitur. igitur illa intentionis ac depulsionis 149 G regula in qualitatis praedicta parte turbatur.

15 Nunc τὸ κρίνόμενον quod Graeci dicunt consequen- 461 ter assumam. nam cum intentio et depulsio statum constitutionemque signaret, si coniectura fuerit, iudicationi praebebit pariter rationem. neque enim est quod possit ponderari iudicio nisi ipsa negatio. in qualitate uero uel
 20 fine alio loco, quam status apparet, necesse est [confessa] depulsio facti habeat rationem, quam item accusator infirmet, et uelut secundaria quaestio procreatur per rationem inpugnationemque rationis. hic illud iudicabile potest uersari idque est quod aestimator iusti ratione perpendat,
 25 posse in quauis causa et omnis status existere. et multae rationes infirmationesque numerosae perindeque iudicationum semina copiosa, cum unum uidelicet factum multiplici ratione defenditur ut Tullius pro Milone quod insidiatorem et quod hostem publicae quietis occiderit. in his
 30 igitur ille status potius apparebit, quem orator pro utilitate defensionis sumpserit. illa etiam ratio ex oratoris plerumque adstructione colligitur tuncque uelut rationales alii status emergent ac sic ad probationes scriptura profertur.

1 informet *b* || 5 e *om.* *R* || 12 conflictatione *R* || 18 pariter iterationem *B¹R¹* || 19 ponderare *B¹R¹* || 20 est ut confessa *b* (confessa *deleui*) || 23 posse uersari idque esse *BR* quod correxi || 24 idque necesse est esse *b* || 31 illa enim *b* || 33 hac *R* || si *B¹R¹* || probationis *B* ||

- 462 Hinc IUDICATIO LEGALIS orietur, cuius sunt species
quinque. una est, cum scripto aliquid pluraue ambigua
continentur, quae a Graecis ἀμφιβολία memoratur, ut ex
<communione nominis res plerumque confunditur ut est
illud 'quidam TAVRVM legauit, quo nomine seruum ha- 5
buerat admodum pretiosum. uerum ille heres taurum
hoc est bouem dedit, quia fecit nomen amphibolum quae-
stionem'. item ex nominum distinctione per syllabam ut
'quidam habuit propinquos duos unum Lesium nomine
aliumque Milesium, heredemque constituens sic locutus 10
est HERES ESTO MILESI. qua distinctionis ambage cer-
150 G tamen exortum dum heres 'esto mi' distinguit, > qui Le-
sius dicebatur: alius uero continua nominis iugitate 'Mile-
463 sium' dicit heredem. sunt item modi, quos dialectica
comprehendit astructio. item species scriptionalis est 15
quaestionis, quae ex uerbis et sententia scriptionis emer-
git, ut in hoc 'peregrinus murum ne ascendat. quidam
obsessa ciuitate conscendit hostemque deiecit. arguitur.'
hic reus legis sententia, uerbis nititur accusator.
- 464 Tertium quaestionis est genus cum contrariae leges 20
utrūque secum colliduntur, ut in illo 'mas templum Ce-
reris ne ingrediatur'. item 'qui parentibus opem non tu-
lerit puniatur. in templo Cereris uapulanti matri ingres-
sus opem filius tulit. accusatur.' facit hic conflictum di-
uersitas legum, quarum interpretatio colliditur, ut cui po- 25
tius auscultandum sit appareat.
- 465 Quarta de scripto quaestio est, quae dicitur syllogi-
smus, cum ex eo quod scriptum est, id quod non est scri-
ptum argumentatione colligimus, ut in hoc 'exulem intra
fines deprehensum liceat occidere. quidam inuentum exu- 30
lem uerberauit. accusatur. a defensore colligitur, quod
minus permissio sit, fieri licuisse'. huic insunt modi quat-
tuor: a simili, a consequenti, a maiore ad minus, a contra-

3 et b || 7 amphibolam B corr. ex amphibolum || 9 qui-
dam D qui B || 16 sententiis b || 27 descriptio B sed poste-
rior i expuncta discripto R descriptionalis rb || 28 id quod
non est scriptum om. B¹R || 32 licuisse Grotius debuisse
BR ||

rio. a simili ita ut 'quia patris interfector culleo insuitur, haec poena manere debeat matricidam'. a consequenti sic 'tyrannicidae praemium. qui suasit tyranno deponere dominatum praemium petit. colligit par esse meritum, 5 quia reddidit libertatem'. a maiore ad minus [supra dixi enim] 'exulem permittitur iugulare, licet etiam uerberare', a contrario 'si uir fortis meretur praemium, desertor dignus est poena'.

Finitiva superest quaestio de scripti ambiguitate de- 466
 10 manans, cum aliquod uerbum in lege uel testamento dubium est et definitione clarescit ut 'nocte cum telo deprehensum liceat occidere, quendam cum fuste nocte depre- 151 G
 hensum magistratus occidit. reus est caedis. lege se quidem tuetur sed telum quid sit inquit'. quod quaestionis genus hoc a principalibus statibus differt, quia non 15
 de facto unde orta causatio est, sed de scripti tantum definitione disquiritur. discutitur igitur ab his legalibus status principales esse discretos et hos incidentes dici, illos autem, a quibus causa nascitur, uel constitutiones uel sta- 20
 tus rectius appellari.

Iam nunc decursis constitutionibus controuersias 467
 DELIBERATIVI ac DEMONSTRATIVI generis uideamus. nam et causarum <tria genera esse dubium non est et in omni causa statum debere uersari, licet in deliberatio 25
 quidam qualitatem negotialem consistere, quod de futuro deliberat, existimarint. tamen ita qualitas plerumque censenda est ut alii quoque status huic generi posse accidere non negentur. nunc status in talibus ita reperiri posse firmamus, ut non ex intentionis depulsione, quem 30
 ad modum in conflictibus monstratum est, regulam teneamus. quid enim aut quis intendet, uel ordine solito per-

1 insinuitur *B*¹ || 5 supra dixi enim *deleui* || 6 licet eum *b* || 13 legem *R* || 16horta *R* || 20 rectius *Halmius* certus *B* certius *R* || 21 controuersis *B*¹ || 26 liberat *B*¹ || aestimarint *B* || ita *bd* id *B* || 27 accidere *BD* accedere *Halmius* || 28 repperiri *D* || 30 regulam teneamus. quid enim *Rb* regulatim; Qui enim *B*: 'uidetur totus locus graui uitio laborare quod tollere nescimus' *Halmius* ||

suasor dissuasorue configunt, cum alterum > deligere in
 astructionibus non uetemur? sed tamen accusatoris partes
 dissuasor uidetur arripere. qui enim inhonestum uel in-
 utile illud quod dissuadet ostendit, pro certo ipsum uide-
 tur accusare negotium. persuasor uero partes arripit ⁵
 defensoris et negotii tractatum qualibet obiectione contra-
 rietatis absoluit. ex quo et persuasor depellere et dissua-
 sor intendere memorandi. ac sic conflicitione partium
 facta status poterit apparere, ut in tali causa 'crebro
 ad muros exercitu fugiente deliberat imperator utrum ¹⁰
 diruat'. muros excindi cum dicit, nonne uidetur si fe-
 cerit accusari, deinde grauiter et seditiose id exercitum
 perperurum? in quo coniectura fiet de commotionis
 euentu. ac mox si dicat 'uictoriam non uocandam si
 praesidium ciuitatis excinditur' finis accessit. definiendum ¹⁵
¹⁵² G quippe qualis status moenium uictoriam faciat celebrari.
 tunc si dissuasor addat 'sine consilio senatus id fieri non
 debere' praescriptio etiam uidetur accedere. certum est
 igitur et intentionem dissuasori iure assignari et delibera-
 tiui cunctos status promptius apparere. sciendum tamen ²⁰
 ne dissuasor uelut sententiam dicens prohibeat tamquam
 iudex, cum eius officium hoc sit ne faciat persuadere in-
 honestae rei uel inutilis ratione monstrata.

⁴⁶⁸ Iam nunc in DEMONSTRATIVO quem ad modum status
 emergat non est facile memoratu idcirco, quia non statim ²⁵
 laudem uituperatio consecratur, ut quisquis laudabilis non
 est uituperabilis habeatur, uel contra qui uituperatione ca-
 ruerit laudibus fastigetur, ut si laudandus ex eo quis dicatur
 quia homicidium non commisit. est ergo medium [nomen],
 quod priuationem placuit memorari, propterea quia qui ³⁰
 laude priuatur non confestim uituperationi permittitur uel

1 diligere *B¹D* || 7 dissuasor intendere et persuasor de-
 pellere *Db* persuasor intendere et dissuasor depellere *B* per-
 suasor depellere et dissuasor depellere *R* corr. *Halmsius* ||
¹⁰ post diruat add. muros *b* || ¹² accusare *B¹R¹* || ¹⁹ iuris *B¹*
 iuri *R* † iure *R^m* || assignari *Halmsius* signari *BR* || delibe-
 ratiuis *B¹R* || ²³ uel *codex Grotii* uelut *BR* || ²⁹ nomen *de-*
leni || ³¹ uituperatione *R* ||

contra. sic tamen status demonstratiui generis apparet, cum laudatorem uituperatoremque constitues, et uituperatori accusatoris intentionem, laudatori defensoris partes adiunxeris. aut illud subtilius conformatur, ut auditor
 5 inter laudem uituperationemque libratus uelut aduersantis loco ponatur. non enim, antequam laudandum quemquam laudabilem demonstraris, iam illi talis intentio est, ut laudabilem nondum credat. aduersum quam intentionem laudatori <certamen est uel uituperatori, licet in superiori
 10 astruptione quidam conflictus euidentis approbetur, ut cum alius quempiam laudat et alter accusat, ut Catonem Tullius laudans et duobus uoluminibus Caesar accusans. ex quo colligitur omnium causarum genera statibus percensenda.

Hoc reperto naturam causae discuties, quae aut sim- 469
 15 plici aut duplici quaestione aut multiplici continetur. et simplex est cum unum quid in tota actione disquiritur, ut 153 G
 Clodium Milone iure necauerit. illud uero quod per iudicationem posteriore loco disquiritur uter utri> insidias compararit, non est singulare sed iunctum ex duplici con-
 20 iectura, quam Graeci ἀντικατηγορίαν nominant: sed incidens quaestio genus causae facere non potest. duplex tum ex rebus fit ut pro Caelio de auro et de ueneno, tum collatione ut pro Roscio, filiusne patrem an inimici iugulauerint. multiplex uero ex pluribus quaestionibus causa
 25 consistit, ut repetundarum omnes Verrinae, et pro Scauro de Bostaris nece de Arinis uxore et de decimis tribus exquiritur.

Dehinc DVCTVS causae inspiciendus est. ductus au- 470
 tem est agendi per totam causam tenor sub aliqua figura
 30 seruatus. sunt autem ductus quinque: simplex subtilis figuratus oblicus mixtus. simplex est cum non aliud est

1 sic *b* hic *BR* || 2 cum *B* con *R* || 3 partem *b* || 5 aduersantis *scripsi* aduersarii *Halmius* aduersanti *BR* || 7 demonstraueris *b* || iam illi *Halmius* non illi *BR* nam illi *cod. Grotii* || 10 utque alius *B*¹ || 11 laudet *D* || accuset *D* || 17 *milo*** *B* *milo* anne *b* || negauerit *D* || 20 anticatiglorian *B*¹ anticatiglorian *R* || 22 tunc *R* || 26 de *add. Halmius* || 28 inspiciendus *b* spiciendus *B* spiciendus *R* ||

in agentis consilio aliud in uerbis, ut si bene meritum laudes ac noxium accuses. subtilis, cum aliud uult animus aliud agit oratio ut 'quidam abdicat filium quod amicos non habeat'. hic non uere abdicat sed ut amicos habeat terret. figuratus est, cum aperte quid dicere prohibet uerecundia propter obscena et significatione alia atque integumentis uestita monstrantur. oblicus est, cum metus impedit aliquid dicere libere et per quosdam fandi cuniculos obicienda monstramus ut in hoc 'tyrannus qui sub abolitione tyrannidem posuerat, fortiter fecit. petit praemii nomine armorum arcisque custodiam. magistratus contra dicunt'. mixtus autem ex utroque componitur cum et pudor et metus impedit libertatem ut 'tyrannus, qui duos filios habuit, quorum uni uxor, in qua infamis fuit, cuius maritus se suspendit, cogit alterum filium eam ducere. contra dicit'. hic non incestum libere nec tyrannidem potest obicere. hi sunt ductus artificiose tractandi et per totam orationem subtiliter diffundendi. qui a colore hoc separantur quod color in una tantum parte, ductus in tota causa seruatur.

472 Ductus reperitur ex causatiuo litis hoc est ex re, quae controuersiam facit, quae aut praeteriti temporis est ut 'an Aiace[m] Vl[ex] occiderit' quae ductum simplicem tenet. aut si praesentis uel futuri temporis fuerit, omnes ductus admittit. ergo ductus de consilio nascitur, consilium ex causatiuo litis exoritur. causatiuum est, quod facit dubitationem, ut in illo tyranni causatiuum litis est quod tyrannus <custodiam et arcis postulat et armorum. ductum seruatum testatur prima Philippica, quae mira subtilitate dominatum Antonii latenter insinuat ut omnia dicens nihil aspere dixisse uideatur.

473 His omnibus conquisitis argumenta uidentur, quibus ad quaestionis ambiguum fides ualeat adhiberi. fides autem tribus fit modis: conciliando docendo permo-

3 ratio *R* || 7 monstrantur *Halminus* monstratur *BR* ||
 8 fundi *B¹R* || 9 abicienda *BR* corr. *p* || 10 petit *om.* *B¹* ||
 18 a *om.* *B¹R* || 21 repperitur *R* || 23 uxiles *R* || 26 causatiuum litis est *b* || 34 consiliando *B¹* ||

uendo. illa prior ethica, sequens apodictica, tertia pathetica nominatur. conciliatione > licet in tota causa uti conueniat, tamen in principiis uberius insistendum et in comouendo maxime uigere debet epilogus. docere autem
 5 prae ceteris debet ipsa narratio, quamuis diluendis quaestionibus obiciendisque criminibus non dissimilis operetur astructio. nunc de argumentis incipiam.

ARGVMENTVM est oratio, quae rei dubiae fidem facit. 474
 res dubia est intentio et depulsio uel ratio et infirmitas
 10 rationis. cum enim obieceris ‘occidisti’ ut doceas, argumentatione firmatione uteris, maxime cum negatur. etiam ipsum ‘non occidi’ exigit argumentum, licet ad faciendam fidem etiam illa quae inartificialia nominantur, debeant adhiberi ut tabulae testimonia quaestiones, quae post dis-
 15 cutienda seruabo. nunc argumenta tractentur, quae aut 155 G
 in negotio de quo agitur posita sunt, aut illud attingunt. in ipso tum totum, tum pars eius, tum nota, quam Graeci ἐτυμολογίαν dicunt: attingunt uero negotium, quae ad id relatiuorum ratione ducuntur. et sunt numero tredecim:
 20 a coniugatis a genere a forma uel specie a simili a differenti a contrario a coniunctis ab antecedentibus a consequentibus a repugnantibus a causis ab effectis a comparatione. cuius sunt partes maiora minora paria. apparet in omnibus relatiuam inesse rationem. nam coniugatum
 25 alterum alteri nominatur, et genus et species ad se relatiua fiunt. ipsum etiam simile alicuius assimilabile est, et omnes loci argumentorum non ex se sed ex alio nomen accipiunt.

Igitur totum, quod dubium discutitur, definiri primi- 475

8 — p. 469, 6 cf. Cassiod. de dialect. in capite de topicis I p. 547 sq. ed. Garet.

8 oratio *Halmius* ratio *BR* || 10 argumentatione firmatione uteris (uel firmatione eius uteris) *Halmius* argumentatione firmatione eius *B* argumentatione firmationem (*add.* uis *r*) *R* || 13 inartificialia *R* || 19 ducuntur *Br* dicuntur *R* || 20 adiferenti *B* || 22 affectis *R* || 23 sunt partes tres *b* || 25 relatiua *r* relata *BR* || 29 quo *Grotius* ||

tus oportebit et sic argumenta tractari hoc modo. sit res dubia 'utrum utilis eloquentia uideatur'. eloquentiaa totum est. in toto igitur definiendum sic 'eloquenti est bene dicendi scientia. bene dicere autem utile est: utilis igitur eloquentia'. cui loco tractando subsidio est 5 Dialectica, quam nuper audistis, per quam cognitum puto quid sit genus quid species uel differentia proprium accidens ceteraque quae eius praecepta tenuerunt. tamen haec ut potero breuiter strictimque percurram.

476 GENVS est igitur ad multas species differentiasque 10
notio pertinens, ut animal, quod refertur ad hominem pecudem auem piscem ceteraque, quae non tantum numero sed etiam specie disparantur, quod alia aëria, alia aquatilia terrenaque, alia ratio-〈nabilia, alia rationis expertia, quae sub uno nomine collecta cum fuerint nomine generis ap- 15
156 G pellantur. SPECIES est quae a genere pendens alia continet numero tantum modo disgregata, ut 'homo' continet
477 et Demosthenem et Ciceronem, quibus una species est sed
478 numero distant. DIFFERENTIA uero est sufficiens quaestioni discretio, ut si quaeratur inter hominem leonemque 20
quid intersit, respondeatur quod homo mitis, leo ferus sit, quod quidem nec hominem a mitibus ceteris〉 nec leonem
479 a feris aliis distinguit animalibus. PROPRIVM est quod rem aliquam ab omnium communione discernit ut risus.
480 hoc enim non est homini commune cum ceteris. ACCIDENS 25
est quod in aliquo positum nec pars eius est nec separari ab eodem potest, ut per se possit existere ut color in corpore, in animo disciplina. A PARTE uero argumentum non
481 ad totum probandum dicitur sed ad aliquam partem, quae continet quaestionem. nec enim probata pars totum probat, ut puta si oculus uidet non ideo totum corpus uidet
[cum refutetur totum uidere corpus]. sed dialecticus iste tractatus est. nunc quem ad modum argumentum a

1 argumentum *b* || tractari *Halmius* tractare *BR* ||
2 eloquentia totum — definiendum est (est *om. R*) sic *om. B*¹ ||
4 *post* est *add. et R* || 11 pecudem *D* pecodem *BR* || 12 autem *B*¹ || 14 experta *D* || 23 distingit *B* || 24 rem aliam *B*¹ ||
28 ino *R* anima *r* || 29 aliquam *scripsi* aliam *BR* || 32 cum — corpus *deleui* || 33 quem *B* quae *R* ||

parte ad partem sumatur ostendam 'si pedes si brachia
 tueri debemus, utique oculos diligentius asseruare'. cuius
 argumenti loco incurrere aliquando et alius potest, qui a
 maiore ad minus dicitur. nec tamen ideo principalis 157 *G*
 5 argumenti ratio perturbatur, quia geminari aliquando ar-
 gumenta natura permittit. hoc paene contingere et in
 figuris solet, de quibus postea nobis erit dicendum. fit 482
 non numquam et [in] hoc modo a partibus argumentum,
 cum inducta partitione et propositis partibus pluribus ce-
 10 teris refutatis aliquam concludimus partem in qua sit
 quaestio constituta, ut si dicas 'equum hunc, quem habes,
 aut emisti aut dono accepisti aut natus est domi aut fura-
 tus es. non autem emisti nec dono tibi datus est neque
 natus est domi: furatus es igitur'. a NOTA uel ETYMO- 483
 15 LOGIA, ut Graeci dicunt, sumimus argumentum sic 'si
 consul est qui consulit rei publicae, quid aliud Tullius
 fecit cum adfecit supplicio coniuratos?' quo in loco ori-
 ginem uocabuli tantum oportet attendere. ab his uero 484
 quae negotium uidentur attingere, argumenta ducuntur
 20 hoc modo: primum a CONIVGATIS cum uno nomine pro-
 posito principali per eius deriuationem casu aut tempore
 commutato aliquid adprobamus ut 'si pietas uirtus est,
 quod pie factum est laudari oportet'. constat enim lau-
 dabilem esse uirtutem. qui locus a superiore hoc differt
 25 quia aliud est unde nomen inpositum fuerit perscrutari,
 aliud per cognationem uerbi ab alio deflexi argumenti uim
 sumere. a GENERE autem, cum quod in toto ualet ad 485
 speciem <quoque deducitur, ut, si uarium et mutabile
 quiddam est femina, Dido etiam uaria mutabilisque uidea- 158 *G*
 30 tur possitque ex amore in odium commutari. hac ratione
 illud Ciceronis astruitur 'nam cum omnium prouinciarum
 sociorumque rationem diligenter habere debeatis tum

31 Verr. II § 2

4 ducitur *rb* || 5 aliquando *scripsi* aliquanta *BR* || 6 paene
B pe *R* sepe *r* || 8 in *del. Halmius* || a *om. R* || 12 accipisti
R || 13 est *R* || 15 dicitur *R* || 19 dicuntur *R* || 20 quo *b*
 quae *BR* quom *uel* quando *Halmius* || 21 diriuatione *R* ||
 22 commutati *R* || 26 cognitionem *B*¹ ||

praecipue Siciliae, iudices'. hunc locum ille a toto uidetur
imitari. sed interest illud quod in illo definitione, hic ab
ipsa ratione qua genus est argumenta ducuntur, et quod
in genere totum est, > quod totum diuisione perit, genus
486 manet etiam partibus distributum. AB SPECIE uel A 5
FORMA ducitur argumentum, ut fidem generali faciat
quaestioni ut Cicero in Philippicis '*quid tam proprie Caesaris actum est quam lex?*' actum enim genus est, quod
ab specie id est lege lata a Caesare conprobatum est.
quod item confirmat a similibus 'quaere acta Gracchi, 10
487 leges Semproniae proferentur. quaere Sullae, Corneliae'.
a simili per se ut 'ut Helena Troianis sic ciuibus belli
semen tu fuisti'. item 'ut saepe homines aegri morbo
graui cum aestu febrique iactantur' et cetera. huic dissi-
militudo contraria est, quae a Cicerone DIFFERENTIA 15
nominatur. quae res inter se diuersas non aduersas
ostendit, cuius Cicero ponit exemplum in Verrem 'sed tu
idem fecisse eris existimandus, si eodem consilio fecisti'.
hoc et in personis ostenditur et in rebus et in tempore et
in locis et aliis, quae nunc memorare longissimum est. 20
488 a CONTRARIO ut uita et mors, † quae ex quibus Teren-
tius sic

'nam si illum obiurges uitae qui auxilium tulit,
quid facies illi, qui dederit damnum aut malum?'

7 et 10 Phil. I § 18 || 12 Phil. II § 55 || 13 in Cat. I
§ 31 || 15 Top. II 46 || 17 secundum Verr. III § 214 ||
23 Andr. I 1, 115

7 quid — actum add. *Halmius* || 8 est quam lex *BR* Cicero
habet equid est quod tam proprie dici possit actum eius,
qui togatus in re publica cum potestate imperioque uersatus
sit quam lex? || 11 proferuntur *B* || *syllae BR* || 12 per se
om. b || ut add. *Halmius* || *elena BR* || 13 sementum (*pro*
s. tu) *R* || 19 hoc et personis *B*¹ || 21 ut *om. BR* add. *D* ||
uitae mors *R* || quae ex quibus *terentius BR* ex quibus *te-*
rentius b: ita suppleuit Halmius ut uita et mors aliaeque res
discrepantes sibimet opponantur || 22 post sic add. ait *r* ||
23 si illum *E* si ut illum *BR* || 24 malum cicero *BR* malum?
Cicero in tertio Philippicarum contra Antonium e contrario
argumentatur dicens *p* ||

Cicero 'si ille consul fustuarium meruerit, legiones quid, 195 *G*
 quae consulem reliquerunt?' a CONIVNCTIS autem fides 489
 petitur, cum quae singula infirma sunt, ea coniuncta uim
 ueritatis assumunt ut 'quid si accedit ut tenuis antea fue-
 5 ris? quid si ut auarus? quid si ut audax? quid si ut eius
 qui occisus est inimicus?' singula haec quia non sufficiunt,
 ideo congregata ponuntur. AB ANTECEDENTIBVS 490
 ut Cicero 'cum ille non dubitauerit aperire quid cogitarit,
 uos potestis dubitare quid fecerit?' praecessit enim prae-
 10 dictio, ubi est argumentum. secutum est factum, unde
 est quaestio. a CONSEQUENTIBVS uero conuersim, ut 491
 quaestio in antecedentibus sit, argumentum in sequenti-
 bus, ut si hoc secutum est, illud praecesserit ut 'si pepe-
 rit cum uiro concubuit'. exemplum de Verrinis 'si finem
 15 edicto praetoris adferunt kalendae Ianuariae, cur non ini-
 tium quoque nascitur a kalendis Ianuariis?' a REPVGNAN- 492
 TIBVS argumentum, cum ostenditur duo sibi cohaerere
 non posse, uerbi causa ut et parasitus quis sit et ridicu-
 lus non sit, quae per negationem simul esse non posse
 20 praedicantur hoc modo 'non et parasitus est Gnatho et
 ridiculus non est'. eius loci exemplum est in re magis
 ipsa quam forma uerborum 'is igitur non modo a te pe-
 riculo <liberatus sed etiam honore amplissimo ornatus
 arguitur domi suae te interficere uoluisse'. et in Corne- 160 *G*
 25 liana prima repugnare dicit ut 'diuisores, quos honoris
 sui ministros esse uoluerat, lege ambitus uellet affligere'.
 CAUSARVM locus late patet et multa disputatione tractatur. 493
 sed nunc formam eius satis fuerit demonstrare sub hoc

1 Phil. III § 14 || 4 p. Rosc. Am. § 86 || 8 p. Mil. § 44 ||
 14 Verr. I § 109 || 22 p. Deiot. § 15 || 25 fragm. 34 Or. ||

3 infirmata *B*¹ || 4 ut quid si *B* ut quid sit *R* || 5 sit *R* ||
 6 singula autem *br* || quia *rb* quae *BR* || 8 sicut *add. p* ||
 cogitarit *rB* cogitaret *R* || 18 quid *R* || 20 praedicantur *p*
 praedicuntur *BR* || gnato *R* || 21 huius *b* || 22 post uerbo-
 rum *add. ut Cicero dicit E* || 23 liberatus *om. B*¹ || 24 Cor-
 neliana *Halmius cornelia BD* || 25 cidit *D* || honore *Db* ||
 26 uoluerit *b* || 28 ACAVSIS ante causarum *add. D* ||

exemplo 'sed cum ob tua decreta, ob iudicia, ob imperia
dabantur, non est ita quaerendum cuius manu numera-
rentur, sed cuius iniuria > cogerentur'. sic et Vergilius
494 'mene fugis?' AB EFFECTIS fit argumentum, cum in
causa dubitatio est, ut fatum probeatur ex eo, quod homi- 5
nes etiam inuiti seruabantur in uita. fatum enim est
causa uel uitae uel mortis: illa uero effecta sunt fati: ui-
uere posse uel mori. Cicero hinc probat 'Auli Hirtii uita
populo cara est, quod ei populus plaudit'. hoc est Vergilii
'degeneres animos timor arguit'. nam timor est causa 10
495 ut degener sit animus, quod timoris effectum est. a COM-
PARATIONE MAIORVM 'quis dubitet a Siculis petisse pe-
cuniam Verrem cum a Marco Octauio Liguri postularit?'
Vergilius

tu potes unanimos armare in proelia fratres. 15
ex hoc utique probat et alienos posse, quod minus est.
Terentius 'nam qui mentiri aut fallere instituerit patrem
496 [aut audiebat], tanto magis audebit ceteros'. a MINORVM
COMPARATIONE ut 'Publius Scipio pontifex maximus Ti-
161 G berium Gracchum mediocriter labefactantem statum rei 20
publicae priuatus interfecit'. deinde iungit quaestionem
ubi gradus est quidam 'Catilinam orbem terrae caede
atque incendiis uastare cupientem nos consules perfere-
mus?' ex hoc Terentius loco illud 'hic paruae consuetu-
497 dinis causa huius mortem tam fert familiariter'. a PARIVM 25
COMPARATIONE. Cicero 'et si non minus iucundi atque

1 Verr. II § 26 || 4 Aen. IIII 314 || 8 secund. Cic. Phil.
I § 17 || 10 Aen. IIII 13 || 12 sec. Cic. Verr. I § 127 || 15 Aen.
VII 335 || 17 Adelp. I 1, 30 || 19 22 Cic. Cat. I § 3 ||
24 Andr. I 1, 83 || 26 Cic. Cat. III § 2

2 munerantur *D* || 3 uirgilius *r* || 4 affectis *R* || 5 factum
*R*¹ || 6 factum *R* || 8 aula *B*¹ || uitam *R* || 9 curae *b* || sic
et illud Vergilii *Halmius* || 10 degenerare *R* || 13 ligore *B*¹*R* ||
postularet *R* || 16 alienus *R* || 17 falli *B*¹*R* || insuerit *libri*
Terentii || patrem aut audebit tanto magis audebit ceteros
BR || 18 animorum *B*¹*r* || 22 gradus *Halmius* modus *BR* ||
quondam *r* || catillinam *R* || 23 cupientem nos cons. perfe-
remus *b* cupientem nos iudices perferemus *R*^m c. n. c. p.
BR || 24 terrentius *R* || 26 iocundi *R* ||

illustres sunt ei dies, *quibus conseruamur, quam illi* quibus nascimur'. et in Pisonem 'nihil interest utrum ipse consul improbis contionibus, perniciosis legibus rem publicam uexet an alios uexare patiatur'.

5 His igitur breuiter demonstratis illa, quae non exco- 498
gitantur ab oratore sed a causa aut a reis suggeruntur,
in tribus ut diximus rebus posita sunt: in scriptura ut
tabularum, in auctoritate ut testium, in necessitate ut tor-
mentorum. AB SCRIPTO argumentum petitur cum ad 499
10 dubiae rei probationem uel chirographum uel testamen-
tum *uel* transactionis tabulae recitantur ceteraque huius
modi, quae ita nota sunt ut exempla de oratione non quae-
rant. AB AVCTORITATE uero ut 'Africanum dixisse iure 500
caesum esse Tiberium Gracchum', aut cum testimonium
15 quo ueritas nudetur adfertur ut 'Gnaeum Pompeium de
misso frumento celeriter testem nobis orator inducit'.
auctoritas igitur aut iudicantis aut testis est. huic parti 162 G
adiunguntur oracula ceteraque id genus. <NECESSITAS 501
uero dat fidem ex tormentis aut somno aut furore aut
20 uinolentia, quae uocem alicuius rei extorquet inuitis. quae
omnia cum ad coniecturam ** causa persona facto id est
ipso testimonio uel confessione uel scripto capiunt fidem
uel amittunt. nam et causa dicentis adtenditur et per-
sona tractatur et ipsius scripturae secum aut cum causa
25 qualitas comparatur.

Sequitur ut ad ea quae conciliant aut permouent au- 502
ditores> intentionem suam flectat assertor, quoniam ad
fidem faciendam haec quoque pertinere praedicimus. con-

2 § 10 || 13 cf. Cic. de Orat. II § 106

1 illostres *R* illiustres *r* || hii *BR* || quibus conserua-
mur quam illi *ex Cicerone suppleuit Grotius* || 2 interē *E* in-
teresse *R* interē *B* || 9 a scripto *b* || 11 uel *add. Halmius* ||
12 modi *om. B¹R¹* || 21 facto id est ipso *B* facto adduntur
id est ipso *Db* (*sed D sine id est*): *deleto* adduntur *lacunam*
indicaui Halmius ita supplens quae omnia cum ad coniectu-
ram adplicantur, ex causa *etc.* || 23 nam et *E* nam nec
BD || 26 concilient *B¹* || permoueri *D* ||

cilianur igitur animi tum personae tum rei dignitate. personae aut auditoris aut rei uel ipsius oratoris aut aduersarii. auditoris sic 'ut, qualem te antea populo Romano praeuisti, cum huic eidem quaestioni iudex praesses, talem te nobis et populo Romano hoc tempore impertias'. rei uero, ut pro Deiotaro 'quem ornare antea cuncto cum senatu solebam pro perpetuis eius in nostram rem publicam meritis'. oratoris uero, cum de se non superbe sed moderate loquitur, quale illud est 'cum quaestor in Sicilia fuisset, iudices, itaque ex ea prouincia decessissem, ut Siculis omnibus iucundam diuturnamque memoriam quaesturae nominisque mei relinquerem factumst ut cum summum in ueteribus patronis multis, tum non nullum etiam in me praesidium suis fortunis constitutum arbitrarentur'. sed haec plenius in exordiorum praeceptis edisseram. ab aduersarii uero persona conciliatio fit dum illius iniquitate aut arrogantia demonstrata nostra modestia commendatur. sed haec posterius in principiis, quoniam nunc non orationis partes sed dicendi formas et faciendae fidei species numeramus. quo loco patheticae quoque dictionis attendimus facultatem, cuius uis uel in communibus locis uel in epilogis maxime continetur. ne primordia quidem apud ueteres hac animorum permotione caruere, quod tunc demonstrabitur cum ordiendi praecepta tractabimus. interim generatim quibus mentes affectibus incitentur nulla partium definitione signabo.

504 Commouentur igitur auditores aut miseratione aut odio aut inuidia aut metu aut spe aut ira ceterisque similibus. miseratione cum calamitates alicuius magno dolore tractamus, cum iniquitatem temporis uel periculi magnitudinem memoramus, ut in septima Verrinarum

3 Cic. p. Rosc. Am. § 11 || 6 § 2 || 9 diu. in Caec. § 2

11 omnibus iū. dī. m. Q. nom. m. R. F. VT. C. S. I. ū. pa. mult. NNV. ET. I. P. R. SF. O. AR. BR || 17 fit om. B¹R¹ || 19 quoniam *Halmius* quamquam BR || 21 patpathetice R¹ ***patheticae B || 23 ne *Halmius* neme B me (add. s. l. neue) R mea b || 27 commouent B¹ ||

'patres hi, quos uidetis, iudices, iacebant in limine primo,
 matresque miserae pernoctabant ante ostium carceris ab
 extremo conspectu liberum exclusae, quae nihil aliud
 orabant nisi ut filiorum suorum postremum spiritum ore
 5 excipere liceret'. ab odio cum aduersarii factum uel
 uiris bonis uel iudicibus ostenditur execrandum, ut cum
 iudicum corruptio docetur a Verre iactari. item 'cum in
 auaritia scelere periurio uos sui similes esse arbitratur'.
 inuidia est quae quodam liuore inficit auditores ut est
 10 'quod ad tuam ipsius amicitiam ceterorumque hominum
 magnorum atque nobilium faciliorem auditum istius habet
 nequitia et audacia quam cuiusquam nostrum uirtus et
 integritas'. item 'istum rebus omnibus undique ereptis
 impune eludentem circumfluere et abundare'. <potest qui-
 15 dem et illa res auditorum mentes incendere ut si alicuius
 exaggeres tyrannicum spiritum aut potentiam non feren-
 dam. metum uero excitaris uel propriis uel communi- 505
 bus periculis. propriis ut 'hoc est iudicium, in quo uos de
 reo, populus Romanus de uobis iudicabit'. communibus
 20 autem ut est 'uideor mihi uidere hanc urbem lucem orbis
 terrarum arcem omnium gentium subito uno incendio
 concidentem'. spe quoque animi perturbantur> cum be-
 neficia aut obsequia promittuntur, ut cum fidem Milonis
 Pompeio pollicetur et 'Caelii in omni uita seruitium ob-
 25 strictum uobis ac liberis uestris habebitis'. ira etiam ue-
 hementer animos turbat, ut cum exaggerat Tullius et 164 G
 exclamat in curia sedere socios Catilinae 'o dii immortales!

1 V § 118 || 7 Cic. Verr. Act. I § 42 || 10 Verr. III § 7 ||
 13 ibid. § 9 || 18 Verr. Act. I § 47 || 20 in Catil. III § 11 ||
 24 secund. or. p. Cael. § 80 || 27 Catil. I § 9

1 patres hii quos ui DIIΔ. (ia R) I. L. p. m. a. q. m.
 p. an. os. CAR. AB. CONS. LL. (IL R) ex. q: nihil. a. o.
 (c R) nihil u F S. post. sp o (c R) EX. L. BR || iudices
 om. libri Cic. || limine primo suppl. Halm. limine ipso palimps.
 Vat. Verrinarum limine rell. codd. Cic. || 8 arbitretur libri Cic. ||
 17 metum B metu bD || excitaris scripsi excitari BD || 20 ue-
 dere D || 26 perturbat b || 27 odii inmort. V. BIN. G. S. Q.
 R. P. HAB. in qua urb: uiuimus hichics .N. I. nump. c. BR ||

ubinam gentium sumus? quam rem publicam habemus? in qua urbe uiuimus? hic, hic sunt nostro in numero, p. c.' similes alii permiscetur affectus qui cum ad persuadendum plurimum ualeant, extra causam tamen sunt nec apparere in oratore manifestius debent, ne insidiis indicem 5 capere, non ratione ducere uideatur.

506 His igitur ad fidem faciendam prudenter inuentis ordo rerum est sociandus, quae pars DISPOSITIO uocatur, qua quid dicendum quoue loco, quid penitus omittendum, quo modo etiam et quando et ubi prudenter inspicimus. duplex igitur huius partis est ratio. aut enim 10 naturalis est ordo aut oratoris artificio comparatur: naturalis cum post principium narratio partitio propositio argumentatio conclusio epilogusque consequitur: artificio oratoris cum per membra orationis quae dicenda sunt 15 digerimus. et hoc ex causae utilitate non ex temporis serie coaptamus ut pro Milone factum, cum quaestiones quasdam ante narrationem ut praecudicia refutaret induxit, quod non ex ordine naturae sed ex causae utilitate mutauit: et pro Cornelio primo refutata sunt crimina, 20 quae secuta sunt tribunatum, post ad ipsum tribunatum recursus est factus, quae dispositio artificialis ut diximus nominatur. in Verrem autem naturalem temporum ordinem tenuit, ut primum quaesturam, tum legationem, deinde 25 duas ei praeturas obiceret seruata temporum ratione, quam, nisi causae repugnet utilitas, necessario persequemur. at ubi maiora quaeque potissimum et inuidiosiora purganda sunt, ab his sumitur refutationis exordium, ut pro Cluentio coniecturae partibus expeditis ad praescriptionem legis accessit ordine uidelicet commutato, ne si 30 Cluentium legis adsertione defenderet, fugere causam diffidentia uideretur.

165 G

508 Duabus his officii partibus absolutis ELOCUTIONIS

6 ducere *BR* deducere *r* || 8 qua *R* quia *B* || 9 poenitus *B* || 17 cooptamus *B¹R¹* || 20 prima *B¹* || 25 ei *b* et *BR* || 30 commutatio *B¹R¹* || 31 defenderet et *B¹* ||

cura est intimanda. quae cum constet in singulorum animaduersione uerborum, hoc ab eloquentiae nomine separatur quod illa totius operis <oratorii uirtus est, haec pars habetur officii, cuius Cicero duo quasi fundamenta, duo
 5 dicit esse fastigia. fundamenta Latine loqui planeque dicere, quorum unum Grammaticae loquente didicistis, cum eius uobis insinuata subtilitas est. fastigia uero sunt copiose ornatique dicere, quod non ingenii sed laboris est maximi exercitationis etiam diuturnae, qua non solum
 10 uberior sed illustrior quoque facultas acquiritur.

Huius rei duplex ratio est: una qua in singulis uer- 509
 bis lumen appareat, altera ut dignitas eloquendi copulationis ipsius decore seruetur.> in singulis uero uerbis aut proprium aut translatum mutuatumque conquiritur.
 15 propria sunt uetusta praecipue. nam cum et procures uel nescirent haec dicendi ornamenta uel appetere non auderent, propriis utebantur. sed quia uerborum ueterum iam exoleuit usus, non sunt audacius usurpanda illa, quae cum aetate mutata sunt. itaque ALVCINARI et CER-
 20 RITVM et CAPERATVM similiaque praetereuntes utemur his, quae consuetudo recipiet nec tamen sordidis nisi cum rei sententiaeque uis exigit, ut cum Cicero uolens crudelitatis inuidiam facere ait 'gurgulionibus exsectis reliquerunt' et 'uirgis plebem Romanum concidere'. nec inde-
 25 core Vergilius uitandae humilitatis aucupio LYCHNOS pro LVCERNIS ait. quod si sua res propria uerba non ha- 510
 beat, nouanda sunt aut alienis utendum. nouantur autem duobus modis uerba aut quadam fictione, aut declinatione praesumpta, aut duorum quae usitata sint coniunctione
 30 composita. finguntur maxime cum transferimus, ut qui

23 p. Tullio 10, 21 || 24 Verr. I § 122 || 25 Aen. I 726

6 grammatica *b* || 7 est *om.* *B* || 8 set *d* || sunt orna-
 teque *B*¹ || 12 apparet *D* || 13 uerbis *Halmius* rebus *BR* ||
 15 cum et *B* et cum *R* tum cum *b* || 20 caperratum *BR*
corr. p || praeterientes *B*¹*R*¹ || 22 ut *om. p* || 25 lychinos
R || 29 sunt *r* ||

ποιότητος QUALITATES esse dixerunt, quod nomen
 166 G numquam fuerat in Latinis, quo et auribus temperandum
 et insolentia fugienda. quam uitans Cicero soterem salu-
 uatorem noluit nominare sed ait 'qui salutem dedit'. illud
 511 enim nimis insolens uidebatur. deriuatione quoque fiunt 5
 uerba, quae grammatici PARAGOGA nominarunt, ut dici-
 mus 'floreā rura' et 'campique ingentes ossibus alben-
 quod satis crispa flexione Horatius albicant dicit. his
 plerumque Poetice utitur licet Tullius 'grandiferas posses-
 siones' dicat et 'grandiloquos oratores'. 10

512 Huic diligentiae subiungitur TRANSLATORVM cura
 VERBORVM cum res aut sua non inuenit uerba aut cum
 uolumus splendidius aliquid explicari. ergo aut inopiae
 aut decoris causa transferuntur: inopiae cum dicimus
 'gemmare uitam' et 'luxuriare segetes' lactasque per- 15
 hibemus. desunt enim propria et commoditati sunt
 ascita. decoris uero ut 'bellum subito exarsit'. cum po-
 tuerit dici extitit. et item possumus ab omnibus sen-
 sibus mutuari ut ab oculis 'luce libertatis et odore legum',
 et 'silent leges inter arma' et a gustu 'o nomen dulce 20
 libertatis'. uerum non debet haec translatorum alieno-
 rumque uerborum adfectatio sine moderatione captari.
 nec longe petita debent esse translata ut si dicas <'luxu-
 riosam Charybdim'. uitandum quoque ne turpis sit simi-
 litudinis usurpatio, ut si dicas 'castratam Africani morte 25
 rem publicam' aut 'Clodium stercus senatus'. in hoc

1 Cic. Acad. I § 25 || 4 Verr. II § 154 || 7 Verg. Aen. I
 430 et XII 36 || 8 Carm. I 4, 4 || 9 Phil. II § 101 || 10 Orat.
 § 20. Tusc. V § 29 || 19 Cic. Verr. V § 160 || 20 p. Mil. § 10.
 Verr. V § 163 || 25 ex Cic. de Orat. III § 164

1 ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ *Halmius* poeteta *BR* || 2 quo modo
 et *b* || 4 sed *B* et *R* || 5 deriuatione *R* || 9 poetice *Christius*
 grammaticae *BR* || 10 grandilocos *B*¹ || 14 transferuntur *b*
 transferre *BR* || 16 commoditati sunt *Halmius* commodatus *B*
 (sed a *cad. m. in i corr.*) commodatus *R* (commodantus *corr.*) ||
 17 associata *b* || 19 odor *BR* || 20 o in *B* *erasum* || 23 luxu-
 iosum *B*¹ ||

genere transferendi etiam allegoriam poetae praecipue
 nexuerunt. et Cicero 'cum [dicit] senatum a gubernaculis deiecisses, populum Romanum e naui exturbasses, ipse archipirata cum grege praedonum impurissimo plenissimis uelis nauigares'. et in Pisonem 'ut qui in maximis tempestatibus ac fluctibus rei publicae nauem gubernassem saluamque in portu collocassem, frontis tuae nubeculam et collegae tui contaminatum spiritum pertimescerem?' usurpatis ergo haec simul pluribus uerbis ^{167 G}
 elocutus est, quae suis fortasse angustius aut humilius diceret. item translata quodam modo sunt, quae aut ex parte totum aut ex toto partem aut ex uno plures monstrant aut ex pluribus singula. ex parte totum ut 'in puppim ferit' aut 'me isdem parietibus tuto esse tecum' ¹⁵ pro 'eadem domo'. hunc tropum metonymian-grammatici memorarunt, catachresin etiam Graeci, quam nos abusionem dicimus ut cum perhibemus 'naturam deorum' pro 'substantia'. in coniunctis uero uerbis orationisque ⁵¹³ contextu seruanda sunt haec ut constructio coagmentata et conclusio perfecta proueniat et quodam schemate dictio uenustetur.

Iam COMPOSITIONIS praecepta percurram, cuius ⁵¹⁴ uitium maximum est hiulcas et asperas, frenos etiam, iotacismos mytacismos labdacismos homoeoprophora *dysprophora* et *pólysigma* non uitare uel cuiuslibet litterae assiduitatem in odium repetitam ut 'sale saxa sonabant' et 'casus Cassandra canebat'.

2 de domo s. § 24 || 5 § 20 || 14 Verg. Aen. I 115 Cic. Cat. I § 19 || 15 ex Cic. Orat. § 93 sq. || 26 Verg. Aen. V 866 || 27 ibid. III 183

2 et *BD* ut *b* || dicit *del. Halmsius* || 4 archipirata *B¹* || impurissimo *Halmsius* impurissimum *BD* impurissimus *b* || 9 simul *scripsi* similiter *BD* || 10 suis propriis *D* || angustius *B¹* || 14 hisdem *BR* || toto *B¹R* || 15 metonymiam *R* || 16 memorarunt *B* nominarunt *R* || 17 ut est *b* || 24 iotacismos *BR* || omoeoprofora *B¹R¹* omoeoproforan *b* || *dysprophora add. Halmsius* || 25 polysigmia *BR* polysigmata *Halmsius* || 27 casandra *B¹* ||

MYTACISMVS est cum uerborum coniunctio M litterae assiduitate colliditur ut si dicas 'mammam ipsam amo quasi meam animam'. LABDACISMVS ubi L plurimum dissonat ut si dicas

sol et luna luce lucent alba leni lactea.

5

IOTACISMVS ut si dicas 'Iunio Iuno Iouis iure irascitur'. POLYSIGMA ubi S littera crebrius geminatur 'Sosia in solario soleas sarciebat suas'. HOMOEPROPHORON est cum dicitur

o Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti.

10

DYSPROPHORON ut si quis dicat. 'persuasitricēs praestigiatrices atque inductrices strigae'. ASPERAE inter paenultimum ultimumque uerbum maxime uitandae, cuius exemplum est si dicas 'phaleras ablatas gratis', aut si iuret auriga 'per lora per flagella per frena'. HYLCAE sunt cum in ea parte, quam diximus, similes uocales ac similiter longae conlisam hiantemque structuram faciunt ut si quis dicat 'suscepisse se liberos secundo omine', et ut Tullius pro Milone ait 'auctoritate publica armare'. quod quidem artem dissimulans plerumque appetit uoluntate.

517 Vitandum similiter ne in eodem loco tres aut quattuor longas breuesque continue ponamus neue in notissimos uersus et maxime <heroicos structura fundatur iambicosque uersus, quamuis eos Cicero non euitet cum dicit 'senatus haec intellegit consul uidet' et heroici uersus

10 Ennii Ann. 113 Vahl. || 14 Cic. Verr. IIII § 29 || 19 § 2 || 26 Catil. I § 2

1 moetacismus B moetacismos R || M add. in B sup. lin. || 2 amo b ama BR || 6 ioui b || 7 polysigmia B || geminatur ut Db || sosia B corr. ex socia || 8 omoeoproferon b omoeaproferon B omoeoproferon R || 10 tali om. B¹ || 11 disoproferon Rb disoproferon R || praestrigiatrices b || 12 strigae Halmsius triges B tigres Rb || 13 uerborum R¹ || 17 faciunt b faciant BR || 18 omine b homine BR || 20 uoluptate B¹ || 24 maxime in b || iambico*** uersus B inter iambicosue uersus b ||

finem uel initium non declinet cum dicit 'o miserum cui peccare licebat' et in Academicis 'latent ista omnia, Varro, magnis obscurata et circumfusa tenebris' et in Verrinis plenum uersum, una quidem syllaba mutilum, fuderit
 5 cum dicit 'cum loquerer tanti fletus gemitusque fiebant'. nec finem uitauit elegiaci cum ait 'oderat ille bonos'. incurrit etiam in hendecasyllabi phalaecii petulantiam dum dicit 'successit tibi Lucius Metellus'. hic tamen uir et longo opere et ipsa sui maiestate defenditur. ceterum
 10 in clausulis uitiosissimum reperitur. animaduertendum autem ne cum similitudinem uersus effugimus bonam clausulam transeamus, ut si timeas dicere 'strepitumque plagarum' cum pla longa sit et bonam clausulam fecerit.

Vitandum etiam [eodem loco] cacemphaton uel inter- 518
 15 positione uel commutatione uerborum. inhonesta enim exempla sunt ut 'arrige aures Pamphile' ut est 'atque ereptae uirginis ira'. in his enim sordescit oratio. uitandi etiam freni, qui fiunt ex asperrimis litteris in unum concurrentibus, ut est Terentii in Hecyra

20 per pol quam paucos reperias meretricibus
 fidelis euenire amatores Syra.

et ab isdem litteris incipientia ut est 'non fuit istud iudicium iudicii simile iudices'. et in eadem desinentia, ut 'fortissimorum proximorum fidelissimorumque sociorum' 169 G
 25 in eodem uitio habentur. item penitus fugiendum breues syllabas continuare quam plures ut est illud Sereni
 perit abit auipedis animula leporis.

2 Acad. II § 122 || 5 Verr. IIII § 110 || 8 Cic. Verr. III § 43 || 12 Verr. V 162 || 16 Ter. Andr. V 4, 31. || Verg. Aen. II 413 || 20 I 1, 1 || 22 Cic. p. Cluent. § 96

3 magis *BD* || 4 syllabā utillum *B* || 6 elegiaci cum ait *Halmius* elegi sicut ait *BD* (*sed B* ait*). || 7 endecasyllabi *BD* || falleucii *B* phaletii *D* || 9 magestate *B*¹ || 12 que *om.* *B*¹ || 14 eodem loco *deleui* || cacenfaton *B* cacenfatem *R* || 16 pamphyle *R* || 18 freniq;fiunt *B*¹ || 19 haecyra *B* haecira *R* || 20 repperias *R* || 21 fideles *b* || 22 hisdem *BR* || istum *B*¹*R*¹ || 27 perit abit auipedis

519 His breuiter intimatis pedes sunt asserendi quibus clausulae decenter aptentur. quos quidem Cicero quadam permixta confusione perturbat dum dicit modo ditrochaeo concludendum, modo paeonem primum probat incipientibus, modo finientibus *quartum*, modo dochmium, 5 qui constat ex breui, duabus longis, breui et longa, cuius exemplum posuit 'amicos tenes', item amphimacrum pedem et rursum dactylicum numerum laudat. modo anapaesticum modo † dithyrambum laudat nec tamen certa sententia est. ego tamen compendiosiora percurram, ut 10 in hac silua quibusdam uidear praeire tramitibus.

520 In monosyllabis inspiciendum utrum finalis longa breuisne sit. si enim longa est, praeire debet trochaeus, ut est Ciceronis 'non scripta sed nata lex' aut 'debet esse legum in re publica prima uox', quae tamen pendente 15 sensu apta conclusio. at uero si breuis fuerit monosyllaba, iambus aut anapaestus antecedit, ut ait Sallustius 'tota autem insula modica et cultibus uariis est'. breuem uero breuis aut longam longa non sine uituperatione sectatur ut si dicas 'ista res mea est' aut contra, quod Ci- 20 cero pro Ligario 'non tu eum patria priuare, qua caret, sed uita uis'. quod uoluntate orator, non errore <composuit. uerum hoc de monosyllabo superius praeceptum in colo melius collocamus aut commate non in fine sententiae. 25

521 Dissyllaba uero iambico numero non iure clauduntur, 170 G uel si paenultimus spondeus mox iambus aptetur ut si

2 Orat. § 215 sqq. || 14 p. Mil. § 10 || 18 ex Hist. lib. III || 21 § 11

I. C. Scaliger poet. II 39 perit auita uipedis *BR* || 5 finientibusque *B*¹ || *quartum add. Halmsius collato Cic. de Orat. III § 183* atque illi philosopho (*Aristoteli*) ordiri placet a superiore paeone (*i. e. ab eo, qui a longa syllaba oritur*), a posteriore finire || *dochmium BR* || 7 *amphimacrum B* || 8 modo anapaest. — laudat *om. E* || 9 *dytyrambicum R* (*corr. dytyriambicum*) *d**1*ambum B detirambicum b corrupt. signum add. Halmsius* || 16 *sensui B*¹ || *apta est b* || 18 *insola R* || 21 *cum Rb enim B ergo libri Tulliani* ||

dicas 'tenui seruos meos', aut pyrrichius pro iambo ut
 'consul uidet'. at bona clausula est ex iambo et spondeo
 uel ultimo trochaeo ut siquis dicat 'patria continet bonos
 ciues' uel asserat caput legis'. cauendum est autem ne
 5 aut duo iambi aut iambus et pyrrichius in fine ponantur,
 ut siquis dicat 'pugnare inuenes pro parentibus suis'.
 cauendum etiam ne pyrrichius post pyrrichium ueniat et
 quattuor breues faciat ut siquis dicat 'perdidi bona mea'
 aut post pyrrichium trochaeus spondensue ut si dicas
 10 'conqueritur sua facta' aut 'imputat sibi demens'.> sed
 et trochaeus et iambus uel pro iambo post trochaeum
 pyrrichius malam clausulam faciunt. hoc enim finem ele-
 giaci pentametri turpiter reddit. quid enim interest utrum
 dicas 'omnia nempe uides' an uero dicas 'aspice facta
 15 mea'. bene autem ponuntur uel duo trochaei uel tro-
 chaeus et spondeus in fine clausulae ut siquis dicat 'haec
 est bonorum ciuium magna cura' aut 'haec sunt, quae
 maximi principes sola curant'.

Trissyllabis clausulam terminantibus lex est, si modo 522
 20 eam uelis molliter fluere, ut trochaeo praecedente paenul-
 timo molossus subsequatur, siue longam habeat nouissi-
 mam syllabam siue breuem iure metrico, ut illud est
 Tullii 'mare fluctuantibus litus eiectis'. fit autem pessima
 clausula si pro trochaeo paenultimo spondeum praeloca-
 25 ueris, ut si dicas 'mare fluctuantibus rupes eiectis'. item
 pessima si pro trochaeo pyrrichium praemiseris ut si dicas
 'mare fluctuantibus apex eiectis'. item uitiosa est con-
 clusio si nouissimi molossi prima syllaba breuis fiat, quam-
 uis trochaeo rite praemisso. tunc enim heroicum comma
 30 nascitur ut si qui dicat 'litus amicis'. item bona clausula

23 p. Rosc. Am. § 72

3 uel si *b* || 5 pyrrhicius *B* et sic plerumque || 6 pro pa-
 rentibus suis parentibus *B*¹ properantibus suis parentibus *D*
 6 spondius *B*¹ || 12 causulam *B* item u. 16, 19 et p. 174, 7 || hoc *r*
 hunc *BR* || elegia*ci*penta metri*tur piter *B* || 18 DE TRI-
 SYLLABIS (TRISSYLLABIS *R*) post curant add. *BR* || 19 tris-
 syllabis *R* || 21 molossus *R* et ita fere semper || 25 fluctibus
*B*¹ || 30 qui *B* quis *b* om. *R* || litus om. *B*¹ ||

- fit si pro nouissimo molosso ionicus minor ponatur post trochaeum, ut si dicas 'mare fluctuantibus litus agitantibus'.
- 171 G sed in hac clausula cauendum ne pro trochaeo paenultimo spondeus ponatur. nam tunc si solueris tertiam molossi, in uitium cadis, quale incidit Cicero cum dicit 'si te semel ad meas capsas admisero'. si autem paenultimo trochaeo mediam molossi solueris, pulchram clausulam feceris, ut si dicas 'litus Aemiliae'. item trochaeo paenultimo pulchre etiam tertia molossi resoluitur ut si dicas 'litus aequabile'. item si trochaei paenultimi longam soluerimus et primam molossi ultimi, fit elegans clausula ut est 'curas regere animorum'***.
- 523 Εἰρωνεία est simulatio, in qua aliud uerbis significamus, aliud re ipsa sentimus ut est principium pro Ligario 'nouum crimen Gai Caesar'. παράλειψις est praeteritio cum *quasi* praetermittentes quaedam nihilo minus dicimus. ἀποτροπή est in aliquem districta conuersio frequens apud Ciceronem ac nobilis figura. hoc est cum in aliquem sic conuertimus actionem ut ex ea indices doceamus. διαπόρησις est <addubitatio, qua figura utimur cum ueluti dubitantes ab ipsis iudicibus inchoamenti consilium postulamus ut est pro Cluentio 'equidem quo me uertam iudices nescio'. et pro Cornelio 'pugnem contra nobilissimorum hominum studia consilia rationesque eorum aperiam?' et cetera. ἐρώτημα est interrogatio, qua figura utimur, cum interrogando aliquid acerbamus et
- 524

5 diu. in Caec. § 51 || 12 Caput de figuris ex Aquilae Romani libri § 7 — 46 sumptum est || 15 p. Lig. § 1 || 22 § 4 || 23 p. Corn. II 1

6 admise B¹ || 8 pulchra B¹ || 11 curas regere animorum om. BR: in B sic pergitur in eodem uersu clausula ut est ironia est simulatio, adiectum in marg. manu paulo recentiore DE FIGVRIS. item curas gerere animorum. DE FIGVRIS add r in marg. lacunam indicauit Halmsius, quem uide || 15 paralemsis BR || 16 quasi Aquila § 8 om. BR || 17 ad aliquem b || 20 dubitatio Db || 24 'hominum uoluntates? studia etc. Aquila, ut in Capella quoque scribendum est, nisi error est ipsius' Halmsius || cogitationesque Aquila || 26 acerbamus Halmsius acernamus BD ||

exaggeramus eius inuidiam. πύγμα est quaesitum, quae
 figura a superiore eo differt quod interrogato una uoce
 tantum responderi potest, quaesito autem nisi pluribus
 responderi non potest, ut cum dicimus 'qua igitur ratione
 5 bellum geremus? quae auxilia nobis parata erunt? quis
 erit qui subuenire uelit, cum tam acerbe socios> tracta-
 uerimus?' διατύπωσις est descriptio uel deformatio, cum 172 G
 rebus personisque subiectis et formas ipsas et habitus
 exprimimus, ut Tullius pro Milone 'si haec non gesta au-
 10 directis sed picta uideretis' et deformat Milonem in reda
 sedentem paenulatum cum uxore item Clodium cum equo
 et delectis uilla egredientem, et cetera. ἀντεπαγωγή
 contraria inductio. haec figura est cum aliquid difficile
 est et contrarium conferimus, ut Cicero de rege Ptolemaeo
 15 'difficilis ratio belli gerundi at plena fidei, plena pietatis'
 et cetera. διακυμῶς est eleuatio uel † impressio. in hac 525
 figura laudantes quae dicuntur ab aduersariis dissoluimus,
 qualis est in Mureniana totus ille in Sulpicium locus de
 iure ciuili. μεταστάσις est transmotio quaedam hoc est
 20 cum rem a nobis alio transmouemus sed non ita ut ibi
 totam causam constituamus. alioquin status incipit esse,
 non figura.

Hactenus de sententiarum figuris. nunc ad ELOCV- 526
 TIONVM FIGVRAS transeamus. sed uolo breuiter memo-
 25 rare quot genera sint elocutionis quotque modis ea uten-
 dum sit. est igitur familiaris omni narrationis generi,
 quam graeci εἰρομένην λέξιν appellant. quae ita conecti-
 tur, ut superiorem elocutionem semper proxima conse-

9 § 54 || 15 fr. de rege Alex. 3, 4 || 18 § 25 sqq.

1 aggeramus B¹ || 2 interrogato *Ruhnkenius* interroganti
BD || 9 si haec nunc gesta audistis facta uideretis et mil-
 lonem *BR* emendauit et suppleuit *Grotius ex Aquila* || 12 et
 dilectis *b* || antisegoge *BR* || 14 ptolomeo *BR* || 16 dia-
 sirmos *BR* || impressio *BR* inrisio *Halmius* || 17 ludentes
Ruhn. ex *Aquila* || ab om. *B¹* || 19 transmutatio *b* || 26 omni
Halmius omnis *BR* || 27 εἰρομένην *Rob. Stephanus (ad Aquil. 18)*
 epimonem *BR* epimonen *r* || conectuntur *b* || 28 consequa-
 tur *Halmius* consequantur *BR* ||

quatur. ea historiae conuenit et narrationi et non conuersum neque circumscriptum eloquendi genus desiderat sed fusum atque continuum ut illa sunt in Miloniana ‘occi-
 527 di, occidi non Spurium Maelium, quod annonae leuandae
 iacturis’ et cetera. est alia quam περίοδον Graeci appel- 5
 lant, quae sententiam quadam circumscriptione definit
 atque determinat, quale est in Caeciniana ‘si quantum in
 agro locisque desertis audacia potest, tantum in foro iudi-
 173 G ciisque impudentia ualeret, non minus nunc Aulus Caecina
 cederet Sexti Aebutii impudentiae quam tum in ui faciunda 10
 cessit audaciae’. quae multis constat ex membris quae
 κῶλα Graeci dicunt, et ex caesis quae κόμματα appellant.
 528 MEMBRVM est pars orationis ex pluribus uerbis <absolute
 aliquid significans hoc modo ‘etsi uereor iudices ne turpe
 sit pro fortissimo uiro dicere incipientem timere’. CAESVM 15
 autem est pars orationis ex duobus aut pluribus uerbis
 nondum quicquam absolute significans. quamquam cae-
 sam dicamus orationem, cum singula uerba quoduis signi-
 ficantia proferuntur ut est ‘quis est iste Lollius, qui sine
 ferro ne nunc quidem tecum est? quis est ille Lollius 20
 armiger Catilinae, stipator tui corporis, concitator taber-
 nariorum, percussor, lapidator curiae?’ et in Verrinis ‘co-
 mites illi delecti manus erant tuae, accensi medici aruspi-
 529 ces scribae manus erant tuae’. uerum superior periodos
 constat ex duobus membris et ex tribus et ex quattuor, 25
 interdum et sex. quamuis ex uno membro putent non
 nulli posse> compleri, quam μονόκωλον περίοδον appel-
 lant, cum sit colon potius. optima igitur oratio fiet si

3 § 72 || 7 § 1 || 14 p. Mil. § 1 || 19 Cic. de domo sua
 § 13 || 22 II § 27

1 ea *Halminus ex Aquila* et *BR* || 3 sed fusum *Ruhn.*
 defusum *BR* difusum *b* diffusum *r* || occidi occidi *B* occidi
Rb || 4 melium *BR* || annonae leuandae iacturis *BR* annona
 leuanda et iact. *Halminus* annona leuanda iacturisque *Cic. et*
Aquila || 7 in agro locisque *Halminus* in alogis quae *B* in alo-
 cisa *R* in agris locisque *D* || 10 ebutti *B* ebuttii *R* || quan-
 tum *BR* || 17 nondum quicquam *Aquila* dum quicquam *BD* ||
 19 iste *add. E om. BD* || 27 quam *Halminus* quem *BR* ||

nunc ex ambitu periodico nunc ex illa continuatione perpetuae elocutionis aptetur, non numquam caesis interrupta fuerit, aliquando colo consocietur. differt autem 530
 figura elocutionis a figura sententiae hoc quod sententiae
 5 figura immutato uerborum ordine manere potest: at uero
 figura elocutionis ipso uerborum mutato ordine manere
 non poterit, quamuis plerumque fieri potest ut sententiae
 figura coniungatur cum elocutionis figura ut in ironia,
 quae figura est sententiae, epanaphora permiscetur, quae
 10 est elocutionis.

Sunt igitur figurae elocutionis aliae ad ornandam 531
 tantum et quasi pingendam orationem accommodatae,
 quibus nunc utimur. ἀντίθετον id est compositum ex 174 G
 contrariis cum uerba pugnantia inter se paribus uocibus
 15 colliduntur uel paria paribus opponuntur ut est Ciceronis
 ‘domus tibi deerat, at habebas: pecunia superabat, at
 egebas’ aut si dicas ‘in pace ad uexandos ciues acerrimus
 in bello ad expugnandos hostes inertissimus’. ἰσόκωλον
 aequatum membris, quod fit non [in] pugnantibus inter se
 20 uerbis sed paribus exaequatis, ut si dicas ‘classem specio-
 sissimam et robustissimam instruxit, exercitum pulcherri-
 mum et fortissimum legit, sociorum maximam et fidelis-

16 uulgo fragm. Scaur., at u. Halmii rhetores p. 30, 1

2 nonnumquam *Ruhn.* (ad *Aquil.* § 19) nonnullam *BR*¹
 nonnulla *br* || 3 consocietur *Grotius* consociet *BR* || 5 po-
 test at uero figura elocutionis ipso uerborum mutato (mo-
 tato *D*) ordine manere *add. DE om. BR* ‘supplementum in *codd.*
reliquis factum uidetur ac potius ex Aquila sic scribendum
 quod sententiae figura inmutato uerborum ordine [manet ni-
 hilo minus, elocutionis autem inmutato uerborum ordine]
 manere non poterit’ *Halmius* || 8 figura coniungantur *BR*
 (sed n in *R punct.*) || 11 DE FIGVRIS ELOCVTIONIS (ELO-
 QVVTIONIS *R*) *BR* || ornandum *b* || 12 quasi ad *r* || commo-
 datae *BR corr. Koppius* || 13 oppositum *Ruhnkenius* || 14 re-
 pugnantia *Grotius* || 15 ut est ē ciceronis *B*¹ || 17 acerri-
 mus — inertissimus *b* acerrimos — inertissimos *BR* || 18 ex-
 pugnandos *b et codd. Aquilae* pugnandos *BR* depugnandos
Halmius || 19 in *del. Halmius* || 21 extruxit *BR em. Ruhn.* ex
Aquila ||

simam manum comparauit'. πάριον prope aequatum. haec figura differt a superiore, quod ibi omnium membrorum uerba paria sunt numero, hic uno uel altero addito
 532 in quouis loco cetera excurrunt. ὁμοίωτον simile casibus. nam ex eo nomen accepit, quod cola omnia in 5 eosdem casus cadunt ut est 'huic socios uestros criminanti et ad bellum uos cohortanti et omnibus modis ut in tumultu essetis molienti'. ὁμοιότερον simili modo determinatum. differt a superiore quod *illud* et casu et sono simili postrema <uerba determinat, hoc uero soni 10 tantum similitudine sub quacumque uerbi enuntiatione componitur. παρονομασία leuis inmutatio uerbi ac nominis id est cum syllaba aut littera mutata diuersa significat ut si dicas 'praetor iste uel potius praedo'. πλοκή id est copulatio, in qua idem uerbum aut nomen continuo 15 positum diuersa significat ut est 'sed tamen ad illam diem
 533 Memmius erat Memmius'. παλλογία iteratio. haec figura repetito uerbo aut nomine non diuersa uult intellegi sed uehementius repetita significat ut est 'nos nos dico aperte, nos consules desumus'. ἐπανάληψις repetitio. 20 haec figura a superiore distat, quod illa eadem parte orationis repetita coniungitur aut uno alteroue uerbo interposito. at haec non una parte orationis > sed prout libuerit sociatis uerbis ut est 'non potest, iam non potest haec libera ciuitas esse'. 25

ANADIPLOSIS est REDVPLICATIO. optima est cum

16 Cic. fragm. p. 468 Or. (1) || 19 or. Catil. I § 3

2 omnium membrorum uerba *Ruhnkenius* omnia membrorum genera *BR* || 4 cetera *BR* pariter *Aquila recte* || 8 molienti *Ruhnkenius* uolenti *BR* || 9 illud *add. p* || 12 paronomasia *B* || 14 dicas *p* dicat *BD* || iste *Ruhnkenius* (*ad Aquil.* 27) est *BD* || 15 nomen bis continuo *Aquila* § 28 || 16 illum *Aquila* || 17 erat Memmius *add. Grotius ex Aquila* || palinlongio *B* palinlogion *D* || 19 nos non dico aperte *E* nos aperte *BD* || 20 nos ante consules *om. B* || epanalempsis *B* epanalemsis *D* || 23 una parte *BD* una parte interposita *b* || 26 reduplicatio *Habnii* replicatio *BR* || optima est scripsi optime *BR* ||

ea, quae in priore membro postrema ponuntur, in posteriore prima repetuntur ut est illud Terenti

‘negat hanc sibi cognatam Demipho?

hanc Demipho negat esse cognatam?’

- 5 *προκαπόδοσις* redditio orationis id est cum nomen in postrema parte membri aut eadem quaecumque pars orationis redditur, ex qua idem membrum coepit, ut si dicas ‘tibi calamitates imputare debet res publica, *tibi*’. *ἐπαναφορά* 534. relatio, quotiens per singula membra eadem pars orationis repetitur hoc modo ‘Verres calumniatores apponebat, Verres de causa cognoscebat, Verres pronuntiabat’. *ἀντιστροφή* conuersio. haec figura hoc differt a superiore, quod *in* illa ab eadem parte orationis saepius incipitur, hic in eadem terminatur, ut est pro Fonteio ‘*frumenti* 15 *maximus numerus e Gallia, peditatus amplissimae copiae e Gallia, equites numero plurimi e Gallia*’. *συμπλοκή* conexio. nam et incipit saepius ab una parte orationis et totiens in unam eandem desinit ut est ‘quis legem tulit? Rullus. quis decem uiros quos uoluit creauit? idem 20 Rullus’. *πολύπτωτον* ex pluribus casibus *quod* cum 535 saepius initium ab eadem parte orationis fiat, illa ipsa pars declinationibus aut numeris immutatur per casus, ut est ‘senatus iussit, senatui placuit, senatum certum est praecepisse, a senatu delectus est’. *συνωνυμία* est communio nominis, quotiens uno uerbo non satis dignitatem rei aut magnitudinem demonstramus ideoque ad eandem significationem plura conferimus. *ταυτολογία* est eadem

3 Phorm. 2, 3, 5 || 10 secundum Cic. Verr. II § 26 || 14 ex parte amissa 4, 8 || 18 secundum Cic. de lege agr. II § 22

2 Terentii *br* || 5 *proapodosiς BR* || redditio radiationis *B¹R¹* || 8 *tibi BR publica tibi b* || immutare debes publica *BR* || *tibi add. Halmius* || 9 est relatio *b* || 13 in *add. Halmius* || 14 hic *B* haec *Rb* || *frumenti add. Grotius* || 16 *synplocē BR* || 19 *post tulit? Rullus colon* quis tribus sortitus est? Rullus *uidetur excidisse Halmio* || 20 *quod add. Halmius* || 23 *senatus iussit* [in hoc exemplo *Capella Aquilam, ducem suum, reliquit* *Halmius* ||

pluribus uerbis significatio. hoc differt a superiore, quod
 176 G ibi singulis uerbis eadem res, in hac plurimis significatur.
 536 κλῖμαξ est ascensus ut est Ciceronis pro Milone 'neque
 uero se populo solum sed etiam senatui commisit, neque
 senatui modo sed etiam publicis praesidiis et armis, neque 5
 his tantum uerum etiam eius potestati, cui senatus totam
 rem publicam commiserat'. ἀκύνδετον est solutum, cum
 demptis coniunctionibus, quibus uerba aut nomina con-
 ectuntur, singillatim <unum quodque enuntiamus ut est 'ex-
 pecto uim edicti, seueritatem praetoris, faueo aratori, cupio 10
 [supplico] octuplo damnari Apronium'. διεzeugμένον dis-
 iunctum appellamus, cum diuersis redditionibus uerborum
 cola disiungimus siue duo siue plura hoc modo 'Capuam
 colonis deductis occupabunt, Atellam praesidio commu-
 nient, Nuceriam, Cumas multitudine suorum optinebunt, 15
 537 cetera oppida praesidiis deuincient.' † ἀντεzeugμένον
 iniunctum. haec figura a superiore hoc differt, quod ibi
 singulis membris singula diuersa redduntur, hic plura in
 uno coniungimus ut est 'quorum ordo ab humili, fortuna
 a sordida, natura a turpi ratione abhorret'. hoc enim 20
 postremum abhorret praedicta coniunxit. πλεοναζμός
 est plus necessarium, cum uerba quaedam > adicimus non

3 § 61 || 10 Cic. Verr. III § 28 || 13 Cic. de lege agr.
 II § 86

5 praesidiis Cic. et Aquila sociis BR || 7 cum demptis Hal-
 mius cum ademptis E ut eademptis B ut ademptis Rb ubi
 ademptis con. Kopp. || 9 unumquemque B¹ || enuntiamus D
 nuntiamus B || 10 aratori Cicero oratori B et Aquila ra-
 tori D || 11 supplico del. Halmius || Apronium B Aphroni-
 um D || diezeumenon B dieteumenon D || 14 Atellam p
 tadelam BD || 15 numeriam BD || Cumas Aquila cum hac
 BD || sociorum D || 16 deuincient B deuincient Db || Anti-
 zeugmenon B Antezeumenon D Epezeugmenon Grotius at cf.
 Halmius ad Aquilam p. 36, 14 || 17 hoc add. p || 18 diuersa
 BD uerba b || 19 humili D || 20 a et natura a add. Halmius ||
 sordida nitorpiratione B sordida turpi ratione B natura add.
 Ruhnk. ex Aquila || 21 praedicta B corr. ex praeterea ||
 22 plus quam necessarium Grotius || adicimus Halmius dici-
 mus BR ||

enuntiandae rei necessaria, sed magnitudini cumulandae ut si dicas Cato ille cum suffecerit nomen dixisse, ad amplitudinem adicimus ille. ἔλλειψις est detractio, contraria superiori figura, cum uerbo aliquo minus dicto rem
 5 sentiendam potius praeterimus, ipsa celeritate gratissimi. hae sunt elocutionis figurae, quas quidem non oportet uelut studiose copulatas in unius conceptionis sententiam conglobari.

Nunc ordo praecepta MEMORIAE subministrat, quam
 10 quidem constat esse naturalem sed et arte adiuuari posse 177 G non dubium est. haec autem ars breuibis praeceptis sed magna exercitatione formatur. cuius partis hoc munus est ut non tantum firma uerum etiam celeri comprehensione res uerbaque percipiantur. tenenda uero sunt non
 15 ea tantum, quae a nobis inuenta sunt sed etiam quae ab aduersario in agendo tractata sunt. Simonides huius rei praecepta inuenisse perhibetur poeta idemque philosophus. cum enim conuiuii locus subito conruisset nec possent propinqui obtritos internoscere, discumbentium
 20 ordinem nominaque memoria recordante suggessit. quo admonitus intellexit ordinem esse qui memoriae praecepta conferret. is uero in locis inlustris meditandus est, in quibus species rerum sententiarumque imagines collocandae sunt ueluti nuptiarum uelatam flammeo nubentem
 25 aut homicidae gladium uel arma detineas, quas species locus tamquam depositas reddat. nam id quod conscribitur cera continetur et litteris, quod memoriae mandatur in locis tamquam in cera paginaque signatur. imaginibus uero quasi litteris rerum recordatio continetur. sed ut 539

9 hoc caput est ex Fortunatiano III 13

1 magnitudinis cumulatτα BR m. cumulandae b magnitudini cumulandae Grotius || 2 Cato ille E antole BR¹ antoille br M. Cato ille Halmius || 3 eglipsis BR¹ eclipsis b || 4 figurae b || 5 gratissimam b || 16 contracta b || 18 lacus B¹ || 22 his uero BR || 26 locus BR locis b || depositas BR depositas memoria b || nam BR nam sicut b nam sic r || 27 litteris quod B litteris sic quod R (?) b ||

diximus, magnam exercitationem res laboremque conquirit, in qua illud obseruari compertum est, solere ut scribamus ipsi quae facile uolumus retinere, deinde ut si longiora fuerint, quae sunt ediscenda, diuisa per partes facilius inhaerescant, tum apponere notas rebus singulis oportebit his, quae uolumus maxime retinere, nec uoce magna legenda sunt, sed <murmure potius meditanda et nocte magis quam interdiu maturius excitari memoriam manifestum est, cum et late silentium iuuat nec foras a sensibus auocatur intentio. est quidem memoria rerum atque uerborum, sed non semper ediscenda sunt uerba nisi spatium meditandi tempus indulserit sat eritque res ipsas animo tenuisse praesertim, si nihil eius munere naturali prouenerit.

178 G
540

ACTIONEM apud ueteres appellabam, quam nunc PRONVTIATIONEM uulgo dici non nescio. ea praestat [oratio] ut concilietur auditor, ut ad fidem persuasione ducatur, ut animorum motibus incalescat. eius partes sunt tres: uox, uultus, gestus. his ut plerique putant cultus uel habitus oris accedit. uox et natura constat et > quadam scientia modificata seruatur. in natura qualitas uocis et quantitas dispensatur. scientia uero, quo modo ea utaris, assequitur et quid oporteat obseruare. bonitas uocis constat claritate firmitate suauitate. quae omnia nutriuntur cibi potus coitus obseruantia praecipueque, ut corpus deambulando moueatur intra breue spatium reditu maturato. qui motus cum digestionem facilem praestat, sine dubio purgat et uocem. nimia excursio uel longa deambulando extenuat ac fatigat. post hanc ambulationem

15 — p. 183, 8 cf. Fortunat, III c. 15 sqq.

2 obseruare R || 5 inhaerescant *Halmius* inhaerescunt BR || 6 quas R || 9 nec B corr. e ne || 10 uocatur BD corr. *Halmius ex Fortun. p. 129, 23* || 12 sateritque *Halmius* saterit qui B sat erit cui D || 13 tenuissem D || 17 oratio *deleui* oratori *Halmius* || 20 uox ex b || 23 ea utaris p cantaris BR caute (canta b) res br cf. *Fortun. p. 130, 13* || 26 deambulando BR deambulatio r ||

statim nos ad studia conferamus priusque quam sit dicen-
 dum, uocem lectione coloremus. nec ab initio claman- 542
 dum sed tenui murmure inchoandum, quo sensim uocem
 possis efferre. ad curandam autem uocem plerique per-
 tinere dixerunt, ut sedentes paucissimos uersus lenta et
 graui proferant uoce, deinde per gradus paulatim erigant
 sonum, per eosdemque gradus recolligatur oratio, quo sine
 damno ad murmur usque perueniat. uultus uero pro 543
 sententiae dignitate mutandi sunt sed non ita, ut histrio-
 nibus mos est, qui ora torquendo ridiculos motus spectan-
 tibus praestant. significanda enim, non spectanda sunt
 ista, quae actio uultusque commendat. sed oculorum in
 hac parte magna moderatio est, qui tum hilaritate, tum
 intentione, tum minaci mouentur aspectu. nec nimium
 grauioribus superciliis premendi aut petentibus frontem
 nudandi sunt oculi, quod in Pisone Tullius amare uitupe-
 rat. nec mollius agitandi sunt gestus aut muliebriter la-
 tera deducenda sunt. nec iactanda deformiter ceruix, ne
 in illas Hortensii deducatur inlecebras, quibus etsi uenuste, 179 G
 tamen non uidebatur uti uiriliter. ad summam gestus
 non is oratori tenendus est, quo scaenae placere uidentur
 actores. manus in contentionibus fusa porrectius, in ser-
 mocinatione uel narratione contracta, praecipueque in hac
 parte praestandum est ut deceant cuncta, quod prudentia
 25 magis quam ulla praeceptionis huius arte seruatur.

Iam nunc ordo admonet promissorum ut PARTES 544
 ORATIONIS excurram, quas <quidam subtilius duas, alii
 quinque, non nulli plures esse dixerunt. qui autem duas
 asserunt, unam qua docemus iudices, aliam qua mouemus,
 30 aduertunt, et in docendo tam narrationem quam confir-
 mationem partis adscribunt, in mouendo autem prooe-

16 in Pis. § 14 p. Sest. § 19 || 20 cf. Cic. Brut. § 303

2 colemus *Grotius* || 3 quo sensim *scripsi* quae in similem
BR quo in similem *br* || 5 ut *om. B¹* || 18 nec in illas *b* ||
 21 his *B* || 23 contracta *B corr. e* contra || 24 deceat *BR* ||
 26 ammouet *B¹* ammonet *R* || 28 nonnulli *E* non *BD* ||
 31 partes *b* ||

mium et epilogum nexuerunt, quia et initio praeparandus est et commouendus sententiam prolaturus auditor. qui uero quinque dixere partes, rationalem ordinem persecuntur. nam est exordium narratio propositio argumentatio peroratio.

5

545 EXORDIUM est oratio noscendae causae praeparans auditorem. eius uirtutes sunt tres, ut attentum ut docilem ut beniuolum faciat auditorem. attentum facimus si magnam rem geri, si nouam, si publicam aut plurimorum dicimus, docilem si de causa aliquid strictim, quo instruamus iudicem, profe-^{ratur}, beniuolum aut a re aut a persona facimus, a persona autem aut nostra aut iudicum aut aduersariorum. a nostra, si quod fauorabile gessimus commendamus, aut si quod obest causae diluimus uel extenuamus, a iudicum, si eos nobis uel ex causae ipsius blandimentis uel extrinsecus conciliamus, ab aduersariorum autem persona tribus modis, si eos in odium, in inuidiam in contemptum adducimus: in odium, si scelestos 15 crudelesue doceamus; in inuidiam, si eos impotentes esse 180 G monstremus; in contemptum uero, si humiles. uerum exordiorum genera sunt duo: principium et insinuatio. 546 PRINCIPIUM est, quo statim simpliciter palamque conciliamus nobis auditores, INSINUATIO cum insidioso exordio iudicem circumscribimus. in quo modi sunt quattuor: primus cum res ipsa mala est, alter cum aduersum nos iudex aliquid contraria opinione praesumpsit aut fatigatus est, aut adclamatio uel inrisio ulla interuenit. 25

547 Ante cuncta discutiendum, quae sit forma materiae. nam sunt quinque: honesta turpis dubia humilis obscura. si honesta est, aut principio non utendum, aut amplificatione exordium concludendum; si turpis, insinuatione utendum; si dubia, beniuolus faciendus auditor; si humilis, attentus; si obscura, docilis. 30

548 Insinuatio uero quattuor modis explicatur, cum aut

6 oratio om. B || 9 plurimorum *Halmius* plurimum B plurimam Db || 13 fauor habile B¹ || 19 in (ante inuid.) om. B¹ ||

personam rei subiectione mutamus, aut rem persona, aut rem re, aut personam persona. nam si in causa meretricis agendum est, rem potius iudicibus spectandam esse dicimus. aut si libertus alicuius uel cliens agat, personam
 5 patroni, non huius considerandam esse admoneamus atque ita cetera.

Vitia uero exordiorum ista sunt: uulgare quod in
 omnis causas cadere potest, commune quo etiam aduersarius uti potest, contrarium quo melius aduersarius utetur,
 10 affectatum quod aut uerbis inusitatis aut rebus externis profertur, superuacuum quod neque attentum neque docilem neque beniuolum facit auditorem. fugiendum praeterea satis longum et obscurum.

<NARRATIONVM genera sunt quattuor: historia fabula
 15 argumentum, negotialis uel iudicialis assertio. HISTORIA est ut Liuii. FABVLA neque uera est neque ueri similis ut 'Daphnen in arborem uersam'. ARGVMENTVM est,
 quod non facta sed quae fieri potuerunt continet, ut in comoediis 'patrem timeri' et 'amari meretricem'. IVDI-
 20 CIALIS autem narratio est rerum gestarum aut ueri similitum expositio.

Narrationis autem laudes tres sunt, ut lucida sit, ut
 ueri similis, ut breuis, et his contraria uitia uocantur. lucida est narratio, si non confusa, si uera, si usitatis signifi-
 25 cationibus, si non longo circuitu rem monstremus. ueri similis, si nihil adfectate et quasi ex natura exponere uideamur. breuis, si non ultra quam res exigit et prolixè fundatur assertio.>

Narrationum aliae sunt ipsius causae et negotii, aliae
 30 incidentes. ipsius causae sunt, sine quibus res, quae agitur, intellegi non potest. incidentes, quae aut proba-

1 utamus B¹ || 7 sunt om. B¹ || 13 b ne sit addidit post praeterea || 14 DE NARRATIONE titulus in BR || 16 libii B¹ || 17 daphim B daphnim D || uersum b || 23 et is B et ut his contraria uitia uitentur Halmius || 24 si us significationibus B¹ || 25 longum circumito B¹ || 26 extra naturam b ||

tionis gratia aut exempli aut augendi aut inuidiae aut uoluptatis extrinsecus afferuntur. non nulli quinque species
 552 narrationis esse dixerunt ut Theodorus Byzantius Graece discernit προδιήγησιν ὑποδιήγησιν παραδιήγησιν ἀντιδιήγησιν καταδιήγησιν. narrationis etiam elementa sunt 5 sex: persona causa locus tempus materia res. item narrationum aliae continuuae, aliae partiles uocantur. continuuae, quae perpetuo contextu sine ulla interruptione dicuntur. partiles, quibus uel argumentum uel digressio aliqua interponitur. narramus autem modis sex: augen- 10 tes, aliquid attenuantes praetereuntes admonentes docentes gratiam uel inuidiam comparantes.

Post narrationem quidem DIGRESSIONEM, quam παρέκβασιν uocant, oportet adiungere, quo uel incitamus iudices uel delenimus. sed quoniam pars orationis non est 15 et non semper arripienda est, eam placuit praeterire.

553 PROPOSITIO aut nostra est aut aduersariorum aut
 182 G communis. nostra ut 'caedem obicio'. aduersariorum 'caedem me fecisse dicit'. communis 'uter igitur nostrum
 554 caedem admiserit quaeritur', propositiones aut principalium quaestionum sunt aut incidentium aut simplices aut coniunctae. simplex est [luxurialis] ut 'meretricem 20 amas'. coniunctae autem per partitionem maxime proponuntur, quae dupliciter fiunt. aut enim simpliciter quid dicturi simus ostendimus, aut ante, quid nobis cum aduer- 25 sario conueniat, quid in dubium uocetur edicimus.

1 aut augendi *codex Grotii* aut agendi *BR* agendi *b* || 4 ΠΡΩΔΕΓΗCIN ΥΠΟΔΙΝΓΗCIN (*INYNΟΔΙΝΓΗCIN R*) ΠΑΡΑΔΕΙΝΓΥCIN (ΠΑΡΑΔΕΙΗΓΥCIN *R*) ΙΝΓΙΑΝΑΔΕΙΗΓΗCIN (ΙΝΠΑΝΑΔΕΙΝΓΗCIN *R*) ΚΑΤΑΔΕΙΝΓΗCIN *BR* (ἀντιδιήγησιν *Halmius* || 5 sunt VII *b* || 6 modus locus *b* || 9 quibus *b* qui *BR* || 11 attenuantes *Halmius* aut tenuantes *BR* aut attenuantes *b* || admonentes *Halmius* aut monentes *BR* sed ut *B* in *ras*. || 13 parechasin *B* parebasin *R* || 15 delenimus *Db* || 17 DE PROPOSITIONE. propositio *BR* || aduersariorum ut *Db* || 20 ammisit *B*¹ || propositionis *B*¹*R*¹ || aut *B* autem *R* || 22 luxurialis *B* luxorialis *R* quod *deleui*: luxurialis es *p* luxuriaris *Grotius*. post luxur. in *B* dimid. uers. uiginti fere litt. erasus est (simplex est luxurialis. composita est meretricem amas *cod. Grotii interpolate*) || 25 simus *Halmius* sumus *BR* || 26 et quid *b* ||

Propositiones aut nudae sunt aut ratione subiectae. 555
 nudae ut 'adfectas tyrannidem'. ratione subiecta 'adfectas tyrannidem. arma enim domi habes'. omnes autem sumuntur aut simpliciter aut per inductionem. simpli-
 5 citer ut si dicas 'docebo proditorem'. per inductionem, ut si superioris meminimus et sequentem introducimus ut si dicas 'quoniam docui <iniustam legem, docebo inutilem'. proponimus autem aut per concessionem aut per praeteritionem. per concessionem cum gratiam facientes
 10 eius quod diximus prius, aliquid introducimus ut si dicas 'concedo interim occisum sed ab hoc interemptum nego'. per praeteritionem cum ita transimus ad alteram propositionem, ne superiorem interim concedamus, ut si dicas 'nunc quoniam docui ignominioso actionem de priuatis
 15 rebus tantum negari, docebo de prodictionis crimine non negari'.

PARTITIO est quae ordinem totius diuisionis breuiter 556
 comprehendit, ut est pro Quintio 'negamus te bona Publii Quintii possedissee ex edicto praetoris'. et primo sic incipit 'nullam causam fuisse postulandae proscriptionis'.
 20 huic subicit 'nec ex edicto possidere potuisse' ad extremum 'nec possessa esse. haec' inquit 'tria cum docuero perorabo'. > animaduertis corpus totius orationis per haec liniamenta digestum esse. talis autem debet esse parti- 183 G
 25 tio ut singulae partes eius plurimas quaestiones in se contineant. nam si fuerint et per incidentes quaestiunculas deriuata, onerabitur ipsa partitio et ex hoc rebuntur iudices rerum copiam fugiendam. ideo et Tullius in eadem Quintiana sic partitus est, ut singula capita plures quaestio-
 30 tionum articulos continerent. et enim primum illud

18—23 § 36

1 ratione subiecta *B* rationes subiectae *R*¹ rationi subiectae *b* || 2 adfectasti tyrannidem *R* adfectas tityrannidem *B* || adfectasti *BR* || 8 aut *om. D* || 15 prodictionibus *B*¹ || 17 DE PARTITIONE. partitio *BD* || 18 quinti *B* || 21 nec ex *b* ne ex *BD* || 27 deriuata *R* || 28 rebus *R*¹ item *B*¹ ut uidetur || 29 capitula *b* ||

‘non fuisse causam postulandae proscriptionis’ uide quanta contineat ‘quod pecunia debita Sexto Naeuio non fuerit et aliter agi oportuerit, quod Quintius uadimonium non deseruerit’ secundum ‘quod ex edicto possidere non potuerit, quod et procuratorem habuerit et absens defensus 5 sit et non latitauerit et ceteri creditores quieti sint’ et ‘quod ante missum sit, ut fundo communi expelleretur, quam proscriptio eius imperaretur’ et ‘quia ui de saltu sit deiectus, contra quam praetor iusserit’. his igitur manifestum est intra partitionem quaestiones esse ponendas, quae in exsecutione sint euulgandae, ut iudex et nobis attentus fiat et promissorum copia non grauetur. illud etiam inspiciendum, quae nobis cum diuersa parte conueniant, quae in controuersiam deuocentur, et ea quae conueniunt, tunc enumeranda, si nobis prosunt, ut Cicero 15 pro Marco Tullio ait ‘damnum passum esse Marcum Tullium conuenit mihi cum aduersario. ui hominibus armatis rem gestam esse non inficiantur. a familia P. Fabii commissam negare non audent. iam dolo malo factum sit ambigitur.’ uides ergo hic in partitione a concessis 20 duxisse quod sibi proderat.

557 ARGUMENTATIO est elocutio, qua argumenta ipsa uerbis exsequimur, ARGUMENTA uero quibus causa probatur. argumentatio diuiditur in duas partis: in confirma-

16 locus omissus est in edd., quae tantum habent similem Victorini p. 209, 25 sqq. || 22 caput est ex Fortunatiano II 23 et 24

1 causa *R* || 3 quintios *B¹R¹* || 4 quod ex *D* quem ex *BR* quae ex *b* ‘lectio manifesto corrupta fort. sic emendanda est etenim primum illud ‘non fuisse causam postulandae proscriptionis’ uide quanta contineat . . . secundumque illud ‘ex edicto possidere non potuisse’, quod etc.’ *Halmsius* || 6 quintii *b* || 8 ui de saltu sit deiectus *Halmsius* uide uita (ui**ta, ex uisita ut uidetur *B*) sit eiectus *BR* ui deiectus sit *p* cf. or. p. Quint. § 28 et 79 || 11 euulgandae *Halmsius* deuulgandae *BR* diuulgandae *b* || 17 ui *Br* ut *Rb* || 20 ergo hic *R* ergo hac *r* ergo hoc *B* || 22 DE ARGUMENTATIONE. argumentatio *BR* ||

tionem et reprehensionem. <argumentorum genera duo sunt: artificiale et inartificiale. sed artificiale locos principales habet quattuor: ante rem, in re, circa rem, post rem. ante rem uero diuiditur in locos septem: a persona, a re, a causa, a tempore, a loco, a modo, a materia. in re autem loci sunt duodecim: a toto, a parte, a genere, ab specie, a differentia, per septem circumstantias, qui locus recipit in se etiam a maiore ad minus, et a minore ad maius, a proprio, a definitione, a nomine, a multiplici appellatione, ab initio, a progressionem uel profectu, a perfectione uel consummatione. circa rem loci sunt decem: a simili, cuius species sunt quinque: exemplum similitudo fabula imago + id est ueri simile, quod de comoedia sumitur>. addunt quidam et apologos ut sunt Aesopi. ergo circa rem locos exequar, qui sunt a dissimili, a pari, a contrario per positionem et negationem, ad aliquid, quod figuratur casibus quattuor genetiuo datiuo accusatiuo ablatiuo: ab inter se collidentibus per habitionem et amissionem, a maiore ad minus, a minore ad maius, a praecedenti, ab eo quod simul est uel a coniunctis, a consequentibus. post rem loci sunt duo: ab euentu et a iudicato. sunt alii loci ἀπὸ τῆς συζυγίας id est a coniugatione siue a coniugatis, quod quasi iunctum est personae qualitati, ut si eum qui hostilia sentiat hostem esse dicamus. item ἀ

4 in loco septima persona B^1 || 6 sunt XIII D || 8 etiam in se D || 9 adproprio B^1 || 10 ad progressionem uel profectum BD em. *Koppius ex Fortunatiano p. 115, 24* || 11 ab initio (ad initium b) uel consummatione B uel consummatione ad initium D glossam sustulit *Koppius ex Fortun.* || 12 quinque B IIII D || exemplo B^1 || 13 idē BD item *Koppius* exemplum uerisimile, id est quod de comoedia sumitur *Fortunatianus uid. Halmius* || 16 positionem *Halmius ex Fortunatiano* propositionem Br (sed prosotionem R) || 17 genitiuo B gēno D || 18 habitionem B hambitionem R habitationem $R^m b$ habitum *Koppius* || 20 simul *Halmius ex Fortunatiano* simile BR || 'immo uel a consequentibus ut habet *Fortunatianus'* *Halmius* || 22 apotes synzugias BR || coniunctione R^1 ut libri *Fortunatiani* || 23 ut**si eum B (si *del. b*) ut qui eum (*deleto qui*) R || 24 a om. B^1 ||

qualitate ut 'si iracunde fecit, sine ratione fecerit'. a quantitate ut 'si seruus est, eodem modo factum sit'. a coniunctis id est ἀπὸ τῶν + ΠΤΟCΕΟC καὶ συνθέτων, ut fasces et toga, sella curulis magistratuum ornamenta sunt. item partitio est id est διαίρεσις per omnes circumstantias id est cum partimur per personas tempora et cetera, quae uarietas grata discriminat. 5

560 INARTIFICIALIA ARGVMENTA diuiduntur in praeiudicia, in rumores, in tormenta, in tabulas, in ius iurandum, in testes. quae similiter quem ad modum et artificialia 10 tractat orator. in argumentis autem cauendum est ne in 185 *G* aliqua parte nobis noceant, ne inter se discrepent, ne uulgaria sint, ne cum aduersario communia, ne alte repetita aut supra dignitatem causae aut infra dignitatem.

De confirmatione breuiter memoraui. nunc REPRESENTATIONIS 15 praecepta uideamus. reprehenditur enim actio aduersarii aut redarguendo, cum aut totum argumentum aut partes eius contra facere monstrabimus; aut repugnando cum docemus falsa esse pro ueris assumpta uel illa ex his non effici; aut compensando, si contra argu- 20 mentum quod aduersum nos est aliud opponamus.

561 QVAESTIONVM duo sunt genera. dicitur enim προη-

8—21 = Fortunatianus II c. 25 || 22 — p. 192, 8 = Fortunat. II 26 sq.

1 'immo s. ratione fecit et deinde factum est' *Halmius* || 2 si seruus est] u. *Halm. rhet. p. 116, 14* || coniugatis *b* || 3 id om. *B¹* || ΑΠΟΤΟΝΠΤΟCΕΟC ΚΑΙ CYNCETON (uel CYNEETON; *b*: CYNTETON) *BR* ἀπὸ τῶν προκόντων etc. *Halmius* || fasces lictores toga recte *Fortunatianus* || 5 partitio est (paritio * ē *B*, partitionem *R*) id est dieresis (dieresis *R*) *BR* a partitione id est ἀπὸ τῆς διαίρεσεως *p* 'ut est apud *Fortunatianum p. 116, 17, sed uidetur potius Capella errasse*' *Halmius* || 8 inartificialia argumenta *Halmius* inartificialia artificia *BR* inartificialia *b* || 9 in (ante ius) om. *B¹* || 12 nec alte *b* || 14 aut supra *B* corr. ex asupra || 17 redarguendo *p* remarguendum *BR* remarguendo *br* || 18 monstrauimus *B¹R* || 20 illa addidi (ex his sumpta non effici *Halmius*) || officii *R* || compensando *b* compensandum *BR* || 22 praemissus est titulus DE QVAESTIONIBVS in *BR* || proegumenos *BR* ||

γουμένη, quae a nobis inducitur ut confirmetur. ab ad-
 uersariis autem quae infertur <et repellenda est, dicitur
 ἀναγκαία. uerum superior quaestio, quae a nobis infer-
 tur, modis fit duobus, ut aut singillatim separatae inducan-
 5 tur aut plures coniunctim. inducimus autem eas uarie:
 aut per simplicem propositionem aut per partitionem aut
 per figuras, quas dianoecas dicunt. qui locus multiformis
 est. nam paene tot sunt occasiones inducendae quaestio-
 nis in hoc genere, quot sunt figurae sententiarum. fit 562
 10 enim aut per solutionem id est κατ' ἀνάλυσιν aut per ad-
 iectionem aut per praeteritionem aut per concessionem
 aut per reprehensionem aut per seiunctionem id est ἀφο-
 ρισμὸν aut per admonitionem aut per dissimulatam pro-
 positionem aut per repetitam aut per instructam aut per
 15 partitam aut per similitudinem superioris quaestionis aut
 responsionis, aut per inuersionem id est cum primam
 illam> quaestionem tractamus quae secunda est, dein
 quae prima.

Etiam eam quaestionem, quam aduersarii intulerint, 563
 20 isdem modis refutare possumus et adicere solemus cum
 aliquid aut obscure abuersarius posuerit aut augendi po-
 tius causa dixerit quam probandi aut cum *per hypopho-
 ran* gradum facimus nostrae propositionis aut cum aduer-
 sarii propositionem in nostram partem conuertimus, quam 186 G
 25 peristrophēn uocamus, aut cum secunda proposita quae-
 stione primam tractamus. et hoc faciendum uel cum ele-
 gantiam uarietatis adfectamus uel cum prima quaestio ad-

2 est dicitur *bD* est igitur *B* || 5 inducimus *Halmius* du-
 cimus *BD* || 6 praeparationem *codd. Fortunatiani* || 10 enim
 aut *D* enim et *B* || cata anteloesin *B* catantelixin *D* κατὰ διά-
 λυσιν *p* || aut per adiectionem *BD* ante id est ἀφορισμὸν
habent, secundum Fortunatianum transposuit Koppius || 11 et per
 praeter. *B¹* || 12 aut per reprehensionem *om. codd. Fortu-
 natiani* || 14 aut per repetitam *non habet Fortunatianus nec
 uerum uidetur Halmio* || aut instructam *B* || 16 'immo primo
 ut habet Fortunatianus uel primum cum Grotio' *Halmius* || 20 his-
 dem *BR* || 21 agendi *R* || 22 per hypophoram *add. p cf. For-
 tunat. p. 117, 15* || 25 quaestione *D* quaestionem *BR* ||

qualitate ut 'si iracunde fecit, sine ratione fecerit'. a quantitate ut 'si seruus est, eodem modo factum sit'. a coniunctis id est ἀπὸ τῶν † ΠΤΟΛΕΟC καὶ συνθέτων, ut fasces et toga, sella curulis magistratuum ornamenta sunt. item partitio est id est διαίρεσις per omnes circumstantias id est cum partimur per personas tempora et cetera, quae uarietas grata discriminat.

560 INARTIFICIALIA ARGUMENTA diuiduntur in praeiudicia, in rumores, in tormenta, in tabulas, in ius iurandum, in testes. quae similiter quem ad modum et artificialia 10 tractat orator. in argumentis autem cauendum est ne in 185 G aliqua parte nobis noceant, ne inter se discrepent, ne uulgaria sint, ne cum aduersario communia, ne alte repetita aut supra dignitatem causae aut infra dignitatem.

De confirmatione breuiter memorauimus. nunc REPRESENTATIONIS 15 praecepta uideamus. reprehenditur enim actio aduersarii aut redarguendo, cum aut totum argumentum aut partes eius contra facere monstrabimus; aut repugnando cum docemus falsa esse pro ueris assumpta uel illa ex his non effici; aut compensando, si contra argu- 20 mentum quod aduersum nos est aliud opponamus.

561 QVAESTIONVM duo sunt genera. dicitur enim πρὸν-

8—21 = Fortunatianus II c. 25 || 22 — p. 192, 8 = Fortunat. II 26 sq.

1 'immo s. ratione fecit et deinde factum est' Halmsius || 2 si seruus est] u. Halm. rhet. p. 116, 14 || coniugatis b || 3 id om. B¹ || ΑΠΟΤΟΝΠΤΟΛΕΟC ΚΑΙ CYNCETON (uel CYNCETON; b: CYNTETON) BR ἀπὸ τῶν προκόντων etc. Halmsius || fasces lictores toga recte Fortunatianus || 5 partitio est (partitio * c B partitionem R) id est dieresis (dieresisin R) BR a partitione id est ἀπὸ τῆς διαίρεσεως p 'ut est apud Fortunatianum p. 116, 17, sed uidetur potius Capella errasse' Halmsius || 8 inartificialia argumenta Halmsius inartificialia artificia BR inartificialia b || 9 in (ante ius) om. B¹ || 12 nec alte b || 14 aut supra B corr. ex asupra || 17 redarguendo p remarguendum BR remarguendo br || 18 monstrauimus B¹R || 20 illa addidi (ex his sumpta non effici Halmsius) || officii R || compensando b compensandum BR || 22 praemissus est titulus DE QVAESTIONIBVS in BR || proegumenos BR ||

γουμένη, quae a nobis inducitur ut confirmetur. ab ad-
 uersariis autem quae infertur <et repellenda est, dicitur
 ἀναγκαία. uerum superior quaestio, quae a nobis infer-
 tur, modis fit duobus, ut aut singillatim separatae inducan-
 5 tur aut plures coniunctim. inducimus autem eas uarie:
 aut per simplicem propositionem aut per partitionem aut
 per figuras, quas dianoeas dicunt. qui locus multiformis
 est. nam paene tot sunt occasiones inducendae quaestio-
 nis in hoc genere, quot sunt figurae sententiarum. fit 562
 10 enim aut per solutionem id est κατ' ἀνάλυσιν aut per ad-
 iectionem aut per praeteritionem aut per concessionem
 aut per reprehensionem aut per seiunctionem id est ἀφο-
 ρισμὸν aut per admonitionem aut per dissimulatam pro-
 positionem aut per repetitam aut per instructam aut per
 15 partitam aut per similitudinem superioris quaestionis aut
 responsionis, aut per inuersionem id est cum primam
 illam> quaestionem tractamus quae secunda est, dein
 quae prima.

Etiam eam quaestionem, quam aduersarii intulerint, 563
 20 isdem modis refutare possumus et adicere solemus cum
 aliquid aut obscure abuersarius posuerit aut augendi po-
 tius causa dixerit quam probandi aut cum *per hypopho-
 ran* gradum facimus nostrae propositionis aut cum aduer-
 sarii propositionem in nostram partem conuertimus, quam 186 G
 25 peristrophēn uocamus, aut cum secunda proposita quae-
 stione primam tractamus. et hoc faciendum uel cum ele-
 gantiam uarietatis adfectamus uel cum prima quaestio ad-

2 est dicitur *bD* est igitur *B* || 5 inducimus *Halmius* du-
 cimus *BD* || 6 praeparationem *codd. Fortunatiani* || 10 enim
 aut *D* enim et *B* || cata anteloesin *B* catantelixin *D* κατὰ διά-
 λυσιν *p* || aut per adiectionem *BD* ante id est ἀφορισμὸν
habent, secundum Fortunatianum transposuit Koppius || 11 et per
 praeter. *B¹* || 12 aut per reprehensionem *om. codd. Fortu-*
natiani || 14 aut per repetitam *non habet Fortunatianus nec*
uerum uidetur Halmio || aut instructam *B* || 16 immo primo
 ut habet *Fortunatianus* uel primum cum *Grotio* *Halmius* || 20 his-
 dem *BR* || 21 agendi *R* || 22 per hypophoram *add. p cf. For-*
tnat. p. 117, 15 || 25 quaestione *D* quaestionem *BR* ||

uersus nos ualde facit et non est in primo loco ponenda. in hypophora cauendum est ne plene et copiose ponatur, quamquam aliquando irridendi aduersarii causa, si hoc augeat, de quo nulla quaestio est, exaggeranda a nobis est, aut ut quod discrepat ostendamus. hypophorae tribus 5 modis imminuuntur adiectione uerborum, immutatione, detractatione. hypophora est autem intentio aduersae partis, anthypophora responsio eius.

564 ANACEPHALAEOSIS est ueluti a capite causae bre- uis repetitio quaestionum. anacephalaeosi non semper 10 utendum est sed quando aut partitionem fecimus aut quando in multas quaestiones causa processit, ita tamen ut summam cuiusque, non partes partium retexamus. qua quidem utemur etiam in alia parte orationis, cum iudicis memoria fortasse succumbet, quae res tunc ἐπιμερικμός 15 uocatur. anacephalaeosis tamen nulla pars orationis est sed epilogi quaedam portio.

565 EPILOGVS enim tres partes habet: enumerationem praedictam, indignationem quam δεινῶς dicimus, mise- rationem quam οἶκτον uel ἔλεος memoramus. sed di- 20 nosis ex locis argumentorum. nam his non tantum res probamus, uerum etiam augemus. sed conquestio id est miseratio isdem ex locis argumentorum sumitur quibus et indignatio. peroratione tamen non in <fine tantum orationis utendum sed ubi materia permiserit id est in 25 digressionem principiorum aut narrationis assiduae sed et quaestionum non numquam. in epilogo generaliter obseruandum ut brevis sit, si quidem commotus iudex statim dimittendus est ad sententiam proferendam, dum aut

9 — p. 193, 2 = Fortunat. II c 31

3 si hoc augeat *suppleuit Halmius e Fortunatiano p. 118, 2* || 4 quaestio quā exaggeramus *B* || 5 aut *add. Halmius* || 6 detractatione *BR* || 11 facimus *b* || 20 οἶκτον *Halmius* yctosin *B* ystostin *R* || 20 sed] sumitur uel sed sumitur *Halmius* || 23 isdem ex locis *Halmius* his locis *BR* || 26 digressionem *B¹* || 29 ferendam *Fortunatianus* ||

aduersariis irascitur aut tuis miseretur lacrimis aut reorum afflictatione commotus est.²

Adhuc adserenti innuit ipse Cyllenius ut ad termina- 187 G
tarum coetum nubentisque transiret obsequium. quo con-
5 specto asserta determinans ad Philologiae consessum fidu-
cia promptiore perrexit eiusque uerticem deosculata cum
sonitu — nihil enim silens ac si cuperet > faciebat — so-
rorum se consortio societatique permiscuit.

10 Tandem loquacis terminata paginae 566
asserta cursim, quae tamen uoluminis
uix umbilicum multa opertum fascea
turgore pinguis insuit rubellulum.
quod si probatur et caret fastidio,
non nulla promet quae nouella texuit
15 diditaque fient quae uetustas praeterit:
sin sanna typhi naris imum torseris,
pigebit arma horruisse caelites,
formidinisque tunc locus mouebitur,
Siluane, falcem cum petis Saturniam.
20 at tu reclamans rhetorum *turbam* tuba
clangore uerso Tulliana percrepans
in castra abibis, quo nec osor inuidens
nec liuor ater te sequatur praecluem.

1 reorum *scripsi* rerum *BD* || 2 afflictatione *BD* affli-
ctione *b* || commotus *st* (*uel* si) adhuc *B* commotus sic adhuc *D*
commouetur. sed adhuc *b* || 3 innuet *B*¹ || terminatarum (*scil.*
disciplinarum) *b* tminarum *corr. alia m.* 2 in *feminarum B* fe-
minarum *D* || 4 nubentesque *B*¹ || 13 qui si *B* quis si *R*¹ quae
si *Halmius* || 14 nonuella *B*¹*R*¹ || 15 diditaque *B* deditaque
R || 16 tyfi *B* tifi *R* || torserit *b* || (sin sanna typhum nare sima
intorserit *Heinsius ad Ouid. Metam. XIII 95*) || 20 *turbam Hal-*
mius: om. B scarum *Rb* || 22 nec *B* sed *ec in ras.* || 23 libor
*B*¹*R*¹ || 24 MARTIANI MINNEI FELICIS CAPELLAE DE
ARTE RHETORICA (*rethorica R*) LIBER V EXPLICIT *BR* ||

< LIBER VI

DE GEOMETRIA

567
188 G

'Virgo armata decens, rerum sapientia Pallas
 aetherius fomes mens, et sollertia fati,
 ingenium mundi, prudentia sacra Tonantis,
 ardor doctificus nostraeque industria sortis
 quae facis arbitrium sapientis praeuia curae
 ac rationis apex diuumque hominumque sacer νοῦς,
 ultra terga means rapidi ac splendentis Olympi,
 celsior una Ioue, flammantis circulus aethrae
 ἐπτάς in numeris, prior igni, tertia Luna,
 quam docto assimilant habitu qui agalmata formant: >
 568 hinc nam tergeminae rutilant de uertice cristae
 quod dux sanguineo praesulque corusca duello,
 uel tibi quod fulget rapiturque triangulus ignis:
 569 hinc tibi dant clipeum, sapientia quod regat orbem,
 uel rationis opem quod spumaea proelia poscant,
 hasta etiam uibrans penetrabile monstrat acumen,
 Lymphaseum magis est et scutum circulus ambit:
 570 hinc iam uernicomae frondent tibi munera oliuae,
 artes cura uigil per te quod discat oliuo;
 571 glaucam dant uolucrum quod lumina concolor igni es,
 tuque ignis flos es cluis et γλαυκῶπις Ἀθήνη.
 an mage noctiuidae tibi traditur alitis usus
 quod uigil insomnes ducat sollertia curas?

INCIPIT DE GEOMETRIA (GEOMETRICA D) LIB. VI
 FELICITER. *inscriptum in BD* || 8 *nus BD* || 11 *etitas D* ||
ignis ut uidetur B¹ || *lunae ut uidetur B¹* || 12 *formant Grotius*
firmant BD || 18 *asta BR* || *penetrabile B¹R* || 19 *limfaseum B*
limfaseum R || 22 *ad quod add. quae r* || *lumina scripsi lumi-*
ne BR || 23 *claucopis athenae BR* || 24 *unde age Barthius* ||

pectore saxificam dicunt horrere Medusam 572
 quod pavidum stupidet sapiens sollertia uulgum.
 arcibus urbanis ueteres tibi templa sacrarunt, 573
 quod ratio amplificet quodque est elatior urbe.
 5 hinc de patre ferunt sine matris foedere natam,
 prouida consilium quod nescit curia matrum,
 consultisque uirum praesis: hinc dicta uirago. 574
 o sacra doctarum prudentia fontigenarum 189 G
 sola nouem complens, Musis mens omnibus una,
 10 te precor ad proprium dignata illabere munus
 inspirans nobis Graias Latiariter artes.

Ago tibi habeoque, diua, persoluensque perpetes de- 575
 bebo grates, quae optatis fulgida dignaris annuere. nosco
 uenerorque quod uidi. parent denique iam ingressurae
 15 artes obsequio electissimae feminarum, quae decentem
 quandam atque hyalini pulueris respersione coloratam
 <uelut mensulam gestitantes ad medium superi senatus
 locum fiducia promptiore procedunt. sed quae istae sunt
 quidue gestitent gerendorum inconscius non aduerto.' hic 576
 20 ut lepidula est et quae totam fabellam ab inchoamentorum
 motu limineque susceperit, Satura iocabunda 'ni fallor'
 inquit 'Felix meus plurimum adfatimque oliui, quantum-
 que palaestras perluere uel sponsi ipsius posset, superfluo
 perdidisti dispendiaque lini perflagrata cassum deuorante
 25 Mulcifero, qui tot gymnasiorum ac tantorum heroum ma-
 trem Philosophiam non agnoscis, saltem cum per eam
 Iuppiter dudum caelestis consultum senatus tabulamque
 uulgaret cumque ad Philologiae concilianda consortia
 procum adfatum conubialiter allegaret, ne tunc eam no-
 30 scere potuisti? sed quia nunc Arcadicum ac> Midinum 577
 sapis praesertimque ex illo quo desudatio curaue distri-

4 quoque *B*¹ || illa *b* est *BR* || urbe *Grotius* urbes *BR* ||
 10 te precor *Barthius* in membranis se inuenisse mentitur de-
 precor *BR* || 13 quae *om.* *B* || fulgida *Koppius* fulcida *BR* ||
 16 coloratum *B*¹*R* || 21 satyra *bD* || 22 affectimque *D* ||
 23 superfluo *D* || 25 gemnasiorum *B* gimnasiorum *b* ||
 27 consultumque tabulam senatus *D* || 28 uulgarit *b* || 30 ar-
 chadicum *D* || medimnum *b* || 31 illo *om.* *R* ||

ctior tibi forensis rabulationis partibus inligata aciem industriae melioris obtudit, amisisse mihi uideris et huius matronae memoriam, et iam eiusdem germanam uoluisse
 578 nescire. illa namque parili quam accinctam cernis officio Παιδεία uocitatur, femina admodum locuples et quae illas 5
 Croesias Dariasque prae suis opes gazasque despiciat. haec utpote talentorum conscia in omnium rara congressus, nec cuiquam facile primores saltim uultus superba committens plerumque tamen adhaesit arrisitque pauperibus, magisque illis quos aut pedibus nudos aut intonso 10
 crine hispidos aut sordenti conspexit pallio semitectos:
 190 G denique si Marcum Terentium paucosque Romuleos excipias consulares, nullus prorsus erit *diues*, cuius ista limen
 579 intrarit. uides igitur utrique feminae quam insit fastuosa censura, tamen utraeque Mercurialis ministrae, quae ueniet, officio praeparantur. illud quippe quod gerulae detulerunt abacus nuncupatur, res depingendis designandisque opportuna formis, quippe ibi uel lineares ductus uel 15
 circulares flexus uel triangulares arraduntur amfractus. haec totum potis est ambitum et circos formare 20
 mundi, elementorum facies ipsamque profunditatem adumbrare telluris: uidebis istic depingi quicquid uerbis uisum non ualeas explicare'. 'nimirum' inquam 'ista quae ueniet Apellem Polycletumque transcendit: ita quippe memoratur posse omnia effigiare ut labyrinthus Daedalus eam 25
 580 credendus sit genuisse. et cum dicto prospicio quandam feminam luculentam radium dextera, altera sphaeram solidam gestitantem amictamque laeuorsum peplo, in quo siderum magnitudines et meatus, circulorum mensurae conexionesque uel formae, umbra etiam telluris in caelum 30
 581 liganti murice decolorans inter sidera uidebatur. ipsum

1 fabulationis *Br* rabulationis *br* || pastibus *B* || allegata *B*¹ || 3 matroniae *R* || 5 pedia *BR* || 8 saltem *B* || 12 terrentium *R* || 13 diues *addidi* || ad cuius *add.* q̄ istius *r* || 18 oportuna *BR* || 19 anfractus *R* || 20 haec *scripsi* hic *BR* || 22 hic *R* || uisum *B* et uisa *b* uisu *R* || 24 appellen *BR* || polycletumque *B*¹*R* || 25 labyrinthus *BR* labyrinthus *b* ||

uero uernantis aethrae <colore fulgebat, denique etiam
in usum germanae ipsius Astronomiae crebrius commo-
datum, reliqua uero uariis illitum diuersitatibus numero-
rum, gnomonum stilis, interstitiorum ponderum mensura-
5 rumque formis diuersitate colorum uariata renidebat.
crepidas peragrandae telluris causa easdemque permenso
orbe contritas uiaatrix infatigata gestabat. quae quidem 582
ingressa senatum deum, licet quot stadia e terris in cae-
lum quotque ulnas, quot denique digitos permensa sit in-
10 staret absolvere, tamen Iouiali caelestiumque maiestate
contacta ad illam abaci renudati mensulam circumspe-
ctans camerae exterioris ornatum et laqueata sideribus
pala-)tia properauit.

constitit attonito spectans stellantia uisu 583
15 et decuit crinis puluereique pedes. 191 G
ipsa etiam laeua sphaera fulgebat honora
assimilis mundo sideribusque fuit.
nam globus et circi zonaequae ac fulgida signa
nexus recurrebant arte locata pari.
20 tellus, quae rapidum consistens suspicit orbem, 584
puncti instar medio haeserat ima loco.
hanc tener et uitreis circumuolitantibus auris
aer complectens imbrificabat aquis:
quae tamen inmenso quo cingitur illa profundo
25 interriuata marmore tellus erat:
texerat exterior qui fulget circulus orbis
aetheris astrifico lumina multa peplo.
hinc nitidus rutilum Titan succenderat orbem 585
moxque imitata pium lactea Luna diem.
30 sic oculos igitur furuae splendescere noctis

3 uariis *Grotius* uersis *BD* || 4 gnominumque *D* || inter-
stitutionum *bD* || 5 uariegate *B¹* || 9 instaret absolvere *Susius*
instante absolvere *BD* instante absolueret *Grotius* || 11 con-
tracta *bD* || 12 camerae *D* || excelsioris *Susius* || 15 crinis
br inis *B* crini *R* || 20 quo *Heinsius in Burm. Ouidio III p. 12* ||
suscipit *B¹R* || 21 pro haeserat *coni. sederat Heinsius* || ima
Heinsius una BR || 22 circumuolitabilis *B¹R* || 28 hic *B¹R¹* ||
30 (oculo splendere *B¹R¹*) || igitur furuae oculos *BR: uerba*
transposuit Vulc. ||

cerneret ex auro ut sacra flamma micat.
 sic Cypris Oceani perfuso sidere lymphis
 Lucifero annuerat lumina tota suo.
 omnia compar habet paribus sub legibus ordo
 nec minus haec mira est quam domus alta deum. 5
 hanc mundo assimilem stupuit Trinacria tellus
 Archimedeae astrificante manu:
 o felix cura et mentis prudentia maior
 corpore sub nostro aequiperasse Iouem.

586 tandem igitur reglutinatis ab aethrae interuibrantis admi- 10
 ratione luminibus decenti conlustrans diuos conspectans-
 que censura, cum omnibus reuerenda uenerabili dignitate
 et magistra <ceterarum quae notae diuis sunt [artibus]
 diceretur; exquisitum est eruditionis arcanum ut ab ipsis
 praeceptionis cunabulis auspicata depromeret. tum illa 15
 remoto paululum obstaculo contorti crinis a facie orisque
 luculenta maiestate resplendens atque abaci sui super-
 587 fusum puluerem mouens sic exorsa 'licet Archimedem
 meum inter philosophos conspicata Euclidemque doctissi-
 mum in astruendae praeceptionis excursus potuerim sub- 20
 rogare, ne impolitum quicquam subsisteret assertorum
 aut profunditas caligaret, tamen congruentius ipsa uobi-
 192 G scum, quia Cyllenium excludit ornamentum, illi etiam
 Helladica tantum modo facultate, nihil effantes Latiariter,
 atticissant quae etiam ipsa eos edocui, quod numquam fere 25
 588 accidit, Romuleis ut potero uocibus intimabo.> ac prius
 uocabuli mei promenda ratio, ne indecenter squalentior
 peragratrix caelicolarum auratam curiam et interstinctum
 cylindris gemmantibus pauimentum rurali respersura
 puluere credar intrasse. Geometria dicor quod permea- 30
 tam crebro admensamque tellurem eiusque figuram ma-
 gnitudinem locum partes et stadia possim cum suis ratio-

2 cf. *Verg. Aen. VIII* 589 || 10 ammiratione *BR* || 13 ar-
 tibus *deleui* || 19 philosophos *D* || euclidemque *BD* || 23 ex-
 cudit *B* || 24 elladica *BD* || facultate *D* || effantes *D* ||
 laelialiter *D* || 25 ipsa eos *scripsi* ipsos *BD* || 27 exsqualentior
B squalentior *b* xqualentior *R* et squalentior *Vulc.* || 30 geo-
 metrica *r* || 31 ammensamque *BR* || 32 partis *B¹R* ||

nibus explicare neque ulla sit in totius terrae diuersitate
 partitio quam non memoris cursu descriptionis absol-
 uam'. quo dicto quoniam fuerant in deorum senatu quam 589
 plures qui neque toti terrei essent neque ipsam umquam
 5 dicerent se calcasse tellurem, ipse etiam Iuppiter curio-
 sius totius terrae latebras uellet exquirere, credo necubi
 decentes puellas isto quoque saeculo is uersiformis etiam
 cupitor audiret: hoc igitur promere Geometria primum
 iubetur ac demum cetera astruendae praecepta artis ape-
 10 rire. tum illa

'Formam totius terrae non planam, ut aestimant 590
 positioni qui eam disci diffusioris assimilant, neque
 concuam, ut alii qui descendere imbrem dixere tellu-
 ris in gremium, sed rotundam globosam, etiam sic ut
 15 secundum Dicaearchum asseuerant. namque ortus obi- 591
 tusque siderum non diuersus pro terrae elatione uel in-
 clinationibus haberetur, si per plana diffusis mundanae
 constitutionis operibus uno eodemque tempore supra
 terras et aequora nituissent aut item si emersi solis ex-
 20 ortus concavis subductionis terrae latebris abderetur. sed 592
 quoniam posterior assertio mage despicabilis opinionis
 cassae uilitate tenuatur, illam priorem, cui etiam physicus
 Anaxagoras accessit, praestat exigere, quamuis non nullas
 credatur adstruere rationes. quippe dicit planam terram
 25 ortu occasuue solis aut lunae perspicue comprobari, qui
 mox, primi luminis fulgor ut emergerit, confestim ad obtu-
 tus nostros directis lineis diriguntur, quod magis indubi-
 tabilis probamenti fiet, si in litore consistentes obstacula 193 G
 montium <relinquamus. quod si ita esset, cunctis supra
 30 terras degentibus eodem tempore emergentia uiderentur
 occasusque uno obitu condita cunctas ualerent tenebrare

4 terrei *b* terris *BR* || ipsam *b* ipsi *BR* || 7 his *R* ||
 8 geometrica *r* || 11 forma *R* || 12 positioni *B* positione *b*
 possitioni *R* possitionem *r* || assimilant *BR* corr. *p* || 13 di-
 scendere *R* || 15 secundus dicearcus asseuerat *BR* quod
 correxi || 17 per *del. in B* || 22 ad cassae *add. a* causae *b* ||
 utilitate *R* || 23 ullas *B*¹ || 24 astruere *B* || 26 ut *om. B*¹ *R* ||
 31 condita *inductum in B* ||

terras, ac falsa Romulei uatis exploderetur assertio qua docet

nosque ubi primus equis Oriens adflauit anhelis,
illic sera rubens accendit lumina Vesper.

- 593 quin etiam cunctae noctes ac dies similibus interstitiis ho- 5
risque semper paribus conuenirent nullique parti telluris
uel apparerent certa uel alia sidera negarentur. at cum
Arctoa conuersio supra uerticem uoluatur Hesperiae,
apud Troglodytas Aegyptumque confinem ignoto occulto- 10
que penitus sidere nescitur: cum Canopum ac Berenices
crinem stellas admodum praenitentes Scythia Galliaeque
atque ipsa prorsum non cernat Italia, cum illae antarc-
ticis terris conspicuae ac praenitentes et uelut perpendi-
culatae capitibus suspectentur: in Alexandria etiam Ca-
nopos quarta parte interstitii signi unius ultra terras emi- 15
neat, Trionesque geminos ut deuexa non cernat; cum in
Arabia Nouembri mense sub noctis auspicio Helice non
conspecta secunda uigilia prospectetur, in Meroe solstitio
tantum exiguae breuitate conspicitur, ubi circa ortum
Arcturi cum die nascitur, quae item in India Patalitano 20
portu prima tantum parte noctis aspicitur, in qua etiam
in Maleo monte quindecim tantum diebus annuis uidetur;
quis igitur dubitet [et] globi deuexioris oppositu alia in-
conspicua fieri atque alia uelut sphaerae curuationibus
594 eminere? additur ad fidem globi rotundioris ambigentibus 25
asserendum quod solis lunaeque deliquia in occasu facta
orientis incolae non uiderunt itemque in ortu si accidunt,
a tota Brittania atque occasiuis regionibus ignorantur;
etiam in mediis plerisque regionibus horarum diuersitati-

§ 593 ex parte ex Plinio II 178 || § 594 ex Plin. II 180:
de Martiani errore uid. Harduinus ||

3 *Verg. Georg. I* 250 || 5 orisque *D* || 8 haesperiae *B* ||
9 trogoditas *BD* || egiptumque *D* || 11 crimen *B¹* || schy-
tia *B* schythia *b* || 12 antarticeis *BR* || 15 quarte *R* || signi
unius *Koppius* ex *Plinio* signilis *BR* || 16 non *Rb* nunc *B* ||
20 cum *B* || Patalitano *Koppius* cf. *Plin. II* 184 patanitano *R*
patauitano *B* || 23 et *deleui* || 27 que *deletum* in *B* || ac-
cedant *B¹R* || 29 plerumque *B¹R* ||

bus uariantur; sic ut in magni Alexandri uictoria lunam noctis secunda hora defecisse Seruius Nobilis in Arabia ^{194 G} nuntiauit, quod in Sicilia in exortus primi splendore conspectum. † Alpiano et Fonteio consulibus undecimo kalendas Maias defectus solis fuit, qui in Campania diei septima uisus in Armenia eiusdem diei undecima comprobatur. quod factum est utique sphaerae circuitu moras per inflexus rotunditatis subinde uariante. denique ipsa ⁵⁹⁵ uasa, quae horoscopa uel horologia memorantur, pro locorum diuersitatibus immutata componuntur alioque gnomone ultra quingenta stadia discernuntur, umbris pro locorum aut elationibus celsis aut inclinationibus infimatis. hinc est quod in Meroe longissimus dies duodecim aequinoctiales horas et alterius bessem secat, Alexandriae ¹⁵ quattuordecim, in Italia quindecim, in Britannia decem et septem. solstitiali uero tempore cum caeli uerticem Sol in-[<]uectus subiectas deorsum terras perpetui diei continuatione conlustrat itemque brumali descensu semiannuam facit horrere noctem, quod in insula Thyle comper-²⁰ tum Pythaeas Massiliensis asseruit. his temporum diuersitatibus assertum ni fallor globosam rotunditatis flexibus habendam esse tellurem. sequitur ut quem mundi locum ⁵⁹⁶ quamue granditatem sortita sit approbemus. circulus quidem terrae ducentis quinquaginta duobus milibus stadiorum, ut ab Eratosthene doctissimo gnomonica subpu-²⁵

§ 595 — 201, 1² infimatis ex Plin. II 182. reliqua ex Plin. II 186 || § 596 — 598 non uidentur ex Cleomede cycl. theor. c. 10 (cf. Bernhardyi Eratosth. p. 57 sq.) excerpta esse, quod censet Delambre hist. astron. I p. 310 ||

2 hora *add. br* || 4 alpiciano *b* Vipstano *apud Plinium* || kalendas *B* || 5 diei *b* die *BR* (hora *add. Vulc.*) || 9 orispica *BR* oroscopa *b* || orologia *BR* orologica *b* || 12 infimatis *R* || 13 aequinoctiales *R* || 14 oras *B* || bessem *BR* bissem *b* || alexandreae *B* alexandria *b* || 17 deorsum *Monac.* 1 leuor-
sum *BD* || 18 discensu *B* descensus *b* || 19 orrere *BD*
oriri *b* || tyle *BD* || 20 pyteas *BD* || 21 rotunditatis *D* ||
23 circulus *scripsi* circulum *BD* || 25 eratostene *D* || gno-
mionica *D* ||

597 tatione discussum. quippe scaphia dicuntur rotunda ex
aere uasa, quae horarum ductus stili in medio fundo siti
proceritate discriminant, qui stilus gnomon appellatur,
cuius umbrae prolixitas aequinoctio centri> sui aestima-
tione dimensa uicies quater complicata circuli duplicis 5
598 modum reddidit. Eratosthenes uero a Syene ad Meroen
per mensores regio Ptolemaei certus de stadiorum nu-
mero redditus quataque portio telluris esset aduertens
multiplicansque pro partium ratione, circulum mensuram-
que terrae incunctanter quot milibus stadiorum ambiretur 10
absoluit.

599
195 G Comperta est terrae breuitate rationabili magnitudo:
locus eiusdem ac positio doceatur. quam in medio imo-
que mundi immobilem stare multiplicibus monstratur
assertis [quae] siue ante constitutionem mundi in eodem 15
loco fuerit, ex quo moueri non potuit ac dehinc diuulsis
a confusione primae commixtionis elementis undarum in-
mensa et uolubilis latitudo aërisque halitus undiquesecus
circa terrae stationem diffusus artarit mediumque fecerit
quod teres ac uolubilis circumclusit; siue quod in sphaera 20
efficitur imum omne quod medium est, dum paribus ab
extimae rotunditatis ambitu lineis quicquid eas sustinet
600 constipatur. imum uero iam necesse est sui extremitate
consistere, quia inferius quo decadat non est. omnia
etiam pondera in eam desuper cadunt ut imber, grando, 25
nix, fulgura atque ipse, qui in eius penita praecipitatur,
Oceanus et fluentia latentia, quae fundo uoluuntur in imo.
uides igitur eam, quae undas cunctaque sustentat, artatam
ex omnibus nihil subicere quo secedat. media igitur cre-
denda est, quia postrema. quod praesertim aequinoctialis 30

2 orarum *BD* || 5 duplicis *R* || 6 redidit *R* || eratoste-
nes *BR* || ab *B¹R* || suene *B* syene *b* siene *R* || 7 ptolo-
mei *B* phtolomei *R* || 9 mensuram *Bernhardypus* *Eratosthe-*
nica p. 59 || 10 quod *B¹R* || 15 quae *deleui* || siue *scripsi* sibi
B (*deleta ut uidetur* s) et *R* || constitutione *R* || 18 alitus *BR* ||
19 difusus *B* || artarit *B* (i in *ras.*) artaret *R* || fecerat *Br*
fecerit *bR* || 20 quod *p* quo *BR* || 24 ex *B* || 26 fulgora *R* ||
27 oceanos *B¹R* || 29 subiacere *r* || medio *bR* ||

temporis interstitia manifestant: nam pares horarum metas tam antemeridialium quam etiam postremarum, et tam diei quam noctis horologia manifestant. quo documento 601 clarum est tantundem undique secus ab terris abesse caelum, quod item duobus circulis edocetur solstitiali et brumali. nam utique quantum interstitii dies habet, cum caeli culmina sol elatus inlustrat, tantum spatii longior nox, quam sol in brumam decidens repraesentat. itemque quicquid singula signa zodiaci intercapedinis luci contulerint tantundem <sole e contrario rutilante umbris noctis ignoscunt, quod utique undique uersum probat tantundem circulos sideraque distare mediamque esse tellurem. quod si congrue uidetur assertum, iam partes eius, quas ipsa permensa sum, perhibebo.

15 Orbis terrae in quinque zonas siue melius fasceas 602 dico pro rerum diuersitate discernitur, quarum tres in- 196 G temperies multa contrariorum nimietate relegauit. nam duae quae axi utrique confines, algore inmenso et frigoribus occupatae, desertionis causas pruinis ninguentibus 20 praebuere, media uero flammis atque anhelis ardoribus torridata propinquantibus animantium amburit accessus, aliae autem duae uitalis aerae halitu temperatae habitationem animalibus indulerunt. quae quidem per totius rotun- >ditatem telluris incuruae tam supernum hemisphaerium quam inferius ambierunt. nam utique terra 25 603 duas sibi partes hemicycliorum quadam diuersitate dispescit id est unam habet supernatam, quam nos habitamus et ambit Oceanus, et aliam infernatam. sed haec superior

1 orarum BR || 2 an pomeridianarum scribendum? || 3 orologia BR || 8 quam scripsi cum BR || im B¹R || 9 zodiaci b zoziaci BR || intercapedinis b intercapedines BR || luci b loci BR || 10 e om. B || contraria B¹ || 14 perabebo B peribebo b peribeo D || 15 fascias D sed cf. script. hist. Aug. I p. 246, 12 ed. Berol. || 16 ad diuersitate add. a¹ necessitate b || 17 a post multa add. p || religauit B¹ ligauit D. || 19 dissertationis D || ningentibus D || 20 anelis BD || 22 alitu B¹D || teporibus Heinsius in Burm. Ouidio II p. 234 temporibus BR || 24 emisphaerium BR || 26 emicycliorum BR || dispescit Grotius despicit BR (dispicit B¹) ||

initium habet a solari ortu, illa incohat a lucis occasu,
 604 quem circulum Graeci horizonta perhibent. uerum quia
 illae zonae uolubilitatem utriusque partis includunt, decem
 utrimque circulo suo faciunt regiones, e quibus haec, quae
 a nobis habitatur, est una atque ad aquilonem uersus et 5
 septem triones ascendit, altera quae contrario ad meri-
 diem atque austrum fertur, quam habitare illi aestimantur
 605 qui uocantur ἀντοῖκοι. similiter ex infernatibus duae.
 sed hi qui nobis obuersi antipodes memorantur, qui contra
 illos quos ἀντοῖκους diximus, ἀντίχθονες appellantur. 10
 sed nos cum illis diuersitas temporum uelut quadam con-
 trarietate discriminat. nam cum aestate torremur, illi
 frigore contrahuntur; nam cum hic uer pubescit florenti-
 bus pratis, illic edomita aestas teporibus autumnascit; hic
 bruma, solstitium illic apparet; nobis Arctoa lumina spe- 15
 606 ctare permissum, illis penitus denegatum. antipodes
 autem nostri unum nobiscum tractum perferunt hiemis et
 flagrantiam communis aestatis, sed noctem diuersam dies-
 que contrarios; scilicet aestate nobis grandes dies proli-
 xaeque hieme noctes, illis aestate grandes noctes pro- 20
 197 G lixique hieme dies nobisque septemtrio conspicabilis
 illos lateat sine fine. ita etiam his qui ἀντοῖκοι uocantur,
 antipodes sui quattuor anni tempora nouere communia,
 ac polum qui est ad austrum, antipodibus suis nobisque
 607 penitus ignoratum soli suspiciunt. qui autem in media 25
 fascea sunt, his cotidie ortus occasusque mutantur, et
 supra quos sol est his citius exoritur tardiusque mersatur.
 aequinoctiali autem tempore et oriens et occidens simi-
 liter apparebit neque ulla astra sunt quae illorum obtuti-

1 incoat *BR* inchoat *r* || 2 orizontam *BR* orizontem *b* ||
 3 partes *R* || 4 utrique *R* || e post quae *add. p* || 10 ANTI-
 kOYC *BR* || ANTIKONEC *B* ANTIKONEC *R* || 11 ad illis
add. a ab *b* || 14 autumnescit *R* || 15 arcto *R* || 19 scili-
 cet *scripsi* licet *BR* || nobis *om. B¹R* || 19 prolixasque *BR*
quod correxi || 20 hyeme *om. B¹R* || illis aestate grandes no-
 ctes prolixosque (*prolixique scripsi*) hyeme dies in *marg.*
add. b om. BR || 22 ante lateat *om. illos B¹ illis om. R¹* ||
 23 ad antipodes *add. q. b* || ad suis *add. a* nostris *b* || 25 ad
 soli *add. illi b* || suscipiunt *R* ||

bus denegentur, et quae una illis oriuntur, simul ueniunt in occasum. <hi dies cunctos pares suis noctibus intuentur nec ullas meridiano die metiuntur umbras; eorumque antipodes dies noctesque sub eadem longitudine patiuntur. cum autem solstitii properantia peragendi per eosdem transeat et iam brumam itidem sol reuertens similiter per illos iter ducat et procul ab his utrimque secedat, dubium non est quin bis hiemem et secundo patiantur aestatem; quibus cum ortus solis est, eorum antipodibus apparet occasus. uerum illae duae regiones, quas fasceas item dixi, quarum una uicinantis Plaustri algore crustatur, altera transaustrini halitus desertione contrahitur, antipodas proprios non habent sed ipsae sibi inuicem contraria fiunt habitatione antipodes nullosque ortus siderum absque> planetis utrimque nouerunt, quae quidem illis non supra caput eunt sed de medio lateris oriuntur. stellae etiam fixae caeli sex uidentur mensibus, sex itidem non apparent, ortiusque circulus aequinoctialis illis est, senaque ex zodiaco signa conspiciunt. denique sex mensibus die- que noctesque patiuntur, ut utrisque poli axisque termini supra uerticem uideantur. sed haec prior Septentrionis, altera Canopi stellae inlustrata fulgore cetera non nouerunt.

Quarum regionum habitus prodidit doctissimus Pythagoras, sed ego ipsa peragraui, nequa mihi ignota uideretur portio superesse telluris. cuius terrae totius ambitus omnis plenusque circuitus, ut Romanorum dimensione percenseam quicquid stadiorum supputatione memorauit, est in milibus passuum trecenties et quindecies centenis: quo loco non puto transeundam opinionem Ptolemaei in geographico opere memoratam. idem quippe zodiaci tractum omnemque complexum trecentis sexa-

1 cum ante illis add. r || 6 in brumam Grotius || 12 alit-
 tus B .i. frigoris add. b || 14 antipodae B¹D || 17 ante uidentur
 add. eis p || 18 ortibusque B¹R || 19 zodiaci B¹R quod deinceps
 non notabitur || 24 habitus BR a¹ ambitus add. b ||
 pythagoras BR || 26 habitus BR a¹ ambitus add. b || 30 cen-
 tenis b centena BR || 31 ptolomei BR ||

ginta caeli partibus secat, quas singulas in telluris centrum ita aestimat peruenire, ut unius partis latitudo istic quingentorum stadiorum mensura tendatur, singula uero stadia centum uiginti quinque passibus explicata, quae octies millenos passus absoluunt, unde quingenta stadia, 5 quae sunt partis unius, milia passuum colligunt sexaginta duo passusque quingentos. uerum illa stadia quingenta trecenties sexagies complicata faciunt semel milies octingentiesque centena; ex quibus milia passuum partitione praedicta collecta faciunt ducenties uicies quinquies centena. 10 hoc de totius terrae globo oportuit intimari.

- 611 Ceterum eius longitudo ab ortu ad occasum, hoc est ab ipsius Indiae extremitate usque ad Herculis columnas Gadibus sacratas, octies quinquies centena septuaginta septem milia sunt, sic ut etiam Artemidorus auctor asse- 15 ruit. nam Isidorus nonagies octies dicit et decem et octo milia. uerum Artemidorus dimensionem praedictae adiecit quicquid a Gadibus procurrit: nam per Sphenis frontem circuitu sacri promunturii ad aliud finale promunturium, quod Artabrum memoratur, procedere dicit terram in 20
- 612 <nongenta nonaginta unum milia. quae dimensio item fieri compendiosior potest, si per maria quis uectus excurrat. nam a Gange fluuio ostioque eius, quo se in
- 199 G Eoum effundit oceanum, per Indiam Parthyenemque ad Myriandrum urbem Syriae in Issico sinu positam quin- 25

§ 611 ex Plinio II 242 || § 612 ex Plinio II 243

5 octies Böttgerus in *Lahnii arch. uol. XIII p. 612* octo BR || quingenta B quinquaginta R || 7 quingenta B quinquaginta R || 8 faciunt semel milies octingenties q; sescenta (sexcentena R) ex quibus BR faciunt milies octuagies centena ex quibus b || 9 (collecta praed. part. R^m) || 12 orto R || 14 LXXX.LXVIII mill. pass. Plinius || 16 esiodorus b || et B || 18 sphenis p spinam BR || 19 promuntorii b promontorii R || promuntorium B promontorium R || 20 cartabrum BR cantabrum b corr. p || 21 nongenta nonaginta milia et unum mille D DCCCXCI Plinius || 23 hostioque D || 24 partyenemque BD || 25 my myrandum B myrandum D || siriae B ||

quagies bis quindecim milia. inde proxima nauigatione
 Cyprum insulam, Pataram Lyciae, Rhodum, Astypalaeam
 in Carpathio mari, item in insulam Taenarum Laconicae,
 inde Lilybaeum Siciliae et Caralim Sardiniae tricies qua-
 5 ter quingenta milia. inde Gadibus quadragies bis quin-
 quagena milia. quae mensura uniuersa ab eo mari efficit
 octogies quinquies septuaginta octo milia. potest item 613
 aliud terra marique iter duci per Gangem Euphratemque
 fluuium Cappadociam Phrygiam per Aegeum pelagus et
 10 Laconicum mare itemque per sinus alios usque Pelopon-
 nesum Leucadem Corcyram, Acroceraunium Brundisium
 Romam Alpes et Gal-lyam per Pyrenaeos etiam montes
 in Oceanum uespertinum, Hispaniae oram traiectumque
 per Gades, et omnis mensura attestante Artemidoro asser-
 15 tionibus meis habet milia octogies sexies octoginta quin-
 que. habetis longitudinem multipliciter memoratam.

Latitudo autem eius a meridiano situ in septentrionis 614
 caput plurimum minor est. nam utrimque intemperati
 aëris nimietate contrahitur. eo accedit quod a septen-
 20 trionis plaga Sarmatarum gens copiosaue barbaries ac-
 cessum indagandae dimensionis excludit. attamen quic-
 quid intrepida permeare quiuit excursio competenter ad-
 mensum repertaque latitudo habitabilis terrae paene di-

§ 613 ex Plinio II 244 || § 614 et 615 ex Plinio II 245

2 pateram *BD* || licye *D* || rodum *BD* || astypaleam *B*
 astipaleam *D* || 3 carpatio *B* carpatheo *D* || insula *BD corr.*
Koppius || tenarum *B* teneclarum *a* tenarium *b* tenecla-
 rum *D* || 4 lylibeum *BD* || sardiniae uiciens et semel *CIII M*
 pass. *Plinius* || trecies *D* || 5 post inde *add. a b* || Gadis duo-
 deciens *CL M* pass. *Plinius* || 7 octoagies *D* || *LXVIII Plinius*
 || potestate *B* potest iter *b* || 8 iter duci *B* item duci *b* ||
 gangen *b* || euphratemque *BD* || 9 cappadotiam *D* || frigiam
BD || egeum *BD* || 10 peloponessum *BD* peloponnessum *b* ||
 11 leucadam *B* leocadam *D* || acrocerauniam *BD* || 12 py-
 reneos *BR* || 13 spaniae *BR* hispaniae *b* ispaniae *R* ||
 15 *LXXXIX.XXXXV Plinius* || 18 utrique *R* || intempe-
 ranti aeris *BR* intemperantia aeris *b corr. p* || 19 contrahitur
B || accidit *br* || 22 quiebit *B¹* || ammensum *B¹R* ||

615 midio minor quam dicta est collegisse longitudo. nam
 colligitur in quinquagies quater centena sexaginta duo
 milia, quippe a littore Aethiopici oceani, qua habitabilis
 200 G primum est, ad Meroen, inde Alexandriam Rhodum Cni-
 dum Coum Samum Chium Mitylenen Tenedum Sigeum- 5
 que promunturium, os Ponti Carambim promunturium, os
 Maeotidis, ostium Tanais praedicta dimensio comprobatur.
 qui quidem cursus si per maria transeatur, in compen-
 616 dium ducit milia sescenta septuaginta octo. huc usque
 compertum progressum Artemidorus asseuerat sed Isido- 10
 rus adiecit duodecies quinquaginta usque ad Thylen ulti-
 mam tendi. quae quidem opinatio mihi uidetur incerta.
 nam ipsi tantundem latitudinis inesse dico quantum longi-
 tudinis comprehensum. neque enim cum rotundum tel-
 luris orbem astructio superior ratioque monstrarit, impar 15
 latus globo poterit prouenire.

Sed supra dicti scriptores aequabilem dixere tellu-
 617 rem. rotunditatis autem ipsius circa extima circumfusus
 ambit Oceanus, sicut nauigatus undique comprobatur.
 nam a Gadibus per Hispaniae Galliarumque flexum occi- 20
 618 dentalis plaga omnis hodieque nauigatur. dum autem
 diuus Augustus classe Germaniam circumiret, septentrio-
 nalem totum permeauit <Oceanum. nam primum in
 Cimbricum promunturium ueniens magno dehinc permenso
 mari ad Scythicam plagam ac rigentes undas usque pene- 25

§ 616 ex Plinio II 246 || § 617 et 618 ex Plinio II 167

2 XLIII.LXXXX milia *Plinius* || 3 litore *R* || etio-
 pici *BR* ethiopici *b* || 4 rome nidum *B* rodum enidum *b* ro-
 dum gnidum *R* || 5 chyum *B* || 6 promuntorium *b* promon-
 torium *R* || promuntorium *b* promonturium *R* || 7 meotidis
 hostium *BR* || 8 qui cursus compendiis maris breuior fieri
 potest LXXXIX milia *Plinius* || 9 sexcenta *R* || 10 esiodo-
 rus *b* || 11 duodeciens centena milia quinquaginta *Plinius* ||
 tylen *BR* || 15 monstraret *R* || 17 aequabilem *scripsi* habi-
 tabilem *BR* || 18 circa *br* *BR* || 20 ispaniae *br* spa-
 niae *BR* || 21 odieque *R* || 24 promuntorium *bd* || 25 sciti-
 cam *B* sciaticam *D* || agrigentes *D* ||

trauit. de confinio item ab orientis principio et Indico 619
 mari pars, quae pergit in Caspium mare, a Macedonum
 classibus remigata, dum Seleucus et Antiochus regnaui-
 sent. palus uero Maeotica eiusdem sinus habetur Oceani.
 5 item laeui lateris circumflua memorentur. ab ipsis ita- 620
 que columnis Herculis, quae in Gaditano sunt litore con-
 secratae, usque in Arabicum sinum meridianus omnis
 permeatur Oceanus sic ut plurimis asseueratur exemplis.
 nam eius maximam partem Magni Alexandri sulcauere 621
 10 uictoriae. in eodem Arabico sinu constituto Gaio Caesare
 Augusti filio, Hispanarum nauium naufragium et eiectae
 fragmentorum reliquiae paruere.> item Hanno dum Pu- 201 G
 nicum floreret imperium Mauritaniae circuitu ac dehinc
 meridiani flexus excursu in Arabiae terminos prolixia ad-
 15 modum nauigatione peruenit. Cornelius auctor adfirmat
 quendam Eudoxum fugientem regis insidias ex Arabia in
 Gaditana peruenisse refugia. Caelius Antipater se homi-
 nem uidisse confirmat, qui negotiationis ardore in Aethio-
 piam ex Hispania nauigasset. idem Cornelius post captos
 20 Indos per Germaniam nauigauit.

Ostensum puto ambitum superioris terrae permenso 622
 in circulum mari undiquesecus nauigato. nunc ipsius
 diuisionem terrae quantum patitur succincta insinuatio
 memorabo. circulus omnis superae habitabilisque telluris
 25 sic ut plerique testantur in tres partes est distributus: Eu-

§ 619 ex Plinio II 167 et 168 || § 620 et 621 ex Plinio
 II 168—170 || § 622 et 623 ex Plinio III 3

4 meotica *BD* || 6 literae *D* || 8 si *D* || 10 cesare *BD* ||
 11 spanarum *B* ispanarum *D* || 12 Hanno *p* annio *BR* ||
 13 maturianiae *R* || ac *p* hac *BR* || 16 eudoxium *R* || 18 ethio-
 piam *BR* || 19 ispania *B* spania *R* isspania *r* || *an* posuit *pro*
post et nauigasse scribendum? || captus *B'* || *M. haec Plinii*
uerba corrupta idem Nepos de septentrionali circuitu tradit
 Q. Metello Celeri L. Afrani in consulatu conlegae sed tum
 Galliae proconsuli Indos a rege Sueuorum dono datos, qui
 ex India commerci causa nauigantes tempestatibus essent in
 Germaniam abrepti || 22 nauigato *scripsi* nauigatum *BR* ||
 25 europem *R* ||

ropam, Asiam, Africamque. quarum primam atque ulti-
 623 mam interruptio dispescit Oceani. nam Atlantici pro-
 fundi ex Gaditano freto uis intersecans profunda telluris
 Lybicum Hiberno latus abscondit et confestim se in propin-
 qui maris fluentia diffudit. quippe a Gaditano ostio in in- 5
 gressum interioris maris per longitudinem cursus uix
 quindecim passuum milia numerantur, latitudo uero, ubi
 angustior quinque, ubi diffusa septem, ubi prolixior de-
 cem milibus explicatur. hinc defluxere per diuersos
 sinus subsidentesque campos tot maria tot fragores et 10
 624 quantum per diuersa aequora tumescit. undarum uero
 illa proruptio interfluentis Oceani laeua Europam facit,
 Lybiamque dextra, et montibus utrimque concluditur.
 nam ab Europa Calpe, Africa Abyla monte despicitur, qui
 utrimque prominentes dici columnae Herculis meruerunt, 15
 quod testimonio uetustatis laboris Herculei limes in illis
 sit consecratus, si quidem ultra eum progredi consumptae
 625 telluris inuia prohibebant. denique etiam hoc de eius
 sacrae uirtutis possibilitate persuasum, quod, cum antea
 202 *G* natura terris maria dispararet ac tantum cingi circuitu 20
 firmaret Oceani, montium praedictorum effossis <radicibus
 diuulsoque confinio camporum deuexis lacunisque terra-
 rum improuisum pelagus in usum impigrae mortalitatis
 admisit permutans orbis faciem naturaeque discrimina.
 626 hoc igitur freto laeuorsum Europa distenditur usque in 25
 Tanais fluminis gurgitem, a quo incolans Asia Nili itidem
 alueo limitatur. qui quidem Nilus eandem Africamque
 disrumpens telluris complexum intersecat multitudine flu-
 uiorum. Europam tamen terminari Propontidis faucibus

§ 624 ex Plinio III 4

2 dispicit *R* et corr. in dispescit *B* (dissicit *supra* add. *b*) ||
 athlantici *B* athalentici *R* || 5 diffundit *B* || hostio *BR* ||
 in *B* || 10 flagores *B*¹ || 13 libiamque *B* lymbiamque *R* ||
 14 alpe *B*₁ || Abyla *p* ab aetna *BR* || dispicitur *B*¹*R* ||
 20 disperar et *B*¹*R*¹ || 23 immortalitatis *D* || 26 incoans *B* in-
 choans *bd* || 28 complexu *B* || intersecans *B*¹*D* ||

dixere quam plurimi, quae Propontis per angusta descendens ad Maeotidem quoque perfertur.

Europae tamen principium inchoamentique limen 627
 Hispaniae contributum fertili frugum opimaeque prouin-
 5 ciae, metallorum aurique fetura minii marmoris gemma-
 rumque muneribus praedicandae. quae quidem, quod
 Iberi fluminis interriuata tractu, amnis sui meruit cognomen-
 tum. cuius illa portio, quae Atlantico confinis oceano
 in Gaditani freti litus excurrit, Baetica perhibetur etiam
 10 ipsa uocabulum proprii fluminis nuncupatione sortita,
 quae ab Vrcitano fine, qua citerior meat, Tarraconensis
 dicitur a Tarraconensi urbe, quam Scipiones condidere.
 nam Poeni fundauere Carthaginem conditas ubicumque
 urbes amico sibi nomine praesignantes. sed praedictum 628
 15 latus a Pyrenaei iugis in aliam prouinciam dissecatur, si
 quidem Baeticae a septentrionali confinio Lusitania socia-
 tur, cui nomen fabula a Iusu Liberi patris uel cum eo
 bacchantium sociauit. haec quoque cognomini fluuiio per-
 meatur, licet eam Tagus quoque arenis inlustret auratis.
 20 Olisipone illic oppidum ab Vlixē conditum ferunt, ex cuius 629
 nomine promunturium, quod maria terrasque distinguit.
 nam ab eius ambitu inchoat mare Gallicum et facies
 septentrionalis Oceani, Atlanticus uero et occiduus termi-
 natur Oceanus, qui tum Hispaniae limitatur excursibus.
 25 in eius quoque confinio equarum fetura uentis maritanti- 203 G

§ 627 ex Solino p. 115, 19 sq. et 117, 4 ed. Momms. ||
 § 628 ex Plinio III 8 et Solino p. 116, 20 || § 629 ex Solino
 p. 116, 14 116, 19 117, 1

1 descendens *B¹D* || 3 inchoamentique *B* inchoamentique
D || lymen *D* || 4 spaniae *BD* ispaniae *b* || 5 factura *B* fae-
 tura *b* || minii *Vulc.* miri *BD* || marmoris *bD* arboris *B* ||
 8 atlantico *BR* || 9 betica *BR* || 11 urcitano *B* rucitano *b*
 urticano *R* || tarraconensi *B* || 12 tarraconensi *R* || 13 car-
 taginem *BR* || 15 pyrenaei *BR* || 18 bachantium *BR* || 20 so-
 lissipone *BR* olisipone *b* || 21 promuntorium *b* promonturium
R || 23 septentrionales *R* || atlanticus *B* athalenticus *R* ||
 24 spaniae *BR* ispaniae *b* || 25 miritantibus *B¹* mirantibus *R*
 maritantibus *bR^m* ||

bus inolescit uolucres proli cursus, ipso spirante Fauonio.
 uerum Baetica cunctas ubertate fecunditatis prouincias
 630 anteuenit. quae quidem habet iuridicos conuentus duo,
 Gaditanum Cordubensem, oppida centum septuaginta
 631 quinque habitantium multitudine frequentata. eadem 5
 uero longitudinis dimensione distenditur a Castulonis op-
 pidi fine in Gaditanum oppidum, ducentis quinquaginta
 milibus amplior aestimatur; latitudo quoque in ducenta
 632 uiginti quattuor milia excurrit. at uniuersa prouincia
 habet conuentus septem Carthaginensem Tarraconensem 10
 Caesaraugustanum Cluniensem Asturum Lucensem Bra-
 carum, ciuitates uero praeter insulas atque aliis contribu-
 tas ducentas nonaginta quattuor tota complexione dinu-
 merat. tenditur autem per longi-[<]tudinem quantum
 Agrippa dinumerat milibus quadringentis septuaginta 15
 quinque, latitudine ducentis uiginti quattuor, cum fines
 Carthaginem usque protenderet, quae opinio Agrippae
 633 non exiguum admittit errorem. nam Hispania omnis ci-
 terior a Pyrenaeo in Castulonis finem per sescenta septem
 milia longitudinem protrahit, cuius ora paulo amplior ae- 20
 stimatur, latitudo autem a Tarracone ad litus Iarsonis
 trecentis septem milibus inuenitur, a radicibus Pyrenaei,
 ubi utriusque maris propinquitate concluditur. nam pau-
 latim diffusior adiacet in latitudinis excrementum.

634 Idem igitur Pyrenaeus ex alio latere Galliarum fini- 25

§ 630 ex Plinio III 7 || § 631 ex Plinio III 17 || § 632 ex
 Plinio III 18 et 16 || § 633 ex Plinio III 29

1 et post inolescit add. b || poli B¹ || 6 oppido BR corr. p ||
 9 CCXXXIV M. p. Plinius || 10 cartaginiensem b || tarraconen-
 sem R || 11 lucrensem BR corr. Vulcanius || 12 alias b || 13 nu-
 merum potius esse earum quae aliis contribuebantur Koppius ad-
 notauit || 15 agryppa BR || septuaginta BD at LX add. b ||
 16 latitudinem CCLVII M Plinius || 17 cartaginem D ||
 18 spina B hispinia b spania D || 19 pyreneo BD quod dein-
 cept non notabitur || sexcenta b || 20 longitudine D || pro-
 trait B¹ || 21 iarsolis b gersonis D Olarsonis Plinius || 24 ad-
 icit B¹ D ||

bus admouetur, a cuius radicibus quicquid interiacet usque Rhenum et item inter Oceanum et montes Gebennam et Iuram, Gallicis regionibus attributum. Narbonensis autem prouincia appellatur, quae interno mari alluitur; haec Bracata antea dicebatur, quae ab Italia iugis Alpium atque amne Varo discernitur, cuius longitudo, sic ut Agrippa dimensus, trecenta septuaginta milia passuum, latitudo autem ducenta quadraginta octo. in hac prouincia Rhodanus fluuius ex Alpibus ueniens per Lemannum lacum meat, et causas fertilitatis importat terrae germinibus ac fecundis, cuius ora diuersis nominibus appellata. nam Hispaniense unum, alterum Metapinum, tertium, quo plenior meat, Massilioticum nuncupatur. prouincia uiris oppidis frugibus memoranda unoque transcurrenda piaculo, quod illic fas fuerat hostias humani generis immolare.

Sed post Alpium montes, qua facies prominentis naturae ortui solis inluminatione perfunditur, inchoat ac descendit Italia longe ante alias omnes laudibus ueterum in urbis Romae gratia praedicanda. cuius principium Ligures tenent, dehinc quae ubertate soli sacrata occupauit Etruria regio, tam indigetis Aeneae foedere quam remedium origine atque ipsius Tagetis exaratione celebrata. Vmbri mox Latiumque atque ostia Tiberina dehincque ipsa caput gentium Roma armis uiris sacrisque, quam diu uiguit, caeliferis laudibus conferenda. haec a mari sedecim passuum milibus disparatur. dehinc litus in Vulscorum nomen sortemque concessit. mox Campania

§ 634 ex Plinio IIII 105, III 31 et 37 || § 635 ex Plinio III 33 et Solino p. 111, 12 || § 636—638 Plinii III 38 ratione habita sed multis de suo admixtis conscripsit

1 ammouetur *B* || 2 renum *D* || gaebennam *R* gebennam *B* gehennam *b* || 3 et Iuram *p* et duris *BR* eduris *b* || 7 agryppa *BR* || 12 spaniense *B* ispaniense *b* spaniensem *R* ispaniensem *r* || Metapinum *p* etapinum *BR* alpinum *br* || 22 indigitis *B*¹ || 24 hostia *RR* ||

Picentesque ac Lucanum latus Bruttiumque coniungitur. cuius promunturium in meridiem austrumque respectans in mare procurrit laeuaque alia interioris sinus fluenta complectitur, ut si a primis Alpibus dextrum latus et prolixi montis brachium contempleris, prominentias utrimque componens theatrum quoddam spectare uidearis undarum. lunata quippe et quodam hemicyclio in promunturium memoratum circumfertur Italia; denique ab ipsis Gadibus, qua se fauces freti interfluentis aperiunt, in Bruttium sinum, qui est <primus Europae, emissa maria conquiescunt. interior uero tellus, quae in superum mare Boreamque profertur, Graeciae ora, Sallentinis Pediculis Apulis Pelignis Istris Liburnis et ceteris populis obscurioribus habitatur. laeuorsum quoque se flectit et item duobus promunturiis peltae Amazonicae formam reddit, dextro cornu Leucopetram tendens, laeuo Lacinium. unde cum longa sit ab Alpibus Praetoriae Augustae per urbem Capuam et Rhegium oppidum absque recuruo flexu decies centena et uiginti milia passuum, nusquam uero trecenta milia latitudo eius excedit. a solo igitur Italico Liburnia Istriaque discretae sunt centenis milibus passuum, quod ab Epiro et Illyrico quinquaginta, ab Africa intra ducenta milia, ut Varro commemorat, ab Sardinia centum uiginti, a Sicilia mille > quingenta, a Corsica minus octoginta milia, ab Issa quinquaginta. uerum omnis Italiae circuitus tenditur uicies centena quadraginta nouem milia. eius umbilicus in agro dicitur Reatino. angustior pluri-

§ 639 ex Plinio III 38, 43, 45 || § 640 ex Solino p. 40, 18 — 19 et 17 et 15—16 p. 41, 3—11

1 ad *b* || bryttiumque *B* || 2 promunturium *B* promuntorium *b* || 5 brachium *B* || 7 emicyclio *B* emicyclio *R* || promuntorium *b* || 9 bryttium *BR* || 12 gratiae *D* a^b add. *d* || salentinis *D* || 13 apulisque *b* || 15 promunturiis *B* promuntoriis *bD* || pelthae *B* || 16 leucopetram *B¹D* || 17 Praetoriae Augustae *Pulc.* praetoribus augustae *BD* a^l praetoriis augustis *b* || 18 regium *BD* || 22 africa omisso intra *D* || 24 quingentis *B¹R* || coreyra *B¹R* || 26 uicies quadragies nouies centena *codd. Solini* ||

mum est ad portum, quem Hannibalis castra dicunt: nam
 uix ibi centum triginta milibus passuum lata est. uerum
 Italia etiam Pado flumine memoranda, quem Graecia dixit
 Eridanum. hunc amnem mons Vesulus inter montes Al-
 5 pium elatior gignit fonte mirabili, qui in Ligurum finibus
 flumen creat, ac dehinc fluuius mersus in penita telluris
 in parte agri Vibonensis emergit. canis ortu diffusior:
 nam solutis Alpium niuibus flagrantia solis aestiui exuber-
 rat ultra gurgitis ripas nullique gloriae nobilium amnium
 10 cedens triginta receptis fluminibus Adriaticum mare magna
 opimus granditate perfundit. cetera Italiae memoranda 641
 nec poetae tacent, ut Scyllaeum oppidum cum Crataeide
 flumine, quae Scyllae mater fuit, Charybdisque uoraginem
 ac uertiginem tortuosam; Paestana rosaria, scopulos Si-
 15 renarum. in Campaniae amoenis antiquitus nemora. Phle-
 graei dehinc campi, habitatioque Circeia Terracina, prius
 insula, nunc *continenti* iuncta, Rheginique ab Sicilia con-
 tinenti separati, atque in compensationem conexae telluris
 in insulam relegati, Formiae etiam Laestrygonum habita-
 20 tione famosae.

Hoc loco possem etiam urbium percurrere condito-
 res, ut a Iano Ianiculum, a Saturno Latium, a Danae Ar-
 deam, ab Hercule Pompeios, cum boum pompam duceret
 Iliberorum. ex cuius laboribus in Liguria campi Lapi-

206 G
 642

§ 641 maximam partem ex Solino p. 39, 20 — 40, 7 ||
 § 642 ex Solino p. 34, 7—14 et p. 35, 3 et 5, 9—10 et p. 36,
 1—6 et 7—8

2 aut XL aut CCCC codd. Solini centum triginta milibus
 BR || 3 memorandā R || 5 gygnit BR || 6 hac B || 7 bi-
 bonensis BR || 8 solitis B¹ || nubibus B¹ || 12 scyllaeum b
 syllaetum B sylleum R || grateide BR || 13 carybdisque B
 carypdisque R || 14 pestana bR pertana B || riosaria B¹ ||
 15 nemora D numerā BR nūnera b || hinc Campaniae amoe-
 nissimi tractus Salmasius || flegrei BR || 17 continenti iun-
 cta scripsi ex Solino cogiuncta B coniuncta bR || reginique B
 regnique R || 19 furmiae b || lestrygonum R lestrigonum
 B || 23 herculae B || Herculanium ad radicem Vesuuii a quo
 haud procul add. p post Hercule ||

darii sunt appellati, quod eodem dimicante saxis ferunt
pluisse caelum. idem etiam Ionio nomen dedit. nam
Ionem Autocli filiam obsidentem uias latrocinialiter inte-
remit. Iapygas Iapyx Daedali filius condidit, Coram Dar-
danus, Agyllinam Pelasgi, Tibur Catillus praefectus classis 5
Euandriae. Parthenope dicta ab Sirenis sepulchro hoc
nomine uocitata, quae nunc Neapolis appellatur. Prae-
neste ab Vlixis nepote Praeneste, licet alii uelint Caecu-
lum conditorem, quem pignus <asserunt fuisse flamma-
rum. Arpos et Beneuentum Diomedes, Patauium Antenor, 10
Pylîi Metapontum condidere. sed nihili mea interest ori-
gines urbium perscrutari.

643 Nunc quoniam continentis terrae limes interfluentis
freti coercitione distinguitur, non alienum est inter fluenta
emergentes terras, quae quod in salo sint insulae uo- 15
citantur, praesertimque nobiles commonere. neque enim
morosa debet esse percursio. transeo itaque Pityussas
a silua pinea memoratas, quae nunc Ebusus appellatur, in
confinio Carthaginis nouae, Baleares etiam duas, Colubra-
riam, et quas Gynnasias Graeci dicunt, uel Caprariam 20
naufragalem. in Galliae quoque ora in Rhodani ostio Me-
tina, mox quae Blascorum uocatur, et tres Stichades, qua-
rum haec sunt nomina singularum: Prote, Mese [secun-
da]> uel Pomponiana, tertia Hypaea; ceterasque exiguas
644 aduersum Antipolim. in Ligustico autem mari est Cor- 25

§ 643 ex Plinio III 76—79 || § 644 ex Plinio III 80—83

4 ΨΑΡΥΧ dedali BR || 5 agyllam agellan agillinam
codd. Solini || 6 partenope B || 8 praesente B¹R || cecu-
lum BR || 11 Pylîi p fylli B psylli b pheli D || morigines
D || 14 coercitâtionē D || 17 percussio b || pytiessas B py-
tieshas b pytyesses D || 18 ebusias D || 19 cartaginis D ||
20 capraliam BD || 21 rodani BD || hostio B || mitina D
midma (d in ras.) B || 22 uascorum BD euasconum b || sti-
cades D stycades B || 23 Prote Mese ex Plinio Wesselingius
protemes*** B temesto prima b prima temistho D prima
Themista p || ad exemplum Plinii secunda deleui et uel ad-
didi || 24 pomponiona B || tertya B || ypea B ypeia b
ypera R ||

sica, quam Graeci Cynnon appellauere, longa centum
 quinquaginta milibus passuum, lata quinquaginta. circu-
 mitus eius omnis distenditur milibus trecentis uiginti 207 G
 quinque. habet ciuitates triginta tres. sita autem citra
 5 est Oglasa, intra in sexagesimo Corsicae Planasia, fallax
 nauigantium mentiensque propinquitas. Vrgo item et
 Capraria, quam Aegilion Graeci dixerunt. item Igilium
 Dianium. item Columbaria Veneria. item ultra Tiberina
 ostia in Antiano Palmaria Sinonia et in Formiano Pontiae,
 10 Pandataria Prochyta, Abaeneria Inarime a Graecis dicta,
 Pithecusa, et Megaris etiam in Neapolitano. a Surrento
 in octauo miliario Capreae. item Leucothea. iam Afri- 645
 cum mare spectans a Corsica in octauo Sardinia est, in
 quo angusto freto sunt paruae insulae, quae Cuniculariae
 15 perhibentur, item Pintonis et Fossae. uerum Sardinia a
 Sardo filio Herculis appellata habet formam humanae
 plantae. denique Sandaliotes est appellata et Ichnusa,
 quod utrumque uestigii formam significat. uerum ab
 oriente centum octoginta octo milibus patet, ab occidente
 20 centum septuaginta quinque, a meridie septuaginta se-
 ptem, a septemtrione centum uiginti quinque milia. habet
 a Gorditano promunturio insulas duas, quae Herculis me-
 morantur, a Sulcensi Enusin, a Caralitano Ficariam [Ga-

§ 645 ex Plinio III 83 (Solino p. 50, 15?) et 85 et 84 (Ga-
 latam ex Plinio III 92 assumpsit)

2 milia ante circumitus (circuitus b) add. b || 3 osten-
 ditur R || 4 sita autem citra est Oglasa (oclisā BR oclifā b)
 intra Grotius Stipa autem citra est, O. infra p || 6 argo BR ||
 7 elegion BR egian b || elegium B eligium R egilium b ||
 9 hostia b || antino Rb antina B || 10 pantatoria BR ||
 procyta R procita B prochita b || abeneria BR abueneria b
 ab Aenaria Plinius cf. Koppius || 11 pitecusa BR pytagussa
 1 pyteguas b || assurento B surento R || 12 ad octauo add.
 atacio b || leocotea BR leucotea b || iam BR in b || 13 cur-
 sica B¹R || 14 coniculariae BR || 15 Phintonis et Fossae
 Plinius Pythonis fossae coni. Grotius || 17 ignosa BR signo-
 sa b || 22 corditano BR || promuntorio b || 23 ficaria BR
 figariam b || Galatamque deleuit Lüdeckius cf. ad § 648 ||

latamque.] quidam item non longe Balaridas dicunt et Callode et Heras lutra. contra Paestanum Leucasias est a Sirene ibi sepulta nominata. contra Veliam Oenotrides. contra Vibonem Ithacesiae ab Vlixis specula dictae.

- 646 Hinc Sicilia memoranda, quae a Thucydide Sicania, 5
a multis Trinacria perhibetur. Sicania a Sicano rege,
qui cum Iberica manu in eandem terram ante bella Tro-
iana peruenit. dehinc Siculus Neptuni filius, a quo nomen
eidem commutatum. nam Trinacria, quod tribus pro-
munturiis triangula censeatur. quippe unum, quod a 10
208 G Pachyno in Peloponnesum in meridiem uersum spectat,
quadringentis quadraginta milibus a Graecia disparatur.
Pelorias autem occasum Italiamque inspicit, quae freto
<mille quingentis passibus separatur; Lilybaeum Africae
fines uidet in centum octoginta milibus. ipsa autem pro- 15
munturia inter se terreno itinere disparantur sic: a Pe-
loro Pachynum milia centum septuaginta sex, inde Lily-
baeum ducenta, inde Pelorum centum quadraginta tria.
647 coloniae in Sicilia quinque, urbes sexaginta tres, fluiui
fontesque quam plures ac montis Aetnae miracula nocti- 20
bus totis uomentis incendia. cuius crater stadiis uiginti
patens fauilla Taurominium Catinamque respergit magno

§ 646 ex Plinio III 86 Solino p. 54, 4 sq. Plinio III 86
et 87 || § 647 ex Plinio III 88

1 leberidas BR liberidas b || 2 gallode BR || praesta-
num BR || sinum post Paestanum ex Plinio add. Lüdeckius ||
leugasias B¹ || 3 beliam B belliam R || 4 bibonem BD ||
itacaesiae BR itacaessiae b || 5 tucydide R tucidide B tu-
chidide b || 7 hiberica BR || trojana B¹ || 9 promunturiis B
promunturiis R || 11 pachyno B¹R || peloponnesum b cf.
p. 221, 10 et 17 || 13 a post quae add. b || freto mille quin-
gentorum passuum con. Koppius XV M in longitudinem freto,
in latitudinem autem MD p. Plinius III 86 || 14 lilybeum B
lilybeum D || 15 promuntoria b promuntoria D || 17 ad
post Peloro add. b || pachynum B¹D || CLXXXVI M p. Pli-
nius || lilybeum B lilybeum D || 18 CLXX Plinius || 20 aeth-
nae b etne D || 21 crater BD atra b || 22 fauillam B¹D ||
tauromenium b ||

strepitu mugiens et inmensos fragores intonans oblu-
tione flammaram. in Siculo etiam freto insulas esse non 648
dubium est. Africam uersus Gaulos, Melita a Camarina

in milibus octoginta octo, a Lilybaeo in centum tredecim,
5 Consura Hieronesos Coene *Galata* Lopadusa> Aethusa,
quam alii Aegusam dixere, et ceterae. sunt aliae citra
Siciliam: ex aduerso Metauri amnis in uicesimo quinto ab
Italia septem Aeoliae, appellatae a nostris Vulcaniae, cum
diuersis nominibus prima dicitur Lipara, secunda Thera-
10 sia, tertia Strongyle, in qua Aeolus regnasse fertur et e
flamma in proximo prorumpente uel eius fumo qui uentus
flaturus esset intellexisse, quod hodieque eius loci incolas
certum est praesentire. quarta uero insula est Didyme,
quinta Ericusa, sexta Phoenicusa, ultima Euonymos.

15 Hic primus Europae sinus Ausonii maris patet nona 649
ginta sex milibus, quique tres sinus habet. Italiae frons
incipit, quae Magna Graecia appellata est, ubi amnium et
oppidorum copia. ac tunc portus, qui Hannibalis castra
dicuntur, ubi latitudo Italiae uiginti solis milibus ae-
20 stimatur.

Dehinc a Lacinio promunturio secundus incipit sinus 650
Europae magno ambitu flexus et Acroceraunio Epiri termi- 209 G
natur promunturio, a quo abest octoginta quinque milibus

§ 648 ex Plinio III 92—94 || § 649 ex Plinio III 95 ||
§ 650 ex Plinio III 97, 100, 150, 151

3 gaulo *BD* || meleta *B* melata *D* || ac marina a ly-
libeo (*ita B* lilbeo *D*) in milibus octoginta octo consura (cen-
sura *b*) in centum tredecim *BD corr. ex Plinio p* || 4 milibus
post tredecim add. b || 5 .eronesros *B* herohesros *D* ||
cene *b* || *Galata ex Plinio add. Lüdeckius cf. ad § 645* ||
lampadusa *BD* || astusa *BR* || 7 uiginti quinque milia ab *R* ||
8 apellatae *BR* || 9 diuīsis *B* || terasia *B* terrasia *R* ||
10 strongile *B* || 13 dydime *B* || 14 erepusa *BR* || foeni-
cus *R* fenicus *B* phoenicos *b* || donymos *BR* || 15 ausoni
B¹R || LXXXVI M p. *Plinius* || 17 appellatur *b* || 18 locus
BR portus *b* || annibalis *B¹R¹* || 19 quadraginta solis *BR*
CXXX solis *b* || 21 promuntorio *b* promonturio *R* || 22 ter-
minantur *B¹* || 23 promonturio *R* || LXXV M p. *Plinius* ||

oppidum Crotona. ex hinc propter oppida sinusque quam plures in mare Italia plurimum pergens in Hydruntum urbem uenit, ubi superum inferumque mare decem et nouem milibus disparatur, unde in Graeciam breuissimus transitus. ac dehinc Italia per populos sinus urbes 5 fluuios montes barbarosque quam plures ducitur in fines Illyrici, cuius a flumine Arsia ad flumen Drinium longitudo pergit quingenta quinquaginta milia, a Drinio ad promunturium Acroceraunium centum septuaginta quinque milia. ora Illyrici habet insulas ultra mille. 10

651 Tertius autem Europae sinus Acrocerauniis inchoans montibus Hellesponto terminatur, ac sinus habet decem et nouem, prouinciasque quam plures. nam ibi sunt Epirus Acarnania Aetolia Phocis Locris Achaia Messenia Laconia Argolis Megaris Attice Boetia. item ab alio 15 latere alioque mari Phocis et Locris Doris Phthiotis Thessalia Magnesia Macedonia Thracia Graecia omnis. Epiros autem incipit Acrocerauniis montibus, in qua primi Chaones, <a quibus dicta Chaonia. deinde mons Pindus, Dryopesque Molossique Dodonaei Iouis fano inelyto celebrati. 20 a tergo inter ceteros populos Ponto iunguntur Maesia ac Maedia. Thraces usque ad Pontum. Rhodopae mox et

§ 651 ex Plinio IIII 1—8

1 oppida *B* || 2 primum *b* || foruntum *B* fodruntum *R* ||
 3 decennouem *B* decem et nouem *b* decem et nouem *R* ||
 7 yllirici *B* yllyrici *R* || farsia *r* || 8 DXXX M *Plinius* ||
 drino *BR* || promuntorium *B* promonturium *R* || 10 hora
*B*¹*R* || inlyrici *B*¹*R* || 11 acroceraunis *R* || 12 elesponto *B*
 ellesponto *bR* || 13 et *om.* *B*¹*R* || 14 epyrus acarnia *BR* ||
 etholia *B* aetholia *R* || focis *BR* || locis *B*¹*R* || agaia *B*
 achaia *b* acaia *R* || 15 laconiaea *post* laconia *add.* *BRD* (*laconiana b*) || beotia *B*¹ *sed* (*cf. p. 221, 16 et 222, 12 et Salm. ad script. hist. Aug. II p. 222 ed. Hack.*) || 16 alio quoque *b* || focis *BR* ||
 lucris *R* || dori thiotis *BR* || tessalia magnaesia *BR* || 17 tra-
 cia *BR* || epirus *b* || 18 acroceraunis *R* acerauniis *B* || cao-
 nes *B*¹*R* || 19 caonia *BD* || triopesque *D* || 20 mollossique *B*
 molosique *b* inolosique *D* || dodonei *BD* dodoneique *b* || in-
 elito *D* || 21 ponte *B* sponte *b* || iugitur *D* || moesia *BD* ||
 22 media *BD* || traces *BD* || rodopae *B* rodope *bD* ||

Haemi uidetur excelsitas. tunc colonia Buthrotum. Ambracius sinus faucibus angustis aequor accipiens, in quod defertur amnis Acheron infernae fabulae errore famosus. post aliquot gentes etiam Actium colonia cum Apollinis
 5 templo, ex quo ipsi quoque deo additum cognomentum, ciuitasque Nicopolitana. egressos sinu Ambracio in Ionium excipit diuersitas populorum Aetolique, apud quos inter ceteras urbes oppidum in confinio maris nomine Calydon Diomedis Tydeique progeneratione notissimum.
 10 dehinc> influens sinus Aetoliam ac Peloponnesum diuidit. mox in Acarnania Aracynthus, in Aetolia Ozolei, apud quos oppidum Oeanthe, in quo portus Apollinis. tunc deinde in Phocidis campis oppidum Cirrha, portus Caleon, a quo in septem milibus passuum introrsus oppidum Delphos sub monte Parnasso, clarum oraculis Apollinis. fons
 15 ibi Castalius. deinde in intimo sinu angulus Boetiae montem Heliconem iuxta. Peloponnesus paene insula 652 inter duo maria Aegaeum et Ionium angulosos recessus obducens, in circuitu habens quingenta sexaginta tria milia passuum, et per sinus paene tantundem. angustiae, unde procedit, Isthmos appellatur. in quinque milibus passuum diuersa maria utrimque concludunt ac latera meatus arradunt. in medio hoc interuallo, quod Isthmon appellauimus, colonia est Corinthus, sexagenis ab utroque litore

§ 652 ex Plinio IIII 9—12, 23

1 emi *B* hemi *bD* || coloniam *b* || butrotum *BD* || ambracius *B* ambrocus *D* || 2 sirus *D* || quo *p* || 3 aceron *B¹D* || 4 aliquod *B¹D* || accium *D* || 6 egressos *D* egressis *B* egresso *b* || ambrachio *b* ambrocio *D* || 7 Aetolique *Koppius* et oblique *BD* || 8 calidon *BD* || notissimus *D* || 10 aetholiam *R* etoliam *D* || peloponnesum *bR* || 11 acarnia *B* carnia *R* || araquintus *B* arachintus *b* aracintus *R* || eotalia *B* etolia *b* aetholia *R* || azolei *B* azoeli *R* || 12 teante *BR* || 13 focidis *BR* || cirra *BR* || celeona *BR* Chalaeon *Plinius* || delphus *R* || 16 de boetiae *cf. ad p. 220, 15* || 17 eliconem *BR* || peloponnesum *bR* || 11 egeum *BR* || 19 quinquaginta *R¹* || tria *om.* *R* || 20 pene *BR* || 21 hismos *BR* || 23 hismon *BR* histmon *b* || 24 chorinthus *R* || littore *B* ||

stadiis, a summa arce, quae dicitur Acrocorinthos, utrumque mare prospectans. ab Isthmo autem Achaiae provinciae nomen incipit, quae ante Aegialos uocabatur, propter urbes in litore per ordinem constitutas. ibi quam plures sinus portus montes urbes et populi. ab ipsius Isthmou angustiiis Hellas incipit, a nostris Graecia dicta.

653 in ea prima Attice antiquitus Acte uocitata contingit Isthmum sui parte Megaris dicta, in ora autem portus, cui nomen Scironia saxa, [uiginti] sex longitudine, latitudine quinque milibus passuum Myrtoo recedentibus Athenae atque Attica. fontes ibi multi, inter quos Callirhoe praedicatur. nec Athenis cedunt Boetiae, in quis Epicrene, Arethusa Hippocrene Aganippe Gargaphie. post oppida montes populique quam plures.

654 Sequitur Aemonia, cuius a tergo mons Oeta, eaque 15
211 G etiam Thessalia nuncupatur. ibi natus rex nomine Graecus, a quo Graecia dicta. ibi Hellen, a quo Hellenes appellati. in Thessalia montes notissimi Olympus Pelius Ossa, cuius ex aduerso Pindus et Othrys Lapitharum sedes occasum uerticibus intuentes. nam ortum Pelius uidet. 20
hi omnes montes theatriali more curuantur, ante quos septuaginta quinque urbes sunt memorandae. Thessaliae

§ 653 ex Plinio IIII 23—25 || § 654 ex Plinio IIII 28, 30, 32 et Solino p. 69, 17 (sed cf. Mommsenus)

1 estadis *RB* estadiss *b* || agrocorinthos *R* agrocorintos *B* acrocorintos *b* || 2 hismo *BR* histmo *b* || acaiae *BR* || egialos *B* eialos *R* || 5 popli *B¹R* || 6 isthmou *Grotius* hismos *R* mos *B* ismos *b* || ellas *BR* || graeciae *B¹R* || 7 atice *R* || atte *BR* || hisnum *BR* || 8 sui partem megatitana in ora *R* megatitana sui parte (partem *B¹*) *B* || 9 XX ex antecedenti saxa ortum deleui: VI *Plinius* || *Plinii sententiam male contractam pessum dedit Martianus* || latitudine *om.* *B* add. *R^m* || 10 myrto *B* myro *R* myrote mare *r* || athaenae *B* || 11 atticae *B* || 12 quibus *b* || 13 aretusa *B* || ippocrene *BR* || gargani *BR* || 14 populusque *B¹R* || 15 emonia *BR* || 16 tessalia *BR* || 17 elles *BR* || ellenes *BR* || 18 thesalia *BR* || pierius *R* et corr. in pelius *B* at pierius add. *b* || 19 otris *B* otrys *R* || lapidarum *B* lapitarum *b* laphitarum *R* || 21 hii *b* ||

uicina Magnesia, cuius fons est Libethris <poetici haustus nomine celebratus. longitudo Thessaliae habet milia quadringenta nonaginta, latitudo ducenta nonaginta septem.

Macedonia postea centum quinquaginta populorum ⁶⁵⁵
⁵ maximis regibus inclita praesertimque Alexandro, qui Philippo cum natus crederetur, eius mater Olympias dracone eum conceptum esse memorabat. uictor orbis: nam easdem peragrations et uictoriae metas habuit quas Liber et Hercules. haec tamen Macedonia populos, qui Edonii
¹⁰ dicebantur totamque Mygdoniam Pieriam Emathiamque recepit in nomen. haec in Thracium limitem terminum ducit. a meridie Epirotis habitatur, a uespera a Dardanis et Illyriis, a septentrione Paphlagonia ac Paeonia. inter ipsam et Thraciam amnis Strymon pro limite est ab Haemi
¹⁵ montis uertice defluens. in ea Rhodope, quem> Mycdonium asserunt montem, et Athos abscissus a continenti Xerxe uiribus utente Persarum, et Orestidem terram, ab Orestis et Hermionis filio quam uocitari non dubium est. ibi Phlegra nunc ciuitas, tunc Gigantum proeliorumque
²⁰ immanium temeritate famosa. quae sola etiam diluui

§ 655 ex Plinio IIII 33 et Solino p. 73, 20—p. 74, 6 p. 69, 19—p. 71, 18

1 magnaesia B || libetris BR || poeteci B¹D || austus B || 2 thesaliae D || quadraginta B¹ || 3 latitudo CCLXXXVII milium *Plinius* || 5 inclita B || 6 a philippo b || olympias BD || draconeum BD || 10 micdoniam B et corr. ex macedoniam D || ematiamque B emathiamque b emiatiamque D || 11 recepit BD recipit b || tractum B tracium bR || 12 meridiana epirotis corr. in meridiae ab epirotis B: deinde ante meridiae add. a et supra scripsit a meridiana p'rotis b meridie epirotis D || 13 inliriis B illiriis bD || septemtrione B || paplagonia B pafagonia bD Pelagonia *Solinus* cf. *Valesius ad Amm. Marc. XXVII* 12, 9 || poenia BD peonia b || 14 tratiā D traciā B || strimon D || aemi D emi B || 15 rhodope B || mycdonium R micdonium B Mygdonum *Solinus* || 16 atos B¹ || abscissus BR || 17 serxe BR xerxe b erse r || orestidam B¹ (*accusatiuus apud Solinum p. 70, 14 est*) || hermioni B¹ || inductum quam in B || 19 flegra BR || non de Phlegra haec apud Sol. dicuntur (p. 71, 17) ||

mundi asseritur non operta, quod utique praestitit montium celsitudo.

- 656 Sequitur Thracia, cuius incolae barbari habent appetitum maximum mortis, et qui a dextera parte Strymonis degunt Bessi et Denseletae, Mestusque amnis, qui Pangaeum ambit. nam Hebrum Odrysiae niues complent, qui inter diuersos barbaros fluens etiam Ciconas perluit. quorum confinio Haemus sex milibus passuum cacumen extollens uicinia perflatur astrorum. cuius item terga diuersae gentes tenent, inter quas Getae Sarmatae Scythae. dehinc Pontum Sithonia gens habet, quae gloriam Orphei progeniti uatis perfectione sortita est. nam in Sperchio promunturio ille uitam aut sacris inpendit aut
657 fidibus. mox regio Maronea ac Tyrida oppidum, in quo equi Diomediaci stabulati. circa eum locum Abdera, cui constructae Diomedis soror suum nomen asscripsit, quod oppidum Democriti physici ortu potius decoratum. eandem Thraciam Polydori sepulchro signatum nec poetae praetereunt. illic promunturium Ceras Chryseon Byzantio oppido celebratum, quod a Dyrrhachio septingentis undecim milibus distat. eo enim interstitio a se utraque maria recesserunt, id est Adria et Propontis. illic Hel-

§ 656 ex Solino p. 74, 22 et p. 75, 20—21 et p. 76, 2—7 ||
§ 657 ex Solino p. 76, 9—14 et 20 et p. 78, 8—11

3 trachia *D* tracia *b* || barbari *Koppius* bardi *BR* ||
5 Denseletae *Solinus* denseleusque *BR* || mesiusque *R* messius *B* messiusque *b* Mestus *Solinus* || pangium *R* et fortasse *B*¹ (pangeum *b*) || 6 ebrum *RR* || Odrysarum solum *Solinus* || 8 confini *B*¹ || emus *BR* || 9 austrorum *B*¹*R* || 10 gente sarmatae *BR* gentes sarmatae *b* corr. *Mommsenus* ex *Solino* || scytiae *B* || 11 dein *R* || sitonia *B* || habet *BR* habitat *br* || 13 sperthio *B* at spartio *b* spartio *R* Sperchiuo *Solinus* || promuntorio *B* promunturio *R* || 14 maronea *BR* ma-ronia *b* mauronia *r* || tyrida *BR* || 15 circa eum *B* circeum *R* || locum *addidi* || stabulata *B*¹ || abdira *b* || eni *BR* cuius *b* || 17 fisici *B* fysici *R* || 18 traciam *BR* || polidori *B* || 19 promunturium *B* promuntorium *b* promuntorium *R* || cryseon *BR* cryson *b* || bizantio *R* || 20 dyrratio *BR* || 21 distant *B*¹ || 22 adrias *D* || ellespontos *BR* ||

lespontos angustior per stadia septem ab Europa Asiam
 diuidit. hic quoque duae ciuitates, quarum una id est 658
 Sestos, Europae est, Abydos Asiae. deinde promunturia
 contraria: Cherronesi, in quo terminatur Europae sinus
 5 tertius et Asiae Sigeum, in quo Cynossema dicitur locus
 Hecubae sepulchro tumulatus. in confinio insula Tenedos,
 a qua usque in Chium diffusior sinus interiacet, cuius
 dexterior Antandrus. exiguitas insularum denique nauigantibus
 caprae similitudine diuulgatur, ab eaque Ae-
 10 gaeum pelagus appellatur. sed in Corcyrae Phalario promunturio
 <effigiem nauis scopulus imitatur, in quem Vlixis nauem uersam
 fabulosa confinxit antiquitas. iam Creta 659
 centum urbibus opulenta in ortum occasumque porrigitur,
 cui nomen suum Hesperidis filia Nympharum pulchra concessit,
 15 aut Curetum rex Cretes, a quo Creta primo, mox Curetis nuncupata.
 deinde propter caeli temperiem Macaronesos est appellata. haec in
 longitudinem tenditur milibus ducentis septuaginta, latitudo
 quinquaginta milia non excedit. circuitus omnis quingentis octoginta
 20 octo 213 G milibus patet, montibus Idaeo et Dictynnaeo sublimibus.
 Euboea uero a Boetiae continenti modico atque ita exiguo mari
 interfluente discernitur, ut plerumque ponte iungatur. duobus
 promunturiis, ad Atticam uersum

§ 658 ex Solino p. 79, 7—13 et p. 79, 17—80, 2 || § 659 ex Plinio IIII 58 et 63 et 64 in.

3 sextus BR sextos b || 4 linea sub contraria in B ||
 3 promuntoria b promunturia R || 4 cerronessi BR || 5 Sigeum
Koppius ex Solino aegaeum BR || cimasea BR corr. p || 6 haecubae B
 haecurbe R haecube r || ad confinio add. aegaei b || temedus B
 tenedos b temedos R || 7 cium B¹ || Martiani ipsius errorem frustra
 correxit Salmasius || 9 eaequae B¹R || aegaeum R egeum B || 10
 falario BR || promunturio R promuntorio b || 12 confixit B ||
 iam scripsi nam BD || 14 aesperidis BR || nimharum D || pul-
 cra D || 15 praeterea B creta b praeterea creta D || 16 noncupata D ||
 macaronisos Db macaronesso*s B || 19 circuitum DLXXXIX Plinius
 || 20 ideo BD || dictynneo B dictim nec D || 21 euboeia D ||
 boeciae D cf. ad p. 220, 13 || 22 mari om. B || 23 iungatur D ||
 promuntoriis bD ||

Gerasto, et ad Hellespontum Caphareo> decoratur. huius
 latitudo ultra secundum miliarium intra quadragesimum
 contrahitur, longitudo uero totius Boetiae ab Attica us-
 que Thessaliam centum quinquaginta milibus numeratur.
 circumferentia uero trecentis sexaginta quinque milibus 5
 explicata. huius oppidum Chalcida ex aduerso Aulis, et
 660 Carystos marmore fluctibus concolore. in Myrtoo autem
 mari Cyclades, quarum notiores Delos et Antandros: quae
 nomina a circulata ordinatione sortitae. item Sporades,
 quarum Naxos Homeri sepulchro memoranda, aliaeque 10
 quam plures per septuaginta longitudinem et per ducenta
 latitudinem ducunt. inter Cherronesum et Samothracen
 quaedam loca uasta nuncque Barbarica.
 661 Quartus uero magnus Europae sinus ab Hellesponto
 incipiens Maeotis ostio terminatur. nam artum mare 15
 inter Europam et Asiam in angustias septem stadiorum
 interfluens coartatur. quas angustias Hellespontum dicunt:
 Xerxes Persidis rex adgregatis nauibus ponteque constru-
 cto exercitum duxit. uerum haec angustiora quadam in-
 terrinatione per octoginta sex milia distenduntur, ac rur- 20
 sum diffunditur mare latissimum, iterumque contrahi-
 tur; sed maris illa diffusio Propontis dicitur secundaeque
 angustiae Bosphoros appellantur, quae quingentis passibus
 patet. item hac Darius Xerxis pater copias ponte trans-

§ 660 ex Plinio IIII 65 et 68 et 69 et 74 || § 661 ex Solino
 p. 87, 5—9 et Plinio IIII 76

1 Geraesto *Plinius* || ellespontum *BD* || caphario *D*
 Caphereo *Plinius* || 3 boeotiae *B¹* || 6 calcida *BR* || 7 ca-
 ristos *B* || marmore fluctibus concolore *Salmasius ad Sol. p.*
177 marmore (marmoreis *b* marmore et *R*) fluctibus concolora
B || myrtoo *B* myrteo *bR* || 9 post sortitae *add. s. s̄ b* ||
 strofades *R* strophades *b* || 10 naxo *B¹R* || omeri *BR* ||
 11 septingenta *ex Plinio Lüdeckius* || 12 eronessum *BR* ||
 samotraccem *BR* samotrachiam *b* || 14 post uero *add. ē R* ||
 ellesponto *BR* || 15 meotis *BR* meotidis *r* || hostio *BR* ||
 18 serxes *BR* xerxes *b* xerses *r* || 21 contrahitur *B¹* || 22 se-
 cundae *R* secundae quo *r* || 23 bosphoros *BR* bosphorus *b* ||
 24 patent *b* || serxis *BR* xerxis *b* xersis *r* ||

misit. cuius ab Hellesponto longitudo ducentis triginta
nouem milibus inuenitur. deinde Scythicus diffusi maris 662
sinus. in quo medio Maeotis ostio iungitur lacus Cimme-
rius, Bosporus uocatus. is duobus milibus et quingentis 214 G
5 passibus, inter quos Bosporos, id est Cimmerium et Thra-
cium latus interpatent milia quingenta. circuitus uero
totius Ponti uicies semel quinquaginta milibus, ut Varro
quoque non reticet. qui dicit Europae totius longitudinem
habere sexagies ter triginta septem milia passusque quin-
10 gentos. Hister fluuius ortus in Germania de cacumine
montis ad nouem sexaginta amnes absumens etiam Danu-
uius uocitatur. dehinc litus Scythicum confertum multi- 663
plici <diuersitate barbarica. nam illic Getae Daci Sarma-
tae Amaxobii Trogodytae Alani Germaniae omnis tractus.
15 ab Histro ad Oceanum bis decies centum milium passuum
est, in latitudinem milibus quadringentis usque ad Arme-
niae solitudines. nec procul fluuius lacus oppidum, sub
uno cuncta nomine Borysthenes, propter Achillis insulam
eius sepulchro celebratam. introrsus degunt Auchetae,
20 apud quos Hypanis nascitur, et Neuri, apud quos Bory-
sthenes. Geloni Agathyrsi Anthropophagi et a tergo eo-
rum Arimaspi. tunc Ripaei montes et regio caligantibus

§ 662 ex Plinio IIII 76—79 in. || § 663 ex Plinio IIII
80—83 et 88

2 *ad nouem add.* VIII *b* || *seyticus B scitycus R* ||
3 *meotis BR* || *cimmerius R* || 4 *bosporos idos BR* *bospho-*
rus b || *uocatur B¹R* || *his B¹R* || 5 *bosporos BR* *bospho-*
rosque b || *cimerium BR* || *tracium BR* || 6 *quinquaginta*
R¹ || 7 *uiciens semel centena L M Plinius IIII 77* || 8 *quia*
B¹R || *post dicit add. ter b* || 9 *tredecies centena XXXVII*
M. D Plinius IIII 78 || 10 *ister Rb* *hisister B* || 11 *sub ad*
linea in B || *assumens b* || 12 *seyticum BR* || *confestum*
B¹ || 13 *dai D* || 14 *amacsobii BD* || *trogodyte B* *tragodite*
D || *termania B¹* || 15 *istro BD* || 18 *borystenes B* *bori-*
stenes D || *insula est b* || 19 *celebrata est b* || *aucete B*
ancete b *aut cetae D* || 20 *spanis BD* *spais b* || *Neuri Gro-*
tius neutri BD || *borystenes B* *boristhenes D* || 21 *agatyrsi*
BD || *antropophagi B (erat antropophagia) antropofagi*
D || 22 *Ripaei Plinius riphei BD* ||

- 664 tenebris inumbrata. post eosdem montes trans Aquilone
nem Hyperborei, apud quos mundi axis continua motione
torquetur, gens moribus prolixitate uitae, deorum cultu,
aëris clementia, semenstri die, fine etiam habitationis hu-
manae> praedicanda. uerum Sarmatiae Scythiae Tauri- 5
cae tractus in longitudine habet milia nongenta octoginta,
latitudine septingenta decem. iam nihil in Europa aestimo
memorandum. [quoniam et Hyperboreos sibi Asia uin-
dicauit.]
- 665 Si autem laeuorsum post Rhiphaeos montes redeas per 10
Oceani septentrionalis tractus, te denuo per Germaniae
Galliarumque et Hiberos populos in Gaditanum ostium
reuocabis. Arimphaei quippe iam in Asia constituti pari-
lem Hyperboreis uitam degunt cunctis gentibus uenerandi,
ut ad eos uelut ad quoddam asylum confugiant metuentes. 15
- 215 G ultra hos Cimmerici et Amazones ad Caspium mare, quod
in confinio ortus aestiui Scythicum perrumpit Oceanum.
- 666 post prolixa terrarum et Hyrcania repperitur. ceterum
in Atlanticum litus Oceani remeantes per Aquitaniam ex-
tremam extremaque Europae in Britanniam reuertuntur. 20
quae insula iacet inter septentrionem et occasum longa
milibus octingentis, lata trecentis. circuitus tricies octies

§ 664 ex Plinio IIII 89 et 91 || § 665 ex Plinio IIII 94
et Solino p. 101, 4—15 || § 666 ex Plinio IIII 102—104 et
Solino p. 121, 8—11

2 yperborei *B* iperborei *D* || motione *bD* ratione *B* ||
4 semestri *B¹D* || die *b* de *B* dei *D* || finem *D* || 5 sarma-
ciae *R* || scytiae *B¹* || taurice *R* || 6 longitudinem *B¹* || post
octoginta *add. VIII b* || 7 latitudo *DCCXVII Plinius IIII*
91 || 8 yperboreus *b* yperboreos *BR* || asiam *b* || *glossam*
deleui ab interpolatore male docto additam || 10 ripheos *bR* tri-
pheos *B* fontes *B¹* || 12 hostium *BR* || 13 arinfei *BR* arim-
fei *b* arnifei *r* || 14 yperboreis *BR* || 15 quondam *BR* quod-
dam *b* quodam *r* || confugiunt *B¹* || 16 cimmerici *RB* cime-
rici *r* || quia *BR* quod *br* || 17 aestiui *Salmasius* est ibi *BR* ||
scythicum *BR* || 18 yrcania *BR* || 19 atlanticum *BR* || *sub*
extremam linea ducta in B || 20 britaniam *B* brittaniam *b*
bryttaniam *R* || 22 circuitu patere *XXXXVIII. LXXV M Py-*
theas et Isidorus tradunt Plinius || trecies *R* ||

et uiginti quinque milia tenet. in uicino eius silua Calidonia insulaeque quam plures, inter quas Orcades quadraginta paene iunctae. item Electrides, in quibus electrum gignitur. sed ultima omnium Tyle, in qua solstitiali tempore continuus dies, brumalique nox perennis exigitur. ultra quam nauigatione unius diei mare concretum est. sed infra confinis est Galliae Hispaniaeque, quibus nisi Oceani Atlantici prohiberet inruptio Africa misceretur. nam Velonensis Baeticae ciuitas triginta tribus milibus a Tingi oppido disparatur, quae colonia est Mauretaniae Caesariensis. huius auctor oppidi Antaeus dicitur.

Africa uero ac Libya dicta ab Afro Libe, Herculis filio. in confinio est Elissos colonia, in qua regia Antaei luctamenque cum Hercule celebratur, et Hesperidum horti. illic aestuarium flexuosum, quem draconem uigilem rumor uetustatis allusit. nec longe mons Atlas de gremio cacumen proferens arenarum. hunc incolae Adirim uocant. is usque in confinia lunaris circuli euectus ultra nubium potestatem. qui ab occasus parte <litora prospectat Oceani, nemorosus, fontibus scatens sed rupibus infecundus. qua uero Africam spectat, opimus omnis. arbores praeterea gignit cupressi similes, odore tamen graues, quae lanam obducunt instar serici pretiosam. per diem silet, nocte et ignibus micat et tibiis fistula cymbalis tympanisque percrepat Satyris Aegipanisque bachantibus.

§ 667 ex Solino p. 121, 13 — 122, 6 et p. 122, 20 — 123, 16 et p. 124, 11

1 sylua *B* || calydonia *R* || 3 poene *R* || 6 unus *B*¹ || 7 ispaniaeque *B* spaniaeque *R* hispaniaeque *r* || 8 atlantici *BR* || africae *BR* *corr. p* || 9 beticae *BR* || ciuitatis *B*¹ || 10 mauritaniae *R* || 11 anteus *BR* || 12 lybia *BR* || libe *Rb* liber *aut* libet *B* (ab Afro Libyis Herculis filio *Solinus*) || 13 lisos *B* lissos *b* || antei *BR* || 14 esperidum *BR* || orti *BR* ortus *b* || 16 athlans *BR* athlas *b* || 17 addirim *b* adiri *BR* (*cf. Mommseni proleg. Solini p. IX*) || 18 his *B*¹*R* || confinio *r* || 19 littora *D* || 20 scantens *D* || 21 oīa *B* oīaes *b* || 22 cupresse *D*¹ || 24 solet *B*¹ || 25 satiris *D* ||

216 G ultra ipsum ad occasum litus per quadringenta nonaginta
 668 sex milia saltus feris Lybicis occupati. nec plurimum distant septem montes, qui parilitate cacuminis fratres sunt appellati, sed elefantorum pleni, ac sunt ultra prouinciam Tingitanam, cuius longitudo centum septuaginta milium 5 est. item Siga oppidum e regione Malacam urbem Hispaniae contemplatur. in litore quoque Cartenna maiusque oppidum > Caesarea. item Icosium aequae coloniam. item Rusgoniae et Rusucurus, Saldae etiam ceteraeque ciuitates atque Igilgili Tubusubtus. flumen uero Ampsaga abest 10
 669 a Caesarea trecentis uiginti duobus milibus. utriusque Mauritaniae longitudo decies triginta octo milia, latitudo quadringenta sexaginta septem. ab Ampsaga Numidia est nomine *Masinissae* celebrata. Numidae Nomades dicti. cuius in mediterraneis colonia Cirta, interius Sicca atque 15 Bulla regia. in ora uero litoris Hippo regius ac Tabraca. interius Zeugitana regio, quae proprie uocatur Africa, habet haec tria promunturia: Apollinis aduersum Sardiniam, Mercurii respectans Siciliam, quae in altum procurrentia duos efficiunt sinus, *Hipponensem proximum* ab 20

§ 668 ex Solino p. 124, 1—3 et 20—21 et Plinio V 17 et 19—21 || § 669 ex Plinio V 21 extr. — 24

1 nonaginta (nonoginta *ante corr.*) sex *B* LXXVI *bD* ||
 2 libicis *BR* || 3 a parilitate *Vulc.* parilitate *b* paritate *BD* || 5 tingitaniam *D* || 6 malacam *b* alacam *B* malacram *D* || ispaniae *B¹* || 7 cartenna *Plinius V* 20 *in. et titulus Henzen* 5334 carmenna *B* carnenna *b* carnennia *D* || 9 rusogoniae *bR* || rusucurus *BR* rusucurrus *b* || Salde *Plinius* aldae *BR* || etiae *R* et, ut uidetur *corr.* in etiam, *B* || 10 Igilgili *Plinius* igilgi *B* igilgi *R* || Tubusubtus *Plinius et Itin. Anton.* p. 32 et 39 *W.* tubusubtu *BR* || et Rusarus *add. p ante* flumen *om.* *BRD* || ambaga *BR* || 12 mauretanae *B¹* || ad octo *add.* VII *b* || 13 quadrangenta *R* || isaga *B* saga *bR* || 14 Masinissae *add. Grotius* || 15 circa *bR* || 16 regio *b* || ippos *BR* ippus *b* || tabraca *B* || 18 promuntoria *b* promunturia *R* || pro Appollinis *coni.* Candidum *Grotius sed Martianum ipsum errasse agnouit Koppius* || 20 Hipponensem proximum *ex Plinio addidit Koppius* ||

Hippone Diarryto. deinde promunturium Apollinis et in alio sinu Vtica Catonis morte memoranda, flumen Bagrada ac propinqua Carthago inclita pridem armis, nunc felicitate reuerenda. demum Maxula Carpi Messua Clypeaque
 5 in promunturio Mercurii. item Curubis Neapolis.

Mox alia distinctio: Libyphoenices uocantur qui Byzacium incolunt. quae regio ducentis quinquaginta milibus passuum circuitur. cuius satio centesimo messis incremento feneratur. hic oppida Pupput Adrumetus Leptis
 10 Ruspae Tapsus Tenae Aues Macomades Tacape Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quam Numidia et Africae ab Ampsaga longitudo sunt milia quingenta octoginta, latitudo ducenta. 217 G

Tertius sinus diuiditur in geminos duarum Syrtium
 15 recessus uadoso ac reciproco mari. sed minor Syrtis a Carthagine abest trecentis milibus. ad maiorem uero per deserta pergitur, quae serpentibus diuersis ac feris habitantur. post haec Garamantes. super hos fuere Psylli. in deflexu ciuitas Oeensis et Leptis magna. inde Syrtis
 20 maior circuitu sexcentorum uiginti quinque milium. tunc Cyrenaica regio. eadem est Pentapolitana Ammonis oraculo memorata, quod a Cyrenis abest quadringenta milia passuum. urbes maximae ibi quinque: Berenice Arsinoe Ptolemaida Apollonia ipsaque Cyrene. Berenice autem 672

§ 670 ex Plinio V 24 et 25 || § 671 ex Plinio V 26 et 27 ||
 § 672 ex Plinio V 31—33 et 39—40

1 hippone diarryto *BR* || promuntorium *b* promunturium *r* || 2 bagrada *B* barcada *b* bagadra *R* || 3 inelyta *B* || 5 promuntorio *b* promonturio *R* || 4 Misua *Plinius* || 5 curubis *BR* curiu *b* || 6 lybiphoenices *B* lybiephoenices *bR* || byzacium *R* bizatium *B* byzancium *r* || 8 ratio *B¹R* || messes *B¹R* || 9 puput *B* *deest hodie apud Plinium* || adrumetus *BR* || 10 ne *B* tene *b* tenae *R* || abes *bR* abies *B* || macomades *b* || 12 ansaga *BR* || ad octoginta *add.* a^l XC *b* || 16 ad milibus *add.* passuum *b* || 18 Psylli *Plinius* spylli *BR* sphylli *b* || 19 oeensis *Rb* (*in quo rursus in ocensis correctum*) ocensis *B* || syrtis *B* syrtis *b* sirtis *R* || 20 circuitu ita *D* circuit *BR* circuitus *p* || sexcentorum *B¹* || 21 cirenaica *B* || 24 ptolemaida *B* || uerenice *B¹* ||

in extremo Syrtis cornu, ubi Hesperidum horti, fluuius Lethon, lucus sacer, abest a Lepti trecentis <septuaginta quinque milibus. ab ea Arsinoe quadraginta tribus milibus et deinceps Ptolemais uiginti duobus, proculque Catabathmon et Marmarides et in ora Syrtis Nasamones. 5 deinde Mareotis Paraetonium. inde Apis Aegypti locus, a quo Paraetonium in sexaginta duobus milibus. inde Alexandria ducentis milibus. totius autem Africae a mari Atlantico cum inferiore Aegypto tricies quadraginta milia, ab Oceano ad Carthaginem magnam undecies milies. ab 10 ea ad Canopum Nili proximum ostium sedecies milies octoginta octo milia.

- 673 Interior autem Africa ad meridiem uersus interuenientibus desertis habet Leucaethiopes Nigritas et ceteros monstruosae nouitatis, post quos solitudines fugiendae 15 ad orientem uersus. fluuius Niger eius cuius Nilus est prorsus naturae. inter solitudines degunt > Atlantes, qui 218 G neque ulla inter se nomina habent et Soli inpreecantur, quod eos cum messibus semper amburat. hi numquam 674 somnare uidentur. Trogodytae in specubus manent uescunturque serpentibus striduntque potius quam locuntur. Garamantes uulgo feminis sine matrimonio sociantur. Augilae inferos colunt. Campasantes nudi et inbelles 20

§ 673 ex Plinio V 43—45 || § 674 ex Plinio V 45 et 46

1 esperidum *BR* || 2 leton *BR* lecon *b* || 3 arasinoe *D* || milibus *om.* *D* || 4 ptolomais *BD* || catabatmon *B* cathabahtmon *D* || 6 mareotis *B* maraeotis *b* maroetis *D* || paraetonium *D* maretonium *B* || in *B* || 8 ducenta milia totius *b* || 9 athlantico *D* *b* athlantoco *B* deinde circuitus & longitudo *add.* *b* || tricies in *D* legi falso negat *Koppius* || 10 cartaginem *D* || ad *om.* *B*¹ || 11 hostium *BD* || *XVI. XXVIII M p. Plinius V 40 extr.* || 14 leucoethiopes *B* leucoethiopes *b* leucathiopes *D* || nigratis *B*¹ || 16 locum recte distinxit *Lüdeckius* || 17 aclantes *R* aclactes *B*¹ || 19 hi *b* || 20 trogoditae *b* trogloditae *B* troglodytae *R* || 21 stridunt neque *B*¹ || loquuntur *b* || 23 Augylae *Plinius* autgilae *BR* autgylae *r* || Gamphasantes *Plinius* ||

externis numquam miscentur. Blemmyae sine capite sunt atque os et oculos in pectore gerunt. Satyri hominum nihil habent nisi faciem. Aegipanes quales pinguntur existunt. Himantopodes debilitate pedum serpunt potius
 5 quam incedunt. Pharusi comites Herculis fuere. post hos finis est Africae.

Aegyptus dehinc, hoc est Asiae caput. quae una ab 675
 ostio Canopi ad ostium Ponti habet uicies sexies centena triginta octo milia passuum, ab ore autem Ponti ad os
 10 Maeotis sedecies centena septuaginta quinque milia passuum. uerum Aegyptus introrsum ad meridiem tendit, donec a tergo Aethiopes obuersentur, cuius inferiorem situm Nilus dextra laeuaque diuisus amplectitur, ut Aegyptum Nili possis insulam uocitare. nam ab ambitu circumfluentis amnis etiam Delta litterae figuram creditur
 15 detinere. sed a principio fissurae ipsius fluuiialis ad Canopicum ostium milia centum quadraginta sex. summa 676
 autem eius pars contermina Aethiopiae multas oppidorum praefecturas habet, quas nomos uocant, inter quas Mene-
 20 laitem Alexandriae regionem, item Libyae Mareotin. Heracleopolis autem insula Nili est, in qua oppida Herculis, Arsinoita et Memphita, quae ad summum Delta perueniunt. Nilus autem ipse incertis ortus fontibus creditur, cum Iuba rex eum a monte inferioris Mauritaniae de
 25 lacu Nilide oriri significet, quod animalibus isdem et argumentis feturae parilis approbatur. in omni autem Delta

§ 675 ex Plinio V 47 et 48 || § 676 ex Plinio V 48 extr.
 — 51 et 59 et 62—63

1 esternis *B¹R¹* || blemmye *bR* blemmys *B* || sinea *B¹* ||
 3 egipanes *BR* || 4 existunt *B* || Himantopodes *Plinius* ia-
 mantopodes *B* imantipodes *b* imantopedes *R* || 5 farusi *BR* ||
 hercules *B¹R* || 7 egyptus *B* || 8 hostio *BR* || hostium *BR* ||
 XXVI. XXXIX M p. *Plinius* || 9 hore *R* || 10 meotis *BR* ||
 XV. XLV M p. *Plinius* || 12 ethiopes *BR* || 15 deltae *BR* ||
 18 ethiopiae *BR* || 19 nom *B¹* || menalaitem *b* || 20 lybiae
BR || mareotis *b* || 22 arsenoita *b* || qui *B¹R* || 24 mante
B¹ || mauretaniae *B¹* || de *B* ||

Nili oppida ducenta quinquaginta fuisse Artemidorus ad-
 testatur. in litore tamen Aegyptii maris praestantior ur-
 219 G bium Alexandria constituta, ab Alexandro Magno condita,
 a Canopico ostio in duodecim milibus passuum iuxta lacum
 Mareoticum, qui complures insulas habet tra- < iectusque 5
 quadringentos, cuius tam longitudo quam etiam latitudo
 677 centena quinquagena milia passuum tenent. unde ultra
 Pelusiacum ostium Arabia est ad Rubrum pertinens mare,
 quod Erythraeum ab Erythra rege Persei et Andromedae
 filio uocitatum, a colore etiam dictum Rubrum. nam fons 10
 est in litore, quem cum greges biberint in rubrum colo-
 rem incipiunt mutare lanas. huius maris oppidum Ar-
 sinoe.

678 Verum Arabia tenditur usque odoriferam ac diuitem
 terram sed iuxta est Syria multis distincta nominibus. 15
 nam et Palaestina est quae contingit Arabiam, et Iudaea
 et Phoenicia et quantum interior habetur Damascene, in
 meridiem uergens Babylonia et eadem Mesopotamia inter
 Euphraten et Tigrim, qua transit Taurum montem So-
 phene, citra uero eam Commagene > et ultra Armenia et 20
 Assyria ante dicta. et ubi Cilicia et Arabia quadringenta

§ 677 ex Solino p. 165, 10—18 || § 678 ex Solino p. 165,
 18—19 et Plinio V 66 et 67

2 egyptii B || 3 alexandria R || 4 cenobico BR cano-
 bico b || iuxta B || 5 traiectusque quadringentos] insulas
 quoque pluris amplexus XXX M p. traiectu CL ambitu *Pli-
 nius* || 8 ababia D et corr. in arabia (sed r rursus deleta) B &
 arabia add. b || 9 erytreum BD || erytra B erythro D || per-
 seg B¹ || andromaede B andromede D || 11 littore D ||
 12 iniquiunt B¹ || 14 ad add. b ante odoriferam || 15 siria
 D || destincta B¹ || 16 palestina BD || qua *Plinius* b con-
 git B cingit b || iudea BD indeam b || 17 phoeniciam b feni-
 cia D || 18 babyloniam b babilonia D || et ex *Plinio* Lü-
 deckius ex BD || mesophotamia b || 19 eufraten D || tygrin
 D || sophone BD || 20 eam BD etiam p || magene B¹ ||
 et ultra armenia et asyria (asiria RD) ante (antea B¹RD)
 dicta et ubi Cilicia et Arabia BRD et ultra Armaeniam Adia-
 bene Assyria añ dcā et ubi Ciliciam attingit Antiochia. Lō-
 gitudō ei' inter Ciliciā & Arabiā p || 21 cicilia B¹ ||

milia passuum, latitudo autem a Seleucia ad oppidum Euphratis Zeugma centum septuaginta quinque milia. Ostracine Arabia finitur: a Pelusio sexaginta sex milibus passuum. Apollonia Palaestinae per centum octoginta octo
 5 milia passuum procedens, supra Idumaeam et Samariam Iudaea longe lateque funditur. pars eius Syriae iniuncta Galilaea uocatur, a ceteris eius partibus Iordane amne discreta, qui fluuius oritur de fonte Paniade. secunda elatio Iudaeae ab Hierosolymis, in quo latere est fons
 10 Callirrhoe. ab occidente Esseni, qui sine concubitu et cunctis cupiditatibus uiuunt. hinc aliquanto interius Masada castellum, in quo Iudaeae finis est. iungitur Decapolis dicta a numero ciuitatum. redeuntibus ad oram
 680 Phoeniciae colonia Ptolemais. a tergo Libanus et Anti- 220 G
 15 libanus montes, interiacentibus campis Bargilus item mons sedet. item Syria desinente inter oppida Phoeniciae Antiochia, quae Oronte amne diuiditur. super eam mons nomine Casius, cuius altitudo quarta uigilia solem per tenebras uidet. in Syria fluuius Euphrates nascitur
 681
 20 a monte qui uocatur Capotes. ibi quoque Marsyas alius amnis. inter Syriam et Parthiam oppidum Palmyra moxque Euphrates fluuius, cuius decem dierum nauigatione in ipsam Seleuciam Parthorum urbem maximam peruenitur. sed scissus Euphrates laeuorsum in Mesopotamiam

§ 679 ex Plinio V 68—74 in. || § 680 ex Plinio V 74—80 in. || § 681 ex Plinio V 83 et 88 et 89—90

1 eufратis BR || 2 zeuma BR || ostraciae b || 3 CLXXXVIII mil. p. *Plinius V 69* || 5 idyameam R ydime B ydimem b || samariam b samarin BR samaria in r (et ante corr. b) || 6 incuncta R¹ || 7 galilea BR || 8 paneade bR || secunda latio B secundum latus b || 9 iudeae BR || hierosolimis B || 10 callirroe BR || occidente b occidenti B occidentis R || essenii B¹ || sene B || 12 iudeae BR || decaprailis ut uidetur B¹ || 14 foeniciae BR || 15 et post montes deleta in BR || bargylus BR || 16 sedit B¹ || siria B || poeniae B¹ || 17 antiochia B¹ || 18 Casius *Plinius V 80* cassius BR || 19 eufrates R || 20 marsias B || 21 partiam bR partium B || palmyra BR || 22 eufrates R || 23 seleutiam R || 24 eufrates R ||

uadit et Tigridi infunditur, dextro autem meatu Babylo-
 682 niam petit, quae Chaldaee caput est. sed redeundum
 ad oram Syriae. cui confinis est Cilicia, in qua oppidum
 Veneris et Cypros insula et fluuius Paradisus. Ciliciae
 Pamphylia sociatur, cuius ultima Phaselis. dehincque 5
 Lycaonia in Asiaticam iuris dictionem uersa, quae ab illa
 parte qua Galatae contermina est habet ciuitates quattuor-
 683 decim. uerum Pamphyliae iuncta Lycia, a qua incipit
 mons Taurus paene mediatenus orbis conscius, quem pe-
 ragraret, nisi maria restitissent. quae aliquando flexuo- 10
 sus euadit et in Ripaeorum montium iuga sub nominum
 diuersitate protenditur. nam inter cetera nomina idem
 Niphates est Caucasus et Sarpedon. Portarum etiam no-
 mine censetur et alibi Armeniae, alibi Caspiae. et idem
 Hyrcanius Coraxicus Scythicus Ceraunius appellatur. in 15
 684 Lycia alius mons Chimaera <noctibus flagrans. haec ha-
 buit oppida septuaginta. nunc triginta sex sunt. Telmesus
 oppidum dicitur, quo finitur. hinc Asiaticum siue Carpa-
 thium mare, et quae proprie uocatur Asia, cui ab oriente
 Phrygia et Lycaonia, a septemtrione Paphlagonia est. 20
 huius longitudo quadringenta septuaginta milia passuum,
 685 latitudo trecenta. Armenia altera ab oriente, a septen-

§ 682 ex Plinio V 91—96 || § 683 ex Plinio V 97 et 98
 et 100 in. || § 684 ex Plinio V 100—102 || § 685 ex Plinio
 V 102—103 in. et Solino p. 185, 6—14

1 babiloniam *B* || 2 caldae *BR* || 3 horam *BR* || cilia
*B*¹ || *post* qua *add.* ÷ *b* || 4 cipros *B* cypus *b* || et fluuius *b*
 fluuius *BR* || paradysus *BR* || 5 pampilia *br* pamphilia *BR* ||
 6 licaonia *BR* || ditionem *b* dictione *R* || 7 quae galaciae
R || 8 pamphyliae *BR* || liciae *B* licia *R* cilicia *r* || a qua
BR qua *B* || 9 conscius *BR* constitutus *r* || 10 quae *BR*
 qui *p* || 11 Ripaeorum *Plinius* ripheorum *BR* || 13 nifates
 est *R* nifates *B* nifates est *b* || syrpedon *b* || 15 myrean-
 nus *BR* || coranxicus *B* coraxicus *b* coraxinus *R* || scyticus
B syticus *R* || Ceraunius *Plinius* ceraunias *BR* || 16 cimera
BR chimera *b* || 18 carpatium *BD* || 19 cui ab *b* quae ab
B ab *D* || 20 frigia *BD* || licaonia *BD* || paphlagonia *BD* ||
 22 latitudinem CCCXX M *Plinius* V 102 || alteri *corr.* in al-
 tera *B* ut alterior *add.* *b* ulterior *D* ||

trione Pontica. in proximo Caria est, mox Ionia et ultra 221 *G*
Aeolis sequitur.

In Phrygia Celaene antea, in Apamiam commutata.
illic Marsyas et natus et occidit et fluuio nomen dedit et
5 cum Apolline decertauit. denique pars eius Aulocrene
uocitatur, unde Maeander amnis exoritur. Phrygia Troadi 686
imminet. ab aquilone Galatia est, a meridie Lycaoniae et
Pisidiae Mygdoniae confinis est, ab oriente Lyciae, a
septemtrione Moesiae, Cariae. dehinc Tmolus croco flo-
10 rens amnisque Pacto- > lus. hinc Ioniae Miletos caput.
ibi etiam Colophon oraculo Clarii Apollinis celebrata.
Maeoniae principium Sipylus Smyrna etiam Homero no-
tissima, quam circumfluit Meles fluuius. nam Smyrnaeos
campos Hermus intersecat, qui ortus Dorylao Phrygiam
15 Cariamque dispescit. iuxta Ilium sepulchrum Memnonis
iacet. supra Troadem in mediterraneo Teutrania est,
quae regio Moesorum fuit, ciuitas uero Teutrana Cayco
flumine alluitur. ibi inter omnes Asiae ciuitates Perga-
mum clarius. nam Bithynia initium Ponti est et ab ortu 687
20 Thraciae aduersa a Sagari flumine primos *fines* habet.

§ 686 ex Solino p. 185, 17—186, 3 et p. 186, 13 et 15 et 18
et 20—187, 5 et p. 187, 18 et p. 188, 3—6 et Plinio V 126 ||
§ 687 ex Solino p. 190, 3—5 ‘habet’ et Plinio VI 4 et Solino
p. 190, 5 ‘ante’—12

1 proxima *B*¹ || iania *corr.* in ionia *B* al alania *add.* *b*
alania *D* || 2 eolis *BD* eoles *b* || sequitur. in Phrygia
scripsi redit (redi *B*¹) in frigiam *BD* media Doride in
Phrygia *p* || celene *B* caelene *D* || apaniam *D* || 4 mar-
sias *BD* || 6 meander *BD* || frigia troadi *B* frigia autem
troiadi *b* frigia a troia *D* || 7 Lycaoniae *Grotius ex Solino* ly-
caonia *B* licaonia *D* || 8 pisidie *D* || migdonia *D* micdo-
niae *B* et micdoniae *b* || liciae *D* || 9 VII trione *D* || Moe-
siae *Solino p. 186, 1* mysiae *BD* || carie *D* caryae *B* ||
÷ molus *d* molus *BD* || 10 hinc ioniae *b* hioniae *B* hinc
meonie *r* hionie *R* || 11 clari *B*¹*R* || 12 meoniae *BR* || omero
BR || 13 melis *b* || smyrneos *BR* || 14 ermus *BR* || fri-
giam *BR* || 15 dispicit *R* dispexit *b* || 16 uero teutrana *R* ||
17 caito *b* cato *BR* || 19 bitinia *B* bithinia *b* britinia *R*
brithinia *r* || 20 traciae *BR* || habitatores *post* primos *add.* *p*
fines ego ex Solino p. 190, 5 addidi ||

qui fluuius alii fluuio Gallo miscetur, a quo Galli dicuntur
 ministri matris deum. haec et Bebrycia et Mycdonia dicta
 est, a Bithyno rege Bithynia. in ea ciuitas Prusias, quam
 Hylas inundat lacus, quo puer eiusdem nominis dicitur
 interceptus. ibi Libyssa locus Nicomediae proximus. in
 688 eo sepulchrum Hannibalis memoratur. dehinc Ponti ora
 post fauces Bosphori et amnem Rhesum Sagarimque sinus
 Mariandyni, in quo Heraclea ciuitas, portus Acone, ubi
 herba uenenæ aconitum procreatur, specus Acherusius,
 689 qui mergitur in profunda telluris. inde Paphlagonia, ubi 10
 a tergo Galatia est. sed hic Enetosa etiam ciuitas, a cuius
 ciuibus in Italia ortos Venetos asserunt. ibi promuntur-
 rium Carambis, quod a Ponti ostio abest milibus passuum
 222 G ducentis uiginti, quantum a Cimmerio. ibi etiam mons
 Cyturus et ciuitas Eupatoria, quam Mithridates fecerat, 15
 sed eo uicto Pompeiopolis appellata.

690 Cappadocia autem introuersus recedit. quæ laeuor-
 sum ambas Armenias Commagenemque transcurrit, dex-
 trorsum plurimos Asiae populos ambiens. ad iuga Tauri
 succrescit in ortu. praeterit Lycaoniam Pisidiam Ciliciam 20
 super tractum Syriae means, Antiochiae partem in Scy-
 thiam pertendens. ab Armenia maiore diuiditur Euphrate
 fluuio, quæ Armenia inchoata montibus Panedriis. in Cap-

§ 688 ex Solino p. 191, 1—9 || § 689 ex Solino p. 191,
 10—15 et Plinio VI 6—7 (uel Solino p. 191, 16—18) ||
 § 690 ex Solino p. 191, 19 — 192, 8 et 192, 11—14 et Plinio
 VI 24 extr.

1 fluuios *B*¹ || ali *R* et corr. in alii *B* alio *b* || 2 bebricia
BR || 3 binitio ut uidetur *B* bitino *b* bytino *R* bythino *r* ||
 bytiniae *B* bytinia *R* bythinia *r* || prutius *b* || 5 lybissa
BR || 6 annibalis *BR* hannibalis *r* || 7 amnum *R* || res-
 sum *B* ressem *R* || sinus Mariandyni ex Solino p sinusque
 ady *BR* || 8 eraclea *R* || 9 erba *BR* || acerusius *BR* ||
 10 paphlagonia *R* et deleta *l* *B* || 12 ubi *b* || promuntorio *B*
 promuntorium *b* promonturium *R* || 14 CCCXXV M p. uel ut
 aliis placet CCCL M *Plinius* || quantum scripsi tantum *BR* ||
 chimeris *BR* || 15 cythorus *R* || mitridates *BR* || 17 liuor-
 sum *R* || 18 commaginemque *B*¹*R* || 21 Scythiam *Solinus* p.
 192, 5 sistiam *BR* || 22 eufratae *R* || 23 cappadociae *b* ||

padocia multae urbes eximiae, inter quas Melita, quam Semiramis condidit, et Mazaca, quam dicunt urbium matrem. cui Argaeus mons imminet, qui niues uerticis albicantis ne aestiuus quidem solibus superfundit. in hac
 5 Cappadocia longitudo Asiae undecies centena quadraginta.

Assyrii <Adiabene incipiunt, quos excipit Media in 691
 prospectu Caspii maris, quae Caucaseis montibus cingitur. sed Caucasus portas habet, quas Caspias dicunt, cautium praecisiones etiam ferreis trabibus obseratas ad externo-
 10 rum transitum cohibendum, quamuis uerno etiam serpentibus obcludantur. a quibus ad Pontum ducenta milia passuum esse non dubium est. in Ponto autem sunt insulae Symplegades, mox regio Margiane sola in eo tractu uitifera, inclusa montibus stadiorum mille quingentorum,
 15 difficilis aditu propter solitudines arenosas, quae sunt per centum uiginti milia passuum. regionis praedictae amoenitatem Alexander Magnus delegerat et ibi primo nominis sui condiderat ciuitatem, quae excisa est, et ab Antiocho Seleuci filio reparata cum nomine patris> eiusdem, cuius 692
 20 circuitus habet stadia septuaginta quinque. inde Oxus 223 G
 amnis, qui circa Bactram cum eius nominis oppido fluuioque. ultra Paranda oppidum Sogdianorum, ubi Alexander tertiam Alexandream condidit ad contestandam itineris prolixitatem. quippe ibi a Libero dehinc ab Her-

§ 691 ex Solino p. 196, 1 et 17 et Plinio VI 28 et 30 et Solino 198, 1 et Plinio VI 31—32 et 46—47 || § 692 ex Solino p. 199, 1 — 200, 4

2 sameramis *B* saemiramis *b* semeramis *R* semiramis *r* || mazasa *BR* || 3 argeus *BR* || 5 capadocia *R* || duodeciens centena *L M* p. *Plinius* || 6 assirii *B* || adgabene *b* || in-
 quipiunt *B*¹ || 8 caucasis *B* || 10 coibendum *B* || 13 Mar-
 giane *Plinius* martianae *B* martiana *D* || 15 ac ante propter
*add. B*¹ || solitudinis *B*¹ || 18 antioco *B* || 19 cum nomine
BD cognomine *b* || 20 stadiis *LXX Plinius VI 47* || oxus *b*
 oxis *BR* || 21 Bactrum *Solinus p. 194, 4* bractani *BR* bactri
b || 22 paranda *BR* Panda *Solinus* || 22 socdianorum *BR* ||
 23 alexandriam *R* || 24 post quippe *add. emensi p* || *p. 240, 1*
ibi R et fortasse B, quod deleui: mensi in rasura b immen-
si p ||

cule arae sunt constitutae in testimonium laboris [ibi].
illam terrarum partem Laxates fluuius secatur, qui Tanais
putabatur, quem Demodamas dux transcendit aliumque
esse perdocuit et ultra Didymaeo Apollini aras extruxit.

693 Hic Persicus limes. Scythia iungitur. sed Scythico 5
Oceano et Caspio mari, qua in oceanum Eoum cursus est,
profundae in exordio niues, dehincque longa desertio.
postquam Anthropophagi excursus inuios reddidere. post
quos Seres, qui undis aspergunt arbores suas, ut lanugo,
quae sericum creat, possit admitti. aliarum gentium ho- 10
mines aspernantur et appositione mercium sine colloquio
gaudent implere contractum. hinc Attagenus sinus Hy-
perboreis beatitate consimilis, quo incolae gratulantur qui
circumactu uallium auras nesciunt pestilententes.

694 Dehinc India. nam Ciconas in medio error astruxit. 15
sed a Mediis montibus inchoat India. nam in Eoum mare
a meridiano porrecta, salubris Fauonii uegetabilibus fla-
bris, secundo aestate annis singulis uegetatur bisque fru-
gem metit. pro hieme Etesias perfert. quinque milia
habuit oppidorum et mundi pars tertia credebatur. Liber 20
primus ingressus Indiam triumphauit. in ea maximi flu-
uiorum Indus et Ganges, sed ab Scythicis montibus Ganges
uenit. et Hypanis ibi amnis inmodicus, qui Alexandri
Magni iter inclusit, sic ut in eius ripa locatae testantur

§ 693 ex Solino p. 200, 5—6 et p. 201, 17—21 et p. 202,
2—5 et p. 202, 11 et 14—16 et 17—202, 2 || § 694 ex Solino
p. 203, 3—7 et 17—p. 204, 4 et p. 204, 19 et 12—17 et p.
205, 9—19

1 *uid. p. 239 extr.* || 3 demodas *B*¹ || 4 didymaeo *BR* || apol-
loni *R* || 5 scythia *BR* || scythico *BR* scythico *r* || 8 antropo-
phagi *B* andropophagi *b* || reddere *R* || 9 suos *B*¹ || 10 amitti
*B*¹*R* || 11 appositione *Koppius* fortasse nulla necessitate apposi-
tionem *BR* || 12 contractu *B* || attagenus *Solinus* p. 202, 17 adta-
genus *BR* adtagenus *r* || yperboreis *B* || 16 Emodis *pro* Mediis *ex*
Plinio VI 56 restituere uolebat Grotius sed cf. Solinus || 17 ui-
getauilibus *B*¹ || 18 secunda *p* bis *Solinus* p. 203, 6 || uegi-
tatur *R* || 19 mittit *b* || 20 mundo *B*¹*R* || 22 gandes *B*¹ ||
scythicis *B* || gangens *B*¹ || 23 ypanis *BR* ypamis *r* ||

arae. latitudo Gangis ubi diffusior uiginti milia passuum,
 ubi angustus octo milia, profundus pedibus centum [mi- 224 G
 lia]. ibi reges gentiumque diuersitas tam exercitiis
 quam elephantis copiosa. ultra Palibotram urbem mons
 5 Maleus, in quo hieme in septentriones umbrae, in austros
 aestate cadunt senis alternatae mensibus. in eo loco per
 annum quindecim diebus tantum septentriones apparent.
 homines fusciores. iam Pygmaei montibus habitant et qui 695
 confines Oceano sine regibus degunt. Pandeam gentem
 10 feminae tenent, cui prior regina <Herculis filia. in eo
 tractu etiam Nysam urbem esse Libero patri sacram mon-
 temque Merum Ioui, unde fabula est eum Iouis femine
 procreatum. ibi etiam insulas duas auri argentique met-
 tallis ac fetura praedicandas, etiam uocabulis approbatur.
 15 nam una Chrysea, Argyrea altera nuncupatur. omnes 696
 Indi comarum fuco decorantur alii caeruleis alii crocinis
 fulgoribus tincti. gemmis comuntur. fenerationes negle-
 gunt elephantisque uehi eximium putant. sed in Tapro-
 bane insula maiores elephantum quam Indici, ampliores
 20 etiam margaritae sunt. quae patet in longitudine stadio-
 rum septem milia, in latitudine quinque milia. scinditur
 fluuio interfluente atque Indiae praetenta est. in quam
 septem dierum iter, ut Romanis nauibus approbatum.
 illic et illud mare absque canalibus profundis senum pas-
 25 suum altitudine> deprimitur. ibi septentriones non ap-
 parent, uergiliae numquam, lunam ab octaua in sextam
 decimam tantum supra terras uident. ibi sidus clarissi- 697
 mum Canopos. sol ortiuus in laeua conspicitur. in nau-

§ 695 ex Solino p. 206, 2—11 || § 696 ex Solino p. 206,
 14—16 et p. 217, 8—12 et 14 — p. 218, 7 || § 697 et § 698 ex
 Solino p. 218, 3 et 12 et p. 219, 7—9 et p. 202, 13—16 (Momm-
 senus confert § 693) et p. 219, 9 — 220, 20

2 milia *del. Grotius in marg.* || 4 urbe*R* || 8 fusciores *b* fu-
 stiores *BR* fortiores *r* || iam *scripsi* nam *BR* || picmei *BR* || 11
 nisam *D* || 12 semine *b* || 15 crysea *BD* || argirea *BD* || 16
 cerules *D* || 17 fanerationes *B* faenerationes *b* || neclegunt
*B*¹ || 18 elephantisque *D* || 19 elephantis *B* elephantum *b* ele-
 fanti *D* || 22 india *D* || 26 uirgiliae *b* || 28 gando *B*¹*R*¹*D*¹

gando nullum sidus observant, auium quas uident uolatus
secuntur. quaternis per annos mensibus nauigant. homi-
nes ibi corpore grandiores ultra omnium mensuram, ru-
tulis comis, caeruleis oculis, trucioris soni, nullo linguae
commercio genti alteri sociantur. cum negotiatoribus
aliis in ripa fluminis merces apponunt ac uix complacitas
mutant. aetas illis ultra humanam fragilitatem prolixa,
ut mature pereat qui centenarius moritur. nulli per diem
225 G somnus. annona eodem semper tenore. aedificia humilia
698 paruaque. uitem nesciunt. redundant pomis. Herculem 10
colunt. regem eum, qui mitior *annisque* grauior ac sine
prole fuerit eligunt et si in regno prolem suscepit, re-
mouent hereditarium formidantes imperium. cum quo
tamen alii triginta cognoscunt, et si fuerit prouocatum
septuaginta iudices fiunt. rex Liberi patris cultu compo- 15
nitur et si peccauerit interdicto omni usu et conloquio
ingulatur. culturas et uenatus amant uerum tigridum aut
elephantorum. piscationibus delectantur praesertimque
testudinum, quarum superficie domos familiarum capaces
699 operiunt. dehinc habitant Ichthyophagi, quos Alexander 20
uesci piscibus uetuit. nec longe insula Solis quae dicitur,
et Nympharum cubile rubens, in qua omne animal ui fer-
uoris absumitur. mox Ypanis Carmaniae fluuius, a quo
primum aspici septentriones incipiunt. deinde tres insu-
lae, in quibus hydri marini uicenum sunt cubitorum. in 25
his Rubrum mare litoribus sinu gemino disparatur. uerum
ortius Persicus dicitur propter habitationem Persarum,
qui sinus uicies et sexaginta milia circuitu patet. ex ad-

§ 699 ex Solino p. 223, 14—16 et 18—224, 8 et p. 225,
12—17

1 auium quas uident *scripsi* auium quasuent *BR* auium
quas uelunt *b* auiumquase ut *r* || 2 sequuntur *b* || 3 ruti-
lis *b* || 5 commertio *BR* || alteri *bR* literi *B* || 11 colant *R* ||
annisque *ex Solino p. 219, 18 add. Lüdeckius* || 17 iungulatur
B¹R || 20 ictyofagi *BR* || 22 ferboris *B¹* || 23 Hyani *So-*
linus p. 224, 3 || germaniae *BR* *corr. p ex Solino* || 25 idri
BR || 27 ortibus *B¹R* || 28 uicies et sexagies centena milia
Solinus p. 225, 15 ||

uerso alter Arabicus uocatur. Carmaniae quoque Persis 700
adiungitur, quae ab insula Aphrodisia inchoat, quae trans-
lata est in Parthicum nomen. littore quo occasui obiacet
miliū est quingentorum quinquaginta. oppidum ibi no-
5 bile Susa, in quo templum Dianae Susiae. iuxta Carbyle
siue Barbyta in centum triginta milibus, <in qua sunt ho-
mines, qui aurum in profunda defodiunt, necui sit in usu.
Parthici uero regni nongenta quadraginta quattuor milia
passuum. uerum omnis Media Parthia et Persida ab
10 oriente flumine Indo, ab occidente Tigri, a septentrione
Tauro Caucasio, a meridie Rubro mari terminantur. quae
omnes per longitudinem patent tredecies uiginti milia pas-
sum, per latitudinem octingenta triginta.

Sed Chaldaee gentis Babylonia caput est, denique 701
15 Assyria et Mesopotamia propter illius claritatem Babylonia 226 G
uocatur. urbs ipsa sexaginta milia passuum muris am-
plectitur, qui ducentis pedibus alti, quinquagenis lati sunt,
nisi quid amplius. nam terni digiti singulis mensurae
nostrae pedibus applicantur. haec interluitur Euphrate.
20 ibi Iouis Beli > templum, qui inuentor fuit disciplinae side-
ralis. haec nunc ad solitudinem rediit exhausta a Seleu-
cia. item in hunc usum etiam Ctesiphontem tertio ab ea
lapide condidere Parthi, ac nunc caput regnorum est.
habitantur etiam abdita Aethiopiae et adusta Trogodyta- 702

§ 700 ex Solino p. 225, 19 — 226, 7 et Plinio VI 137 ||
§ 701 ex Solino p. 227, 7 — 15 et Plinio VI 122 || § 702 ex
Solino p. 229, 7 — 230, 1 et p. 230, 9 — 231, 9

1 germania BR || 2 frondisia BR || 3 particum BR ||
litore R || 5 Susiae Grotius ex Solino p. 226, 3 susae BR ||
6 Babitae Solinus p. 226, 4 || centum triginta quinque milibus
Solinus || 7 diffodiunt b || 8 partici B || 9 partia B || 10 VII trione
D || 12 latitudinem D || 12 tredecies b dicies B ter decies
D || 13 DCCCXL Plinius || 14 caldae BD || babilonia
BD || deinde b || 15 et siria D || 16 uocantur b || 18 nisi
quod BD || 19 eufrate BD || 21 exhausta Grotius exaustate
B exaustae b exauste R || a Seleucia Grotius Seleucia B
seleutiae R || 22 tesipontem R ctesipontem B ctesiphontem b ||
23 concidere BR corr. p || parti at B¹R || 24 de abdita cf.
Mommsenus ad Sol. p. 229, 7 || trogoditarum R ||

rum et Ichthyophagorum gentibus. sed primi feras cursu praetereunt. alteri nando marinas beluas uincunt. sunt et Gorgades insulae obuersae promunturio quod uocatur Hesperu ceras. has incoluisse Gorgonas ferunt, in quas a continenti biduo nauigatur. ultra has Hesperidum insulae, quae in intimo admodum mari sunt. Fortunatas autem insulas in laeua Mauritaniae constitutas inter meridiem occasumque non dubium est. quarum prima Membriona dicitur, secunda Iunonia, tertia Theode, quarta Capraria, alia Niuaria, quae aëre nebuloso et concreto est. mox Canaria, canibus immensae magnitudinis plena. omnes auibis plenae, nemorosae palmiferae, nuce pinea, mellis copia, amnibus ac siluris piscibus abundantes.

703 Percursus breuiter terrarum situs, licet ignobilia quaeque praeteruolans immorari non potui, tamen ut orbem terrae mariaque ammensa cognoscar, mensuram omnem breuiter intimabo. a Gaditano freto per longitudinem directo cursu ad os Maeotis XXXIII. XXXVII milia passuum. uniuersus autem circuitus ab eodem exordio per sinus dictos intra Maeotium lacum CLVII, cum ipsa uero Maeotide CLXXXII. XC. Europae mensura solius LXXXII. XCIII. Africae longitudo XXXVII. XCIII, latitudo in Cyrenaicam eius partem DCCCCX. Asiae uero longitudo LXIII. DCCL latitudo ab Aethiopico mari ad

§ 703 ex Plinio VI 206—210

1 hictiophagorum *B* yetyophagorum *R* || 3 gordades *b* || promuntorio *b* promuncturio *R* || 4 esperuceras *B* espereucherar *b* esperuterar *R* || 7 mauretanae *B*¹ || 8 Norion *Solinus* p. 230, 16² Ondrion *Plinii libri* || 9 de Theode *cf. Salmasius ad Solinum* 56, 16 || 19 milia *add. p* || 21 sinos *R* || C. LVIII *M p. Plinius VI 207* || 22 CLXXIII. XC *M p. Plinius l. l.* || 24 cuirenaicam *R* quirenaicam *B* sirenaicam *b* || 25 LXIII. DCCCL *B*¹ (LXIII. LXXV *M p. Plinius VI 209*) || ad om. *R* ||

Alexandream iuxta Nilum sitam per Meroen et Syenen
XVIII. XXV.

Exposita est terrae, quam ipsa peragraui, aequorum-
que mensura; nunc ad artis praecepta, ut iussum est,
5 uenimus.’

Dixerat, at Paphie paulum contractior ore

704

mora intricante laeditur,

nixaque mox famulis marcentia terga reclinat

magisque lassa pulchrior.

10 hic dudum roseas inter resoluta puellas

Voluptas <inquit anxia

‘unde haec tam duris immitis rustica membris

peregit orbis circulum,

et tantos montes fluuios freta compita currens

15 delere uenit taedia?

hanc ego crediderim sentis spinescere membris,

neque hirta crura uellere.

namque ita puluerea est agresti et robore fortis,

iure ut credatur mascula.’

20 quo dicto Iocus ministris Veneris suscitatur ipsique Cythe- 705

reae, cui de proximo, susurratim decenter adrisit. quam

Arcas nutu hilario et quo eam> solitus intueri propter di-

uum reprehensiones circumspectus inhiuit. uerum Pro-

nuba propter assidens ‘nihil mirum’ inquit ‘si propere

25 Venus cum deliciis famulatioque tam comi appulsa est

lasciuire. nam et nuptialiter laeta est et blanda semper

arridente Cyllenio’. et cum dicto Geometria praecipitur

ad promissa properare sed ita, ut summa quaeque per-

stringens fastidium non suscitaret tarditate. tum illa

706

1 alexandriam R || 2 XVIII. LXXV M p. *Plinius l. l.* ||

ad XVIII add. a^{es} XV. III b || 6 ad B || paphie b paphile B
paphile R || ora r || 9 magisque *Lucianus Müllerus* magis
quod BR || laxa R¹ || 12 montis B || 17 neque irrita B nec
irta b neque irta D || 18 et agresti b || 20 cythereae BD ||
21 arrisit bD || 23 inhiuit B || 27 dictu B¹R || 28 prae-
stringens Rb praestinges B corr. p || 29 ante tum add. k B ||

228 G Omnis mea quae in infinitum propagatur assertio,
 numeris lineisque discernitur, quae nunc corporea tum
 incorporea comprobantur. nam unum est quod animi
 sola contemplatione conspiciamus, aliud quod etiam oculis
 intuemur. uerum prior pars, quae numerorum regulis
 rationibusque concipitur, germanae meae Arithmeticae
 deputatur. alia est linearis atque apodictica huius pul-
 ueris erudita cognitio, quae quidem ab incorporeis pro-
 creata ac sensim in multiplices formas effigiata tenui ac
 uix intellectuali principio in caelum quoque subuehitur.
 707 quod quidem incorporeum inuisibileque primordium com-
 mune mihi cum Arithmetica repperitur. nam monas
 eiusdem insecabilis procreatio numerorum est, mihiq-
 ue signum uocatur, quod utpote inconprehensibile parte nulla
 discernitur, apud illam dyas lineam facit, mihi linea in
 longitudinem ducta latitudinis nihil prorsus acquirit.
 superficies item mihi tam longe lateque diffusa sine pro-
 funditate censetur, illi numerus, qui cunctis accedere spe-
 ciebus gregatim singulatimque potest, nisi rebus inci-
 dat incorporeus inuenitur. ergo incorporea utriusque
 principia.

708 Verum primae apud me formandorum schematum
 partes duae: una quae dicitur planaris, quam ἐπίπεδον
 Graece soleo memorare, alia solida, quam στερεόν dici-
 mus. et prioris principium est σημεῖον, quod punctum
 uel signum Latialiter appellatur; consequentis superficies,
 quae ἐπιφανεία dicitur. punctum uero est, cuius pars
 nihil est, quae si duo fuerint, linea interiacente iunguntur.
 linea uero est, quam γραμμὴν uocamus, sine latitudine

1 finitum *B*¹ || 6 conspiciatur *b* || arithmeticae *B*¹ || 7 apo-
 dictica *b* optica *BR* || 9 sensib. *r* || in *add. p* || 10 subueci-
 tur *B* || 11 incorpoream *B*¹ || 12 arithmetica *B* || 13 pro-
 gregatio *B*¹ || 17 itim *B*¹*R* || 18 accedere *B*¹*R* || 19 singil-
 latimque *r* || 22 scematum *BR* || 23 epipedon *BR* *Graecos*
terminos in p deinceps emendatos esse singillatim non notabo ||
 24 stereon *BR* stirion *b* || 25 simion *BR* || 26 latialiter *R* ||
ad consequentis (corr. ex consequentes) add. b at quens ||
 27 epiphania *BR* || 29 gramneu *R* gramen *B* ||

longitudo. <linearum aliae directae sunt quas εὐθείας 709
 dico, aliae in gyrum reflexae quas κυκλικάς, non nullas
 etiam ἑλικοειδεῖς, alias καμπύλας pro obliquitate discrimi-
 5 nuntur, sic uti ipsae quoque superficiem circumcingunt.
 superficies est, quae longitudinem et latitudinem tantum
 habet, profunditate deseritur, ut est color in corpore.
 hanc ἐπιφανείαν Graeci dixere, et ut dixi eius termini
 lineae sunt, siue plana sit siue sinuosa.

10 Planus autem fit angulus in planitie duabus lineis se 710
 in uicem tangentibus et non unam facientibus ad alteru- 229 G
 trum inclinationem. quando autem aequae intra se tenent
 angulum lineae et directae fuerint, directilineus dicitur
 angulus et Graece εὐθύγραμμος. quando autem directa
 15 super directam iacentem> stans dextra laeuaque angulos
 aequales fecerit, directus uterque est angulus, et illa su-
 perstans perpendicularis dicitur, sed Graece κάθετος.
 angulus maior directo obtusus dicitur, minor directo acu-
 tus. definitio est res, quae alicuius est terminus. forma est
 20 res, quae ex aliquo uel aliquibusterminis continetur. circulus
 est figura planaris, quae una linea continetur. haec linea 711
 περιφέρεια appellatur, ad quam ex una nota intra circulum
 posita omnes directae ductae lineae aequales sunt. punctum
 autem est circuli media nota. diametros est directa linea
 25 quaedam per punctum supra dictum ducta, quae orbem
 aequalibus partibus diuidit. hemicyclium est figura, quae
 diametro et peripheria media, quam eadem diametros di-
 stinguit, continetur. lineae tres directae diuersa positione
 faciunt trigonum, quattuor tetragonum, multae polygonum.

1 Εγτίας B ertias D || 2 girum D || cyclicas B cididas
 D || 3 elicoides BD || campelas BD cambelas b || discrimi-
 nis B¹ || 5 sicut bD || 8 epiphaniam BD || 9 figuras mar-
 gini cod. B deinceps appictas omisi || ΕΥΓΥ (τι D) ΓΡΑΜΜΟΣ
 BD || 17 catetos BR || 18 directa B¹R || 19 ex aliquo bR
 alico B || 20 alico corr. in aliquibus B ex add. b aliquibus R ||
 21 ex ante una add. r || 2 perepiphania BR perypiphania b ||
 26 emicyclium B emiciclium R || 27 perepiphania BR ||
 media] cf. ad p. 67, 9 || 29 polygonum BR ||

et hae planae figurae dicuntur. quarum sunt genera tria. quorum unum directis lineis clauditur, quod Graeci εὐθύγραμμον uocant. aliud quod inflexis, quod καμπυλόγραμμον dicunt. tertium quod directis simul curuisque
 712 lineis aptatur, quod μικτόν dicunt. εὐθύγραμμος igitur 5
 et τρίπλευρος et τετράπλευρος et πολύπλευρος dicitur. τρίπλευρος tres habet formas. nam trigonus est aut ἰσόπλευρος, quod Latine aequilaterum dicitur, quod tribus paribus lineis lateribusque concurrit; aut ἰσοσκελῆς
 230 G quod ex tribus lineis duas aequales habet, quibus quasi 10
 cruribus insistit, denique aequicrurium uocitatur; aut σκαληνός, quod omnes tres lineas inter se inaequales habet. εὐθύγραμμος item τετράπλευρος quinque species habet: primam quae quattuor aequalibus lineis et directis angulis sustentatur, quod schema tetragonon dicitur. se- 15
 cunda species, quae directi angula est, non aequilatera, et dicitur ἑτερομήκης. tertia aequilatera est non tamen directi angula et dicitur ῥόμβος. item quae ex aduerso sibi latera aequalia et contrarios angulos in uicem sibi aequales habeat et neque omnia latera in uicem sibi aequalia neque angu- 20
 los directos et dicitur ῥομβοειδής. [item quae nec latera sibi in uicem aequalia nec angulos directos sed acutos et obtusos et dicitur ῥομβοειδής]. extra has formas quicquid quadrilaterum est τραπέζιον uocatur. parallelae sunt directae lineae, quae in eadem planitie <constitutae 25

1 hae BR cae br || 2 ΕΥΤΥΓΡΑΜΜΟΝ BR || 3 ΚΑΜΠΙ-
 (ΥR)ΓΡΑΜΜΟΝ BR || 4 curuis B¹R || 5 ΜΙ (ΥR)ΚΤΟΝ BR ||
 eutygrammus B eutygrammus R || 6 tripleuros et tetrapleu-
 ros et polypleuros BR || 7 tripleuros BR || est add. p ||
 8 isopleuros BR & isoaequus idē ē add. b || 9 partibus R ||
 ΤΙΣΟΚΚΕΛΕC B ΙΣΟΚΚΕΛΕC bR || 11 uocitatur B || 12 ΣΚΑ-
 Λ (Α R)ΕΝΟΝ BR || 13 habeant B¹R || eutygrammos BR eu-
 tygrammos b || tetrapleuros BR || 15 schema BR || 16 post
 species add. → b || 17 ΕΤΕΡΟΜΗΚΕC BR || 18 ΡΟΜΒΟC R ||
 latere B¹ || 19 qualia B¹ || 20 quae ante neque add. b ||
 21 ΡΟΜΒΟΙΑΝC B ΡΟΜΒΟCΤΑΝC b ΡΟΜΒΟΙΑΝΕ R || item
 quae — et dicitur ΡΟΜΒΟΗCΤΑΝC (ἀμφίπλευρος p) om. BR D
 add. b in marg. nihil sunt neque leguntur Euclid. I 33 || 25 plan-
 tia R planitia B planitie b ||

atque productae in infinitum nulla parte in se incidunt. dictum de tetrapleuris, quorum similitudo polypleura schemata potest docere. in his autem pentagona hexagona et cetera euthygrammi generis continentur.

5 Sequitur secundum schematum genus, quod curuis 713
lineis informatur, quod καμπυλόγραμμον appellatur, cuius
species duae sunt. una quae integri circuli rationes tenet,
nam integer est cum ad eius circumferentiam ab uno
centrali lineae protentae undique aequales sibi sunt. alia
10 quae obducti circuli diuersitates ostendit. tertium genus 714
est planorum schematum, quod μικτόν uocant. quod
partim curuis lineis, partim directis includitur, ut est semi-
circulus, cuius ut supra dixi gyrum curua linea facit et
alia directa, quae linea sic ut dixi διάμετρος dicitur, La-
15 tine distermina, > quae si in circulo pleno sit, per centrum
eius ad utramque circumferentiam peruenit. 231 G

In his generibus planorum alia schemata dicuntur 715
ergastica, alia apodictica. ergastica sunt, quae faciendae
cuiuslibet formae praecepta continent. apodictica quae
20 probandi quod asseuerant adferunt documenta. uerum
Graecis nominibus sic appellantur. primus κυστατικός,
secundus τμηματικός, tertius ἀνάγραφος, quartus ἔγγρα-
φος, quintus περίγραφος, sextus παρεμβολικός, septimus
προσευρετικός. τμηματικός est qui docet quibus argu-
25 mentis lineas praecidamus ad imperatum modum. κυ-
στατικός dicitur quo docetur, quibus argumentis propo-

2 polipleura *D* || 3 scemata *BD* || pentagona *D* || exa-
gonia *BD* || 4 eutygrammi *B* eutigrammi *D* || 5 scematum
BD || 6 ΚΑΝΤΥΛΟΓΡΑΜΜΟΝ *D* ΚΑΝΤΥΛΟΓΡΑΜΜΟΝ *B* ||
7 post integer add. est *BD* || 10 post ostendit add. *k B* ||
11 scematum *BD* || 12 partem bis *B'D* || includit *bD* ||
13 girum *D* || 14 diametros *BD* || 15 disterminato *D* dime-
tiens con. Böttgerus l. l. || 21 systaticus *BR* || 22 τμηματι-
κός et hic et postea Grotius itmematicus *BR* || anagraphos *b*
anagraphas *BR* || engraphos *b* engraphas *BR* || 23 perigra-
phos *b* perigraphas *BR* || parembolicus *BR* || proseureti-
cus *BR* (proseuretibcus *B'*) || τμηματικός Grotius systaticus *R*
systatias *B* || 25 κυστατικός Grotius itmematicus (corr. ex
anagraphos) *B* itmematicos *R* || 26 anagraphos (ita etiam *R*)
dicitur quo docetur om. *B'* || dicitur om. *R* ||

sitae lineae adiungi et adscribi possint. ἀνάγραφος dicitur quo docetur reliquum schema quod imperatum est. ἔγγραφος est qui monstrat quibus argumentis dato circulo uerbi gratia imperatum trigonum uel quid aliud in medio possimus conuenienter ascribere. περίγραφος tropus est qui docet quem ad modum datum circulum uerbi gratia quadrato concludamus schemate. παρεμβολικός est qui docet quem ad modum uerbi gratia dato tetragono immittamus datum trigonum, ut trigoni spatia crescant, non schema mutetur. προσευρετικός tropus est qui docet quem ad modum uerbi gratia inter datas impares lineas inueniamus mediam, quae tantum cedat maiori lineae quantum praecedit minorem. hi sunt tropi generales ergasticorum schematum. apodictici autem tropi ideo transeuntur, cum mihi cum Dialectica, quam audistis, communes sint. sed omnia schemata quinque partibus communibus intexuntur, quae a Graecis sic appellantur: prima πρόθεσις, secunda διορισμός, tertia κατασκευή, quarta ἀπόδειξις, quinta συμπεράσμα. Latine autem sic possumus interpretari: prima schematis propositum, secunda determinatio quaestionis, tertia dispositio argumentorum, quarta demonstratio comprobatioque sententiae, postrema confinis conclusio. hoc de generibus planorum dictum sit: ad theorematum membra redeamus. nam utique membra sunt linea et angulus.

716 Angulorum natura triplex est. nam aut iustus est

232G

717

2 ascribi *R* || 2 puo modo concludendum est ante reliquum (relicum *B* reliquum *b* add. *D* om. *BR* || seema *BR* || 3 engraphos *BR* || 5 k post ascribere add. *B* || perigraphos *B* perigraphus *R* || 6 sub tropus linea ducta in *B* || 6 et 8 quēamodum *B* || 7 seematae *R* || parembolicus *BR* || 9 immitamus *BR* || trigoni *Böttgerus* tetragoni *BR* || 10 seema *BR* || proseureticus *BR* || 11 quēamodum *B* || 12 lineas bis scriptum a *B*¹ || maiora *B*¹ || 13 generalis *B*¹*R* || 14 seematum *BR* || 16 seemata *BR* || 17 communes *R* et corr. in commune *B* † nibus add. *b* || sintextuntur *B*¹ || 18 protasis *BR* || diorismos *BR* diarismos *b* || catasceue *BR* || 19 apodixis *R* apoxidis *B* apodoxis *b* || symperasma *BR* || 20 seematis *BR* || 23 confinis add. *bd* om. *R* || 25 utrique *b* ||

aut an-⟨gustus aut latus. iustus est qui directus et semper idem, angustus autem acutus est et semper mobilis, latus uero obtusus mobilisque similiter. nam cum latior fuerit directo siue multum siue exiguum, obtusus tamen
 5 erit, et cum moueris in forma eadem permanebit, quae mobilitas in lineis constat, cum maiores minoresque formantur. huius autem collationis quattuor sunt species: prima dicitur ἰσότης, secunda ὁμόλογος, tertia ἀνάλογος, quarta ἄλογος. ἰσότης est cum duae lineae pares uni
 10 mediae duplo pariliue conferuntur, ὁμόλογος cum collata consentiunt, ἀνάλογος cum linea ab alia duplo uicta aliam tantundem superat. ἄλογος uero est quae neque aequalitate uel media tertiaue parte neque duplo triploue alteri ullaue parte consentit. omnis autem linea aut ῥητή 718
 15 dicitur aut ἄλογος.⟩ ῥητή autem illa est quae prior proponitur aut quae propositae lineae communi mensura confertur. ῥητόν autem dicitur quicquid conuenit. proposita autem linea, quamuis collata non sit, tamen quia adhuc non est ἄλογος alii collata, et habet quiddam quod
 20 e se sola perficiat rationabiliter, appellatur ῥητή. ἄλογος autem iam collata linea efficitur, si dissonare per omnia repperitur. lineas autem quae sibi consentiunt κυμμέ- 719
 τρους dicimus, quae non consentiunt ἀκυμμέτρους. et non mensura sola sed et potentia κυμμέτρους facit et di-
 25 cuntur δυνάμει κύμμετροι. in mensura autem pares κύμμετροι appellantur. ergo cum tam mensura quam potentia conferantur, omnes quae uel potentia uel mensura

2 et om. D || 8 et 9 isotes BD isotetes b || 9 ἰσότης est cum collata consentiunt ὁμόλογος (omologos BD) cum duae lineae pares uni mediae duplo pariliue conferuntur BD: uerba duce Euclide transposuit Böttgerus || 8 et 11 analogos BD || 9 et 12 alogos BD || 10 collata B cola D || deplo parili B¹ || 14 ante omnis add. k B || autem om. D || rete BD || 15 alogos BD || 14 et 20 rete BR || 17 reton BR || 18 collocata B || 19 et 20 alogos BD || 19 aliae b || 20 e se r esse BR || 22 et 24 CYMMETPA (Λ R) C BR || 23 ametras BR || 25 dinami CYMMETPOI BR † trae add. b || κύμμετροι Böttgerus mete CYMMETPOI (ΛΕ b) BR || 26 quam potentia — uel mensura om. B¹ ||

720 discrepant ἀσύμμετροι sunt. ex his alogae tredecim fiunt.
 quarum prima dicitur μέση ἄλογος. secunda ἐκ δύο
 ὀνομάτων ἄλογος: huius species sunt sex. quarum prima
 233 G dicitur πρώτη ἄλογος, secunda similiter δευτέρα, item
 τρίτη et ceterae deinceps. item tertium genus dicitur ἐκ 5
 δύο μέσων πρώτη ἄλογος et similiter ut supra. quartum
 ἐκ δύο μέσων δευτέρα ἄλογος. quintum genus dicitur
 μείζων ἄλογος. sextum ῥητὸν καὶ μέσον δυναμένη
 ἄλογος. septimum δύο μέσα δυναμένη ἄλογος. octa-
 uum ἀποτομή ἄλογος. huius species sunt sex: prima 10
 secunda tertia et deinceps dicuntur ut supra. nona μέσης
 ἀποτομή πρώτη ἄλογος. decima ἀποτομή δευτέρα
 ἄλογος. undecima ἐλάττων ἄλογος. duodecima μετὰ
 ῥητοῦ μέσον τὸ ὅλον ποιοῦσα ἄλογος. tertia decima
 μετὰ μέσου μέσον τὸ ὅλον ποιοῦσα ἄλογος. hae omnes 15
 mixtae ceteris lineis dum aut trahunt suas aut alienas

1 a (om. R) CΥΜΜΕΤΡΑΙ BR || sequentia ex Euclide X 112
 (uol. II p. 137 Aug.), ex quo desumpta sunt, emendauit Böttge-
 rus || 2 ΜΕΣΕ*ΛΟΓ*ΟC (alogos b) B mesolotos R || decim
 (scil. tredecim) — secunda om. R¹ || ἐκ BR || δύο ὀνομά-
 των Böttgerus ΑΥΟΝΟΝ (O add. B) ΜΑΤΟΝ R et punctis sup-
 positis B ΜΕCΗ ΔΥΝΑΜΙΝ add. b || 3 ΑΛΟΓΟC BR || 4 prote
 alogos BR || deutera BR alogos add. b || 5 tritae B trite R ||
 ec (et B¹) dio (dyo R) meson prote alogos BR || 7 ec (et B¹)
 dy (o add. B) meson deut- (e add. B) ra alogus (alogos b) BR ||
 8 mizon (micton b) alogos BR || sextem R, deinde reton
 ΚΑΙΜCΟΙ ΑΥΝΑΜΕΝΗ ΑΛΟΓΟC (ΑΛΟΙΟC R) BR (ec dimese
 dinamin alogos add. b) corr. Böttgerus || 9 Α (AR) ΥΟΜΕCΑ
 ΑΥΝΑΜΕΝΗ BR (mese dinamin alogos at omesa dinamene
 alogos add. b) corr. Koppius || ΑΛΟΓΟC R ΜΟΓΟC B || octa-
 ua BR corr. p || 10 ἀποτομή p attoto R ΑΤΤΟΤΟ B || ΜΝΑ-
 ΛΟΓΟC B apotome alogos add. b ΜΗΑΛΟΙΟC R || 11 μέσης
 Böttgerus ΜΕCΗ BR || 12 ΑΤΤΑ|Ο(R) ΤΟ ΜΗ ΠΡΟΤΗ ΑΛΟ-
 ΓΟC BR || ΑΠΟΤΟΜΗ BR ΑΠΑΤΟΜΗ b || ΕΤΕΡΑ B ΑΕΥ-
 ΤΕΡΑ bR || 13 et 14 ΑΛΟΓΟC BR || 13 ἐλάττων Böttgerus
 ΕΛΑCCON B (supra AA add. me b) ACCON R || ΜΕΤΑΡΗ-
 ΤΟΥ ΜΕCΟΝ ΤΟΑΟΝ (N om. B¹) ΠΟΙΟΥCΑ (ΠΟΥΟΙCΑ B
 ΠΟΥΙC b) ΑΛΟΤΟC BR || 15 ΜΕΤΑ ΜΕCΟΥ (ΜΕCΟΝ b)
 ΜΕCΟΝ (CO del. b) ΟΛΟΝ ΠΟΥΟΙCΑ (ΠΟΥΟC b ΠΟΙΟΥCΑ
 R) ΑΛΟΓΟC (ΑΟΓΟC R) BR (τό add. Böttgerus || haec B¹ ||
 16 certus B¹ R ||

uires accipiunt, diuersis rationibus certos spatiorum modos, quos Graeci $\chi\omega\pi\acute{\iota}\alpha$ appellant, demonstrant.

Haec de planis dixisse sufficiat. nunc de solidis, quae 721
 $\sigma\tau\epsilon\pi\epsilon\acute{\alpha}$ dicimus, uideamus. $\sigma\tau\epsilon\pi\epsilon\acute{\omicron}\nu$ schema, quod longi-
 5 tudine latitudine altitudine constat, cuius extremum superficies est, ut in planis linea. subsistit autem solidum schema planorum schematum superficie. nam subiacenti trigono pyramis imponitur, circulo conus aut cylindrus, quadro cubus, et cetera similiter. sphaera sane intrinse- 722
 10 cus capax omnium circulis subsistit, in quos resoluitur. soliditas uero efficit schemata generalia, <quae dicuntur a Graecis pyramis. item prisma, id est sectio, quae instar schematis est. item cubus. item conus. item cylindrus. item sphaera. his adduntur nobilia schemata ex
 15 his composita $\delta\kappa\tau\acute{\alpha}\epsilon\delta\rho\omicron\varsigma$ item $\delta\omega\delta\epsilon\kappa\acute{\alpha}\epsilon\delta\rho\omicron\varsigma$ item $\epsilon\acute{\iota}\kappa\omicron\varsigma\acute{\alpha}\epsilon\delta\rho\omicron\varsigma$. quae cuncta ut ordine suo monstremus in puluere, haec primitus concedenda fas sit. ab omni signo ad omne signum directam lineam ducere et terminatam directam per continuum in directam emittere, et omni centro
 20 et interstitio circulum scribere, et omnes directos angulos in uicem aequales sibi esse, et omnem directam lineam terminatam quantum uidetur producere, et si in duas directas lineas directa linea incidet intus et eadem parte duos angulos duobus rectis minores faciat, ex illa parte
 25 qua sunt minores duobus rectis directas lineas conuenire.> communes animi conceptiones sunt tres: quae eidem aequalia sunt, et in uicem sibi aequalia sunt; et si aequalibus aequalia addas, tota aequalia esse; et si aequalibus aequalia adimas, aequalia sunt reliqua.' haec cum permissa 724

2 $\chi\omega\pi\acute{\iota}\alpha$ Böttgerus coras BR || 4 sterea B steria R stiria b || stereon BR stirion b || 4 et 7 scema BR || 6 solum R || 7 scematum BR || 8 cilindros BR cilindrus b || 9 cibos B cubos b cybos R || similia b || 11 et 14 scemata BR || 11 quod D || 12 pyramis B || 12 scematis BD || cibus BD cubus b || cilindrus D || 15 octaedros BD || duodece- (ae B) dros BD || icosaedros BD || 17 primitus B || concidenda B¹ || 23 incidens B (ad fuerit add. s. fuerit b) || ad eadem add. s. in b || ad parte add. s. sua b || 25 ad conuenire add. s. fas sit b || 26 communis B¹R¹ ||

conspiceret, lineam in abaco rectam ducens sic ait 'quem ad modum potest super datam directam terminatam lineam trigonum aequilaterum constitui?' quo dicto cum plures philosophi, qui undique secus constipato agmine consistebant, primum Euclidis theorema formare eam uelle cognoscerent, confestim adclamare Euclidi plaudereque coeperunt. cuius laudibus etiam ipsa Geometria plurimum gratulata, se per sectantis gloriam sublimari prouehique cognoscens ab eodem, libros eius, quos casu apportari conspexerat, festina corripuit, atque in ceterae astrutionis doctrinaeque documentum Ioui ac senatui caelitum offerens intinuit. quo facto et doctissima cunctarum et benignissima comprobatur.

< LIBER VII

DE ARITHMETICA

15

725
235 G

Postquam conticuit prudens permensio terrae,
Innuba sollertes curam quae instigat in artes,
sic abacum perstare iubet, sic tegmine glauco
pandere puluereum formarum ductibus aequor.
altera tunc etiam gerularum accire iubetur
germanam doctae mundum quae admensa sororis.

20

2 supra *b* || 5 eoclidis *B*¹*R* || 6 oclidi *BR* eoclidis *b* ||
8 gloria *b* || prouehique *B* || 9 apportare *BR* *corr. p* ||
10 inter *br* || asstructionis *B* || 11 ioui *b* obi *B* iobi *R* ||
subscriptum MARTIANI MINNEI (MINNEI *B*) FELICIS CAPELLAE AFRICANI CARTHAGINIENSIS DE GEOMETRIA (GEOMETRICA *B*) LIBER VI EXPLICIT in *BR* || 14 *inscriptum* INCIPIT DE ARITHMETICA (ARITMETICA *B*¹) LIBER VII (SEPTIMVS *D*) in *BD* FELICITER *add. B* || 18 clauco *B*¹ ||

- nec mora digreditur. tunc rursus dia Voluptas
 ipsius aetheria Cylleni immurmurat aure
 'cum doctas superis> admirandasque puellas
 adprobat Armipotens, tu optati lentus amoris
 5 gaudia longa trahis captumque eludis honorem?
 seria marcentem stupidant commenta maritum.
 talia conplacita spectat fastidia uirgo:
 nec te cura tori nec te puer ambit herilis
 nec mea mella rapis? quatenam haec hymeneia lex est?
 10 in Veneris agro Pallas sibi vindicat usum:
 quam melius thalamo dulcis petulantia feruet.
 casta maritalem reprimit Tritonia mentem,
 et nuptae non aequa uenit: poscenda Dione est
 conueniensque tibi potius celebrare Priapum.'
- 15 his Atlantiades auditis licet risum inhibere uix posset, ne 726
 infacetus tamen et impar lepidulis haberetur, hilaro su-
 surramine sic respondit
 'licet urgeas Voluptas
 thalamos inire suadens,
 20 tamen exeret peritas
 brevis ambitus puellas:
 demumque nec iugalis
 cessator intricatus
 tardabo fulcra lecti
 25 et siquid illa nostrae
 Veneris feret Voluptas
 nec uobis abnegabo:
 furtis modo adlubescat,
 et clam roseta paruae

236 G

5 eludis *b* laudis *BR* || 7 fastidia *nescio quis post Vulca-*
nium sed ante Grotium fastigia *BR* || 8 herilis *b* || 9 haec *om.*
B¹ NEC *R* || hymeneia lex *in rasura B* HYMELEA *R* ñ ime-
 nela *R^m* || 10 uendicat *b* || 11 feruit *B¹r* || 13 dionae
B¹R¹ || 14 piapum *B¹* || 15 atlantiades *B* athlantiades *b*
alantiades R adlantiades *r* || 16 infracetis *r* || lepidulis
B¹ || habetur *R* || 18 urges *BR* urgeas *b* || 19 thalamos
R¹B || 22 demum *b* || 24 fulchra *b* || 25 si *om.* *B¹* || 26 fer-
 uet *R¹* || 28 furiis *b* ||

liliaque det papillae.
 ne nunc sensu iugalis
 ferat pudore morsum
 et uulsa fellis atro
 laceros trahat capillos.?

5

- 727 quo dicto <renidens et plus solito laetior Voluptas ad Venerem regressa cuncta eius auribus intimaui. quae delitiosa mollitiae et interrumpente genas rubore paene prodidit susurrata tuncque marcidulis decenter paeta luminibus Maiugenam conspicata quodam aspectu promittentis 10 inlexit, quam Saturnia de propinquo uelut deprehendentis
 728 castigabat obtutibus. quae dum geruntur Paedia, quae egressa dudum, cum alia femina miri decoris ingreditur, cui quaedam maiestas nobilissimae uetustatis et ipsius Tonantis natalibus ortuque praecelsior uultus ipsius lumine renidebat. quae etiam miraculis quibusdam capitis reuerenda uidebatur. nam primo a fronte uno sed nix intelligibili radio candicabat, ex quo item alter erumpens quadam > ex primo linea defluebat. dehinc tertius et quartus tumque etiam nonus decuriatusque primus honorum 15 reuerendumque uerticem duplis tripisque uarietatibus circulabant. sed innumerabili radios multitudine prorumpentes in unum denuo tenuatos miris quibusdam defectibus contraherat. huius autem multiplicem pluriformemque uestem quoddam uelamen, quo totius naturae 25 opera tegebantur, abdiderat. digiti uero uirginis recurrentes et quadam incomprehensae mobilitatis scaturrigine uermiculati. quae mox ingressa septingentos decem et
 237 G septem numeros complicatis in eos digitis Iouem salutabunda subrexit. tum Philosophia ut Tritonidem propter 30

2 NEC R ne B nunc add. br || sensu scripsi sensus BR ||
 3 ferat pudore morsum scripsi feralis cura morsum BR ||
 7 delitiosa BD || 9 peta BD poeta b || 10 conspicatur B¹D || 11 deprehendentis D de prudentis B at dephendentis add. b || pedia B poedia D || 16 ei iam b || 20 decoriatusque b || 21 duplicis B¹ || 24 contraebat B¹ || pluriformemque B || 27 nouilitatis B¹ || 28 septingentis b || 29 numeris b || eius r || 30 surrexit B¹ || tritonidam corr.p ||

astabat, quid numero tali Arithmetica intulisset exquirat.
 cui Pallas 'proprio' inquit 'Iouem nomine salutauit'. ac
 tunc illi radius, qui primus emerserat, conliniatae lucis
 nitore porrecto ipsius Iouis uerticem luminauit. quibus
 5 miraculis radiorum innumera repente multitudine pro-
 rumpente non nulli tellustres siluicolaeque diui Herculem
 conspicati opinantes eam hydreo germine pullulare. ac
 tunc oborto terrigenis mussantibus murmure puer ille pi-
 ceus iussus admonere silentium. uerum feminam Pytha-
 10 goras ut inter sapientes stabat usque abacum consecutus
 idemque iam artem promere cupienti quandam lactei lu-
 minis facem officioso consistens munere praeferebat.
 tum illa antequam iuberetur quid adportet expromere, sic
 exorsa
 15 'Non ignota caelo nec rebus mundanis ignorata quas 730
 genui adueni, superi, uestrum quidem nil dedignata con-
 cilium, quamuis singulos uos uniuersosque recenseam ex
 meis ramalibus germinare. tuque potissimum, quem prin-
 cipalis ante cunctos procreauit emissio, tuae singularis
 20 primigeniaeque naturae fontem Iuppiter recognosce. nec
 despicabilem uetrum omnium matrem Mercuriale quod
 habeo me faxit officium, cum prosapiam arcanæ sortis
 originisque primordiale uobis studeam comprobare.
 quae cum in terris exerceor, astrorum populus recogno-
 25 scat honorandam suae multitudinis genetricem.

<Prae cunctis igitur adfata sacra MONAS esto, quam 731
 ante cuncta uibrantem sociati postmodum numeri prin-
 cipia docuerunt. quae si species est accidens cuilibet ex-
 tantium primo, priusque est quod numerat quam illud nu-

1 aritmetica BR || inquit R¹ || 2 inquit B¹ || 3 ille b ||
 qui om. B¹R || 6 tellustres *Vulc.* telluristres B tellurestres
 bR || 7 ydreo BR || pollulare B¹R || 8 murmurent B¹ ||
 9 pythagoras BR || 10 stabat b estabat B exstabat r || con-
 secutus BR ** consecutus b || 12 'pacem B¹R || ad munere
 add. a¹ lumine b || 14 est post exorsa add. b || 16 su-
 peri scripsi super BR || 20 primigeneque b || 21 descapi-
 cabilem R || mercuriale B¹R¹ || 22 prosapientiam R ||
 23 primordialim B¹R¹ || 25 genetricem br ||

merandum, rite eam ante ipsum, quem principem dixere, ueneramur. nec dissimulabo ex eo quod monas retractantibus unum, solum ipsam esse ab eaque cetera procreari
 238 *G* omniumque numerorum solam seminarium esse solamque mensuram et incrementorum causam statumque detrimen-
 torum. quae tamen ubique pars est ubique totum, dum per cuncta perpetua: neque enim quae est ante extantia et quae post absumpta non absconditur, potest non esse perpetua. hanc igitur patrem omnium Iouem rite esse nominatum, quod quidem idealis illius intellectualisque
 speciei uis causatiua testatur. ad cuius exemplum unum deum unum mundum > unumque solem singularemque lunam, elementa etiam, IIII quae extant, singula memorari. licet Aristoteles, unus e sectatoribus meis, ex eo quod unum solum ipsa sit et se quaeri semper uelit, cupidinem
 adserat nominatam quod se cupiat, si quidem ultra nihil habeat et expers totius elationis aut copulae in se proprios detorquet ardores. hanc quoque alii concordiam hanc pietatem amicitiamque dixere, quod ita nectatur ut non secetur in partes: tamen rectius Iuppiter nuncupatur
 quod sit idem caput ac pater deorum.

732 Denique cum unum facta in quodcumque defluerit, licet eius linea insecabilis ac sine latitudinis significatione fundatur, dyadem tamen facit. quae DYAS quod sit prima procreatio a non nullis genesis dicta. quod autem inter
 eam ac monadem prima coniunctio est consortiumque consimile, Iuno perhibetur uel coniunx uel germana praecedentis. est autem medietatis capax. nam bona malaque participat. eadem discordia ex qua aduersa oriantur, utpote quae prima poterit ab adhaerente separari. in bonis

3 ab eaque *D* ab ea adque (*corr. in* atque) *B* || 8 absconditur *D* absconditur *B* scinditur *b* || 10 *supra* illius *add.* omnibus *b* || 13 IIII quae extant *scripsi* in quo extant *BR* || memorauit *b* || 14 aristoteles *B¹R* || 16 *ad* ultra *add.* se *b* || 17 proprium *B¹R* || 20 iupiter *R* || 21 fit *B¹R* || 24 dyadem *BR* || dyadas *B¹* || 25 a. *om.* *R* || ÷ *post dicta add.* *b* || 29 ex qua *Vulc.* et quae *BR* || oriuntur *b* riantur *B* || 30 utpote *R* || aderente *B¹* ||

uero eadem iustitia, quod duobus aequis gaudeat pariter ponderatis. eademque societas, quod uinculum quo media conecantur habeatur utrimque commune. ab hac numerus auspicatur et est opinabilis corporatio motusque
 5 primi probamentum. elementorum etiam mater: nam de dyade quartus elementorum [etiam mater] numerus procreatur, primaque forma paritatis est.

239 G
733

TRIAS uero princeps imparium numerus perfectusque censendus. nam prior initium medium finemque sortitur
 10 et centrum medietatis ad initium finemque interstitiorum aequalitate componit. denique Fata Gratiarumque germanitas et quaedam uirgo, quam dicunt 'caeloque ereboque potentem' huic numero colligatur. ex eo etiam perfectus quod perfectos gignit senarium nouenariumque.
 15 cuius auspicio preces tertio ac libamina repetuntur. tres symphonias continet harmonia id est diapason hemiolion diatessaron. in tria se spatia temporis cursus alternat ideoque tribus diuinatio memoratur. idem mundana perfectio est. nam monadem fabricatori deo, dyadem materiae procreanti, triadem idealibus formis consequenter aptamus.
 20 animam uero rationis et iracundiae cupiditatis-que distribuere trigario.

Quid TETRADEM dicam? in qua soliditatis certa perfectio. nam ex longitudine ac profunditate componitur
 25 decasque plena his quattuor numeris gradatim plicatis integratur, id est uno duobus tribus quattuor. item hecatontas a decade quaternario cumulatur id est decem uiginti triginta quadraginta, qui sunt centum. et item a centum quattuor numeri reddunt mille id est centum ducenti trecenti quadringenti. sic decem milia ceteraque ex-

734

1 ante quod add. ÷ b || 2 medio B¹R || 5 elimentorum B¹ aliorum supra add. b || 6 diade R || etiam mater om. p || nam ante numerus add. B¹ || 12 Verg. Aen. VI 247 || 16 sinphonias B symphonias b sinphonias R || armonia BR || emiolion bR emolion B || 17 tria se B trias R || alternae R || 19 materie i b || 20 procreandi b || 22 trigario Grotius tricario BR. || 25 plicatis Monac. 1 plicitis BD || 26 unum b || tres BD corr. p || aecatontas B ekatontas D ||

crementa complentur. quid quod quattuor anni tempora frontesque caeli elementorumque principia esse non dubium est? hominum etiam quattuor aetates quattuor uitia quattuorque uirtutes. hic numerus quadratus ipsi Cyl-
lenio deputatur, quod quadratus deus solus habeatur. > 5

735 Sequitur PENTAS. qui numerus mundo est adtributus. nam si ex quattuor elementis ipse sub alia forma
240 G quintus, pentade est rationabiliter insignitus. qui quidem permixtione naturali copulatur. nam constat ex utriusque sexus numero. trias quippe uirilis est, dyas femineus 10 aestimatur. apocatasticus etiam dicitur et siue cum aliis inparibus siue cum suo genere sociatus se semper ostendit. nam quinque per quinque habes uiginti quinque, et quinquies terni quindecim, et quinquies septeni tricies quinquies, et quinquies noueni quadragies quinquies. item 15
zonae terrae quinque. in homine sensus quinque, totidemque habitatores mundi generibus ut homines quadrupedesque reptantes natantes uolantes. hunc numerum quis neget esse diametrum? nam decadis perfectio circulusque huius hemisphaerio dissecatur. 20

736 SENARIVM uero perfectum analogicumque esse quis dubitet cum suis partibus impleatur? nam et sextam sui intra se continet quod est unus, et tertiam quod duo, et medietatem quod tres. item naturalia officia sine quibus esse nihil potest sunt sex: magnitudo color figura inter- 25 uallum status motus. item motus totidem differentiae sunt. nam mouemur prorsum retrorsumue, dextra laeuaque, sursum deorsumque. nam ille aeternus quidam motus est circuli. hic autem numerus Veneri est adtributus, quod ex utriusque sexus commixtione conficitur id 30

3 aetas *B*¹ || 5 deputatur *om. B* || 6 modo *B*¹*R* || 7 elementis *B* || 9 utroque *B*¹*R* || 11 apocatasticus *supra addito singl b* || 12 suo *p* sio *RB* (*in quo tamen o in ras.*) || 14 tricies *scripsi* (trigies. *p*) tries *BR* || 15 quinquies *B* quinquis *b* || quinque noueni *BR* || quadragies quinquies *BR* quadragis quinquis *br* || 17 habitores *B* || 20 eius *b* || emisferio *R* emis*ri*o *B* phe *add. b* || dissecatur *b* edissicatur *B* dissicatur *R* || 22 sextum *B*¹*R* || 23 tertia *R* ||

est ex triade qui mas quod impar est numerus habetur, et dyade quae femina paritate: nam bis terni sex facit. solida etiam figura quadrati sex superficies habet. totius harmoniae toni sunt sex id est quinque toni et duo hemi-
 5 tonia. idem per primum motum hoc est dyadem collatus 737 duodecim facit, inter quos duos numeros duo medii inveniuntur id est octo et nouem. quorum unus ex meo nomine regulaque censetur: nam arithmeticus memoratur id est nouenarius: eodem enim numero superatur a duodecim quot numeris superat senarium id est tribus. alius
 10 autem numerus, id est octo, musica ratione confertur. 241 G ea enim parte superatur a duodecim qua ipse superat sextum, id est tertia: nam sexti tertia duo sunt, duodecimi < tertia quattuor. quod geometrica ratione componitur.
 15 ea enim possunt per collationem media, id est octo per nouem, quae extrema, id est sex per duodecim: nam utraque faciunt septuaginta duo. item et in maioribus numeris media extremorum rationibus componuntur sub praedicta senaria ratione. nam sexies LXXII [dipondius]
 20 facit quadringentos XXXII [dipondius]: similiter octies LXXII [dipondius] quingentos septuaginta sex. item novies LXXII faciunt sescentos quadraginta octo. similiter duodecies faciunt octingentos LXIII. quae media inter se multiplicata reddunt numeros extremorum inter se
 25 conuenientium. hic primus numerus [id est senarius]

2 diade BR || femina B femine R feminina b || ternis B¹r || sex facit scripsi sex his facit R sexis facit B || 3 quadratis B¹R || ex BR sex br || 4 armoniae BR || emi-
 tonia BR || 6 numerus R || medi B¹ || 7 eo B¹R || 8 arit-
 meticus B¹R || 10 quod BR quo b || numeris BR numero b ||
 15 id om. B¹ || 17 facit B || et om. D || 19 LXXII scripsi
 et hic et postea Koppio obsecutus septuagies b septuages B se-
 ptuagesies D || 19 et 20 et 21 dipondius deleuit Koppius ||
 20 quadringenta (a in ras.) B || XXXII scripsi septuagies (septua-
 gesies D) dipondius BD || quingentos D quingenti B quin-
 genta b || 22 duo D || sexcentos b || XLVIII B || 23 post
 duodecies add. septages dipondiū D sed LXXII in B omissum
 facile auditur || 25 id est senarius del. Grotius ||

harmonias ostenditur genuisse, quippe sex ad duodecim est > symphonia diapason, sex ad nouem hemiolios, sex ad octo epitritos id est symphonia diatessaron. unde Venus Harmoniae mater perhibetur. item hic senarius quadrato et solido quaternario sociatus horas diei noctisque dime- 5
titur: nam quater seni uiginti quattuor facit.

738 Quid autem te, HEPTAS, uenerandam commemorem?
quae quod naturae opera sine feturarum contagione con-
formas, inter deos Tritoniae uirginis uocabulum posse-
disti. namque omnes numeri intra decadem positi aut 10
gignunt alios aliisque gignuntur aut procreantur: hexas
octas generantur tantum modo, tetras autem et creat et
creatur, at heptas [autem] quod nihil gignit eo par uir-
gini perhibetur, sed quod nullo nascitur, hinc Minerua
est, et quod ex numeris tam masculinis quam femininis 15
constet, Pallas uirago est appellata. nam ex tribus et
quattuor septem fiunt, qui numerus formam lunae com-
plectitur: nam primo est corniculata quam *μηνοειδῆ*
242 G Graeci uocant, deinde medilunia quam *διάτομον*, dehinc
dimidiato maior quae dicitur *ἀμφίκυρτος*, mox plena quae 20
dicitur *πληροκέληνος*. item tres formas praedictas defi-
ciens repetit. hic numerus lunae cursum significat: nam
unum duo tria quattuor quinque sex septem uiginti octo
faciunt. item septem sunt circuli et tot planetae tot dies

2 et 3 synfonia B symfonia b || 2 emiolios B || 3 sin-
phonia R || 4 armoniae BR || mater p maior BR || 6 uiginti
quattuor *Koppius* uies quartus B uiges quartis b uies quat-
tus R uies quartis r || 7 qui B¹R || 8 natura B¹R || opera
D opere BR || conformans b || 10 nam quod B¹R || in-
ter b || 11 aut ante gignuntur add. B¹ || exas BR || 13 ad
B¹R || eptas BR || autem om. p || nū R || eo per in ras.
B || uirgo b || 14 a ante nullo add. p || nullo om. R¹ ||
hinc *Koppius* hic BR || 17 forma R || 18 menoidem BR mo-
noidem b || 19 diatomon b dicotomon BR diatomenoiden
r || 20 maior in ras. in B || amficyrtos B amfycirtos R ||
21 pleroselinos B plerosolenos R plerosilenos b || 22 lumi-
nae corr. in lumen BR lunae add. b || cursus ante significat
om. BR add. D || 24 fiunt R¹ || planae R planate r; deinde
et add. R ||

totque transfusiones elementorum: nam ex informi materie primus ignis, ex igne aer, ex aëre aqua, ex aqua terra: item fit adscensio et ex terra aqua est, ex aqua aer, ex aëre ignis, ex igne in materiem inconprehensam
 5 iam non poterit peruenire. quid quod omnium natura 739
 nonne huic probatur numero deservire? *in* principio septimani partus hominem absolutum perfectumque dimittunt. dehinc ideo homo septem meatus habet in capite sensibus praeparatos, duos oculos auresque et nares totidem et os unum. dehinc paruulis mense septimo dentes
 10 emergunt ac septimo anno mutantur. item secunda hebdomas pūbertatem mouet gignendique possibilitatem, tertia florem genarum, quarta incrementa staturae finiuntur, quinta iuuenalis aetatis plena perfectio est. septem
 15 etiam natura abstrusit membra uitalia: linguam cor pulmonem lienem iecur et duo renes. item septem corporis partes <hominem perficiunt: caput tenuis imum collum, pectus, uenter, duas manus pedesque. totidem stellae in uertice axis caelestis.

20 At OCTONARIVS numerus primus cubus est et perfectus, Vulcano dicatus. nam ex primo motu id est dyade, quae Iuno est, constat. nam dyas per dyadem facit tetradem, at bis facit octadem. perfectus item quod
 a senario tegitur: omnis enim cubus sex superficies habet.
 25 item ex imparibus consecutis impletur. nam primus imparium trias, secundus pentas: ambo octadem faciunt.

1 transfusionis *B¹R* || 2 igni *B¹R¹* || 4 igni *B¹R¹* ||
 5 quid quod *b* quid *R* quod *B* || 6 incipio *BR* principio *b*
corr. p || 10 paruulis *R¹* || 11 secundae *B¹R* || 12 ebdoma *B*
 ebdomadas *R* ebdomadis *r corr. Vulc.* || ubertatem *B¹R* || 13
 incrementae *R* || 15 natura* *B* || abstrusit *b* abstrusa *B* ab-
 strusi *R* || 16 splenem *in ras. B* lienem *R et b in mg.* || iccor
B¹R || 17 tenuis *D* || inum *B¹* || 18 ter *in uenter in ras. in*
B || totidemque pedes totidemque tellae *p* || 19 post caele-
 stis *add. septem stellae sunt b* || 20 ad *B¹* || cybus *B* ||
 21 primotu *B¹* || 22 diade *D* || dias *D* || diadem *BD* || 23 aut
B¹ || ad bis *add. ducta p s tetras d* || 24 cibus *B¹* ||

idem cubum, qui a triade uenit id est uiginti septem sequentes in pares reddunt id est heptas enneas et undecimus, qui omnes faciunt XXVII. item tertius cubus, qui a tetrade uenit id est LXIII: nam quater quaterni: sedecim, hoc quater LXIII fit, et hic ex imparibus quattuor, qui superiores secuntur, id est XIII XV XVII XVIII: fiunt simul LXIII et sic omnes cubi per imparium incrementa inueniuntur sui dumtaxat numeri. sane hic octonarius cubus ita omnium cuborum primus est ut monas omnium numerorum. cubus autem omnis etiam matri deum tribuitur: nam ideo Cybebe nominatur.

741 ENNEAS quoque perfecta est et perfectior dicitur, quoniam ex triade perfecta forma eius multiplicata perficitur. deinde quod primi uersus finem tenet, et ideo Mars appellata, a quo finis omnium rerum. quadratus quoque finis est eorum, quae per collationem augentur. nam et harmoniae ultima pars est, ad enneadem enim ab octade collatio percussione sonus efficitur. non minus nouem Musas dixere. in mundo etiam nouem sunt zonae id est sphaerae et deorum septem et terrae *duae*.

742 DECAS nero ultra omnes habenda. quae omnes numeros diuersae uirtutis ac perfectionis intra se habet. quae licet primi uersus finis sit, secundae monadis implet auxilium. haec primi uersus numerorum regulas analogias genera species differentias perfectiones et imperfecta concludit daturque Iano, quamuis eam plurimi apocatastasin memorariunt.

1 cybum D cibum B¹ || id est R item r || 2 eptas BR || undecim b || 3 XXVI R || cybus BR || qui a Rb quaterni sedecies B || 4 faciunt post quaterni add. b (quaternis decies R quaterni sedecies B || 5 quattuor BR || 6 tredecim quindecim R || 7 cybi R cibi B || 9 cybus BR || cyborum BR || 10 cubus b cybus R quibus B || 11 tribuetur B¹R || cybele r || 13 ter forma b per forma B forma R || 14 primus R primis r || 15 Mors Grotius || 17 enneadem B¹R¹ || 19 addixere B¹ || in mundo BR immo b || 20 sphaerae BR || duae addidi || 24 finis sit — primi uersus om. B¹ || secundi R¹ || 25 differentias B || 26 ad apocatastasin add. adstantes b || 27 memorarit B¹ memorarent R¹ ||

Dictum breuiter quis numerus primum uersum facit, 743
 quos deorum contineat quasque uirtutes. iam nunc quid
 ipse numerus sit quasue inter se analogias seruet et for-
 mas breuiter intimabo. numerus est congregatio mona- 244 G
 dum uel a monade ueniens multitudo atque in monadem
 desinens. sunt autem numeri simplicis regulae quattuor:
 prima est quae appellatur a paribus par, secunda a pari-
 bus impar, tertia ab imparibus par, quarta ab imparibus
 impar, quas inferius memorabo. sunt etiam qui primi nu- 744
 meri appellantur, qui a nullo numero diuidi possunt, nisi
 a monade tantum non diuidi sed componi uidentur ut puta
 V VII XI XIII XVII et cetera similia: nullus enim eos
 numerus diuidere uno ordine potest. qua propter primi
 appellantur, quoniam a nullo numero exoriuntur nec ae-
 quis portionibus discernuntur. a semet igitur nati alios
 ex se creant numeros, quoniam ab imparibus paria fiunt,
 a paribus impar fieri nullo modo potest. ergo et primi
 numeri necessario habendi pulchrique. sed omnes <nu- 745
 meros primi uersus sub his regulis retractemus. monas
 quidem numerus non est. dyas par est. trias et ordine
 et uirtute primus. tetras a paribus par pentas primus.
 hexas a paribus impar et ab imparibus par unde et per-
 fectus nominatur. heptas primus. octas a paribus par.
 enneas ab imparibus impar. decas ab imparibus par.
 sic uti in primo uersu ita> et sequentibus hae regulae col-
 liguntur. primus igitur uersus est a monade usque ad
 enneadem, secundus a decade usque ad nonaginta, tertius
 uero ab hecatontade usque ab nongentos, quartus qui et
 ultimus a mille usque ad nouem milia, licet non nulli
 Graeci etiam μύρια adiecisse uideantur. mihi uero solus 746
 numerus adprobatur, qui digitis coercetur: alias quaedam

1 quis *add. r et deleta s b* || 2 contineant *b* || 3 serbet
B¹ || 6 simplices *bR* || 7 secunda a paribus *om. B¹R¹* || 9 in-
 terius *B¹R* || 11 putas *B¹R* || 12 V *om. B¹R* || 16 numerus
R || 18 necessario *p* necessari *BR* necessarii *br* || omnis
R¹ || 22 exas *BD* || 23 eptas *BD* || ocdas *D* || 25 haeç *B* ||
 26 est *b* et *BR* || 28 ecatontade *BR* || 30 myria *br* myrea:
B minea *R* ||

brachiorum contorta saltatio sit, qua sit ut numeros germanae praecedentis formis ac lineis concinnemus. nam mihi in primo uersu monas, illi in signo principium quod non habet partes. in secundo uersu a decem numeri uelut linea distenduntur. in tertio uersu quadrati ex centum reliquisque fiunt, quae uelut latitudo primae longitudini sociatur. in quarto uersu iam cubi sunt: ideo ex mille reliquisque soliditas. fines ergo uel limites mihi sunt monas decas hecatontas et mille, geometriae uero nota linea figura soliditas. nam monas ita indiuidua est ut nota, decas in numeris ut linea longitudinis solius, hecatontas quadratus, qui est superficies et in longitudinem latitudinemue diuiditur. item decas per decem fit centum quadratus, hoc per decem fit cubus mille. omnis impar progressus a monade per singulas positiones necessario quadratos efficit. primum ipsam monadem, adde triadem: facit quattuor. primum quadratum, adsocias quinque: fecisti secundum quadratum VIII, iunge VII: implesti quadratum XVI, adicis item nouem et perficis quadratum XXV. eodem modo progreditur ratio usque in infinitum. sed ad superius diuisa regrediar. omnem numerum aut parem aut imparem esse aut utroque finiri, quicquid numero adiciatur finito, finitum adici, neque ex infinitis finitum fieri posse.

1 brachiorum B^1 || ad saltatio add. $\frac{1}{2}$ exal b || qua r que R quae B quo b || numeris B^1R || 2 praecedentis B^1 || concinnamus B concinnem b concinnamus R quod correxi || 3 monades BR corr. p || 6 quae uelut — cubi sunt om. R || 7 cybi B || 8 soliditas b partim in ras. deinde deletum sotas in B at societas add. b societas R soliditas r || finis p || 9 et 11 ecatontas BR || 9 geometria B^1 || 11 in B si R || numerus R^1 || in ante linea add. R || 12 latitudinem add. b (ue ut uidetur B que b) || 13 item *Vulc.* id est BR || decas per decem *Grotius* decus per decus BR || 14 cybus BR || 15 necessarios BR corr. p || quadrat B^1 quadratus R || 16 primam B at um add. b prima R || adde (ad te R) triadem add. br || 17 fecit B || 18 VIII iunge — quadratum XVI om. B^1R^1 || 19 nouem *Grotius* nonas BR || ad sedecim post nonas add. D || perficit b || 20 in om. B^1R || 22 esse et B^1R^1 || utrique R || certum est post finiri add. r || 23 infinitum fieri B^1R^1 ||

Omnis uero numerus aut par aut impar est. par est 748
 qui in duas aequas partes diuiditur ut II III VI, impar qui
 in duas aequas partes diuidi non potest ut III V VII.
 deinde [ex imparibus] quidam ex impari tantum impares
 sunt ut III V VII, quidam etiam multitudine constant ut
 nouem quindecim uiginti unum, quos περιεκάκις περι-
 couς Graeci appellant. at in his qui pares sunt plura
 discrimina sunt, an pares sint et diuidi possint. ceteri uel
 ex paribus pares uel ex imparibus pares uel ex paribus
 impares. et illos Graeci ἀρτιάκις ἀρτίους uel περιεκάκις
 ἀρτίους uel ἀρτιάκις περιεκούς nominant. pares ex pa- 749
 ribus sunt quattuor quia ex his binis, octo quia ex his
 quaternis constant. pares ex imparibus sunt, qui pares
 impari multiplicatione fiunt, ut bis terni sex, aut quin-
 quies quaterna uiginti, quod genus Graeci περιεκάκις
 ἀρτίους uocant, et hi qui inparem numerorum multitu-
 dinem pari multiplicatione consummant, ut cum bis terni
 sex, et quater quina uiginti fiunt, quod genus ἀρτιάκις 246 G
 περιεκών Graeci uocant. qui numeri quamuis idem sunt,
 rationes tamen in crescendo diuersas recipiunt. atque ex
 his ipsis <quidam in duas partes diuisi protinus in pares
 numeros reccidunt, quidam semel saepiusue per pares re-
 plicati citra singularitatem in impares resoluuntur: nam
 duodecim et uiginti semel per pares diuidi possunt, at

2 ÷ post impar add. b || 3 ut om. B¹R || 4 ex imparibus
 del. Böttgerus || ex imparibus B¹ || ΠΕΡΙCΚΑΚΙC in ras. B
 ΠΕΟΙCΚΑΚΙC R || 8 sunt B¹R || diuidi p dici BR || pos-
 sunt B¹R || uel ex paribus impares om. B¹R¹ || 10 ΑΡΤΙΑ-
 ΚΕΙC RB, cuius manus secunda quo modo Graeca huius loci uo-
 cabula amplius corruerit non notabo || ΠΕΡΙCΚΑΚΕΙC B ΠΕ-
 ΠΙCΚΑΚΕC R || 11 ΑΡΤΙΑΚΕΙC B ΑΡΤΙΑΚΕΙΝ R || ΕΠΙC-
 COΥC R || 12 ΙΙΙΙ B || 13 post constant add. qđ genus greci
 ΑΡΤΙΑΚΕΙC ΑΡΤΙΟΥC b in marg. || sunt b et BR || 14 ternis
 exsis BR terni sexis b corr. Vulc. || quiques B¹ || 15 qua-
 terna r quater BR || uies BR uiges b || Π(NR)ΕΠΙCΚΑΚΕΙC
 ΑΡΤΙΟΝ BR || 16 hii R || 17 ternis ex his RB terni sexis b ||
 18 ΑΡΤΙΑΚΕΙC BR || 20 crescendi B¹R || aut quae R ||
 21 is B his b om. R || in impares D in impares b || 22 recci-
 dunt B¹ recidunt bD ||

quadraginta octo nimirum bis uicenos quaternos, inde bis duodenos, deinde bis senos omnes adhuc pares efficiunt, nouissime in ternos impares decidunt. itaque nemo longius procedere simili multiplicatione potest, quin ut duplicatione reuoluta scanderit sic per replicationes item in 5 plures partes digeritur. nam uiginti> et bis dena sunt et quinquies quaterna et decies bina et quater quina.

- 750 *Quattuor* deinde species omnes numeros excipiunt. quidam enim sunt per se incompositi, quidam per se compositi, quidam inter se incompositi, quidam inter se 10 compositi: ex quibus duo priores primi numeri, duo sequentes secundi nominantur. sed ea res quo facilius addisci possit, planius indicanda est. prima et minima omnis numeri mensura singularitas est, quia nullus numerus non in singula diuidi potest. deinde eum etiam aliae 15 mensurae excipiunt ut duplicationes quae duplo, triplicationes quae triplo increscunt. cum hoc ita sit, quibusdam numeris in singularitate sola mensura est, qui nisi in singula digeri non possunt quales sunt tres. quidam tantum in pares, quidam in impares ut sunt IIII et VIII: nam bis 20 bina IIII, ter terna nouem sunt: ita illa duplicatione, haec triplicatione metimur. ac saepe non una quidem talis mensura numero est sed plures, si quidem octo metiri et quadruplicatione et duplicatione facile est cum et quater bina et bis quaterna octo sint, itemque euidens est quic- 25
- 247 *G* quid aliqua multiplicatione metimur metiri nos etiam singularitate posse, sed non ubicunque singularitatis mensura

1 XLVIII *B* || ni miro uis *B*¹ || deinde *D* inde in ras. *b* ||
 2 bis in ras. *B* om. *D* || 3 impares ternos *D* || 5 scanderit
scripsi (adscenditur *p*) scapet *D* *scabe*t *B* † u& add. *b* ||
 6 digeritur *b* dirigitur *B* degeritur *D* || XX *B* || 7 quinquies
D quinque *BR* || bina *bR* una *B*; deinde et om. *B*¹*R*¹ || quat-
 tuor *BR* corr. *Vulc.* || quina om. *B*¹*R* || 8 quattuor add.
p || omnes om. *B*¹*R* || excipiuntur *B*¹*R* at excipiunt
 add. *r* || 10 quidam inter (intra *r*) se compositi add. *rb* sed *b*
tertio loco || 12 adisci *b* adici *r* || 19 quidam om. *B*¹*R*¹ ||
 20 quidam in (om. *r*) impares om. *B*¹*R*¹ || 23 est *D* om. *BR* ||
 25 itemque *D* iter (inter *b*) quae (que *R*) *BR* || 27 sed
 om. *B*¹ ||

est, esse alicuius etiam multiplicationis. ita singularitas omnibus communis mensura, quibusdam unica est. cum 751 hoc ita sit, per se incompositi numeri dicuntur qui nullam mensuram habent nisi singularitatis, per se uero
 5 compositi quos metiri non tantum singularitate sed alia quoque multiplicatione licet. et haec quidem singulorum numerorum aestimatio est. bini uero pluresue iuncti inter se incompositi esse dicuntur, qui nullam communem mensuram nisi singularitatis habent ut tres et quattuor.
 10 neque enim interest an quattuor dupli mensuram habeant, cum eadem illa in tribus non sit. at inter se compositi sunt quibus alia quoque quam singularitatis mensura communis est ut nouem et duodecim, quorum utrumque licet triplicatione metiri, cum ter terna nouem, ter quaterna
 15 duodecim fiant. cum uero alii numeri in singula tantum, 752 alii etiam in aliquos solidos numeros diuidantur, ut re ipsa discreti sunt, sic etiam uocabulis discernam nequa indiligentibus confusio oriatur, et cuiusque numeri membra nominabo solidos numeros in quos is deduci poterit
 20 ut in duodecim fiunt, at singula et siqui etiam solidi numeri inmixti singulis inserentur, partes appellabo, ut in septem, uel totidem singula uel etiam bis terna singulo adiecto.

Ex numeris quidam perfecti sunt, quidam ampli- 753
 25 <ores perfectis, quidam imperfecti: τελείους et ὑπερτελείους et ὑποτελείους Graeci appellant. perfecti sunt qui a partibus suis pares sunt, ampliores perfectis qui plus in partibus suis quam in se ipsis habent, imperfecti in quorum partibus minus quam in ipsis est et exempli causa
 30 sumamus sex. hi et in singula diuidi possunt et in bina et in terna, cum et sexies singula et ter bina et bis terna

1 etiam om. B¹ || 4 habet R || 5 meriri b; quid primitus scriptum fuerit non dispicio || 10 habeant om. B¹ habent R || 15 fiunt b || singulari r || 17 discreta B¹R || 18 indele- gentibus Br || 19 didici B¹ || 20 ad B¹R || 22 singula B¹R || 23 adiecto B || 25 ΤΕΛΕΥC D et cetera similiter || ΥΠΕΡΤΕ- ΛΕΟΙC B || 26 graece b || apellant D || sunt post perfectis add. b || 30 hii B || 31 ad sexies add. † sex b ||

248^G fiant sex. ergo > partes eius sunt I II III. nunc in unum
 eae conferantur, fiunt VI. hoc est esse parem partibus
 suis et hoc numeri genus in aliqua uirtute est, cetera in
 uitio, uel ex superante uel ex deficiente. ut puta suma-
 mus duodecim. et duodecies singula et sexiens bina et 5
 quater terna et ter quaterna et bis sena duodecim fiunt,
 itaque eius partes sunt unum duo tria quattuor sex, quae
 iunctae in unum sedecim efficiuntur. hic amplior per-
 fecto numerus est. at sedecim fiunt iunctis sedecies sin-
 gulis, octiens binis, quaternis quater, octonis bis, neque 10
 praeter has [si facias] ulla eius numeri mensura est, col-
 lati autem in unum unus, duo, quattuor, octo non ultra
 faciunt quam *quindecim*, minus eo ex quo orti sunt. hic
 imperfectus numerus est.

754 Alii etiam plani numeri sunt, alii crassitudinem quo- 15
 que in se habent. planum numerum esse Graeci dicunt,
 qui duobus numeris continetur. id eius modi est: in ra-
 tione mensurarum tantum de norma contineri, quantum
 a toto quadriangulo, cuius pars in ea norma sit, existi-
 mant. item ad numeros planos referuntur qui in duo 20
 latera ordinantur, sic ut rectum angulum faciant et nor-
 mae similitudinem repraesentent. igitur si in alterum
 latus quattuor, in alterum tres porriguntur, hi duo numeri
 lege eorum duodecim capiunt planumque eum numerum
 nominant. at crassitudinem aiunt a tribus numeris. sint 25
 in alterum puta latus quattuor, in alterum tres, supra
 deinde quattuor adiciuntur. his numeris altitudinem quo-

2 VII R || 5 sexies br || 8 ad efficiuntur add. 1 fiunt b ||
 9 sexdecies R || sedecies singulis om. B¹ || 10 octies b ||
 benis B¹ || quater (priore loco) om. B¹ || octonis bis om. B¹ ||
 11 praeter Koppius pariter BR || si facias deleui || post
 mensura add. non r || 13 quindecim add. p || eo p quo
 BR || 14 interfectus B || 17 a ante duobus add. B¹R ||
 18 norna B || 20 idem B¹R || plani B¹ || feruntur R¹R ||
 21 et om. B¹R || faciunt et repraesentant BR corr. D ||
 23 hii BR || 25 aiunt a BR iunctam br || tres b || sunt b ||
 26 laterum tres BR corr. p || 28 nornam B ||

que super inferiorem normam impleri dicunt includique uiginti quattuor. in quibus obscuritate ex superuacuo quaesita euentissimum est planum esse numerum sic singulis iunctis, nequid super alterum sit, crassitudinem fieri numeris
5 super numerum inpositis. ipsa autem planities uarias 755
formas habet numeris ad similitudinem aliquarum figurarum ordinatis, quae incipiunt a linea, tum uel triangulae fiunt, atque eae quae quattuor angulos habent uel quadratae sunt uel altera parte longiores, quas *ἐτερομήκεις* 249 G
10 Graeci appellant. praeterea plures quoque anguli possunt interdum etiam inaequalia numeri latera esse, ut cum deinde *in* crassitudinem insurgat figurasque plures efficiat, tessera perfectissima esse inter eas uidetur. est autem triangulum in paucissimis tribus, quadratum in paucissimis quattuor. id autem quod imparia latera habet
15 in paucissimis V. altera parte longius quadrangulum in paucissimis sex. crassitudo item, quae tessera, in paucissimis octo. nam duo simplicem ordinem faciunt, tres sic componi possunt ut totidem angulos habeant, quattuor in
20 quadram positi in omnem partem binos habent, quinque sic colligantur ut in altero latere duo, in altero tres sint: sex [ut] quadrangulum faciunt quod in duobus lateribus <binos, in duobus ternos habet, at si quattuor ponuntur et crassitudo oritur et paria omnia latera in planitiem at-
25 que altitudinem sunt, binis in omnem partem ordinatis. similes autem plani numeri sunt, quorum latera eandem 756
rationem habent ut sex et sexcenta, cum illis in altero latere duo et in altero tria, his in altero ducenta, in altero latere trecenta sint. eodemque modo similes etiam in
30 crassitudine numeri sunt, > quorum latera sub eadem ratione sunt ut uiginti quattuor et nonaginta sex. nam ut in illis alterum latus quattuor, alterum tres habet, quo fit

5 numeris *b* numero *BR* || 7 ad triangulae add. *1* quadrangulae *b* || 8 uel quae *r* || 12 in add. *Grotius* || 14 triangulum om. *B¹R* || 16 quinque *p* VI *BR* || 20 omnem *B* || 22 ut del. *p* || quadriangulum *B¹* || 23 habent ac *D* || 24 omnia *D* || 26 fiunt ante similes add. *b* || similes *b* similis *B* simile *D* ||

ut planities duodecim, crassitudo uiginti quattuor capiat, sic in his alterum latus octo, alterum sex recipiat, quo fit ut planities quadraginta octo, crassitudo nonaginta sex comprehendat. quod est autem inter duos et tres, est inter CC et CCC; ratio quae est inter III et IIII, sex et octo. manifestum erit simul atque rationes, quae inter numeros sunt, subiecero.

- 757 Omnis enim numerus pars est alicui numero maiori, qui aut multiplicatione procedit, aut ratione membrorum aut partium, aut simul et multiplicatione et ratione membrorum uel partium. ratio membrorum in uno membro pluribusue, ratio partium in una parte pluribusue est, minor uero numerus aut replicatione minuitur aut ratione membrorum uel partium, interdum etiam simul replicatione et ratione aut membrorum aut partium. neque ulla ratio numeri ad numerum quae non intra haec est. Graeci multiplicatos numeros πολλαπλασίους, replicatos ὑποπολλαπλασίους, membro membrisque antecedentibus ἐπιμορίους membro membrisque inferiores ὑπεπιμερείς appellant, binis deinde nominibus utuntur in eis in quibus binae rationes sunt. cum hoc ita sit, numerus comparem rationem habet aequalitatis, quam ἰσότης Graeci uocant ut duo ad duos, tres ad tres, quae ratio etiam perfecto numero ad suas partes est ideoque is numerus potior ceteris habetur. quid enim aequo esse melius potest? at ubi alter numerus maior, alter minor est, protinus inter eos distantia est, quod in omnibus fit qui ratione membrorum uel partium aut antecedunt aut anteceduntur, ideoque hi numeri peiores sunt, inter quos partesque eorum aliquod discrimen est. sed ut distantia inter duos numeros

4 est inter om. B¹R || 5 haec est inter ante sex add. p || 8 maior B¹R¹ || 9 qui om. B¹R || 15 rationem R || 17 ad ratio add. minuitur b || quae om. B¹R || 17 ΠΟΑΑΠΤΑΑCΙΟΥ R || ΥΠΟΑΑΑΠΤΑΑCΙΟΥ R || 18 ΕΠΙΜΟΡΙΟΥC BR || 19 ΥΠΟΜΕΡΕΙC BR corr. Koppius || 20 his R iis B || 21 cum parem B || 22 eisoteta R eicoteta B || 28 aut antecedunt om. B¹R || 29 hii B || 30 discriminent sed R 1 discrimen non est add. r ||

maiolem minoremque eadem est, sic ratio inter eosdem contraria est: tantundem enim distat inter tres et quattuor quantum inter quattuor et tres, at ratio inter hos ipsos diuersa est eaque quae sit infra patebit.

5 Cum proposuerim uero primas in multiplicatione rationes esse, multiplicationis ratio est senioni ad ternionem, octonario numero ad quaternarium; contra replicationis ternioni ad senionem, quaternario numero ad octonarium. membrorum uero ratione uincit is numerus qui
 10 solido membro membrisue antecedit, qualis est nouenarius ad senarium: ternione enim uincit, quae eadem bis in senario numero inuenitur. contraque membrorum ratione uincitur senarius a nouenario. at partium ratione uincit qui in se et ipsum minorem <numerum habet et
 15 aliquam partem eius partesue, ut si septem cum quattuor conferantur: si quidem in septenario numero et quattuor sunt et horum tres partes: contra uero partium ratione uincuntur quattuor. at idem numerus et multiplicatione et membrorum ratione antecedit, si puta VIII et III iunguntur: nam octo et bis ternaria habent et praeterea membrum in duobus. et multiplicatione > uero et partium ratione uincunt quinque si conferantur cum duobus: nam
 20 in quinque bis bina sunt et praeterea duorum pars una. contra in his ipsis numeris minores a maioribus simul et replicatione uincuntur et aut membrorum ratione aut partium. sed ut genera rationum inter numeros haec sunt, sic species in singulis plures. nam ut ad multiplicationem primum replicationemque ueniamus, inter hos aut
 25 dupli ratio est aut tripli aut quadrupli ac procedere quoque ultra multiplicatio potest per eosdemque rursus gradus idem numerus replicatur. ergo rationem habent

3 ac *b* || 5 posuerim *R* || 9 his *R* || 11 uis *B* || 13 nouenarius a senario *B*¹ || 14 et *R* || 16 et *om. D* || 17 partes *om. B*¹ || uero *b* ergo *BD* || 18 uincuntur a septem. at *D* uincuntur IIII at *B* || 22 *post* uincunt *add.* ut *b* || conferatur *BR*¹ || 23 propterea *R* || 26 hae *br* || 28 ad hos *add.* 1 quos *b* || 29 ac *B* a *R* ||

duplo maiorem duo ad unum, quattuor ad duos, octo ad quattuor; duplo minorem unus ad duos, duo ad quattuor, quattuor ad octo. item triplo maiorem tres ad I, novem ad tres. triplo minorem I ad tres, tres ad novem. quadruplo maiorem quattuor ad I, sedecim ad quattuor. quadruplo minorem I ad quattuor, quattuor ad sedecim, eademque in ulterioribus multiplicationibus et incrementi et diminutionis ratio est.

761 At ubi inter maiores minoresque numeros ratio membrorum est, maior aut superdimidio uincit, quem ἡμιόλιον, aut supertertio, quem ἐπίτριτον, aut superquarto, quem ἐπιδέταρτον Graeci uocant et sic ad superquintum supersextum posterioresque ratio procedit. superdimidius est qui ipsum aliquem numerum et dimidium eius habet, supertertius qui ipsum aliquem et tertiam eius, superquartus qui ipsum aliquem et quartam eius, eademque in ulterioribus ratio est. contra ex isdem numeris minor maiori aut subdimidius est quem ὑφημιόλιον, aut subtertius quem ὑπότριτον, aut subquartus quem ὑποδέταρτον Graeci appellant. superdimidii rationem habent tres ad duos, CCC ad CC, quorum supra facta mentio est. contra subdimidii duo ad tres, CC ad CCC. at supertertii quattuor ad III, octo ad sex, qui ipsi quoque supra positi sunt. subtertii tres ad quattuor, sex ad octo. superquarti quinque ad quattuor, decem ad octo. subquarti quattuor ad quinque, octo ad decem.

762 Partium uero ratio proxima in quibusdam numero supertertio est, in quibusdam superquarto, idque procedere ultra potest. supertertio similis est ubi maior numerus minorem ipsum et aliquas eius tertias partes com-

1 ante duplo add. in post duplo add. † pli b || 3 in ante triplo add. B || 4 novem B VIII R || 6 maiorem — quattuor om. B¹R || 8 deminutionibus corr. in deminutionis B || 11 HMIOAEON R || 12 EPITTEPTATON R || 13 ad supersextum b || ultioresque B¹R || 14 ipsam R || 16 ipsam B¹R || 17 hisdem BR || 18 ΕΦΗΜΙΛΙΟΝ·Β ΥΠΟΜΙΟΛΙΟΝ b ΕΦΗΜΙΟΛΙΟΝ R || 19 ΠΡΟΤΡΙΤΟΝ BR ΥΠΟΗΠΙΤΡΙΤΟΝ b || teptaton R || 22 ad B¹R ||

prehendit, superquarto ubi et illum ipsum et quartas eius. sumamus quinque ad III et decem ad sex. antecedit quaternarius ternionem, quod et illam ipsam et eius duas tertias habet. item in decade sunt et sex et de sex duae tertiae.

5 at proxima superquarto ratio est inter septem et quattuor, inter quattuordecim et octo. in septem et ipsa quattuor sunt et eius tres quartae. atque ut ea ratione, quae supertertia et superquartae proxima est, maiores in his numeris uincunt, sic ratione proxima subtertia et sub-

10 quartae minores cum maioribus habent. illo neminem decipi conuenit, ut aliquam <partium rationem superdimidia similem putet. nam si numerus aliquis numerum aliquem et dimidium eius habet superdimidius est, si numerum aliquem et eius duo dimidia habet pars est. nam

15 ut duae quidem tertiae rationem supertertio proximam habent, sic duae quartae rationem superquarto proximam recipiunt. nam si quis ipsum et eius duas quartas habet> superdimidius est, ut si sunt sex et quattuor: in sex enim et quattuor sunt et eius duae quartae. contra uero ut

20 ea ratione, quae supertertia et superquartae proxima est, 253^G maiores in his numeris uincunt, sic rationem proximam subtertia et subquartae minores cum maioribus habent eademque ratio procedit, sic ut superquintae ulterioribusue similis est. hinc rursus plura discrimina oriuntur, si qui-

763

25 dem unus numerus potest duplo generari aut superdimidio aut supertertio aut superquarto ulterioribusue et multiplicationum et membrorum rationibus. ponamus quattuor et decem. ex his decem duplo et superdimidio aucti sunt. nam his quaterna octo sunt, deinde dimidium quattuor in duobus. apponamus quattuor et quattuordecim;

30 ex his quattuordecim triplo et superdimidio aucti sunt. nam ter quaterna duodecim sunt. deinde dimidium quattuor est in duobus. progrediamur ultra usque ad III et

2 ad] et *B* || ad] et *B* || 4 decus *BR* corr. *Vulc.* || sunt VI *b* || 5 ad *B¹R* || 11 aliquis *b* || 14 pars est *B* par est *b* pars eius est *D* || 16 duae *BD* III *b* || 25 generari *Vulc.* geri *BR* || 28 ex *b* et *BR* || 30 est *b* sunt *BR* || 33 sunt ante in duobus add. *B¹R* || post ultra add. sex *R* sextum *B¹* || ad

XVIII. ex his XVIII quadruplo et superdimidio increuerunt. nam quater quaterni XVI sunt. deinde dimidium quattuor est in duobus. at si sint III et septem, ex his septem duplo aucti sunt et supertertio. nam his terna sex sunt, deinde pars tertia trium est in uno. sint III et 5 decem. ex his decem triplo increuerunt et supertertio. nam ter terna nouem sunt. et deinde pars tertia trium est in uno. ponantur III et tredecim. ex his tredecim quadruplo aucti sunt et supertertio. nam ter quaterna duodecim sunt. deinde pars tertia trium est in uno. accipiamus nunc quattuor et nouem: ex his nouem et duplo plus habent et superquarto. nam bis quaterna octo sunt. deinde [quattuor] quarta pars est in uno. quattuor uero et quattuordecim tripli et superquarti. inter quattuor uero et XVIII quadrupli et superquarti ratio est. idemque 15 in ulterioribus numeris fit perindeque numeri minores ex his et replicationes alicuius et subdimidii uel subtertii uel subquarti uel alicuius ulterioris rationis cum maioribus habent. ut apparere autem ex his potuit, multiplicatio a 764 minima ratione incipit et subinde ad maiores maioresque 254 G transit ratio, membrorum uel partium replicatio a maxima ratione incipit et subinde ad minores minoresque transit. maior ratio dicitur quae plus, minor quae minus adicit: ergo maior ratio tripli quam dupli, maior quadrupli quam tripli est: contra minor dupli quam tripli, minor tripli 25 765 quam quadrupli est. incipit igitur multiplicatio a duplo, inde ad triplum ad quadruplum semperque ad maiores rationes transit. at ratio membrorum incipit a superdimi-

om. B¹R || 2 XVI om. B add. post sunt b || 3 est b sunt BR || 4 aut r || 5 trium sunt B¹ || 6 et ex b || 7 ter om. B¹R || ex BR et de b || 8 unum B¹R || 13 deinde quattuor quarta pars est in uno quattuor uero et XIII b deinde quattuor uero et XIII B deinde III·III ũ q̃ quarta pars est in uno et quattuordecim R || 15 uero om. B¹R || XVII p XVIII R X et VIII B || 16 per quem R per quae B at pindeq. add. b || 17 iis B¹ || replicationes p replicationis BR || 22 minores om. B¹R || 25 contra minor — quam (quamquam R) quadrupli est om. B¹ ||

dio, deinde supertertium superquartum semperque ad
 minus et minus peruenit. quae omnes rationes inter duos
 fines sunt ita [numeri sunt] ut puta dupli ratio est inter
 II et I, tripli inter III et I <quadrupli inter quattuor et
 5 unum. et sub eisdem rationibus nominum fines minimi
 suaeque comparatione multo minores, uel sub duplo quam
 duo et unum, uel sub triplo quam tres et unum, uel sub
 quadruplo quam quattuor et unum possunt. super hos
 deinde quantumlibet eisdem rationibus solius fines his
 10 numeris augentur.> ideoque eos fines, qui minimi sunt,
 πυθμένας [Thermacides] nominant quod ut uas super
 suum fundum sic numeri rationis eiusdem super istos ad-
 iunguntur. idemque etiam ratione membrorum. minimi 766
 enim fines sunt superdimidii inter II et III, supertertii
 15 inter III et quattuor, superquarti inter quattuor et quinque,
 tum deinde sub isdem rationibus numeri conplentur. ne-
 que alia condicio est, quae ipsa incipit a tertia parte, sic
 ut membrorum ratio dimidia, deinde primum minimos
 fines comprehendit, tum ad maiores transit. ex his autem 767
 20 ueri simile est primam multiplicationem esse inuentam,
 deinde rationem membrorum, tum partium. neque enim
 difficultas ad duplum deinde triplum et quadruplum ap-
 paruit. tum ex duplo superdimidii facta condicio, ex
 triplo supertertii, ex quadruplo superquarti est, idemque
 25 in ulterioribus incidit. nam qui duplum uidebat, hoc 255 G
 ipso coepit intellegere dimidium, quia ut duplum quattuor
 duorum sunt, sic dimidium quartae rationis duo: ut igitur
 duobus adiciendo quattuor fecit, sic rursus quaternioni

3 numeri sunt *deleui* || 5 hisdem *bD* || 8 ad possunt *add.*
a sunt *b* || 9 solis *b* || finis *B¹* || 10 hii ante eas *add.* *B¹R* ||
 eas *BR* corr. *Koppius* || qui *BR* qua *b* || minimi sunt *Kop-*
pius minime eunt *BR* || 11 πυθμένας *Koppius* pythagoricus *B*
 phythagoricus *R* || Thermacides *deleuit* *Koppius* || nominant
scripsi nomina dant *B* nominabat *b* nominat *R* || uos *R* et
 corr. in uas *B* a os *add.* *b* || 12 sic *p* sit *BR* ita *add.* *b* ||
 istos *b* istis *B* histis *R* || 13 rationem *BR* || minime *BR*
 corr. *p* || 16 hisdem *R* || 17 ad quae *add.* *1* quia *b* || 18 dimi-
 dia *r* a adimidia *b* demilia *R* et corr. in ab emiolia *B* || 19 ante
 ex *add.* at *R* aut *B¹* ||

duos adiciendo fecit superdimidium, utque ex duobus triplo sex impleuit, sic senario numero duos adiciendo supertertium inuenit, idemque in ulterioribus incidit. deinde cum incurrerent numeri sine iudicii quidem rationibus positi, quaesitum est quot quotaene partes alterius 5 numeri in altero essent, et his eo uentum est, necuius numeri non aliqua ratio ad alium numerum exploratissima sit. post haec non difficillima animaduersione gemina ratione in numeris fluxit.

- 768 Quoniam genera numerorum rationumque inter eos 10 orientium exposui, rursus ad ea singula reuertar et quae in quoque animaduersiones sint indicabo. incipiam de paribus atque imparibus. par omni multiplicatione sic procedit ut par maneat: duplo augentur duo et quattuor, octo et XVI, triplo II sex XVIII, quadruplo I et quattuor 15 sedecim, sexaginta quattuor, CCLVI idemque in ulterioribus fiat. impar pari multiplicatione protinus interit et in numerum parem recidit. impar impari multiplicatione incrementum potest ut impar maneat. nam bis terna sex, item bis quaterna octo fiunt, eodemque modo quater terna duo- 20 decim, quater quina uiginti. at ter terna nouem, et ter nouem uiginti septem. item quinquies terna quindecim, quinquies quina uiginti quinque. idemque in omnibus multiplicationibus euenit, quo fit ut siue par sine impar parium numerorum multitudo est, id quod consummatum 25 est par sit. ut duo quattuor sex octo, quae par numerorum multitudo est, fiunt uiginti. duo quattuor sex, quae impar numerorum multitudo est, fiunt duodecim: ambo 769 numeri pares. item par imparium numerorum multitudo pares facit. ergo tres et quinque fiunt octo, qui pares 30

2 sex *scripsi* sexis *B* sex his *R* || adicienda *rB*¹ || 4 sine *om.* *B*¹ || iudicis *BR* iudicii *br* || 5 quod *R* || 6 nec *R* || 7 exploratissima *Koppius* exploratis ultima *BR* || 8 gemina *BR* germana *b* || 9 in] si *R* || numeros *b* || 15 XVI *p* XV *BR* || ante triplo *add.* V post triplo *add.* est *b* || II *corr.* in et in *B* || 16 et ante XVI *add.* *b* || et post LXIII *add.* *b* || 18 impar *om.* *B*¹*R* || 20 quater terna *B* quaterna *R* || 21 ter *om.* *R* || 22 terna VIII *R* || 28 est fiunt — numerorum multitudo *om.* *R* ||

<sunt. impar tantum modo imparium multitudo impare, 256 *G*
 seruat. nam III et quinque et septem fiunt quindecims
 illi quoque impares. eadem de causa quotiens par nume-
 rus uel parem uel imparem multiplicat, qui efficitur par
 5 est. nam duplicatio siue duo multiplicauit, fecit quattuor:
 siue III, fecit sex, ambos pares. at impar numerus si
 parem multiplicat facit parem, si imparem tum> demum
 imparem reddit. nam triplicatio si duos multiplicat, effi-
 cit sex ipsos quoque pares, si III efficit nouem, qui impa-
 10 res sunt. tum si pari par adicitur, par manet ut si duo- 770
 bus quattuor adiciantur, sunt sex. si impari impar adicitur,
 par fit, ut si tribus quinque adiciantur, sunt octo. uno
 autem modo impar numerus procedit, si numero numerus
 non adicitur eiusdem generis sed par impari, et impar pari.
 15 nam siue quattuor quis adiectis tribus auxerit, siue tria
 adiectis quattuor, fient septem, qui impares sunt. deinde
 numero pari quale demitur tale superest. numero in-
 pari contrarium est, ne quod demitur supersit. ergo si
 pari par demitur, id quod superest par est, ut si ex octo
 20 duo auferantur, supersunt sex. si numero pari impar de-
 mitur, id quod superest impar est, ut si ex VI tria aufe-
 rantur, supersunt III. si numero impari par demitur, id
 quod superest impar est, ut si ex septem duo auferantur,
 supersunt quinque. si numero impari impar demitur id
 25 quod superest par est ut si ex VII III auferantur super-
 sunt IIII. par deinde ex paribus est numerus quisquis 771

2 et om. *B¹D* || 4 post efficitur add. numerus *b* || 5 post
 duplicatio deleta siue duo multiplicatio in *B* || 6 aut *B¹* at-
 que *D* || 7 multiplicat *p* multiplicationem *BD* || 10 si om.
BR add. *p* || 12 adiciatur *B¹R* || 14 pari *BR* corr. *p* || et
 impar om. *BR* add. *D* || pari deletum in *B* || 18 nec *b* || 19 pars
B¹R || VIII corr. in VI in *B* || 20 supersint *B¹R* || VI *BR*
 IIII *br* || si numero pari (impari *R*) impar demitur — III au-
 ferantur supersint (corr. in supersunt in *B*) IIII deleta in *B* ||
 impar *D* par *BR* || 21 impar est *B* impares *B* || 22 supersint
B¹ || III *D* IIII *BR* || 24 si numero impari impar demitur —
 supersunt (ita Grotius sup *D*) IIII om. *BR* add. *D* quem codicem
Koppius ante oculos habuit cum Grotio eadem ex suo cod. inseri
 iubenti non obsequabatur ||

dimidium par habet ut est in duodecim, quorum dimidium in senario numero est ipso quoque pari. item par ex paribus est quisquis a duobus duplo increuit ut quattuor octo sedecim, aut quisquis ab aliis sic increuit ut recidere in parem possit, quod euenit etiam quadruplo uel octuplo 5
similibusque auctis. at quisquis numerus dimidium impar habet par ex imparibus est, ut senio cuius dimidium in tribus est. siquis uero neque duobus per duplicationem increuit nec dimidium impar habet, par quidem ex paribus est, oritur tamen ab eo qui par ex imparibus est ut 10
257 *G* a duobus ortus est neque dimidium impar habet sed a senario numero per duplicationem increuit. ille autem par ex imparibus id est ternis est.

772 Transeamus nunc ad numeros incompositos, quos 15
etiam primos secundosque nominare proposui. incompositi per se numeri nulli pares sunt exceptis, ut supra posui, duobus. ceteri quicunque per se incompositi sunt, omnes impares sunt ut III quinque septem XI tredecim XVII XVIII similesque. per se uero compositi numeri 20
sunt omnes pares, qui uel ex paribus uel ex imparibus sunt. nam et quattuor atque octo duplicatione metimur, quorum alter numerus in binos, alter in quaternos replicatur et idem facere in sex aut decem facile est, cum ille in ternos, hic in quinos resoluatur. praeter hos multi in- 25
pares per se compositi sunt, id est qui cum impari numero multiplicantur. nam siue ternio siue quinario numerus siue quis alius impar impares numeros multiplicauit, qui sic effectus impar est et per se compositus. multiplicet

2 ipso *BR* ipse *br* || pari. item *p* parietem *R* pariter *r* pariter *corr.* ut uidetur in par item *B* || par ex par imparibus *BR* par ex paribus *b* ex imparibus *r* || 4 alis *B¹R* || recidere *B¹* || 5 ad parem *add.* at imparem *b* || posset *b* || euenit *Vulc.* uenit *BR* || 6 impar *R* impar *b* par *B* || 9 imparibus *R* || 10 impar *B¹* || 12 a duobus *om. B¹* || a duobus — per duplicationem *om. R¹* || 14 est *del. b* || 15 ante quos *add.* & cōpositos *b* || 17 ut supra posui *del. b* || 19 III *b* IIII *BR* || XI *b* VIIII *BR* || 24 aut in X *b* || 26 ad cum *add.* que *r* || 28 siquis *B¹R* || 29 sit *B¹R* ||

ternio se ipsum, fiunt ter terna nouem. multiplicet quinarium numerus se ipsum, fiunt quinquies quina uiginti quinque. at multiplicet uel ternio quinarium numerum <uel quinarium numerus ternionem, fiunt quindecim.

5 omnesque hi numeri nouem quindecim uiginti quinque per se compositi sunt et quicumque impares partis eiusdem sunt. inter se uero incompositi nulli duo pares sunt 773 siue ex paribus siue ex imparibus sunt, quia nulli non aliquam communem mensuram> habent. nam ut sumamus duos pares numeros alterum ex paribus, alterum ex imparibus, id est quattuor et sex, tamen inter se compositi sunt, quia communis eis duplicatio est, qua bis bina quattuor, bis terna sex sunt. at impares primum omnes, qui per se incompositi sunt. neque enim possunt aliquam

15 communem mensuram praeter singularitatem habere qui ne propriam quidem ullam habent. ergo tres quinque septem similesque omnes ut per se sic etiam inter se incompositi sunt et in eadem sorte is quoque numerus est, 258 G qui par sub eodem iure est: duo. nam ne hic quidem

20 cum tribus aut quinque aut cum similibus componitur. tum quisquis ex his numeris, qui per se incompositi sunt, 774 iungitur cum altero numero quamuis per se composito efficit ut hi duo numeri inter se incompositi sint ut si tres et quattuor iungantur. quid enim interest si in alterius

25 mensura aliqua pars et eadem singularitate sit, si alteri non est? ac licet etiam duo pluresue numeri non per se tantum sed etiam sint inter se compositi, incompositus efficit ut omnes inter se incompositi sint, quia quamuis aliqua mensura pluribus communis sit, nulla tamen omnibus, praeter singularitatem. quod euenit si quattuor

30 sex octo et quotlibet similes ponantur, adiciantur deinde

5 XXV XV B^1D || 8 ad sunt add. a λ fiunt b || non nulli D || 9 aliquam b alia quam B aliam quam D || 12 iis B his R hiis b || 16 nec b || 20 simili B^1 || 23 hii BR || 24 ad interest add. a λ inter se b. || si om. B^1R || alteri B^1 || 25 ad et add. a λ ex b || post eadem add. in b || si R || altera b || 27 sint om. B^1R || compositi om. B^1R || incompositos R || efficiat r || 28 sunt B^1 || 29 sit om. B^1R || 31 quodlibet B^1R ||

his tres: nam quamuis tres priores numeri inter se com-
 poni possint, tamen quattuor hi inter se non componun-
 775 tur. non tantum uero adiectio eius numeri, qui per se
 incompositus est, efficit ut plures numeri inter se non
 componantur sed potest etiam euenire, ut qui per se com- 5
 positi sunt, in unum dati inter se incompositi sint, ubi
 quamuis aliquas mensuras, diuersas tamen recipiunt; id-
 que euenit et inter impares duos numeros, et parem atque
 inparem. sumamus nouem et uiginti quinque. horum
 uterque per se compositus est. habet enim mensuram 10
 nouenarius numerus in ternione, habet uiginti quinque in
 quinario numero. inter se tamen hi non componun-
 tur, quia neque nouem quinarium numeri mensuram ne-
 que uiginti quinque ternionis admittunt. idem fit inter
 octo et nouem, parem atque inparem numerum. nam 15
 neque duplicatione aut quadruplicatione nouem neque ter-
 nione octo metiri possumus. itaque per se etiam inter se
 incompositi sunt, qui per se componuntur non protinus
 etiam inter se componi possunt.

776 Compositi uero inter se sunt omnes pares, ut appa- 20
 259 G rere supra quoque potuit, quicumque uel ex paribus uel
 ex imparibus sunt. deinde quidam impares ut nouem et
 quindecim cum uterque numerus in ternos recidunt. tum
 quidam pares et quidam impares ut nouem et duodecim,
 si quidem his quoque triplicatio communis est: ter terna 25
 nouem, ter quaterna duodecim sunt. at illud animaduer-
 sione dignum est quod cum impari numero nunquam is
 par componi potest, qui ex paribus sed qui ex imparibus
 ortus est: adeo mutata quoque sorte iuris tamen aliqua
 societas superest. ergo nouem neque cum quattuor ne- 30
 que cum octo neque cum sedecim <neque cum ullo simili

1 his III *b ut conl. Böttgerus* duo tres *R III s. III B* ||
 2 possunt *B¹R* || 5 uenire *B¹R* || 8 et *del. b* || 10 compo-
 siti (*i corr. in u*) sunt est *R* || 13 hii *BR* || 13 mensuram nu-
 meri *R* || 19 post etiam *add. compositi b* || 20 sunt *om. R* ||
 21 quicum *B* || 22 XVI *B¹R* || 23 recedunt *B¹R* || 26 quater
BR corr. Vulc. || ad *del. in R* at *om. B¹* ||

numero componi possunt. componuntur uero cum duodecim et uiginti quattuor, quae a tribus initium sumpserunt. ac ne cum omnibus quidem, qui pares ex imparibus sunt, componi potest omnis impar numerus qui per se
 5 compositus est, quia potest non in eandem mensuram recidere. ergo nouem et quinquaginta componi non possunt, quia quinquaginta nullam triplicationem recipiunt, quae nouenario numero sola praeter singularitatem mensura est. euenit autem hoc, quia ne uiginti quinque quidem, quae duplicata quinquaginta fecerunt, ternionem recipiebant. ergo siquando impar numerus, ex quo par factus est, eandem mensuram, quam alter impar tenet, habuerit, tum demum cum illo impari par, qui ex hoc factus est, componi potest. ubi illud non antecessit, ne
 10 hoc quidem sequitur. ideo nouem et quinquaginta inter se non componuntur at nouem et triginta inter se componuntur. orta sunt enim triginta duplicatis quindecim, iam autem nouem et quindecim inter se componi poterant, cum communis his mensura in ternione esset. et ex his
 15 cetera oriuntur quae ad hoc genus numerorum pertinent.

Ex duobus numeris inter se incompositis siue uterque siue alter per se compositus est, mensura alterius cum altero non componitur. sint quattuor et nouem. hi per se compositi sunt, inter se incompositi sunt. mensura
 25 autem quattuor in duobus, nouem in tribus est neque duo uero cum nouem neque tres cum quattuor componuntur. ut sint quinque et quattuor, alter per se incompositus, mensuram quaternio habet in duobus. duo autem et quinque non componuntur. si duo numeri inter se incompositi sunt et alter ex his se ipse multiplicauerit, is
 30 qui sic effectus est cum priore illo non componitur. sint

1 computantur B componuntur b computantur D || 2 qui b || sumserunt B || 3 nec b || 5 eadem B^1 || recidere D || 9 nec b || 16 non *om.* $B^1 R^1$ || 19 is $B^1 R^1$ || 23 *post* hi *add.* qui b || 24 inter se incompositi *om.* R^1 || 25 nonus in $B^1 R$ || 27 ut sint *ut uidetur* B ad sint b at sint R at si sint r || 30 ipsum b || multiplicabit $B^1 R$ ||

tres et quattuor. hi inter se incompositi sunt: siue ternio
 se multiplicarit, nouem et quattuor, siue quaternio idem
 fecerit, sedecim et tres inter se incompositi erunt. si duo
 numeri inter se incompositi se ipsos multiplicarint, qui
 ex eis fient inter se incompositi erunt, ut si eosdē tres 5
 uel quattuor sumpserimus et uterque se multiplicarit,
 779 nouem quoque et sedecim inter se incompositi erunt. si
 duo numeri inter se incompositi sunt, et alter ex his se mul-
 tiplicabit effectusque sic numerus rursus ipse se multipli-
 cabit, qui sic effectus est numerus cum altero illo non 10
 componitur. sint duo et tres. uterlibet numerus se mul-
 tiplicet, fiunt bis bina quattuor, ter terna nouem. rursus
 hos numeros eidem multiplicent. fient bis quaterna octo,
 ter nouem uiginti septem. sumantur nunc duo et uiginti
 septem uel duo et nouem: aequae inter se incompositi 15
 sunt. si duo numeri inter se incompositi sunt et uterque
 se multiplicauit, deinde effectum ex se rursus multiplica-
 uerit, hi quoque qui sic effecti sunt, ut in eis ipsis qui supra
 positi sunt *inter se incompositi sunt*. nam ex duobus
 octo, ex tribus uiginti septem sic facti inter se non com- 20
 ponuntur. si duo numeri inter se incompositi sunt et in
 unum iunguntur, hic numerus qui sic effectus est componi
 cum alterutro ex prioribus non potest. si tres et quinque
 in unum iunguntur, fiunt octo. hi neque cum quinque
 780 neque cum tribus componi possunt. si numerus in duos 25
 inter se incompositos diuisus est, componi cum alterutro
 261G eorum non potest. diuidantur nouem in quattuor et
 quinque. neque cum quattuor neque cum quinque com-
 poni nouem possunt. si duo numeri cum <tertio iuncti
 sic fuerint ut omnes inter se incompositi sint, deinde ex 30

2 multiplicaret R multiplicauerit r || 4 multiplicarent
 B^1 || 5 eis *om.* B^1 his R || 6 multiplicauerit b || 8 multipli-
 cauit BR || 9 rursus — est numerus *om.* R^1 || ipse se BR
 ille b || 13 idem BR || 15 inter positi R^1 || 18 iis B hiis b
 his R || 19 inter se incompositi sunt *add. Koppius* || 22 hic
 R hi B *del. b* || numeri R || 24 iunguntur b || cum V ne-
 que b communeque BR commune neque r || 26 incomposi-
 tus R || *post* componi *add. olim b* ||

duobus alter alterum multiplicet, qui sic effectus erit cum eodem illo tertio componi non poterit. sint duo numeri quattuor et octo. adiciantur his tres, inter se incompositi> sunt. multiplicent duo priores alter alterum, quater
 5 octo aut octiens quaterna fiunt triginta duo. hi et tres inter se incompositi erunt.

Omnis numerus qui per se incompositus est, com- 781
 poni cum altero non potest, nisi cuius ipse mensura est. ergo componuntur tres ad nouem, quinque ad quindecim,
 10 quia ter terna nouem, quinquies terna quindecim sunt, in quo numero, qui dimensionem eius non habebunt, cum eo componi non poterunt. si duobus numeris positis minor maiori detrahitur et is qui superest non est mensura eius, qui proximus ante eum demptus est, hi numeri
 15 inter se incompositi sunt. sint tres et octo. tollantur ex maiore numero terni quotiens possunt. supersunt duo. in his trium mensura non est. ergo tres quoque et octo inter se incompositi sunt. si tres iuncti sunt ex omnibus, qui sub eadem ratione sunt, ex his duo quilibet in unum
 20 dati cum tertio non componuntur. sint tres numeri nouem, duodecim, sedecim. horum insequens semper priori supertertius est nec ulli tres minores duo iuncti reperientur. confundantur in unum nouem et duodecim. fiunt XXI. hi cum sedecim non componuntur. si inpar nume- 782
 25 rus cum aliquo componi non potest, nec cum duplicato quidem eo componitur. sint quinque et octo. hi inter se incompositi sunt. duplicentur octo. fiunt sedecim. nec cum his quidem quinque componi possunt. si duo et alteri

1 multiplicet D multiplicat b multiplicat B || post erit *add.* atque *corr. in* atqui B || 2 poterint B^1 || 5 aut BR uel b || octies b || hii BR || 7 quippe a se R et *corr. in* quippe si a se B at qui per se *add.* b || et ante componi *add.* B^1R || 9 ad B et R || 10 sunt *om.* B^1 || 11 quid eius R et *corr. in* qui id eius B at qui dimensionem *add.* b || 12 cumponi B || potuerunt B^1R || 13. e maiore B^1R || is b hiis B his R || 14 hii BR || 17 et R || 22 duo *del.* b || reperiuntur B repperientur R repperiuntur r || 24 componentur B^1R || 25 alico B alicuo b || 26 componuntur b || hii BR || 27 compositi B^1R || 28 quinque *Koppius* quoque BR ||

262 *G* duo numeri ponuntur sic ut neuter ex prioribus cum alterutro ex insequentibus componi possit, ne is quidem, qui de duobus prioribus factus est, componi cum alterutro insequentium potest. sint duo numeri quattuor et octo, itemque alii duo [et] quinque et septem, neuter ex prioribus componi cum altero insequentium potest. confundantur in unum quattuor et octo. fiunt duodecim. ne hi quidem cum quinque aut septem componuntur. minimi numeri ex eis qui sub eadem ratione sunt inter se incompositi sunt, ut in dupli ratione minimi sunt duo et quattuor, in tripli duo et sex, hique inter se non componuntur. at quamvis magni numeri sumantur, qui inter se incompositi sunt, minimi sunt ex omnibus qui sub eadem ratione sunt. sint CC et C. hi inter se non componuntur. est autem inter eos partium ratio, quod CC et centum et I dimidio et nonaginta novem partibus antecedunt. neque id esse inter ullos minores numeros potest. cum uero mensurae ratio efficiat ut quidam per se inconpositi compositiue, quidam inter se inconpositi compositiue sint, non alienum uidetur documenta his protinus subicere. omnis numerus aut per se inconpositus est aut si per se compositus est in aliquo per se inconposito mensuram habet ut III quique ab eo per triplicationem increscunt novem in tribus, item quindecim in quinque. sed eorum qui pares ex paribus sunt, minima mensura in duobus est. eorum autem qui pares ex imparibus aut etiam impares sunt, potest minima mensura <etiam in maioribus numeris esse, omnibus tamen imparibus. unius autem compositi mensura uel minima uel maxima facile repperitur. replicato

1 cum alterutro — duobus prioribus *om.* *B*¹ || 3 qui de *om.* *R* || 5 et *om.* *p* || 7 hii *BR* || 9 is *R* his *B* || 10 dupli ratione *R* et *corr.* in duplici ratione *B* a duplicatione *add.* *b* || 11 triplici *bR* || hique *B* hique *R* hi qui *r* || 13 sunt *RB* sint *r* || sint *om.* *R* || 14 ut in duo ad unum *post* sint *add.* *p* || 15 et * *B* a I *add.* *b* || 17 numerus *R* || 19 inconpositiue *b* || 20 *post* alienum *add.* tamen *b* || documenta his *Koppius* timentis *BR* his *b* tamen his *r* || 23 IIII *B*¹ || quinque *b* || VIIII *om.* *B*¹ *R* || 28 tamen *BD* etiam *b* || 29 repperitur *D* reperiatur *b* || replicatio *B*¹ ||

enim numero proxima mensura maxima, ultima minima est. ut puta sint quinquaginta. hi replicentur. dimidia pars eorum uiginti quinque. in his maxima mensura est. rursus animaduer- > tamus quas inferiores mensuras ha-
 5 beant. sunt autem decies quina quinquaginta, item quinquies dena, item bis quina uicena nec ulla ex his minor est ea quae ex duobus est: haec igitur minima mensura quinquagenarii est. at si duo numeri inter se compositi
 10 sunt, maior et minor, quo modo repperiatur communis 785 263 G
 his maxima minimaque mensura quaeri potest. oportet autem minorem numerum maiori detrachere quotiens potest. deinde quantum ex priore superest, tantundem demere ex minore quotiens potest. qui sic intererit numerus, is erit eorum numerorum mensura maxima. sint
 15 duo numeri CCCL et C. demantur ex CCCL quotiens possunt centeni, id est ter: reliqui sunt quinquaginta. ex altero centenario numero detrahantur quinquaginta. supererunt ex eo quinquaginta. hic numerus CCCL et C communis mensura maxima est. nam quinquagiens
 20 bina centum, quinquagiens septena CCCL sunt. ex hoc etiam illud apparet quod quisquis numerus minor maximum in supra dictos numeros metitur, is quoque eorum *minimam* mensuram metietur. minima autem mensura eorundem numerorum sic inuenitur. ubi maxima reperta
 25 est, illius ipsius minima quaeritur. eadem etiam prioribus numeris communis minima est. ut hic quoque minima quinquagenarii mensura in duobus est: igitur eadem etiam priorum numerorum minima mensura est. at trium nu- 786
 30 que mensura sic inuenitur. duorum mensura maxima

2 hii B || 8 quinquagenari B *corr. p* quinquagenaria bR ||
 10 is B¹R || 11 minorem b maiorem BR || maiori b minori
 BR || 12 tantundem B || 14 mensuram B¹R || maxima * B ||
 19 bis quinquagies b || 20 ex hic *corr. in* ex hinc B a¹ hoc
add. b ex hic R ex hinc r || 21 maximam BR *corr. p* || 22 duos
 BR dictos b || is om. B¹R || 23 minimam *add. Vulc.* ||
 mensuram metietur (mitietur B¹) minima in ras. in B || 26 ad
 hic *add. a¹* huic b || 27 quinquagenium B¹R ||

quaeritur. si ea tertio quoque eorum minimo communis, repertum id quod desideratum est: si non est, medii minimique maxima mensura eodem modo requiritur eaque tribus omnibus communis est. sint tres numeri trecenti quinquaginta, centum, septuaginta quinque. quae sit mensura maxima communis his qui trecenti quinquaginta et his qui centum sunt, repertaque sit in quinquagenario numero, consideremus an hic tertium illum, qui septuaginta quinque habet, metiatur. si metiretur, omnibus tribus communis esset. non metitur autem. ergo iungimus centum et septuaginta quinque et horum maximam mensuram requiramus. demo ex centum septuaginta quinque. supersunt uiginti quinque. hos quotiens possum demo ex eo numero, qui septuaginta quinque habet, id est bis. supersunt uiginti quinque. hic numerus maxima mensura est communis his qui centum et his qui septuaginta quinque sunt. in his etiam omnium trium numerorum maxima mensura communis est. nam uiciens quinquies terna septuaginta quinque sunt, uiciens quinquies quaterna centum, uicies quinquies quaterna dena trecenti quinquaginta. consideremus nunc horum uiginti quinque quae minima mensura sit. ea peruenire neque ad duos neque ad tres neque ad quattuor potest, sed est in quinario numero et haec eadem mensura minima communis omnibus tribus superioribus numeris repperietur. nam duo qui et trecentos quinquaginta et centum metiuntur, septuaginta quinque non metiuntur. tres, qui septuaginta quinque metiuntur, <CCCL et C non metiuntur. quattuor qui centum metiuntur, rursus CCCL et septuaginta quin-

1 ea *Koppius* ex *BR* al in *b* || quoque eorum *p* eo quoque *b* quoque eo *BR* || 6 & C & *inter* CCCL et LXXV *add. b* || in *ante* his *add. b* || et his qui *R* et is qui *B* et in his qui *b* || 7 *ad* sit *add. al* fit *b* || 9 si metiretur *om. R¹* || 10 iungamus *p* || 13 supersunt XXV *om. R¹* || 18 uicies *br* || quinquies *br* || 19 uicies *br* || C—quaterna *om. R* || 20 CCCCL *B¹R* || 21 orum *R* || 25 repperietur *R* || 26 *post* duo *add. et R¹* || et *post* qui *om. R* || et *ante* C *om. R¹* || 28 C metiuntur *om. B add. post* rursus *b* || 29 *post* et *add. C* metiuntur *B¹* ||

que non metiuntur. quinque primum omnes illos metiri possunt, quia quinquies quina dena septuaginta quinque, quinquies uicena centum, quinquies septuagena CCCL sunt. duobus uero numeris datis quem minimum illi 787
 5 metiantur> sic inuenitur. sint dati numeri duo et tres. hi inter se incompositi sunt. ex his alter alterum multiplicet. bis terna uel ter bina fiunt sex. hic minimus numerus est quem illi duo metiuntur. maximum quem metiri possint nemo dixerit, sed omnem idem numeri metientur quicumque senario numero multiplicato fiet. addantur duo numeri inter se compositi nouem et duodecim. simplici multiplicatione eodem non peruenitur, quia potest etiam minor numerus quam qui sic efficitur in his mensuram habere. alia igitur uia reperiendum est. uideamus qui minimi numeri sub eadem ratione qua hi 788
 15 sint. est autem in nouenario numero minimus rationis eiusdem in III, in duodenario in duobus. nunc multiplicet ex minoribus numeris uterlibet non suum numerum sed alienum id est uel III duodecim, uel duo nouem. ter duodena triginta sex, bis nouena XVIII, mensuram habeat et in nouem et in duodecim. habet autem in nouem et in duodecim non habet. dimittatur igitur et maior adprehendatur qui est triginta sex. hic minimus est quem metiri et nouem et duodecim possint. nam et nouiens quater 25
 20 terna et duodecies terna XXXVI sunt. eadem ratione omnem numerum quicumque triginta sex multiplicatis 265 G
 789 fiet idem illi duo numeri metiuntur. tribus autem numeris datis numerus quem minimum illi metiantur, sic inue-

3 septagena *B*¹ || 6 compositi *B*¹ || alter *bis* positum in *B* || 8 metiuntur *D* metiantur *BR* || mitiri *B* etiri *R* || 10 quicum *b* || adduntur *B* || 12 simplici *scripsi* simili *BR* || 13 quam *del. b* || 14 habere. alia *scripsi* aliam habere *BR* aliam habere alia *Vulc.* || 15 quam *b* || 16 sunt *b* || 17 in III (tribus *R*) in duodenario *om. B¹R¹* || 19 II nō VIII *B* || 20 is *B¹R* || & in VIII *iteratum a B¹* || 21 et ante in XII *om. R* || 22 sic ante maior *add. b* || 23 hic minimus— 25 quicumque XXXVI *om. R¹* || 24 nam et nouiens (nouies *Rb* nobiens *B*) quaterna et duodecies terna XXXVI sunt *om. Koppius* || 27 metietur *R¹* || 28 quem (*corr. ex qui m*) ***** illi *B* ||

nitur. sint dati tres numeri duo tres quattuor. summus
 is numerus qui minimus et in duplicatione et in triplica-
 tione mensuram habet. is est senarius. consideremus an
 hic etiam tertium ex tribus id est quaternionem metiatur.
 si metiretur, repertum id esset quod requisitum est. nunc 5
 non metitur. aspiciamus ergo quem minimum quattuor
 et tres metiantur. is est duodecim. ergo is est minimus
 quem omnes illi tres metiri possunt. nam et bis sena et
 ter quaterna et quater terna duodecim fiunt. et hic quo-
 que omnem numerum, qui duodecim multiplicatis fiet, 10
 790 idem illi numeri tres metiuntur. ubi duo numeri nume-
 rum aliquem metiuntur, qui minimus in illis duobus men-
 suram habet, eiusdem illius numeri mensura est. sint
 dati duodecim. hos et duo et tres metiuntur. minimus
 autem numerus, quem illi duo metiuntur, senarius. atquin 15
 idem etiam duodecim metitur. nam sexiens bina duode-
 cim sunt. idem fit in eo numero, quem tres aliqui me-
 tiuntur. nam hunc quoque metitur qui minimus in illis
 tribus mensuram habet. ponantur uiginti quattuor. hos
 et duo et tres et quattuor metiuntur, minimus autem 20
 numerus, qui est duodecim, in isdem illis tribus men-
 suram habet. atquin hic quoque eos qui uiginti quattuor
 sunt metitur. nam duodeciens bina uiginti quattuor sunt.
 791 si bini numeri maiores minoresque ponuntur sic ut eadem
 ratio inter maiores minoresque sit, quotiens maior maio- 25
 rem, totiens minor minorem metitur. sint numeri duo et
 tres. deinde octo et duodecim. eadem inter maiores mi-
 noresque numeros ratio est. nam et tres duobus et duo-

2 his B^1 || 3 *ad* is est *add.* $a\lambda$ id est b || 5 esset b est
 et B est R || 7 metiatur R || in *ante XII add.* b || id est
corr. in is est B $a\lambda$ idem *add.* b || minimus BR numerus b ||
 8 possint B^1R || 9 hic BR is b || 10 qui a XII b || fiet BR
 $a\lambda$ et *add.* b || 14 & IIII *ante.* metiuntur *add.* b || 15 atqui
 b || 16 idem *scripsi* isdem BR || sexies br || 18 hinc B^1R^1 ||
post metitur *add.* atquin quinaris quoque numerus sexiens
 metitur B^1 || 21 qui BR id b || numeris *post* illis *add.* b ||
 22 atqui b || 23 binis R || 24 numeris RB^1 || maioresque
omisso minores B^1R^1 || 26 *ad* minorem *add.* λ maiorem b ||
 et III (*corr. ex IIII*) B $u\lambda$ *add.* b ||

decim eis qui octo sunt superdimidii sunt. metiuntur autem tres eos qui duodecim sunt quater. nam ter quaterna duodecim sunt. <atqui duo quoque eos qui octo sunt quater metiuntur. nam quattuor bina octo sunt. [quo-⁷⁹²
⁵ tiens singularitas aliquem numerum metitur, totiens alius ^{266 G} numerus metietur.] eueniet ut, quotiens singularitas ex secundis priorem numerum metietur, totiens is, qui ante in singularitatis mensuram uenit, ulteriorem numerum metiatur. sint unum et quinque et sex et triginta. singularitas quinarium numerum quinquiens metitur. idem facit senio in triginta. rursus ipsos sex singularitas sexiens metitur. atqui quinarium quoque numerus sexiens metitur eos qui triginta sunt. si duo numeri alter alterum multiplicant, eum uero numerum qui sic effectus est aliquis ⁷⁹³
¹⁵ qui per se incompositus est metitur, idem necesse est etiam utrumque ex prioribus metiatur. multiplicet decas octonarium numerum, fiunt octoginta. hos duo metiuntur. nam bis quadragesima octoginta sunt. atquin idem octo quoque et decem metiuntur, cum bis quaterna octo,
²⁰ bis quina decem fiant. quotienscumque numeri proportionis eiusdem, quam ἀναλογίαν Graeci uocant, in ordinem ponuntur, primus si ultimum metitur, secundum quoque et deinceps omnes metietur; si secundum metitur, ultimum quoque et medios metietur; si quemlibet deni-
²⁵ que unum metietur, omnes metietur. contra si ultimum non metitur, ne secundum quidem neque quemquam alium; si secundum non metitur, ne ultimum quidem aliumue; siquem medium non metitur, ne alium quidem. sint tres et nouem et uiginti septem, LXXXI CCXLIII.

1 is *BR* his *br* || 2 ter quaterna *BR* quater terna *r* || 3 eos *om. B* || 4 glossam deleui || 6 post numerus *add.* alium *b* || 7 priorem scripsi ulteriorem *BD* || his (*deletum in*) *B* || 9 et ante XXX *om. R* || 10 quinquies *b* || 11 sexies *b* || 12 atquin *R* || atqui—sexies metiatur (*sic*) *om. B¹* || 16 decus *BR* *corr. Vulc.* || 17 octonarius *B¹R* || numerus *B* numerus *R* || 18 post idem *add.* si *B¹R* || 19 metitur *br* || 20 fiunt *b* || 21 ana ΠΟΠΛΛΝ (*logian b*) *B* ΑΝΑΠΟΠΛΑΝ *R* || 25 omnes metietur *om. R* || 26 non metietur *B¹* || ne *b* nec *B* nec *R* || neque quem *B* neque quam *b* nequemquam *R* *corr. p* || 27 metietur *R* || nec *b* || 29 et ante XXVII *om. RB¹* || CCLIII *B¹* ||

inter hos omnes tripli ratio est. ternio autem metitur eos, qui ducenti quadraginta tres sunt. ter octogena singula ducenti quadraginta tres sunt. idem ergo metitur novenarium numerum, cum ter terna novem sint, et quia hunc metitur, etiam ultimum, et quia utrumlibet, etiam ceteros, 5 et quia medium quemuis ex illis, et priores quoque et ultiores. at duo quia non metiuntur ducentos quadraginta tres, ne novem quidem aut medios; quia novem non metiuntur, ne ducentos quadraginta tres quidem aut medios; quia nullum ex mediis metiuntur, ne ultiores qui- 10 dem. si quotlibet ab uno numeri conveniunt proportionis eiusdem, quot per se incompositi numeri ultimum numerum, totidem etiam eum qui ab uno proximus est metiuntur. sint numeri qui duplo crescant: I duo quattuor octo sedecim. ex his eos qui sedecim sunt duo, et idem se 15 ipsos metiuntur. at sint I, XII, CXXXIII, MDCCXXVIII: sunt per se incompositi numeri II et III, quia bis DCCCLXIII in MDCCXXVIII: itemque ter DLXXVI. atquin eidem duo et tres et duodecim quoque, qui ab uno proximi sunt, metiuntur, cum bis sena et ter quaterna duodecim sint. si 20 quotlibet ab uno numeri proportionis eiusdem sunt, minor numerus maiorem semper per aliquem aliorum, qui sub eadem ratione sunt, metitur. sint I duo quattuor octo se-

1 omnis triplicatio *R* || metietur *R* || 3 et 5 metietur *R*¹ || 8 ne om. *B*¹*R*¹ || post VIII add. quidem *r* || 11 quodlibet *BR* || portionis *B*¹*R* || 12 quod *R* || 16 at sint · I · XII · CXLI · I · ̄CC · III st p se incōpositi numeri · II · et III · qui ab his octingenta quinquagena bina I ̄CC · III · st; itē quet quingentena sexagena octogena · atquinidē · II *B* (in his qui bis leguntur numeri I ̄ in ras. sunt): at sint I · XII · CXLI a CCIII sunt per se incompositi numeri duo & tres qui ab his octingenta quinquagena bina m̄ δCCIII sunt (p se incōpositi numeri duo et tres q̄ ab is octingenta quinquagena bina m̄ septingenti quatuor sunt add. in marg. inferiore) itemque ter quingentena sexagena octogena atquin idem *R*: totum lotum restituit *Koppius* || 19 post sunt add. ̄ r || 20 sunt *B* || 21 quodlibet *R* || portionis *B*¹*R* || 22 eorum *b* aliorum *BR* || 23 ratione marg. *Vulc.* portione *BR* ||

decim, triginta duo, sexaginta quattuor. ex his duo eos
qui quattuor sunt, quattuor eos qui octo sunt, octo eos
qui sedecim sunt, sedecim eos qui triginta duo sunt, tri-
ginta duo eos qui LXIII sunt, duplicatione metiuntur. at
5 duo eos qui octo sunt quadruplicatione metiuntur. eadem
eos, qui sedecim sunt [qui] metiuntur quattuor, [sunt]
VIII eos qui XXXII sunt, XVI <eos qui LXIII sunt. item-
que octuplicatione metiuntur duo eos qui sedecim sunt,
quattuor eos qui triginta duo sunt, octo eos qui sexaginta
10 quattuor sunt, neque inuenitur numerus qui non et maio-
rem metiatur et nulla alia mensura id facit, quam quae
in isdem numeris est. si quotlibet ab uno numeri pro- 797
portionis eiusdem sunt> et is qui ab uno proximus est
per se inconpositus est, maximus ex his in mensuram non
15 ueniet nisi qui eiusdem proportionis erit. sint I tres no-
uem, uiginti septem. inter hos tripla proportio est, et uni
proximus numerus per se inconpositus est. igitur eos,
qui uiginti septem sunt, nullus numerus metiri potest nisi
aut tres aut nouem, quia sub eadem proportionem sunt,
20 quod non ita euenit, siquando ab uno proximus numerus
conpositus est. sint I quattuor sedecim, sexaginta quat-
tuor. proximus ab uno numerus per se conpositus est.
ergo ultimus qui est sexaginta quattuor, alias quoque
mensuras quam quae in hac serie sunt admittit, et duo et
25 octo et triginta duo, cum bis XXXII octiens octona bis

2 qui IIII sunt IIII eos *om.* B¹R || 3 XXXII B XXII
R || qui *ante* XXXII *add.* B¹R || 4 LXIII B LX R
XL r || at — metiuntur *om.* R¹ || 5 *ad eadem audiendum est*
quadruplicatione || 6 qui *om.* p || IIII B quater R || sunt
VIII eos qui XXXII sunt XVI eos qui LXIII sunt *om.* p *et*
deinde omnes edd. etiam Koppius quamquam in BRD plene per-
scripta || 8 quadruplicatione b || 10 *ante* neque *add.* XVI b ||
11 faciat BD || 12 hisdem bD || quodlibet B¹D || 13 por-
tionis B¹ porcionis D || his R || 14 *ad* maximus *add.* X o b ||
15 uenient b || portionis B¹R || erunt BR || 16 triplo portio
B¹R¹ || 19 qui b || portione B¹ || 21 *post* est *add.* numerus
b || 22 *ante* proximus *add.* faciunt r || 24 quae b quam BR
quem r. || 25 VIII R VIIII Br || XXXV B¹ || octies b ||
octone b || & bis b ||

et triciens bina, sexaginta quattuor faciant. quem minimum numerum duo per se incompositi metiuntur, eum nullus alius per se inconpositus metietur. sumantur quinque et septem. nullum minorem numerum triginta quinque metiuntur. nam quinquies VII et VII quina triginta 268 G quinque sunt. atque nullus alius numerus per se inconpositus hunc metiri potest, non duo non tres non undecim non tredecim non XVII. multo uero minus posteriores numeri. si quadratus numerus quadratum metitur, in latere quoque eius alterius mensura est. sint duo quadrati 798 numeri quattuor et sedecim. metitur eos qui sedecim sunt quaternio, quater enim quattuor sedecim. atquin in latere quattuor duo sunt, in latere eorum qui sedecim sunt quattuor sunt. duo metiuntur quaternionem, bis enim bina quattuor sunt. ex hoc etiam illud apparet ex duobus 15 quadratis numeris, si in alterius latere mensura est, in ipso quoque quadrato numero alterius quadrati mensuram 799 esse. si quadratus numerus quadratum non metitur, ne in latere quidem alterius mensura alterius est. sint quadrati numeri quattuor et nouem. quaternio nouenarium 20 numerum non metitur. ergo ne duo quidem, qui in latere quaternarii sunt, tres, qui in latere nouenarii numeri sunt, metiuntur. ex hoc etiam illud apparet ex duobus quadratis numeris, si in alterius latere alterius lateris mensura non est, ne in altero quidem quadrato numeri 800 alterius quadrati mensuram esse. si tessera tesseram metitur, in latere quoque alterius lateris mensura est. sint duae tesserae octo et sexaginta quattuor. eos qui sexaginta

1 et triciens *BR* tricies *b* || faciant *p* faciunt *BR* fiunt *b* || 4 ante XXXV add. quam *b* || 7 XI *b* XII *BR* || 8 XVII *BR* XVI *r* || ulterioris *R* || 9 post numeri add. metiuntur *b* || quadratus metitur *BR* || 10 alterius *p* lateris *BR* || 12 atqui *r* || 13 quattuor *B* eorum qui quattuor sunt *b* || duo sint *B*¹ || 14 sint ante duo *R* || 16 post latere add. eius *b* || 18 metietur *B*¹ || nec *b* || 20 nouem *p* VIII *BR* || qua ** *B* ternarii add. *b* quaternā *R* || 22 nouenari *B*¹*R* || 25 alio *B* || 26 tessera *p* eam *BR* etiam *b* || metietur *R*¹ || 27 alterius alterius lateris *B* alterius tesserae lateris *b* ||

quattuor sunt octo metiuntur, si quidem octies octo sexaginta quattuor sunt. atquin si in latere eius tesserae, quae octo habet, duo sint, in latere eius, quae sexaginta quattuor habet, quattuor sunt, duo quaternarii mensura sunt.

5 ex hoc etiam illud apparet, si ex duabus tesseris duo alterius latus, alterius lateris mensura est, eius quoque tesserae alia tessera mensura est; atquin si tesseram tessera non metietur, ne in latere quidem apparens lateris alterius mensura est. <sint duae tesserae octo et uiginti septem.

10 ptem. eos qui uiginti septem sunt octo non metiuntur. ergo cum in latere eius tesserae, quae octo habet, duo sint, in eius, quae uiginti septem habet, tres sint; duo ternionem non metiuntur. ex hoc etiam illud apparet quod si in latere tesserae non est mensura, ne ea quidem

15 tessera eam tesseram metitur. in omni uero numero, ^{269 7} qui mensuram in aliquo numero habet, ex eodem et ⁸⁰¹ mensurae nomen acquirit, qui mensuram facit. sint nouem, hos ternio metitur, et est nouenarii numeri tertia pars in tribus. sint sedecim, hos quaternio metitur, et est quarta

20 eorum qui sedecim sunt IIII. idemque in ceteris omnibus numeris reperietur. sequitur autem ut si numero membrum sit, in eo numero mensuram is habeat, cui cum eo membro commune nomen sit; ut nouenarii numeri membrum in ternione est, eumque tres metiuntur.

25 Hos sat erit cursim numeros memorasse modosque. 802
 cetera Cecropias aequum perhibere cathedras,
 si tamen ullus inest nostris super halitus aris
 aut rite in ueterem cultum replicantur abollae.
 me spatium admonuit iam claudere fatibus orsa,

1 octies b || 2 in latere b altere B in altere R || 3 habent b || in *om.* R || 4 sint B^1R || quaternarii p quattuor BR || 5 hac B^1R || duo alterius latus (latius B) alterius BR in alterius latere alterius b duo alterius r || 8 apparens BR alterius b || 16 alico B^1 || 18 numeri *inductum* in B || 21 reperitur R || 22 his B^1 || 25 hos B nos bR || 26 cecropeas r || aecum B^1R ||

ne superum nostri capiant fastidia coetus
 et uetus astrigero pellar Numeraria caelo.⁷
 sic ait ac reticens propiori adiuncta sorori est.

LIBER VIII

DE ASTRONOMIA

5

803
 270 G

Quae dum geruntur et deorum sacer senatus illos
 numerorum concinentium repugnantiumque admiratur
 anfractus ipsamque feminam quadam uenerabilis excellen-
 tia celsitudine reuerendam non cassum parentem supe-
 rum creditam recognoscit, multitudo etiam quae iuxta 10
 constiterat sapientium praesertimque Pythagoras cum se-
 ctatoribus cunctis Platoque Timaei sui caligosa discrimi-
 nans arcanis eam laudibus uenerantur, nupturamque uir-
 ginem saepius conspicabunda Pallas quid super dotalis
 eruditione feminae comprobaret exquirat et ipsa nutum 15
 admirantis adsocians, Cyllenius autem nullius magis alu-
 mnae splendore ac luculentia gloriatus huius se feminae
 euehit granditate: sic Phoebus diutule aliam dotalium in-
 tromittere remorante, ne prioris propere admiratio labe-

3 riticens *R* || propiori *B¹R¹* || est *om.* *R¹* || subscri-
 ptum MARTIANI MINNEI FELICIS CAPELLAE DE ARITH-
 METICA (ARITMETICA *B*) LIBER .VII. EXPLICIT in
BR || inscriptum INCIPIT DE ASTROLOGIA LI⁸. (LIBER *R*)
 VIII (FELICITER *add.* *B*) in *BR* || 10 creditum *bR* || iuxta
Grotius iussa *BR* || 11 sapientium *b* sapientem *B* sapientum
R || pythagoras *BR* || 12 timei *BR* || discrimans *B* || 13 ue-
 neratur *r* || nuptiarumque *R* nupturamque *r* || 15 exquiret
B¹R¹ || 16 nullus *B¹* || 18 foebus *BR* || 19 propere *r* et (*p* in
ras.) *B* a¹ proferae *add.* *b* profere *R* || laueretur *B¹R* ||

retur, sacrum paululum fuit reuerendumque silentium.
 Silenus interea ut Euan̄ consecutus pone uietus atque ad- 804
 clinis adstabat seu marcere confectus aetatis siue anxia
 inter doctae uocis miracula intentione compressus, an alias
 5 poculis turgens tunc etiam nuptialis gratiae nomine pro-
 lectatus inundantis se temeti infusione proluerat, iam du-
 dum laxatus in somnos, forte repente blandum stertens
 <ranae sonitum desorbentis increpuit. quo terrore et
 rapiduli sonitus raucitate concussi eodem se quam plures
 10 conuertere diui senisque proflantis somnum atque umentis 271 G
 crapulae exudatione conspecta risus circumstantium eo
 maxime quod claudebatur excussus. tunc quoniam cre-
 dita iocos nuptialis licentia> non uetare, famulitium Vene-
 ris uernaculaeque Bromiales tantos cachinnos concussis
 15 admodum tulere singultibus, ut quam plures alios conisos
 cohibere risum hoc maxime in petulantis prurptionis
 sonitum effusique cachinni libentiam prouocarint. deni-
 que, ut semper inpatiens atque inuerecundis procax ac
 proteruus adsultibus ad eum alacer Cupido atque hilarus
 20 adcurrit atque ut depile rubellumque caluitium senex
 baculum adclinatus adfixerat, palmae uerbere percrepan-
 tis adplonso eoque sonitu reclamanti risum uelut etiam per-
 missum paene omnibus suscitauit,

25
 tunc uix senex reclusis
 creperum uidens ocellis
 circumspicit ridentes
 ictuque suscitante
 stupidum dolens tuetur,

805

2 adque *B*¹ || 3 anxia *R* || 4 comp̄sus *BR* compressus *b*
 1 uictus *add. b* || 5 proiectatus *R*¹ || 6 inundatis *B*¹ ||
 7 glandum *BR* claudum *b* sterteny *bR* sterneny *B corr. p* ||
 8 ranae *bD* || terrore *D* sterope *B a1* terrore *b* || 9 concussi *B*
 a1 confusi *b* confusi *D* || 10 somnum *BD* somno *b* || hu-
 mentis *bD* || 12 quod *scripsi* quo *BD* || excusus *D* *deinde*
 ÷ *add. bD* || 13 nuptiales *D et ut uidetur B*¹ || 14 ad uerna-
 culaeque *add. 1* bernulae *b* || cacinnos *B*¹*R* || 15 tuleri *B*¹*R* ||
 ut *in ras. B* ad *R* || quemplures *R* || 16 coibere *B*¹ || 17 ca-
 cinni *B*¹*R* || 19 ilarus *B*¹*R* || 20 adque *B*¹ || 21 baculo *b* ||
 adfixerat *B*¹*R* || ueruere *B*¹ || 28 tueretur *R* ||

frictuque palmulari
 madida detergit ora.
 tunc motus increpante
 baculum rapit Lyaeo,
 ac dum mouere gressum 5
 cupit auocante Lyde,
 tandem recepta luce
 superum uidet senatum:
 percellitur repente
 silicerniumque nutans 10
 temptat celerare cursum;
 tunc motibus negatis
 magis inuolutus astat,
 cessimque formidantes
 abeunt pedes tremore 15
 titubansque moliensque
 haeret redit recurrit,
 tunc uicta palpitansque
 turgens cadit senectus.
 fit maior inde risus 20
 nec scit modum uoluptas,
 donec iubente Baccho
 Satyrus rapit iacentem
 <scapulisque dat supinum
 uuidumque> quadrimembrem 25
 colloque complicatum
 utribus parem reportat.

272 G

306 hac iocularis laetitiae alacritate feruente Satura illa, quae
 meos semper curae habuit informare sensus 'ne tu' ait
 'Felix uel Capella uel quisquis es non minus sensus quam 30

4 lyeo *BR* || 6 *an* cupit ac uocat Lyaeum? || *ad* lyde
add. dea *b* || 11 clere *BR* celere *b* celerare *r* || 18 uita palmi-
 tansque *R*¹ || 21 nec scit *r* nescit *B* nescit *bR* || 23 saturus
*B*¹ || 24 scapulisque *B*¹ scapulisque *D* || sopinum *D* || 25 et
 iatimembrem *BR* || 27 parem *R* darent *B* daren *b* || 28 iacu-
 laris *R* || ferbente *B*¹ || satyra *BR* || 30 quisquis quies *R*
 quisquis quis es *B* *eraso postremo* quis ||

nominis pecudalis, huius incongrui risus adiectione desi-
 pere uel dementire coepisti? ain tandem non dispensas
 in Iouiali cachinnos te mouisse concilio uerendumque esse
 sub diuum Palladiaque censura adsimulare quemquam
 5 uelut cerritulum garrientem? at quo etiam tempore Cu- 807
 pido uel Satyrus petulantis ausus procacitate dissiliunt?
 nempe cum uirgo siderea pulchriorque dotalium in istam
 uenerabilem curiam ac deorum uentura conspectus! apage
 sis nec post hos nugales ausus lege hymeneia et culpa
 10 uelamine licentis obnuberis! saltem Prieniae ausculta ni-
 hilum grauate sententiae et ni ὄνοϰ λύραϰ, καιρὸν γινῶθι'.
 tam tristibus asperisque Saturae alioquin lepidulae uer-
 beribus demulcatus, cum excusamentis admissi uelut pro-
 cacis inuolutus, tandem quae puellarum intromittenda pa-
 15 ratur inquiri. ac sic illa nondum stomacho senescente,
 quo in me inuehebatur, exorsa

astrigerae iam sedis iter cursumque polorum 808
 et sacra multiuagos qua tollunt sidera flexus
 dicere tempus adest: uideo spllescere pulsu
 20 iacta corusciferi subito laquearia caeli:
 illinc bis septem solitus seruare Triones
 pastor Hyperborea resplendet luce Bootes,
 hinc qua deuexo tellus subducitur axe,
 ignoto Canopos sese infert fulgidus astro:
 25 Phoebeos pariter currus rapidosque meatus

1 inconcrui R || adlectione R || 2 an tandem bR ||
 3 cacinnos B¹R || 5 uelut *Susius in Gurlitti animaduerss. IV*
p. 10 uel BR || cerritulum B cerriculum bR || ad B¹R ||
 9 post hos *scripsi* post id haec B post id b post haec R ||
 leges menega B leges himenega (*sed hi rursum delet.*) b le-
 ges menega R *corr. p* || 10 obnueris B¹ || saltem Br || pri-
 aeneiae (iae in fine uoc. deleta) B || 11 ΝΙΟΝΟϰ ΑΥΡΑϰ in
ras. B ni onos αΥΡΑϰ R || ΚΑΙΡΟΝ BR ΓΝΟΤΟ B ΓΝΟΤΥ b
 ΓΝΟΤι R || locum restituit Grotius || 12 satyrae B¹R || lepidulae
 B¹R || 13 demulcatus Grotius demulgtatus BR demulgtatis br ||
 14 pararetur B¹ || 20 iacta b || subi ubi tunc B ubi tunc b
 subitunc R *corr. Vulc.* || 22 yperborea Rb iperborea B ||
 24 icnoto B¹R || 25 foebeos BR || cursus br ||

- et totiens uariae flammantia cornua lunae,
 quin etiam medios quos nectunt culmina circos,
 273 *G* oblique et rutilis quo se rapit orbita signis,
 cernere iam uideor: tu fingere ludicra praestas
 uiliaque astriloquae praefers commenta puellae.' 5
- 809 talia adhuc canente Satura uetitus ille ac durissime casti-
 gatus denuo me risus inuasit. 'euge' inquam 'Saturam
 artem poeticam feci colere! coepistine Permesiaci gurgi-
 tis sitire fontes? iamne fulgores praecuides et uultus deo-
 rum? ubi illud repente discessit quod inrisoria semper 10
 lepidaque uersutia inter insana semper deridebas uatum
 tumores dicabulis cauillantibus saleque contenta nec minus
 poetarum rhetorumque cothurno inter lymphatica dere-
 lecto et quod rabido feruebas cerebrosa motu ac me Si-
 leni somnum ridentem censorio clangore superciliosior 15
 incre-

<pabas? ergone figmenta dimoueam et nihil leporis
 iocique permixti taedium auscultantium recreabit? Pe-
 ligni de cetero iuuenis uersiculo resipisce et ni tragicum
 conrugaris

ride si sapis o puella ride!'

20

- 810 his me Saturaque mea alterna diutule obiurgatione rixatis,
 aliam dotalium uirginum Delius intromissurus> egreditur.
 et ecce globus quidam lucis aetheriae et concaua perspi-
 cui ignis adiectio, ut apparebat, intra se quandam uirgi-
 nem claudens, miti uertigine sensim uolutus inlabitur. 25
 quo candore luminis propinquantis plures inradiati reful-
 sere diui fatalesque maxime, quorum etiam habitus mo-
 tusque et quicquid in his ignotum credebatur emicuit.

1 toties *B¹R* || 2 nectune *B¹R* || uolmina *R¹* || 3 obli-
 qua *B* || qua *b* || obita *R* || 4 pestas *B¹* || 6 satyra *BR* ||
 7 Saturam artem poeticam feci colere *scripsi* Satura me ar-
 tem poeticam fecit colere *Koppius* satyra me ante poetriam
 (potetriam *B¹*) fecit colere (colera *B¹R¹*) *BR* || 10 inrisuria
B¹ || 12 dicabilis *B¹* || 13 coturno inter lymphatica *BR* ||
 14 et *scripsi* est *BR* || rapido *R* || ferebas *B¹* || 16 ergo nec
B¹D || 17 iecique *D* || 20 *Martialis II 41* || 21 mea ut uidetur
B¹; ante me *add. a b* || satyraque *BD* || 24 adiectio *scripsi*
 adiestio *BR* aggestio *p* || 25 mitti *R* ||

tunc et ipsa extimi caeli contextio eiusdem lucis fulgoribus reuibravit. quo miraculo stupefacti aerii terrestres marinique diui et siquos clausa telluris operiunt, Astraeamque, Vranien, certe Libyssam apparuisse rati, locum
 5 consessionis honoratissime praebuere. et ecce subito pro- 811
 silit quaedam gemmata nec minus totis artubus decenter oclea. huic sidereus uertex uibrantesque crines. uerum alae cum pennis hyalinis et uolitandi per mundum remigia crebrius aurata crispantur. gestabat in manu cubitalem
 10 fulgentemque mensuram, in alia librum, in quo praemetata diuum itinera et cursus recursusque siderei cum ipsis 274 G
 polorum cardinibus praenotati ex metallis diuersicoloribus apparebant. quae ubi in medium quam pluribus sibi disadrientibus uenit, ceteris pulchritudinem splendoremque
 15 eius admirantibus, ita coepit

‘Multae admodum rationis nec eiusdem despicibilis 812
 temnendaeque contuitu me, siqua sunt industriae nostrae opera, conuenerat reticere. haec enim uerecundae arbitrator probitatis motus cursusque proprios ipsis edisserere
 20 qui mouentur docereque deos uelle quod faciunt, tum etiam quod per immensa spatia saeculorum, ne profana loquacitate uulgarer, Aegyptiorum clausa adytis occulebar. quippe per quadringenta ferme annorum milia illic reuerenti obseruatione delitui, atque utinam post diluuialis
 25 consternationis excursum Athenarumque urbem longa intercapedine restitutam nullae me in Graecia terrestres inlecebrae nec iactantes crinitorum scopas palliolis con-

1 et *b* ex *BR* || 3 claustra in *B* a manu recentiore corr. || astreantemque *R* astrea ** tem ** (*uidetur fuisse* ro) que *B* || astreantemque *b* corr. *Koppius* || 4 aut ante Vranien add. *Koppius* || lyhyssam *B* lybissam *R* || 5 subitum *b* || 6 artibus *BR* corr. *p* || 8 pinnis *B*¹ || yalinis *b* salinis *B* ialinis *R* || 10 praemeta *B*¹ || 12 populorum *B*¹*R* || 13 diis *BR* || 16 dispicibilis *B*¹*R* || 17 temnendaeque *b* || contuitus *r* et fortasse *B*¹ || 22 aditis *R* || occolebar *B*¹ || 23 quadraginta *b* || 25 athenarumque *b* * (*uidetur fuisse* n) atnarumque *B* aeternarumque *R* ethernarumque *r* || 26 graetiam *R* et ut uidetur *B*¹ || terrestres *b* taerestris *R* taeretuus *B* || 27 scopae *Grotius* sed structura est ‘philosophi qui σκοπὰς iactabant’ || pallio-

tegendam potius quam diuulgandam cognouissent! numquam profecto itineris rationes reditusque uestri in notitiam hominum ac mortalium curarum inluuiem peruenirent. sed quoniam utcumque in Graiam notitiam errabunda perueni, sufficere oportuit quicquid ab Eratosthene Ptolemaeo Hipparcho ceterisque uulgatum, ne me ultra loquendi necessitas ingraualet. tamen quia me alumnantis erudientisque Cyllenii reticere non permittit officium, nostrique studii secreta discludere sollertia quoque nubentis inuitat, apud uos superi caelestesque qui uestra recensebitis meacula non tacebo.

814 Mundus igitur ex quattuor elementis isdemque totis in sphaerae modum globatis, terram in medio imoque <defixam aeternis caeli raptibus circumcurrens circulari quadam ratione discriminat. quamquam auscultare physis in ipso astruendi limine non dedigner, qui subtilium corporum teneritudinem suis coactibus circumductam in quasdam sectas uias et circulorum intercapedines non aestimant> disparari, sed suis fluctibus adhaerentes naturas undiquesecus globoso ambitu orbibusque diffundi. quarum circa medium, quod dixere centrum, aquae primum, aërisque sequens, tertium ignis κῶμα commemorant; et tunc quinto quodam corporeae substantiae temperamento aetherios circumuolare fulgores, quo loco solis lunae ac siderum signiferique orbis se obliquitas circumducit, quod κυκλοφορητικὸν κῶμα gymnasia rettulerunt.

lis *Grotius* contegendam *Koppius* palliolos (nec *add. r*) non tegendam *BR* || 1 quam diuulgandam *om. R* || post diuulgandam *add. potius B¹* || cognouissent *b* cognossem *B* cognoscendam *R* || 2 iteras *BR* iteris *b* initeris *r corr. p* || 5 quidquid *B¹* || eratostene *R* heratostene *B* || 6 ptolemaeo hipparcho *BR* || 7 et ante tamen *add. B¹* || 8 cylleni *B¹R* || 9 studi *B¹* || 10 aput *B¹* || 12 hisdemque *BR* || 13 sperc *R* sperae *B* || globatis *Br* globatus *bR* || 15 fysicis *BD* || 22 commemorat *br* || 23 post quodam *add. loco br* || temperamento *b* temperato *r* temperata *BR* || 24 aetherios *B* aethereos *b* || 26 ciclo foreticum cima *B* cido foreticus et cima *b* cydo foreticum cyma *R* in quo a manu saec. XVI *add. locus corruptus* fortè κυκλοφορητικὸν χῶμα || rettulerunt *b* retullerunt *R* ||

cuius naturae tranquillitas etiam illum extimum tenet
ambitioremque cursum, qui ex eo, quod nullis sideribus
occultatur, ἀνὰ τροχὸν perhibetur. si igitur sui similis 815
omnis circumagentium naturarum ambitus repperitur,
5 nulli possunt aetherium tractum circuli uariare. nos igitur
circulos non ita dicemus, ut linquentis naturae discrimina
corpulenta fingamus, sed ut ascensus descensusque ad nos
errantium demonstramus. neque enim uel axem prolos-
que, quos in sphaera aenea, quae κρικωτή dicitur, ad in-
10 tellegentiae compendia adfixere mortales, ego robori mun-
danae rationis apponam, cum nihil solidius terra sit quod
eam ualeat sustinere; deinde cum poli uelut perforatae
exterioris sphaerae cauernis emineant, et hiatus quidam
cardinesque fingantur, quod utique subtilibus aetheriisque
15 accidere non potuisse conpertum. sicubi igitur intel- 816
gentiae edissertandique proposito uel axem uel polos uel
circulos perhibebo, ideali quadam prudentia, non diuer-
sitate caeli discreta sed spatiorum rationibus dispensetur.
sicque habeatur cum euexum deuexumque mundum di-
20 xero, cum similis cunctis suis partibus sit sublimeturque
uel lateat pro condicione horizontis positioneque ter-
rarum.

Hoc igitur praemonito illud insinuo, quod quidam 817
Romanorum non per omnia ignarus mei stellas a stando,
25 sidera a considendo, astra ab Astraeo dicta fuisse comme- 276 G
morat, fabulosisque commentis Grai compleuere caelum.
ego praecepta potius edisseram disciplinae ac decem dici
mundi circulos adseuero. quorum alii paralleli, quos æ-
quidistantes Latine possumus memorare, eosdem polos
30 habent quos ipse mundus. poli enim sunt qui a centro
circuli linea usque in circumferentias ducta medietatis

2 syderibus *BR* || 3 occultatur *B¹R* || anastros *B* años
R || 6 linquentis *BR* || 8 enim *inductum in B* || 9 feraenea *R*
sferaenea *r* sferaenea *B* spherecia *b* || cricote *BR* circote
br || 13 faere *R* || cabernis *B¹* || 14 cardinisque *B¹R* ||
18 depensetur *B* || 21 orizontis *BR* || 24 meis *B¹* mihi *Ritsche-*
lius de Varr. discipl. libris p. 10 || 25 astreo *BR* || 28 aequi-
stantes *B* equistantes *R corr. p* || 29 eosdemque *b* ||

818 sēctae mensuram aequa ratione discriminant. uerum ex
 parallelis primus est is, qui et semper apparens et con-
 tingens confinia finitoris numquam mersus adsurgit, qui
 septentrionalis circulus perhibetur ex eo quod cum cete-
 ris, quae promentur, etiam gemina sidera Septentrionis 5
 819 includit. secundus autem ex parallelis maximus solstitialis
 est, ad quem sol aestiuus accedens solstitii fine repulsus
 820 abscedit. tertius aequinoctialis medius maximusque cun-
 ctorum, per quem sol secundo, uel cum in aestiuam fla-
 grantiam surgit uel cum in hi-⟨berna descendit, quadam 10
 mundi medietate peruectus mensuram noctis lucis aequa-
 821 litate compensat. huic propinquus brumalis, in quem hie-
 mali fine perueniens in aquilonem denuo repulsus assur-
 822 git. quintus autem idemque ultimus australis quique an-
 tarccticus perhibetur. hic mersus ac uix altiore circuli 15
 extremitate⟩ horizontis defixa contingens tanti tamen
 277 G spatii quanti septentrionalis circulus ratione monstratur,
 ei etiam inuenitur obpositus.

823 Consequens reor coluros demonstrare, quorum pars
 desuper, quaedam alia in imo uersatur occulta. de qui- 20
 bus non nescio scriptorum uariare definita. nam alii a
 septentrionali cardine meridianum duci circulum perhi-
 bent exindeque sub terras meantem denuo in arcticum
 apicem sublimari, alii uero contra a cardine meridiano
 inchoamenta circuli perhibentes, eundem per arcticum 25
 uerticem unde ortus denuo retulerunt; qui quidem alium
 ab ortu circulum decussantes in quattuor quadras mundi
 824 ambitum discreuerunt. uerum ego, quod Hipparchus
 meus scriptorum ueritatem complexus, hos dico a signis

1 aequae B¹R || 2 his B¹ || 3 assurgit b || 4 circulos R ||
 5 etiam in ras. in B || 7 fini B¹ || 14 post australis add. est b ||
 antarccticus BD || 16 orizontis BR || 17 post spatii add. est b ||
 20 obculta B¹ || 21 ali B¹R || 23 articum BR || 24 a om.
 B¹R || 25 ad eundem add. at eodem b || articum BR || 27 de-
 cussantes B decursantes bR || 28 ipparcus meus BR yppar-
 cus meus b alumnus meus a recentiore manu add. in B ||
 29 ueritatem scripsi ueritate BR uarietate r || ante hos add.
 est r ||

zodiaci cycli uenientes et tam inter se secundo coniunctos, quam omnes parallelos angulis aequalibus persecantes in cardines peruenire. nam unus ab Arietis octaua parte natus ambito mundo per polorum uertices ad eandem re-
 5 currit, alius simili complexu mundum a Cancro exortus includit, quod planius postmodum faciemus.

Verum nunc obliqui sunt edicendi. quorum signifer 825
 duodecim discriminibus interstinctus ex parallelis duos
 solstitialem brumalemque contingens, aequinoctialem me-
 10 dium secat secundo nec ad pares angulos aut findit aut
 finditur. qui soli lunaeque iter praebet cum quinque side- 826
 ribus. Galaxeas uero lacteus obliquorum multo maiore
 ambitu porrectus etiam uisibus adprobatur. nam confiuio
 septentrionalis circuli natus in finitorem antarcticae re-
 15 gionis adclinaus paene totum uidetur permeare caelum.
 quem quidem mihi desipere uidentur qui circulum nega-
 uerunt. superest iam unus e circulis, quem quidem, quod 278 G
 locis momentisque omnibus uariatur, dubito quid appel-
 lem. hic tamen nouissima supernaque discriminans atque
 20 undique in superficiem telluris lineae flexu ambientis in-
 cumbens horizon uel finitor [uel oriens] perhibetur.

Sed quoniam expositi circuli breuiter claruerunt, 827
 nunc eorum spatia, unde primo coeperam, perhibebo. ac
 prius ad septentrionalis circuli redeam granditatem. in
 25 quo more geometrico duo primo signa composui ad circu-
 lum perducendum id est unum quod centron, aliud quod
 peripherian demonstraret. itaque in ipso mundi cardine
 posui clarius sidus atque ab eo ad Draconis caput, quod
 iam notaueram usque ad finitoris circulum peruenire,
 30 lineam duxi. quam postea manente centro mente cir-
 cumagens circulum designaui atque ab omni parte spa-

1 zodiaci B^1R || cili b cili BR || uenientis B^1R || 2 aequalibus *scripsi* aequales BR || 3 arietes R || 4 solorum B^1R || 5 cancro b leone BR || 8 duo B^1 || 10 nec BR nam b || 12 *post* uero *add.* id b || 14 antarticae BR || 16 *ante* qui *add.* illi b || 17 quod R quo B quia b || 21 orizon BR || *glossam del. Grotius* || 23 primo concipere B primo conciperem R primo conceperem r ceperam (*inducto* primo) b || 25 ad *om.* R || 27 perferian BR || 30 doxi *corr. in* duxi B || di *add.* b || manente b manante BR *del.* r ||

tium aequale complexa per haec sidera peripheria circumducta peruenit: a capite Draconis et dextro pede eius qui appellatur Engonasis ad medium Cephei pectus, <tunc ad pedes priores maioris Vrsae, inde rursus ad Draconis caput.

5

828 Huic circulo confinis solstitialis, quem itidem lineari dimensione a cardine mundi in octauam Cancri partem ducta, quo Sol accesserat solstitio, repperimus> eundem circulum ambitu potiore per haec tamen signa curuari: incipit ab octaua parte Cancri, cuius omne corpus in longitudinem secat, ad Leonis pectus ac uentrem; inde ad Ophiuchiumeros, deinde ad caput Cygni, deinde ad ungulas Equi ac protinus ad dextram Andromedae manum, deinde ad sinistrum Persei crus eiusdemque sinistrumumerum, inde ad utraque Heniochi genua et proxime ad Geminorum capita, a quibus rursus ad octauam Cancri ipsius partem.

829

279 G

Aequinoctialis demum circulus bis admensus a poli termino circumactus tam in Arietem quam in Libram linea permeante per haec signa circulum cludit: ab octaua parte Arietis per totum corpus eiusdem ad reductum Tauri pedem, inde ad mediam Orionis aluum, deinde per edictas curuationes Hydri Crateraque et Coruum ad octauam Librae partem inter duas lucidas signi illius stellas; inde ad utraque Ophiuchi genua ac tunc per Aquilam ad Pegasi caput, a quo rursus ad octauam Arietis partem.

830

Brumalem uero circulum similiter signo in octaua Capricorni parte defixo per haec meare conperimus: ab octaua parte Capricorni per totum corpus eius ad pedes Aquarii; inde ad Ceti ultimam caudam, ac dehinc ad Le-

30

1 perferia *BR* || 3 aengonasis *B* engonasis *R* engonosis *r* || cefeï *BR* || 6 quem *p* qua * *B* qua *D* ubi *add. b* || 9 ambitum *B*¹ || potiore *BR corr. p* || curbare *B*¹*R* || 12 ofiuci *R* ** offiuci *B* || humeros *b* || cygni *b* cynni *B* cycui *R* || 15 numerum *B* humerum *R* || enioci *BR* eniochi *b* || 22 album *B*¹*R* || 23 editas *BR* || ydri *bR* ydi *B* || crateramque *B* || 25 ofiuci *BR* || aliquam *B*¹*R* || 26 capud *B*¹*R* || parte *R* || 30 aquari *B*¹*R* || ac dehinc *b* ad hehinc

porem prioresque Caniculae pedes; inde per Argo tergus-
que Centauri ad Scorpionis aculeum, deinde per Sagittae
ultimam partem ad octauam Capricorni partem circulus
reuocatur.

5 Ultimus ex parallelis, qui uocatur antarcticus, tan- 831
tundem spatii quantum septentrionalis includit. quem
quidem meantem, quibus sideribus circuletur, ego potero
memorare. neque enim mihi ulla caelestis globi portio
habetur incognita. sed quoniam per ignota superioris
10 partis uisibus hominum distenditur, dicere praetermitto,
ne inconperta falsitatem admiscere uideatur adsertio.

Melius coluros demonstramus, licet ipsi quoque ali- 832
quid curuationis abdentes non se totos uisibus repraesent- 280 G
tent, tamen quia coniectura non errat, poterunt demon-
15 strari. atque ita eorum primus, qui ab aequinoctiali parte
sumit auspicium, ab octaua Arietis parte contingens ulti-
mum Deltotou angulum, ac mox summum contingens
Persei caput dextrumque eius brachium, proxime manum
secans per septentrionalem circulum ad cardinem perue-
20 nit mundi; a quo per caudam Draconis ad sinistrum Ar-
ctophylacos proximeque ad Bootis stellam ductus dextrum
Virginis pedem sinistrumque contingit, in quo octaua pars
Librae est; unde ad dextram manum Centauri, qua pan-
theram tenet, diuisus haud procul ab eo loco, quo sini-
25 stram Centauri ungulam tetigit, in regionem inconspicuae
nobis partis obruitur; unde emersus infra Cetus per
corpus eius auersique ceruicem ad caput atque inde ad
octauam partem Arietis redit. alter autem colurus, qui 833
etiam tropicus dicitur, ab octaua parte Cancrī <consurgit
30 ad sinistrum ex prioribus Vrsae pedem per ipsum pectus
eius ceruicemque; inde ad cardinem peruenit mundi, at-
que inde per clunes minoris Vrsae et inde per Draconem

B ad dehinc *R* || 1 argonem *b* || 5 antarticus *BR* || 12 de-
monstramus *bR* || 14 poterat *B'R* || 17 Deltotu *Grotius* del-
totos *BR* || 18 ei *B* || 20 artofylacos *BR* arctofylacos *b* ||
24 aut *B'R* || 25 regionem *R* regione *b* egioni *B* || 26 coe-
tum *BR* || 29 tropicos *B'R* || 31 at *D* (?) || 32 inde *b* bis *D*
et a manu recentiore in ras. in *B* ||

ad sinistram alam Cygni cernicemque perductus ultimum Sagittae spiculum et proxime rostrum Aquilae contingit, a qua ad octauam partem Capricorni> descendit. inde haud procul mersus in regionem inconspicuam infra Argo resurgit, cuius et gubernaculum et rectam puppim secans 5 ad octauam Cancris partem redit.

- 834 Duos iam superesse circulos dubium non habetur, quos quidem obliquos dici superius memoraui. quorum unus signifer non ut ceteri, quos linealiter feci, sed latissimus omnium conprobatur. quem cum in duodecim spatia 10 discernerem, singulis triginta partes non nescia rationis ascripsi. uerum eius latitudinem circuli tetendi in duodecim portiones, ut tantum spatii habeat latitudo, quantum longitudini duodecim partes adtribuunt. quod cur factum sit facile est loco eo, quo de sole loqui coepero, demonstrare, qui 15 per mediam circuli eiusdem lineam solus fertur. cuius circuli ambitum per duodecim signa admodum clara circumagi dubium non habetur. nam galaxias non magis ratione quam oculis adprobatur. cuius ultra regulam et plerumque deficiens latitudo a Cassiopeae astro in Scorpionis 20 aculeum longitudine compensatur. superest circulus solus finitor, qui ex eo, quod semper surgentis demerantisque mundi diuersitatibus uariatur, certum astrorum ordinem non poterit retinere.
- 836
- 837 Iam nunc inter circulos uniuersos quid interstitii uel 25 spatii intercapedo naturalis inniserit aequum explicare. nam inter septentrionalem circulum, quem in spatia octo resecavi, et inter solstitialem interpatet tantundem, quantum interest inter octo et sex. nam idem interiectus spatiis similibus continetur, in quo fit, ut circulus maior sit 30

1 ad p ac *BD* || cygni *B¹D* || 4 aut *B¹R* || argo resurgit *B* argonem surgit *b* argon consurgit *R* || 5 puppin *B¹R* || 13 tantum *b* tandem *BR* || 20 casiphaeae (*sed iphae in ras.*) *B* casiepie *b* casiepie *R* casiapia *r* || 21 longitudine interpolatus *Ellenheimumsterensis* latitudine *B* latitudinem *R* || circuli *b* || 22 finitur *R* orizon *add. b* || 23 uarietur *B¹R* || 24 poterat *B¹* || retineri *R* || 26 aequum *B* aequum *b* || 27 septentrionalem *R* ||

ab eodem interiectu pari spatio et eiusdem tertia portione.
 alia intercapedo inter solstitialem aequinoctialemque cir-
 culos minor est a superiore interiectu, quantum quattuor
 numeri ad sex. ab aequinoctiali ad brumalem similis.
 5 a brumali autem ad austrinum talis qualis illa, quae inter
 septentrionalem solstitialemque circulos interiecta, circu-
 lusque ipse austrinus tantum habet ad cardinem suum
 quantum septentrionalis ostendit.

Peracta iam spatiorum circulorumque breuiter ra- 838
 10 tione, sidera quae appellantur inerrantia percurramus.
 dubium enim non est triginta quinque signis omne splen-
 descere caelum, nisi forte uelit quis eorum gestamina so- 282 G
 ciare, licet animalium uocabulis censeantur. ut Capra,
 quae Heniocho superposita, aut Haedos qui eius humeris
 15 sustinentur, uel Serpentem quem Ophiuchus tenet, aut
 Pantheram quam Centaurus gestat, quae sidera uelut par-
 tes habendae sunt potiorum. haec igitur quinque et tri-
 ginta signa circuli interiacentis ambitu discernuntur. nam
 alia sunt aquilonia, alia austrina. a regione quippe zodiaci
 20 quae Septentriones uersus defixa sunt aquilonia perhiben-
 tur, interius autem numerantur austrina. Aquilonis igitur
 habent <partem utraque Septentrio, Draco qui inter
 utramque flexuosus inlabitur, Arcturus quem alii Booten
 appellant, Corona Ariadnes, Nixusque quem alii Engonasiu
 25 dicunt, Lyra Cygnus Cepheus Cassiopeia Perseus Deltoton
 Heniochus Andromeda Pegasus Ophiuchus Delphinus>
 Aquila Sagitta. austrina autem haec sunt: Hydrus Crater
 Coruus Procyon Orion Canicula Lepus Eridanus qui ab
 Orionis pede defluit, Cetus, Centaurus, nauis Argo, Piscis

4 brumalen *B¹R* || 10 sidera *scripsi* cetera *BR* || 11 du-
 bio *B¹R* || *ad* quinque *add.* † III *b* || 12 quisque *BR* || 13 *post*
capra add. est *b* || 14 eniocho *BR* || edos *R* || 15 ofiucus
BR || 16 pantheram *B* || 19 a *om.* *B¹R¹* *deleuit* rursus *b* ||
 zodiaci *B¹R* || 20 defixa *scripsi* (*cf. p. 310, 17*) depicta *BR* ||
 aquilonalia *b* || 23 arturus *BR* || 24 nixusque *b* nixosque
BD || engonesin *D* || 25 cygnus *B¹D* || casiopeia (*iephia*
in ras. add. b) *B* casiopeia *D* || 26 eniocus *BD* || ofiucus *BD* ||
 delphinus *BD* || 27 ydrus *BR* || 28 procyon *B* procion *b*
 proon *R* || 29 defluxit *R* defluit *r* diffluit *B* || caetus *B*

austrinus, Caelulum Ara. nam et aquam, quae ex cratere Aquarii fluit, melius partem signi credimus, et stellam, quam quidam Canopon, quidam Ptolemaeum appellant, quae superioribus inconspicua in confinio Alexandriae incipit apparere, ut partem Eridani fluminis aestimabo. 5

839 haec discernit Zodiacus, qui quidem aequales duodecim signorum integrat portiones sed undecim habet signa. Scorpius enim tam suum spatium corpore quam chelis occupat Librae, cuius superiorem partem pedes Virginis occupant, maiorem uero Scorpius; denique Chelas — quam 10 Libram dicimus — quidam dixere Graii. horum ergo signorum duodecim nomina, quod uulgo nota sunt, praetermitto.

840 Intellego ordinis hoc fuisse, ut quo circulo spatium quae signa sint demonstrarem. sed et magnam partem 15
283 G astrutionis exquirat contra propositum breuitatis, et quod mediatenus tertiae parte quaedam signa defixa diuersis circulis sua membra discerpant, hanc obscuram caliginem derelinquo. quippe, ut cetera transeamus, manus interior Arcturi intra septentrionalem circulum ponitur relicumque 20 corpus parti alteri deputatur, Cephei corpus mediatenus [septentrionali] thorace partito diuersis circulis adtribuitur. Nixus uero sinistro pede septentrionalis Draconis uerticem calcans, capite solstitialem circulum ascendit, unum brachium Lyrae, alterum dans Coronae; et alia 25 huius modi non minus insauia quam morosa.

841 Illud potius attendendum quibus surgentibus signis

coetus R || 1 ad caelulum add. turibulum b sed cf. Scaliger ad Manilium p. 411 ed. 1600 || aqua B || 2 aquari B¹ aqua R || 3 ptolomeon BR || 5 eridari B¹R || 6 zoziacus B¹R || aequalis R || 7 ha**bet B || 8 scorpius (u scripsit b) B || caelis B¹ || 9 occupant BR at occupant add. b || 10 scurpius R || heleas B¹ || 11 s. dicimus post libram add. b om. R || grauiorum ergo B¹R¹ || 14 intelligo bR || 15 sunt b || 16 exquirat BR acquirit b || 17 defixa Bondami codex (Bond. narr. lectt. p. 59) defixis BR || 18 discrepant b || 19 arturus BR || 21 cefeï BR || 22 septentrionali del. Grotius || torace R toraca B toracae b || post partito add. cetero toto b || 24 capitem B¹R || ascendit BR ostendit b ||

quae ortum faciant occidentae. nam oriente Cancro occi-
 dit Coronae Ariadnes et austrini Piscis pars dimidia,
 Ophiuchus a pedibus usqueumeros, Serpensque quem de-
 tinet praeter fauces caputque totum, Bootis etiam medie-
 5 tas; oriuntur uero Orion totus Eridanique principium et
 in lingua Caniculae lucida stella. cum autem Leo oritur,
 Coronae reliqua conteguntur, austrinusque Piscis et
 Ophiuchi Serpentis Bootisque partes, itemque Aquila, Ni-
 xique pars dextra; oriuntur uero Hydri caput, Lepus et
 10 Procyon, Caniculaeque pars prima. oriente autem Virgine
 occidunt Lyra Delphinus et Sagitta, Cygnique pars prior
 Eridanique pars ultima et caput ceruixque Pegasi; oriun-
 tur autem Hydri pars prior usque ad Craterem, Canicula-
 que tota et naus Argonis puppis. Libra surgente occi- 842
 15 dunt Pegasi et Cygni reliquae portiones Andromedaeque
 caput Cepheique umeri, Cetus, et flexus fluminis Eridani;
 oriuntur Coronae medietas, Nixi dexter pes, et Bootes et
 Hydri reliquum praeter ultimam caudam Centaurique
 pars, quae in equi speciem figuratur. Scorpione autem 284 G
 20 nascente occidunt Andromedae pars reliqua, item Cephei
 pars, quae extra septentrionalem circulum posita, et Cas-
 siepeae et Orionis pars. eodem tempore oriuntur Ariadnes
 Corona tota <et caput Ophiuchi, Nixique corpus omne
 praeter sinistram manum, Hydri cauda ultima, et Centau-
 25 rus totus praeter priores pedes. Sagittario nascente mer-
 gitur Orion et Canicula et Heniochi pedes, oriuntur uero
 totus Ophiuchus et Nixi sinistra manus et Lyra et Cephei

1 occidentaeque *B¹R* || occidit coronae *Bondami* 'excerpta'
 occidunt corona *BR* || 2 et *B* cet *R* || 3 ofiucus *BR* || hume-
 ros *B* || 5 principio *R* principia *r* || 7 reliquiae *B* || 8 offuci
BR || 9 ydri *BR* || 10 procion *R* proquion *B* prochion *corr.*
ex prochiron *b* || *ad* autem *add.* *h* uero *b* || 11 delphinus *BR* ||
 cygnique *b* || prior *b* potior *BR* || 13 ydri *BR* || crateram
R || 15 cygni *b* || 16 cefeique *BR* || humeri *b* || coetus *R* ||
 17 autem *post* oriuntur *add.* *b* || 18 ydri *BR* || relicum *B* ||
 20 cefei *BR* || 21 pars *om.* *B¹* || cassepia *R* cassiapia *r* casi-
 ephia *B* (siephia *in ras.* *add.* *b*) || 23 enioci *BD* ophiuci *b* ||
 24 ydri *BD* || 26 enioci *B* eniochi *bD* || 27 ofiucus *BD* ||
 nisi *D¹* || lira *D* || cefei *B* ||

- 843 caput umerique et Centauri priores pedes. Capricorno
 oriente occidunt Heniochus totus et eius Capra Haedique,
 Persei pars sinistra, et Argonis > puppis et Procyon; in
 uicem oriuntur Cygnus et Aquila et Sagitta, et Altarium.
 Aquario oriente occidunt Centauri pars equina, Hydri ca- 5
 put; oritur et equus Pegasus. Piscibus ortis occidunt Hy-
 drus totus et Centauri pars reliqua et Crater; praeterea
 oriuntur Andromedae pars dextra et Piscis austrinus.
 Arietis signo surgente occidunt pedes Centauri et Altarium,
 oriuntur uero Andromedae sinistra pars et Persei caput 10
 usque ad aluum et Deltoton. signo Tauri oriente occi-
 dunt Bootis pedes, Ophiuchus a pedibus ad genua usque;
 oriuntur autem Ceti pars reliqua et sinister Orionis pes.
 Geminis orientibus occidit Serpentarius usque ad geni-
 cula; oriuntur uero Fluuius Cetus Orion. 15
- 844 Temporum quoque ipsorum, quibus oriuntur aut
 occidunt, habenda distantia est. nam quae transversa
 oriuntur et recta occidunt, celeriores ortus habent quam
 occasus; contra autem quae recta oriuntur et transversa
 285 G conduntur, tardius oriuntur quam occidunt. nam Canceri 20
 signum recte oritur inclinatumque mersatur, licet hoc in
 Capricorno parua inflexione curuetur: oritur duabus horis
 et duodecima parte horae, et hora occidit ac deinceps; mi-
 nima in isto distantia est. Leo autem oritur duabus horis
 et tertia parte horae, occidit uero hora semis et sexta 25
 parte horae. Virgo oritur horis duabus et dimidia et sexta

1 humerique *b* || 2 eniocus *BD* eniochus *b* || aedique *D*
 di * *B* edique *b* || 3 argus *B¹* || et *ante* puppis *add. br* ||
 prochyon *b* || 4 cygnus *b* || 5 ydri *BR* || 6 ad ortis *add. †*
 orientibus *b* || ydrus *BR* || 7 cratera *b* || 11 album *B¹* ||
 12 ofiucus *BD* || 13 caeti *B* coeti *R* || 14 geminis orientibus
 — fluuius (*heridanus supra add.*) coetus (*sic*) orion *om. B¹RD* ||
 17 abenda *B¹R* || distantia *B¹R* || quae *om. R* || 18 recto
B¹R || 22 capricornu *R* || oritur decima *B* oritur duodecima
R oritur et duobus horis duodecima *r* oritur duabus horis
 et duodecima *b* || 23 orae *B¹R* || ora *B¹* || deinceps *R* ||
 24 est *om. B¹R* || oris *BR* || 25 orae *B* || accipit *R* || ora *B* ||
 26 horae *om. B* || oris *B* ||

parte horae, similiterque Libra, occiduntque hora et tertia parte. at Scorpius diminuit ortum et auget occasum. oritur enim horis duabus et tertia parte, occidit hora semis et sexta parte horae. at Sagittarius oritur horis duabus et duodecima parte horae, occidit hora et deunce horae. at in uicem quae transuersa oriuntur et recta occidunt, breuiores ortus occupant quam occasus. denique ex his est signum Capricorni, quod oritur hora et deunce, occidit duabus horis et duodecima parte horae. Aquarii uero proximum signum oritur hora et dimidia et sexta parte horae, occidit horis duabus et tertia parte horae. sequens Piscium signum oritur hora et tertia parte horae, occidit duabus horis et dimidia et sexta parte horae. eandem mensuram Aries utriusque temporis seruat. Taurus oritur hora et dimidia et sexta parte horae, occidit duabus horis et tertia parte horae. at Gemini oriuntur hora et deunce, occidunt duabus horis et duodecima parte horae.

Haec est inaequalitas, quae dierum spatia noctiumque discriminat. nam cum Solis lumen eorum signorum principium, quae tardius oriuntur, ingreditur, dum sequentia signa nascuntur, diei prolixitas procreatur; ubi uero haec intrarit, quae cito orta tardius demersantur, diebus exiguis noctes efficit grandiores. denique haec ratio et illis respondet, qui uelut miram efficiunt quaestionem talia proponentes: si spatiis aequalibus signa omnia percensentur ac necesse est diebus noctibusque cunctis sena signa supra terras esse, omnes dies noctesque pares esse debuerunt. sena autem signa superstare non dubium est totidemque delitescere, dies quoque noctesque uariari diuersitatibus spatiorum. <nam solstitialis dies habet ae-

1 orae *BR* || ora *BR* quod notare desinam || 2 augit *B¹R* || 4 ex sexta *R* || 5 occidet *B¹R* || dehunce *B* || 7 is *B¹* || 9 XII *R* || aquari *B¹R* || 11 sequens o *B* sequens *b* sed quaeso *R* sequens *r* || et *om.* *B¹R* || 14 taurus oritur — 16 et tertia parte horae *om.* *B¹R¹* || 16 dehunce *B* || 17 duobus *R* || horae *om.* *B¹R* || 18 ad haec est inaequalitas *add.* quā ratione dies accrescunt noctesque breniantur *B^m* || 21 procuratur *B¹R¹* || 22 intra** *B* intrarit *b* intraret *R* ||

quinoctialis mensurae horas XIII et sextantem, brumalis
 uero horas nouem et dimidiam ac tertiam portionem, ui-
 cissim brumales noctes solstitialis diei temporibus porri-
 guntur, cuius lucis tempora suscipit nox aestiua. in tanta
 uarietate diuersitateque temporum illud profecto colligi- 5
 847 tur signa aequalia non habenda. cui conclusioni et rerum
 ueritas et nostra regula refragatur. multiplici enim cle-
 psydrarum adpositione monstratum omnia signa paria spa-
 tia continere. cum enim diuersa tempora in ortu habeant
 atque occasu, tamen si omnium ortus occasusque compen- 10
 ses, uidebis ad plenum conlata mensuris aequalibus re-
 848 spondere. uerum hac quaestione consummata alia subti-
 lior de spatiis imparibus obiectatur. dicunt enim: si spatia
 signorum aequalia sint aut Sol tardiore cursu quaedam
 signa transcurrit, aut [in] dierum ratio diuersitate men- 15
 titur. sed constat Solem Geminorum signum triginta et
 duobus diebus excurrere, Sagittarii autem XXVIII, cete-
 risque signis aut adici aut detrabi aliquas portiones; quod
 profecto non fieret, si aut Sol aequali cursu ferretur aut
 signa spatiis paribus tenderentur; Sol autem eadem ac 20
 849 perpetua celeritate festinat; relinquitur ut signis spatio-
 rum aequalitas denegetur. sed hunc quoque errorem
 opinio inueterata composuit, quam omnes hactenus credi-
 dere, quem ad modum ipsi mundo sphaeraeque postremae
 centron est terra, ita et solaris circuli eandem centron 25
 287 G esse, quod omnino falsum esse non dubium est. nam ut
 diuersa spatia sunt caelestis ambitus circuliue medialis,
 ita et diuersis centrorum signis punctisque torquentur,
 quo fit, ut terra solaris circuli centron non sit sed eccen-

9 tempora om. B¹R || 12 summata corr. ut uidetur in sum-
 mota B consummata br summota R || 13 ante si add. et r ||
 15 in om. Ettenheimünsterensis interpolatus || 17 sagittari
 B¹R || 19 perfecto R || 21 post relinquitur add. et del. ergo b ||
 22 hunc quoque errorem add. r et in ras. b hanc nem R ||
 23 actenus B¹R || 24 mundus R || sphaeraeque R sp (corr. ex f) e-
 raeque B || 27 in ras. aequistantibus b caelestis ambitus R
 et supra add. a b || 29 eccentron B eccentros b haeccentros R
 terra add. br ||

tros habeatur. per uices enim propinquitates descensus-
 que ad terras solaris orbita cursusque submittit itemque
 pro signorum condicionibus sublimatur, et cum medietate
 linearem in latitudinem zodiaci Sol libratus excurrat,
 5 orbem tamen Solis obliquitas meatus aut inprimit aut ex-
 tollit. quis enim dubitet Cancrum Geminosque uerbi gra-
 tia in mundi ardua sublimari rursumque Sagittarium Ca-
 pricornum pererratis deflexibus infirmari? quod cum ipse
 zodiacus signaque caelo cohaerentia tantundem a terris
 10 undique secus interstitii detineant, solaris tamen circulus,
 qui subtermeat, aut euehitur aut descendit. hinc uenit.
 ut a Sole signa cum uariis transcurri diuersitatibus ui-
 deantur.

Transcursa ratio est signorum caelestium atque etiam 850
 15 circulorum; nunc planetarum orbis edisseram, quos qui-
 dem non ab erroribus suis — nam isdem Solis rationibus
 commeantes nihil licere patiuntur erroris — sed quia di-
 uersa uarietas mortalibus caligines intentionis offundit,
 non planetas sed planontas, sic ut ratio asserit, memorabo,
 20 licet eos propriis nominibus insignitos etiam aliis nomini-
 bus appellarint. nam Saturnum Phaenona dicunt Iouem 851
 que Phaethonta, Pyroenta Martem, Venerem Phosphoron,
 Mercurium Stilbonta nominarunt; Soli uero Lunaeque di-
 uersitas gentium innumera uocabula sociauit. horum igi-
 25 tur septem illa eo maxime cum fixis sideribus habenda
 distantia, quod illa caeli tantum modo cursibus commo-
 uentur propria statione seruata, <hi uero tam mundanis

1 discensosque *B¹R¹* || 3 per *B¹R¹* || conditionibus *bR* ||
 4 linearum *br* || zodiaci *B¹R* || 6 uerbi *et in ras.* gratia *add.*
b q̄v̄v̄ (*h. e. ueluti cf. not. lat. Momms. 281, 3 et 314, 2*) *R* ||
 7 capricornum et *r* || 8 pererratis *R* perarratis *r* pererratis *in*
ras. *b supra add.* transcurtis *b* || infirmari *B¹* || 10 inter****
B ransitii *add.* *b* ersticii *supra add.* *b* || 11 euehitur *B* uehitur
R || euenit *b* || 12 diero *B* uariis *bR* || 15 disseram *bR* ||
 quas *R et ut uid.* *B¹* || 16 idem *in ras.* *R* hisdem *b* || 17 errori-
 bus *BR corr. p* || 19 sicut ratio *scripsi* strator *R* sič orator *r*
 sicut *B in ras.* oratus *add.* *b* || 21 phenonam *Rb* plenonam *ut*
uid. *B* || 22 phaetontam *BR* || pyroin *BR* || 25 confixis *B* ||
 26 distantia est *b* || 27 seruata *scripsi* ornata *BD* || hii *B* ||

raptibus auferuntur quam propriis cursibus commouentur.
 352 nam quantum eos retulit diei noctisque rotatio, tantum
 nituntur diuersis compensare temporibus, id est aut mense
 238 *G* ut Luna, aut anno ut Sol, aut triginta annis ut Saturnus,
 et ceteris temporibus adtributis pro spatiorum quae cir- 5
 353 cumeunt latitudine > aut breuitate. quae cuncta sidera
 licet in ortum pergere uideantur, non tamen aduersum
 mundum rigido motu sed obliquo per zodiaci defixa moli-
 untur. alioquin ex contrario partium suarum motu mun-
 dus stare non posset. denique etiam Peripateticorum 10
 dogma contendit non aduersum mundum haec sidera pro-
 moueri sed celeritate mundi, quam sequi non potuerunt,
 praeteriri. quod quidem etiam ut uerum sit, meis non
 poterit rationibus obuiare. siue enim Saturnus nimia cum
 mundo celeritate concertans uix exiguis cursibus supera- 15
 tur, ac Luna, quod tardius incedat, intra tricesimum diem
 a mundi parte eadem praeteritur; siue contra mundum
 nitentibus ideo celerior quia breuiore ambitu orbem cir-
 cuit Luna, tardiusque Saturnus propter latitudinem orbis
 effusi; utrum uelis, meis regulis non obsistit, si quidem 20
 354 suis motus istorum rationibus dispensatur. quibus tamen
 septem sideribus unus est communis motus, quod omnes
 ortum petunt. alius quod temporum omnes diuersitatibus
 atque accidentibus uariantur. nam ex his quinque sidera
 stationes recursusque patiuntur, Sol uero Lunaque cursu 25
 continuo rapiuntur. item haec lumina uicibus obscuran-
 tium occultantur, quinque uero sidera nesciunt obum-
 brari. tria item ex his cum Sole Lunaque orbem terrae
 circumeunt, Venus uero ac Mercurius non ambiunt
 terram. 30
 355 Licet generaliter sciendum cunctis orbibus planeta-

2 ratatio *d* || 4 aut luna *B*¹ || 5 circumagunt *b* || 10 pe-
 riphatheticorum *BR* || 11 docma *B* || 12 potuerunt *R* pote-
 runt *B* poterant *b* || 21 dispensatur *b* depensatur *BR* dis-
 pensantur *r* || 25 stationes *b* stationibus *B* stationis *R* ||
 26 obscurantium *corr. in* obscurantur *B* .i. occultantur *add.*
b || 27 sydera *B* || 28 item *BR* igitur *r* ||

rum eccetron esse tellurem, hoc est non tenere medium
 circulorum, quoniam mundi centron esse non dubium, et
 illud generale septem omnibus aduertendum, quod cum
 mundus eiusdem ductus rotatione unimoda torqueatur,
 5 planetae cotidie tam loca quam diuersitates arripiant cir-
 culorum. nam ex his nullum sidus ex eo loco unde pridie 289 G
 ortum est eleuatur. quod si est, dubium non est centum 856
 octoginta tres circulos habere Solem, per quos aut ab sol-
 stitio in brumam redit, aut ab eadem in solstitialem lineam
 10 subleuatur. per easdem quippe mutationes com meat cir-
 culorum. sed cum Sol praedictum numerum habeat, Mars
 duplos circulos facit, Iouis stella duodecies exercet, octies
 uicies cumulatur Saturnus eos circulos qui paralleli etiam
 dicti sunt circumcurrens; qui motus omnium cum mundo
 15 proueniunt, et terras orbitibus occasibusque circumeunt.
 nam Venus Mercuriusque licet ortus occasusque cotidia- 857
 nos ostendant, tamen eorum circuli terras omnino non
 ambiunt, sed circa Solem laxiore ambitu circulantur. de-
 nique circulorum suorum centron in Sole constituunt, ita
 20 ut supra ipsum aliquando, infra plerumque propinquiores
 terris ferantur, a quo quidem uno signo et parte dimidia
 Venus disparatur. sed cum supra Solem sunt, propinquior
 est terris Mercurius, cum infra Solem, Venus utpote quae
 orbe uastiore diffusioeque curuetur. nam Luna quae 858
 25 propinquior terris est, per quos feratur amfractus infe-
 rius memorabo. post cuius orbem alii Mercurium Vene-
 remque, alii ipsius circulum Solis esse concertant; <deinde

1 eccetron *R* || 2 quē *B* quē *b* quē ^{od} *R* || cetron *R* ||
 post dubium add. est *b* || 4 ratione *R*¹ || 5 post loca add.
 alia *b* || arripiunt *b* || 8 et tres *R* || 9 in *BR* ad *b* || 12 ex-
 exercet *Ettenheimuensterensis* excrecere *BR* || 13 uices *R* || cu-
 mulatus *R* || ad eos add. at hos *b* || 15 in ante orbitibus add. *b* ||
 19 de Copernico cf. Delambre hist. de l'Astronomie I p. 512 et
 Koppius || 20 intra *B* || 22 uenus *bR* mercurius *B* || dispe-
 ratur *R* || propinquior est terris *B* propinquior ei est *b* pro-
 pinquiores terris *R* || 23 intra *BR* || utpute *R* || que *R*
 quia *r* || 24 uastiore *Koppius* castiore *BR* || 25 inferius scripsi
 interius *BR* ||

Martis Iouis ac Saturni, quos omnes ut suis amplitudinibus metiamur, quod non facile astrologi uoluere, ab uno geometriae concesso assertio est inchoanda, quod et ipsa suggerit in praesenti et ab Eratosthene Archimedeque persuasum, in circuitu terrae esse CCCCVI milia stadiorum 5 et decem stadia; ita ut ab hoc ergo indubitatis rationibus> adprobetur, Lunae circulum centies esse maiorem, qui quidem circulus ipsa Luna sexcenties potior inuenitur. 859 quae duo ex defectibus Solis assiduis, quantum umbrae Luna subiecta reddiderit et ipsius umbrae conlatione cum 10 290 G ipso Lunae corpore uera dimensione monstrantur. quae nisi morosa sint, quem ad modum dimensa sim demonstrabo. crebro in climate Diameroës proueniens Solis defectus eiusdem ex omni parte totum obumbravit orbem, sed propinquo climati, id est Diarrhodu, portio obscurat 15 tionis apparuit, in climate uero Diaborysthenis nulla obistente parte Sol totus eluxit. unde quoniam clima Diarrhodu quot stadia contineat manifestum est, repperi duodeuicesimam partem terrae umbram quam Luna fecerat continere. sed quoniam maius corpus est, quo umbra me- 20 taliter iacitur, quam ipsa umbra, ex climatibus, quibus pro parte Sol obscurabatur dextra laeuaque, conpertum triplo maiorem esse ipsam Lunam umbra sua. ergo collectum est Lunam sexies minorem orbe terrae praedictis 860 rationibus inueniri. Luna autem minor est orbe suo sexcenties. quod clepsydris intellegi potest. duobus enim

4 eratostene *BD* || 6 ergo *om. R* || 6 post maiorem *add. et del. tellure b* || quiq. idem *R* || 8 sescenties *B¹* || 9 ex *D* et *BR* || 11 demensione *B¹R* || 12 sunt *B¹R* || 13 climmate *B¹R* || 15 climate *b* climmati *R* || diarodu *BR* || climmate *Br* || 16 diaborystenis *R* diaboristenus *B* diaboristenes *b* || 17 climma *BR* || dyarodu *B* diarodu *R* || 18 quod *R* || repperiri *B¹R* repperitur *r* || 21 climmatibus *B* climmantibus *b* || 25 sescenties *B¹* || 26 post quod *add. si b* || post clepsydris *add. intelligi potest* — p. 319, 17 corporis lunae in marg. eiusdem quo *B saec. manus ita ut ego textum reliqui: ceterum marginis particula resecta aliquot uocabulis paucae litt. desunt, sed BR post clepsydris ita pergunt fusile inponas (ponas B) atque (ea in ras. add. B) emersa (prior e in ras. in B, in eodem*

uasis aeneis fusilibus positis unum inferius uacuum, aliud
superius aqua plenum pone. obserua autem Lunae ortum,
et stellam fixam simul cum ea orientem. et cum coeperit
corpus Lunae ex superiore parte supra terras apparere,
5 cito superioris uasis aquae uidelicet pleni centron aperi,
ut simul cum incipiente Luna oriri aqua fluere in uas in-
ferius incipiat, et donec totum corpus appareat fluat. cum
autem tota supra terras apparuerit Luna, statim primum
uas in quod aqua fluxit subtrahe, et aliud apponas in quod
10 aqua fluat, donec nocte alia renascatur illa stella, quae in
priore nocte cum Luna oriebatur, et cum illa orta fuerit,
superius uas unde aqua fluxerat tollas. deinde metire
totam aquam, quae in spatio XXIII horarum fluxerat, ad
mensuram illam primam, quae cum corpore Lunae prius
15 in primum uas fluxit et inuenies sexcenties aquam exere-
scere, quod in Lunae circulo fieri non dubium est, id est
sexcenties superare spatium corporis Lunae: uides luna- 291 G
rem circulum centies maiorem esse tellure.

Quo monstrato alios circulos uideamus. sed quis du- 861
20 bitet solarem circulum duodecies quam Lunae esse maio-
rem, cum quod illa mense, ille duodecim currat? Martis
uero circulus uicies quater potior inuenitur, Iouis centies
et quadragies quater, Saturni trecenties tricies et sexies.
unde si numerus interiectionibus supputetur, et quot sta-
25 dia Saturni circulus habeat, et quota eius portio omnis

uocabulo s corr. in n b) omni subtrahas primum et aliud
uas apponas (*corr. ex opponas B*) donec nocte alia renasca-
tur adiecto ad circuli spatia & quod excurrit partibus et
(*et in ras. in B*) ipso item lunae corpore $\overline{qm}$ de circulo hoc
quoque $\overline{ee}$ non dubium est inuenies sexcenties (sescenties B^1)
aquam exerescere unde colligas (aquam — colligas *om. R*)
circulum (circulus R) eius (maior luna *supra add. b*) uides
lunarem circulum centies maiorem esse tellure (tellurem B^1)
quo monstrato $BR \parallel 6$ infer $B^m \parallel 7$ cor $B^m \parallel$ toto $B^m \parallel$
9 subtrahe *scripsi* subtrahi $B^m \parallel 12$ uas in *resecta folii parte*
legebatur $\parallel 13$ to $B^m \parallel XXII$ (*alia resecta*) $B^m \parallel 21$ illam esse
 $R \parallel 22$ potius $B^1R \parallel 23$ quadrages $B^1R \parallel CCCXXX$ et $BR \parallel$
sexties $B^1 \parallel 24$ interiectionibus *Ettenheimuensterensis* inten-
tionibus $BR \parallel$ quod $B^1R \parallel$

terra sit, inuenitur stadiat †DLVI et passus XIII. nam si centies Lunae circulus maior est terra, Lunae autem circulo trecenties tricies sexies maior Saturni, maior est igitur Saturni circulus omni terra tricesies ter milies et sexcenties.

5

862 Nunc iam Lunae meatum, quae terrae propinquior est, uideamus. quam quidem menstruum habere lumen physicorum assertionem persuasum et [cum quod sit] semper pleni orbis esse non dubium est. nam si ab illa sola parte qua se subicit Soli, omni hemisphaerio conlustratur, 10 etiam cum nobis tricesima nullum lumen ostendit superne, qua Solem spectat pleno lumine relucescit; denique cum discedens a Sole a latere eum coeperit intueri, pro parte etiam inferius lumen acquirit, donec e regione posita ab 863 hac parte qua nobis est uisibilis conlustretur. circuit enim 15 eius globum undique secus Solis nitor, et ei parti, quam totam tunc aspicit, lumen indulget, cuius luminis radii in terras quoque luculentiores perueniunt, ut si quis ex speculo lumine repercusso effigiem lucis <excipiat. quae quidem Luna cum eum in orientis partibus comprehenderit, 20 864 obscuratur, et cum in occasu deseruerit, lucescit. cuius 292 G primi luminis effigies quibusdam uelut cornibus circulata $\mu\eta\nu\omega\epsilon\acute{\iota}\delta\eta\varsigma$ dicitur, cum uero XC partibus a sole discedens orbem eius mediatenus idem radius luminarit, $\delta\acute{\iota}\alpha\tau\omicron\mu\omicron\varsigma$ perhibetur; sed praedictis > partibus cum alias quadra- 25 ginta quinque adiecerit, $\acute{\alpha}\mu\phi\acute{\iota}\kappa\upsilon\rho\tau\omicron\varsigma$ perhibetur id est maior dimidia, minor plena; cum uero centum octoginta partibus a sole discesserit contrario posita totam partem

1 stadia DLVI & passus XIII om. BR add. b 'vielleicht war 6,048000000 geschrieben: VI. IIL. milia stadiorum (.... Plin. VI 23, 24).... et pars (statt des vorhergehenden portio) XXXIII. DC' Böttgerus p. 618 || 2 circulos R || 3 CCCXXX sexies BR || 4 XXXIII milies et sexcenties BR || 8 et scripsi est BR || cum quod sit deteni || 9 illa sola b illo BR || 10 hemispherio BR hemispherio b || 15 quo B¹ || 18 lucubrandiore B lucubrantiores b lucubrandiores R lugubrandiores r || ex B: om. R a r || 21 eum ante lucescit add. b || 23 menoides BD monoides bd || 24 illuminarit D || diatomos B diatomus D || 26 amphicyrtos BR amphicyretos b ||

quam terris opponit inluminat, πανcéληνος perhibetur;
 ac dehinc deficiens seruat cum praedictis partibus nomina
 memorata. quae quidem tredecim orbis sui partes die
 nocteque transcurrit, cum pro latitudine circulorum,
 5 quos obeunt, eodem interstitio Mars dimidiam, Iuppiter
 duodecimam unius partis, Saturnus uicesimam octauam
 unius portionis excurrat. uerum Luna circuit totum signi- 865
 ferum diebus uiginti septem et besse, sed Solem XXVIII
 diebus et media diei noctisque parte consequitur, quod
 10 ideo tardius prouenit, quia cum suum peregerit circulum,
 ex quo ipse Sol ab eodem loco, qui ei lumen dederat, ex-
 currit et in signo proximo aut etiam altero repperitur.
 nam si in Librae aut Scorpii aut Sagittarii ultima parte
 lumen acceperit, non eum in sequenti signo, sed in altero
 15 consequetur. haec enim tria signa aliquando transcurrit,
 quem ad modum his contraria plerumque bis inuenit. nam
 quoniam ibi Sol triginta diebus et in Geminis triginta duobus
 moratur, Luna, quae XXVIII diebus et dimidia parte eum
 consequitur, ibi utique poterit inuenire. uerum eadem 866
 20 Luna aliquando quattuordecim diebus, aliquando quin-
 decim, plerumque sedecim plenum perficit lumen, ita
 tamen, ut in eodem deponendo compenset. nam si decimo
 quarto die lumen inpleuerit, quindecim diebus amittit, ut
 dierum ratio integra concludatur. uerum eadem implet
 25 annum suum CCCLVIII diebus. nam duodecim eius coitus
 hoc numero peraguntur, sicque fit ut annus solaris die-
 bus undecim maior habeatur, quod intercalationum diuer-
 sitatibus compensatur.

De latitudinis partibus, per quas Luna com meat, edi- 867
 30 camus. nam in zodiaco duodecim esse latitudinis partes 293 G

1 ΠΑΝCΕΛΕΝΟC B ΠΑΝCΕΔΕΝΟC R || 2 cum *Ettenh.* tum
 BR || 7 excurrit b || 8 et z D i. bisse *add. d* et z R & ss in
ras. b || 9 de media *cf. ad p. 67, 9* || 11 excucurrit B¹ ||
 12 proxumo B¹ || 14. sequente B¹R || 16 is B in his b || con-
 traria BR contrariis his b || uenit b || 17 XXXII B || 18 ob-
 moratur r || XX nona R XX nono B XXVIII diebus b ||
 22 decimo quarto *Koppius* XIII BR || 29 comeat BR ||

superius intimaui, per quas diuersis modis sidera spatiantur. nam alia per tres partes, alia per quattuor, alia per quinque, alia per octo, quaedam per omnes duodecim deferuntur. Sol enim in nullam excedens partem in medio libramento fertur absque ipso Librae confinio. nam ibi 5
se in austrum aquilonemue deflectit ad dimidium fere momentum. Luna autem per omnes duodecim currens nunc in aquilonem prouchitur, nunc in austrum deueniens infimatur, utrimque momentis excurrentes, sic ut Hipparchus
868 quoque consentit. denique obliquitati eius uocabulum 10
constitutum, ut fere ἑλικοειδής dicatur, ita tamen ut descendens ascendensque ipsam solarem lineam, quam mediam inter senas utriusque lateris partes esse monstraui, aut acutis aut spatiosis angulis secet, nec possit tamen ad idem, hoc est ita ut est posita, eodem mense eadem parte 15
sic ad Solem reuerti eadem latitudinis portione, nisi mense ducentesimo tricesimo quinto hoc est anno undeuicesimo. nam ut sub eadem die isdemque propinquitatibus siderum inerrantium ad idem redeat, faciunt anni quinquaginta quinque; ut uerum etiam planetarum isdem rationibus 20
sub eadem specie <contingat, anni magni prolixitas spectanda. uerum eadem Luna cum secans solarem lineam
869 in aquilonem scandit, uocatur ὕψος ὑψουμένη, cum ab aquilone ad solarem lineam redit dicitur ὕψος ταπεινουμένη, cum a solari in austrum> descendit ταπείνωμα ταπεινουμένη, cum deinde rediens ad Solem resurgit τα- 25

1 sydera *BR* || 2 alia per quinque *om. B* || 3 differuntur *B¹R* || 6 aut ante in *add. B* || 9 ipparcus *BR* || 11 beliquoides *B* helicoides *bR* || descendens *B¹R* || 13 litteris *R* || 17 CCXXXV *BR* || XVIII *BR* || 18 dieque hisdem *B¹R¹* || proprietatibus *b* || 19 redeant *B¹R* || ad LV *add. XXXII r* || 20 radiationibus *R¹* || 21 contingant *B¹* || ΥΠCOC *deleta priore C B om. D* || ΥΠOMENH *B* ΥΨΩΜΕΝΗ *D* || 24 reddit *D* || ΥΨΩC *D* ΥΠOC *B* || ΤΑΠΙΝΟΜΕΝΗ *BD* || 25 post descendit *add. dicitur r* || ταπείνωμα *Salmasius exerc. Plin. p. 530 ed. 1689* ΤΑΠΙΝΟΜΑ *B* ΤΑΠΙΝOC *b* ΤΑΡΙΝOC¹Α *R* ταπεινός uel ταπεινώC *Grotius* || ΤΑΠΝΟΥΜΗΝΗ *B* ΤΑΠΙΝΟΜΗΝΗ *b* ΥΨΟΥC¹ΕΝΗ *R* || 26 post resurgit *add. dicitur r* ||

πείνωμα ὑψουμένη. sed idem ascensus descensusque
 faciunt utriusque luminis obscurationem. nam cum Luna
 scandens descendensue in solarem lineam inciderit, si tri-
 cesima est, hoc est omni corpore subiecta Soli, obscura-
 5 tionem Solis terris facit: suo enim corpore subter se po-
 sitis obscurat, aliis partibus terrae Sole qua non tegitur
 relucente. quam obscurationem eadem non cunctis men- 294 G
 sibus facit, quia non semper tricesima in eadem solari linea
 repperitur, sed aut sursum aut deorsum posita obstare ne
 10 possit transmittit. item Lunae defectus fit, cum in con- 870
 trario Luna posita, hoc est decima quinta, in eadem linea
 Solis umbra terrae metaliter infusatur. nam Sol umbram
 terrae in suam lineam mittit, quam si Lunae corpus intra-
 rit, quoniam uidere lumen Solis terra obstante non poterit,
 15 luminis soliti ademptione furuescit. alias cum in supe-
 riore aut inferiore latitudinis loco fuerit, pleni luminis
 effigie relucescit. denique ideo intra sextum mensem de- 871
 defectus non potuerunt iterari, quia aut decima quinta aut
 prima in eadem Solis linea per duodecim partium latitu-
 20 dinem spatiaur, deinde non poterit inueniri. unde si ab
 aquilone rediens ad Solem in latere proximo posita non
 obsistit, παράλλαξιν ἐν συνόδῳ facere perhibetur; quae
 si a latere septentrionis transcurrens coit nec obsistit, πα-
 ράλλαξιν ἐν βορείῳ συνόδῳ *facere* memoratur; si ab au-
 25 stroueniens nec obsistens lumen acceperit, παράλλαξιν ἐν

1 ΤΑΡΙΝΟΜΑ BR ΤΑΡΙΝΟC b || ΥΟΥΜΕΝΗ B ΥΠΟΜΕ-
 ΝΗ b ΥΥΟΥΜΕΝΗ R || discensusque R || 3 descendens BR
 ue descendens b descendensue r || 7 eadem p idem BR ||
 9 obstare posse B ut obstare ne possit b ut (om. R¹) obstare
 non possit R || 11 XV BR || 12 nam BR item r || 15 ad-
 emptione B¹ || feruescit B¹R || 17 VI B || 18 potuerunt B
 poterunt b potuerint R || XV B ma add. b || cuper R cum-
 per B || 21 proxumo B¹ || 22 ΠΑΡΑΛΛΑΖΙΝΕΝ (corr. in
 ΠΑΡΑΜΗΚΗΝΕΝ) CΥΝΟΔΩC B ΠΑΡΑΔΑΖΙΝΕΝCΥΝΟΔΩ
 R corr. Salm. || 23 nec B et bR || 24 ΠΑΡΑΛΛΑΖΙΝΕΝ
 (corr. in ΚΑΤΑΒΙΒΑΖΙΝΗ) ΒΟΠΙΟCΥΝΟΔΩ^C B ΠΑΡΑΔΑΔ-
 ΖΙΝΕΝΒΟΠΙΩCΥΝΟΔΩ R || facere add. Salm. || 25 ΠΑ-
 ΡΑΛΛΑΖΙΝΕΝ^M CΥΝΟΔΟΝΟΤΙΩ^N B ΠΑΡΑΔΑΔΑΖΙΝΕΝ CΥ-
 21*

κυνόδω νοτίω fecisse dicitur; si autem ad solarem circulum ueniens ab austro obstiterit Soli, ἀναβιβάζοντα κύνδεμον fecisse dicitur. hae species diuersitatesque Lunae superae mutabilitatis uarietate confundunt.

- 872 Nam Solem gemino diximus meare motu. quippe ab 5
 ortu aut cum mundo corripitur, aut ipse suum circulum
 contra mundum per obliqua distendit. uerum ex ea parte,
 qua cum mundo uoluitur, cottidie ortus sui lineam mutat,
 et quoniam omnes ductus per quos uoluitur circulos ap-
 pellamus, centum octoginta tres eosdem esse dubium non 10
 habetur. nam siue a Cancro descendat, per eosdem
 usque ad brumalem circulum currit, siue a bruma in sol-
 295 *G* stitium ueniat, per ipsos denuo reuoluitur, qui quidem
 secantes secundo zodiacum contrariis signis perpetuo line-
 antur. nam primus Arietis circulus primus est Librae, 15
 item secundus secundus, Arietis tricesimus tricesimus est
 Librae, item Tauri prior Scorpionis est primus. sic igitur
 trecentis sexaginta sex partibus fiunt centum octoginta
 tres circuli, quos omnes parallelos appellamus, et ex con-
 trario, ut dixi, signa isdem partibus secant. ergo hos 20
 circulos annuos trecentis sexaginta quinque diebus et
 quadrante diei peragit siue ad solstitialem circulum tendat
 873 siue exinde reuertatur. illud etiam non tacendum quod
 cum duo sint hemisphaeria, unum ab aequinoctiali circulo
 in septentrionem, aliud in austrum ab eodem aequinoctiali, 25
 tamen Sol diuersa utrumque <ratione transcurrat, cum ut
 dixi paria sint signa partis utriusque. uerum id quod ad
 solstitialem consurgit centum octoginta quinque diebus et

NOAONOTIΩ *R* || 2 anabiba ZONCYNÆECMON *B* anabiba-
 zon CYNÆECMON *R* corr. *Salm.* || 4 superae mutabilitatis *p*
 sui martalitas *BR* sui mortatis *b* sui martalis *r* || 5 solem
br sol quem *BR* || 11 descenderit *b* || 12 discurrit *b* ||
 brumma *B*¹ || solstitialem *b* || 15 librae item arietis (*hoc uoc.*
in ras.) tricesimus item tauri prior *B* librae item secundus
 secundus item arietis tricesimus tricesimus est librae item
 tauri prior *b* librae item secundus ac tricesimus item tauri
 prior *R* || 20 hisdem *BR* || *post* ergo *add.* bis *br* || 22 triente
 diei *B* corr. *p* quarta diei parte *b* XXX diei *R* || 24 ab *om.*
*B*¹*R* || circuli *B*¹*R* || 28 octoaginta *D* ||

quadrante diei noctisque, id autem quod ad brumalem deprimitur centum octoginta diebus peragitur. quod utique illa res facit, quod eccentron solis circulo dixi esse tellurem et in superiore hemisphaerio > altius tolli, in inferiore ad terrae confinia appropinquare. dubium autem non est citius transcurrere breuiorem sinum tardiusquē diffusum. uerum Sol, cum ad Cancrum ab aequinoctiali 874 parte conscendit, aestatem praestat hominibus, quos inter solstitialem septentrionalemque uiuere dubium non habetur; cum ab eodem Cancro in aequinoctialem Libram descendit, autumnum facit; cum uero ad brumalem lineam recedit, hiems habetur propterea quod calore dimoto torpor inuadit. rursum cum a Capricorno hiemali in aequinoctialem Arietem surgit, uernum tempus adridet. 15 exhinc denuo in Cancro aestas torrida renouatur. sed e contrario perferre omnia non dubitatur antipodas; quorum aestatem Capricornus facit, hiemem Cancer, Sol tenens aequinoctia utrique parti temperiem.

Iam illud superfluum puto noctium accessus defectus- 875 que memorare, cum pares pro rata sint aestiuis diebus hiemis noctes, et hiemalibus diebus noctes aestiuae, una- 296 G que aequinoctialis nox, quae bis anno contingit, par sit diei suo. nam cum ab aequinoctio uerno in Cancrum Sol meat, omnes dies maiores sunt noctibus suis. item ab autumnali aequinoctio usque ad brumam minores dies noctibus dilatatis.

Minimus autem anni dies brumalis est, qui habet 876 horas nouem; maximus solstitialis habet horas XIII licet hoc pro climatum rationibus uarietur. nam climata octo 30 sunt, sed proximum solstitiali Diameroës, deinde alterum Diasyenes, tertium Dialexandrias, quod ducitur per Cyre-

1 quadrante *bD* triente *B* || die *D* || 3 ecentron *b* || 4 hemisperio *D* || *post* tolli *uoc.* Solem *aegre* *caremus* || 5 appropinquare *R* || 11 autumnum *B* || 12 hiemps *r* || 17 hyemem *R* || 20 pro *B* per *R* || rata *Grotius* rota *BR* latae *b* || 26 dilatatis *rb* lateritis *R* lateratis *B* || 28 oras *B* || XIII *BR* XII *b* XVI *r* || 26 climata *BR* || 30 proximum *B¹* || diametoes *B¹R¹* || 31 di**alexandrias *B* dioalexandrias *R* ||

nas in Africam Carthagini ab austro adiacentem, quartum et medium ex omnibus Diarrhodu, quod per mediam Peloponnesum Siciliamque ductum ad ostium Baetis peruenit, quintum est Diarrhomes per Macedoniam et alteram partem per Gallias et Lusitaniam ad Tagum descendens, 5 deinde sextum per Hellespontum Thraciamque et confinem Germaniae Galliam, septimum Diaborysthenis per Ponticum mare et ab altera parte Germaniam Britanniamque praecidens, ultimum est ultra Maeotis paludes et infra Riphaeos montes. 10

877 Ergo secundum climata dies dicantur. Diameroës maximus dies habet aequinoctiales horas tredecim, minimus dies undecim; Diasyenes maximus dies horas habet quattuordecim, minimus decem. Dialexandrias maximus horarum XIII, minimus decem. Diarrhodu maximus horas 15 quattuordecim, minimus nouem. Diarrhomes maximus quindecim, minimus nouem; Diahellespontu maximus horas quindecim, minimus octo. Diaborysthenis maximus

2 diarodu *BR* || peloponnesum *R* peleponnesem *r* || 3 hostium *R* || beutis *BR* beotis *b* † meotis *add. b* boatis *r* || 4 diaromes *BR* || 5 ad tagundens *R corr. p* ad tagongens *r* adtin**g**ens *B* ptingens *b* || 6 VI *BR* tum *add. b* || ellespontum traciamque *BR* || 7 diaboristhen *B* diaboristhenes per *b* diaborystenes per *R* || 8 brittaniāque *BR* || 9 meotidos *R* maetis *B* maeotides *b* || ripheos *BR* || 11 — 327, 11 ex *Strabone* 179, 3 — 182, 18 *Mein. non excerpta esse docent termini maiorem partem a Strabone non abhibiti et minimorum dierum mensurae ab eo omissae* || 11 climata *BR* || dicuntur *b* || 12 aequinoctiales *deleuit Böttgerus p. 618 sed Strabo* 179, 4 *Mein. (p. 133 Cas.) habet* ἰσημερινῶν || 13 dies *del. b ante XI* || diassienes *R* diaasenis *B* diasienes *b* || Diasyenes maximus dies horas habet tredecim et bessem, minimus decem et bessem *coni. Böttgerus; ὥρων ἰσημερινῶν ἔστι τρικαίδεκα καὶ ἡμισίου Strabo* || 14 diaalexandrias *BR* || 15 decem *Böttg. VIII R et in ras. B* || diarhodu *b* diarodu *BR* || 16 et bisse *post quattuordecim add. p* (et bessem *Koppius*) ὥρων ἰσημερινῶν διατετάρων καὶ ἡμικοῦς *Strabo* 134 *Cas. 180, 21 Mein.* || et bessem *post nouem add. Böttgerus* || diaromae *BR* || 17 diaelespontu *B* diaellespontu *b* diaelespontu *R* || 18 diaborusten *B* diaboristenes *b* diaboristhenes *R* ||

horas XVI, minimus octo. Diarrhiphaeon maximus sedecim, minimus octo. deinde cum prope cardinem accesseris, 297 *G* longior dies semper, breuiorque nox fiet. denique colligitur sub ipso uero cardine semper diem esse. interea hic 878
 5 climatibus quibusque crescunt decrescuntque luces, sciendumque a bruma ita dies ad crescere, ut primo mense duodecima eiusdem temporis quod additur aestate ad crescat, secundo <mense sexta, tertio quarta, et quarto mense alia quarta, quinto sexta, sexto duodecima. illud quoque manifestum quod zodiacus circa Cancrum Capricornumque 10 flexior aequinoctialem paene directum secat.

Hactenus de Sole. nunc planetarum cursus > conuenit 879
 intueri eorumque praecipue qui circa Solem peragratione mundana uoluuntur. nam Stilbon paene anni circulum
 15 ducens per octo latitudinis partes alterna incitus diuersitate discurrit. huius Venerisque circulos epicyclos esse superius memoraui, id est non intra ambitum proprium rotunditatem telluris includere sed de latere quodam modo circumduci; qui ut oriri subinde occidereque uideantur,
 20 mundani motus raptibus inuoluuntur. sed idem Stilbon, 880
 licet Solem ex diuersis circulis comitetur, ab eo tamen numquam ultra XXII partes poterit aberrare nec duobus signis absistere, nunc praeteriens nunc consistens aut certe regrediens. qui quidem diuersis schematibus uariatur. nam licet exiguos paruique temporis faciat, tamen 25

1 *post octo add. et bisse p* || XVI *BR* XVI et bisse *p* || et trientem *ante Diarrhiphaeon add. p* || diaripheon *BR* || sedecim] ἐν δὲ τοῖς ... βορειοτέροις οὐκί τῆς Μαίωτίδος ἡ δὲ μερίκτη ἡμέρα ἐστὶν ὥρων ἱσημερινῶν δεκαεπτὰ *Strabo 135 Cas. 182, 17 Mein.* || 3 breuior noxque *R* || fiat *B¹R* || 4 uere *B¹R* || hic *Grot.* his *BR* || 5 climatibus *B* clymmatibus *R* || quibus *B¹R* || *post* crescunt *add. ita b* || 6 quia bruma *r* que bruma *R* || *post* duodecima *add. s* pars *r* || 12 actenus *B* || 13 eorumque *b* earum quae *B* eaque *R* || 14 poene *R* || anno *BR¹* || 15 *ad* incitus *add. incitatus b* || 19 uiderentur *b* || 21 comitetur *p* contineat *bR* continet *B* || 22 XXII *R* XXXII *B* XXII *Plinius (II 39) ex quo tamen haec non excerpta uidentur* || 25 exiguos (*s in ras.*) *B* exiguus *R* || spatia *post* temporis *add. et del. b* || facit *b* ||

et ortus facit et occasus. quippe ubi radiis solaribus con-
 ditione partium liberatus ante emergentis splendorem
 iubaris uibrabundus apparet, ultra terrarum horizontem
 subleuatus. nam ἀκρονυκτίῳ ortu hic nunquam poterit
 eleuari: quippe in diametro Solis positus potest euenire 5
 sideribus; diametrum in signo septimo perhibetur; ita fit
 ut iste, qui ultra signum et alteram exiguum portionem
 sequentis abesse non poterit, non illi contingat ortu ἀκρο-
 νυκτίῳ subleuari. denique nec contrarium eidem nouit
 occasum sed ortum itidem uespertinum facit, cum post 10
 occasum Solis luminis sui libertate clarescit. item occa-
 sus duos habet, unum cum ante Solem parere solitus cla-
 ritate radii superuenientis occulitur, alium cum idem re-
 trogradatione sua uiciniae Solis admotus idem patitur in
 occasu. ab eo quippe Solis lumine intra uiginti momenta 15
 abesse non poterit, licet maioribus partibus aberrarit, qui
 ultra secundum signum non poterit inueniri. et has tamen
 obscuraciones ortusque perspicuos quarto quoque mense
 nec id tamen semper offendit.

881
298 G At Venus, quae ab aliis Phosphoros nominatur, a 20
 Pythagora Samio cum suis ostensast terris rationibus per-
 uestigata, et ipsa circa anni confinia ambire circulum pro-
 prium perdocetur. nam diebus trecentis et aliquot, lati-
 tudinis uero partibus duodecim Lunae similis peruagatur,
 quinquaginta momentis a Solis orbe discedens, licet plus 25
 quadraginta sex partibus aberrare non ualeat. et in suo
 posita circulo eum uaria diuersitate circumdat, quia ali-
 quando eum transeurit, aliquando subsequitur nec con-

1 ortum *B¹R* || occasum *B¹R* || 2 libratus *br* || emer-
 gentes *B¹R* || 3 orizontem *BR* || 4 ἀκρονυκτίῳ *Böttg.* acro-
 nico *BR* || nisi in *cod. Grot.* || 5 posse *B* potest *R* et (*sed rurs.*
del.) *b* non potest *cod. Grot.* || 6 post perhibetur in *mg. B* add.
 aut in quadrato partibus *XC* aut in tric&ro partibus *CXX*
 aut in aduerso partibus *CLXXX* || 8 illi *bR* illic *B* || acro-
 nico *BR* || 10 orsum *B¹* || ortum sumit *R* || item *R¹* || facit *del.*
in R || 14 sui* *B* || 15 integra *b* intra *BR* || 21 pythagora *B* ||
 ostensa est *p* ostensas *BR* ostensa *b* || 26 plus a *XLVI* par-
 tibus *B* || 27 quia *XLI* quando (aliquando *r*) *R* quia ali-
 quando (a ali in *ras.* add. *b*) *B* ||

prehendit, aliquando superfertur, non numquam subiacet, quippe quae non annis omnibus reuocet cursum. tunc 883
etiam cum retrograditur, ultra anni circulum tardior con-
lustrat orbem, cum autem directo cursu meat, etiam un-
5 decimo mense circulum complet. nunc faciens ortum
matutinum Lucifer, nunc post occasum Solis effulgens
Vesper uel Vesperugo nominatur. sola de quinque side-
ribus umbram reddit ut Luna, solaque fulgori Solis emer-
gentis diu conspecta non cedit. quae quidem in ortu ma-
10 tutino plerumque quattuor mensibus immoratur, in uesper-
tino uero numquam plus uiginti diebus. uerum tam uisus
eius quam occultationes <decem et nouem mensibus re-
staurantur.

Iam Pyrois siue Martium sidus ultra Solem means 884
299 G
15 proprium etiam ipse circulum telluris eccentron meat
annis prope duobus, in latitudinem quinque partes ex-
currit. cui licet cum duobus superpositis ortus occasus
stationesque ac reditus uideantur esse communes, tamen
et altitudinem propriam > et stationem primam et absidem
20 suam exceptam ceteris nouit. nam eius altitudo, id est
ubi se eius circulus altius a terra tollit, sub signi Leonis
regione consurgit; statio uero specialis eius prima. nam
utpote Soli coniunctus de proximo etiam in quadratura
eius positus radios sentit, quippe in nonagesima parte ex
25 utroque eius latere remoratur. absidem etiam habet re-
cessumque sublimem in Capricorni confinio hoc est sub
eius uicesima nona parte.

Stella uero Iouis salutaris ad omnia utpote superior 885

2 cursu *R* || 5 ortum matutinum *scripsi* ortum at ut in *B*
ortum ut in *b* ortum in *R* || 6 Lucifer *scripsi* luciferum
BR || 8 fulgoris (*del. s*) *R*^t *omisso* solis || 11 diebus *BR*
duobus *b* || 12 XVIII *D* || 14 iam *scripsi* nam *BR* || mar-
tis *B*¹*D* || 15 ad circulum *add.* circa *b* || etcentron *D* ex-
centron *B* || 16 quinque *BD* secundum *p*^t III *D*^m || 17 hortus *D* ||
18 communes *D* || 19 stationem primam *BD* stationem pro-
priam *b* || 21 tollitur *b* || 22 ante eius *add.* est *b* || *super*
prima *add. et del.* ¹secunda *b* || 23 utpute *R* || 24 nongesima
*B*¹ || 25 recensumque *B*¹*R* || 27 XVIII *BR* || 28 utpote *b*
aut tua *R* ut tua *B* || *super****** *B* superior *b* supero re-

duodecim annis longitudinem propriae circumactionis excurrit, per latitudinem uero quinque partium spatiatur. altitudo eius circuli in Virgine repperitur, absis uero in Cancri quinta decima portione. qui ascensus descensusque eccentron esse terrae ipsum quoque circulum constantur. 5

- 886 Phaenonis autem hoc est Saturni praelatius omnibus sidus modico minus annis triginta circulum suum per longitudinem circumcurrit, in latitudine uero tribus tantum aut etiam duabus partibus peruagatur. altitudo quidem 10 cuius circuli in Scorpionis signo grandescit, uerum absis ipsius in Librae uicesima portione. ortus tam ei quam 300 G duabus inferioribus sunt similes, cum ultra partes duodecim eos matutini radius non praecesserit Solis. tunc quippe matutinum ortum facere perhibentur, occasum 15 autem cum Sole dimerso remotae tot partibus poterunt 887 apparere. est et alius ortus, qui ἀκρονύκτιος perhibetur, cum Sole intra horizontem demergente de orientis facie clarum planetae nascentis sidus emergit. occultationes uero eorum fiunt, cum radio *Solis* consequente pro- 20 prii luminis uibratum amittunt. denique a partibus centum uiginti stationes matutinas efficiunt moxque in contrario in centum octoginta partibus exortus faciunt uesper- 25 tinos, itemque in alio latere in centum uiginti partibus uicinantes stationes faciunt uespertinas, quas etiam secundas dicunt, qui superiores primas esse dixerunt, consecutus autem radius intra duodecim partes eas opprimit et occultat. sed cursus diuersitatem altitudinisque causas consistendi retrogradiendique atque incedendi omnibus

ctor *R* superu rector *r* || 4 discensusque *R* || 5 eccentron *rb*
 centron *R* centro *B* || terram *B*¹*R* || 7 phaenonis *BR* || prae-
 latis *r* || 8 modicōmunus *R* || 11 huius (h in *ras*.) *B* quis *R*
 cuius *r* || signum *b* || 12 XX *BR* || 13 XII partes *B* || 14 non
 om. *RB*¹ || praesserit *BR* corr. *p* || 16 demerso *b* ||
 17 ΑΚΡΟΝΥΚΟΥC *BR* uid. *p*. 328, 4 || cum sole *R* || ari-
 zontem *R* horizontem *B* || ante de add. cum *r* || 20 solis add.
Koppius || consequentes *B*¹ || 28 diuersitates *B*¹ ||

supra dictis inportat radius Solis adfulgens, qui eas percutiens aut in sublime tollit aut in profundum deprimit aut in latitudinem declinare aut retrogradari facit.'

LIBER VIII

DE MVSICA

Iam facibus lassos spectans marcentibus ignes
instaurare iubet tunc hymeneia Venus.

888
301 G

'quis modus' inquit 'erit? quonam sollertia fine
inpedient thalamos ludere gymnasia?

deriguit comis blandisque adsueta Voluptas,
et noster pallens contrahit ora puer.

ipsa etiam fulcris redimicula nectere sueta

Flora decens trina anxia cum Charite est.

nec melicum recinens modulatur tibia carmen,

<nec dulcis temptat psallere Melpomene.

omnia quae tenero moris feruescere ludo 'usually'

in cumulum doctae uocis honore tacent,

nec Suada inlecebris sponsalia pectora mulcet;>

nec Stimula intenso allicit aculeo:

quin etiam interulos gaudens dissoluere nexus 'inner'

1 radiis r || 2 tollit om. B¹ || tollit aut in — facit om. B¹
aut in — facit om. R || MARTIANI MINNEI (MINEI b)
F. C. DE ASTRONOMICA LIBER VIII FINIT in B, nihil
subscriptum in R || 4 INCIP. DE ARMONIA in B, nihil inscr.
in R || 7 hymeneia deleta i in ras. B hymenaea R te Hy-
menaeae Heinsius in Burmanni Ouidio I 186 || 8 uis B || quo-
niam R || 11 contrahit B¹R || 12 fulchris R et sic legebat scho-
liasta Iuuenalis VI 22 || 13 trina Flora decens Vonckius ||
carite R caritate B¹ || 14 reticens rb || 19 intenso Grotii
margo incensa b incenso R || 20 renexus R¹ ||

blandifacque libens stringere corda face
 nictantes oculos reprimit stupefacta pauore
 nec perferre ualet Gorgonos ora trucis.
si erudita placent certe sponsalia diui,
 saltem docta ferat carmina Calliope:
 nam simul oblectans uocis modulamine mentes
 taedia dulcisonis auferet illa tonis.
 quippe scrupposis, fateor, lassata puellis
 insuetis laedor maestificata moris.
 Promuba si uolupe est haec seria carpere Iuno,
 nec cura astriferi te stimulat thalami,
 ast ego subcubui, lepidisque adsueta choreis
 non ualeo tristes cernere Cecropidas.

5

10

889
 302 G et cum dicto resupina paululum reclinisque pone consi-
 stentis sese permisit amplexibus Voluptatis. cuius uerbis 15
 assertionique ruricolae omnes cunctique fluctigenae quam
 plures etiam astriluci adsensere diui praesertimque
 Lemnius Mulciber fabrilium tantum operum sollers mari-
 tus promptiore adtestatione conlaudat: tunc denique, quod
 ? decenter innixa atque ipsa relabentem lassitudo decuerat, 20
 Mars eminus conspicatus tenerae cum admirationis obtutu
 languidiore fractior uoce laudauit profundaue uisus est
 traxisse suspiria, nec Bromius in fauoris gratiam dispar
 fuit: quin etiam ipsum Atlantiadem tam flammatae cu-
 piditatis cura concussit ut omittere uellet quae circa spon- 25
 salem coetum ornatiore disposuit. tanti quippe uisum
 890 numquam Veneri displicere. uerum superum pater licet
 ? insinuatione germanae ut properaret admonitus tamen ne-
 quid nuptialibus derogaret ornatibus aut tantae eruditionis
 examen deliciosa festinatione conuelleret, qui probandarum 30
 891 numerus superesset nihil afferens festinationis exquirat. cui
 Delius Medicinam suggerit Architectonicamque in praepara-

1 blandifacque R || 2 pauore D uapore BR sopore br ||
 taedia R || 8 scrupposis R || puellis BR salebris D duellis
 Oudendorpius Apul. I p. 484 || 9 modis b || 10 si Koppius
 sic BR || 13 caecropidas bR caetropidas B || 16 ruricolae
 B¹R || 18 mulcifer b || 24 flammatae R || 26 centum BR
 corr. p || post uisum add. est b ||

tis adsistere 'sed quoniam his mortalium rerum cura terre-
 norumque sollertia est nec cum aethere quicquam habent,
 superisque confine, non incongrue, si fastidio respuuntur,
 in senatu caelico reticebunt ab ipsa deinceps uirgine ex-
 5 plorandae discussius. una uero quae potissima caeli
 siderumque dilectio est, examinis huius tam fauore quam
 uoluptate disquiritur tuisque conspectibus non poterit
 sine scelere uiduari. sed illud prae cunctis intimatum 892
 uelim, quod dotis offerendae cumulandaeque reciproco
 10 alias <aduexit uirginis mater puellas, quas opulenti co-
 ornatura muneribus examine isto explorare constituit.
 hae igitur nec dispaes numero nec disgregae uenustate,
 eruditionis etiam dignitate paucis adstantium conferendae
 in penetralibus quoque uirginis secretisque sanctioribus
 15 alumnatae quo odio quibusque> deliciis ac prorsus enerui 303 G
 mollitudine sideralis curiae transeuntur, Iouialis uigoris
 maiestate percensae?' hic Tritonida 'atquin' ait 'uirgines 893
 quas Phronesis educauit superum incessabiliter pectorum
 arcana tenuerunt nec fuit uestrum quisquam qui non illis
 20 uoluntatis abdita interpretamenta commiserit. denique
 ex his quam plures antistitium professae diuum, ac ni per
 illas nefas in terris sanctis libare numinibus, certe litare
 penitus abnegatum. uerum transactae uirgines eruditio-
 nis castae praestitere miracula, hae familiaritatis uestrae
 25 praeferunt documenta. nam inter diuina humanaque disci-
 dia solae semper interiunxere conloquia. has igitur ingres- 894
 sas agnoscetis probabitisque diui.' quae dum Delius Pallas-
 que dissererent, earum disquisita uocabula. tunc Phoebus
 'Genethliace prior' inquit 'astabit, quae rationis aetheriae

2 quidquam B¹R || 4 senatuque r || reticebant r ||
 10 uirgines D || coornatura scripsi conlatura (atura in ras.) B
 † tas add. b collocatura D || 12 non dispaes B¹D || 14 se-
 cretisque sanctioribus p secretis sanctioribus R secretio-
 ribus D || 15 quo scripsi quamne ni fallor B quone bD ||
 16 curia B¹R || franseantur b || 18 fronesis BR || 19 ar-
 chana R || 20 commiserit B¹R || 21 antistitiam B¹ antesti-
 tiam R || 22 librare B¹ liberare R || 23 eroditionis B¹R ||
 24 cascae corr. in caustae B † a add. b || haec B¹ || 27 pro-
 batisque B¹R || quaedam B quae cum b || 28 generiace R ||

conscia pensa Lachesis adoperta atque instantium saeculorum generanda denuntiat. deinde Symbolice, quae uarietatibus ominatis uentura componens auspicio-
 rum prouentus pensat uicibus futurorum. Oeonistice tertia est, per quam tripus illa uentura denuntiat atque omnis emi-
 nit nostra cortina. denique in argumentum praescientiae mihi coruus adludit, cygnus etiam sociatur, ut diei noctisque prouentus nos aubus praesentire concolor tem-
 porum pluma testetur. ipsaque tripus trini cursus prae-
 895 sagia pollicetur hoc est exstantis instantis et rapti. demum 10
 trigarium supplicantis semper germanitatis adueniat, quod
 nostra uulgo suffragia pollicendo incertos mortalium sen-
 sus primum in spem opis superae proritauit praesidii-
 X indigam in cultum fecit procedere nationem. hanc igitur
 siue trigeminam feminam siue tres in unius nominis uoca-
 bulum conspirantes quis in caelum uenientes inexamina-
 tas adtemptet explodere, cum per eas in terras nos cer-
 896 tum sit demeare? post has uero adstabit decens illa side-
 - *littera cor* - *uicis?* reis fulguransque luminibus, quae epistularis tua et dicta
 est et probata. huic semper pater tuas adsereris credi-
 disse manubias ac trisulcae lucis commisisse fulgorem,
 304 G quae uias uestigia aduentum exitusque igniuagae denun-
 tiationis agnoscit. huic igitur feminae conloquium dene-
 gamus, per quam edictorum tuorum admonitus mortalibus
 innotescunt? cur igitur pater optime remoraris et intro-
 897 mittere eas alacer et probare? postquam haec Latoius
 dixit Iuppiter Harmonien uenire, quam suggestum est
 Mercurialium solam superesse, praecepit, tuncque alias
 in ordinem continuari. hic Luna iam gemina emensi diei

1 lacessis R || adoperta *Koppius* adopertae BR || 2 ge-
 renda b || symbolicae BR || 4 uicibus *scripsi* uiribus BR
cf. Ann. Marc. XIII 11, 26 || oenestice B || 5 tripus b ||
 uenturi R || denunciat B || emicuit D || 6 argumenta D ||
 cienus R || etiam B netiam D || 9 ipsa quoque tripus b ||
 11 adueniet B || 12 uestra B¹R || 13 pruritauit r || 19 fulgo-
 ransque R || epistularis b || 20 adseris R || 21 commisisse B
 (sed si in ras.) || 22 ad inuentum r || 23 adnoscit R || 25 quur
 R || 27 armonien BR || 29 ordine R || emense B¹R¹ ||

portione commonita 'ingressuram mox' inquit 'feminam
 possum explorare uobiscum. ceterum propinquante con-
 finio noctis consequentibus tempora impertire non possum.
 quippe Plastrum mihi Taurusque ac mundanae decursio-
 5 nis iter subeundum nec ceterarum me auscultare com-
 mentis stelligeri raptus meta permittit. et fateor uellem
 siqua examinationem uirginum <prorogaret auctoritas,
 ipsa quoque tam praecluis eruditionis adserta cognoscere:
 praesertimque cum perendinatio rationabiliter expetatur,
 10 ne lassata cognoscentis curae fatigatione fastidia omnem
 doctae intimationis excursus grauatae laboris intentionis
 excludant, et illa expetendae cognitionis adprobandaeque
 subtilitas in> odium noscendorum obtusa multiplici pro-
 xilitate uertatur. aequius igitur duco ampliandam discus-
 15 sionem tantam in ardentem sitim aurium uiuidarum.
 quae cum Luna dissereret, omnes certatim adsensere diui, 898
 dehincque utrum repensatrix data diesque conferendae
 dotis prorogari iure publico posset inquiritur. quo dicto
 20 arcanus ille prisci iuris adsertor magna nepotum obse-
 cratione consulitur responditque regulariter etiam matrimo-
 nio copulato dotem dicere feminam uiro nullis legibus
 prohiberi. ac tunc Iuppiter periti patris eruditione com-
 monitus 'habeo' inquit 'mea pignera gratulandum quod
 fas adseritur quicquid uos uelle cognoui. neque enim
 25 fastuosa rigidus elatione defugiam aut uestrum crebrius
 adcelerare consilium, aut doctarum uirginum examinare
 sollertiam desidis ignauiae dissimulatione piguerit, prae- 305 G

2 propinquante confinio noctis *b* propinquante confinio-
 que nocte *BR* (*sed* noctis *R*) || 3 consequentis *r* || impertinere
B impertiri *b* || 4 mundana *R* || discursio *R* || 5 sit inter *B*
 inter *R* iner *r* itiner *b* || 6 stelligeni *B¹R* || 7 siquam *B* || uir-
 ginem *r* || 8 precluis *BD* || erudicionis *B* || asserta *D* ||
 9 prehendingatio *b* || expetatur *scripsi* expectatur *B* exspe-
 ctatur *R* || 15 tantam *scripsi* tantum *BR* || arium *B¹R* ||
 inuitarum *Koppius* || 17 dato *B¹R* || 18 ducto *B¹R* || 16 ar-
 chanus *Rb* || adsertur *R* || 21 ducere *b* || uiro *BR* iure *b* ||
 23 ante quod *add.* ob *b* || 24 assertur *B¹R* || quidquid *B* ||
 26 accelerare *margo Grotii* celebrare *R* adcelebrare *B* ||
 17 pigebit *B* ||

sertim cum terris indecenter expulsas solis oporteat ad-
 899 haerere sideribus. nunc igitur praecellentissimam femi-
 X narum Harmoniam quae Mercurialium sola superest au-
 diamus. haec quippe est quae superum curas prae cunctis
 poterit permulcere aethera cantibus numerisque laetificans 5
 et nostra tantum modo cupit celebrare palatia exosa terrige-
 i? nae stoliditas ignauiam, quam melicorum indocilis auget
 sine fine mortalitas. denique iam pridem homines diruta-
 que gymnasia abscedens orbe terrisque damnauit ac uix
 Cyllenidae indagantis excursibus nunc comprehensa post 10
 longae occultationis obliuia de fugae reuocatur reducitur-
 900 que latibulis. hanc igitur repertam post saecula nume-
 rosa et tandem in usum melicum carmenque reuocatam
 tam uolupte est quam conducit audire. ceterae uero eru-
 ditionis doctissimae sacraeque germanae cum renouata 15
 lux fuerit intromissae intentioris curae examine proba-
 901 buntur.' his orsis Iouialibus Phoebus admonitus uirgi-
 nem sibi prorsus adcommodam admissurus egreditur.
 uerum Paphia remeantis filiae gratulatione concussa ad-
 nuuit puero praecineret nuptiale carmen. itaque Hyme- 20
 naeus alacri tandem uigore luminatus nec ipsa iam re-
 nuente Tritonide sic coepit

902 'aurea flammigerum cum Luna subegerit orbem,
 rosis iugabo lilia.
 uirgo deusque sacro sociabunt foedera lecto: 25
 fulcris parate cinnama.
 Hesperus intactam seruet licet usque puellam,
 nuptam uidebis Phosphore:
 || nec iam artos lacrimae pressi nec crinibus ungues
 || nexus ualebunt rumpere. 30

5 armoniam BR || 4 est quae om. B¹R¹ || 6 coepit B¹ ||
 8 derutaeque B¹R || 10 comprehensa b || 11 fuga R || 14 eru-
 ditiones R || 15 sacraeque R || germinae R || 16 intentioris Br
 intentiones R intentionis b || 18 admisurus D || 19 paphiae
 R phaphiae B || 20 puero ut br || praeciperet r praecinere
 B precineret D || hymeneus BR || 21 rennuente BR ||
 29 iam artos Barthius ad Claudianum p. 461 matris BR ||
 prensi Burmannus Anthol. I 747 || crinibus Heinsius in Bur-
 manni Ouidio II 330 uirginis Roemerius uiribus BR ||

ne thalamos metuas: eris hoc quod Iuno Tonanti est,
 quae nunc sorore dulcior:

<si placuit docti sollertia sacra mariti,
 magis placebunt oscula.

Aurora> exoriens roseis spectabit ocellis
 floris resecti praemia:

ipse ego pallentem speculabor luce puellam
 sese occultentem uisibus.

conscia iam Veneris noua sarta parate Napeae
 crocumque lecto spargite

inque torum uiolas certatim fundite conchis:
 puluinar alnum comite.

crinalem spicum pharetris deprome Cupido, 'hairpin'
 libens capillum soluere.

flammea uirgineum quae obnubere sueta pudorem
 regina demet Pronuba.

te blandum teneri quae conscia sola doloris
 Venus decens solabitur.

quae nunc dura nouo nescis committere amor
 parabit illa pectora.

tu modo quae mando oculos deiecta decoros
 reconde mentis intimo:

¶ doctilocum chelis iuuenem complexa lacerti
 facunda redde pignera.'

25 his Hymenaeo diutius uelut fescennina quadam licentia 904
 personante geminanteque crebrius placuisse ratus maxima
 circumstantium multitudo Tritoniden Dionenque comitata

5 spectauit *B¹R* || 6 flores *B¹R* || proemia *R* || 8 ocu-
 lentem *Br* || 9 in napeae peae in ras, in *B* || 11 thorum *Rb* ||
 12 cometis *BR* corr. *p* || 13 crinalem *Scaliger* crinali *BR* cri-
 nale *b* (crinale spicium *Grotius*) || 15 que *R* || 16 regni de-
 bet *R¹* regni demet *B¹* || 19, nescis *p* noscens *BR* || cum-
 mittere *RB¹* || amore *RB¹* || 20 parauit *B¹R* || 21 delecta
B¹R || decorus *R* || 23 doctiloquum *b* || chris *B¹R¹* || lacerti
Gronouius obss. p. 305 *Frotsch.* lacertis *BR* || 24 feconda *B* ||
 pignere *RB¹* || 25 hymaeneo *R* || 26 crebriusque *BR* ||
 27 tritonidae *B¹R* || dionaeque *RB¹* ||

digreditur et ad os reductae tandem uirginis studio pro-
 perante concurritur. uerum tam puellarum quae deas
 dominas consecutae pone forte constiterant, quam heroum
 populus qui iussus aduenerat properabat: illae ut psal-
 lendi materiem discerent, hi ut sacri uultus memoriam 5
 905 recenserent. nec mora et ecce quaedam suauitas intem-
 ptata aulicaeque dulcedinis cantus insonuit, ac melodiae
 ultra cuncta rerum oblectamina recincentes auditum mi-
 rantium compleuere diuum. non enim simplex quidam et
 unius materiae tinnitibus modulatus sed omnium organi- 10
 carum uocum consociata permixtio quandam plenitudi-
 nem cuncticinae uoluptatis admisit. quo canore diutius
 circumstantium pectora deorumque mulcente illae egres-
 sorum paulo ante turbae aduentum uirginis praeceuntes
 ac, tanti comitatus, praeambulare uisuntur. sed non 15
 cassae dulcedinis nec sine aliquo sonori modulaminis ar-
 gumento aut opere reuerterunt. nam Eratine Cypridis
 filia et Himeros Cupidinis adsecutor itemque Terpsis e
 307 G famulatio Dionae concinentes gratissime intrauere primum.
 906 sed puer monauliter sonabat. post hos psallentes Pitho 20
 Voluptas <et Gratiae admixtis lyrae uocibus atque ipsae
 harmonicis dissultantes motibus aduenere. dextra laeua-
 que interea praecedebat numerus heroum crinitorumque
 sapientum, qui omnes modulatione quidem leni paruaque
 uoce qualibet> dulcedine murmurantes sed alii laudes 25
 deorum hymnosque quam plurimi alii musicos tonos quos
 modo conpererant retexebant, uerum per medium qui-
 dam agrestes canorique semidei, quorum hircipedem pan-
dura, Siluanum harundinis enodis fistula sibilatrix, rure-
 stris Faunum tibia decuerunt. uerum sequens heroum 30

1 degreditur *B¹R* || os scripsi nos *BR* || properanter *p* ||
 3 dominas *Vulcanius* domine *R* dominae *B* || 6 interiectata
r || 7 aulidaeque *BR* || 8 obiectamina *B¹R* || 17 cratime
rB || 18 imeros *BR* || terpsiss *bR* || 19 dione *BR* || 20 mon-
 iliter *r* monauliter *b* monauloter *BR* || pito *BR* || 21 graiae
D || lirae *D* || 22 armonicis *BD* || 24 in sapientum in *B* u in
 ras. || 26 ymnosque *BR* || 28 hyreipedem *R* || pandora *b* ||
 29 sibilatrix *ni fallor B¹* sbilatrix *R* ||

praecluis enituit admiratione conuentus. nam Orpheus
Amphion Arionque doctissimi aurata omnes testudine con-
sonantes flexanimum pariter edidere concentum,

nam Thrax quo duri rumpere regna Erebi

907

quoque suam meruit inmemor Eurydicen,

quo cantu stupidae tigridis ira ruit,

quo fertur rabidas perdomuisse feras,

quo uidit rigidas glandibus ire comas

Ismaros et siluas currere monte suas,

carmine quo Strymon continuit latices

et Tanais uersis saepe reflatus aquis,

quo inpune accubuit rictibus agna lupi,

et lepus inmiti contulit ora cani —

hoc nunc permulsit insonuitque melo

adcumulansque magis carmina sacra Ioui.

Amphion rigido in corpore mentis iter

908

quoque dedit montes sumere posse animas,

quo sensus duris cautibus inseruit

et docuit rupes carmina uelle sequi :

nam muros Thebis dulcisonis fidibus

praesidiumque dedit carminis arbitrio.

sed nec Arioniam marmora surda chelyn

tempere, extremam cum flagitaret opem,

et licet indomiti dira procella noti

spumea Scyllaei uerreret ima maris,

delphinas totis sollicitauit aquis,

et melicos cantus belua grata tulit.

o uere antistans numina magna deum,

quae istorum laudes protulit Harmonia,

308 G

quae domitare erebum marmora saxa feras

et potuit rupes sensificare tonis.

1 preclui *BR*¹ || 2 amfion *R* || 3 flexeanimum *B*¹ || 4 trax
R || herēbi *b* || 5 eurydicen *B*¹*R* || 7 quod *R* || 8 quod *R* ||
clandibus *B*¹*R* || 9 istmaros *B*¹*R* || montes *r* || 10 stri-
mon *B* || 11 tanaus *r* || 14 promulsit *r* || 15 sacro *B*¹*R*¹ ||
16 anphion *RB* || 22 chelen *B* chelin *b* || 23 temsere *B*¹*R* ||
24 nothi *br* || 25 spumea scynei *BR* spuma cyanei *b* spu-
mea cynei *r* || uerteret *b* || 29 armonia *BR* || 30 domitar
BR domitat *r* domitare *b* || ferebum *B*¹*R*¹ ||

post hos honoratior fontigenarum uirginum chorus Pega-
 seae uocis nectare difflebat, qui Phrygii cuiusdam pube-
 dae cicutis geminatis <interstinctus omnes praecedentium
 909 suauitatum dulcedines anteibat. tandem inter Phoebum
 Pallademque media Harmonia sublimis ingreditur. cuius 5
 sonorum caput auri coruscantis bratteis comebatur
 caeso etiam tenuatoque metallo rigens uestis et omnibus
 ad motum gressumque rata congru- >entia temperatum
 blandis leniter crepitaculis tinniebat. cuius incessum
 mater Paphia ut eam contigue sequebatur licet pulchris 10
 rosea numeris ac libratis passibus moueretur uix tamen
 poterat imitari. dextra autem quoddam gyris multiplici-
 bus circulatum et miris ductibus intertextum uelut cly-
 peum gestitabat, quod quidem suis in uicem complexioni-
 bus modulatum ex illis fidibus circulatis omnium modo- 15
 rum concinentiam personabat. laeua autem uirginis
 quam plures ex auro adsimilatae paruaeque effigies thea-
 910 tralium uoluptatum religatae dependebant. uerum ille
 orbis non chelys nec barbiton nec tetrachordon apparebat
 sed ignota rotunditas omnium melodias transcendenterat 20
 organorum. denique uix ingressa atque eiusdem orbis
 sonuere concentus: cuncta illa quae dissona suauitas com-
 mendarat uelut mutescencia tacuerunt, ipseque tunc Iup-
 piter caelestesque diui superioris melodiae agnita grandi-
 tate quae in honorem cuiusdam ignis arcani ac flammiae 25
 insopibilis fundebatur, reueriti intimum patriumque car-
 men paululum in uenerationem extramundanae omnes in-

1 uirginem *RB*¹ || pegasaeae *R* || 2 deflebat *B* diflue-
 bat *b* || phrygii *B*¹ phigit *R* frigii *r* || pubedae *b* pubidae *B*
 pudide *R* || 4 foebum *D* || 5 armonia *BD* || 6 bratteis *in*
ras. B blatteis *D* cf. *Lachmannus ad Lucretiū IIII 727* ||
 comeatur *B*¹ || 8 motu *D* || 9 necessum *R* (inces *in ras. B*) ||
 10 paphiae *BR* phaphiae *b* || contigua *b* || pulchi *B* pul-
 chis *b* || 13 clipeum *R* || 14 gestitebat *R* || complexibus *br* ||
 15 ilis *R* || 16 concinencium *R* || leua *BR* || 17 adsimilatae
*BR*¹ || paruoque *B*¹*R*¹ || 18 religatae dependebant *scripsi*
 religataeque pendebant *BR* || 19 chelis *R* || tetracordon
BR || 21 uix *scripsi* mox *BR* || 26 patriumque *scripsi* patri-
 umque *BR* ||

tellegentiae surrexerunt. tunc egersimon ineffabile uirgo 911
concludens ad Iouem reuersa aliis modulis numerisque
uoce etiam adsociata sic coepit

5 'te nunc astrisono carmine Iuppiter
quo gemmata poli uoluere sidera
sueuit lege rata sacra recursio
praefandum ueneror, quippe potissimus 309 G
nectis sceptrifero sub diademate
omnigenum genitor regna mouens deum
10 mundum perpetuo dum rotat ambitu
mens, quam sidereo sufficis inpete.
te nam flammigeri semina fomitibus 912
spargentem referunt astra micantia:
te Phoebea sacro munere lumina
15 terris purpureum dum renouant iubar
testata ambrosium splendent diem:
Cynthia noctis honos lampade menstrua
auratis rubuit praedita cornibus:
sub te plaustilucis luminat ignibus
20 anguis Parrhasias disiciens feras.
sic solidi tenerum corporis ambitum
tellus non prohibens axibus inditur
<alternisque regit et regitur polis;
sic Nerea freti noscere limitem
25 sicque ignem superum lambere pabula,
ut nullis> scateant dissona litibus
atque ita perpes ament dissita uinculum,
ut semper metuant foedifragum chaos.

1 infabile *RB*¹ || 4 astrisono *Grotius* astrisonum *BR* ||
8 needis *B* nectis *bR* || 10 rogat *RB*¹ || 11 sydereo *B* || su-
feicis *RB* subiactis *r* sufficis *b* || 12 te *om. B*¹*R* || flammige-
ris *R* || 13 fererunt *B*¹*R*¹ || 14 Phoebea *Heinsius in Burm. Anthol. I 137* foueant *BR* potata *b* || flumina *BR* || 17 Cynthia
Heinsius sic tua *BR* || 18 rubuit *Heinsius* creuit *BR* || prae-
dita *Heinsius* premia *B* praemia *R* praeuia *Grotius* || 19 plau-
strilucas *BR*¹ || 20 parasias *BR* parnasias *br* || dissiciens
BR || 21 habitum *RB*¹ || 22 proibens *R* || 25 labere *D* ||
26 nulli *D* || litibus *D* libus *BR* || 28 chaus *R* caus *B* chaos *b* ||

tu rector superum tu pater optimus
 complexuque pio sidera colligans,
 natos perpetuo corpore uiuidans,
 salue, nostra cui perficitur chelys,
 bis plenum omnisona cui recinunt mela.

5

913

Iam uos uerenda quaeso caeli germina,
 quae multiforme scit ciere barbiton,
 adflata nostris ferte corda cantibus,
 miscilla sacrae dum geruntur curiae,
 mulcere uestrum quae uelim consortium.
 iam uos uicissim proque lege numinum
 posthac sonabo disgregato plasmate
 suisque cunctos adlubescences tonis
 deducit urget atque delenit iocis
 stimulosque rursus lene permulcet melos.

10

15

914

Nunc igitur alma quae senatum lumina
 deum uerendo culminatis uertice,
 bis sena quamuis uos Etrusci numina
 ritus frequentent atque opiment uictimis,
 tamen gemellis quae refulgent cursibus
 natura honoro protulit fastigio
 Phoebum utrumque praeferens uocabulum:
 Phoebus coruscus ac decens Latoia:
 lunare quippe haec uenit consortium,
 Phaethontos ardens scandet axem Delius.
 nunc uos pudici nostra fratres culmina
 precabor ipsa, ne uerendos contrahant
 uultus iugandis quae feram dis carmina
 Hymenque nostrum inuehat fastidium:

20

25

310 G

3 uiuidas *BR* corr. *Kopp.* || 8 atfata *r* || 9 geruntur *scripsi* feruntur *BR* || 10 ualent *b* uelent *B* uellent *R* || 14 deducet *BR* corr. *Vulc.* || adque *R* || delenit iocis *scripsi* debet (debit *B*¹) iocis *BR* || 20 refulgent *scripsi* refulgens *BR* refulget *b* || 22 Phoebum *scripsi* foebum *BR* || utrumque *scripsi* utero *BR* cithero *b* uero *p* || praeferes *BR* corr. *p* praeferre *b* || uocabulo *R* || 23 Phoebus coruscus *scripsi* Pallas corusca *BR* || latolae *B*¹*R* || 24 haec *scripsi* hac *b* ac *R* hanc *Br* || 25 fotontos *R* foetontos *B* || 28 quae *del. in B* || feram dis *Grotius* ferendus *RB* ferent diis *r* ferendo *b* ||

psallente plectro concinentur nuptiae
fidibusque iuncta fescennina prodient.

Iam nunc blanda melos carpe Dione, 915
durus quippe rigor cedit amori.

5 Nouit nam tenerum probare carmen
<ipsum spumigenae salum Cytheres,
Nerinaque> chelys mouet Camenam,
dum conchis Galatea personantes
nantes fluctigenas chorumque Phorci
10 flagrans cura trahit niualibusque
inre instinctus aquis triumphat ardor.

Iam nunc blanda melos carpe Dione, 916
durus quippe rigor cedit amori.

15 Carmen Maenaliae tulere pinus,
percussa que modis sonat Lycaeis
sollers Arcadiae nemus cicuta:
pernix semiferi puella Panos
nam uersa in calamos sonat loquaces,
quam dum forte deus premit labellis,
20 suspirat uelut osculis canorem.

Iam nunc blanda melos carpe Dione, 917
durus quippe rigor cedit amori.

25 Puer ipse uersiformis
fidibus studet Cupido,
arcusque dulcinerues
roseo ligans ramali
feriato liquit arcu
calamos parante Musa.
in carminis leporem

1 concauentur *R* cumcanentur *br* con**nenter *B* || 2 iuncta *scripsi* luxa *BR* || 4 amore *B* || 7 cheli *R* chaeli *B* chaelis *b* || 8 galathea *BR* || personantes *Grotius* personante *BR* || 9 forci *BR* || 10 niualibusque *R* || 11 ad inre instinctus *cf. Heinsius in Burm. Ouidio II 678* || 14 menaliae *BR* || 15 liceis *BR* || 18 loquacis *B¹R¹* || 19 quam dum *BR* quam cum *b* quantum *r* || 23 uersiformis *b* uerniformis *B* uernisiformis *R* ueris formis *r* || 24 fidibus *scripsi* facibus *BR* || 27 arcu *p* actu *BR* arcū *D* ||

- curam negat sagittis
 tenerumque arundinetum
 nostrum in melos reliquit.
 nunc ergo corda mulcent
 amor et canor iugati: 5
 placet ac decet, uicissim
 cantemus atque amemus.
- 918 Iam nunc blanda melos carpe Dione,
 durus quippe rigor cedit amori.
- Prudens puella pulchrae 10
 mater fuit Lacaenae,
 inlecta sed canore
 nescit dolum cauere.
 nam candidus niuosis
 olor inuolutus alis, 15
 argenteis minorem
 <plumis uidens decorem
 nec posse purpuratis
 nimium> placere ocellis,
 teneros ciere cantus 20
 Phaethontiasque Musas
 coepit repente ficta
 fraudem parans senecta:
 sic admouetur ori
 roseumque circumactae 25
 rapit osculum puellae,
 gremioque complicatus
 pretium tulit pudoris.
- 919 Iam nunc blanda melos carpe Dione,
 durus quippe rigor cedit amori. 30
- Carmen Latmiadeum
 lucis diua secundae
 sacris praetulit astris.
 antrum quippe secuta
 linquens culmina caeli 35

5 amor *scripsi* uapor *BR* || 6 cecet *r* || 11 lacenae *RB* ||
 26 faetontiasque *B* foetontiasque *R* || 31 ladmiadeum *BR* ||

pastoralibus ardens
 palmam dedit cicutis
 pulso et luminis auro
 pandit saepta balantum
 5 sordentique adoperta
 pratis gaudet amictu:
 hoc tunc comite noctu
 pascit monte capellas:
 spectans sidera mundi
 10 mage percrepat flagello
 nec curare deorum
 pensa aut ferre susurros
 illex carminis ampli
 aegram cura coegit.
 15 temnit noctis honorem,
 praefert antra subulci
 rupe et dura quiescit,
 et post regna Tonantis
 stramen dulcius herba est.'

312 G

20 <talibus Harmoniae carminibus oblectati omnes permulsi- 920
 que diui nec minor quippe ex fidibus suauitas quam uocis
 modulamine resultabat. denique qua industria comparat-
 tum quibusue adsequendum ediscendumque opibus uigil
 cura re->promittat, ut in tam dulcem eblanditamque mol-
 25 litiem intima mentium liquescat affectio, loue admirante
 disquiritur. ac tunc uirgo cum artis praecepta a se ex-
 peti examinandae eruditionis intentione conspiceret, pau-
 lulum melicis temperans exhortante quoque Delio Palla-
 deque sic coepit
 30 'Iam pridem quidem exosa terrigenas et fastidiosa 921
 mortalium caeli orbes stellantes inspicio' in quibus artis

4 septa BR || 7 hoc scripsi ac BR || comite scripsi
 conscia B constantia R constia r || 10 fagello B || 14 cu-
 ram B¹R || 15 tempnit b || honorem b horem RB horrorem r ||
 20 armoniae BD || oblectatis B¹ || 23 assequendum D ||
 27 paulum b || 28 exortante R || 30 quippe b quidem BR ||
 31 inspicio scripsi incutio BR ||

praecepta edissertare prohibitum, cum melodiam omniso-
 nis conuenientem pulsibus modulorum machinae obeuntis
 ipsa rapiditas et concinat et agnoscat. sed quoniam
 emersa terris uirgo nuptura uanescentia intercapedinatae
 prolixitatis obliuia iam supero debet uigore discutere, 5
 iussa percurram, si prius ingratae mortalitatis commoda
 922 repudiata recenseam. dum me quippe germanam ge-
 mellamque caelo illa incogitabilis effigientiae genuisset
 immensitas, sidereae reuolutionis excursus atque ipsa to-
 tius molis uolumina comitata superos incitosque fulgores 10
 modis adsocians numeros non reliqui. sed cum illa monas
 intellectualisque lucis prima formatio animas fontibus
 emanantes in terrarum habitacula rigaret, moderatrix
 earum iussa sum demeare. denique numeros cogitabilium
 motionum totiusque uoluntatis impulsus ipsa rerum dispen- 15
 923 sans congruentiam temperabam. quam rem dedere mor-
 talibus uniuersis Theophrastus laborauit. Pythagorei etiam
 313 G docuerunt ferociam animi tibiis aut fidibus mollientes cum
 corporibus adhaerere nexum foedus animarum. membris
 924 quoque latentes interserere numeros non contempsi. hoc 20
 etiam Aristoxenus Pythagorasque testantur. denique be-
 nignitate largissima sensim ipsam notionem meae oblecta-
 tionis aperui. nam fides apud Delphos per Deliacam
 citharam demonstraui; tibiae per Tritonidam nostri comi-
 tem Marsyamque Lydium sonuerunt; calamos Mariandyni 25
 et Aones in laudes inflauere caelestium; panduram Aegy-
 ptios adtemptare permisi ipsisque me pastoralibus fistulis
 uel cantus auium uel arborum crepitus uel susurros flu-
 minum imitantibus non negaui. psaltas cordacistas sam-

1 edissertare *deleta* t R || omnissonis r || 7 repedita B
 repediata R † repudiata b || 8 effitientiae r || 11 mones R ||
 13 & manantes RB¹ || 14 numerus R || 15 uoluntatis R uolu-
 ptatis r || 16 dedere *scripsi* debere BR || 17 theophrastus
 BR || pythagorei RB || 18 tybiis bR || 20 interse R¹ inter-
 sere B¹ || non *deleta* in R || 21 pythagorasque BR || 22 sensi
 R || obiectionis B¹R || 23 delfos B delfus R || 24 cytha-
 ram B || 25 marsyamque lydium BR || mariandyni BR ||
 26 pandurum BR pandoram b || 29 negabi B¹R || psaltas BR
 peltas b || cordacistas BR cortialistas b ||

bucos hydraulas per totum orbem ad commodum humanae utilitatis inueni. per me quippe uestrum homines 925 inlexere succursum irasque inferas per naenias sedauere. quid quod bella uictoriaeque undique meis cantibus conquisitae? nam Cretes ad citharam dimicabant, Lacedaemonii ad tibias, nec ante adgrediebantur fata proeliorum priusquam illis contigerat litare Musis. quid Amazones nonne ad calamos arma tractabant? quarum una quae concipiendi studio uenerat, cum Alexandrum salutaret 10 donata tibicine ut magno munere gratulata discessit. Lacedaemonios in Graecia, in Italia Sybaritas tibicines ad proelia praeire quis nesciat? tubas non solum sonipedes atque bella sed agonas acuere certamenque membrorum nunc quoque conpertum. quid pacis munia <nonne 926 nostris cantibus celebrata? Graecarum quippe urbium multae ad lyram leges decretaeque publica recitabant. perturbationibus animorum corporeisque morbis medicabile crebrius carmen insonui. nam phreneticos symphonia resanaui. quod Ascle->piades quoque medicus imitatus 20 cum consulentibus urbium patribus plebis inconditae uulgus infremeret seditiones accensas crebriore cantu inhibuit. ebrios iuuenes perindeque improbius petulantes Damon unus e sectatoribus meis modulorum grauitate perdomuit. quippe tibicini spondeum canere iubens temu- 314 G lentae dementiae perturbationis infregit. quid afflictationibus corporeis nonne adsidua medicatione succurri? febrem curabant uulneraque ueteres cantione. Asclepiades item tuba surdissimis medebatur. ad affectiones animi tibias Theophrastus adhibebat. ischiadas quis nesciat ex-

1 ydraulas *B* draulas *R* || 5 critarum *R* cytharam *B* ||
 demicabant *R* || 6 preliorum *B* || 10 tubicine *b* || 11 sibaritas *bR* subaritos *B* || 12 praelia *B* || 16 liram *D* || 18 insonuit *D* || freneticos *BD* || symfonia *D* syfonia *B* || 20 consulentibus *B¹R* || 21 sedicione *B* || crebrior cantus *BR* corr. *Mon. 3* || inbuit *BR* inibuit *b* || 22 ebrios *om. R* || 24 temulentiae *B¹R* || 25 afflictationis *RB* afflictionibus *b* || 26 meditatione *r* || 27 asclepiades *B¹R* || 28 turba *B¹R* || meditabatur *B* || effectiones *RB* afflictiones *b* || 29 theophrastus *BR* || adibebat *B* || sciadas *BR* corr. *p* ||

pelli aulica suauitate? Xenocrates organicis modulis lymphaticos liberabat. Thaletem Cretensem citharae suauitate conpertum morbos ac pestilentiam fugauisse. Herophilus aegrorum uenas rhythmorum conlatione pensabat.
 927 animalium uero sensus meis cantibus incunctanter adduci 5
 saltem Thracius citharista perdocuit. in quo non fabula sed ueritas gloriam procreauit. unde enim cerui fistulis capiuntur, pisces in stagno Alexandriae crepitu detinentur, cycnos Hyperboreos citharae cantus adducit? elephantos Indicos organica permulsos detineri uoce conpertum, 10
 fistulis aues allici conprobatum, infantibus crepitacula uagitus abrumpere, fides delphinis amicitiam hominum persuas-
 928 suaserunt. quid canticis adlici disrumpique serpentes, glandem ferunt messesque transire! manes cieri lunamque laborare nonne ipsius uetustatis persuasione conper- 15
 tum? in Lydia Nympharum insulas dici, quas etiam recentior adserentium Varro se uidisse testatur, quae in medium stagnum a continenti procedentes cantu tibiarum primo in circulum motae, dehinc ad littora reuertuntur.
 929 in Actiaco litore mare citharam sonat. Megaris saxum 20
 ad ictum pulsus cuiuscumque fidicinat. possem innumera mortalibus a me conlata percurrere, ut non me terras fugiendi studio reliquisse sed ingratae humanitatis ignauiam uiderer iure damnas-
 sed iam ad artis praecepta desiliam, ut nupturae uirgini promissum munus inpendam. 25
 930 et quoniam officium meum est bene modulandi sollertia quae rhythmicis et melicis astruccionibus continetur prius
 315 G de melicis dissertabo. dico quicquid rite sonuerit aut tonum esse aut hemitonium aut quartam toni quae diesis

1 xenocrates *BR* || lymphaticos *BR* || 2 thaletem *BR* || citharae *B* || 3 herophilus *BR* || 4 rhythmorum *R* rytmorum *B* || 6 thracius *B* thracius *R* || citharista *B* || 9 cycnos *R* || yperboreos *B* || cythare *BR* || elephantos *BR* || 12 abrumpere *scripsi* adrumpere *B* abrumpere *bR* || delphinis *BR* || 13 cantibus *b* || allici *b* || 14 ferunt *R* || 16 lidia nympharum *RB* || 17 adserentium *b* || disse *B¹R¹* || ante testatur *add. eas r* || 19 littora *R* || 21 fidicinat *R* || 24 dampnas- *b* || 25 uirgine *B¹R* || 27 ritmicus *R* ritmi-**eis* *B* rithmicis *b* || 29 hemitonium *BR* emitonium *b* ||

appellatur. uerum tonus est spatium cum legitima quantitate, qui ex duobus sonis diuersis inter se in uicem con-
tinetur. hemitonium dicitur quod toni medium tenet,
diesis uero distantiae tres sunt. nam prima breuior, quae
5 tetartemoria nominatur ex eo quod quartam partem toni re-
cipiat. enarmonios quoque dicitur propterea quod enarmo-
nion modulandi genus per hanc maxime demetitur. secunda
ab illa maior est: nam tritemoria nominatur quoniam habet
partem tertiam toni itemque chromatice appellatur, quod
10 chromaticum modulandi genus per ipsam funditur <tertia
uero habet toni quartam partem ac dimidiam quartae et
uocatur hemiolia ex harmoniae diuisione quoniam hemio-
lium modum conplet. tonus igitur idem plerumque ap-
pellatur et sonus. uerum soni sunt per singulos quosque 931
15 ac per omnes tropos numero XVIII.> quorum primus
dicitur apud Graecos προκλαμβανόμενος, apud Romanos
uero idem dicitur adquisitus; secundus ὑπάτη ὑπάτων hoc
est principalis principalium, qua eadem uoce nos uti sum-
mus Iuppiter statuit; tertius παρυπάτη ὑπάτων id est sub-
20 principalis principalium, quartus ὑπάτων διάτονος id est

1 spatium *B¹R* || 3 emitonium *BR* || 5 tetrartemoria *b*
tetartemoria *R* || nominatus *R* || 6 enarmonius *R* || armo-
nion *R* inarmonion *rb* || 7 *post* hanc *add.* quoque *b* || de-
mitimur *R* || 9 cromaticae *BR* || 10 cromaticum *BR* || fun-
ditur *scripsi* finditur *BR* || tertiam *et deinde* tertiae *BR corr.*
Meibomius || 12 emioliae enarmoniae diuisionis *B* hemio-
lia et harmoniae diuisio *D* ex harmoniae diuisione *Ioannes*
Grotius ab harmoniae diuisione *Meibomius* || hemiolium *Mei-*
bomius emiolii *B* hemiolii *D* || 14 soni uero *in ras.* *b* uerum
add. *b* uero soni *D* || 16 ΤΡΟΧΑΣΘΑΝΟΘΕΝΟΣ *BR* ||
17 ypate spaton *R* ypate ypaton *B* || 18 *post* principalium
inserenda uocabula qua eadem uoce uti summus Iuppiter sta-
tuit (*quae ita*: quia eadem uoce nos uti summus Iuppiter sta-
tuit *exhibent BR*) *post* apud Romanos uero *in codd. posita intel-*
lexit Grotius || 19 principalium — 350, 3 subprincipalis *om.* *R* ||
18 principalium — 350, 1 id est principalis *om.* *B¹* || 19 ΠΑΡ-
ΠΑΤΕΥΠΑΤΟΝ *B* || id est *D* .i. *in ras.* *B* || 20 id media-
rum extenta *B* 1 principalium *add.* *b* || ‘duabus primis διατόνοις
uox λιχάνου adiungenda, duabus posterioribus παρανήτης’ *Gro-*
tius ||

principalium extenta, quintus ὑπάτη μέσων id est principalis mediarum, sextus autem παρυπάτη μέσων quod est subprincipalis mediarum, septimus μέσων διάτονος id est mediarum extenta, octauus μέση hoc est media, nonus τρίτη συνημμένων id est tertia coniunctarum, decimus 5 συνημμένων διάτονος hoc est coniunctarum extenta, undecimus νήτη συνημμένων id est ultima coniunctarum duodecimus παραμέση hoc est prope mediam, tertius decimus τρίτη διεzeugμένων id est tertia diuisarum, quartus decimus διεzeugμένων διάτονος quod est diuisarum 10 extenta, quintus decimus νήτη διεzeugμένων id est ultima diuisarum, sextus decimus τρίτη ὑπερβολαίων id est tertia excellentium, septimus decimus ὑπερβολαίων διάτονος hoc est excellentium extenta, octauus decimus νήτη ὑπερβολαίων id est ultima excellentium. 15

Hi sunt igitur soni, qui modulationem apte et cum 932 ratione componunt. constat autem omnis modulatio ex grauitate soni uel acumine. grauitas dicitur quae modi quadam remissione mollescit, acumen uero quod in aciem 933 tenuatam gracilis et erectae modulationis extenditur. ex 20 supra dictis itaque sonis, qui et singulis et omnibus tropis rite conueniunt sunt symphoniae tres, quarum prima est διὰ τεσσάρων, quae Latine appellatur ex quattuor, et recipit sonos quattuor spatia tria productiones duas et dimidiam, nam prius tonum productionem uocaui, est autem 25

1 MHCON B MECON D || 2 ΩHCON D || 3 ΛΙΑΤΟΝΟC BR et sic deinceps || 4 MHCE B || 5 ὙΠΙΤΕ R ΤΡΥΤΕ B || CY-
NENMENON BR et sic deinceps || 8 ΠΑΡΑΨΟCOC BR || me-
dia R || 9 ΤΙΠΙΤΗ R || ΑΙΕΖΕΥΩΕΝΟΝ R aieZEYGMHNON
B || 10 ΑΙΕΖΕΥΩΕΝΟΝ R aieZEYGMENON B || ΛΙΑΤΟ-
ΝΟC R ΑΤΟΝΟC B || 11 ΝΕΤΑΙΕΖΕΥΩΕΝΟΝ R ΝΕΤΕΛΙΕ-
ΖΕΥΓΜΕΝΟΝ B || 12 ΥΠΕΡΒΟΛΕ(Η B)ΟΝ RB || 13 ΥΠΕΡ-
ΒΟΛΕ(Η B)ΩΝ RB et sic paullo post || ΛΙΑΤΟΝΟC R ΛΙΑΤΟ-
ΝΟC B || 16 hii R || 18 pro modi mauult modulationis Mei-
bomius || 19 remissione Ioannes Grotius emissionem BR ||
20 rectae R || 22 sunt om. RB¹ || symphonie R synfoniae B
symfoniae b || 23 qua R || 24 tres r || dimidia B¹R || 25 nam
prius tonum Bamb. 393 nam sonum fiat id est tonum R nam
sonum fiat ideo tonum B nam sonum id est tonum b ||

hemitoniorum quinque [quae ad productiones plenas et integras mediatenus ualent] διέσεων decem, diesis uero [interpretatio] est sic ut supra dixi quarta pars toni. sed haec symphonia est in epitriti ratione. epitritus autem
 5 dicitur qui et numerum ternarium habet et trium tertiam, quod est unus, ut sunt quattuor ad tres. alia symphonia 934
 quinaria est et dicitur διὰ πέντε atque constat sonis quinque, qui inter se quattuor spatiis diuiduntur. productiones habet tres mediamque praecidit, hoc est tonos tres ac
 10 medium, hemitonia septem, diesisque quattuordecim, atque hemioli possidet rationem, quae forma et eundem numerum circa conlata detinet et eius medium, ut sunt tres ad duo. tertia διὰ πᾶσων, quae ex omnibus dicitur, octo sonos recipit, spatia septem, productiones sex, hemitonia
 15 duodecim, diesis uiginti quattuor, atque constat ex ratione diplasia, hoc est dupli.

Tropi uero sunt quindecim sed principales quinque, 935
 quibus bini cohaerent, id est Lydius cui adhaerent ὑπερ-
 λύδιος et ὑπολύδιος, secundus Iastius cui sociatur ὑπο- 317 G
 20 ιάστιος et ὑπεριάστιος, item Aeolius cum ὑποαιολίω et ὑπεραιολίω, quartus Phrygius cum duobus ὑποφρυγίω et ὑπερφρυγίω, quintus Dorius cum ὑποδωρίω et ὑπερ-
 δωρίω. uerum inter hos tropos est quaedam amica con-
 cordia, qua sibi in uicem germani sunt, ut inter ὑποδω-

1 emitonium BR || quae ad productiones plenas et integras mediatenus ualent *delebat Meibomius* || 2 ΛΙΕΣΕΩΝ RB || ante decem add. uero B || 3 interpretatio *deleui* || 4 simfonia BR *quo in uocabulo quae uariant libri notare desinam* || 9 praecidet R || 10 emitonia BR || ΛΙΕCICque BR || 11 emioliū BR || 14 emitonia BR || 16 duplici r || 17 quinque om. B || 18 coerent BR || hyperlidius B yperlidius R || 19 ypolidius B ypolydius R || ΥΠΟΙΑCΤΙΟΥ (Y del. b) C BR || 20 ΥΠΕΡΙΑCΤΙΟΥ (Y del. b) C BR || eolius BR || ΥΠΟΕΟΛΙΟΝ (ΛΙ in ras.) B ΥΠΟΕΟΩΟΝ R || 21 ΥΠΕΡΕΩΛΙΟΝ (ΛΙΟΝ in ras.) B ΥΠΕΡΕΟΩ R || frigiū BR || ΥΠΟ *deinde in ras.* ΦΡΙΓΙΩ B ΥΠΟΛΡΙΩ R || 22 ΥΠ *deinde ex parte in ras.* ΕΡΦΡΙΓΙΟ *secuntur inducta* ΟΡΙΩ B ΥΠΕΡΛΟΡΙΩ R || quintus ΔΟΡΙΟΣ cum ΥΠΟΔΟΡΙΟ & ΥΠΗΡΔΟΡΙΟ om. B' R || 23 tropus R || 24 ΥΠΟΔΟΡΙΟΥ (Y del. b) M BR ||

ριον et ὑποφρύγιον, <et item inter ὑποιάστιον et ὑπο-
αιόλιον, item conueniens aptaque responsio inter ὑπο-
φρύγιον et ὑπολύδιον, qui tamquam duplices copulantur.
mediae uero grauiorum troporum his qui acutiores sunt
προσλαμβανόμεναι> fiunt. uerum tropi singuli quoque ⁵
tetrachorda faciunt quina. tetrachordum autem est affectio
quaedam sonorum quattuor per ordinem compositorum,
quorum extremi sibi debeant conuenire. sed haec po-
sterius. nunc ac inchoamentorum ratum ordinem redea-
mus. praedicta enim ideo prima dicta sunt, ut altius ¹⁰
tenerentur.

936 Primo quippe cum Lasus ex urbe Hermionaea *harmoni-*
niae uim mortalibus diuulgaret, tria tantum mei genera
putabantur εἰδικὸν ἀπεργαστικὸν ἑξαγγελτικόν, quod
etiam ἑρμηνευτικὸν dicitur. et εἰδικόν est, quod ex per- ¹⁵
seuerantibus et similibus consonabat, id est sono numeris
atque uerbis. sed quae ex his ad melos pertinent, har-
monica dicuntur; quae ad numeros, rhythmica; quae ad
uerba, metrica. ἀπεργαστικόν est quidam materiae tra-
ctus efficiens exercitium eius, cuius tres itidem partes id ²⁰
est μελοποιία λήψις πλοκή. ἑξαγγελτικόν autem ad ex-

1 ἸΠΕΡΦΡΙΓΙΟΥΜ *B* ὙΝΕΡΦΡΙΟΥΩ *R* || ὙΠΟΔΑΣΤΙΟΥΜ
B ὙΠΟΙΑΣΤΙΟΜ *b* ὙΠΟΙΑΣΤΙΥΜ *D* || ἸΠΕΡΕΟΛΙΟΥΜ *B*
ΙΠΕΡΟΛΙΔΙΟΜ *b* ὙΠΟΛΙΔΙΥΜ *D* || 2 ipofrigium et ipoio-
lion *D* ὙΠΟΦΡΙΤΙΟΥΜ et ἸΠΕΡΛΙΔΙΟΥΜ *B* || 3 tamquam
Ioannes Grotius tantum *BD* || 6 tetrachorda *BR* || tetrachor-
dum *BR* || 9 inchoamentorum *b* || 11 tenerestur *B¹R* ||
12 cum *uulgo* quam *om. BR add. b* || *latus r* *iasius b* || ex
urbe *Ermionaea Scaliger* exorsus harmoniae uim *Grotius* ex
urbe (*surse B*) *ermionaea* (*ermioniaea R*) uir *BR* ex *suse ar-*
meniae uir b || 14 ὙΛΙΚΟΝ *Λ (Υ b)* ΠΕΡΓΑΣΤΙΚΟΝ. ΕΖΑΝ-
ΤΕΑ (*C add. b*) ΤΙΚΟΝ *BR* || 15 ΕΡΜΕΝΕΥΤΙΚΟΝ *BR* || ὙΛΙ-
ΚΟΝ *BR* || 17 armonica *BR* || 18 rytmica *BR* || quae ad
uerba metrica *om. R* || 19 ὙΠΕΡΓΑΣΤΙΚΟΝ *BR corr. Meib.* ||
quidem *br* || tractatus *pro tractus coni. Meib.* || 21 *legendum*
censeo μελοποιία ρυθμοποιία ποιήσις. Melopoeiae autem partes
sunt tres λήψις (*pro quo hic inepte λέξις*) μίξις καὶ χρῆσις. *Qua-*
rum partium subdiuisiones rursus adferendo perueniremus tandem
ad πλοκήν *Meibomius* || *moelopeia B melopeia R* || λήψις
Meibomius lexis BR || ΠΛΟΚΕ *B* || ΕΖΑΝΤΕΑΣΤΙΚΟΝ *B* ΖΑΝ-

positionem pertinere uidetur et habet partes tres ὄργανικὸν ψῳδικὸν ὑποκριτικόν, quae inferius rerum ordo disponet. nunc de prima uoce uelut de sonitus totius parente dicemus.

5 Omnis uox in duo genera diuiditur, continuum atque 937
diuisum. continuum est uelut iuge conloquium, diuisum
quod in modulatione seruamus. est et medium, quod in 318 G
utroque permixtum ac neque alterius continuum modum
seruat nec alterius frequenti diuisione praeciditur, quo
10 pronuntiandi modo carmina cuncta recitantur. horum
illa, quam in diuisas partes certasque deducimus, Dia-
stematica nominatur et ei parti quae Harmonica uocatur
aptanda est.

Quae quidem Harmonica habet partes disputationis 938
15 septem, primam de sonis, secundam de spatiis, tertiam de
systematis, quartam de genere, quintam de tonis, sextam
de commutationibus, septimam de modulatione, quam
melopoeiam uocamus. ac prius de sonis, ubi artis est
elementum. sonus quippe tanti apud nos loci est, quanti 939
20 in geometricis signum, in arithmetis singulum. phthon-
gos sonos dicimus. uerum phthongus dicitur uocis mo-
dulatae particula una intentione producta. est autem in-
tentio, quam dicimus tasin, in qua uox consistit ac perse-
uerat. sonus phthongus uel speciatim uel generaliter
25 appellatur; sed generale uocabulum *et* specialia *habent*
quae ἰδιότητες Graia uoce perhibentur. ut si quem ad
modum nobis scribendum sit cogitemus, ita haec uirtus
phthongi docet quid uel acutius exeramus uel lenius re-

THTIKON R || 2 OΔΙΚON Rb (*quid in B primitus scriptum fuerit non dispicio*) || interius BR corr. p || 3 de om. R || 8 utrumque B¹R || 9 quo Meibomius ut BR || 12 et 14 armonica BR armonia b || 16 diastematis b || quarto B¹R || quinto B¹R || sexto B¹R || 17 VII in ras. b || 18 melopeiam R || est artis R || 20 aritmeticis BR || ptongos BR || 21 ptongus BR || 23 tasin Leid. tasis BR || 24 ptongus BR || 25 uocabulo B¹R || speciale R speciali B aliquae B quae R habent et specialia quae p || 26 ἰδιότητες Grot. ideotetra R idioteta corr. in idietheta B aī ideit&ra add. b || perhibetur b || 27 hae R || 28 ptongi BR || acutius Grot. acuminis BR ||

940 mittamus. uerum ex istis alia faciunt, alia patiuntur.
 faciunt intentio uel remissio, patiuntur acumen et grauitas.
 productio autem est — hoc est ἐπίτασις — uocis commotio
 a loco grauiore in acutum locum, ἄνecis uero contra, nam
 ab acuminis culmine in graue quiddam seriumque descen- 5
 dit. fit autem soni grauitas cum ex intimo quidem spi-
 ritus trahitur, acumen uero ex superficie oris emittitur.
 sunt igitur innumerabiles soni sed specialiter per singulos
 tropos <duodeuiginti tantum poterunt conuenire, quorum
 941 nomina superius memorauī. quorum prior est adquisi- 10
 319 G tus, qui ideo tali nomine nuncupatur, quoniam eorum
 quae tetrachorda nominantur nulli omnino consentit sed
 extrinsecus uelut adqui->situs accedit propter consortium
 mediae, cui concinere consueuit. qui adquisitus uno tono
 a principali principalium separatur, quae principalis prin- 15
 cipalium, quia prima in tetrachordo conlocatur, quasi
 cuiusdam rectoris nomen accepit; subprincipalis denique
 942 dicitur, quae principali subiecta coniungitur. principa-
 lium uero ἐναρμόνιος et χρωματικός, quam nos uix for-
 san recte colorabilem memoramus, et ideo hoc nomen 20
 accepit, quia inter principales colores album tetrumque
 quicquid interiacens inuenitur colorabile Graia signifi-
 catione perhibetur. ergo enarmonius chromaticus itemque
 diatonus, quam extentam dicimus, indicia sunt generum
 modulandi. multiplex quippe tetrachordorum ratio sic 25
 firmatur. principalis autem mediarum, quia prima est
 medii tetrachordi, ideo id nomen accepit; cui subnexa
 subprincipalis mediarum esse dicitur. denique reliquae
 tres sui similibus oboedient. dictum uero hoc tetrachor-
 dum mediarum, quia in medio locatum est inter principa- 30

3 est *del. in B* || 6 quidam *B¹R* || 7 trahitur *BR* || 9 XVIII
Bamb. 393 uiginti octo *BD* || 12 tetrachorda *BD* || 16 tetra-
 chordo *BD*: *omissam h in hoc uoc. notare desinam* || 17 rectores
B¹R || 19 ΕΝΑΡΜΟΝΙΟΥC *BR* || ΚΡΩΜΑΤΙΚΟΥC *BR* ||
 quam *R* quae *B* quem *b* || 23 chromaticus *BR* || 24 diatonos
BR || indicio *b* || genera *B* & rum *add. b* || 27 cuius *B¹R* ||
 29 suis *b* || similibus *p* simili usu *R* et fortasse *B* similes sub *r*
 similes *b* || uobedient *B¹* ||

lium tetrachordum et tetrachordum coniunctarum. post 943
supra dictas autem quae sequitur media nominatur: quae
ideo media dicitur, quia tam grauis modi finis est, quam
in tropis omnibus futuri acuminis caput, atque ipsius quo-
5 dam modo uinculo tam grauis modulatio quam acuta co-
nectitur, ut in Lydio modo, ubi rectum iota est. uerum
post mediam extendentem hemitonium coniunctarum erit
tertia, quae in eodem modo, id est Lydio, *Z* litteram pro
nota habebit. post hanc illae quae a nobis superius ex-
10 pressae sunt tres sequuntur ἐναρμόνιος χρωματικός et
διάτονος, quae et paranete dicitur, quam Latine paene
ultimam perhibemus. post quam ultima sociatur, quae
ideo dicta est coniunctarum ultima, quia in hoc tetra-
chordo finem tenet. omne autem tetrachordum coniun-
15 ctarum ideo dictum, quia mediae ipsi, quae perfectam
symphoniam prima compleuit, adiungitur ac producente
media sequentem tonum ille qui sequitur sonus παράμε- 320 *G*
coc nominatur, quod hunc satis proximum sonus adiunctae
modulationis offendet. dehinc diuisarum tertia, quae ple- 944
20 num systema diapason finit, unde diuisarum tertia perhi-
betur. post hanc soni ceteri consecuntur. sonus uero
diuisarum ideo hoc nomen accepit, quia uno et dimidio
tono a mediae fine diuellitur. post hoc tetrachordum ex-
cellentium conlocatur, quod ideo excellens nomen accepit,
25 quia in singulis tropis in omne acumen erigitur, in singu-
lis modulationibus fastigiatur. horum igitur sonorum, id 945
est phthongon, sunt alii quos consistere et perseuerare
necesse est, alii uero sunt uagi. denique alii βαρύπυκνοι
nominantur, alii μέσος πυκνοί perhibentur. spissum uero

7 emitonium *BR* || 8 id est *inducta in B* || 1 litteram scri-
psi litteram *BR* labda supinum *codex Grotii* || 10 ΚΡΟΜΑΤΙ-
ΚΑ(Λ*R*) || *BR* ΚΡΟΜΑΤΙΚΟΣ *b* || 11 ΔΙΑΤΟΝΟΣ *BR* ||
poenaultima *R* poenultima *r* penultima *B* || 12 ulti-
mam *B¹R* || 15 media *R* || 16 synfoniam *BR* || 20 diuisarum
b coniunctarum *R* et ut uidetur *B* || 26 fastigatur *B¹R* ||
27 ptongon *BR* || aliquis *B¹R¹* || 28 ΒΑΡΥΠΥΚΝΟΙ *BR* ||
29 ΜΕΣΟΣ ΠΥΚΝΟΙ *B* ΜΕΣΟΣ ΠΥΚΝΟΥ *R*: deinde alii δξύπυ-
κνοί *add. codex Grotii* ||

dicitur trium sonorum compositiua quaedam qualitas.
 βαρύπυκνοι autem sunt qui uelut regiones primas spissi
 retentant, μεσόπυκνοι <uero qui media possident, ὀξύ-
 πυκνοι qui ultima tenent, ἄπυκνοι qui in positionem so-
 norum trium, qui sunt spissi, nullo genere aut lege iun- 5
 946 guntur. stantes autem perseuerantesque dicuntur uel
 ἄπυκνοι uel βαρύπυκνοι> qui ueluti quandam speciem
 et formam sibi principalium uindicabunt. ideo autem a
 quibusdam statarii nominantur, quia diuersas extentiones
 recipere non possunt. alii autem uagi et errantes habent 10
 tur, quia interdum largiora, interdum minora spatia rece-
 perunt: sed hi alii παρυσπατοειδεῖς alii λιχανοειδεῖς uo-
 cantur. uerum primi ideo sic dicuntur, quod statim prio-
 ribus subnectantar. λιχανοειδεῖς dicuntur a digito, qui
 minister artis et cantus singulos mouet. est autem pri- 15
 947 mus a pollice. hi uero alii sibi in uicem congruunt, alii
 discrepant et resultant. sed illi ὁμόφωνοι quia sibi in
 uicem coniunguntur, διάφωνοι autem id est dissentientes
 sunt qui cum percussi fuerint in uicem discrepant, ὁμό-
 φωνοι qui uocis quidem aliam significationem gerunt, 20
 eundem tamen inpetum seruant. sunt autem et aliae so-
 norum diuersitates. et prima quidem per intentionem,
 ut aut acumine aut grauitate dissentiat. secunda per spa-
 321 G tiorum perceptionem, cum uni aut plurimis coniungitur
 spatiis. tertia per coniunctionem systematis, quo aut 25
 unum aut plura recipit, et quod secundum morem dicitur

2 ΒΑΡΥΠΥΓΝΟΙ B ΒΑΡΥΠΥΓΝΟC R || ante B || spis-
 sis B || 3 retantant R || ΜΕCΟΠΥΓΝΟΙ B ΜΕCΟΝΥΓΝΟΙ
 R || ante media add. in B¹ || ΟΚΥΠΥΓΝΟΙ B ΟΚΥΠΥ-
 ΓΝΟΥ D || 4 et 7 ΑΠΥΓΝΟΙ B ΑΠΥΓΝΟΥ D || 7 ΒΑΡΥ-
 ΠΥΓΝΟΙ B ΒΑΡΙΠΥΓΝΟΥ D || 8 a quibusdam b quidam
 BR || 9 extensiones b || 12 his b || ΠΑΡΥΠΑΤΙΟ***C B ΠΛ-
 ΡΙΠΑΤΟΙΑΙC R || ΛΙΚΑΟΝΙΔΙC B ΛΥΚΛΟΝΙΑΙC R || 14 ΛΙ-
 ΚΑΟΝΙΔΙC B ΛΥΚΛΟΝΙΑΙC R || dicunt R || dicito B¹R ||
 quos b || 15 et BR ad b || 16 his b || ΟΜΟΦΟΝΙ BR pro eo
 Grotius coni. κύμφωνοι || 18 ΛΙΑΦΟΝΙ B ΛΙΑΤΟΝΙ R ||
 19 sunt R || ΟΜΟΦΟΝΙ RR || 23 aut post ut om. R || 25 com-
 munionem Meibomius coniunctionem BR ||

id est κατ' ἤθος: alium quippe morem acuta significant, alium grauiora.

Nunc iam de diastematis disserendum. diastema est uocis spatium, quo acuta et grauior includitur. sed in diastematis alia breuiora illa, quae sunt in diesi enarmonia; maiora uero sunt, quae per singulos tropos bis ex omnibus faciunt, quo nihil maius in tropis possumus inuenire. atque in spatiis alia sunt conposita, alia disiuncta atque asyntheta. et conposita sunt quae per ordinem currunt, inconposita autem quae ex diuersis sibi in uicem copulantur. item alia logica, alia aloga memorantur. ac rationalia illa sunt quorum consensu possumus praestare rationem, inrationalia quibus non subest ratio. item alia conuenientia, alia discrepantia, tuncque alia enarmonia, alia chromatica, alia diatonica, item alia artia, alia perissa. sed prima aequalia, secunda excurrentia memorabo. uerum aequalia sunt, quae in aequas partes poterunt separari, ut tonus in duo hemitonia; perissa autem, quae in tria hemitonia discernuntur. deinde alia diastemata spissa, alia rariora. spissa sunt, quae per diesis colliguntur; rariora, quae tonis. et in his alia sibi congruunt, alia discrepant. sed discrepantium nimia multitudo. conuenientia uero per singulos tropos sex sunt, id est diatessaron quod de quattuor dicimus, diapente quod de quinque, dehinc diapason quod ex omnibus concinet; illud etiam, quod ex omnibus et ex quattuor constat uel ex omnibus et ex quinque uel bis ex omnibus, quod bis diapason dicitur. sed illud quod diatessaron, hoc est ex quattuor dici-

1 ΚΑΤΑΘΕΟΝ R || 3 nunt R || disserendum R || 4 post acuta add. uox b || 5 post alia add. sunt b || 6 quod b || 8 diiuncta B || 9 post uarias correcturas asinteta b syntetae R assytetae r || et om. R || 11 ita B¹R || 12 consensu scripti consensui b consensus BR || rationem p per portionem R proportionem b partionem B || 14 conuenientia Grotius conhibentia B conibentia bB || 15 cromatica BR || diatonica B || archia BR || 18 et 19 emitonia BR || 23 singulos BR omnes b || diateccapan R || 25 ΔΙΑΠΑΘΕΟΝ B ΙΑΙΑΠΑΘΕΟΝ R || continet B¹R || 26 ex om. R ante quattuor || 28 illud R || ΔΙΑΤΕΘΕΟΝ B ||

- 322 *G* tur, recipit sonos quattuor, spatia tria, tonos duo semis, hemitonia quinque, diesis uero decem, et est in epitriti <ratione, ut sunt quattuor ad tres. diapente quod ex quinque est, sonos recipit quinque, spatia quattuor, tonos tres semis, hemitonia septem, diesis XIII et est in he- 5 miolia ratione, quod sunt tres ad duo. diapason autem sonos habet octo, spatia septem, tonos sex; hemitonia geminat, diesis quadruplicat atque in diplasia ratione uer-
- 952 satur, quae est unum ad duo. quod uero ex omnibus et ex quattuor dicitur, > sonorum est undecim, spatiorum 10 decem, tonos habet octo, hemitonia duplicat, diesisque praedicta ratione multiplicat, et est in diplasi et diametri regula ut sunt octo ad tres. quod uero ex omnibus et quinque constat, recipit sonos duodecim, spatia undecim, tonos nouem semis, hemitonia geminantur, diesis tetra- 15 plantur, et est in triplasia ratione ut quattuor ad duodecim. quod disdiapason dicitur, habet sonos quindecim, spatia bis septena, tonos decem ac duo, hemitonia duplicata, diesis quadraginta octo atque est in tetraplasi ratione ut sunt duodecim ad tres. est autem tonus in epogdoi 20 ratione. ubique diesin in enarmonio debemus accipere, quae est in quarta particulatione.
- 954 Nunc quid sit systema perhibendum. systema est magnitudo uocis ex multis modis constans, quae licet multa diuisionum genera recipit, tamen quia eadem et in 25 diastematis memorauimus, praeteream. sunt autem absoluta et perfecta systemata numero octo. et primum est, quod ab adquisito quem προκλημβανόμενον dicimus, ad me-

1 duos *b* || 2 emitonia *BR* quod amplius non notabo || 6 XIII *Db* septem *b* || emiolia *BD* || 8 duplasia *b* || 11 octo et semis *p* || emitonium *B¹R* || duplicat *b* eadem *BR* || 12 et est *om. R* || 15 aiesis *R* Λietic *B* Λieic *b* || tetraplicantur *b* || 17 aicaia ΠΑCON *B* ΒΙCΔΙΑΠΑCON *b* ΔC-ΛΙΑΠΑCON *R* || 19 est *om. R* || 20 autentonos *R* || epocdoi *BR* || 21 in *om. B¹R* || 22 est *R* eē *B* || 23 num *B¹R* || systina *B¹R* || 24 ex multis modis *add. in margine R: sed hodie solum ex m comparent* || 26 praeterea *B¹R* || 28 ΠΡΟCΑΑΜ-BANOMENON *B* ΠΡΑΛΛΟΒΑΝΟΜΕΝΟΝ *R* ||

diam, quam mesen diximus, omne conficitur. secundum quod a principali principalium in parameson usque tenditur. tertium quod a subprincipali principalium in diuisarum tertiam iungitur. quartum quod ab extenta principalium
 5 usque in diuisarum diatonum profertur. quintum quod a principali mediarum in neten diuisarum usque progreditur. 323 G
 sextum quod a subprincipali mediarum in tertiam excellentium trahitur. septimum quod a mediarum extenta in excellentium diatonon excurrit. octauum quod a media
 10 excellentium in ultimam ducitur.

Quibus excursis genera tetrachordorum modulandi- 955
 que discurrem. tetrachordos est IIII chordarum cum
 certa qualitate diuisio. genera modulandi sunt tria ἐναρ-
 μόνιον χρώμα διάτονον. et enarmonion quidem dicitur, 956
 15 quod pluribus spatiis et angustioribus separatur, diatonon
 uero, quod tonis copiosum; chroma, quod de hemitioniis
 componitur. sic ut enim quod inter album nigrumque
 est, color dicitur, ita hoc chroma, quia inter utrumque
 est, nominatur. et enarmonion quidem cum ab inmuta- 957
 20 bilibus sonis cingitur, modulationi oboediet in acumen per
 diesin et diesin et diatonon inconpositum; in grauem uero
 sonum e contrario modulatio tota submittitur. chroma
 autem hoc modo melos accipit: per hemitonium et hemi-
 tonium et tria hemitionia, quae inconposita prouenient;
 25 in grauem uero ex diuerso recurrit. at uero diatonum
 ipsis contentum sonis in acumen quidem ita accipiet mo-
 dulationem, ut per hemitonium et tonum modum integrum
 compleat. at uero grauiorem per contrarium <ordinem

1 quam B^1R || mecen b mexen BR || 2 $\Pi(NR)\Delta PAMH-$
 CON BR || 4 tertiam *Ioannes Grotius* tertium BR diatonum
 b || 6 netem B || 9 diaton R || 10 ultimum BR corr. *Vulc.* ||
 12 IIII om. B^1R || chordarum BR (genus est quatuor chorda-
 rum *con. Meibomius*) || 13 enarmonia (armonia B^1R) $KPOMA$
 BR || 14 $\Delta IATONON$ R || 14 et 19 et armonia BR et enar-
 monia b || 15 $\Delta IATONON$ B || 16 et 18 croma BR || 19 ab
 om. R || 21 diesim B^1R || et diesin *add. Meibomius* || diato-
 non b diaton B ditoni R ditono r || 22 sonum a B^1R || τοτο
 BR || croma BR || 25 diuersum B^1R || 26 is ipsis *con. Ioan-*
nes Grotius ||

- 958 persequetur. sed nunc maxime diatono utimur. sed horum alia modulamur per agogen, alia per plocen. per agogen est cum per ordinem sonus sequitur, plocen autem dicitur cum diuersa sociamus. exhinc in modulando alia euthia dicitur, quod est recta; alia anacamptos, quod est reuertens; > alia peripheres, hoc est circumstans. euthia est quae a graui in acumen erigitur, anacamptos quae è contrario deficit, peripheres quae ad utramque aut com-
- 959 modatur aut seruit. sed cum tetrachordorum, quos qu-
- 324 G drifidos appellamus, diuisiones innumerabiles sint, sex 10 sunt notae: enarmoniae una; chromatis tres, quarum prima quae mollis ac soluta, secunda quae hemiolia est, tertia quae est toniaca; diatonicae duae, mollis una, altera robusta. et modos quidem accipit enarmonia a tetartemoria diesi, id est toni parte quarta; illud uero, quod 15 mollius diximus, per tritemoriam diesin copulatur; ipsum uero chroma hemiolion fit ab hemiolia diesi eius quae sit enarmoniae.
- 960 Sed nunc de tonis. tonus est spatii magnitudo, qui ideo tonus dictus, quia per hoc spatium ante omnes prima 20 uox quae fuerit extenditur, hoc est de nota qualibet in notam; ut a media in paramesen, ut est in Lydio, si a iota directo in sigma iacens signa concurrant. uerum quia hemitonia diesisque quid uel quantae qualesue sint docui, troporum etiam nomina numerumque monstravi, nunc 25 de tetrachordis eloquemur. nam singuli quique tropi tetrachorda quina custodiunt, sic ut superius quoque non tacui. uerum horum extremos sibi aptandos esse non

1 persequitur *B¹R* || 5 euthia *BD* || anacantos *BD* ||
 6 peripheres *BR* || ΕΥΤΙΑ *R* || 7 ANAKANTOYC *BR* ||
 8 utramque *B¹R* || 11 inarmoniae *B¹R* || cromatis *BR* ||
 12 emiolio *bR* emiolis *B* || 13 toniaca *Meibomius* tonia *BR* ||
 ΔΙΑΤΟΝΙΚΕC (*Hpro* *ECR*) *BR* || una altera *om. B¹R* adque *R* ||
 14 post robusta (*ita B*) *add.* at uero bis tria sunt *b* || armonia *R* ||
 15 in ante illud *add. B¹R* || 16 per *B* peri *R* || Δiesi *B* ΔΤΕC *R* ||
 18 ΕΝΑΡΜΟΝΕ *R* || 21 de nota qualibet *del. Meibomius* ||
 22 paramesen *B¹R* || lidio *BR* || 23 simma *BR* *corr. Grotius* in Zeta *coni. Meibomius* || concurrent *b* || 27 non tacui *b* notauit *B* notataui *R* || 28 excereos *R* ||

dubium est. tetrachordum quippe est quattuor sonorum
 in ordinem positorum congruens fidaque concordia. sunt 961
 autem tetrachorda principalium mediarum coniunctarum
 separatarum excellentium. et primum tetrachordum,
 5 quod est grauius, incipit a principalium principali et de-
 sinit in principalem mediarum***** uerum principa-
 lium et mediarum conexum, quod coniunctarum uocatur,
 erit tetrachordum a media in neten coniunctarum usque.
 atque ab his diuisum longeque discretum, quod est quar-
 10 tum, diuisarum a submedia in neten separatarum usque
 coniungitur. quod autem ex diuersis coniunctum est, in
 acutiorem sonum et quintum excellentium profertur. sed
 de tetrachordis satis dictum.

Nunc de pentachordis uideamus. ac similiter haec 962
 15 quoque quinque esse non dubium est. primum igitur,
 quod est grauius principalium esse dicemus, quod incipit
 ab adquisito et in principalem mediarum terminatur. se-
 quens in acumen eius modi est et constat a principalium
 extenta in mediarum illam, quae in Lydio iota rectum
 20 habet. tertium autem coniunctarum est, quod a media-
 rum extenta in ultimam coniunctarum ducitur. quartum
 uero, quod per diuisionem est, a media in tertiam diuisa-
 rum coniecti solet. quintum in acumen erigitur, atque in
 nete excellentium terminatur. haec quae dixi artis nostrae 963
 25 doctis-⁴simis adprobantur. nam non sum nescia asserere
 quosdam pentachorda ab hemitoniis initia posse sortiri,
 quod est in modulatione diatonica situm, de qua superius
 multa dixi. sane notum atque intimatum uelim adquisi-
 tum in omnibus quidem aliis conlocari, in his autem, quae

4 tetracordo B^1R || 6 excidisse secundum a mediarum
 principali ad mediam extenditur uidentur *Meibomio* || 9 atque
om. B¹ absque R || 11 coniunctum et quintum est et a nete
 separatarum in neten excellentium profertur *coni. Meibomius* ||
 14 ÷ ante nunc *add. b* || ac R hac B et b || 17 sed ante se-
 quens *add. b* || 19 illa RB^1 || lydio iota b . ludiota BR || recto
 B^1R || 22 tertiam B tertia R ultimam *coni. Meibomius* || 23 so-
 lent B^1R || 24 terminantur B^1R || artes B^1R || 26 quaedam
 D quasdam B^1 || pentachorda *Meibomius* tetracorda BD ||
 ΔΙΑΤΟΝΙΚΑ B ΔΙΑΤΟΝΙΚΑ D || 29 intra D ||

non per sonos fiant, in tetrachordis fieri non posse. in his enim semper ab hemitoniis principi-⁵ pia ducuntur, in aliis autem, quae pentachorda nominantur, nec tamen modulationi subiciuntur, ut per sonos constare uideatur, apponitur. secundum enim in his hemitonium possumus 5 ponere.

964 Nunc de transitu modulantium. transitus est alienatio uocis in figuram alteram soni. fit autem transitus modis quattuor: per genus, ab enarmonio aut in chroma aut in diatonon; uel per systema, ut a principali principalium si 10 forte in subprincipalem aut in aliud forte systematum, aut cum de coniunctis ad diuisas transitum facimus; uel per tonum, cum a Lydio uel in Phrygium uel in alium tropum cantilena transducitur; uel per modulationem, cum ex alia specie modulandi in aliam desilimus, uel cum 15 a uirili cantilena transitus in femineos modos fit.

965 De genere modulandi consequenter edisseram. melo-
326 G pœcia est habitus modulationis effectae. melos autem est actus acuti aut grauioris soni. modulatio est soni multiplicis expressio. melopœciae species sunt tres: hypatoides 20 mesoides netoides. et hypatoides est quae appellatur tragica, quae per grauiores sonos constat; mesoides quae et dithyrambica nominatur, quae tonos aequales mediosque custodit; netoides quae et νομικός consueuit uocari, quae plures sonos ex ultimis recipit. sunt etiam aliae distan- 25 tiae, quae et tropica mela dicuntur, aliae ὁμοιολογικά. sed haec aptius pro rebus subrogantur, nec suas magis poterunt diuisiones afferre. hae autem species etiam tropi

9 chroma BR cromata b || in om. B¹R || 10 ΔΙΑΤΟΝΟΝ B ΔΙΑΤΟΝΟ R || CICTEMA BR || aut a B¹R || a principali principalium—11 systematum (sistematum bR sustematum B) del. Meibomius || 12 uel ante facimus add. B¹R || 13 lidio B || frygium b frygiam BR || 14 tropum B locum R || uel inductum in B || per melopœciam legendum censet Meibomius || 20 ΥΦΑΤΟΙΔΕS B ΥΠΙΑΤΟΙΔΕS R || 21 ΝΕΤΟΛΕC R || ypatoides R || traica BR || 22 ΜΕCΟΙΑΕC qua R || 23 ΑΥΤΡΑΝΙΒΙΚΑ B alipraniambisa add. b ΑΥΤΡΑΝΙΒΙΚΑ R || 24 ΝΕΤΟΙΑΕC BR || 26 mele B¹R || alia b || comiologica BR tomeologica b || 28 diuisionis B || efferre b || haec B¹R ||

dicuntur. dissentiunt autem melopoeiae ipsae modis plu- 966
ribus inter se et genere, ut alia sit enarmonios alia chro-
maticae, alia diatonos; specie quoque, quia alia est hypa-
toides, alia mesoides, alia netoides; tropis ut Dorio Lydio
5 uel ceteris. omnis tamen, qui melos incohat, prae cun-
ctis systema debet aduertere, dehinc sonos miscere atque
conponere. haec de septem partibus artis nostrae dixisse
sufficiat.

Nunc rhythmos hoc est numeros perstringamus, quo-
10 niam ipsam quoque nostri portionem esse non dubium est.
rhythmos igitur est compositio quaedam ex sensibilibus 967
conlata temporibus ad aliquem habitum ordinemque co-
nexa. rursum sic definitur: numerus est diuersorum mo-
dorum ordinata conexio, tempori pro ratione modulatio-
15 nis inseruiens, per id quod aut efferenda uox fuerit aut
premenda, et qui nos a licentia modulationis ad artem
disciplinamque constringat. interest tamen inter rhyth-
mum et rhythmizomenon. quippe rhythmizomenon ma- 968
teria est numerorum, numerus autem uelut quidam artifex
20 aut species modulationis apponitur. omnis igitur nume- 327 G
rus <triplici ratione discernitur, uisu audituque uel tactu.
uisu sic ut sunt ea quae motu corporis colliguntur; auditu
cum ad iudicium modulationis intendimus; tactu ut ex
digitis uenarum exploramus indicia. uerum nobis adtri-
25 buit maxime in auditu uisuque. sed rhythmicè est ars 969
omnis in numeris, quae> numeros quosdam propriae con-
uersionis accipiat flexusque legitimos sortiatur. est quo-
que distantia inter rhythmum metrumque non parua, sic ut
posterius memorabo. sed quia uisus auditusque numero
30 dicti sunt accedere, hi quoque in tria itidem genera diui-
dentur: in corporis motum, in sonorum modulandique

1 ΜΕΛΟΤΟΝ(Ι)Β Η Β ΜΕΛΟΝΟΝ Η R || 2 inarmonios
B¹R || cromaticae BR || 3 spatoides BR sypatoides b ||
5 incoat B inchoat bR || ante prae add. in OACA R || 9 ryt-
mos BR quod amplius non notabo || 10 ipse r || portione R por-
tionis r || 18 rityzomenon R ryttizomenon B || ritizomenon
BR || 20 modulationi b || 21 uel B et bD || 25 ritizete B
irstiorti zete D || 30 dicti sunt p dictus BR || in om. R ||

rationem, atque in uerba, quae apta modis ratio conligarit. quae cuncta socia perfectam faciunt cantilenam. diuiditur sane numerus in oratione per syllabas, in modulatione per arsin ac thesin, in gestu figuris determinatis schematicisque completur.

5

970 Verum numeri genera sunt septem. primum de temporibus. secundum de enumeratione uerborum, quae in numerum cadere non possunt, quae rhythmoides id est similia numeris iudicantur quaeque tribus uocabulis discernuntur hoc est enrhythmon arrhythmon rhythmoi- 10 des. tertium de pedibus. quartum de eorum genere. quintum est quod agogen rhythmicam nominamus id est quo genere numerus modique ducantur. sextum de conuersionibus. ultimum rhythmopoeia id est quem ad modum procreatio numeri possit effingi.

15

971 Primum igitur tempus est quod in morem atomi nec partes nec momenta recisionis admittit ut est in geometricis punctum, in arithmetice monas id est singularis quaedam ac se ipsa natura contenta. sed numerus in uerbis per syllabam, in modulatione per sonum aut spa- 20 tium quod fuerit singulare, in gestu incipiente corporis 328 *G* motu quod schema diximus, inuenitur. atque hoc erit breuissimum tempus, quod insecabile memorauimus. compositum uero quod potest diuidi et quod a primo aut duplum est aut triplum aut quadruplum. eatenus enim tempus 25 omne numeri profertur atque ei finis est, qui plenae rationis est terminus atque in hoc numerus toni similis inuenitur; ut enim ille per quattuor species hoc est diesis diuiditur, hic etiam quaternaria temporum modulatione 30 concluditur.

30

972 Sed eorum temporum, quae ad numeros copulantur,

2 sociata *p* || 4 tesin *B¹R* || schematicisque *BR* || 5 complet *B¹R* || 7 enumeratione *R* || 8 rhythmoide *B¹R* || 11 tertio *B¹R* || 12 quod *B* de *R* || 13 aryt (*h add. b*) meticeis *BR* || 19 contempta *B¹R* || 21 singulari *R* || gestum *b* || post gestu *add.* et *B¹R* || incipientem *BR* || 22 motum *B¹R* || schema *BR* || 31 et post sed *add. R* ||

alia sunt quae enrhythma tempora nominantur, alia quae arrhythma, tertia quae rhythmoide perhibentur. et enrhythma quidem sunt, quae ratione certa ordinem seruant, ut in duplici uel hemiolio, ut in aliis, quae alia ratione iunguntur. arrhythma sunt, quae sibi nulla omnino lege consentiunt ac sine certa ratione coniuncta sunt. rhythmoides uero in aliis numerum seruant in aliisque despiciunt. quorum temporum alia τρογγύλα hoc est 973 rotunda perhibentur, alia περίπλεω. et rotunda sunt, quae procliuius et facilius quam gradus quidam atque ordo legitimus expetit praecipitantur, περίπλεω uero quae amplius quam decet moras compositae modulationis innectunt seque ipsa <tardiore pronuntiatione suspendunt.

Sed temporum alia simplicia sunt, quae podica etiam 974 perhibentur. pes uero est numeri prima progressio per legitimos et necessarios sonos iuncta, cuius partes duae sunt, arsis et thesis. arsis est eleuatio, >thesis depositio uocis ac remissio. sed pedum differentiae sunt septem. 975 per magnitudinem cum alios simplices alios multiplices pedes ponimus: et simplices quidem ut est pyrrhichius, compositos uero ut sunt paeones uel eorum pares. et simplices quidem dicuntur qui temporibus diuiduntur, 329 G compositi autem qui in pedes etiam resoluuntur. alios uero alogos hoc est inrationabiles nominamus, quorumque 976 ratio nulla praestatur sed incondita quaedam compositio profertur. alia deinde differentia est, quae per diuisionem quaeritur, qualis existit, hoc est ποία, cum uarie et multipliciter ea quae conexa fuerint diuiduntur. atque illi, qui

1 et 2 enrhythma *b* erytma *bR* || 1 temporum *B* (*u in ras.*) || 2 et 5 aritma *R* et similiter *B* || 2 rytmoides *b* || 4 et ante ut *add. b* || in ante alia *add. rB¹* || 7 numeros *b* || 8 stryngyla *BR* tirigilla *R^m* || 9 et 11 ΠΕΡΙΠΤΑΕC (*C ex O corr.*) *B* || 9 ΠΕΡΙΠΤΑΕO *R corr. Meibomius* || 11 expetitur *BR* expetit *b* expeditur *r* || ΠΕΡΙΠΤΑΕO *R* || 12 modulationes *B¹R* || 15 poes *D* || 17 tesis *B* || tesis *BR* † extensio *add. b* || 20 pyrrichius *BR* || 21 poeones *BR* || post pares lacunae signum posuit Westphalius (*fragm. rhythmicorum Graecorum p. 51*) || 28 ad illi *add. a* illos *b* || illa qua (*ita uulgabatur*) delere uidetur Westph. ||

simplices pedes esse multiplices nominamus. alia est, quae per diuisionem fieri consuevit. septima quae per oppositionem fit id est cum duobus pedibus acceptis unus habet prolixius tempus, quod praecedit ex ordine. illud autem tempus quod insequitur angustius, uel cum per 5 contrarium ordinem tempora praedicta uertuntur.

977 Rhythmica uero genera sunt tria, quae alias dactylica iambica paeonica nominantur, alias aequalia hemiolia duplicia. denique etiam epitritus sociatur. et enim unus semper, cum sibi fuerit aptatus, ut aequalis conuenit. tria 10 uero ad duo numerus hemiolius est. duplex uero qui fuerit ad singularem, geminam rationem tam syllabarum quam temporum seruat. quattuor uero ad tres epitriti modum facit. sed quae aequalia diximus, eadem dactylica esse dicemus. denique in dactylico genere signa aequali 15 sibi iure nectuntur: uerum ad alterum uel ad numerum geminum duo uelut forte aequalitas numerosa decurret. sequitur iambicum genus, quod diplasion superius expressi; in quo pedum signa duplicem rationem ad in uicem seruant siue unus ad duo siue ad quattuor gemini uel 20 quicquid ad duplum currit. hemiolium sane quod paeonicum memoratum tunc est cum pedum signa hemiolii rationem iusque sectantur ut ad duo tria sunt. accidit autem etiam in epitriti ratione saepe numerus, cum pes in eo accipitur, qui sit ad tres quattuor. sed iam ad ordi- 25 nem recurramus.

978
330 G Aequale est igitur numeri genus, quod a disemo usque in sedecim pedes procedit. disemus autem appella-

1 ante pedes add. & r || esse del. r || ante multiplices add. & r || nominamus om. B¹R || 2 septimus B¹R || 7 dactilica BR || 8 iambica R || paeonica B paeonica R || alias BR alia br || alia emiolia alia duplicia b || 9 unus b unis BR uni r || 11 emiolius BR quod notare desinam || quae bR qui B || 14 esse post aequalia add. b || dactilica BR quod notare desinam || 15 dicimus R¹ || genera B¹R || 16 uerum BR uel unum b || 17 decurrent r || 18 iambicum b || 20 unius BR || 21 paeonicum BR || 23 sunt br erunt BR || 26 redeamus b || 28 procedunt BR corr. p ||

tur pes, qui per arsin et thesin primus constare dicitur ut est leo. duplum uero incipit a trisemo, decem et octo autem syllabas in finem usque deducet. hemiolium sane a pentasemo ducit exordium, impletur autem in quindecim
 5 numero. epitritus ab heptasemo principium facit, quattuordecim similibus idem ponens, cuius difficilis est usus. atque hos quidem omnes numerorum ordines ideo memorauimus, ut singulorum leges per uniuersa seruentur.

Sed numerorum alii sunt compositi alii inconpositi 979
 10 alii permixti. <et compositi e duobus generibus uel pluribus cohaeserunt. inconpositi qui uno pedum genere consistunt ut sunt tetrasemi. mixti uero qui aliquando> in pedes, aliquando in numeros resoluuntur ut in hexasemo numero accipere debemus. at uero eorum, qui
 15 compositi esse dicuntur, alii per copulas alii uero per periodum colligantur. et enim *κυζυγία* id est copula duorum pedum in unum est ascripta conexio, qui [in] dissimiles sibi positi esse uidentur. periodos sane est pedum compositio plurimorum, quique dissimiles sibi in-
 20 paresque sociantur. dissimilitudinum sane differentiae 980 tres erunt: per magnitudinem per genus per oppositionem. per magnitudinem cum ex disemo uel tetrasemo componitur numerus. per genus, cum diaplasmus aut hemiolium simul iungimus uel quod ex pluribus aequaliter
 25 copulatur. per oppositionem, id est per antithesin, cum aut primos disemos ponimus insequentibus longe potioribus aut tetrasemos disemis insequentibus applicamus. uerum notum esse conueniet unum etiam pedem posse sufficere ad complendam periodon, si solus ceteris inae-
 30 qualis inseritur.

2 tesin *B¹R* || 3 syllabas *B* || 4 pensasemo *B¹R* || 5 eptasemo *BR* || 6 pones *R* || 7 hi *B¹ hii R* || 11 coeserunt *B* || 13 pede *B* || exasemo *BR* || 16 colliguntur *b* || sizigia *B* sinzygia *b* || 17 pedum inductum in *B* || in *del. Westphalius* || 18 uideantur *B¹R* || est *post* sane *del. et post* positio *add. b* || 20 pares *b* || que *add. Westphalius* || 25 per *om. R* || antitesin *BR* || 26 dissemos *B* || aut *post* ponimus *add. B¹R* || longioribus *pro* longe potioribus *coni. Westphalius* || 27 dissemis *BR* || aplicamus *B¹R* || 28 esse notum *R* || 29 sic *B¹R* ||

981 Sed eorum, quae in pedem reccidunt, dactylicum genus
 3316 primum est, in quo genere pedes inconpositi uocabuntur,
 qui numero sunt quinque, id est proceleusmaticus dacty-
 lus anapaestus spondeus simplex et spondeus maior. ac
 proceleusmaticus quidem est, qui et positionem breuem 5
 et elationem breuem retinet. utetur autem hic idem tetra-
 semo frequentius. namque et disemus, id est qui duobus
 temporibus inpletur, proceleusmaticus quidem sed breuior
 nominatur. ille uero maior est, qui ex quattuor breuibus
 efficitur. at uero breuior id est disemus syneches uoca- 10
 tur, quia ipsa adsiduitas et frequentia comprehendens se
 in uicem syllabae nec magnitudinem aliquam nec modum
 diuisae potestatis extendit ideoque eo raro uti decet, ne
 adsiduitas brevis syllabae carmen ipsum, quod cum digni-
 tate aliqua proferri oportet, incidat. in permixtione uero 15
 aliorum pedum, qui longiores ponuntur, decenter aptatur,
 ut illorum pròlixam moram interueniente sua celeritate
 compenset. quare proceleusmaticus, qui ad numeros apta-
 982 tur, quadrisemo exordium debet accipere. anapaestus
 qui uocatur accipiet elationem pedis unius temporis, posi- 20
 tionem uero duorum temporum faciet. monochronon
 quippe dicitur tempus etiam cum longa ponitur, quae
 longa duo tempora recipere consuevit; uel cum tria tem-
 pora simul breuia conlocantur, uel cum sunt quattuor
 numero. quae omnia ad comparisonem longae syllabae 25
 computantur. igitur maior anapaestus elationem quidem
 suscipiet, quae monochronos esse dicatur, positionem di-
 chronon habere monstratur. quare utriusque temporis,
 quod in positione fuerit, aequali sibi posito oportet elatio-

1 in pedem R || 3 pro quinque ex Aristide scripsit sex
Westphalius || 3 ΤΡΟΚΕΛΕΥΜΑΤΙΚΟΥC ΑΝΑΠΤΕΚΤΟΥC
 spondeus B ΤΡΟΚΕΛΕΥCΑΤΙΚΟΥC ΑΝΑΤΙΕΚΤΟΥC spon-
 deus R dactylus *add. codex Grotii* || 5 proceleusmaticus BR et
 sic semper || 6 et elationem breuem om. R || utimur b || hoc
 b || idem BR id est br || 10 effingitur B¹R¹ || ad B¹R || dis-
 semus B || syneches B¹R || qui ab ipsa B¹R || 16 aptantur
 B¹R || 21 monochronon B monochron R || 22 cum om. B¹R ||
 27 monochronos BR || dichronon BR || 28—29 monstratur —
 fuerit om. R¹ ||

nis geminum tempus accipere, ita tamen ut utroque insequenti tempore par priori esse uideatur. quare anapaestus ἀπὸ μείζονος dactylicus a nobis esse dicitur, at uero anapaestus, qui ἀπ' ἐλάττωτος nominatur, ex duabus
 5 <breuibus, quae in elatione sint, et ex una, quae in positione sit, copulatur. simplex uero spondeus erit, qui ex
 983 producta tam arsi quam thesi iungitur. maior> uero dicitur, qui quaternariam non solum elationem sed positionem etiam uidetur admittere.

10 Per copulam uero duplices accedunt numeri, quoniam
 332 G niam alter ex maiore erit ionicus, alter ex minore. atque ille qui ex maiore procedit, constabit ex spondeo simplici et proceleusmatico, quem disemum esse non dubium est. qui uero ex minore est contrarium facit. atque hi quidem
 15 in dactylico genere ponentur rhythmici inconpositi ac compositi, qui septem numero omnes erunt. dactylus
 984 igitur est dictus quia ordinem syllabarum consimilem digito hominis informat, anapaestus uero quia per ordinem redeat sursum, pyrrhichius uero id est proceleusmaticus
 20 quia hic adsiduus uel in certamine uel in ludo quodam puerili, spondeus, quia plerumque προνδαῖς inseruit, ionicus sane propter numerorum inaequalem sonum: habet enim duas longas duasque correptas, quo pedum carmine multi saepe reprehensi sunt. ac de dactylicis satis.

25 Nunc iambica memoremus. in quo genere numeri
 985 inconpositi erunt quattuor, compositi per copulam duo, at uero per periodum sunt duodecim. qui igitur inconpositi erant isti sunt. iambus ex dimidia elatione et positione quae gemina est. trochaeus ex duplici positione et elatione

1 uroque *R* || 2 priori *b* priore *Br* prior *R* || 3 apo mizonos *BR* || 4 appellasonos *BR* || 5 elationem sunt *D* || 7 subiungitur *b* || 10 post duplices *add.* uero *R* || 11 erit—maiore *om.* *R* || ionico *BD* *corr.* *Koppius* || 13 et *Koppius* uel *BR* || disimum *B* || 14 hii *R* || 15 at positi *R* *deinde* sunt *add.* *b* || 21 προνδαῖς *om.* *BR* *add.* *Grotius* || 24 ac *B* a *R* || de *om.* *B¹R* || 26 erant *B¹R* || 28 erent *B¹* || iambus *B* || praepositione *B¹R* || 30 duplicem *B¹R* || positione et *inducta* in *B* || post elatione *add.* geminae & positione *b* ||

quae brevis est. orthius uero qui ex tetrasemi elatione id est arsi et octasemi positione constabit, ita ut duodecim tempora hic pes recepissee uideatur atque habet propinquitatem aliquam cum iambico pede; quattuor enim primis temporibus ad iambum consonat, reliquis octo temporibus adiunctis. dehinc trochaeus qui semanticus dicitur, id est qui e contrario octo primis positionibus constet, reliquis in elationem quattuor breuibz artetur.

- 986 Conpositi sane sunt qui per copulas colliguntur. sunt autem hi. bacchius, qui ex trochaeo deducit auspicium, fine autem iambici terminatur. qui uero bacchius est *ab iambo*, a iambo principia sortitur atque a contrario his quos diximus pedibus aptabitur. per periodum uero
 333 G est quod uelut per se certam uiam prouenit. in hoc genere cum sint duodecim numero, quattuor quidem per singulas periodos accipere docetur, unum iambum ac tres trochaeos. ac de isdem quattuor, primum quidem quod iambum habere monstratur, trochaeus a iambo nominatur. qui uero rhythmus secundum iambum recipiet, a bacchio trochaeus uocabitur. qui uero iambum tertium recipit, bacchius a trochaeo poterit nominari. ille uero, qui quartum admittit iambum, appellatur epitritus iambus. eorum uero qui ex uno trochaeo fiunt, iambus a trochaeo appellatur a doctis. secundus iambus a bacchio dicitur

1 orcius BR || 2 ogtosemi D eptasemi R optasemi B oddosemi b || constauit B¹R || 3 praecipisse R || 5 consona B¹R || reliquis p reliqua BR || 8 elatione B elationibus b || breuitus R et corr. in breuibz B a¹ breuius † breuitas add. b || 10 baccius BR antibacchius b || auspicium R || 11 antibacchius r || 12 ab iambo add. Koppius || sortiretur B¹R || e contrario b || 17 hisdem BR || 18 a om. B¹R || dominatur B¹ || 19 bacchio b bocceo B baccio R || 20 trocheus b troceos B trocheos R || 21 baccius B¹R || troceo B¹R quod amplius non notabo || 22 ante iambum add. etiam R et B¹ || 23 fiunt Westphalius fit b sit BR: aliquid excidisse ratus sic locum restituit Grotius eorum uero qui ex uno trochaeo fiunt et iambis tribus, qui primum trochaicum habet, iambus a trochaeo appellatur || ante iambus add. et B¹R || 24 a doctis b haec dotis BR || bachio b bactio BR ||

aut certe bacchius medius poterit nominari. qui uero tertium recipit, bacchius ab iambo nominatur. qui uero quartum recipit trochaicum, <epitritus trochaicus appellatur. octo uero **** et quattuor de his, quos duodecim 987
 5 diximus per periodum, illi esse dicuntur, qui binos trochaicos atque iambos> per periodum seruant. atque ille qui primos trochaicos recipit, duplex bacchius a trochaico esse dicitur. qui uero secundos iambos habebit, duplex bacchius ab iambo nominatur. cum autem trochaei medii
 10 conlocantur, trochaicus medius iure dicitur. cum autem in medio iambi, medius iambus uocatur. omnes uel qui inconpositi per periodon uel qui per copulam colligantur, rhythmus decem et octo numerati sunt.

Sed iambus dictus est ab eo, quod ἱαμβίζειν Graeci 988
 15 detrudere dixerunt et hoc carmine quibusque ueteres detrahebant. item hoc nomen est ab eo, quod uenenum maledicti aut liuoris infundat. trochaicus uero ab eo dictus, quod celerem reuersionem faciat ueluti rota. orthius propter honestatem positionis est nominatus. semanticus
 20 sane quia cum sit tardior tempore, significationem ipsam productae et remanentis cessationis effingit. bacchii uero sunt dicti, quod Bacchicis maxime sonis congruunt, isque Bacchi ludus est, qui illis carminibus aptatur.

In eo uero genere, quod paeonicum nominatur, in- 989
 25 conpositi duo rhythmus esse dicuntur. quorum unus paeon 334 G

1 bacchius *R* || 4 ad VIII add. s. hii sunt *b* his qui accedunt add. *Westphalius* reliqui uero quattuor expectabat *Koppius* || et om. *BD* || 5 periodum *Westphalius* pyrrithium *b* pyrrithium *B* pyrricium *R* || 7 qui primos trochaicos recipit *b* primus trochaicus recipit *B* qui primus trochaicus recipit *R* || bacchius a trocheo esse dicitur (dicatur *b*) — habebit duplex om. *R* iterauit *B*¹ (ubi scriptum dicitur) || 9 a diiambis coni. *Grotius* || 10 dicitur *b* || 13 ante decem (ita *R*) add. et sint *B*¹ *R* || 14 iambizin *BR* || graece *R* || 15 detrudere *B* || dicunt *b* || 16 ueneno *B*¹ *R* || 17 infundant *b* || 18 orthius *B* orthius *R* || 19 semanticus *R* || 21 bacchi *b* bacci *B* bachi *R* || 22 baccis *R* bacchis *B* || sonos *BR* sonis *b* || hisque *BR* || 23 Bacchi *p* bacchius *Westphalius* bacchis *BR* bacchius *b* || in ante illis add. *r* || ipsis *b* || 24 paeonicum *BR* ||

διάγυιός appellatur ex longa positione et *breui et longa* elatione. ac *paeson* ἐπιβατός *thesi* duplici positione producta et arsi longiore iungitur. hi sunt paeonici generis numeri, quos inconpositos esse praediximus. neque uero per coniunctionem hoc est συζυγίαν neque per periodum 5 in isto genere rhythmus accedet. inde διάγυιός quidem dictus est id est quasi duplicia membra discernat, ἐπιβατός autem quia membris ueluti utens quattuor et duabus diuersitatibus copulatur.

990 Verum haec genera cum permixta fuerint speciebus 10 numerorum, primae species erunt istae, quae dochmiacae nominantur. ex quibus prius quod fuerit, hac lege componitur ut sit ex iambo et paeone, qui διάγυιός uocatur. hunc διάγυιον posteriores Graeci creticum nominarunt. secunda est species, quae ex iambo dactylico et paeone 15 991 constare monstratur. qui autem deducti numeri nominantur, propter adsiduum et conpositum sonum appellari uidentur.

Fiunt autem numeri, qui et prosodiaci uocantur. quorum alii per ternos pedes fiunt, pyrrhichio iambo et 20 trochaeano. alii uero quattuor, ut his tribus pedibus iambus primus aptetur. alii uero ex duabus syzygiis id est copulis, bacchio et ionico ἀπὸ μείζονος constare consuerunt.

992 Sunt sane qui etiam irrationabiles esse dicuntur,

1 διάγυιός *Westphalius ex Aristide* ΛΥΔΓΙΟΣ B ΛΥΔΙΟΣ b ΔΥΛΓΥΟΣ R || breui et *ex Aristide add. Westphalius* || 2 ac duplici BRD alter paeon epibatis id est in thesi ac p || 3 hi B om. R his add. r || poconici BR || 5 sinzygian b sinzigian BR || per om. B¹R || peridum B periodon b || 6 diagios cod. Bamb. 393 (*Iaech.*) interpolatus saec. X ΛΥΔΓΥΟΣ B ΛΥΔΙΟΣ b ΛΥΛΓΥΟΣ R || 7 membra B || ΕΠΙΒ (Π b) Δ (Λ R) ΤΟΥC BR || 11 prima B¹R || 11 docimine BR docimiae b corr. *Westphalius* || 12 ac BR || 13 poeone BR || diagios cod. Bamb. 393 ΛΥΔΓΟΥC B ΛΥΔΙΟΣ b ΔΥΓΟΥC R || 14 hunc om. R || diagiom cod. Bamb. 393 ΔΥΔΤΟΥC B ΔΥΔΙΟΥC b ΛΥΛΓΟΥC R λύκειον *Grotius* Λύκιον *Kühnius* (*de dochmio. Hatis* 1863 p. 22) || creticum b graeci cum BR || 15 poeone BR || 20 pyrrithio b pyrritio B pyrrichio R || 21 tracheo R || 22 sinzygiis BR sinzygiis b || 23 apo mizonos BR || 24 rationabiles B¹R ||

quos alogos uocitamus, quos etiam chorios appellare consueuimus. sunt autem numero duo, quorum alter diambi figuram respicit, et constat ex elatione quae longa est et duabus positionibus. et numero quidem est ad dactylicum
 5 similis, partibus uero ad numerum ionicum iungitur et iam- 335 G
 bicum. alius uero est numerus qui trochaeides nominatur id est qui figuram quandam speciemque <trochaei habere uidetur, ex elationibus geminis et longa positione consistens per contrarium prioris effectus.

10 Sunt autem mixti generis quinque id est > dactylicus 993
 per iambum, dactylicus in bacchio incidens is qui ueniat ex trochaeo, dactylicus per bacchium qui ex iambo manauerit, dactylicus per chorium qui ex iambi similitudine exordium mutuatur, dactylicus per chorium, qui ex simi-
 15 litudine trochaei uideatur expressus. et creticus quidem consonans ex trochaei positione et initio iambi*****

*** positione et indicio numeri componendi, et om- 994
 nium figurarum plena perceptio. diuiditur haec in eas quas et melopoeia partes, quae sunt istae: ἐπίληψις id est
 20 perceptio, per quam scimus quo quantum numero utendum sit. χρῆσις id est usus, per quem positiones aut elationes decenter aptamus. μίξις id est permixtio, per quam quod opportunum fuerit ex arte miscemus. tropi uero, ut in melopoeia, et in rhythmopoeia tres sunt, quos
 25 systalticos dicimus et in harmonicis eos superius memoraui. numerum autem marem esse, melos feminam nouerimus. 995
 et enim melos materies est, quae sine propria

1 corios *BR* || 2 numero *inductum in B* || diambi *bR* diambus *B* || 4 numeri *B¹R* || 6 iambo uicinum *b* iambicinum *BR* || 11 par iambus *B¹R* || his *B* || ueniet *B* || 12 manaberit *B¹R* || 13 dactilius per corium (*ita BR*) — ex ordine (exordium *p*) mutuatur (*ita BR*) *inducta in B* || corium *BR* || 16 trocheo *b* troceo *BR* || positione et dicio numeri *B* positione et iambo et indicio numeri *b* positione et inditio numeri *R* lacunam indicauit Meibomius Rhythmopoeia *add. Westphalius* || 17 et *BR* haec est *b* || 19 ΕΠΙΛΕΜCIC *BR* || 21 cretis *BR* || 23 oportunum *B¹R* || 24 ut *BR* et *b* || quos *om. B¹R* || 25 systalticos *BR* al sistaticos *add. b* || armonicis *BR* || 27 matees est *R* materies est *r* mat *B* eries est *in ras, add. b* ||

figura censetur, rhythmus autem opere quodam uirilis actus tam formam sonis quam uarios praestat effectus.'

Quae cum Harmonia intentis tam diuis quam heroum
 996 populis augusta quadam suauitate percurreret, ad cantus
 carminumque dulcedines decenter—regressa conticuit. 5
 tuncque Ioue adsurgente diuisque praeambulis κοίμησιν
 modulata in thalamum quoque uirginis magna cunctorum
 uoluptate peruenit.'

997
 336 G

Habes senilem Martiane fabulam,
 miscilla lusit quam lucernis flamine 10
 Satura, Pelasgos dum docere nititur
 artes creagris uix amicas Atticis,
 sic in nouena decidit uolumina.
 haec quippe loquax docta indoctis adgerans
 998 fandis tacenda farcinat, inniscuit 15
 Musas deosque, disciplinas cyclicas
 garrire agresti cruda sinxit plasmate.
 haec ipsa nauci rupta conscientia
 999 turgensque felle ac bile 'multa chlamyde
 prodire doctis adprobanda cultibus 20
 possemque comis utque e Martis curia,
 Felicis' inquit 'sed Capellae flamine,
 indocta rabidum quem uidere saecula
 iurgis caninos blateratus pendere,

2 affectus *bR* || 3 armonia *BR* armonias *b* || eroum *B¹R* || 4 angusta *bR* || percurrere *B* *deinde deletum* et in *B* || 5 continuit *B¹R* || κοίμησιν *Vulcanius cymesin BR* chymesin *b* || 7 thalamum *B* || 9 marciandae *BR* marciandae *b* || 10 miscilla *Scaliger miscillo BR* || quem *BR* *corr. p* || 11 sator *BR* satyra *b* satira *r* || pelasgas *b* || 12 creagris *b* creagris *BR* diaeriis *Meursius* theatris *Heinsius in Burm. Ouidio I p. 90* || uix *Br* suis *R* || 14 pro loquax *con.* linguax *Heinsius l. l.* || 17 deoque *B¹* || ciclicas *B* ciclidias *R* || 17 agrestis *B¹* || crura *R¹* || plasmate *B¹* || 18 hac *B¹R* || nauci *br* nauque *BR* || an scribendum haec ipsa nec corrupta conscientia? || quae ante rupta *add. r* || 19 uile *B* uili *bR* || clamitae *B* clamide *b* clamytae *R* clamydae *r* || 22 inquit *B¹R* || capillae *B¹* || famine *con.* *Grotius* || 23 raudum *B¹R* || 24 iurgis] foris *Heinsius in Burm. Ouidio IIII p. 21* ||

proconsulari uero † dantem culmini,
 ipsoque dudum bombitante flosculo
 decerptum falce iam canescenti rota,
 <be->ata alumnum urbs Elissae quem uidet
 5 iugariorum murcidam uiciniam
 paruo obsidentem uixque respersum lucro,
 nictante cura somnolentum lucibus —
 ab hoc creatum Pegaseum gurgitem
 10 decente quando possem haurire poculo?
 testem ergo nostrum quae ueternum prodidit
 secute nugis nate ignosce lectitans.

1000

1 Proconsulari *B*¹ || uero dantem *BR* iura dantem *Scaliger*
 perorantem *ad sensum recte Koppius* desudantem *Böttgerus in*
Iahnii arch. suppl. uol. XIII p. 612 || 2 bombitante *scripsi* bom-
 binatorem *B* bobinatorem *R* || 3 decertum *B*¹*R* || fulquem *BR*
 falce *b* falcem *r* || canescente rotam *B*¹ || iam falce decerptum
 canescenti rota *Böttgerus* decerptam falce iam canescenti ro-
 sam *Grotius* || 4 uidit *bR* || 5 iugariorum *b* || 6 obsidem *B*¹*R* ||
 7 nictante *BR* nictantem *b* || somnulentum *B*¹*R* || 8 *ΔB Br*
ΔD R ob *p* || creata pecaseum *R* || 9 posse *B*¹*R* || MARTIANI
 MINNEI FELICIS CAPELLAE AFRI CARTHAGIN (I *add. b*)
 ENSIS DE ARMONIA LIBER VIII EXPLICIT (FELICITER
add. B) subscriptum in *BR* ||

SCHOLIA IN
CAESARIS GERMANICI ARATEA

P = *codex Puteaneus*

B = *codex Basileensis*

C = *uterque codex*

*B*¹ *P*¹ = *lectio codicum correctura anterior*

pb = *secunda codicum manus*

V = *codex Vrbinas*

< > *uncinis obliquis circumscripsi quos locos Catasterismorum scholiasta interpretatus est*

margini exteriori adiecti sunt numeri paginarum editionis Buhlianae

Ab Ioue principium]

Quaeritur quare ab Ioue coepit et non a Musis ut 36 B
Homerus. conueniens magis hoc aestimauit principium
Phaenomenis, ut Iouem inuocaret, quoniam et ipsarum
5 Camenarum est origo Iuppiter. non solus autem ita coe-
pisse uidetur Aratus sed et Crates comicus ab isto inci-
piens [et] profari carmina. et Sophron in mimo qui
'nuntius' scribitur [a Vesta incipiens] 'omnes inuoco deos,
Iouem omnium principem'. et quaeritur cuius Iouis me-
10 minerit, utrumne fabulosi an naturalis. et philosophorum
quidem plurimi naturalis aiunt eum Iouis meminisse, Cra-
tes autem Iouem dictum caelum. inuocatum uero merito
aerem et aetherem quod in his sint sidera. et Homerum
Iouem dixisse in aliqua parte caelum

15 ὥς δ' ὅτε ταρφεῖαι νεφέλαι Διὸς ἐκποτέονται
et ipsum Aratum

αὐτὰρ ὁ Ἴππος

ἐν Διὸς εἰλεῖται

cum dicit Hesiodus Iouem [dictum] aëra et Crates eius- 37 B

Inscriptum CLAVDII CAESARIS ARATI PHOENOMENA
in P || 4 uti B || qūo et B || 5 et B || 6 ab isto incipiens profari
scripsi a uesta a incipiens et profari C || 8 nuncius P || a Vesta
incipiens del. *Meinekius fragm. com. II p. 251* || omnis B ||
deos om. B || 13 aere B || is B || sunt P || 15 T 357 || ΩC
ΔΟΤΟΥ ἸΑΡΦΕΙΑΙ ΝΕΦΕΛΑΙ ΛΙΟΣ ΕΧΠΟΤΟΔΑΝΤΟΙ B ΩC
ΔΟΤΟΥ ἸΑΡΦΕΙΑΙ ΝΕΦΕΛΑΙ ΔΙΟΣ ΕΧΠΟΤΟΔΑΝΤΟΙ P ||
17 u. 223 ΑΥΤΑΡ Ο ΙΠΠΟΣ ΕΝ ΔΙΟΣ ΕΙΛΕΙΤΑΙ B ΑΥΤΑΡ
Ο ΙΠΙΤΟCΕΙ ΕΙΔΕΙΤΑΙ P || 19 Hesiodus *Suringar cf. schol.*
Arati p. 49, 24 ed. Bekk. Ἡσιόδος "πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλ-
μός" τὸν ἀέρα οὕτω καλῶν herodotus B Erodotus P || di-

dem opinionis esse et testem [quem esse] Philemonem comicum dicit

ὃν οὐδὲ εἰς λέληθεν οὐδὲ ἐν ποιῶν
οὔτε κακὸν οὔτ' ἄρ' ἐχθλόν, οὐτός ἐιμ' ἐγώ
Ἄηρ, ὃν ἄν τις ὀνομάσειε καὶ Δία.

5.

hoc autem constat et ipsum Aratum dicere

τὸν οὐδέ ποτ' ἄνδρες ἐῷμεν
ἄρρητον.

namque quoniam nihil aliud est uox quam percussus aer, uidetur conuenienter dixisse auctoritatemque ueri prae- 10 stat 'plenas Ioue uias' referens et 'omnis hominum conuentus'. nihil eorum quae in terra sint sine aëre est. ratione etiam 'Iouis omnes usum desideramus'. nam cuncti mortales ostendunt usum suspirio et per quem uiuimus aëre indigent. at quod ait 'dextra monstra' ad auguria 15 pertinet auium. propter quod et Stoici Iouem esse adfirmant qui per materiam manat spiritus [et] similis nostrae animae. Zenodotus Aetolus et Diodorus aiunt nec fabuloso Ioui sufficere huius modi opinionem. esse enim natalem causam Iouem et conuenire omnes uias eo con- 20 fertas, quas tamquam loco eius describit. dicendo autem

etum *deleui* || 1 esse oppinionis *B* || quem esse (que *B*) *deleui* || Philemonem *Mein. fragm. com. Graec. IIII p. 32 qui uerss. restituit* Philonem *C* || 3 ΟΝ ΟΥΔΕ ΕΙΣ ΛΕΛΙΘΗΝ ΟΥΔΕ ΕΝ ΠΟΙΩΝ ΟΥΤΕ ΚΑΚΙ ΟΥΤΕ ΓΕ ΕΧΘΛΑΝ ΟΥΓ ΕΙΜΕΙ ΕΙΔΩ ΔΗΡ ΟΝ ΑΝΤΙC ΟΝΟΜΑCΕΙΕ ΚΑΙ ΔΕΙΑ *B* ΟΝΟΥΑΕ ΕΙC ΔΕΛΙΕΝ ΝΟΥΛΕ ΕΝΙΤΟΥΩ ΝΟΥΤΟ ΚΑΚΙ ΟΥΤΕ ΓΕΕC ΘΑΝΟΙCΕΥ ΜΕΙΕΩ ΑΝΡΟΝΑΝΤΙ CΟΝΟΜΑCΕ ΙΕΚΑΙΔΕΙΑ *P* || 7 u. 1 ΤΟΝ ΟΥΔΕΠΟΤ ΑΝ ΑΝΑΡΕC ΕΩΜΕ ΑΡΡΙΤΟΝ *B* ΤΟΝ ΟΥΛΕΝΟΤ ΑΝΑΡΕΤ ΕΩΜΕ ΑΡΡΙΤΟΝ *P* || 8 nox q̄uo mihi nihil (mihi *deletum*) *B* || 10 ueri *scripsi* rei *C* || 12 ratione *Breys.* rationi *C* || 13 Iouis *Breys.* (omnes cuius *B*) cuius *P* || cuncti *uulgo* cunc *sequente uacuo spatio sine ras.* *P* cuncta *B* || 14 ostendunt *bis scriptum in P* || et per quem *Breys.* sed per quae *P* sed q̄: per *B* || 15 at *uulgo* ad *C* || auria *B* || 16 pertinent *C corr.* *V* || 17 et *deleui* || nostra anima *C corr.* *V* || 17 Nenodotus *P* || eotolus *C* || 19 iouis *deinde deletum* esse in *B* || efficere *C corr.* *V* officere *Breys.* || eius *B* || oppinionem *B* || natalem *Hertzius* talem *C* || 21 tamen *P* ||

‘nos etiam genus eius’ ostendit animae immortalitatem. bene praeterea quod lenem. nouerat enim uirtuti aliquid aemulum futurum. deum igitur aduersus delicta lenem. sed quoniam omnium in Ioue bonorum causa
 5 est, rationabiliter et omnium parens adfirmatur et non solum hominum sed etiam deorum.

Cetera quae toto] *u. 17*

<Hanc Hesiodus dicit Lycaonis filiam in Arcadia so- 38 B
 litam cum Diana uenari et in montibus uagari. quae ui-
 10 tiata ab Ioue celauerit Dianam. quam grauidam nudam lau-
 auantem cum aspexisset irata dea, efferauit eam. et dum
 esset ursa Arcada esse enixam.> Amphis comicus poeta
 refert Iouem Dianae effigie transfiguratum in uenatione 39 B
 Callistum compressisse. tempore partus pleno cum uexa-
 15 retur Dianae culpam indicasse. iratam Dianam in ursam
 transfigurasse. <quae dum in montibus uagaretur, a qui-
 busdam pastoribus comprehensam cum puero et perductam
 ad Lycaonem post tempus in Lycaeï Iouis templo confu-
 giens cum eam Arcas filius persequeretur ubi nefas erat
 20 intrare, cum ab Arcadibus utrique interfici possent, Iup-
 piter utrosque caeli astris intulit VRSAMque eam nomina-
 uit.> Ouidius a Iunone ob pelicatum in ursam transfigu-
 ratam eam scribit. <habet stellas in capite VII et in sin-
 gulis umeris singulas obscuras, [duas] in armo unam, in

8 Catast. p. 239, 1—8 *ed. Westerm.* || 16 Catast. p. 239, 8 —
 240, 3 || 23 Catast. p. 240, 4—241, 5

1 nos *Breysigius* non *C* || 3 deum *scripsi* deo *C* || 4 Ioue
scripsi totum *C* || causas & *C* *corr. Heinsius* || 8 hesidiosus *B* ||
 ducit *ante corr. P* || solitam *Heinsius* solitum *C* || 9 ueneri
P || 11 et ferrauit *B* || 12 Archada *P* || esse enixam *Hein-*
sius esset enixa *C* || poetam *P* || 13 refert *P* rep *B* || 14
 compressisse *B* || 17 comprehensam *Heinsius* compressam *P* con-
 pressam *B* || perducta *P* perducata *B* || 18 liccaonem *P* ||
 lycei *B* lice *P* || 19 persequetur *B* || nephas *P* || 20 cum
scripsi eum *P* eam *B* || 22 in *add. V* || applicatum *B* ||
 transfiguratum *B* || 23 et *pro* eam *B* || 24 humeris *P* || duas
deleui ||

pectore duas, in pede priore claras duas, in summa cauda
claram unam, in uentre claram unam, in crure posteriore
duas et in extremo pede duas, in cauda tres: fiunt XXIII.
VRSA MINOR a pluribus Phoenice uocatur. ex eadem
ratione qua superior astris inlata uel beneficio Dianae. 5
hanc priusquam Iuppiter eam infamasset efferasse. quod
cognita miserata immortalitati donasse, submutasse et
aliam posuisse ursam, ut essent duo eius beneficio [duas
40 B ursas fecisse]. Aglaosthenes autem inquit in Naxiacis
Cynosuram [dicit] Iouis fuisse nutricem unam ex Idaeis 10
Nymphis, a qua in Cretae oppido Ἰκτοί, quam Nicostratus
composuit, portas et circa eum locum Cynosuram appella-
tam. [haec Cynosura fuit cum Telchines qui dicuntur Cu-
retes Idaei.] Aratus Cynosuram et Helicen Cretensis Iouis
nutrices fuisse dicit. ob quod sunt caelesti donatae ho- 15
nore. habet stellas > in ipso latere IIII < in quattuor angulis
claras et in cauda claras tres: fiunt VII. sub eis maximum
apparet sidus quod uocatur polus a quibusdam. circum
quod putatur totus orbis uerti. > praedicti autem duo re-
liqui uocantur † chore ut e decem et VII. 20

41 B < Hic est amplissimus inter utrisque septemtrionibus
positus medius. qui putatur hortorum Hesperidum custos
fuisse et ab Hercule interfectus a Iunone astris inlatus

21 Catast. p. 241, 6—16

1 in pectore unam C quod correxi ex ἐπὶ τοῦ κτήθους β'
Catast. || 2 cruce ante corr. pr. m. P || 4 phenice B || 5 et 6 uel
et hanc et Iuppiter addidi || 5 dianam B || 6 priusquod B ||
7 immortalitati miserata B || submutuasse ante corr. B ||
8 duas ursas fecisse deleui || 9 Agaphenis Heinsius Ἀγλαο-
σθένης Catast. aglaostenens P aglaostenens B || inquit au-
tem B || 10 dicit del. Heinsius || 11 nimphiis B || crete C deest
in Catast. || Ἰκτοίς Catast. iste P istoe Bp || 12 portus B || 13 haec
— Idaei desunt in Catast. || cynosora B¹ || 14 idaei pB daei
P || Cynosura P || heliten B¹ || 15 nutricis B || quod Heinsius
quos C || honore donate B || 17 maximum corr. in maximis
B || 18 sydus C || s. app. B || 19 quod Breys. quo C || 20 uo-
cantur P putantur corr. in uocantur B || chore P chore B ||
21 cf. p. 393, 18 || 22 medius positus B || ortorum B ||

quoniam eum horti sui custodem posuerat. dicitur enim cum Iuno Ioui nuberet auctore Pherecyde deos omnes ei munera attulisse. Terram mala aurea cum ramulis suis attulisse muneri. quae in hortis suis Iuno inseri iusserit. cum a filiis Atlantis saepe uexarentur, custodem horti DRACONEM adposuisse, quem Hercules occiderit. > hunc alii Iouem memoriae uirtutis Herculis astris instituisse dicunt, alii a Minerua gigantibus obiectum, quem illa contortum caelo inmisit et in septentriones locasse. <habet stellas in capite claras V, in corpore toto usque ad caudam complures. quae fiunt XV.>

Haud procul efficiens] u. 65

<Hic est Hercules super anguem incumbens claua reiecta, pelle leonis opertus. dicitur cum ad mala aurea profectus esset> ut refert Panyasis Heraclea <serpens hortorum custos> magnitudinis immensae insomnisque fuisse. <cui cum Hercules obstiterat uictorque maximo periculo [Herculis]*** ab Ioue, hunc laborem memoriae dignum honorauit et utrosque sideribus intulit ita ut in certamine fuere eorum habitus: serpentis caput iam defectum Herculem super genu prementem, altero pede caput calcantem dextra manu clauam*** sinistra leonis pelle

13 Catast. p. 241. 22 — 242, 15

1 quem eum B || dicitur scripsi dicit C || 2 omnis B || 3 attulisset B || suis om. P || 4 munera P || ortis B || Iuno om. C dum a Iunone ad custodienda aurea mala esset constitutus V || 5 athlantis B || uexaretur C corr. in apographo Heinsiano || 6 posuisse B || cum pro quem B || hanc C corr. in apogr. Heins. || 7 dicunt Mineruae obiectum C: sententiam expleuit ex Hyg. poet. astron. II 3 p. 362 Munck. Breys. || 8 contortum B || 9 immiserit B || conlocasse B¹ || septentrionem B¹ || 10 λαμπροὺς γ' Catast. || 13 incumbens P || 15 Panuassis C fragm. X ed. Tzschirneri (p. 47) || 16 custus inm. magn. B || his omnisque P || 17 cui scripsi qui C || Herculis post corr. P herculi B || obstiteret B || 18 Herculis deleta uerbum excidisse significauit || post Ioue add. maximum B¹ || 19 utrisque B¹ || syderibus P || 21 altero pede Breys. ἐτέρῳ ποδὶ Catast. altero P altero de B || 22 claua C quod correxi || dextra post claua add. B quod uerum expulisse uidetur || pelle om. P ||

obuoluta. habet stellam in capite unam, in brachio unam, in umeris singulis claras, in sinistro cubito unam, in ipsa manu unam, in ilia utraque *una*: clarior in sinistra parte, dextro femore *II*, ἐπὶ γόνατος *unam*, in crure duas, in pede unam, supra dextram manum unam, quae appellatur *CLAVA*, in leonina pelle quattuor. summa decem et nouem.)

Clara Ariadneae] *u. 69*

43 *B* rum astris intulisse ut eius nuptias dei in insula Dia celebrarent cogitans praeclaram facere, qua primum noua nupta 10 coronata est. quam acceperat ab Horis et Venere.) sed qui Cretica conscripsit, refert cum Liber ad Minoem uenisset, ut eam uxorem duceret, coronam donum Ariadnae dedisse <Vulcani opere confectam ex auro et gemmis. [ab eodem deo] dicitur Thesea ex labyrintho liberasse: 15 tali fulgore fuit. quae post astris adfixa> cum in Naxo *** ut eis qui uidissent signum amoris esset. et <crinem esse qui fulget sub cauda leonis. habet stellas corona nouem in orbe positas, quarum *III* clarae, quae contra caput leonis sunt ei, qui est in septentriones.>

20

Hic OPHIVCHVS erit] *u. 71*

<Hic est qui supra Scorpionem stat tenens duabus

7 *Catast.* p. 242, 16—26 || 22 *Catast.* p. 242, 27—243, 13

2 humeris *P* || cubito *om. P* || 3 illa *B* || una *addidi* || 4 femori *B* femere *P* || *II add. Kiesslingius* || ΕΠΙΤΟΝΑΤΟC *unam ex Catast. addidi* || cruris una *B* || 6 *XVIII Kiesslingius* uiginti quattuor (*h. e. XXIII*) *C* || 8 arianes *B* || 9 ut *P* at *corr. in ad B* || dii *P* || 10 praeclaram (*h. e. celebrem*) *scripsi* praeclarum *C* || nupta *om. P* || 11 acciperat *B* || oris *C* || 12 praefert *B* || libera *P* || minonem *C* || 14 uulganis *B* || factam *B* || 15 ab — deo *deleui quauquam scholiasta Catast. uerba διὰ τούτου fortasse male intellexit* || labyrintho *P* || 16 tali *scripsi* tale *C* || noxo *B* || nuptias celebrassent uel simile aliquid excidisse *significanti* || 17 is qui uidissent *scripsi* utrique uenissent *C* || esset et *scripsi* *et* *corr. a sec. m. in eius P eius et B* || crinem *scripsi ex Catast.* crimen *C* || 19 positus *P* || capud *B* || 20 eius *B* || septentrione *P* ||

manibus anguem qui esse dicitur. Aesculapius rogatu
 Apollinis patris ab Ioue astris inlatus, qui ab eo fulmine
 erat interfectus, quod esset indignatus Iuppiter eum arte
 5 sua rursus post obitum defunctis animas restituere ad
 uitam. cuius stella clarior est. habet stellas ipse XVII et
 ANGUIS quem tenet stellas XXIII. habet stellas in capite
 claram unam, in singulis umeris claras, in singulis pedibus
 claras, in sinistra manu III, in dextera III, [ex his duas
 in dextera manu] in singulis cubitis singulas, in singulis
 10 genibus singulas, in dextro crure clariorem. summa XVII. 44 B
 serpentis in ore scio duas, in capite spissas III, usque ad
 manum Asclepii aliae duae et ad manum eius clarior, cum
 corpore Asclepii VIII, flexura III, et secunda flexura ad
 tertiam usque ad caudam sex: omnes serpentis fiunt
 15 XXVIII.)

<Hic ob magnitudinem in duo domicilia partitur. et 45 B
 enim alio tendunt brachia eius, alio corpus et cauda inten-
 duntur atque aculeus. hunc ferunt ex terra ortum submis-
 sumque, qui Oriona interficeret ob eius loquacitatem, quod
 20 ex uenatione nullam se feram relinquere diceret. isque
 Oriona percussit et occidit. ob quod a Ioue astris inlatus
 est, ut eius naturam futuri homines intellegerent.> Nigi-
 dius ita dicit: SCORPIONEM ad perniciem Orionis in insu-

16 Catast. p. 243, 14 — 244, 2

1 Aesculapius P || 2 inlatus C quod correxi || 5 clarior
 est P clariorem B || 6 immo XXVII || 7 humeris P || singu-
 las B || 8 ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς γ', ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς δ' Catast. ||
 ex — manu deleui || is B || 9 in — 10 singulas om. P || 9
 cub. sing. B || 10 clariorem B clariore P || XVI C || 12 est
 pro eius B || 13 corpore P || VIII B¹ || 14 sex Heinsius ex
 C || 15 immo XXVII || 16 domicilia B¹ || 17 alio tendunt
 scripsi ut iam fere V alii (aliud B) attendunt C || eius B
 ei P || alio scripsi alii C || cauda intenduntur scripsi caudam
 intelleguntur (intelliguntur P) C || 18 et aculeus V ob acu-
 leum B ac baculeum P || mortum summissumque B || 19 ob
 eius V ab eius B ab ei P || loquacitate C corr. V || 20 hisque
 P || 21 percussit B || 22 ut om. B ||

lam Chio *in* monte Pelinaeo ortum uoluntate atque ope
 Dianae. nam quodam tempore memorat is Iouem cum ce-
 teris immortalibus apud Nisaeum regem Bisthonorum
 hospitio dapsili copiosoque adfectos [praediti] hilaritate
 constitisse in uno loco et in corio tauri, qui tum deis in- 5
 molatus *sit* eorum gratia, minxisse. eoque loco [in] corium
 terra obrutum. ex quo natus sit Orion. quo ex facto adu-
 lescentis digna deorum forma atque egregia uirtute incita-
 tus immortalia [memoria] *operabat* optemperabatque qui-
 bus ortus dicebatur. nam cum in monte Pelinaeo uena- 10
 retur, inridens Dianam contemnebat eius opera, quae in
 monte constituebat, obterens. itaque Dianam misisse scor-
 pionem qui Orionem uita priuaret, et postea inpetrasse
 ut scorpios XII signorum memoria constitueretur. Iuppiter
 [memoria] porro Oriona uita priuatum sideribus consti- 15
 tuit. <Scorpio habet stellas XVIII: in singulo cornu binas,
 primas maiores, insequentes claras et obscuram unam, in
 fronte III quarum una clarior in media, in dorsum III
 clarae, in uentre duae, in cauda V, in aculeo III, summa
 X et nouem. ex his priores, quae sunt in cornibus eius 20
 III duae clarae duae obscurae, Librae adsignantur quae
 CHELAE dicuntur. stella autem una, quae est in ore ca-
 nis, Sirius dicitur.>

1 in monte Pelinaeo *Rutgersius* monte chelippio *P* monte
 chaelippio *B* || 2 caeteris *P* || 3 immortalibus *Heinsius* mor-
 talibus *C* || 4 hospicio *P* || adfectos *scripsi* adfectu *C* || pre-
 dita *P* praedito *B* quod *deleui* || 5 deis *Breys.* eis *C* || im-
 molatus *B* || 6 sit *add. Breys.* || gratiam *C* || minxisse *Heins.*
 exisse *C* || loco corium *Breys.* lotium (locium *P*) in corio *C* ||
 7 obruptum *P* || adolescens *C* || 8 egregia *om. P* || 9 immortalia
scripsi immortalis *C* || memoria *deleta* operabat et que *addidi* || 10
 celcinio *C* || 11 contemnebat *B* || 12 obterens *corr. ex* obteres *a*
pr. m. P obterens contemnebat *B* || mississe *B* || 15 memoria *de-*
leui || orion nauita *B* orion uita *P* || syderibus *P* || 16 scorpios
B || decem et u *B* || 17 insequentis *P* || claras et obscuram
scripsi (aliter tamen *Cat.*) clara et nos *C* || 18 ia media *B* ||
 19 ἐπὶ τοῦ κέντρου δ' *Cat.* in aculeo II *C* || 20 et *om. B* ||
 iis *B* || 21 libra *P* || 22 chelea *P* chaelaea *B* || 23 sy-
 rius *P* ||

Inde Helicen] *u. 89*

1 <Hunc dicunt Arcadem esse Iouis ex Callisto filium.
 quem Lycaon, cum Iouem hospitio recepisset, infantem
 membratim lacerauit cum exitio, Iouique in epulis posuit,
 5 cumque Iouis domum Lycaonis fulmine incendisset Lycao-
 nemque in lupum uertisset, Arcadem autem compactis
 membris ad uitam reduxisset, pastori cuidam dedit nutri-
 candum.> qui cum adulta aetate uenisset, matri inscius
 uim ferre uoluit, quos utrosque incolae Lycaeï montis 46 *B*
 10 cum occidere uellent, Iuppiter utrosque erèptos astris
 intulit, qui ut res gesta est ita manent: illa ursae na-
 tura, ille inpetum faciens, quem BOOTEN Homerus uocat.
 ARCTVRVS est stella media. <habet stellas in dextera
 manu IIII, quae non occidunt, in capite unam claram, ex
 15 singulis umeris singulas, in mamillis singulis *singulas*:
 lucidior est in dextra. sub mammam una obscura, dextro
 cubito una clara, inter genua utraque una clara et magna
 quae est Arcturus, in singulis pedibus singulas: fiunt nu-
 mero XIII.>

20 Virginis inde subest] *u. 95*

<Hanc Hesiodus Iouis et Themidis filiam esse *dicit*
 nomine Iustitiam, quae cum mortalibus in terris moraba- 47 *B*
 tur> uirorum aspectu se abstinere solitam cum feminis
 consuetam ludere <nondum inter homines nequitiam> ne-
 25 què nauigationem fuisse sed omnia terram oratam *edi-*

1 Catast. p. 244, 3—20 || 22 Catast. p. 244, 16—245, 8

2 archadem *B* || ex *scripsi* et *C* || 3 tum *P* || ospicio
corr. alt. m. in hospicio P || 5 cumque *scripsi* quamque *C* ||
 licaonis semper *P* || fulminis *P* || incendisse *B* || licaonemque
P || 6 archadem *P* || 8 mari *C* || 10 uellet *B* || 12 ille *scripsi*
 illorum *C* || impetum *B* || botem *P* || 13 dextra *P* || 15 hu-
 meris *P* || singulas *B* || singulas ex *Catast. addidi* || 16 lucideor
B || 21 dicit *add. V* || 24 consuetam *Heinsius* consultam *C* ||
 25 terram oratam edidisse quibus uitam alerent *scripsi sen-*
tentiam exempli causa explens terra morata uitam alere *C* terra
 moratos uitam agere consueuisse *Breysigius* ||

disse quibus uitam alerent aequitatemque eis praestitisse eo saeculo, quod aureum dicebatur. <sed postquam minus aequi essent homines, minime cum eis conuersatam. postquam uero hominum mores in deterius uersi sunt, in toto se e terris abstulit et in ea parte caeli habitauit qua 5 et nunc moratur. alii dicunt eam esse Cererem quod spicas teneat. alii Atargatin. alii Fortunam. ob quam rem sine capite astris refertur.> Nigidius de VIRGINE ita re-
 48 *B* fert: uirginem Iustitiam dici siue aequitatem. quae ab hominibus recesserit et ad immortales merito peruenerit. 10 cum inter mortales conueniret, omnibus locis conciliabilisque solitam consistere et praecipere hominibus, ne temere ab aequitate atque iustitia discederent. quam diu mortales monitis obedissent, tam diu *in* uita sine cura ac sollicitudine futuros. sed cum negligentius aequitatem ob- 15 seruarent *in* insidiasque declinassent, cupiditate et auaritia alter alterum deciperent, ab hominibus discessisse. digna caelesti numero immortale praemium pietatis possedit. sunt qui aliter memorent. Erigonem Atheniensem Icarī filiam fuisse. quod cum Liber inuentum suum uinum sua- 20 uitate inter mortales inlustraret, ueritum ne cum ciuibus suis obtulisset saporis nobilitatem, ebrietatis iucunditatem arbitrarentur maleficium, persuasit Icario amicissimo sibi, ut is inferre in ciuitatem suam uellet [hoc est uinum]. quod et libens amico Icarius tulit et distribuit in Attice. 25 hi capti nobilitate uini languore subito uacillantes, ueriti ne non augendae uoluptatis sed minuendae uoletudinis [id est] sensum sibi sublatum ***** commoti uino praecordia-

1 aequitatem eius *P* aequitatemque eos *Breys.* || 2 minutae qui *B* || 4 sunt *om.* *B* || 5 a&eris *P* || 6 nunc moratur *P* numeratur *B* || 7 ob *P* ab *B* || 9 dedecus *B* || 10 immortalis *P* || 13 timere *P* || 14 iam *B* || in uita *Heins.* uitam *C* || 15 negligentes *ante corr.* *P* || 16 in *add.* *Heins.* || 19 memorent *P* || erigonem *P* || icari *B* || 21 mortalitates *P* || 22 ebrietatis iucunditatem *scripsi* ebrietatem iocunditatis *C* || 24 inferre in ciuitatem suam uellet *scripsi* inferret in ciuitatem quam uellet *C* || hoc est uinum *deleui* || 25 amico *scripsi* animo *C* || 26 capite *P* || languore *P* || 27 id est *deleui* || 28 sentirent uel tale aliquid excidisse significauit || praecordia-

que transpulsi Icarium interfecerunt. quod pro iucundissimo praemio est adeptus. contra corpus patris Erigone cum miserando ululatu [mortem] requirens canis tenens ueste eam accersitam ad patris corpus perduxit.

5 quae eius corpus sepelit, ipsaque se in Hymetto monte contulit ibique sibi laqueo mortem adsciuit. tum dicitur Liber ab Ioue petisse propter quod Icarius pater Erigones fuisset, siderum signis nobilitaretur, ad eaque uirgines Athenienses quotannis diem festum instituerunt αἰώpac

10 — quos oscilla Latine dicimus — ideo quia illam pendentem [qui] iactari conspexerunt, quod est apud Graecos φέρεσθαι. ex quo factum est ut soli oscillo iactarentur homines. Icarius autem pater uirginis nominatur stella ARCTVRVS, quae cum exoritur spurcissimas tempestates mari

15 terraeque efficit. quod meminit sibi pro beneficio exitium fuisse a mortalibus. canis autem Icarii qui ululans ante pedes pendentis uirginis mortuus est, astrum ΚΥΩΝ nominatur, quod nos CANIS stellam nominamus. qui ob eandem causam, quando exoritur, summam pestilentiam mortalibus

20 portat. <VIRGO figuratur stellis XVIII. in capite obscuram nimis I, in singulis umeris singulas, in sinistra ala 49 B obscuram, in dextra ab umero et ab ala extrema una: uocatur προτρυγητήρ. in singulis cubitis singulas, in sin-

cordia P || 1 icarium pB icarum P || interfecerunt B || iocundissimo P || 2 corpus scripsi morem C || 3 commiserando P || mortem (mortem mortem B) deleui || cani P¹ || 4 tenens ueste scripsi leni uestigio C || accersitam scripsi accensam C || patris scripsi matris C || 5 hymeto BP¹ || mente P¹ || 6 tibi B¹ || 7 erigonis B orionis P || 8 syderum P || nobili daretur C || eaque scripsi ea quae C || 9 αἰώpac quas oscilla Latine scripsi (αἰώpac iam Schaubachius coni.) aras quos nos latine C || 10 illam scripsi illa C || pendente P || 11 qui deleui || iacturi P || φέρεσθαι scripsi ΦΕΡΕΣΘΩ B ΦΕΡΕΣΘΑΙ P || 13 carius B¹ || nominatus B || 14 terreque B || 15 exsitium C || 16 moralibus P¹ || Icarii scripsi carii B Icarius P || 17 cyon B cion P || nominatus B || 18 can B¹ || 19 qui pro quando B || 21 humeris P || 22 humero P || ad B || ala extrema scripsi τοῦ ἄκρου τῆς πτέρυγος Catasl. altera C || una scripsi inna C || 23 protrygeter B protrigetur P correxi ex Catasl. ||

gulis manibus [in] ultimis singulae, (in sinistra clarior quae uocatur Spica), in tunica stellae obscurae VI, in singulis pedibus singulae. summa XVIII.)

Qua media est] u. 146

50 B Hi dicuntur Castor et Pollux <fratres maxima con- 5
cordia iuncti.> ex quibus cum unus excidisset in pugna,
quam aduersus Athenienses gerebant, partem alternam in-
mortalitatis accepit. <quos Iuppiter caelo intulit sideri-
busque Geminos nominauit,> qui salutare sunt appellati.
alii uolunt Zethum et Amphionem esse. ideo alter citha- 10
ram habet. <quorum prior habet stellas VIII. alter eorum
TRIPVS appellatur. GEMINI figurantur *stellis* XVIII. qui
iuxta CANCRVM est *habet stellas* in capite unam claram,
in singulis humeris singulas claras, *in* dextro cubito I, *in*
eadem manu unam, in singulis genibus singulas, in pedi- 15
bus singulis *singulas*: fiunt priores VIII. alter in capite I,
51 B in mammis singulas, sinistro cubito II, in manu ultima I,
sinistro genu I, in pedibus singulas, sinistro pede distans
ultimo I, quae uocatur πρόπους: fiunt X.> duodecim autem
signa haec sunt. sed in medio circulo aequinoctiali tropici 20
hiemalis, quae notia appellatur, sita sunt *sidera quae* Ni-
gidius deos Samothracas **** quorum argumentum nefas

5 Catast. p. 245, 10 || 8 Catast. p. 245, 13 || 11 Catast.
p. 245, 14 — 21

1 in *deleui* || singulae *scripsi* primis C || quae *scripsi*
quod C || 2 tunica P || 3 immo XVII || 5 haec a pr. m. corr.
in hic P || dicitur castor castor B¹ || 6 excidisse B || 7 ata-
nienses P || gerebat P || alternam *scripsi* alteram C || inmorta-
tis accipit B || 8 Iupiter B || syderibusque P || 10 zephum
C || chitaram P cytharam B || 11 eorum *scripsi* eum C || 12 ge-
mini figurantur stellis XVIII Breys. gemini figura is C || 13 uxta
ante corr. primae m. P || habet stellas *add. ex V Breys.* || una
clara B || 14 singulos umeros B || in *add. Breys. ex V* ||
in — unam *ex V add. Breys.* || 15 singula *pro* singulas B ||
16 singulas *ex V add. Breys.* || 18 genus P || 19 quae uocatur
nponoye B quae uocatur ΠΡΟΠΟΥC P || duodecem P || autem
om. P || 21 sidera quae *addidi* || Nigidius V nidius C || 22 sa-
motrhacas B || *lacunam indicaui* ||

sit enumerare praeter eos, qui mysteriis praesunt. item dicit Castorem et Pollucem Tyndaridas Geminorum honore decoratos, quod hi principes dicantur mare tutum a praedonibus maleficiisque pacatum reddidisse. et quo in
 5 tempore nauigauerint cum Iasone atque Hercule ad pellem inauratam auferendam multis laboribus tempestatibusque conflictati, periculorum atque nimborum experti inpendio potius quam libentius nauigantes, laboribus liberare studuerunt [auxilium ferre precantibus studuerunt.] itaque
 10 cum ab Ioue sunt elati, petiuerunt a patre sibi liceret in eo caelo constitui, unde mortalibus auxiliantes prospicere possent. quas ob res uenia data immortalis memoria locoque constituit ut plerisque mortalibus auxiliandi gratia conspectum exhibeant. sunt qui dicunt Herculem Theseum-
 15 que esse Geminos. eorum memoriam hunc locum possidere ideo, quod duo maxime dicuntur artissimi sodalitate parique industria atque egregia uirtute decorati sapientiaque ceteris mortalibus praestantes. namque Hercules duodecim athlis perfectis, quae ab Eurystheo sunt ei im-
 20 perata, propter Iunonis Iouisque certationem, immortalis memoria contentionis aeternatus, purgandae *** causa

1 mysteriis *Cauchius* ministeriis *C* || praesent corr. a pr. m. *P* || iter *P* || 2 tindaridas *P* || 3 hii *C* || tutum a *Heins.* totum *C* || 4 malificiisque *B* || reddisse *B* || 7 nimborum *scripsi* animorum *C* quod pro ἀνέμων dictum putat *Breys.* || 9 'rhetoricam amplificationem' agnoui *Schaubachius* (instituerunt *B*) || 12 uenia data *Breysigius* ueni ad *B* uenit ad *P* || immortalis *B* || 13 ut addidi || auxiliandi *scripsi* auxiliantis *P* auxiliantes *B* || conspectum *scripsi* conspectu *C* || 14 exhibeant *scripsi* praebent *P* liberantur *B* || † Thesbiumque esse Geminos. eorum memoriam hunc locum possidere ideo conieceram The-
 seumque (quod iam *Merkelius* coniecerat) esse qui Geminorum memoriam publicam possident *Breys.* thesbium (tesbium *P*) qui esse genitorum (genitorum *B*¹) memoria populum possidere id (hi *B*) *C* || 17 decorati sapientiaque *scripsi* decoratis a pia quae (que *B*) *C* || 18 mortalibus praestantes *scripsi* immortalibus restantibus *P* immortalibus restantes *B* || 19 atlis *C* || euristeo *P* eurysteo *B* || ei om. *P* || 20 immortalis *scripsi* mortali *C* || 21 aeternatus *scripsi* animantibus *C* || purgandae *scripsi* et terrae excidisse indicaui putandae *B* eputandae *P* imputandae marg. apogr. *Heinsiani* ||

atque ceteris hominibus auxiliandi gratia egregios memorandosque labores perpressus eximia nobilitate praeter ceteros est peruulgatus. eorumque alter est Iouis, alter Neptuni filius. quorum non abest propinquitas.

<CANCER astris positus esse dicitur beneficio Iunonis, quod cum Hercules cum Hydra ad fontem Laernium depugnaret, hic cancer Herculis pedem morsu deprehendit, ut Panyasis auctor dicit. quem iratus Hercules calcatum contribulavit beneficioque Iunonis magnis honoribus decoratus XII signorum numero adnumeratur. sunt in hoc signo> in eius textu <aliae stellae, quas ASINOS appellant>. Graeci enim ὄβουκ dicunt. <quos Liber astris intulit.> quod cum ab Iunone insania obiecta fugeret ad occasus, ut in Dodonaei Iouis templo responsa peteret, ut Philiscus refert, magnus imber cum grandine ortus est, cumque transiturus erat inundata, detinuerunt iter eius asini ex contrario transeuntes per aquas. ex his uno insidens et ipse transuectus esse sine periculo insaniaque liberatus dicitur. uno itaque ex his fecisse ut uoce humana loqueretur [alterum] cetera uita. qui cum sensum accepisset [cum] paucum tempus, cum Priapo de membro naturali contendere coepit. Priapus comprehensum asinum occidere uoluit. quem Iouis beneficio surreptum et pro eo alterum subpositum occisumque. ambosque immortalis honore donatos astris intulit. <est autem eis adpositum et praesepium. est et altera origo, quae infertur

5 Catast. p. 245, 22 — 246, 6 || 25 Catast. 246, 6 — 20

1 atque *scripsi* partem *C* || auxiliandi *scripsi* auxiliandae *C* || 2 perpressos *B* || 3 Iouis *om. P* || 6 ydra *C* || 8 panyasis *fr. 4 ed. Tzschirneri (p. 44)* || 9 magis *B* || 11 texto *B* || 12 ovoic *P* || 14 ut *addidi* in *add. V* || dodonai *B* dedonaeius *P* dedonaei *p* || 15 filiscus *C* || magnus imber *scripsi* magnis imbribus *C* || 16 cumque *scripsi* eaque *P* eaque *B* || innudata *C* quod *correxi* || detinuerunt iter *scripsi* detinerent inter *C* || 17 aseni *B* || transientes *B* || is *B* || 18 esse *scripsi* est *C* || 19 is *B* || 20 alterum *deleui* || cetera uita *scripsi* laboreauit *C* || 21 accepisse *B* || cum *deleui* || 22 compressum *B* || 23 surreptum *scripsi* suo tractum *C* || 24 suppositum *P* || 25 eis *P* eius *B* ||

aliis. cum aduersus gigantas di bellum gererent, Liber et
 Vulcanus et Satyri asinis sedentes profecti ad pugnam.
 quod genus inuisum gigantibus. magnam uocem cum au-
 dirent, territi gigantes hac uoce fugierunt. ob quod sunt
 5 astris inlati et in signo notabilis Cancrī positi. cuius
 cursus ad occasum tendit. Cancer habet stellas in pe-
 ctore II claras, hi sunt Asini, — PRAESEPIVM autem ut
 nubes iuxta paret — dextris pedibus singulas. fiunt III.
 obscurae in sinistris priores II, clarae in altero II, in ter-
 10 tio I, in extremo minore I, in dextro cornu III, similes
 non magnae in sinistro II: fiunt XVII. ex quibus super
 textum Cancrī sunt II clarae quae ὄροι appellantur. quod
 autem nubium circa eum uidetur Praesepeium dicitur.
 Asini autem stellas habent III, duas claras duas obscuras.
 15 reliquae fiunt XII.>

52 B

Quam media est] *u. 146*

<Hic notabilis et maximus inter signis est Iouis bene-
 ficio, quod uirtute praeter ceteras bestias praecellat. aliis
 placet quod primus Herculis labor esset, memoriae hono-
 20 rificae traditum, ut Pisandrus Rhodius.> Nigidius refert
 hunc leonem nutritum apud Lunam iussu Iunonis ad Her-
 culis exitium dimissumque caelo a Iunone in terram Ar-
 cadiam in regionem Nemeae. in qua speluncam esse, ubi
 hic leo uictus memoratur quae † Milihydon nomine fuerit.
 25 Hercules iussu Eurysthei interfecit cum Molorcho hospite
 suo, cuius clauam, quam uiribus tributam *tum* principio

18 Catast. p. 246, 21 — 247, 10

1 gigantes *P*¹ || 4 a *pro* hac *B* || 12 aenoi *P* || 17 signis
C cf. p. 382, 21 || 18 praecellat *V* cellei *C* || 19 hercule *P*
 hercules *B* || labor esset *scripsi* labores sed *C* || 20 Pisan-
 drus *Hyginus* Periandrus *C* Πίνδαρος *codd. Cat.* || hodie
C corr. *V* || nigidijs *B* nigius *P* || 22 archadiam *C* || 24
 quae *scripsi* quia *Pb* qua *B* || Didymos *Munckerus* || 25 Her-
 cule *C* corr. *V* || eurysthei *B* || molorcho *Strozzianus* molocho
C || 26 tum *add. Bücheler* *mus. Rhen. nou. XIII p. 183 ex*
Ampelio ||

est adeptus, eaque leonem interfecit. itaque postea claua pro gladio, pelle pro scuto in reliquo tempore uti instituit et apud omnes mortales gratus ob uirtutem haberi coeptus est. Iunoni porro magis in odio peruenerat. qua propter leonem caelesti memoria donari uoluntate Iunonis arbitrantur. plerique Nemeae gymnicos ludos ab hoc arbitrantur leone institutos. hic totus figuratur. <LEO habet stellas in capite III, in collo duas, in pectore I, in spina III, in cauda media I. in ultima cauda clara I, sub pectore II, 53 B prioribus pedibus clara I, sub uentre clara I, in medio 10 uentre claram I, ἐπὶ τοῦ ἰσχίου I, in posteriore genu I, ἐπὶ ποδὸς ἄκρου claram I, summa XVIII. uidentur aliae iuxta caudam eius stellae obscurae VII. quae uocantur crines Berenices Εὐεργέτιδός.> dicuntur et earum uirginum quae Lesbo perierunt. 15

Est etiam aurigae] u. 156

<Hic ERICHTHONIVS dicitur, qui primus equos III iunxit. quem> Hesiodus <miratum similitudinem solis quadrigis uexisse et quod primus Panathenaea constituisset astris receptum memoriae tradit habitu agitatoris. de 20 huius initio deinde Euripides refert Vulcanum Mineruam dilexisse, et quae secuntur dum Erichthonius nasceretur. in hoc signo et capra est, quae Iouem nutriuit itemque haedi eius filii. ut Musaeus refert dat Rhea Iouem infan-

17 Catast. p. 247, 11 — 248, 29

2 ut B || 4 quampropter C corr. V || 5 caelestia P¹ || dignari B || 6 cynnicos B cynnicos P || 7 institutus B || 8 ἐπὶ τοῦ κτήθους β' Catast. || 11 ἐπὶ τοῦ ἰσχίου Catast. inschium C || 12 ἐπὶ ποδὸς ἄκρου Catast. in propodā C || 14 Εὐεργέτιδός Catast. ΕΥΕΡΣΕΝΑΟC P eyeptenao C B || 15 iesbo C || 17 erictonius B eriethonius P || 18 funxit B || Hesiodus miratum scripsi Iouis miratus C || quadrii B¹ || 19 uexisse scripsi fecisse C (om. B¹) || primus scripsi πρῶτον Catast. prius C || pannathenaea P pannathenea B || 20 habitu scripsi habitum C || 21 initio scripsi initia C || Euripides add. Breysigius || 22 eriethonius C || 24 filii B || musaeus B || dat Rhea scripsi ex Catast. datur P datur supra scripto eodem datur B ||

tem nutriendum Themidi et Amaltheae Themis [amalthea] 54 B
 eum tradidit. haec fuit domina caprae. quae ex ea Iouem
 nutriuit. esse autem hanc capellam Solis filiam, cuius
 aspectus tam atrox fuisse dicitur, ut Titanes eam timerent
 5 rogarentque matrem Terram ut eam abderet. Terra autem
 in antro clausam Amaltheae tradidit custodiendam. ibi-
 que Iouem infantem cum Curetibus Amaltheam educasse.
 qui cum esset iuuenis et contra Titanas inermis uellet
 pugnare, eius pellem dicitur arreptam, pro scuto usum ea,
 10 quod semper Titanas agitator timori fuerit et quo diceba-
 tur media parte Gorgoneum capud habere. eo tutus tegi-
 mento illius caprae terga alia pelle tecta restituit uitae
 et immortalitate donauit caeloque *et* astris intulit. etiam
 Aegiochus appellatur id notat agitatore ***** Myrtilum
 15 Mercurii filium Oenomai aurigam a patre astris inlatum. >
 habet stellas VIII ex eis quae CAPRA dicitur stella I
 in sinistro genu eius clara, qui HAEDI dicuntur in sini-
 stra manu eius sitae stellae sunt II. Agitator stellas habet V,
 capra I, haedi II. fiunt stellae VIII. <habet stellas in capite I,
 20 in singulis umeris singulas sinister clarior qui appellatur
 caprae. in singulis genibus singulas, in manu ultima II, 55 B
 item in sinistra duae, hi uocantur Haedi summa VIII.>

Aurigae pedibus] *u.* 173

Hunc Iuppiter Neptuno fratri per gratiam dicitur ob-
 25 duxisse. qui figuram tauri, sensum humanum haberet,

1 nutriendem *P*¹ || amaltheae cum *B* || 4 esse *P* || 5 ter-
 rae ut in *B* || 6 amatheae *C* || 7 cum Curetibus Amaltheam
scripsi curematheae *P* cura ematheae *B* cum cura Amaltheam
V || 8 tytanus *P* || 9 pugnare *P*¹ || arrepto *P* arreptam *p* ac-
 ceptam *B* || 10 titana sagittator *B* || 12 illius *scripsi* alique
P aliusque *B* || alii *P* || pelle *B* parte *P* || 13 et immortalitate
scripsi ex Cat. etiam mortalitate *C* || et *om.* *C* || etiam *P* et
 eius *B* || 14 aiochus *C* || apallatari (apallaturi *p*) id ſit *P*,
 apallaturii dicunt agitatore *B* || aliis placet *add. V* || 15
 cenomai *C* || 16 habet stellas — 19 fiunt stellae VIII *desunt*
in Catast. neque cum eis quadrant quae secuntur || quae *om.* *P* ||
 17 aedi *P*¹ || dicitur *B*¹ || 18 sitae *scripsi* sita *C* || 19 aedi *P* ||
 20 humeris *P* || 21 man *pro* in manu *B* || 22 iter *P*¹ || τοὺς
 πάντας ἢ *Catast.* || 24 frater *C* corr. in *apogr.* *Heins.* ||

quem Iouis Sidonem misit ut Europam Agenoris filiam ad se portaret. is per pelagus Sidoniam venit ibique Europam inter aequales suas ludentem in templo Aesculapi conspexit eamque repentino abreptu in dorso conlocatam suo deuexit ad Iouem in insulam Cretam. ob hanc igitur⁵ causam Iuppiter sideribus taurum dignatus est immortalique memoria adfecit. haec Nigidius. <Eratosthenes dicit Ionem esse> quae fugit. cuius priores partes parent, reliquum corpus non adparet. spectat autem orientem ob id ab Ioue honorata. signum autem tauri frons quam faciem¹⁰ Hyades uocantur, quas Pherecydes Athenaeus nutrices⁵⁶ B Liberi dicit septem. quot et stellae sunt. quae Dodonides nymphae uocantur. quarum nomina Phaesula et Ambrosia Coronis Eudora Polyxo Phaeo Thyene. quae cum a Lycurgo captiuitatem timentes fugerunt Thebas subito ne ab Iu-¹⁵ none aliquid paterentur. Iouis caelo inlatas sideribus honorauit, Hyadas appellauit, quod nascente Libero eas in uerni temporis signum posuit, quod sint pluuiiales. ὕειν enim pluere est et eorum ortus imbres concitat. Musaeus ita refert: haec Thia ex Oceano procreauit filias duodecim.²⁰ ex quibus quinque stellis figuratas Hyadas, septem autem Pliades. his unus fuit frater Hyas, quem omnes sorores dilexere. quem in uenatu alii ab leone, alii ab apro interfectum dicunt. quae eum flentes obierunt Pliades nuncu-

7 Catast. p. 249, 5—18

1 sydonem P || 2 sydoniam P sidoneam B || 3 suos P || ascolapi P || 5 suo om. P || 6 syderibus P || immortalique P || 7 affecit P || eratostenens P || 8 Ionem scripsi ex Cat. bouem C || fugit scripsi fuit C || cuius B cum P || priore parentes B || reliquum B || 9 apparet P || 10 frons p frons P fros B || 11 hiades P || ferecydes B fericides P || atheneus B || 12 quot scripsi quod C || Dedonides P || 13 quorum B || Praesula P || 14 Coronis Hyg. p. 395 Cotonis C || pholixo P || Phaeo Thyene Kiesslingius Phriotenis C || lycureo captiuitate B ligurgo captiuitatem P || 15 subi B || 16 inlatus B || syderibus P || 17 hiades P || 18 uerni scripsi uener P uenerit B || yein Bp uein P || 19 ortus in ūbris B || concitet B || musaeus ex ista B || 20 haec om. B || thia B tibi P || 21 hiadas P || 22 hias P || 24 fl. eum B || nuncupatas P¹ ||

patas. alii Hyades. alii contra sentientes dicunt, quod hoc signo largi imbres fundantur, quod ὕειν pluere dicatur, Hyades appellatas. alii ob eandem causam, quae supra est, uelut quidam septentriones id est arcton aut amaxam
 5 dicunt, ursa maior ab aliis, quod Graeca lingua arctos siue amaxa dicatur. Myrtilus autem Hyades quinque filias Cadmi esse dicit. habet stellas taurus *** caput eius V, quae Hyades appellantur, reliquas XIII, ab abscissioneque Tauri usque ad brachia uocantur Pliades. sunt per stellas
 10 VII, quas dicunt Atlantis filias esse septem. ex quibus sex clarae sunt, una obscura, quod sex cum deis concubuerunt, ex quibus tres cum Iove: ex Electra Dardanum natum, Maia Mercurium, Taygete Lacedaemona. cum Neptuno II: Alcyone ex quibus Hyrieus; Celaeno e qua
 15 Lycus. cum Marte Sterope, ex qua Oenomaus. Merope cum Glauco ex qua Sisypho. magnam apud homines dignitatem habent, quod omnibus honoribus significant. <TAVRVS figuratur stellis *** in fronte utriusque partis — clarior sinistrae — id est in cornibus singulae, in
 20 oculis singulas, in naso I. hae stellae quinque Hyades ap-

1 alias B || hiades P || 2 dicatur scripsi dicantur C || 3 hiades P || appellatas B || alii scripsi alias C || 4 id est del. Breys. || 5 ursa maior Breys. nersa minus C || Graeca Breys. ea C || 6 siue amaxa Breys. amata C || hades pro Hyades B || 7 excidisse numerum indicaui || capud B || ei P || 8 abscissioneque B || brachin C || 9 Pliades sunt — honoribus significant bis leguntur in B et hoc loco et infra ad u. 258—269 post scholion quod incipit ex Danae et imbre — per caliginem uix uidentur: haec distinxi litteris B et β || 10 atlantis B atlindis P || fuisse B || 11 clares B || eis C corr. Heins. || 12 eleta P eletra B eledra β quod correxi || tardanum ante corr. B || Maia nata C || 13 taygetem B taygeten β tyagetem P || lacedaemona B lacedemon β || 14 duo alchione β II alchione P || quis B || Hyrieus scripsi (cf. Munck. ad Hyg. p. 396 p) hercus C || caeleoneque P || 15 lycus β tycus C || cum arte C corr. β || saterope β || qua addidi || ex — merope om. β || 16 Glauco ex qua addidi ex Hyg. || sisypho β sisyptona B sysiptone P || 17 horis P oris B || 18 post taurus excidisse non totus putat Breys. || stellis scripsi stellas C et numerum excidisse significaui || ut priusque parti solarior B || 20 quinque B V P || ἐφ' ἐκατέρων τῶν ὤμων Cat. ||

pellantur. in sinistro genu I, in dextro I, in ungula I, in collo II, in dorso III: ultima clarior. sub uentre I, in pectore I clara. fiunt XV. ab scissione tauri ad id, quod uocatur rachis, septem stellae, quas Atlantides appellant. quae non uidentur simul nisi sex: septima obscura.)

Iasides etiam] *u. 183*

57 B <Hic in ordine quarto loco situs, quem septentrionalis circulus occupat a pedibus usque ad pectus. reliquus medius est inter et aestiui et tropici circulum. ut Euripides dicit, hic Aethiopum rex, pater Andromedae. cuius filia obiecta ceto a Perseo seruata eiusque causa et ipse pater sit astris inlatus beneficio Mineruae. habet stellas in capite claras duas, in dextera CEPHEVS manu claram I, in cubito obscuram I, in sinistra manu claram unam, in sinistro umero I, in cincto tres obliquas, in dextera coxa II, in sinistro genu II, in pede ultimo I, supra pedem alitis III: fiunt XVII.> [haec autem in septentrionali climate posita sunt.]

Qua latus afflexum] *u. 191*

<Hanc refert Sophocles praeposuisse formam suam Nereidibus. ob quod ira Neptuni ceto inmisso uastabatur eorum terra expostulatamque Andromedam et ceto prae-

7 *Catast.* p. 249, 19 — 250, 10 || 20 *Catast.* p. 250, 11—21

1 genu *scripsi ex Catast.* cornu *C* || I *scripsi* (ἐπὶ τῶν χηλῶν α' *Catast.*) III *C* || 2 dorso *B*¹ || 4 uocatur *scripsi* uocantur *C* || adlantides *B* || 5 sex *scripsi* si ex *C* || 7 qui uasto *P* || 9 et ante tropici *om.* *B* || erides *P* eripides *p* || 10 ethiopum *p* etiopum *P* || 11 obiecta *p* obiecto *P* obiect *B* || 12 sit ante pater *add.* *P*¹ || beneficio *B* || 13 manum *erasa m* *P* || stellae aliter enumerantur ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λαμπροὺς β', ἐφ' ἑκατέρων ὤμων α' καὶ ἐπὶ χειρῶν ἑκατέρων α', ἐπ' ἄγκωνων ἑκατέρων α', ἐπὶ Cώνης γ' λοξοὺς ἀμαυροὺς, ἐπὶ κοιλίας μέσης λαμπρὸν α', ἐπὶ δεξιᾷς λαρόνος α', ἐπὶ γόνατος α', ἐπὶ ποδὸς ἄκρου α' in *Catast.* || 14 cubitu *P*¹ || 15 in *om.* *BP*¹ || humero *P* || cinctum *BP*¹ || 16 II *P* duas *corr. in duo B* || 17 alias *B* || hae *B* || haec — sunt *deleui ut ex u. 7 repetita* || 18 posite *B* || 20 Sosodes *P* sofocles *B* || flammam *P* || 21 inmissa *P*¹ *B* || 22 expostulatamque *C* || peto *P*¹ || propositam *B* ||

positam.) ob quam rem longe habitus eorum diuersus est.
 <id est autem Cassiepia in sella anaclito sedens. habet in
 capite stellam claram unam, in singulis umeris singulas
 claras, in dextra mamilla claram unam, in dextro umero
 5 ad manum claram I magnam, et clarae in sinistro femore
 II, in genu claram I, in basem sellae in qua sedet *** 58 B
 in utrisque angulis claras singulas: summa XIII.)

Nec procul Andromedae] u. 200

<Haec quoque in sideribus recepta dicitur beneficio
 10 Minervae, ut labor Persei aeternus pareret, manibus eius
 passis quem ad modum ceto fuit proposita. quae cum a
 Perseo esset liberata neque patri neque matri uoluit com-
 morari sed continuo cum Perseo Argis est profecta ita ut
 Euripides profert. habet stellas in capite stellam splendi-
 15 dam unam in umeris singulis *singulas*, in dextro cubito I,
 in manu claram I, in sinistro cubito I claram, in bra- 59 B
 chio I, in cinctu III, supra zonam quattuor, in genibus sin-
 gulis claras singulas, in dextro pede II, in sinistro I:
 summa XX.)

20 Andromedae radiat] u. 207

<Hic dimidius est in priore parte parens usque ad
 umbilicum> [dicitur] super geniculatorem situm. <Aratus
 hunc dicit qui Hippocrenem fecit. alii hunc Pegasus di-
 cunt ad astra uolasse posteaquam Bellerophontem a se

9 Catast. p. 250, 22 — 251, 7 || 21 Catast. p. 251, 8 —
 252, 2

1 deuersus B || 2 id autem est B || casepia p casipia P ||
stellae aliter enumerantur in Catast. || 3 humeris P || 4 humero P ||
 6 sellae V stellae C || 6 numerum excidisse indicaui || 7 utrius-
 que P || 9 syderibus P || 11 ruit B et corr. in fuit P || 13 itau-
 tem B || 14 proferet B || 15 singulas addidi || ἐπὶ δεξιῶν ποδὸς
 β' ἐπ' ἀριστεροῦ α' add. Catast. || I om. P || 16 in sinistro cu-
 bito I non legitur in Catast. || in brachio I non legitur in
 Catast. || 17 supra — quattuor om. P || 19 immo XVIII ||
 22 dicitur deleui || Aratus post umbilicum positum in C post
 situm reieci || 23 hipocrenem P || nunc pegasium B || 24 euo-
 lasse B || belorofontem B belerofontem P ||

excusserit. Euripides Melanippen Chironis filiam esse astris inlatam [cum esset interfecta in Pelio monte eamque naturalem speciem conseruaret]. namque cum ab Aeolo compressa, grauida profugit ob pudorem Pelio monte. quam cum pater requireret, ne ei se offerret aduenienti, 5 deorum misericordia uersa in equum puerum genuit. quam eius patrisque pietate Diana astris intulit unde CENTAVRO nomen appareat. Chiron autem dicitur is esse ideoque auersa caeli parte ab eo positam filiae effigiem ut non agnosceretur. habet stellas in facie claras II, 10 in capite I, in coxa I, ad singulas aures singulas claras, in collo III, proximo capiti claram *unam*, in armis I, in pectore I, in umbilico ultimam claram I, in genibus prioribus duobus *duas*, in ungulis singulis *singulas*: fiunt summa XVIII.>

15

Inde subest ARIES] u. 223

<Hunc putant quidam esse qui Phrixum et Hellen Colchos portauit [pertulit]. Nebula eum his dedit aureo uellere κατ' Ἡρόδοτον qui eos perferret. deinde iungit decidisse Hellen a qua Hellespontum dictum. quam Neptu- 20

17 Catast. p. 252, 3—17

1 excuserit in excusserit *corr. pr. m. in P* || euripiden melanippen *B* euripidem menalii appen *P* euripides dicit Melanypphen *V* || 2 uerba praeter sensum scholiastae obtrusa deleui || 3 namque cum *scripsi* nam cum qui *C* || ab eo locum *BP* ab eolo *p* || 4 compressa *p* cumpressa *P* || 5 ne eis se offeret *B* || 6 misericordi aduersa *B* || equom *corr. in* equam *B* || 7 adastris *B* || 9 ideoque auersa *Breys.* eoque aduersa *C* || caeli parte caeli *B* || 10 claras] ἀμυρούς *Catast.* || 11 auris *B* || claras] ἀμυρόν *Catasterismus* || 12 unam post claram (clara *B*) *addidi ex Catast.* || ἐπὶ τῆθους α', ἐπὶ ῥάχῃ α' *Cat.* || 13 ultima clara *BP*¹ || prioribus *Breys.* (ex *Cat.*) posterioribus *C* || 14 in ungulis . . in singulis *B* || duas et singulas *addidi ad exemplum Cat.* || 17 quidem *P* (?) || phrixum *P*¹ phrysum *B* || ellen *P* || 18 colchos *P* colcos *p* colohos *B* || portauit *deleto* pertulit *Büchelerus mus. Rhen. nou. XIII 184* portam pertulit *C* || Nebula eum his *scripsi* nebulae is *P et corr. in* nubulae is *B* || 19 cathaesiodym *P* cata hesiodum *B* || 20 a om. *P* || quam nesium comy ressum *C* ||

num compressisse. ex qua filios genuerit. Phrixum autem perlatum Colchos eius arietem immolasse pellemque eius auream Ioui sacrasse. ideo eum pallere ait Eratosthenes, 61 B quod deposito uellere aureo in caelum sit receptus. habet
 5 stellas XVIII. caput autem eius ad TAVRVM uersum spectat. > Nigidius hunc ARIETEM dicit ducem et principium esse signorum, immortalis autem memoria donatum, quod cum Liber exercitum in Africam duceret, aquarum inopia deminuebatur eius multitudo. post deinde aliquot dies
 10 casu repentino apparuit Liberumque et exercitum dux ad aquam diuinitus perduxit. ab hoc facto Liber eum arietem Iouem Ammonem appellauit eique fanum eo loco, quo reperta est aqua, magnificum aedificauit [memorauitque] eumque [locum] immortalis nobilitauit honore. id fa-
 15 num abest ab Alexandria iter dierum VIII. harenosum est. serpentium est multitudo. quod ab harena Hammon eat nominatum. igitur propterea aries dux atque immortalis nobilitatus est caeli sidera consecutus. cetera ut superius scripta sunt refert. <ARIES stellas habet in capite I, in
 20 naribus III, in collo II, in imo pede dextro I claram et in dorso III, in cauda I, ***** in imo pede sinistro I: fiunt XVI.> conuertit autem caput ad TAVRVM. ipse autem signis adsignatur.

Et etiam propiore] *u. 234*

25 <Hoc est super caput ARIETIS situm. quod obscu- 62 B rum esse dicitur ***** hoc ei Iuppiter signum posuit. alii

25 *Catast. 252, 18 — 253, 3*

1 ea *C* || phryxum *B* phrisum *P* || 2 colchus *BP*¹ || arietis *P* || 3 sacrassed *B* || pallere ait Eratosthenes *Büchelerus l. l.* parere ut heracoides *C* || 5 capud *B* || 6 nigius *B* || 7 dignatum *B* || 9 aliquod *P* || 10 causa *B* || 11 diuinitatio *P*¹ || 12 hammonem *B* || 13 memorauitque (memoriauitque *B*) — honore *deleuit Büch.* (decorauitque *Breys.*) || 14 locum *del. Büchelerus* || 15 exandrea *B* || 16 arena *P* || hammon *deleta h P* || 18 sydera *P* || 20 nanibus *B* || claram — 21 sinistro *I add. m. paullo rec. in B* || 21 exciderunt haec *Catasterismi uerba ὑπὸ τὴν κοιλίαν γ' ἐπὶ τοῦ ἰχθίου α'* || 22 XIII *B* || capud *B* || 23 adsignatur *Breysigius* adsequitur *C* || 25 capud *B* || 26 plenam sententiam uel certe Mercurii nomen excidisse ex *Catast. patet* ||

dicunt Aegypti esse effigiem stellis figuratam in tribus angulis id est in trigono, et Nilum inundationem facientem. habet stellas III in singulis angulis singulas.)

Stridentis aureas] *u.* 243

<Hi sunt maioris PISCIS ἔκγονοι, cuius originem suo 5 loco dicemus. horum autem piscium singuli in diuersis locis siti sunt *situm* inmutantes quorum alter Boreas appellatur, alter Notius. habent inter se alligamentum continentem usque ad priores pedes Arietis. BORIVS piscis habet stellas XII, NOTIVS XV, linea autem qua continen- 10 tur in partem Borii stellis III, in NOTII III, ad occidentem tres***: fiunt stellae † XXVI.> Nigidius hos dicit pisces in Euphrate flumine ingentis magnitudinis ouum inuenisse, uoluentes eiecisse in terram atque ita columbam insedis- 15 se et post aliquot dies exclusisse deam Syriam benignissimam maximeque misericordem multaque quae ad homines pertinebant [ad utilitatem hominibus uterentur] ea dicitur inquisisse. quae quoniam Iouis a Mercurio saepius laudari [nominarique se saepius] audiret quod in deos reli- 20 giosa, in hominibus officiosa diligenter fuerit, rogata ab Ioue quod sibi obtanti tribui postularet, illa ait, pisces, qui suam originem servarent, ut immortalis praemio adficerentur. itaque Iuppiter in XII signis siderum splendore de-

5 Catast. p. 253, 4—12

1 Aegyptii *C* corr. *vulgo* || 5 hii *B* || maiores pisces eggoni *C*: *correxī ex Catast.* || 6 dicimus *B* || 7 situm *addidi* || inmutantes *B* || borius *B* boreus *P* || 8 nocius *P* || 9 priores *corr. in prioris B* || boreus *P* || 11 borei *P* || motu *P* || 12 ἐπὶ τοῦ συνδέσμου γ' *add. Cat.* || λθ' *Cat.* || 13 euphrate *C* || 14 columba *B* || 15 aliquod *P* || benissima *B* || 16 maximaeque *B* || misericors *C* corr. *Büch.* || multaque quae ad homines pertinebant *Büch.* ad homines pertinebat quae multa quaeque (multaque quae *B*) *C* || 17 ad — uterentur *del. Büch.* || quaeque *P* quae *B* || ulitatem *P* || 18 quom *pro* quoniam *Büch.* || Iouis *V* Ioui *C* || saepius a mercurio *C* (*sed s P*) || 19 nominarique *del. Büch.* || se saepius *del. Breys.* || 19 quod est *B* || 20 homines *Büch.* || 21 optanti *P* || postulare *B* || illi *B* || piscis *B* || 22 seruassent *B* || premio *B* || 23 syderum *P* ||

corauit unde hodieque Syri neque hos pisces edunt et columbas deorum potestate decorant.

Tantus ubique micat] *u. 251*

<Ex Danae et imbre aureo natus Perseus. qui missus
 5 a Polydecte rege insulae Seriphi ad Gorgonem interficien- 64 B
 dam, qui accepit talaria et arpen a Mercurio. per aerem
 uectus est. Aeschylus hanc arpen adamantinam a Vulcano
 dicit eum accepisse. Gorgonum custodes ferunt tres uno
 10 oculo inter se communicantes seruare uigilias, Persea au-
 tem inter traditionem oculum intercepisse et in Tritona lacu
 deiecisse. qui cum Gorgones dormientes inuenisset, caput
 Medusae abscidit, tum pectori Mineruae inposuit, ob quod
 a Minerua astris inlatus. habet stellas in singulis umeris
 singulas claras, in dextra manu claram I, in manu sinistra
 15 in qua putatur tenere caput Gorgonis III, in uentre I, in
 dextero latere claram I, in genu I, in pede I claram, in
 sinistro femore claram I, in tibia II, in sinistra manu I,
 circa caput Gorgonis claras III: summa † XXVIII. caput

4 Catast. p. 253, 13 — 254, 13

1 unde hodieque *B* undeeque *corr. a pr. m. in* undieque
P || sirene hos *P* syri ne quos *B corr. V* || dicunt *B* || 4 Danae
 et imbre aureo *uulgo* Daneam et imbream Verro *P* danea et
 imbre auerro *B* || perseus *B* p sidus *P* || 5 polydecte *B*
 polideote *P* || insule *P* (*Breys. teste*) || seripe p eripe *P*
 seripehi *B* || 6 qui accepit *Breysigius* quae accepta *C* || ta-
 liaria *P*¹ || aera *B* || 7 aescylus *P et corr. in* aescilus *B* ||
 hanc arpen *scripsi ex Catast.* harn *B* ar *P* || damantinam *P* ||
 uolcana *B* uulcana *P* || 8 dici *B* || Gorgonum *Breysigius*
 Gorgonem *C* || custodem *P* || 9 seruare *scripsi* seruarent *C* || perse
C || 10 inter traditionem *Breysigius* introductionem *C* || 11 do-
 mientes *P*¹ || capud *B* || 12 tum *scripsi* cum *C* || pectore *P* ||
 imposuit *B* || 13 ἐπὶ τῆς κεφαλῆς α' *add. Castast.* || utrisque
 umeris *B* singulis humeris *P* || 14 singulas *om. P* || ἐπ' ἀγκῶνος
 α' *add. Catast.* || 15 capud *B* || III] α' *Catast.* || ἐπὶ τῆς κοιλίας
 α' *non agnoscunt codd. Catast.* || 16 dextera *P* || ποδὸς α' ἀμ-
 πρόν *non agnosc. codd. Catast.* || 18 capud *B* || τοὺς πάντας ἰε'
Catast. || capud *B* ||

autem et harpe singulis stellis *non* notatur: per caliginem uix uidentur.>

Sidera communem] *u.* 258

65 *B* <PLIADES sunt per stellas VII, quas dicunt Atlantis filias fuisse VII. ex quibus VI clarae sunt, I obscura. cum 5

66 *B* deis concubuerunt. ex quibus tres cum Ioue: ex Electra Dardanum, Maia Mercurium, Taygete Lacedaemonem. cum Neptuno duo: Alcyone ex qua Hyrieus, Celaeno ex qua Lycus. cum Marte Asterope, ex qua Oenomaus. Merope cum Sisyphe. magnam apud homines dignitatem 10 habent quod omnibus honoribus significant.>

Tempora laeua] *u.* 273

<Haec nono loco posita est lyra Musarum, quam initio fecit Mercurius de extensa testudine et de Apollinis bouum cornibus intenditque chordis septem Atlantiadum 15 numero. quam postea Apollini datam, alii Orpheo dicunt Calliopes musae filio: chordas VIII fecit a numero musarum. qui tantam mollitudinem eius expressit ut ad cantum saxa arbores ferasque mulceret traheretque. qui> cum ob coniugis Eurydices desiderium ad inferos descen- 20

67 *B* disset, quam ibi esse animadvertisset <neglegentius Liberum colere coepit solemque Apollinem **** dicit esse. is adsidue nocte in Pangaeo monte adscendens, ut orien-

4 Catast. p. 254, 14—27 || 13 Catast. p. 255, 1—25

1 ἡ ἄρπη *Cat.* arpes *C* || non *addidi*: ἀνατρεχὸς ὁρᾶται *Cat.* || 4 stelle *P*¹ || 5 clares *B* || obscuram *B* || 6 diis *P* || concubuerint *B* || electra bardanum *B* || 7 taygeten *B* tiageten *P* || Lacedaemonem *scripsi* lacedaemon *P* lacedemon *B* || 8 alchione *C* || qua *V* quibus *C* || Hyrieus *scripsi* ex *Cat.* ercus *B* hercus *P* || celeno *B* || 9 lieus *P* || martes *B* || aterope *B* || ex qua — Merope cum *om.* *B* || cenomaus *P* || 10 magna *B* || 11 omnibus *P* || 13 nono *scripsi* ex *Cat.* non *C* || 14 mercurios *P*¹ || extensa testudine *scripsi* extensitudine *C* || 15 intendisque *P* || cordis *C* || Atlantiadum *scripsi* atlantidam *P* atlantidum *B* || 17 numusarum *P* || 18 mollitudinem *scripsi* multitudinem *C* || 19 mulceat trahereque *B* || 20 euripidices *C* || descendisset *B* || 21 quam *scripsi* quae *C* || esset *P* || 22 et maximum deorum excidisse ex *Cat.* patet || inter esse et eis *ras.* in *P*: uidetur fuisse se || 23 is *scripsi* eis *C* || assidue *P* adsiduac *B* || ascendens *C* ||

tem solem uideret unde surgeret. Liber indignatus misit Bacchas ut Aeschylus scribit. quae eum membratim discerpere. recollectis membris sepelierunt in Lesbiiis montibus eiusque lyram Musaeo dederunt Iouemque rogauerunt
 5 ut eius memoriam astris inferret. habet stellas in utrisque pectinibus singulas, in cacumine chordarum singulas, in umeris singulas, in fundo I, in dorso I: fiunt VIII>

Aut medii fulgoris] u. 281

<Hic est CYGNVS, in quem ferunt Iouem se trans-
 10 figurasse et transuolitasse in terram Atticam Rhamnunta ibique compressisse Nemesem, ut ait Cratinus tragoediarum scriptor eamque edidisse ouum, unde nata sit Helena. sed quoniam Iuppiter rursus in caelum in cygnum transfiguratus se receperat, ut fuerat pennis tentus simulacrum
 15 eius sideribus reliquit. habet stellam in capite claram I, in alis utrisque quinas, in corpore I, in cauda I, quae est 68B amplissima: fiunt omnes XIII.>

Oceano mersus] u. 287

<Hic nomen accepisse dicitur, quod eius exortu im-
 20 bres plurimi fiant. quidam uolunt Ganymedem eum esse quem figuratum in ministerium oenochoi et quod imbres infundit suo sidere ***** nectar dici. habet stellas AQVARIVS XVIII, sed fusio aquae fit ex stellis XXXI, ex

9 Catast. p. 256, 1—14 || 19 Catast. p. 253, 15 — 257, 10

2 bahcas C || aeschylus B aescilus P || discerpere B ||
 3 recollectis membris Musae eum sepelierunt in Libethris montibus Breys. ex *Catasterismo* || lezbiis Bp letbiis P || rogare B || 5 utrisque V utraque C || ἐφ' ἐκάστου πήχεως α', ἐπ' ἀκρότητι ὁμοίως α' || 6 cordarum V cornearum B cornaeorum P || 7 in numeris corr. in in humeris P || 9 cignus P || 10 attiga rhamnum tii C *correxī ex Cat.* || 11 compressisse P || 12 scriptor eamque *scripsi* scriptorque P scriptoremque B || natus B¹ || 13 cignum C || 14 fuit B || tentus B utentus aut uteritus P || *post eius add. a P* || 15 syderibus P || habens B || ἐπὶ τοῦ τραχήλου λαμπρὸν α' *Catast.* || 16 alisque P || 20 ganymedem P || 21 ministerium Breys. ministrum P mistrum B || enochoi C || 22 sydere P || *excidisse aliquot uerba ex Catast. patet: fusio enim ab aquario facta nectar dicebatur* || 23 extellis B || ἔχουσα ἀκτέραις β', οἱ εἰς λαμποί *Catast.* ||

quibus duae clarae sunt, reliquae *obscurae*.> Nigidius
HYDROCHOEA siue AQVARIVM existimat esse Deucalionem
Thessalum, qui maximo cataclysmo fertur relictus
cum uxore Pyrrha. et posteaquam se et uxorem suam
in terra relictos sensit orbitatem [quae] uastitatis misera- 5
tus ab immortalibus precari coepit ut aut et ipsi interirent
aut hominum genus restitueretur. Iuppiter responsum
ei per sortem indicavit, ut lapides quos ante se
repperissent post se iactarent. reuersi itaque quosquos
Deucalion misit uiri fiebant, quos Pyrrha feminae. quo 10
pacto rursum hominum genus esse natum. ex quo Graeciae
lae homines uocarentur. ab antiquis quidem dici Aristaeum
Apollinis filium. quare nobilitatem possidere. quem
Apollo fertur ex Cyrena procreasse, quam compressit in
monte Orpheo, qui Cyrenis appellatur. Aristaeus dicitur 15
omnibus modis artibusque adfinis fuisse, quibus artibus
ceteros homines ad bonas fruges utilitatemque perduce-
bat. isque cum caniculae signum pestiferum oriretur,
et statim praesentes fructus lacerarentur interciderentque
homines aut diuturnis morbis aut pestilentia, [aut pesti- 20
lencia] res diuinas maxime Ioui, parenti, Neptuno, aliis,
tempestatibus et uentis summa diligentia precans faciebat,
ne paterentur genus hominum indignis calamitatibus ad-
fici: factum est ut ab his impetrari possit. itaque uenia
data constitutum est ab immortalibus uti post caniculae 25

1 clares *B* || relique *B* || obscurae *addidi* || 2 hydrochoia *P*
hydrochoia *B* || 3 thesalum *C* || cataclismo *P* || 4 posteamquam
B || relictus censuit orbitatis (orbitatem *P*) quae uastitatisque *C*
relictos sensit orbitatem quā uastitatemque *Heins. apogr.* || 6 in-
mortalitatibus praecari *B* || cepit *P*¹ || et *om.* *P* || interirent *Bp*
interire cepit *P* || 8 ei *Breys.* et *C* || uti *C* || 9 reperissent *B* ||
10 quos *V* quod *C* || 11 pecto *B*¹ || rursus *B* || esse natum *scripsi*
est natum *P* est senatum *B* || 12 luoe *P* || aristem *B* aristheum
P || 13 nobilitate *C* *corr. Breys.* || 14 cyreanea *P* || procreare *C* ||
compressit *P* || 15 aristheus *C* || 16 hominibus *P* || 17 ceteri *C*
corr. V || 18 perstiferum *B* || 20 diuternis *P*¹ || morbis *Breys.* mor-
ribus *C* || aut pestilentia *add. P* || 21 res diuinas *Breys.* rei diui-
nae *C* || Ioui parenti *Breys.* Iouis parentem *C* || 22 praecans
facebat *B* || 23 parentur *B* || 24 iis inperari *B* || 25 constitutum
et ab *C* || immortalibus *B* || caniculas *P* || post *Büch.* per *C* ||

exortus [stellae] uenti perflarent circiter dies quadraginta eiusque pestilentiae uim absciderent. quapropter Aristaeus dicitur a deis splendido loco dignatus esse. <AQVARRIVS habet stellas in capite II obscuras, in umeris singulas utrasque amplas, sinistro cubito unam claram, dextro cubito I, in manu I, in mammis singulas, dextro crure in pedibus singulas claras: summa XVIII sed quae fusio *** fit ex stellis XXXI, ex quibus clarae II, ceterae obscurae.>

<CAPRICORNVS similitudinem Aegipanos habet. ab eo enim est factus. habet posteriorem partem piscis sed priorem caprae cornua habentis. hunc honorem adsecutus dicitur, quod cum Ioue esset nutritus. Epimenides dicit in Ida utrosque nutritos et ad Titanorum bellum cum Ioue profectum. quem uictor Iupiter astris intulisset, quod eius opera dei armati essent. item matrem eius capram, et quod κόχλον inuenisset in mare ideo piscis cauda esse notatum. habet stellas XXVI.> Nigidius de Capricorno sic refert. immortalis honore donatum quo in tempore Python in monte Tauro speluncam haberet et Aegyptum incoleret: immortalis consilium habuisse num possint ei obistere, cum eis consilium Pan daret, si neque terras relinquere uellent neque Pythonis inmanitati resistere

9 Catast. p. 257, 11 — 258, 2

1 stellae *del. Büch.* || 2 aristheus *P* || 3 dicitur aliis splendidae et loco *C corr. Breys.* || aliter stellae enumerantur in *Catast.* || 5 una clara *B* || ἐπ' ἄκρας χειρὸς δεξιᾶς *Catast.* || crure * *B* || 7 qua *P* || efusio *corr. in effusio a rec. m. in P* || 8 fit *P* sit *B*: excidisse uidetur appellatur. ceterum idem antea legebatur p. 405, 22 sq. || tellis *P*¹ || cetera *B* || 9 capricornus hae similitudinem *B* || hab *P* || 10 pscis *corr. in pescis B* || se *B* || 11 priora *P* || capri *B* || 13 in Ida utrosque nutritos et *V* inid austrosque nutritero sed *C* || at *B* || 14 quem Iupiter uictor astris *V* uictorque Iupiter astris eum *C* || intulisset *scripsi* intulisse *C* || 15 operam *B* || iter *P*¹ || mater *P*¹ || 16 κόχλον *Catast.* icholaon *C* || 17 notantum *P* || κδ' *Catast.* || 18 quod *P* || tempore Phyton *V* tempore phico *P* tempore pycho *B* || 20 consilium habuisse num *Merkelius prol. in Ouid. Fast. p. LXXXVIII* cohibuisse dum *P* conhabuisse dum *B* cohibuisse dum eum *Breys.* || 21 Pan daret *Merkelius* panderet *C* || 22 phitonis *P* || inmanitatis *B* ||

possint, ut consulte figuras inmutarent in quam quis uellet
 seu bestias seu uolucrum piscem pecudem, dum tempus
 ad ulciscendum se ostenderet. namque terras relinquere
 non dari potestatem immortalibus, considerare autem cum
 sceleribus eius indignum deorum potestatis, sed ratione 5
 impios poenas pendere diuini consilii. itaque immortales
 mutatis figuris ignoti Typhonis ante oculos crebro uer-
 sabantur, unde adhuc multas bestias pro deis obseruant
 coluntque Aegyptii. eo Typhon conuenit et neminem deo-
 rum ibi uidet aduersari sibimet, uacuum terram cognouit 10
 dominantibus. arbitratus deos se ueritos fuisse propter
 metum dominabatur et inperitus fortunae uarietatem et
 periculi instantis magnitudinem. nam post XVIII dies ut
 dicitur consilio deum repentino ab dis discerptus. ob id
 71B factum hodieque quoque in Aegypto hos dies XVIII festos 15
 perpetuos quodannis instituerunt. in quibus diebus siquid
 nascitur amplius quam eos dies non uiuit. Python autem
 interficitur in templo Aegypti Memphi, ubi mos fuit solio
 regio decorari reges qui regna ineunt. ibi enim sacris
 initiantur: primum ut dicitur satis religiose tunicatum tauro 20
 quem Apim appellant iugum portare, quem deum maxi-
 mum Aegyptii existimant. et eum per uicum unum quemque
 perducentes, ut labore periti existimentur: ut humanae

1 ut consulte *Breys.* inconsulte *C* || 2 pecudem *B* || 3
 ostendere *B* || 4 immortalibus *Merkelius* immortalium *C* ||
 considerare *Merkelius* configere *C* || 6 poenas pendere *Merkelius*
 punire splendore *Breysigius* poeni splendore *C* || immortales
B || 7 ignoti *Merkelius* ignotis *C* || typhonis *P* || 8 diis *P* ||
 9 aegypti *B* || 10 simet *B* || 12 inparatus ad f. uarietatem
Merkelius imperitus f. uarietatis *Strozzianus* (teste *Breys.*), sed
 'arma uirumque peritus' ex *Ausonio* (epigr. 137, 1) et 'nil iam
 mihi noui | offerri pote, quin sim peritus' ex *Plauto* (*Pers.* 270)
 laudant || uarietate *B* || 14 consilio *Merkelius* consilium *C* ||
 a *B* || discertus *B* || 15 hodie *B* || 16 quid add. *Merkelius* ||
 17 python *P* || autem *om.* *P* || 18 in templo Apidis *Iablons-*
kius || 19 decorari *Rothius* in marg. apogr. cod. *B* decorati
B || 20 ut corr. in in *B* || relegiose *B* || tunigatum *B* tunicatum
P || 22 aegypti *B* || et eum (scil. *Apim*) per uicum
 unumquemque perducentes *Büch.* uicumque unum perducen-
 tes *C* || 23 ut hum. nec. scripsi hum. nec. ut *C* ||

necessitatis, crudelius quae sub eis sunt amputantur. deducuntur a sacerdote Isidis in locum, qui uocatur ἄδυτος et iure iurando adiguntur neque mensem neque diem intercalaturos [iurarent] neque festum diem inmutaturos
 5 sed CCCLXV peracturos sic ut institutum sit ab antiquis. deinde alterum illis ius iurandum inponunt sementim per terram aquamque custodiendam comparandamque. tum demum diademate inposito potiuntur Aegyptiorum regno. sed ut illo reuertamur unde digressi sumus, igitur dei im-
 10 mortales posteaquam Typhonem digna poena adfecerunt — nam Panis consilio sine turba tumultuque interfecerunt — Pana. astrorum memoria decorauerunt et ei nomen Aegipana inposuerunt, quod cum ceteri se in bestias conuertissent, Pan se in capram transfigurasset, oppidum-
 15 que magnificum in Aegypto aedificauerunt idque Panopolin nominauerunt. <CAPRICORNVS habet stellas in singulis cornibus singulas, in naso I claram, in capite II, 72 B sub collo I, in pectore II, in pede priorē I, summo pede *** I, in dorso VII, in uentre V, in cauda II claras. sunt
 20 in summa XXIII.>

1 abutantur B || deducunturque B || 2 sacerdoti B || Isidis (uel Apidis) *Iablonskius* eius dei *Büchelerus* eisidis C || uocatur ἄδυτος *Hauptius* notatur adyios (yio in ras. B) C || 3 mensem *Rothius* mentem C || intercalaturos se neque *Rothius* intercalandum iurarent quem in C || 4 inmutaturo B || 5 sit *Mommsenus Chronol. p. 259* ita C || 6 alterum illis ius *Merkelius proleg. fast. Ouid. p. LXXXVIII* et *Büch.* aliter illius C || inponunt *Merkelius* imponis B inponis P || sementim *Mommsenus* statim C statum *Merkelius* || 7 que *Mommsenus* qui C || 8 deumum P || 9 dii Bp || immortales B || 10 digna *Wölfflinus* sed ideo C || affecerunt P || 11 nam Panis scripsi quamque C || interficerunt B || (quamquam — interfecerunt delet *Büch.*) || 12 Pana *Merkelius* scā C || 13 Aegipana *Heinsii apogr. aegyptii pana* (pana post pana add. m. sec. in B) C || ceteris si P || 14 pan sa B || 15 aegyptum P || ibique P || 16 capricornis B || 17 in naso I om. *Catast.* || 18 ἐπὶ τραχήλου γ' Cat. || 19 excidisse posteriore uel tale aliquid significauit: om. *Catast.* ||

Et cum terrores] *u.* 291

<Hic SAGITTARIUS, quem quam plures CENTAV-
RVM putant, alii negant, quod quadrupedes esse non ui-
deatur, sed stans bipes sagittetur, neque centaurus ullus
sagittis usus est. hic autem homo equinis pedibus est et 5
caudam habet ueluti Satyri. hic dicitur Crotus Eusche-
mus Musarum nutricis filius, ut Sositheus tragoediogra-
phus refert, inhabitasse Heliconam atque Sagittarium uenatu
uitam exigere [aetatis]. qui inter Musas saepius moratus
plausu cantus earum distinguebat, id est ad pedem mani- 10
bus plaudebat quae arriderent. hunc Musae beneficio Iouis
astris intulere. cuius artes inter mortales mansere plausus
et sagittari. sub hoc sita est NAVIS. habet SAGITTARIUS
stellas XIII et naus VII.> Nigidius de Croto eadem dicit,
sed non conuersatum multis, sed cum illae cantus choros- 15
que celebrarent, hunc procul abditum repentino plausu
ad pedem ferientem oblectabat canentes. ob hoc ei ab Ioue
immortali memoria earum rogatu datum, quod [et] esset
nutricis earum filius, Oceani nepos. alii eum Chironem
esse dixerunt Saturni et Philyrae filium, quod iustissimus 20
maximeque pius atque hospitalis esset, a quo Aesculapius
medicina, Achilles cithara, in astrologia Hercules, ***

2 Catast. p. 258, 3—28

2 Sagittarius *V* sagitta *C* || 3 quadrupede *B* || uideatur *B* ui-
deantur *P* || 5 equinis *C* || 6 Εὐφῆμος *Catast.* || 7 tragoedio
diographus *C* || 8 refer *C* || atque *V* adqui *C* || uenatu *V* uena
C || 9 exiger etatis (*deinde tatis del. in B*) *C* (aetatis *deleui*) || 10
earum *Breys.* eorum *C* || 11 quae arriderent *scripsi* quem alii
timerent *C* quod alii imitarentur *Schaub.* propter *Catasterismi*
uerba ὅθεν ὁρῶντες τοῦτον καὶ οἱ ἄλλοι ἔπραττον τὸ αὐτό ||
12 inter *om.* *P* || mortalis *B* || 13 sagittarii *P* || 14 XIII] id'
Catast. || Croto *scripsi* Crotone *C* || 15 ille *C* || chorus qui *B* co-
rosque *P* || 17 post oblectabat *uocat spat.* 10 *litt. in B* || ob *V*
ab *C* || 18 immortalis *B* || et post quod *add. C om. V* || 19 eum
scripsi cum *C* || cyronem *P* || 20 dixerunt *scripsi* dicerent *C* ||
filore *corr. pr. m. in filire in P* || quod *addidi* || iustissimos *corr.*
pr. m. in iustissimus P || 21 pius *scripsi* pius *C* || aesculapius
P || 22 mediana ante *corr. pr. m. P* || cythara *B* || astralogia *P* ||
herculis *B* || nomen herois excidisse significauit ||

litteras didicisse dicantur. propterea deorum numero uidetur esse relatus. Sagittarius habet stellas in ca- 73 B
 pite II, in acumine sagittae II, in dextro ancone I, in manu I, in uentre I claram, in dorso II, in cauda I, in
 5 genu priore I: fiunt summa XI. in summo pede I, in posteriore genu I: fiunt XIII. NAVIS autem VII stellae reliquae sub crure similes sunt posteriorum, quae non ostenduntur, quod Centaurus duplex sit.>

Vnguibus innocuis] u. 318

10 <Haec esse dicitur SAGITTA Apollinis, qua Cyclopes interfecit eos, qui Iouis fulmen fecerunt, quod eo telo Aesculapius filius eius a Ioue esset interfectus. quam sagittam astris inlatam memoriam uirtutis suae reliquisse. habet stellas IIII: in summo I, in medio I, ultra II in fundo
 15 sagittae.

AQVILA haec est, quae Ganymedem rapuit in caelum Ioui ministrum. est enim ea et signum Iouis, quod sola auium solis radiis non terreatur. namque ita est spectans ad orientem pennis tensis. Aglaosthenes dicit
 20 louem cum ex Naxo aduersus Titanas [cum] proficisceretur et sacrificium faceret, aquilam ei in auspicio appa- 74 B
 ruisse, quam bono omine acceptam tutelae suae subiecisse. habet stellas IIII. ex eis media clara est.>

10 Catast. p. 259, 1—13 || 16 Catast. p. 259, 14—260, 2

1 dedicisse B didicissæ P || 3 ἐπὶ τοῦ τόξου β', ἐπὶ τῇ ἀκίδος β' Catast. || anchone P || 5 summa pede B || in posteriore genu om. Catast. || 6 nauis autem VII (VII ex VIII corr. pr. m. in P semper corr. in VII B) stellas sub crure I posteriorum qui non ostenduntur quod centaurus duplex sit C relique uero septem subtus crura similes quidem illis sunt posterioribus quae non ostenduntur quod centaurus duplex (omisso sit) V: Breysigium fere in explendo loco secutus sum || 10 qua scripsi quae C || 11 interficit B || fulmem B || 12 aesculepius B aesculepius P || 13 relinquisse B || 16 ganimedem B ganimedem P || 19 aglosthenis C corr. uulgo (Alghostenes V) || 20 natu P¹ || cum add. P || 22 omine uulgo animo P homine B || tutelle B || 23 his B ieiis P || κατὰ τὸ μέγαν ἀμαυρὸν α' Catast. ||

Sidera quae mundo] *u.* 324

<Hic causam talem habet cur astris sit inlatus. Neptunus cum Amphitritem deligeret [diligeret] uxorem quam haberet, et illa intellexisset, confugiit ad Atlantidem, ut suam uirginitatem custodiret. quae cum se oculisset 5 Neptunus misit qui eam raperent, inter quos et DELPHINVM. qui cum circa insulas Atlantes rimaretur, reperit eam nuntiauitque Neptuno. quam ille persuasionibus ad suam perduxit uoluntatem delphinoque maximos honores in mari tribuit, quem in astris intulit consecrauitque et ipse in manu sua habere instituit ut Artemidorus refert. habet stellas VIII indeque musicum signum dicitur quod numero Musarum stellas habet: in ore I, in 10 λοφιῶ II, in uentris pinnulis III, in dorso I, in cauda II.>

Tela caput magnisque] *u.* 331

15

<Hunc Hesiodus ait Neptuni et Euryales filium, cui donum datum, ut supra fluctus ambularet ueluti super terram. qui cum Chio uenisset, Meropen Oenopionis filiam compressit. quem Oenopion ob iniuriam excaecauit et finibus suis expulit. ipse cum Lemnum uenisset, Vulcani 20 auxilio usus dedit ei Cedalionia qui eum ferret. quo cum ad ortus solis uenisset, a Sole dicuntur ei lumina restituta

2 Catast. p. 260, 3—19 || 16 Catast. p. 260, 23 — 261, 22

2 hinc *B*¹ || quur *B* || austris *P* || 3 deligeret *scripsi* diligeret *C* diligeret *add.* *P* || uxorem *om.* *P* || quem *B* || 4 confugit *B* || 6 Neptunus *V* niltus *C* || raperet *P* peterent *B* || delphim *P* delphinum *B* || 7 circa *scripsi* ureas *P* urea *B* || 7 Athlantis *V* plantides *C* || 8 nunciauitque *P* || 9 delphino *P* || maximas *B* || 10 in *P* et *B* || consecrauitque *Breysigius* procreauitque *C* || 11 artemmidorus *C* || 12 in libris quos de amore fecit *post* refert *add.* *Heinsius* (*cf. Breysigius Philol. XIII p. 662*) *ex Catast.* || ducitur *B* || 13 stellam *B* stelt || abet *P* || unam *post* ore *add.* *V* || 14 λοφιῶ *Catast.* folia *B* et *a pr. m. corr.* ex filia *P* solio *uulgo* folio *V* || 16 Euripides *P* euripyles *B* Euryales *V* || 18 chio *C* || filiam *bis scriptum* in *B* || 19 excaecauit *B* || 20 expulsit *B* || Vulcani *Kiessling.* Vulcan *C* || 21 Cedalionia *Breysigius* caballum *C* || quo *scripsi* qui *C* || 22 ortus *B* hortus *P* || et *corr.* in *a B* || luminaria *P* ||

esse. uersus ad Oenopionem, qui cum a ciuibus terram
 absconderetur, Orion desperata eius inuentione Cretam
 est profectus. ibi cum inmodicum uenaretur et ab Diana
 et Latona corripereetur, ait se nullam feram in terris
 5 relicturum. Tellus indignata scorpionem extulit inmani 76 B
 magnitudine qui poenas magniloquentiae eius exigeret.
 Orionem ob uirtutem Iouis astris intulit. idem rogatu
 Dianae et Latonae scorpionem caelo inter astra XII loca-
 uit. > quorum contra magnitudinem stellae quoque eorum
 10 amplissimae sunt. ceterique auctores de eis haec profe-
 runt. Aristomachus ait Hyriea quendam Thebis uoto pe-
 tisse ut filium haberet. penes quem Iouis et Mercurius
 et Neptunus in hospitio deuenerunt inperaueruntque ei
 hostiam deiceret uti filius nasceretur. cuius pelle [bouis]
 15 detracta dei in eam urinam fecere iussuque Mercurii terra
 obruta unde supra dictus sit natus, quem Oriona appella-
 uerunt. inlationem astris * * * *. similem originem re-
 fert Hesiodus. hic Latine Iugula appellatur, quem ad
 modum et apparet stellis figuratus VIII. <ORION habet
 20 stellas in capite III claras, in singulis umeris singulas cla-
 ras, dextro cubito I obscuram, in ipsa manu I, in bal-
 teo III, in enchiridio III claras, in genibus singulas

1 oenepionem P¹ || cibus a pr. m. corr. in ciuibus P ||
 2 Orion *scripsi* Opion C Oenopion V || disperata P || uentione
 C corr. V || Creta C corr. V || 3 inmodicum P || uene-
 raretur P || ad B || Diana et *scripsi* Dianae C || 4 feras P¹ ||
 5 intulit P || inmani *scripsi* intali C || 6 magnitudinem P || 7
 Orionem om. P || 8 latone B || inalter P || astris B || 10 eis
 haec *scripsi* eisdem C praeferunt aristhomachus B || Hyriea
scripsi uid. Munck. myth. p. 407 caubrisa C || 13 ospitio B
 hospitio P || deuenirent P || inparaueruntque C || 14 ostiam B ||
 pelle bouis P bouis pelle *addita* de ante pelle B bouis de-
 leui || 15 dñ P || mercuri B || 16 obrupta P || ductus P¹ || orion
 C || apellauerunt B || 17 inlatione in B || *lacunam indicau* (in-
 latus a Ioue astris Breys.) || originem corr. in originem B ||
 18 iugala B || 19 figuratus *scripsi* figuratis C γ' ἀμαυρούς Cat. ||
 post orion add. hōrion B || 20 humeris P || 21 dextro humero
 P || obscuram *deest* in *Catast.* (obscu B) || ἐπ' ἄρκρα χειρός Ca-
 tast. || 22 enchiridio *scripsi* echiridion C || γ' ἀμαυρούς *Catast.* ||

claras, in pedibus singulis *singulas*: fiunt XVII. > et iugum II. et temo II singulas claras: omnes reliquae X stellae obscuriores fiunt stellae XVII. aeternae balteus eius et gladius esse existimantur.

Cum tetigit solis] *u. 336*

5

< Hunc dicunt custodem datum Europae una cum dracone, quae utraque postea Minos accepit. eadem postea ob medicinam Procridi muneri ab eo data, quae postea Cephalus utraque possedit uir Procridis. quem Cephalus ad Thebas adduxisset ad uulpem, quae Thebanorum agros 10 infestabat. huic enim cani fuit fatum ne ab ullo posset interfici. item fuit et uulpi. Iupiter uulpem in lapidem conuertit, canem in caelo astris intulit. > cuius exortus origine continetur tali, ut Amphion tragoediarum scriptor refert. cum subito hominibus segetes delinquerent, ilico 15 missus legatus canis ad Oporam. cum uidit eo tempore tempestiuam esse, adamauit. qui cum flagraret amore nec posset frui, magis asperius urebatur. at homines calamitate accepta deos adiutores inuocare coeperunt. tunc Aquilo misit filios adulescentes qui Oporam cani trade- 20 rent. ipse flatu suo canis ardorem sedauit. qui flatus etaesiae dicuntur. amoris autem memoria remansit eo tempore quo est ὀπώρα, quo homines aestu mori fre-

5 Catast. p. 261, 23 — 262, 12

1 singulis *P* singulas *B* || singulas *addidi ex V* (in quo in singulis pedibus singulas) || XVI *B* || 2 et iugum *scripsi* ut iuga *C* || temos *B* || 6 eurupae *P* || uno *B¹* || 8 Procridi *V* Procride *C* || 9 caphalus *B* || possederit *p* possiderit *BP* possedit *V* || quem Cephalus ad Thebas *scripsi* quem cum ad Thebas *P* quemcumque a thebas (thabas *B¹*) *B* || 10 uulpemque *P* || 11 possit *P* || 12 uulpis *C* uulpi *V* || 13 in astris *B* || 14 orige *P* || amphiam *C* || 15 subito hominibus segetes delinquerent, ilico *Breysigius* sub hominibus stellae relinquerent locum *C* || 16 Oporam *Meinekius* dolorem *corr. in* doloram *B* doloram *P* Auroram *Schaubachius* || 17 temptatiuum *P¹* || amore *V* amorem *C* || 18 ad *C* *corr. Schaubachius* || calamitatem *P* || 19 accepti *C* *corr. V* || adnitores et *corr. a pr. in* adiutores et *P* || 20 adulescentes *P* || operam *C* || 22 amoris *V* moris *C* || 23 est opera *P* opera est *B* || quo homines aestu mori frequentissimum *scripsi* id est pomatio eseu moriri feruentissimum *C* ||

quentissimum. quae autem est stella in capite eius ISIS
 dicitur, quam quidam Sirium dicunt ab ardore <alii autem
 hanc esse dicunt Orionis canem eumque omnibus feris
 inmitem fuisse cum Orione sideribus collocatum. habet
 5 stellas † XX. sed CANIS habet stellam in lingua> I quam
 CANICVLAM appellamus claram <in armis singulis sin- 78 B
 gulas obscuras, in pectore II, in pede priore III, in uen-
 tre II, in sinistro femore I, in extremo pede claram I, in
 cauda IIII: fiunt † XX.> situm signum inter hiemalem tro- 80 B
 10 picum et arcticum subterraneum qui *australis* notius
 uocatur. [quae est in lingua eius CANICVLA dicitur.]

Sic utrumque oritur] u. 342

<Hic dicitur Orionis canem fugere uenantis.> nam
 cum oportebat eum uenatorem finxisse, uoluerunt etiam
 15 significare qua de causa. itaque LEPOREM eius ad pedes
 fugientem finxerunt, <quem non nulli a Mercurio consti-
 tutum dixerunt eique datum praeter cetera genera ani-
 malium ut ***** alios haberet in uentre.> qui autem
 ab hac causa dissentiunt negant [oportere] tam nobilem

1 stelt P || 2 quidem B || syrium C corr. uulgo || ardore scripsi
 (cl. schol. Ap. Rhod. II 517 *Κείριος ἦτοι παρὰ τὴν Ζέειν Ζείριος*
καὶ κείριος) odore C || 4 inmitem B || 5 stelt P || 6 claras ante
 corr. pr. m. P || ἐπὶ τῆς γλῶττης add. *Catast.* || 7 priore bis
 scriptum sed alterum inductum in P || 9 extremo pB dextro P ||
 claram om. *Catast.* || ἐπὶ δεξιῶν ποδῶν add. *Catast.* || 9 ἢ
Cat. || hiemale (hyemalem P) tropico et arctico (artico P)
 subterraneo (subterreano P) C hiemalem tropicum et articum
 subterraneum V quae Schaubachius ita explicat 'canis signum
 situm est inter tropicum Capricorni, qui est hiemalis, et circulum
 antarcticum qui est australis. subterraneus autem uocatur circulus
 quod illa sidera definit quae proposita aliqua poli altitudine num-
 quam ex horizonte emergunt. at Canis sidus usque ad circulum
 polarem fere, qui Romae est, ut ueteres definiunt, quamquam ex
 ambiguo oculorum iudicio extenditur' || 10 qui australis uocatur V
 quod notium (nocium P) uocatur C || quae — dicitur (dicur
 B) deleui || 15 qua scripsi aliqua C || laporem P¹ || ei B || 16
 figientem B || 17 eique ex Hygino Breysigius isque C || prae-
 ter cetera ex Hygino Breysigius propter (praeter B) lepore
 C || 18 excidisse alios parere significauit Breysigius ut alios Bp
 ut lios P || 19 oportere del. Breysigius ||

tamque magnum uenatorem, de quo ante in scorpione diximus signo et postea in ipsius figura dicemus, oportere *fin*gi leporum uenari. Callimachum quoque accusari quod cum Dianae scriberet laudes, eam leporino sanguine gaudere et eos uenari dixerit. itaque Oriona cum tauro decertantem fecerunt, leporis autem hanc historiam memoriae prodiderunt. apud antiquos insula Lero nullum leporum fuisse sed ex eorum ciuitate adolescentulum quendam studio Veneris *inductum* ab exterae gentis finibus leporum feminam praegnantem *adtulisse* et ad eius partum diligentissime quae opus essent administrasse. itaque cum peperisset, compluris eius ciuitatis ad studium incidisse et partem pretio *partem* beneficio mercatos [esse] omnes lepores alere coepisse. ita non longo interuallo tantam magnitudinem leporum procreata, ut insula ab eis occupata uideretur. quibus cum nihil uacaretur, in semine eorum inpetu facto insulam calamitas adflixit. totius consilium ciuitatis fuit ut [ex] eos ex insula abigerent. itaque postea leporis figuram in astris contulissent ut homines meminissent nihil *esse tam* his exoptandum in uita, *quin* si ²⁰ *81 B* insolenter utantur, plus doloris *ex eo* quam laetitiae

1 magnum *B* magnam *p* magne *P* || de *om.* *P* || scorpionē *P* || 2 dicimus *P* et *corr.* in dicemus *B* || oportere *corr.* in oportere *B* || 3 *fin*gi *ex Hygino add. Breys.* || callimacum *p* callimatum *P* || accusari *Schaub.* accusare *P* accusare *B* || 4 scribet *B* || eius *P* cum *B corr. uulgo* || leporine *P¹* || gauderi *P* || 5 eos *scripsi* deos *C* || 6 memoria *P* storiam *P* || 7 apud *B* || 8 adulescentulum *B* || 9 Veneris *scripsi* generis *C* || inductum *ex Hygino add. Breys.* || exteris *C corr. Breysigius* || 10 praegnantem *B* || adtulisse *ex Hygino add. Breys.* || 13 partem pretio beneficio (beneficio *B*) *C* partim precio partim beneficio *V* || esse *deleui* || labores *corr. ex labores B* || 14 coepisse *Breys.* cepisset *P* coepisset *B* || tantam *P* || 15 leborum *B* || ut *P* ita *B* || 16 uacaretur *scripsi* daretur *C* || 17 impetu *corr. in impetus B* || adfui *P¹* || 18 fuit ut eos ex insula *scripsi* uti ex eos ex (ex *add. pr. m. sup. lin. in P*) singula *C* uti uix eos ex insula *Breys.* || 19 constituisse *Breys. ex Hygino* || 20 esse tam et *quin et ex eo add. ex Hygino Breys.* || 21 plus *Breys. ex Hygino* ius *C* ||

capere posterius cogantur. <stellas habet in oculis singulas, in corpore II> in extrema cauda I <in posterioribus pedibus singulis singulas. fiunt VII.>

Vt cum decurrens] *u. 347*

5 <Haec beneficio Mineruae astris inlata quaeque prima nauis ab ea fabricata dicitur et uocalis fuisse exemplar posteris nauibus futura. quam non totam caelo figurauit sed a gubernaculis usque ad malum animi aequitatem nautis factura. habet stellas XXVI, in puppe III, in cata- 82 B
10 stroma V, in malo summo III, sub carina V, summa XVII.>

Diuerso posita] *u. 359*

<Haec est cui Andromeda proposita erat. quam Perseus interfecit. cuius ut memoria actus maneret ab Ioue astris inlatus. habet stellas XIII. in cauda claras duas, et 83 B
15 a cauda usque ad flexus eius V, sub uentre VI. fiunt XIII.>

Planxere ignotis] *u. 366*

<Huius initium ad pedem Orionis sinistrum est, qui κατ' Ἀράτον ERIDANVS uocatur sed nullum exemplum praeuertens. aliis placet aequius istum NILVM appellari. 84 B
20 piscium unus a meridie fuit et subest etiam eius stella, quae CANOPVS appellatur. qui contingit gubernaculis Argo, qua nullum sidus inferius reparet. ob quod terre-

5 Catast. p. 262, 21—263, 6 || 12 Catast. p. 263, 7—14 ||
17 Catast. p. 263, 15—25

1 oculis] ὠτίων *Catast.* || ἐπὶ τοῦ σώματος γ' *Catast.* ||
3 singulas a *pr. m. corr. in singulis in P* || 5 quaequae B ||
6 fabricata ante *corr. pr. m. P* || 7 futuram P || 8 a *add. Breysigius* || animi aequitatem nautis factura *Breysigius* animi aequitas nauis futura C || 9 numerus contra *sequentia ex Catast. desumptus, qui tamen κζ'* || ἐφ' ἐνὶ πηδαλίῳ ε' καὶ ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ δ' *add. Catast.* || catasrema P catasroma B || 12 praeposita P || quem C *quod correxi* || 14 XIII P || caudali B ||
claras * II B || β' ἀμαυροῦς *Catast.* || ἀπὸ δὲ τῆς οὐρᾶς τοῦ κυρτώματος ἕως τοῦ κενεῶνος ε' *Catast.* || 15 XIII P ||
17 pedem *scripsi ex Cat. tede C* || 18 cata Aratum C || heridanus P || 18 οὐδεμίαν δὲ ἀπόδειξιν περὶ αὐτοῦ φέρει || 19 aequius istum *scripsi* aequi usum C || 20 piscium unus *scripsi* piscem (piceni B) munus C || etiam *scripsi* enim C || stelt P ||
21 canobus B || contigit P || 22 qua *scripsi* quod C || sydus P ||

stris uocatur. habet stellas primo flexu III, secundo III, in tertio suque ad nouissimum septem, quae dicuntur ora Nili. summa stellae tredecim.>

Infimus Hydrochoeus] u. 382

<Hic est qui MAIOR PISCIS uocatur, quem dicunt
85 B Aquarii fusionem urna ebibere. hic prima memoria κατά
Βαμβύκην fuisse fertur, in quod Derceto decidens in pi-
scem est transfigurata. quam Syriam deam nominauerunt.
huius dicuntur et priores pisces duo ex genere esse. quos
omnes ob eam quod Veneris esset filia honorauerunt et 10
in caelum retulerunt eaque regione pisces religose colunt,
aureos argenteosque sacrant in templis. habet stellas XII.>
[haec sunt astra siue signa quae planetae appellantur.]

Oceanum occasu] u. 396

<Hoc est, in quo dei primum coniurationem fece- 15
runt, cum Iouis contra Saturnum fecit. quod memo-
86 B riae non solum astris inlatum, sed etiam hominibus hoc
habere instituerunt, quod et in agonibus [sed] et in ludis
quinquennialibus coronae habetur ut foederis testem ad-
hiberent, itemque uates per hoc per ignem futura re- 20
sponderent, et in symposiis domibusque consecrarunt. ha-
bet stellas IIII, duas in carbonibus et in base II.>

5 Catast. p. 263, 26—264, 6 || 15 Catast. p. 264, 8—15

1 ἐπὶ τῆς κεφαλῆς α' add. Catast. || 3 stelt P || 5 PISCIS
ex Cat. addidi || 6 urnae B || ΚΑΤΑ CANBICI infuisse C corr. ex
Cat. Schaub. || 7 in quod Derceto decidens in piscem partim
uulgo partim Schaub. quod faceus C || 8 quam V quem C || Syriam
deam Heynius ex Cat. Syri deum C || 10 honorauerunt scripsi
honorati erunt C || ea quae B || 11 colunt aureos scripsi coluntur
eos C || 12 sacrant in scripsi sacrantis C || XXII P || 13 haec —
appellantur del. Schaub. || quae planta appellantur Grotius || 15
dii V dici C || cum iurationem P || fecer B || 16 ἐπράτευεν
Catast. fecit P fecit B bellum fecit Schaubachius || 18 in add.
pr. m. in P || sed deleui || 19 quinq. malibus P quinquennialibus
B || cornae b || federis C || 20 hoc Breys. quos C || futura V fura
C || 21 simposiis P symposiis B || domibusquae B || consacra-
runt B || 22 anasin B || Breys. ex scholio quodam Arateis
Latinis in codicibus Paris. et Brux. addito (uid. progr. Posnan.
1865 p. 10) ita totum locum restitebat quod memoriae causa non

Inde per ingentes] *u.* 417

<Hic est CHIRON. qui dicitur Saturni et Philyrae 87 B filius. habitavit Pelium montem. inter homines aequissimus. magister Aesculapii et Achillis aliorumque heroum. cuius hospitio Hercules usus ex pharetra delapsa sagitta Chironis pedem uulnerauit, quo exutus immortalitate ab Iove astris inlatus. in manu fert quod ΘΗΠΙΟΝ appellatur. situs contra Argo. habet stellas CENTAVRVS in singulis umeris singulas, et in cubitis singulas, in pectore III, in reliquo corpore X, in pedibus II, in ueste VI, in thyrso III, in bestiola quam tenet in manu X, in capite V, ipsius in manu II: fiunt LIII.>

88 B

Hic primos ortus] *u.* 429

<Hoc signum commune est quod est factum ἐναργές. oratus est autem coruus ab Apolline sacrificium facturo deis reddendam aquam adferre de lacu quodam, quod fuit castum, antequam uinum ostenderetur. qui cum uidisset [et] ad fontem ficus grossos arbores habentes, uolans consedit in eis donec maturae fierent. post paucos dies peracto sacro ille ficus comedit. cum sensisset se peccasse,

2 Catast. p. 264, 16—265, 17 || 14 Catast. p. 265, 18 — 266, 15

solum astris inlatum sed etiam homines hoc in symposiis domibusque habere instituerunt et consecrarunt quod et in agnibus [id est in ludis quinquennialibus] qui coronas tribuunt ut foederis testem adhibent. itemque uates in hoc per ignem iurantes responsa dant || 2 philyrae B phylirae P || 4 aesculapii P || aliorumque heroum *scripsi cl. p. 410, 21* auctorque eorum C || 5 hospicio P || pharetra PB¹ || 6 exueus P || immortalitatis P || 7 therion C || 8 setus P || *aliter stellae enumerantur in Cat.* || singulis om. B || 9 humeris P || in cubitis binas B || 10 uesti B || 11 thyso P || IIII orion bestolo quem B || 12 immo XXXXVII || 14 ἐναργές *ex Cat. scripsi* arcis C (quod est fictum ἄκρυν *Merkelius l. l. p. LXXXX*) || 15 oratus *Merkelius* honoratus C || Apollini C || sacrificium facturo *Merkelius* sacrificio facto C || 16 deis reddendam aquam *Merkelius* de his respondenda (respondenda *ante corr. pr. m. P*) C || 17 castuni P || 18 et *deleuit Merkelius* || mature B || 19 peracto sacro *Merkelius* peractos agro et C ||

eripit ex eo fonte anguem. attulit cum ipso cratere dicens
 ebibisse quae fuerit in fontem aquam. re cognita Apollo
 coruo inter homines poenam ad paucum tempus dedit si-
 tim, ut Aristoteles dicit in eo libro qui de bestiis scribi-
 tur> item Isidorus in naturalibus id est physicis memoriae 5
 tradidit <ut ipse peccatis poenas daret. quem postea astris
 intulit. cratera autem cum qua medio posuit angue, cau-
 dam autem anguis in medio coruum rostro adpetentem
 89 B neque posse iuxta ascendere ut bibat. habet ANGVIS
 stellae in rostro III, claras in prima flexura VI, una ob- 10
 scura. ex eis ad ultimum in secunda flexura III, in ter-
 tia IIII, in quarta II, in quinta usque ad caudam VIII
 claras: fiunt XXVII. CORVI in cauda I spectans occa-
 sus. qui habet in acie stellam I claram, in pennis II, in
 cauda II, in pedibus singulas, ad ungues II, fiunt VIII. 15
 paulum ultra prima flexura crater situs est inclinatus ad
 genua VIRGINIS. habet in labris stellae, obscuras duas in
 medio III, in fundo II, fiunt X. stellae in angulis XII.
 Coruus autem, qui est ad ultimam eius caudam spectans
 occasum, habet stellae IIII. Crater> in primo Coruus et 20
 Anguis <positus ad genu Virginis habet stellae X.>

Sub gemmis Procyon fulgenti sidere lucet] u. 433

<Hic PRIOR dicitur. qui oritur priusquam MAIOR

23 Catast. p. 266, 16—25

1 erepit B || fonte anguem *Merkelius* fontem (fonte B)
 aquam C || dicent B¹ || 2 ebibisse quae fuerit in fontem aquam
scripsi ex Catast. excidisse quod fuerit in fontem aqua C ex-
 cidisse quod fuerit in fontem anguis *Merkelius* || 3 pro inter
 homines (hominibus B) *Merk.* con. in certo mense sed *schol-*
liasta hac catasterismi verba expressit τῷ μὲν κόρακι ἐν τοῖς
 ἀνθρώποις ἐπιτίμιον ἔθηκεν ἱκανόν ... || 4 (aristotiles P)
G. Rosii Aristotelis pseud. p. 338 sq. et p. 345 sq. || besteis B ||
 5 idem P || phisicis C || 6 paenas P || 7 cetera P || 8 in medio
 om. B || coruo P || 9 accedere corr. in accendere B || 13 corui
 in cauda I *scripsi* coruus in cauda C || 14 stelt P || aciem B ||
 claras B || pinnas B || 15 singulis P || unguis B || II addidi || 17
 II om. B || 18 in add. vulgo || 19 cauda B || 20 IIII P .IIII. B ||
 an in imo ? || 23 dicitur om. B || prius addidi ||

CANIS, qui ORIONIS CANIS dicitur eique tributum quod studio uenandi est deditus, ob quod ursa ei proxime apparet et aliae bestiae. habet stellas III. cuius prior est et eidem paret ut CANIS MAIOR. ideo et PROCYON uocatur
 5 quod ante maiorem oriatur. haec quae sunt [stellae] duodecim signa Sol circulo, quarum † sola appellatur, in XII mensibus *** quod et ipsae duodecim sint.)

Quique aliae stellae diuersa lege curantur
 et proprio motu mundo contraria uolunt

10 curriculo exceduntque loco et uestigia mutant] *u. 437 sq.*

<De quinque stellis quas PLANETAS uocant ob ad-
 siduos earum motus *** quinque deis adsignauerunt.> de
 his hae non quae Heraclides Ponticus refert Prometheo
 pulcherrimum fictum hominem. quem cum oculisset **
 15 ***** et cupido et uitia. ut indicasset misit Mercurium
 qui eum tamquam ad immortalitatem uocaret, qui non ante
 adnuuit quam potione accepta caelo receptus honoratus.
 <Iouis est stella Phaenon, secundus Phaethon, qui cognominatus dicitur ab Solis filio> Phaethonte qui post fulminis
 20 ictum caelo receptus. hanc stellam quidam Saturni dicunt.
 <tertium sidus Martis, qui Pyrois uocatur.> nam
propter maximum ignem caloremque putatur iuxta Vene-

11 Catast. p. 267, 1—14

2 studium *B* || est *scripsi* et *C* || ei proxime apparet *scripsi*
 et proxima paret *C* || 3 aliae bestia *B* alia bestia *P* *correxit*
Schaub. || priorem et *B* || 4 pares *C* || prochyon *C* || 5 maiorem
 oriatur *scripsi* maiorem oria *C* || stellae *om.* *P* || XII *scripsi* ab
b ob *BP* || 6 signa sol *scripsi* signorum *C* || circula *P*¹ || an qui
 ζωδιακός appellatur? || 7 uidetur excidisse percurrit || ipse XII
P || 11 quae *C* quod *correxi* || 12 lacunam indicaui: in *Cat.* idem
fecit Heynius || deis *scripsi* dies *C* || 13 an Eratosthenes pro hae
 non scribendum? || 14 factum ante corr. *B* || 15 excidere pote-
 rant Iuppiter uirginem fingi iussit quae hominibus afferret
 thecam in qua inerant || uitia *scripsi* uitio *C* || 17 annuit *P* ||
 18 stelt *B* || phenon *C* || secundum *P* || ph&ton *P* phethon
B || cognominatur *P* || 19 phethone *B* phetone *P* || qui *addidi* ||
 fluminis *P* || 21 sydus *P* || pirois *P* || nam propter maximum
scripsi nommaximum *P* non maximum *B* || 22 caloremque
scripsi còlòri qui *B* colorique *P* ||

rem situs. hac ex causa petisse, quod Venerem ipse [Vulcanus] haberet uxorem, missi de sideribus ei esset iunctus. Pyrois dicitur a suo feruore et celeritate. <quartum sidus Veneris, Phosphoros colore aureo, maior omnibus sideribus. quem Hesperum et Phosphorum esse dicunt.> est autem pes † et caput. ob amorem ex † apice rapuit et cum eo concubuit. ex hoc caelo honoratus ex utrisque eius partibus PHOSPHORVS et HESPERVS uocatur. <quintum sidus MERCVRIVS (uocatur Stilbon) est quidem pusillum sed clarum: Mercurio adtributum quod is prius constituit orbem caeli et stellarum et horarum. Stilbo uocatur hac ex causa.

Ostenditur autem inter circulos caeli unus qui lacteus uocatur, quod albis nubibus [uocatur] denotetur circuitus eius, quod Iuno *lac* effudisse dicitur cum audisset Herculem filium suum non esse.> alii dicunt per Saturnum factum cum *** [in] lapidem ei pro Ioue attulit dicens hoc esse [et] quod peperisset, quem *cum* ob naturam Saturnus non crederet eam peperisse, mamillis elatis expressisse et ostendisse lactem iratam: effusum est lacte: facta est circuli albi species.

20

12 Catast. p. 267, 15—23

1 ficus *P* || Vulcanus *deleui* || 2 pro missi *requiritur* ut || 3 phyrois *deleta* h *B* || quartus *P* || sydus *P* || 4 Cosphoros *P* || aureo *scripsi* auro *P* iro *corr. in airo* *B* || syderibus *P* || 5 Cosphorum *P* || tale aliquid uidetur subesse est Aurorae et Cephalii filius. ob amorem Aphrodite rapuit aliter narrat Hyginus p. 417 || 6 pes *om. P* || capud *B* || apyceranuit et *B* || 7 honoratus caelo *B* || eius *scripsi* eis *B om. P* || 8 phosphoros *B* Cosphoros *P* || sydus *P* || uocatur stilboni uocatur quem *P* || 9 quidem pusillum *scripsi* quem post illum *C* || 10 attributum *P* || his *P* || 12 ostenditur autem usque ad finem bis posita in *C* || circulos *om. priore loco C* || 13 nibibus *pr. l. P¹* || uocatur *om. posteriore loco C* || 14 circulus *pr. l. B* || lac *addidi* || effusisse *pr. l. C* || dicatur *B* || circum audisse *pr. l. cun audisset post. l. B* || 15 suum filium utroque *l. B* || per Saturnum *post. l. C* ope saturno *pr. l. P* opem saturno *pr. l. B* || 16 in *om. post. l. C* || ei || *post. l. orso P* ors *B* || 17 esse *post. l. P* ea se *post. l. B* est *pr. l. C* || et *om. post. l. C* || quem cum *scripsi* qui *C* || ob *pr. l. C* or *post. l. C* || 18 iam perisse *pr. l. P* iam peperisse *pr. l. B* || elatus *pr. l. C* || 19 lactem iratam *scripsi* lacte mirate *C* (mirata *post. l. miratae pr. l. B*) || 20 lacte facta est *om. P* et *pr. l. B* || circulis *pr. l. B* ||

INDEX

RERVM ET NOMINVM

- A 59, 34. 60, 3.
 A litterae pronuntiatio 63, 14
 usus in fine vocabu-
 lorum 58, 17 *sq.*
 transitus in alias
 vocales 57, 33 *sq.*
 coniunctio cum a-
 liis vocalibus 58,
 15 *sq. et* 33 *sq.*
 A littera nomina finita 70, 7
 A terminatorum uerborum
 personarum quantitas 73, 2
 abacus 254, 1
 abacus 254, 18
 Abaeneria 217, 10
 Abdera 224, 15
 Abderitae senis alimma 30, 15
 abdicatio filii 156, 3 *sq.*
 abdicatium proloquium 124,
 27. 127, 1
 ab inter se collidentibus argu-
 menta 189, 18
 ab isdem litteris incipientia
 uerba 171, 22
 ablatiui pluralis pronominum
 quantitas 72, 31
 ablatiui pluralis quantitas 72,
 11 *sq.*
 ablatiui singularis quantitas
 72, 1 *sq.*
 ablatiui singularis pronomi-
 num quantitas 72, 27
 abollae 295, 28
 absis 329, 19 *et* 25. 330, 3
 absoluta qualitas 149, 4 spe-
 cies 89, 19 *sq.*
 abusio 169, 17
 Abydos 225, 3
 Abyla 210, 14
 Academia 140, 2
 Acarnania 220, 14. 221, 11
 accentus 65, 15 *sq.* 68, 10 *sq.*
 accidens *definitur* 104, 20 *sq.*
 158, 25
 accusatiui pluralis pronomi-
 num quantitas 72, 29
 accusatiui pluralis quantitas
 72, 14 *sq.*
 accusatiui singularis prono-
 minum quantitas 72, 25
 accusatiui singularis quanti-
 tas 71, 20
 aceruus in syllogismis 98, 16
 Achaia 220, 14. 222, 2
 Acheron 221, 3
 Acherusius specus 238, 9
 Achilles insula 227, 18
 Acone 238, 8
 aconitum 238, 9
 de actione *qualitas* 148, 24 *sq.*
 Acroceraunii montes 220, 11
 et 17
 Acroceraunium promunturium
 207, 11. 219, 22. 220, 9
 Acrocorinthos 222, 7
 Acta deorum 19, 12
 Acte 222, 1
 Actiacum litus 348, 20
 actio 148, 24. 182, 15 *sq.*
 Actium 221, 4
 actium Grammaticae offi-
 cium 56, 30

- actuum uerbi genus 87, 15
 acumen soni 350, 19. 354,
 2 *sq.* 356, 23
 acutus accentus 65, 24 *sq.*
 angulus 247, 18
 ad aliquid argumenta 189, 16
 adamas 22, 18
 adclamatio 184, 27
 addictus 145, 19
 addubitatio 174, 20
 Adiabene 239, 6
 adiectio in rhetorica 191, 10
 Adiris 229, 17
 admissum 148, 7 *sq.*
 admonitio 191, 13
 Adon 48, 31
 Adrastia 19, 5
 adquisitus tonus 349, 17. 354,
 10 *sq.* 358, 28. 361, 17 *et* 28
 Adria *urbs* 224, 22
 Adriaticum mare 215, 10
 Adrumetus 231, 9
 adsimile 157, 28
 adsocium 98, 11
 adstructio oratoris 151, 32.
 154, 2. 157, 7
 aduerbiorum in fine quanti-
 tas 73, 24 *sq.*
 S. Aebutius 176, 10
 Aegeum pelagus 207, 9. 221,
 18. 225, 9
 Aegialos 222, 3
 Aegilios 217, 7
 Aegipanes 233, 3
 Aegipani 229, 25
 Aegusa 219, 6
 Aegyptia auis 47, 2
 Aegyptii 39, 25. 44, 12. 301,
 22. 346, 26
 Aegyptiorum litterae 39, 22
 commenta 28, 17
 rupes 99, 34
 Aegyptium mare 234, 2
 Aegyptus 44, 13. 200, 9. 232,
 6 *et* 9. 233. 7 *et* 11
 Aemonia 222, 15
 Aeneas 58, 17. 213, 22
 inter deos relatus 26, 27
 aenigma redimiculi Philolo-
 giae 40, 30 *sq.*
 Aeoliae 219, 8
 Aeolis 237, 2
 Aeolius tropus 351, 20
 Aeolus 219, 10
 aequale rhythmicum genus
 366, 8 *sq.* *et* 27 *sq.*
 aequalia diastemata 357,
 17 *sq.*
 aequalitas 272, 22
 aequicurium trigonum 248, 11
 aequidistantes 303, 28
 aequilaterum trigonum 248,
 8 *et* 16 *sq.* 254, 3
 aequi noctialis circulus 304,
 8 *sq.* 306, 18 *sq.*
 aequinoctialis nox 325, 22
 aequiuocum *quid sit* 107, 19 *sq.*
 aequo 88, 19
 aer 42, 20. aēr 70, 22
 Iuno 21, 31 *sq.*
 Aeschines 140, 19
 Aesculapius 3, 1
 Aesopus 189, 14
 aestas 325, 8 *et* 15 *sq.*
 aestimator 145, 21 *et* 30 *sq.*
 151, 24
 aestuarium 229, 15
 aetates hominum quattuor
 260, 3
 Aeternitas 4, 6
 aether Iuppiter 43, 2
 Mineruae adtributus
 16, 30 *sq.* 194, 15
 aetheria Iuno 45, 31
 aetherius fomes 194, 4
 aetherii fulgores 302, 24
 Aethiopes 233, 12
 Aethiopia 209, 19. 233, 18.
 243, 24
 Aethiopicum mare 244, 25
 Aethiopicus oceanus 208, 3
 aethra 138, 3
 aethrae circulus 194, 10
 Aethusa 219, 5
 Aetna 218, 20
 Aetoli 221, 7

- Aetolia 220, 14. 221, 10 *sq.*
 Afer 375 extr. adnot.
 affectus *in persuadendo quo modo ab oratore adhibendi sint* 164, 27 *sq.*
 Africa (*regio proprie sic dicta*) 230, 17.
 Africa 210, 1 *et* 14 *et* 27. 214, 22. 218, 14. 219, 3. 229, 8 *et* 12 *et* 21. 231, 11. 232, 8 *et* 13. 233, 6. 326, 1.
 Africae mensura 244, 23 *sq.*
 Africanus 254 13 *adnot.*
 Africanus *uid.* Scipio
 Africum mare 217, 12
 Aganippe 222, 13
 Agathyrsi 227, 21
 aggerat 61, 29
 aggestiones 46, 15
 agoge *musica* 360, 2 *sq.*
 rhythmica 364, 12
 Agrippa 212, 15 *et* 17. 213, 7
 Agrypnia 30, 27. 41, 23
 Agyllina 215, 5
 ai *et* ae *in datiuo* 65, 10
 Aiax 58, 16. 156, 23
 aientia 102, 21. 118, 13. 120, 9. 122, 30.
 AL litteris finita nomina 70, 11
 Alani 227, 14
 Alexander Magnus 201, 1. 209, 9. 223, 5. 234, 3. 239, 17 *et* 22. 240, 23. 242, 20. 347, 9
 Alexandria 232, 8. 234, 3. 245, 1
 Alexandria Sogdianorum 239, 23
 Alexandria 200, 14. 201, 14. 208, 4. 310, 4. 348, 8
 aliena *rebus uerba adduntur* 108, 3 *sq.*
 aliena uerba 167, 27 *sq.*
 allegoria 169, 1
 aloga diastemata 357, 11
 alogi numeri 373, 1 pedes 365, 24
 Alpes 207, 12. 213, 6 *et* 9 *et* 17. 214, 4 *et* 17. 215, 4 *et* 8
 † Alpianus 201, 4
 Altarium 312, 4 *et* 9
 alternatae litterae 50, 21
 alucinari 167, 19
 AM terminatarum uerborum personarum quantitas 73, 11
 Amaxobii 227, 14
 Amazones 228, 16. 347, 7
 Amazonica pelta 214, 15
 ambages 162, 11
 ambigua 162, 2
 ambifarium † nital 47, 22
 ambo 76, 28
 Ambracius sinus 221, 1 *et* 6
 amissio 189, 18
 Ammon 48, 31. *cf. etiam* Hammon
 Ammonis oraculum 231, 21
 Amnes 138, 8
 amnes caelitus defluentes 7, 3 *sq.*
 amor geminus 41, 21
 Amphiarus 44, 24 *sq.*
 amphibolia 152, 2 *sq.*
 Amphion 339, 2 *et* 16
 amhimacer 172, 7
 Ampsaga 230, 10 *et* 13. 231, 12
 AN littera finita nomina 70, 16
 anacamptos modulatio 360, 5 *sq.*
 anacephalaeosis 192, 9 *sq.*
 anadiplosis 178, 26
 analogia 75, 11 *sq.*
 analogiae numerorum 265, 3 *sq.*
 analogicus numerus 260, 21
 anapaestus 172, 8 *et* 17. 368, 4 *et* 19 *sq.* 369, 18
 ἀπὸ μείζονος 369, 3
 ἀπ' ἐλάττωτος 369, 4
 Anaxagoras 199, 23
 Andromeda 234, 9. 306, 13. 309, 26. 311, 15 *et* 20. 312, 8 *et* 10
 angelicus populus 51, 16
 Angelus 43, 20

- angulus planus 247, 10 *sq.*
 directilineus 247, 18. dire-
 ctus 247, 16. obtusus 247,
 18. acutus 247, 18
 anguli 250, 25 *sq.*
 Anima Entelechiaie filia 4, 2
 animae partes tres 259, 21.
 simulacrum 41, 9
 animae puriores uti maneant
 43, 45 *sq.*
 beatorum ueterum
 51, 16 *sq.*
 fontibus emanantes
 346, 12
 animalia musica adducuntur
 339, 6 *sq.*
 animantium diuisiones 104,
 1 *sq.* 260, 17
 animi conceptiones commu-
 nes 253, 26
 Anio 76, 25
 annus lunaris 321, 20 *sq.*
 solaris 324, 5 *sq.*
 magnus 322, 21
 anomala 96, 6 *sq.*
 an sit 144, 7
 Antaeus 229, 13 *et* 11.
 Antandrus 225, 8. 226, 8
 antarcticae terrae 200, 12
 antarcticus circulus 304,
 14 *sq.* 707, 5 *sq.*
 ab antecedentibus argumenta
 157, 20. 161, 7 *sq.*
 Antenor 216, 10
 ante rem argumenta 189, 4 *sq.*
 † antezeugmenon 180, 16
 Anthropophagi 227, 21. 240, 8
 anthypophora 192, 8
 antiae 47, 21
 Antianum mare 217, 9
 Antianus *ager* 217, 9
 anticategoria 155, 17
 Antilibanus 235, 14
 Antiochia 235, 17. 238, 21
 Antiochus 209, 3. 239, 18
 Antipater *uid* Caelius
 antipodes 204, 16 *sq.* 325, 16
 Antipolis 216, 25
 antisagoge 175, 12
antisigma 61, 2
 antistes nictans 2, 2
 antistitium 39, 2. 333, 21
 antistrophe 179, 12
 antithesis 367, 25
 antitheton 177, 13
 Antonius 156, 30
 Aones 346, 26
 Aonidum uertex 33, 2
 apamia 237, 3
 Apelles 196, 24
 apex 98, 19
 Aphrodisia 242, 2
 Aphrodite 4, 20
 Apis 232, 6
 apocatastasis 264, 26
 apocatastaticus *numerus pen-*
 tas 260, 11
 apodictica fides 157, 1. sche-
 mata 249, 19 *sq.* cognitio
 in geometria 246, 7
 apodictici tropi 250, 14
 Apollinis oraculum Delphi-
 cum 221, 15. portus 221, 12.
 promunturium 230, 18
 Apollo *cf.* Phoebus Delius
 Pythius Auricomus Sagit-
 tarius Vulnificus Clarius
 Lauripotens 5, 8. 6, 26.
 10, 19. 11, 2. 12, 12. 17,
 12. 141, 1. 221, 4. 237, 5
 Apollo Clarius 237, 11
 Didymaeus 240, 3.
 Musagetes 14, 16
 pestis auctor 9, 5
 auricomus 6, 29
 eius cognomina 6,
 31 *sq.*
 naticinia 5, 16
 aues 334, 7
 certamen cum Marsya
 237, 4
 ei coruus sacer 140,
 29 *sq.* 334, 7
 ei copulata Mantice
 4, 1
 Apollineus axis 11, 27

Apollonia 231, 24
 Apollonia Palaestinae 235, 4
 apologi (argumenta) 189, 14
 apologus Aesopi 189, 14
 apostrophe 174, 17
 apotheosis 40, 13
 appetitus mortis 224, 3
 Appius Claudius 64, 4
 appulsus melicus 6, 15
 aprugnus 49, 23
 Apronius 180, 11
 Apuli 214, 13
 (Apulia 214, 11 *sq.*)
 (aqua rerum principium 51, 22)
 in lustratione 41, 9
 Aquarii cratere fluens
 310, 1
 Aquarius 306, 30. 310, 2.
 312, 5. 313, 9.
 Aquila 306, 25. 308, 2. 309,
 27. 311, 8. 312, 4
 Aquili 45, 13
 aquilo 228, 1. 309, 21
 aquilonia signa 309, 21 *sq.*
 Aquitania 228, 19
 AR litteris finita nomina 70,
 19
 Ara 310, 1
 arae Herculis Liberi Alexan-
 dri M. 239, 24. 241, 1
 Arabia 200, 17. 201, 2. 209,
 14 *et* 16, 234, 8 *et* 14 *sq.*
 234, 21. 235, 3
 Arabici halatus 52, 8
 Arabicus sinus 209, 7 *et* 10.
 242, 1
 Aracynthus 221, 11
 aratri curui puer 48, 30
 arbor navis 47, 30
 area 58, 1
 Arcadia 44, 18. 343, 16
 Arcadica ratio 142, 8
 Arcadicum sapere 195, 30
 Arcadicus 142, 8
 Arcas 4, 32. 11, 15. 245, 22
 Arcesilas 51, 27
 Archimedeas manus 198, 7

Archimedes 51, 21. 198, 18.
 318, 4
 eius sphaera 198,
 7
 Architectonica 332, 32
 archium superum 19, 10
 in arcibus templa Minervae
 195, 3
 arcticus circulus 304, 4. 305, 24
 Arctoa conuersio 200, 8
 lumina 204, 15
 Arctophylax 307, 20.
 Arcturus 200, 20. 309, 23.
 310, 20
 arcula 58, 1
 arcus Dictynnae 46, 12
 Ardea 215, 22
 Arethusa 222, 13
 Argaeus mons 239, 3
 Argiletum 68, 16
 Argiona Iani uxor 3, 4
 Argo 307, 1. 308, 4. 309,
 29. 311, 14. 312, 3
 Argolis 220, 15
 argumenta 156, 32. 157, 8 *sq.*
 158, 33 *sq.* 188, 23 *sq.*
 argumentatio 188, 22. 166, 14.
 184, 4
 argumentum 185, 17
 a nota uel ety-
 mologia 159, 14
 a parte 158, 28 *sq.*
 a maiore ad mi-
 nus 159, 3
 a scripto 163,
 9 *sq.*
 ab auctoritate
 163, 13 *sq.*
 Argyrea 241, 15
 Ariadne 309, 24. 311, 2 *et* 22
 Aries 305, 3. 306, 19 *et* 21
 et 26. 307, 16 *et* 28. 312, 9.
 313, 14. 324, 15 *sq.* 325, 14.
 Arimaspi 227, 22
 Arimphaei 228, 13
 Arinis uxor 155, 26
 Arion 339, 2
 Arionia chelys 339, 22

- Aristoteles 51, 24. 258, 14.
 98, 13. 101, 14
 Aristotelicus 101, 14
 Aristoxenus 51, 20. 346, 21
 Arithmetica 16, 22. 246, 6 *et*
 12. 254, 14 *adnot.* 254, 15.
 257, 1. 296, 4 *adnot.* 364, 18
 arma eloquentiae 138, 23
 armata Minerva 194, 3
 Armenia 201, 6. 227, 16. 234,
 20. 236, 22.
 Armeniae ambae 238, 18.
 portae 236, 13
 Armenia maior 238, 22 *sq.*
 Armipotens 255, 4
 aroma 31, 25. 41, 4. 42, 3.
 52, 6
 Arpi 216, 10.
 arradere 196, 19
 arrhythmia tempora 365, 5
 arrhythmion 364, 10
 arrigere aures 171, 16
 Arsia 220, 7
 Arsinoe 232, 3. 234, 12. Cy-
 renaicae 231, 23
 Arsinoita 233, 22
 arsis 364, 4. 365, 17. 367, 1
 Artabrum promunturium 206,
 19
 Artemidorus 206, 15 *et* 17. 207,
 14. 208, 10. 234, 1
 Artes 39, 28
 a Mercurio inuentae
 14, 30
 Minervae curae 194, 21
 e Graccia Romam mi-
 grarunt 195, 11
 artia diastemata 357, 15
 articuli 59, 15. 61, 22 *et* 31.
 62, 25
 uerborum 118, 1
 quaestionum 187, 30
 artificialia argumenta 189,
 2 *sq.*
 artificiosa dispositio 166, 14 *sq.*
 as 82, 3 *sq.*
 AS litteris finita nomina 70,
 25
 ascensus *figura* 180, 3
 Asclepiades medicus 347, 19
 et 27
 Asia 210, 1 *et* 26. 225, 1 *et*
 3 *et* 5. 226, 16. 228, 13.
 233, 7. 237, 18. 238, 19
 Asiae longitudo 239, 5
 mensura 244, 24 *sq.*
 Asia (*minor*) 236, 19
 Asiatica iuris dictio 236, 6
 Asiaticum mare 236, 18
 asomatus profatus 54, 17
 asperae 170, 12 *sq.*
 aspiratio 62, 4
 assecutor 338, 18
 assertio 33, 30. 48, 8. 149, 1.
 56, 21. 185, 15. 200, 1
 assertum 149, 3. 201, 21.
 202, 15. 203, 13
 assimile *uid.* adsimile
 associus *uid.* adsocium
 assultus Cupidinis 297, 19
 assumptio 133, 7 *sq.*
 assumptiua qualitas 149, 5
 eius partes 149,
 12 *sq.*
 Assyria 234, 21. 243, 15
 Assyrii 239, 6
 astra 303, 25
 Astraea 301, 3
 Astraeus 303, 25
 astrificus peplus 197, 27
 astriger thalamus 332, 11
 astrigera sedes 299, 17
 astrigeri dei 25, 1
 astrigerum caelum 49, 5.
 296, 2
 astriloqua puella 300, 5
 astriluci diui 332, 17
 astrisonus 341, 4
 astrites gemma 22, 5
 Astrologia 296, 4 *adnot.*
 astronomi officium 57, 3
 Astronomia 197, 2. 331 *adnot.*
 Asturum conuentus 212, 11
 Astypalaea 207, 2
 asymmetri lineae 251, 23

- Athanasia 39, 5 *et* 23. 40,
 11. 41, 5 *et* 24
 Athenae 99, 10. 101, 21.
 139, 14 *et* 34. 140, 8. 222,
 10 *et* 12. 301, 25
 Athos 223, 16
 Atlantes 232, 17
 Atlantiades 15, 26. 255, 15.
 332, 24
 Atlanticum litus 228, 19
 mare 232, 9
 profundum 210, 2
 Atlanticus oceanus 211, 8 *et*
 23. 229, 8
 Atlantides 47, 13
 Atlas 229, 16
 atomos 42, 18. 51, 22. 364, 16
 (atramentum) 55, 16
 Atropos 19, 8
 Attagenus sinus 240, 12
 attentus auditor 184, 7
 Attica 54, 30. 100, 1 *et* 29.
 222, 11. 225, 23. 226, 3.
 Atticae creagrae 374, 13
 Attice 220, 15. 222, 7
 Attici 44, 14
 Atticissare 198, 25
 Attis 48, 30
 Attius 67, 28
 Auchetae 227, 19
 ab auctoritate argumentum
 163, 13 *sq.*
 audacter 97, 9
 auditores 182, 17. 184, 2 *sq.*
 auditorum genera 145, 15 *sq.*
 Aues 231, 10
 aues augurales 4, 12. 12. 4
 Augilae 232, 23
 augurales alites 12, 4
 augurata omina 43, 7
 Augustus 208, 22.
 aulica dulcedo 338, 7
 suauitas 348, 1
 Aulis 226, 6
 Aulocrene 237, 5
 Aulus *uid.* Hirtius
 aurata uox 139, 29
 aurata arena 211, 19
 auratus amnis (Sol) 7, 11
 auri flamma 198, 1
 aurigo 7, 27
 auricomus Apollo 6, 29
 Aurora 31, 28. 52, 26. 337, 5
 Ausoniae scholae 101, 16
 Ausonium mare 219, 15
 Ausonius = Latinus 101, 16
 auspicia 26, 18. 61, 15. 200,
 17. 307, 16
 australis circulus 304, 14.
 309, 5 *et* 7
 austrina signa 309, 19
 Autoclus 216, 3
 Autumnus 22, 16
 axioma scholicum 98, 9
 axis caeli uel mundi 50, 11.
 228, 2. 263, 19. 303, 8
 azoni dei 18, 26
 B littera 60, 18
 Babylonia 234, 18. 236, 1.
 243, 14 *sq.*
 Bacchici soni 371, 22
 bacchii unde dicti 371, 22.
 bacchius 372, 23
 ab iambo 370, 12.
 371, 2
 a trochaeo 370, 10
 et 19
 duplex a trochaeo
 371, 7
 duplex ab iambo
 371, 9
 medius 371, 1
 Bacchus 298, 22. 371, 23
 Hymenaeipater 1, 13
 Bactra 239, 21
 Baetica 211, 9 *et* 16. 212,
 2. 229, 9
 Baetis 326, 3
 Bagrada 231, 2
 balantes 345, 4
 Balarides 218, 1
 Baleares 216, 19
 barbarica loca 226, 13
 barbaricae formae 97, 18
 barbiton 340, 19
 multiforme 342, 7.

- Barbyta 242, 6
 † bardi 224, 3
 Bargilus 235, 15
 beatorum animae 51, 17
 Bebrycia 238, 2
 bello praeest Minerva 194, 14
 Belus Iuppiter 243, 20
 benë 97, 6
 Beneuentum 216, 10
 Beotia 220, 15 *cf.* Boetia
 Berenice 231, 23
 Berenices crinis 200, 10
 Bessi 224, 5
 bibliothecalis copia 40, 9
 bilanx libra 47, 50
 binarius numerus 259, 24 *sq.*
 bipedale 109, 27. 113, 29
 bipedia 104, 14
 birrus 107, 25
 bis 73, 25
 bis ex omnibus 357, 7 *et* 27
 bis diapason diastema 357, 27 *sq.*
 Bithynia 237, 19. 238, 3
 Bithynus 238, 3
 Blascorum *insula* 216, 22
 Blemmyae 233, 1
 Boetia 221, 16. 225, 21. 226, 3
 Bocotia *uid.* Beotia 220, 15
 Boetiae 222, 12
 bonitas uocis 182, 23 *sq.*
 Bootes 27, 10. 299, 22. 307, 21. 309, 23. 311, 4 *et* 8 *et* 17. 312, 12
 Boreas 214, 11
 Borysthenes 227, 18 *et* 20
 Bosphorus 238, 7
 Bosporos 226, 23
 Bosporus 227, 4 *sq.*
 Bostar 155, 26
 Bracarum conuentus 212, 11
 Bracata Gallia 213, 5
 bratteae auri 340, 6
 bratteatae comae 22, 20
 breues syllabas continuare vetitum 171, 25
 Brittaniam 200, 28. 201, 15. 228, 20. 326, 8
 Bromiales 297, 14
 Bromius 100, 8. 137, 13 332, 23
 brumalis circulus 304, 12 *sq.* 306, 27 *sq.*
 brumalis dies 314, 1 *sq.* nox 314, 3 *sq.*
 Brundisium 207, 11
 Bruttium 214, 1 *et* 9
 Bulla regia 230, 16
 Buthrotum 221, 1
 Byblius Adon 48, 31
 byssus 31, 16
 Bysacium 231, 6
 Byzantium 224, 19
 C *littera* 59, 31. 60, 31
 C terminatarum uerbi personarum quantitas 73, 21
 caballus Gorgoneus 33, 1
 C terminata nomina 71, 13
 cacemphaton 171, 14
 cacumina = accentus 68, 14 (Cadmus 26, 27)
 caduceus (5, 12. 36, 34)
 A. Caecina 176, 9
 Caeciniana 176 7
 Caeculus 216, 8
 Caelius 155, 22
 Caelius 165, 24
 Caelius Antipater 209, 17
 Caelulum 310, 1
 Caesar 146, 2, 155. 12. 160, 7 *et* 9. 174, 15
 Caesaraugustanus conuentus 212, 11
 Caesarea 230, 8 *et* 11
 Caesarea (Mazaca) 239, 2
 Caesariensis Mauretania 229, 10
 caesum *in oratione* 176, 15
 calami 346, 25. 347, 8
 calcei Iouis 19, 28
 Iunonis 20, 15
 Solis 22, 27
 ex papyro 31, 23
 Caleon 221, 13
 caligosus 296, 12
 Calidonia silua 229, 1

- Calliope 1, 17. 12, 24. 32, 31. 40, 1. 58, 28. 332, 4
 Calirrhoe 222, 11. 235, 10
 Callode 218, 2
 Calpe 210, 14
 Calydon 221, 8
 calymma 20, 1
 Camarina 219, 3
 Camena 1, 3. 33, 4. 53, 7. 54, 23. 343, 7
 camera 197, 12
 Campania 201, 5. 213, 28. 215, 15
 Campasantes 232, 23
 Canaria 244, 11
 Cancer 22, 8. 305, 5. 307, 29. 308, 6. 311, 1. 312, 20. 315, 6. 324, 11. 325, 7 *et* 10 *et* 15 *et* 17 *et* 23. 327, 10. 330, 4
 candicare 256, 18
 canicula 307, 1. 309, 28. 311, 6 *et* 10 *et* 13 *et* 26
 cannulae 55, 6
 Canopicum ostium 232, 11. 233, 16. 234, 4.
 Canopus urbs 232, 11
 Canopus 200, 10 *et* 14. 205, 22. 232, 11. 233, 8. 241, 28. 299, 24. 310, 3
 cantica 348, 13
 cantilena 362, 14 *sq.* perfecta 364, 2
 Capella 27, 6. 53, 5. 193, 24 *adnot.* 98, 3 *adnot.* 254, 13 *adnot.* 296, 4 *adnot.* 298, 30. 374, 23 *extr. adnot.*
 caperatus 167, 20
 Caphareus promunturium 226, 1
 Capotes 235, 20
 Cappadocia 207, 9. 238, 17 *et* 23. 239, 5
 Capra 309, 13. 312, 2
 Capraria 216, 20. 217, 7. 244, 10
 Capreae 217, 12
 Capricornus 306, 28 *sq.* 308, 3. 312, 1 *et* 22 *sq.* 313, 8. 315, 7. 325, 13 *et* 17. 327, 10. 329, 26
 caprigenum tergus 55, 8
 capsae 174, 6
 captentulae 136, 27
 Capua 214, 18.
 Caralis 207, 4
 Caralitanum promunturium 217, 23
 Carambis 208, 6. 238, 13
 carbasina uolumina 39, 19
 Carbyle 242, 5
 Caria 237, 1 *et* 9 *et* 15
 Carmania 242, 23. 243, 1
 Carmentis 44, 18
 Carneades 98, 17
 caro 76, 24
 Carpathium mare 207, 3. 236, 18
 Carpi 231, 4
 Cartenna 230, 7
 Carthaginensis 375 *extr. adnot.*
 Carthaginensis conuentus 212, 10
 Carthaginiensis 354, 13 *adnot.*
 Carthago 231, 3 *et* 16. 232, 10. 326, 1
 Carthago noua 211, 13. 212, 17. 216, 19
 Carystos 226, 7
 Casius mons 235, 18
 Caspiae Portae 236, 13
 Caspium mare 209, 2. 228, 16. 239, 7. 240, 6
 Cassandra 169, 27
 Cassiepea 308, 20. 309, 25. 311, 21.
 Castalius fons 221, 16
 Castor 81, 14
 Castores 51, 3. (23, 21) 51, 13
 Castoris 81, 14
 castratus 168, 15
 Castulo 212, 6 *et* 19
 Catabathmon 232, 4
 catachresis 169, 16
 Catamitus 103, 13

- categoriae Aristotelis 98, 12.
 decem 102, 1 *sq.* 109, 17 *sq.*
 Catilina 70, 8. 162, 22. 165,
 27. 176, 21
 Catillus 215, 5
 Catina 218, 22
 Cato 146, 1. 155, 11. 181, 2.
 231, 2
 Catullus 56, 22
 Caucasei montes 239, 7
 Caucasius Taurus 243, 11.
 Caucasus 236, 13
 a causa argumenta 189, 5
 causae natura 155, 14 *sq.*
 ductus 155, 28 *sq.*
 causarum genera 145, 21 *sq.*
 153, 19
 causatio 150, 28. 153, 19
 causatiua uis 258, 11
 causatiuum litis 156, 21 *sq.*
 a causis argumenta 157, 22.
 161, 27 *sq.*
 cauilla 137, 1
 Caycus 237, 17
 cautio 347, 27
 Cecaumenae 8, 25
 Cecropiae cathedrae 295, 26
 Cecropidae 137, 12. 332, 14
 Cecropius 295, 25
 Cecrops 100, 29
 Cedro perlita papyrus 39, 19
 Celaene 237, 3
 Celeritas filia Solis 18, 8
 Centaurus 307, 2 *et* 23 *et* 25.
 309, 16 *et* 29. 311, 18 *et* 24.
 312 1 *et* 5 *et* 7 *et* 9
 centrale circuli 249, 9
 centron mundi 302, 21
 tellus mundi 317, 2
 centrum 253, 19
 Cepheus 306, 3. 309, 25.
 311, 16 *et* 20 *et* 27. 310, 21
 cera 181, 27
 fago illita 55, 16
 Ceras chryseon 224, 19
 Cerauniorum lumen 20, 6
 ceraunos 22, 6
 Ceres 17, 11. 18, 6. 24, 5. 71, 5
 Ceraunius *Caucasus* 236, 15
 cernentia 118, 12 *sq.*
 cerritus 167, 19
 certamina gallorum 47, 8
 cerua Lunae sacra 46, 16
 cerui fistulis capiuntur 348, 7
 Ceteus 311, 16
 Cethegus 66, 24
 Cetus 306, 30. 307, 26. 209,
 29. 312, 13 *et* 15
 Chalcida 226, 6
 Chaldaea 236, 2
 gens 243, 14
 miracula 41, 8
 Chaones 220, 18
 Chaonia 220, 19
 chaos 341, 29
 charis 331, 13
 charites 38, 24
 Charybdis 168, 24. 215, 13
 Chelae 310, 10
 chelys 14, 33. 340, 19. 342, 4
 Arionia 339, 22
 Iouis enneaphthongos
 19, 22
 Latoia 53, 4
 Pindarea 33, 5
 Cherronesus 225, 4. 226, 12
 Chimaera 236, 16
 chirographum 163, 10
 chius 208, 5. 225, 7
 chlamys 3, 16. 374, 19
 chordacistae 346, 29
 chordae 359, 12
 chorii 373, 1
 chroma modulandi genus 459,
 16 *sq.* 362, 9
 chromatica diastemata 357, 15
 chromatice 349, 9. 363, 2
 chromaticeus *tropus* 354, 19 *et*
 23. 359, 16 *sq.* 363, 2
 Chrysea 241, 15
 Chrysippus 98, 16
 Cicero 106, 3. 140, 3. 141, 28.
 142, 26. 148, 24. 155, 11.
 159, 16. 165, 26. 167, 4 *et* 22.
 174, 18. 175, 9 *et* 14. 177, 15.
 180, 3. 183, 16. 187, 28. 188, 16

- Cicones 224, 7 240, 15
 cicuta 345, 2. 343, 16
 geminata 340, 3
 Cilicia 234, 21. 236, 3 *et* 4.
 238, 20.
 Cimbricum promunturium 208,
 24
 Cimmerii 228, 16
 Cimmerium latus 227, 5
 Cimmerius lacus 227, 3. 238, 14
 cinnama 326, 26
 Cinxia Iuno 42, 10
 circa rem argumenta 189, 11
 et 15
 Circeia habitatio 215, 16
 circi organici 33, 19
 circuitus terrae 205, 26 *sq.*
 circuli mundi 303, 6 *sq.*
 planetarum 317 *sq.*
 eorum spatia uel interca-
 pedines 49, 30. 302,
 18. 308, 25 *sq.*
 Solis 324, 9 *sq.*
 circulorum caelestium inter-
 stitia 308, 25 *sq.*
 circulus 247, 20
 circulus integer 249, 7 *sq.*
 circumstans modulatio 360,
 6 *sq.*
 circumferentia 249, 8 *sq. et* 16
 per septem circumstantias ar-
 gumenta 189, 7
 cirrati 97, 26
 Cirrha 33, 3. 221, 13
 Cirrhaei recessus 6, 4
 Cirta 230, 15
 cithara 346, 24. 347, 5. 348, 2 *et* 9
 Clarius 9, 4. 13, 11. 14, 22.
 98, 3. 237, 11
 Claudius imperator 61, 2
 Appius 64, 4
 clauis 83, 17
 clausulae 171, 10 *sq.*
 quos pedes admittant
 172, 1 *sq.*
 Cleonaei rictus 23, 25
 clepsydrae 314, 7 *sq.* 318,
 25 *sq.*
- cliens 185, 4
 climata 318, 13 *sq.*
 octo 325, 29 *sq.*
 caeli quattuor 29, 12
 climax 180, 3
 Clio 12, 24. 34, 7
 Clodianae insidiae 149, 9
 Clodius 144, 3. 147, 21. 148,
 23. 149, 15. 175, 11
 Clotho 19, 8
 Cluentius 166, 29 *et* 31. 174, 22
 Cluniensis conuentus 212, 11
 Clypea 231, 4
 Cnidus 61, 22. 208, 4
 Coene 219, 5
 coercitio 216, 14
 Colchica fiducia 30, 17
 colon 176, 12 *et* 28
 Colophon 237, 11
 color 247, 7. 359, 18
 orationis 156, 18
 colorabilis tropus 354, 20 *sq.*
 colorare uocem 183, 2
 Colubraria 216, 19
 Columbaria 217, 8
 coluri circuli caelestes 304,
 19 *sq.* 307, 12 *sq.*
 comma 172, 24
 Commagene 234, 20. 238, 18
 comminuere caput 24, 15
 commotio auditorum quot
 modis fiat 164, 27 *sq.*
 commune genus uerbi 87 20 *sq.*
 communio nominis 179, 24.
 communis syllaba 69, 9 *sq.*
 comoedia 189, 13
 comparatio 149, 29 *sq.* (= com-
 pensatio)
 a comparatione argumenta
 157, 22. 162, 11 *sq.*
 comparatiua qualitas 147,
 28 *sq.*
 compensatio = comparatio
 149, 29 *sq.*
 (complexio 179, 17)
 complexiua coniunctio 67, 26
 composita spatia 357, 8

- compositi inter se numeri
 282, 20 *sq.*
 compositi per se numeri 268,
 9 *sq.* inter se 268, 10 *sq.*
 compositionis praecepta 169,
 22 *sq.*
 compositiua qualitas 356, 1
 concentus (sphaerarum) 6, 25
 conceptio 181, 7
 conceptiones animi commu-
 nes 253, 26
 conceptus 139, 23
 concessio 149, 13. 187, 8
 191, 11
 conchae 337, 11. 343, 8
 conciliatio 157, 2
 conciliatio animorum quot
 fiat modis 164, 1 *sq.*
 (conclusio 129, 15 *sq.*)
 per confessionem propositio
 187, 9 *sq.*
 Concordia 41, 32. 258, 18
 condicionalis syllogismus 102,
 26. 132, 29 *sq.*
 conditores urbium 215, 21 *sq.*
 confinis conclusio 129, 11.
 250, 23
 confirmatio 183, 30. 188, 24
 conflictus 147, 11. 152, 24.
 153, 30
 conexio *fig.* 179, 17
 coniectura 144, 7. 147, 18
 coniecturalis uirga 4, 12
 coniugata *uid.* a coniugatis
 a coniugatione argumenta
 189, 22
 coniugatio uerborum 87, 14
 coniugationes tres 88, 3 *sq.*
 coniugationum indeclinando
 formae triginta sex 88, 22 *sq.*
 coniugatio prima 89, 9 *sq.*
 secunda 90, 17 *sq.*
 tertia correpta 91,
 18 *sq.*
 tertia producta 92,
 8 *sq.*
 a coniugatis argumenta 157,
 20. 159, 20. 189, 23
 coniugia sacra 2, 12
 coniunctarum tertia 350, 5
 coniunctarum extenta 350, 6
 ultima 350, 7
 a coniunctis argumenta 157,
 20. 161, 2 *sq.* 189, 20.
 190, 2
 coniunctionum quantitas 74,
 19 *sq.*
comp cett. uid. comp
 conquestio 192, 22
 Consentes dei 17, 22
 a consequentibus argumenta
 157, 20. 161, 11 *sq.* 189, 20
 consili 78, 27
 consistorium Iouis 19, 4. 24, 18
 consonantes litterae 57, 25.
 59, 50
 constitutiones 143, 31
 constitutiones (= status prin-
 cipales) 153, 18 *sq.*
 consul 159, 16
 consulares Romulei 196, 13
 a consummatione argumenta
 189, 11
 Consura 219, 5
 Consus 18, 16
 contentio 183, 22
 continua quantitas 113, 20
 uox 353, 5
 contradictor 151, 5
 contraria 118, 8 *sq.*
 contrariae leges 152, 20
 a contrario argumenta 157,
 20. 160, 21 *sq.* 189, 15
 controuersia definitiua 148, 6
 controuersiae deliberatiui et
 demonstratiui generis 153,
 21 *sq.*
 conuenientia diastemata 357,
 14
 conuersio districta in aliquem
 174, 17. 179, 12
 in dialectica 116,
 12. 124, 30
 rhetorica 174, 17.
 179, 12
 musica 364, 3 1

- compositi per se numeri 280,
 20 *sq.*
 conuenientia 357, 22
 conuentus iuridici 212, 3 *et* 10
 conus 253, 8 *et* 13
 copiose ornateque dicere 167, 8
 copulae 367, 15
 copulatio *fig.* 178, 15
 per copulam 371, 12
 Cora 215, 4
 corax 140, 25
 Coraxicus *Caucasus* 236, 15
 Corcyra 207, 11. 225, 10
 cordacistae 346, 29
 Cordubensis conuentus 212, 4
 Corinthus 221, 24
 Corneliae 160, 11
 Cornelius 144, 8. 166, 20.
 174, 23. 209, 15 *et* 19
 cornibus 77, 17
 corniculata Luna 262, 18
 cornu = cornui 77, 13
 cornubus 77, 15
 cornuis 77, 21
 Corona 310, 25. 311, 2 *et* 7
 et 17 *et* 22
 corporatio 259, 4
 Corsica 214, 24. 216, 25 *sq.*
 217, 13
 cortina 334, 6
 Coruinus 141, 3
 Coruus 306, 23. 309, 28. 334, 7
 Cous 208, 5
 crassitudo numerorum 270,
 25 *sq.*
 Crataeis 215, 12
 Crater 306, 23. 309, 27. 311,
 13. 312, 7
 creagrae Atticae 374, 12
 crepidae 5, 30. 197, 6
 crepitacula 4, 24. 340, 9. 348, 11
 Creta 225, 12 *et* 15
 Cretensis Thales 348, 2
 Cretes 225, 15. 347, 5
 creticus 372, 14. 373, 15
 crinalis spicus 337, 13
 criniti sapientes 338, 23
 crispa inflexio 168, 8
 cristae cum aprugnis denti-
 bus 49, 23
 tergeminæ 194, 13
 critici 56, 29
 crocodilus 47, 30
 crocus 4, 10. 237, 9 337, 10
 Croesiae gazae 196, 6
 Crotona 220, 1
 crystallus 22, 18
 CS littera a Claudio inuenta
 61, 2
 Ctesiphon 243, 22
 cubi 266, 7 *et* 14
 cubitalis mensura 301, 9
 cubus 253, 9 *et* 13, 263, 20.
 264, 1 *et* 3 *et* 9 *sq.*
 culleus 153, 1
 Cumae 44, 23. 180, 15
 Cumaea Sibylla 44, 20
 Cumanum antrum 5, 22
 cumulus 331, 17
 cunabula 198, 15
 Cuniculariae 217, 14
 Cupido 5, 3. 41, 33. 297,
 20. 299, 5. 337, 13. 338,
 18. 343, 24
 cupressus Siluani 138, 12
 Curetes 225, 15
 Curetis 225, 16
 curiales Iouis 26, 30
 curiae 140, 5
 Curiatius 65, 27
 Curitis Iuno 42, 16
 cursor Mercurius 11, 27
 cursu ueloces Trogodytae
 244, 1
 cursus astrorum 27, 5. 32, 25.
 48, 15. 301, 11
 Curubis 231, 5
 Cybebe 264, 11
 Cybele [3, 3]
 Cybeleia tympana 46, 12
 Cyclades 226, 8
 Cyclops 69, 11 *sq.*
 cyclicae disciplinae 374, 17
 cyeni Hyperborei 348, 9
 cyenus 334, 7
 Cyenus 311, 11 *et* 15. 312, 4

- Cygnus 306, 12. 308, 1. 309, 25
 cylindrus 253, 8 *et* 13
 cylindrus gemmans 198, 29
 Cyllenides 336, 10
 Cyllenius 3, 8. 4, 29. 5, 1.
 6, 24 *et* 33. 8, 13. 11, 1.
 12, 24. 13, 6. 14, 19 *et*
 23 *et* 26. 15, 24. 16, 9 *et*
 27. 18, 12 *et* 26. 28, 2 *sq.*
 29, 11. 46, 17 *sq.* 51, 12 *sq.*
 52, 19. 54, 29. 100, 5.
 141, 4. 193, 3. 198, 23.
 245, 27. 255, 2. 260, 4.
 296, 16. 302, 8. 63, 5
 Cynos sema 225, 5
 Cynthia 341, 17
 Cypris 1, 11. 3, 18. 14, 24.
 198, 2. 338, 17
 Cyprus 236, 4
 Cyprus 207, 2
 Cyrenaica 244, 24
 Cyrenaica regio 231, 21
 Cyrène 231, 22 *et* 24. 325, 31
 Cygnos 217, 1
 Cytherea 343, 6
 Cytherea 245, 20
 Cythorus 238, 15
 D litterae pronuntiatio 63, 19
 Daci 227, 13
 dactylica 366, 7 *sq.*
 dactylicum genus 368, 1
 dactylicus 369, 3
 per iambum 373, 10
 in bacchio inci-
 dens extrochaeo
 373, 11
 per bacchium ex
 iambo 373, 12
 per chorium 373,
 13 *sq.*
 dactylus 172, 8. 363, 3. 369, 16
 Daedalus 196, 25. 215, 4
 Damascene 234, 17
 Damon 347, 22
 Danae 215, 22
 Danuvius 227, 11
 Dardani 223, 12
 Dardanus 215, 4
 Darius 226, 24
 dativi pluralis pronominum
 quantitas 72, 31
 pluralis quantitas 72,
 10 *sq.*
 singularis pronominum
 quantitas 72, 23 *sq.*
 singularis quantitas 71,
 18
 decani 50, 6
 Decapolis 235, 12
 decas 264, 21 *sq.* 265, 24.
 266, 9 *et* 10 *et* 13.
 declaratiua pars sententiae
 102, 14. 123, 21. 135, 25 *sq.*
 declinatio nominum 75, 25 *sq.*
 vocabulorum (h. e.
 translata signifi-
 catio) 167, 28 *sq.*
 decreta publica ad lyram re-
 citata 347, 16
 decussare 51, 5. 304, 27
 dedicatiua pars sententiae
 124, 26 *sq.*
 deducti numeri 372, 16
 defectiua 88, 23
 defectus Lunae 323, 2 *sq.*
 Solis 318, 9 *sq.*
 definitio 247, 19. *definitur*
 105, 8
 a definitione argumenta 189, 9
 definitiua controuersia 148, 6
 deformatio 175, 7
 dei 42, 27 *sq.* (*cf.* *deorum*)
 aerii *ctt.* 301, 2
 = astra 36, 9. 301, 19
 azoni 18, 26
 duodecim 17, 8. 342, 18
 fatales 300, 27
 minores (45, 24. 138, 8.
 257, 6. 301, 2. 338, 23)
 nouensides 17, 27
 publici 18, 23
 ruricolae *ctt.* 332, 16
 septem residui 17, 13
 tellustres 257, 6
 tres 50, 25
 num fato regantur 13, 28

- deieratio Pythagorae 29, 13
 Deiotarus 164, 6
 Deliaca cithara 346, 23
 Deliacus 16, 6. 138, 14
 fatus 11, 9
 deliberatiui generis contro-
 versiae 153, 21 *sq.*
 deliberator 145, 18 *et* 29 *sq.*
 deliquia solis 200, 26
 Delius 4, 11. 6, 27. 11, 16. 12, 5.
 13, 3. 14, 13. 51, 12. 64, 21.
 98, 1. 99, 4. 300, 22. 332,
 32. 333, 27. 342, 25. 345, 28
 Delos 5, 28. 71, 22. 226, 8
 Delphi 346, 23
 delphini 348, 12
 Delphinus 309, 26. 311, 11
 Delphos 221, 14
 Delta 233, 15 *et* 22 *et* 26.
 Deltoton 307, 17. 309, 25.
 312, 11
 Demipho 179, 3 *sq.*
 Democritus 51, 23. 224, 17.
 uid. etiam Abderites
 Demodamas 240, 3
 demonstratiui generis contro-
 versiae 153, 21. 154, 24 *sq.*
 Demosthenes 140, 4
 dendrites gemma 22, 13
 denominatiue 117, 20
 Densetetae 224, 5
 dentes quando emergant 263,
 10
 deorum concilium (senatus)
 14, 9. 16, 29. 21,
 7. 27, 2. 296, 6.
 342, 16
 (uulgus) 17, 15. 138, 5
 domus siue mansio-
 nes 17, 20 *sq.*
 mater Arithmetica
 257, 21
 itinera 301, 11
 stemmata 39, 26
 deponens 87, 15
 depositio uocis 365, 17
 deprecatio 150, 28 *sq.*
 depulsio 144, 17. 157, 9
 de re *qualitas* 148, 20 *sq.*
 descriptio 175, 7
 detractio *figura* 181, 3
 deus unus 258, 11
 Deuterus 27, 6
 di *pro* dei 96, 6
 diadema 4, 5. 31, 17
 Iunonis 30, 2
 Neptuni 23, 5
 Diaborysthenis 318, 16. 326,
 7 *et* 18
 Diahellespontu 326, 17
 Dialectica 99, 2. 101, 6 *et* 20.
 137, 21 *adnot.* 98, 3 *adnot.*
 250, 15
 Dialexandrias 325, 31. 326, 14
 Diameroës 318, 13. 325, 30.
 326, 11
 diametri regula 358, 12.
 diameter Solis 328, 5
 diametros 247, 24 *sq.*
 Diana 17, 11 Susia 242, 5
 Dianium 217, 8
 diapason 262, 2. 355, 20.
 357, 25 *sq.*
 in caelo 49, 31
 diapente diastema 29, 20. 357.
 24 *sq.*
 diaporesis 174, 20
 Diarrhiphaeon 327, 1
 Diarrhodu 318, 15 *sq.* 326,
 2 *et* 15
 Diarrhomes 326, 4 *et* 16
 diastemata 357, 3 *sq.*
 diastematica 353, 12
 Diasyenes 325, 31. 326, 13
 diasyrmos 175, 16
 diatessarion diastema 29, 18.
 357, 23 *sq.*
 diatonica diastemata 357, 15
 modulatio 361, 27
 diatonicae *notae tetrachordo-*
 rum 360, 13
 diatonon modulandi genus
 359, 15 *sq.*
 diatonos 362, 10.
 melopoeia 363, 3
 diatonus *tropus* 354, 24

- diatyposis 175, 7
 Dicaearchus 199, 15
 dichronon in rhythmo 368, 27
 Dictynnae arcus 46, 12
 Dictynnaeus *mons* 225, 20
 Dido 159, 29
 Didymaeus Apollo 240, 4
 Didyme 219, 13
 dierum mensura maxima minimaque 325, 27 *sq.*
 dierum noctiumque spatia inaequalia 313, 18 *sq.*
 dies brumalis 314, 1 *sq.* nox 314, 3 *sq.*
 dies septem 262, 24
 semenstres 228, 4
 dies solstitialis 313, 30 *sq.*
 diesis 349, 4. 351, 2. 357, 5. 357, 20 *sq.* 360, 15 *sq.* 360, 24. 364, 18
 a differentia argumenta 157, 20. 160, 15 *sq.* 189, 7
 differentia *definitur* 103, 27 *sq.* 158, 19
 digitis computandi ratio 28, 18
 256, 29
 coercetur numerus 265, 31
 digitus 356, 14
 digressio 186, 13
 diiambus 373, 2
 dilophos ales 47, 8
 diluvialis consternatio 301, 24
 diluvium 223, 20
 diminutio 83, 21
 Diomedes 72, 1, 216, 10. 221, 9. 224, 16
 Diomediaci equi 224, 15
 Dione 31, 29. 255, 13. 337, 27. 338, 19. 343, 3 *et* 12 *et* 21. 344, 8 *et* 29
 Dionysus 44, 11
 (Dioscuri 23, 21)
 diphthongi 69, 7
 diplasion rhythmicum genus 366, 18
 diplasi regula 358, 12
 diplasium 367, 23
 [dipondius 261, 19 *sq.*]
 directae lineae 247, 1
 directi angulum trigonum 248, 16 *sq.*
 directilineus angulus 247, 13
 directus angulus 247, 16
 Dis 2, 28. 45, 22. 48, 29
 Disciplinae 39, 29
 sobriae 53, 1
 infamulatio Mercurii 14, 30
 disciplinae cyclicae 374, 17
 Discordia 17, 30
 discrepantia diastemata 357, 14
 discreta quantitas 113, 20
 disdiapason diastema 358, 17
 disemus 366, 27 *sq.* 369, 13. 367, 22 *et* 26 *sq.* 368, 7 *sq.*
 disiuncta *spatia* 357, 8
 disiunctio 134, 2
 disiunctum *fig.* 180, 11
 dispensare 299, 2
 dispositio 111, 26. 143, 20. 166, 8 *sq.*
 a dissimili argumenta 189, 15
 dissimilitudo 160, 14
 dissona sacra 48, 29. 50, 20
 dissuasor 154, 1
 dissyllaba 66, 12. 172, 26 *sq.*
 distantia 349, 4
 distermina 249, 15
 dithyrambica modulatio 362, 23
 † dithyrambus 172, 9
 ditrochaeus 172, 3
 diuersitas legum quarum interpretatio colliditur 152, 24
 diuidere *quo modo debeamus* 106, 8 *sq.*
 diuisarum diatonus 359, 5
 diuisarum tertia 350, 9. 355, 19 *sq.* 359, 3
 extenta 350, 10 ultima 350, 11.
 diuisio 107, 1 *sq.*
 terrae 209, 23 *sq.*
 diuisores 161, 25
 Dmolus 61, 28

- dochmiacae numerorum species 372, 11
 dochmius 172, 5.
 Dodonaeus Iuppiter 220, 20
 domiduca Iuno 42, 10 [17, 19
 domus deorum per Zodiacum
 Doriae gazae 196, 6
 Doricus 101, 11
 Doris 220, 16
 Dorium melos 49, 22
 Dorius 363, 4.
 tropus 351, 22
 Dorylaus 237, 14
 dotalia mancipia 31, 1
 dotis conferendae dies 335, 17
 reciprocum 333, 7
 dotem dicere 335, 21
 draco 21, 12. 229, 15
 Draco 27, 11. 305, 28. 306, 2
 et 7 et 10 et 16. 307, 20 et
 32. 309, 22. 310, 23
 Drinius 220, 7
 Dryopes 220, 19
 dubia forma materiae 184, 32
 res 157, 9. 158, 1
 ductus causae 155, 28. quin-
 que 155, 30 *sq.* quo modo
 reperiantur 156, 21 *sq.*
 duo 76, 28
 duodecim radii solis 48, 21
 horae 22, 22
 numina 17, 8. 342, 18
 duplae iuncturae 6, 19
 duplex rhythmicum genus 366,
 8 *sq.*
 duplicatio 268, 16
 duplices litterae 68, 31
 dyas 246, 15. 258, 24 *sq.* 265,
 20
 Dyrhachium 224, 20
 dysprophoron 170, 11
 E 59, 33. 60, 3 et 26. 63, 21
 E terminatarum uerborum per-
 sonarum quantitas 73, 3
 E littera finita nomina 58, 27
 sq. 70, 8
 transitus in alias uocales
 57, 33. 58, 1 *sq.*
 E cum aliis uocalibus sociata
 58, 22 *sq.* et 34 *sq.*
 in eadem desinentia uerba 171,
 23
 eadem pluribus uerbis signi-
 ficatio *fig.* 179, 27
 ebeneus 23, 7
 ebrios musica sanat 347, 22
 Ebusus 216, 18
 eccentros solaris circuli terra
 314, 29
 tellus 329, 15. 330, 5
 tellus orbium pla-
 netarum 317, 1 *sq.*
 ecthipsis 65, 14
 edentulus 119, 10
 Edonia 223, 9
 Edonii 223, 9
 ab effectis argumenta 157, 22.
 162, 4 *sq.*
 egersimon 341, 1
 EI 69, 7
 eia 58, 27
 EL litteris finita nomina
 70, 12
 elatio 368, 20 *sq.* 369, 28 *sq.*
 Electrises 229, 3
 elegiacus pentameter 173, 12
 uersus 171, 6
 elementa 302, 12 *sq.*
 elementorum numerus 260, 2.
 302, 12 *sq.*
 praesules 18, 27. 51,
 15
 concordia 1, 7
 transfusio 263, 2
 fluctus 302, 19
 elementa narrationis 186, 5
 elephanti 230, 4. 241, 18.
 348, 9
 eleuatio 175, 16
 Eleusina lampas 46, 11
 Elissa 375, 4
 Elissos 229, 13
 eliquo 88, 19
 ellipsis 181, 3
 elocutio 88, 22. 143, 21.
 166, 32

- elocutionis figurae 175, 23 *sq.*
 eloquentia 158, 2. 167, 2.
 eloqui 102, 12
 eloquium 122, 24
 Emathia 223, 10
 empyris mundus 50, 16
 EN litteris finita nomina 70,
 17
 enarmonia diesis 349, 6. 357,
 5. 360, 19
 enarmonia diastemata 357, 14
 enarmonion modulandi genus
 359, 14 *sq.*
 enarmonios 349, 6. 362, 9
 melopoeia 363, 2
 enarmonius *tropus* 354, 23
 encliticae 67, 21 *sq.*
 (Endymion 344, 31)
 Enetosa 238, 11
 Engonasis 306, 3. 309, 24
 enneaphthongos chelys 19, 22
 enneas 264, 12 *sq.* 265, 24
 Ennianum distichon 17, 10
 enodis arundo 328, 29
 enrhythma tempora 365, 2
 enrhythmon 364, 10
 Entelechia 4, 2. 51, 25
 enumeratio 192, 18
 Enusis 217, 23
 eo 94, 9
 Eoum mare 240, 16
 Eous oceanus 206, 24. 240, 6
 epanalepsis 178, 20
 epanaphora 179, 8
 Ephialta 138, 8
 epibatos paeon 372, 7
 Epierene 222, 12
 Epicurus 51, 25
 epicycli circuli 327, 16
 epilogus 192, 18 *sq. et* 27
 Epimelia 41, 22
 Epirotis 223, 12
 epistularis Iouis 334, 19
 epithema 55, 17
 epitritus 351, 4. 358, 2. 366,
 9 *sq.*
 iambus 370, 22
 trochaeus 371, 3
 Epiros 220, 14 *et* 17. 214, 22.
 219, 22
 epogdoi ratio 358, 20
 equarum fetura 211, 25
 equi solis 13, 4
 Diomedes 224, 15.
 Equus 306, 13
 ER litteris finita nomina 70,
 21
 Eratine 338, 17
 Erato 12, 21. 34, 20
 Eratosthenes 201, 25. 202, 6.
 302, 5. 318, 4
 erebus 259, 12. 339, 4
 ergastica schemata 249, 18 *sq.*
 ergo 67, 20
 Ericusa 219, 14
 Eridanus 215, 4. 309, 28. 310,
 5. 311, 5 *et* 12 *et* 16
 Erigone 46, 33
 errantes *soni* 356, 10
 erotema 174, 25
 Erythras rex 234, 9
 Erythraea Sibylla 44, 20 *sq.*
 Erythraeum mare 234, 9
 ES litteris finita nomina 70,
 27
 Esseni 235, 10
 etesiae 240, 19
 ethica fides 157, 1
 Etruria 41, 7. 213, 22
 Etrusci 46, 26. 342, 18
 etymologia 157, 18
 ab etymol. argumenta 159, 14
 EV 69, 7
 Euan 297, 2
 Euandria classis 216, 6
 Euboca 225, 21
 Eucherius 27, 6
 Euclides 198, 19. 254, 5 *sq.*
 Eudoxus 209, 16
 ab euentu argumenta 189, 21
 Eumenides 41, 7
 Euonymos 219, 14
 Eupatoria 238, 15
 Euphrates 207, 8. 234, 19. 235,
 1. 235, 19 *et* 22 *et* 24. 238, 22.
 243, 19

- Europa 210, 1 *et* 12 *et* 14. 210, 25. 210, 29. 211, 3. 220, 11. 219, 22. 214, 10. 219, 15. 225, 1. 225, 3 *sq.* 226, 14 *et* 16. 227, 8. 228, 20. 244, 22 *sq.*
 eurus 58, 27
 Eurydice 339, 5
 Euterpe 12, 21. 35, 18. 70, 9
 euthia modulatio 360, 5 *sq.*
 euthygrammum genus 249, 4
 exacta species 90, 1 *sq.*
 exaequatum 177, 18
 excellentium diatonos 359, 9
 tertia 350, 13
 extenta 350, 14
 ultima 350, 15
 excurrentia diastemata 357, 17 *sq.*
 exemplum (argumenta) 189, 12
 exitium Saturni 8, 32
 exordium 184, 6 *sq.*
 expletivae coniunctiones 67, 27
 exsecutio 188, 11
 exta fissiculare 43, 6
 extenta 354, 24
 extenta principalium 350, 1
 359, 4
 mediarum 350, 4
 coniunctarum 350, 6
 extenuare 184, 15
 extimi ambitus murus 50, 17
 caeli contextio 301, 1
 extra causam 166, 4
 extramundanus 15, 25. 340, 27
 deus 50, 14
 exulis interfecto 152, 30 *sq.*
 exuviae Iouis 19, 11
 Philologiae 31, 11
 F 59, 31. 61, 18
 litterae pronuntiatio 63, 22
 pro ϕ 88, 15
 seminocalis 59, 22
 cum aliis sociata 59, 22 *sq.*
 P. Fabius 188, 18
 fabricator deus 259, 19
 fabula 185, 16
 (argumenta) 189, 13
 face 94, 7
 facere et pati 102, 9. 110, 11. 117, 16
 faciliter 97, 7
 Facundia 46, 27
 Fama 6, 11. 19, 3. 27, 17
 Fanæ 45, 26
 Fantuæ 45, 26
 Fatuæ 45, 26
 Fatui 45, 26
 fastigare syllabam 64, 15
 fastigium 64, 31. 65, 15 *sq.*
 68, 13
 fata 18, 20. 24, 18. 108, 21. 259, 11
 fatales diui 300, 27
 Fatum 13, 27. 162, 5. 194, 4
 publicum 21, 6
 Fauni 138, 8. 45, 25
 Faunus 338, 30
 Fauonius 212, 1. 240, 17
 Fauor 18, 8
 Fauores 17, 23.
 fax Leucotheæ 31, 4
 febris 347, 27
 Februa Iuno 42, 8
 feles 46, 15. 47, 30
 Felix 27, 6. 53, 6. 193, 24
 adnot. 98, 3 *adnot.* 195, 22.
 296, 4 *adnot.* 298, 30. 254,
 13 *adnot.* 374, 23. 375 *extr.*
 adnot. uid. etiam Martianus
 et Securus
 feminei modi 362, 16
 femur 60, 24
 ferula 55, 8
 fescennina 343, 2. 337, 25
 Ficaria 217, 23
 fictio uerborum 167, 28 *sq.*
 Fides 41, 32
 fides 346, 23. 348, 12
 fides quot modis fiat 156, 34
 sq.
 fidicina 79, 15
 [figura] 97, 21
 figurae 364, 4
 figura elocutionis 177, 4 *et in*
 primis 177, 11 *sq.*
 figurae elocutionum 175, 23 *sq.*

- figura sententiae 177, 4 *sq.*
 figurae sententiarum (quarum
 nomina uid. in indice Graeco)
 174, 13 *sq.*
 finalium syllabarum quantitas
 70, 5 *sq.*
 fines minimi 277, 5 *sq.*
 finis 144, 8
 finitiua quaestio de scripti
 ambiguitate 153, 9
 finitor 305, 21. 308, 22
 firmatio 157, 11
 fistula 338, 29. 348, 7 *et* 11.
 346, 27
fixa sidera 309, 10 *sq.* 315, 25
 flagellum 345, 10
 Flora 331, 13
 flos ignis 50, 29. 194, 24
 fluctigenae diui 332, 16
 fluctuantes segetes 108, 9 *et* 15
 Fluonia Iuno 42, 7
 Fluuius 312, 15
 fomes sensificus 48, 7
 Fonteius 179, 14. 201, 4
 Fontes 45, 25
 Fons 17, 27
 fons Gorgonei caballi 33, 1
 lucis aetheriae 48, 1
 animarum 346, 12
 fontana uirgo 50, 27
 fontigenae Musae 195, 8. 340, 1
 for 88, 18. 96, 29
 forma 247, 19
 a forma uel specie argumenta
 157, 20. 160, 5 *sq.*
 forma materiae 184, 28 *sq.*
 formae 107, 2 *sq.*
 sive species 103, 21 *sq.*
 numerosum 265, 3 *sq.*
 conclusionum 129, 25 *sq.*
 coniugationum 88, 22 *sq.*
 in geometria 247, 26 *sq.*
 Formiae 215, 19
 Formianus *ager* 217, 9
 fortis uiri praemium 151, 2
 (Fortitudo 38, 5)
 Fortuna 18, 17
 Fortunarum populus 6, 7 *et*
 13. 7, 16 *et* 30. 8, 3 *et* 10
 Fortunatae insulae 244, 6
 Fossae 217, 15
 framea Martis 138, 16
 fratres Iouis 23, 2
 Fratres septem montes 230, 3
 Fraus 18, 10
 fraus 84, 32
 freni 171, 18
 frontes caeli quattuor 260, 2
 Fronto 140, 21
 frugi 59, 4
 frumenti inuentio 44, 13
 fuat 64, 15
 fulgurum iactus 4, 13
 fulmina 43, 9. 334, 21
 Iunoni quoque tribu-
 untur 20, 12
 Fura 45, 14
 Furina 45, 14
 G 59, 31. 61, 33. 63, 23
 Gades 206, 14 *et* 18. 207, 5.
 207, 14. 208, 20. 214, 8. 212, 7
 Gaditana refugia 209, 17
 Gaditanum fretum 210, 3. 211,
 9. 244, 18
 litus 209, 6
 ostium 210, 5. 228,
 12.
 Gaditanus conuentus 212, 4
 [Galata 217, 23]
 Galatea 343, 8
 Galatia 236, 7. 237, 7. 238, 11
 Galaxeas 305, 12 *sq.*
 Galaxias 27, 3. 308, 8
 Galenus 66, 2 *sq.*
 Galaxius 50, 33
 Galilaea 235, 7
 gallarum gummeosque com-
 mixtus 76, 13
 Galli 238, 1
 Gallia 179, 15 *sq.* 200, 11. 207,
 12. 216, 21. 229, 7. 326, 7
 Galliae 208, 20. 212, 25. 220,
 12. 326, 5
 longitudo 213, 6
 latitudo 213, 8

- Gallicae regiones 213, 3
 Gallicum mare 211, 22
 Gallus fluuius 238, 1
 Gamphasantes 272, 23
 Ganges 206, 23. 207, 8. 240, 22. 241, 1
 Garamantes 231, 18. 232, 22
 Gargaphie 222, 13
 Gaulos 219, 3
 Gebenna 213, 2
 Geloni 227, 21
 Gemini 13, 8. 22, 9. 306, 16. 312, 14. 313, 16. 314, 16. 315, 6. 321, 17
 gemmae 20, 2. 139, 4
 duodecim in corona Solis 22, 2 *sq.*
 in Hispania 211, 5
 gemmare uites dicuntur 108, 15. 168, 5
 a genere argumenta 157, 20. 159, 27 *sq.* 189, 6
 genera uerbi 87, 14 *sq.*
 generalis omnium praesul 43, 12
 genesis 258, 25
 Genethliace 56, 6. 333, 29
 genetiui pluralis pronominum quantitas 72, 30
 sing. pronominum quantitas 72, 22 *sq.*
 singularis quantitas 71, 15
 Genii 45, 30
 genitalia Osiridis reperta 37, 3
 genius 18, 7 *et* 9. 25, 24. 43, 13 *sq.*
 Iunonis 18, 15
 genibus 77, 17
 genu = genui 77, 13
 genubus 77, 15
 genuis 77, 20
 genus nominum 75, 22 *sq.*
 definitur 103, 3 *sq.* 158, 10 *sq.*
 per genus transitus in musicis 362, 9
 geometres 57, 4
 Geometria 198, 30. 199, 8. 245, 27. 254, 7. 254, 13 *adnot.* 266, 9
 geometrica 364, 17
 Gerastum promunturium 226, 1
 Germania 208, 22. 209, 20. 227, 10. 227, 14. 228, 11. 326, 7 *et* 8
 gestamina signorum caelestium 309, 12 *sq.*
 gestus 183, 17 *sq.*
 Getae 224, 10. 227, 13
 Gigantes 223, 19
 git 86, 3
 glandes cantu translatae 348, 14
 glutinum 79, 21
 Gnatho 161, 20
 gnomon 197, 2. 201, 10. 202, 3
 gnomonica supputatio 201, 25
 Gorditanum promunturium 217, 22
 Gorgades 244, 3
 Gorgo 100, 7. 332, 3.
 Gorgones 244, 4
 Gorgoneus caballus 33, 1
 Gracchi 140, 21
 Gracchus 160, 10
 (Tiberius) 149, 19. 162, 19. 163, 14
 gracilis modulatio 350, 20
 Graduius 2, 29. 23, 18. 51, 14. 138, 16
 Graeca nomina 68, 1
 Graeci 216, 20 *passim*
 Graecia 44, 16. 139, 16. 214, 12. 215, 3. 218, 12. 220, 4. 220, 17. 222, 6. 222, 17. 301, 26
 Graecia magna 219, 17
 Graecus Graeci *passim*
 Graecus 222, 16
 Graia discretio 45, 11
 Graii 303, 26. 310, 11
 Graius 101, 17. 102, 5. 139, 34. 101, 1 *et* 4. 141, 2. 195, 11. 302, 4

- Grains uersus 9, 9
 Grammaticae 64, 2. 97, 14. 98,
 1. 98, 3 *adnot.* 100, 24. 101,
 23. 167, 6
 grammatici 168, 6
 grammaticum animal 105, 16 *sq.*
 Gratia trina 1, 16. 331, 13
 Gratiae *uid.* Charites
 Gratiae 259, 11. 338, 21
 Gratiarum germanitas 259, 11
 grauis acc. 65, 17. 66, 9 *et* 18.
 68, 11
 grauitas soni 350, 18. 354, 2
 sq. 356, 23
 GS 61, 4
 gubernator genius 43, 15
 gummi 76, 13
 gurgulio 167, 23
 gymnasia 302, 26. 331, 9.
 336, 9
 Gymnasiae insulae 260, 20
 H aspirationis nota 62, 4. 63,
 7 *et* 24
 pronuntiatio 63, 24
 ui consonantis 69, 14
 habitationes deorum 17, 16 *sq.*
 habitio 189, 18
 habitus 102, 9. 110, 9. 111,
 32. 118, 12. 119, 6.
 et amissio 189, 18
 Haedi 309, 14. 312, 2
 Haemus 221, 1. 223, 14. 224, 8
 Hammon 44, 8 *cf.* Ammon
 Hannibal 238, 6
 Hannibalis castra 215, 1. 219, 18
 Hanno 209, 12
 Harmonia 375 *adnot.* 262, 4.
 331 *adnot.* 334, 27. 336, 3.
 339, 29. 340, 5. 345, 20. 353,
 14. 374, 4.
 Harmoniae genera tria 352, 13
 sq.
 harmonica 373, 25
 (Harpocrates 24, 28. 257, 8)
 haruspicium 43, 6
 hasta 138, 15
 Minervae 194, 18
 Portuni trifida 138, 15
 hebdomas 263, 12
 Hebrus 224, 6
 (Hecate 259, 12)
 hecatontas 265, 28. 266, 9 *et*
 11
 Hectōris 81, 14
 Hecuba 225, 6
 Helena 160, 12
 (Helena 344, 11)
 Helice 200, 17
 Helicon 5, 28. 221, 17
 heliotropios 22, 14
 Helladica facultas 198, 24
 hellebori remedium 98, 17
 Hellas 222, 6
 Hellen 222, 17
 Hellenes 222, 17
 Hellespontus 220, 12. 224, 22.
 226, 1. 226, 14 *et* 17. 227, 1
 326, 6
 hemicyclium 203, 26. 247, 26.
 214, 7
 hemiolia diesis 360, 17
 hemiolia 349, 12
 hemiolia *nota* *tetrachordorum*
 360, 12
 hemiolia ratio 358, 5
 hemiolios 262, 2
 hemiolium 367, 23
 rhythmicum genus 366,
 8 *sq.*
 hemisphaeria 203, 24. 324, 24
 hemithei 43, 32. 44, 26
 hemitonia 360, 24. 361, 26.
 362, 2 *sq.*
 hemitonium 349, 3
 hendecasyllabus 171, 7
 Henetosa *uid.* Enetosa
 Heniochus 306, 15. 309, 14.
 309, 26. 311, 26. 312, 2
 heptas 262, 7 *sq.* 265, 22.
 heptasemus 367, 5
 Hera 42, 16 terra 44, 27
 Heraclea 238, 8
 Heracleopolis 233, 21
 Heracitus 24, 8. 51, 22
 Heras lutra 218, 2
 [Herculanum 215, 23]

- Hercules 23, 23. 44, 5. 51, 13
 138, 14. 215, 23. 217,
 16 *et* 22. 223, 9. 229,
 12. 229, 14. 233, 5.
 239, 24. 241, 10. 242.
 10. 257, 6
 Herculis columnae 206, 13.
 209, 5. 210, 15
 Herculis *oppidum* 233, 21
 Herculeus labor 210, 16
 Hermagoras 144, 11. 148, 28
 Hermaphroditus 14, 24
 Hermes quadratus 29, 11
 Hermione 223, 17
 Hermionea urbs 352, 12
 Hermus 237, 14
 heroes 44, 26. 338, 23 *et* 30.
 374, 4
 heroicum comma 173, 29
 heroicus uersus 170, 26
 Herophila Sibylla 44, 20
 Herophilus 348, 3
 Hesperia 200, 8
 Hesperidum horti 229, 14.
 232, 1
 Hesperidum insulae 244, 5
 Hesperis 225, 14
 Hesperu ceras 244, 4
 Hesperus 336, 27
 hexagona 249, 3
 (hexameter) 171, 4
 hexas 262, 11. 260, 21 *sq.*
 hexasemus 367, 13
 Hiberi boues 215, 24
 populi 228, 12
 Hiberus 210, 4
 hiems 22, 19
 (hieroglyphia signa) 39, 24. 47,
 2 *sq.* 325, 12 *et* 17
 Hieronesus 219, 5
 Hierosolyma 235, 9
 Himantopodes 233, 4
 Himeros 338, 18
 Hipparchus 302, 6. 304, 28.
 322, 9
 Hippocrene 222, 13
 Hippo Diarrhytos 231, 1
 regius 230, 16
 Hippotensis filia Sibylla 44,
 22
Hipponensis sinus 230, 20
 hircipes 338, 28
 Hirtius 162, 8
 Hispania 207, 13. 208, 20. 209,
 19. 211, 4. 211, 24
eius longitudo 212, 6
 latitudo 212, 8
 Hispania conuentus 212, 3 *sq.*
 212, 18
eius ciuitates 212,
 12 *sq.* 229, 7.
 230, 6
 Hispanae naues 209, 11
 Hispaniense *Rhodani ostium*
 213, 12
 Hister 227, 10 *et* 15
 historia 185, 15 *sq.*
 histriones 183, 9
 hiulcae 170, 15 *sq.*
 Homerus 51, 19. 226, 10. 237,
 12 *cf.* Maeonius
eius sepulcrum 226,
 10
 homo animal risibile 105, 6
 definitur 105, 11
 absolutus 263, 7
 hominis partes 263, 16 *sq.*
 partus 263, 7 *sq.*
 homoeoprophoron 170, 8 *sq.*
 homoeoptoton 178, 4
 homocoteleuton 178, 8
 honesta forma materiae 184, 29
 horae diei noctisque 262, 5
 earum ductus 202, 2
 Horatius *qui sororem trucidauit*
 149, 16
 horizon 203, 2. 305, 21. 308, 22
 horologia 201, 9. 203, 3
 hortatiuus modus 88, 1
 Hortensius 142, 29. 183, 19
 † hospita Iuno 18, 15
 deorum nutrixque 23,
 12
 humanae hostiae 213, 15
 humida lunae natura 46, 9
 humilis forma materiae 184, 32

- Hyacinthus 63, 5. gemma 22, 13
 hydatis gemma 22, 18
 hydraulae 32, 10. 347, 1
 hydri marini 242, 25
 Hydruntum 220, 2
 Hydrus 306, 23. 309, 27. 311, 9. 311, 13. 311, 18, 311, 24. 312, 5 *sq.*
 Hylas 238, 4
 Hymen 136, 18. 342, 29
 Hymenaeus 1, 11 *et* 19. 2, 7. 336, 20. 337, 25
 hymeneia 331, 7
 Hypaea 216, 24
 Hypanis 227, 20. 240, 23
 hypate 349, 17 *sq.*
 hypatoides melopoeia 363, 3
 modulatio 362, 20 *sq.*
 Hyperborei 228, 2. 228, 14. 240, 12
 Hyperborea lux 299, 22
 Hyperborei cycni 348, 9
 hypophora 192, 2 *sq.*
 Hyrcania 228, 18
 Hyrcanius *Caucasus* 236, 15
 I 59, 25. 60, 3 *et* 27. 63, 25. 68, 32
 finita nomina 70, 9
 I litterae pronuntiatio 63, 25
 I terminatarum uerborum personarum quantitas 73, 4
 in fine uocabuli 59, 8 *sq.*
 in uocatio uocabulorum in ius 84, 16
 pro ii in genetivo secundae declinationis 78, 27 *sq.*
 transitus in alias uocales 57, 34 *sq.* 58, 2 *sq.*
 usus pro duplici 59, 2 *sq.*
 cum aliis uocalibus sociata 58, 22 *sq.*
 iambica 366, 8 *sq.*
 iambici numeri 369, 25 *sq.*
 iambus 172, 17. 172, 26 *sq.* 370, 16. 372, 20. 372, 21. 369, 28
 iambs *unde dictus* 371, 14 *sq.*
 a bacchio 370, 24
 iambus dactylicus 372, 15
 medius 371, 11
 a trochaeo 370, 23
 Ianiculum 215, 22
 ianitores terrestres 18, 24
 Ianus 3, 4. 17, 23. 19, 1. 58, 16. 215, 22. 264, 26
 Iapyges 215, 14
 Iapyx 215, 14
 Iarso 212, 21
 iaspis gemma 22, 11
 Iastius tropus 351, 19
 Iatrice 56, 6
 Iaxartes *uid.* Laxates
 Iberica manus 218, 7
 Iberus fluuius 211, 7
 ibi 58, 6
 Ibis 47, 2 *et* 9
 Ichnusa 217, 17
 Ichthyophagi 242, 20. 244, 1
 Icosium 230, 8
 Idaeus *mons* 225, 20
 idea mundi 20, 29
 idealis 258, 10
 forma 259, 20
 prudencia 303, 17
 Idumaea 235, 5
 iecur concupiscentiae sedes 58, 27
 Igilgili 230, 10
 Igilium 217, 7
 ignea animalia 104, 9
 ignis in lustratione 41, 8
 arcanus 340, 25
 elementum 51, 22. 263, 2
 triangulus 194, 15
 eius flos 50, 29. 194, 24
 igniti lapides 22, 4
 ignotus deus 48, 6. 50, 14
 IL litteris finita nomina 70, 12
 Ilium 69, 26. 237, 15
 illuc 73, 25
 Illyricum 214, 22. 220, 10. 220, 7
 Illyrii 223, 13
 im in accusatio singulari 83, 16
 imago (argumenta) 189, 13

- immortalitatis poculum 14, 20.
 39, 8. 50, 28
 impares numeri 267, 2 *sq.*
 imperatius modus 87, 30. 89, 19
 imperi 78, 28
 impressio 175, 16
 Inarime 217, 10
 inartificialia argumenta 190, 8
 (incantationes) 347, 18 *sq.*
 348, 14
 inchoatiua species 89, 22 *sq.*
 uerba 88, 24
 incidentes narrationes 185, 30
 sq.
 incidentes quaestiunculae 187,
 26
 incidentes status (= legales)
 144, 1 *sq.* 153, 17.
 incomposita rhythmica 367, 11
 incompositi inter se numeri
 268, 10 *sq.* 281,
 7 *sq.*
 per se numeri
 268, 8 *sq.* 280,
 15 *sq.* 291, 15 *sq.*
 incorporea 246, 3 *sq.* (303, 7 *sq.*)
 indefinitum 102, 21. 124, 17.
 126, 8
 Indi 209, 20. 241, 16
 India 200, 20. 206, 13. 206, 24.
 240, 16. 240, 15 *et* 21. 241, 22
 Indici elephantum 241, 19. 348, 10
 Indica prudentia 31, 14
 Indicus mons 6, 3
 Indicum mare 209, 1
 indicatiuus modus 87, 30
 indignatio 192, 19
 indiuiduum 106, 8 *sq.*
 per inductionem propositio 187,
 5 *sq.*
 inductio contraria 175, 13
 Indus 240, 22. 243, 10
 inerrantia signa 309, 10. 322,
 19
 infamis in femina 156, 14
 infinibilis pater 50, 24
 infinita quaestio 142, 27
 infirmitas rationis 157, 9
 inflexus accentus 65, 24. 68, 12
 ingeni 78, 27
 ingenium mundi 194, 5
 iniunctum *fig.* 180, 17
 ab initio argumenta 189, 10
 Innuba (Pallas) 254, 18
 Ino 76, 33 *sq.*
 in pares numeri eorumque na-
 tura 278, 16 *sq. uid.* impares
 imperfecti numeri 269, 25 *sq.*
 impersonalis modus 87, 32
 inpete 341, 11
 inrationabiles pedes 365, 24
 in re argumenta 189, 6 *sq.*
 insecabile tempus 364, 23
 insinuatio 184, 23 *sq.* 184, 34 *sq.*
 insolentia uerba uitanda 168, 3
 instructa propositio 191, 14
 (instrumenta musica 328, 20
 sq.)
 insulae unde dictae 216, 15
 natantes 348, 16
 fortunatae 244, 6
 intellegentia extramundana
 340, 27
 Intemperiae 45, 14
 intentio 144, 16. 157, 9
 uocis 353, 22. 354, 2.
 356, 22
 intercalationes 321, 27
 interiectionum quantitas 74,
 33 *sq.*
 interiectus 308, 29
 interrogatio 174, 25
 interstitia circulorum caele-
 stium 308, 25 *sq.*
 interstitium 253, 20
 interualla corporum caele-
 stium 46, 5 *sq.*
 in musica 357, 3 *sq.*
 inuentio 143, 19
 inuersio 191, 16
 inuidia 165, 9 *sq.*
 IO litteris terminata uerba 91,
 33
 Io 76, 33 *sq.* 215, 3
 Iocus 245, 20
 Ionia 237, 1. 237, 10

- ionicus a maiore 369, 12 *sq.*
 a minore 369, 14
 minor 174, 1
 ἀπὸ μείζονος 372, 23
 Ionium 69, 22. 221, 6 *et* 18. 215, 2.
 Iordanes 235, 7
 iotacismus 170, 6
 iota rectum 355, 6. 360, 22.
 361, 19
 Iouiale concilium 299, 3
 decretum 16, 29
 sidus 49, 11 *et* 16
 Iouialia orsa 336, 17
 praecepta 14, 28
 Iouialis 137, 17
 maiestas 197, 10
 circulus 12, 21
 domus 51, 2
 uertex 16, 1
 Vulcanus 17, 5
 uigor 333, 16
 Iouis 17, 12
 IR litteris finita nomina 70, 22
 ira 165, 25 *sq.*
 (Iris) 20, 6. 334, 18
 ironia 174, 13. 177, 8
 irrationabiles numeri 372, 24 *sq.*
 IS terminata nomina 71, 5
 ischias 347, 29
 Iseus 48, 27
 Isidorus 206, 16. 208, 10
 Isis 3, 5. 44, 13
 Ismaros 339, 9
 isocolon 177, 18
 Isocrates 140, 20
 Issa 214, 25
 Issicus sinus 206, 25
 Isthmos 221, 21 *et* 23. 222, 2 *sq.*
 Istri 214, 13
 Istria 214, 21
 Italia 44, 16. 200, 12. 213, 5.
 213, 19. 214, 25. (*eius* cir-
 cuitus 214, 26 *sq.*) 215, 3.
 215, 11. 218, 13. 219, 8. 219
 16 *et* 19. 220, 2 *et* 5. 238,
 12. 347, 11
 Italicum solum 214, 20
 iteratio *fig.* 178, 17
 Iterduca Iuno 42, 10
 Ithacesiae 218, 4
 itiner 335, 5 (*nam uulgatam sit*
 itiner retinere debebam)
 Iuba 233, 24
 Iudaea 234, 16. 235, 6 *sq.*
 iudex 145, 17 *et* 26 *sq.*
 iudicabile (τὸ κρινόμενον) 151,
 15 *sq.*
 iudicatio 155, 17
 legalis eiusque spe-
 cies sex 152, 1 *sq.*
 iudicatum 189, 21
 iudicialis narratio 185, 19
 a iudicato argumenta 189, 21
 iugarius 375, 5
 iuge colloquium 353, 6
 Iugurtha 58, 18
 Iulia 70, 8
 Iulius 72, 16
 Iuliae 71, 17
 iunctura syllabarum 64, 32. 65, 4
 musicae 6, 19
 Iuno 2, 27. 4, 7. 8, 34. 13, 11
 et 21. 14, 18. 15, 8 *et*
 24. 17, 11 *et* 26. 19,
 28. 21, 31. 23, 25. 26,
 33. 42, 3 *sq.* 51, 8.
 258, 27. 263, 22. 332,
 10. 337, 1
 aër 15, 27. 20, 8. 22.
 1. 42, 17
 dyas 258, 27. 263, 26
 eius mansio 17, 26
 eius cognomina 42, 5 *sq.*
 aetheria 45, 31
 pronuba 13, 22. 245, 23.
 332, 10
 regina 16, 32
 Sospita 18, 14
 Iunonia 244, 9
 Iuppiter *cf.* Tonans Iouis 2,
 20 *et* 23. 8, 30. 10, 8 *et* 17.
 11, 23. 14, 14. 15, 24. 16, 3
 et 6 *et* 25 *et* 33. 17, 6 *et* 8
 et 16 *et* 24 *et* 30 *sq.* 18, 7
 sq. 19, 2 *sq.* 21, 3 *sq.* 23.
 2 *sq.* 24, 18 *sq.* 26, 20 *sq.*

- 27, 3 *et* 17. 28, 16. 32, 36.
 38, 11. 42, 5. 43, 2. 46, 2.
 47, 13. 49, 7. 51, 1 *sq.* 52,
 1 *sq.* 97, 15. 101, 2. 139, 8.
 140, 15. 141, 9 *et* 12. 142,
 5. 194, 10. 195, 27. 198, 9.
 199, 5. 241, 12. 254, 11.
 256, 29. 257, 2 *et* 4. 257, 20.
 258, 9 *et* 20. 315, 21. 321, 5.
 334, 27. 339, 15. 340, 23.
 341, 2 *et* 4. 345, 15. 349,
 19. 374, 7. 64, 20 *uid.* Io-
 uialis
- Iuppiter Belus 243, 20
 Dodonaeus 220, 20
 Secundanus 17, 28
- Iuppiter uxorius 2, 28
 eius filia Aeternitas
 4, 5
stella 317, 12. 318, 1 *sq.*
 eius circulus 319,
 22 *sq.* 329, 28. *eius*
cursus 330, 1 *sq.*
- Iura 213, 3
 iuridicialis qualitas 148, 31 *sq.*
 iuris prisci adsertor 335, 19
 iusiurandum 190, 9
 Pythagoricum 29, 13
- Iustitia 37, 34
- K 62, 9. 63, 8 *et* 26
- kapita 62, 11
- kalendae 62, 11
- kalumnia 62, 11
- L litterae pronuntiatio 59, 26
 , littera 62, 2 *et* 13 *et* 22 *et*
 32. 63, 27. 61, 16
 eius pronuntiatio 59, 26
nota musica 355, 8
- labdacismus 170, 3 *sq.*
- Labor Philologiae alumnus 41,
 17
- Labyrintheus Daedalus 196, 25
- lac *uid.* lact
- Lacaena 344, 11
- Lacedaemonii 347, 5 *et* 10
- Lachesis 19, 18. 334, 1
- Lacinium promunturium 219,
 21. 214, 16
- Laconia 220, 15
- Laconica 207, 3
- Laconicum mare 207, 10
- lact 86, 4. 62, 24
- lacte 86, 7
- lactea Luna 197, 29
- Lacteus circulus 305, 12 *sq.*
 fluuius 7, 7. 50, 32
- Laestrygones 215, 19
- laetae segetes 108, 5
- lampas Eleusina 46, 11
- lana herbarum feliciium 31, 13
 instar serici 229, 23
- lanitium uestimentum 44, 9
- lanugo quae sericum creat
 240, 9
- Lapidarii campi 215, 24
- Lapithae 222, 19
- Lar caelestis 19, 18
 † cunctalis 18, 16
 militaris [17, 26] 18, 4
- Lares 17, 23. 43, 26. 45, 8
- Laruae 45, 9
- Lasus 352, 12
- Latialiter 102, 6
- Latiaris 54, 31. 101, 5 *et* 10
- Latiariter 139, 2. 195, 11.
 198, 24. 246, 26
- Latinus *passim.* *cf.* *etiam* La-
 tiaris Romuleus
- latitudinis partes per quas
 Luna commeat 321, 29
- latitudo terrae 207, 17 *sq.*
- Latium 48, 19. 57, 27. 67,
 27. 213, 24. 215, 22
- Latmiadeum carmen 344, 31.
 61, 16 *sq.*
- Latoia 342, 23
 chelys 53, 4
- Latoides 54, 25
- Latoiis 8, 17. 334, 26
- laudatium orationis genus
 146, 6 *sq.*
- Laurens = Latinus 101, 18
- Lauripotens *Apollo* 11, 3
- laus 84, 32
- Laxates 240, 2
 (Leda 344, 10)

- legales status (= incidentes) 153, 17
 leges ad lyram recitatae 347, 16
 Lemannus lacus 213, 9
 Lemnius 4, 17
 faber 332, 18
 Lemures 45, 1
 Leo 22, 8. 306, 11. 311, 6. 329, 21
 leo in naui solari 47, 30
 Leptis 231, 9. 232, 2
 magna 231, 19
 Lepus 306, 30. 309, 28. 311, 9. 312, 24
 Lesius 152, 10
 Lethaea littora 32, 5
 Lethon 232, 2
 Leucaethiopes 232, 14
 Leucas 207, 11
 Leucasia 218, 2
 Leucopetra 214, 16
 Leucotheae fax 31, 4
 Leucothea *insula* 217, 12
 libamina 259, 15
 Libanus 235, 14
 libentia 297, 17
 Liber 18, 10. 51, 12. 211, 17. 223, 8. 239, 24. 240, 21. 241, 11. 242, 15
 Libs 229, 12
 Libethris 223, 1
 Libra 306, 19 *et* 24. 307, 23. 310, 9 *et* 11. 311, 14. 313, 1. 321, 13. 322, 5. 324, 15 *sq.* 325, 10. 330, 12
 librariae superum 19, 10
 librorum genera 39, 17
 Liburni 214, 13
 Liburnia 214, 20
 Libya 48, 31. 229, 12. 233, 20
 Libyphoenices 231, 6
 Libyssa 238, 5
 oppidum 301, 4
 Ligeris 83, 17
 Ligures 213, 21. 215, 5
 Liguria 215, 24
 Ligusticum mare 216, 25
 Lilybaeum 207, 4. 213, 14 *et* 17. 219, 4
 limma 6, 21
 linea 250, 25. 266, 5 *et* 11
 lineae 246, 7 *sq. et* 28 *sq.* 247, 1 *sq.* 251, 14 *sq.* ῥηταί 251, 15 *sq.* ἄλλογοι 251, 20 *sq.*
 linealiter 308, 9
 lineares ductus 196, 18
 lini usum monstravit Isis 44, 14
 Linus 51, 18
 Lipara 219, 9
 litis causatium 156, 21 *sq.*
 litterae animantium effigies 39, 22. XVIII. 63, 2 *et* 9
 ingatae 50, 21
 duplices 68, 31 *sq.*
 earum natura 57, 3 *et* 16 *sq. et* 24 *sq.*
 litterarum formatio 63, 14 *sq.*
 litteratus et litteratura 56, 18 *sq.* 57, 7 *sq.* 64, 22
 litterator et litteratus 56, 21 *sq.* 57, 8 *sq.*
 liturgi 50, 7
 Livi^{us} 185, 16
 loci *quid sit* 110, 4. 117, 25
 communes 164, 22
 memoriae 181, 22
 a loco argumenta 189, 5
 Locris 220, 14 *et* 16
 logica diastemata 357, 11
 longa syllaba 65, 30 *sq.* 68, 19 *sq.*
 Lollius 176, 19 *sq.*
 longaeuorum chori 45, 23
 natio 242, 7
 longitudo terrae 206, 12 *sq.*
 Lopadusa 219, 5
 Lucanum latus 214, 1
 Lucanus 83, 12
 Lucensis conuentus 212, 11
 lucerna 2, 10. 35, 8. 167, 25. 374, 10
 Lucetia 42, 7
 Lucifer 198, 3. 329, 6
 Lucilius 65, 8
 Lucina 42, 6

- lucis fons in sole 48, 1
 dīna secundae 344, 32
 Lucretius *uid. ind. auct.*
 lucusa cum non luceat 108, 21
 sacer 232, 2
 lumina orationis 139, 3. 167, 12
 Luna 22, 7. 45, 3. 197, 29,
 315, 23. 316, 4 *et* 16 *sq.*
 317, 24
 dea 334, 29. 335, 16.
 336, 23
 eius circulus 318, 7 *sq.*
 forma 262, 17 *sq.* 319,
 2 *sq.* 321, 7 *sq.*
 eius annus 321, 25
 meatus 320, 6 *sq.* 321,
 29 *sq.* 322, 7 *sq.*
 eius defectus 323, 10 *sq.*
 328, 24
 Luna *laborat* 348, 14
 tertia 194, 11
 lunata Italia 214, 1
 Lusitania 211, 16. 326, 5
 lux aetheria 48, 1
 libertatis 168, 19
 luxurialis 186, 22
 luxuriant segetes 168, 15
 Lyaeus 298, 4
 Lybia 210, 13
 Lybicae ferae 230, 2
 Lybicum latus 210, 4
 Lycaeī modi 343, 15
 Lycaonia 236, 6. 236, 20. 237, 7.
 238, 20
 lychnis gēmma 22, 5
 lychnus 167, 25
 Lycia 5, 28. 207, 2. 236, 8.
 236, 16. 237, 8
 Lyde 298, 6
 Lydia 348, 16
 Lydius 360, 22. 361, 19. 363, 4
 Marsyas 346, 25
 modus 355, 6 *sq.*
 tonus 362, 13
 tropus 351, 18
 Lymphae 17, 27
 lymphaticus 300, 13. 348, 1
 Lynsa siluestris 18, 3
 Lyra 309, 25. 310, 25. 311,
 lyra 347, 16
 11 *et* 27
 Lysias 140, 20
 M littera 60, 6 *et* 18. 61, 21.
 62, 21 *et* 23. 63,
 1 *et* 28. 65, 2
 ea finita nomina 70,
 14
 Macaronesos 225, 16
 Macedones 209, 2
 Macedonia 220, 17. 223, 4 *et* 9.
 326, 4
 Macomades 231, 10
 Maeander 237, 6
 Maedia 220, 22
 Sp. Maelius 176, 4
 Maenaliae pinus 343, 14
 Maeonia 237, 12
 Maeonius *Homerus* 2, 18
 Maeotica palus 209, 4
 Maeotis 208, 7. 211, 2. 226, 15.
 227, 3. 233, 10. 244, 19.
 244, 22. 326, 9
 Maeotius lacus 244, 21
 Maesia 220, 21
 magis et minus 111, 13. 113,
 1. 115, 28 *sq.* 117, 18 *et* 27
 Magnesia 32, 33. 223, 1. 220, 17
 Maia (3, 10) 14, 6
 a maiore ad minus (*argumen-*
 tum) 159, 3. 189, 8. 189, 19
 a maiorum comparatione *ar-*
 gumenta 157, 23. 162, 11 *sq.*
 Maiugena 9, 18. 11, 2. 16, 5.
 25, 19. 51, 18. 52, 14. 56, 9.
 136, 14. 256, 10
 Malaca 230, 6
 malē 97, 6
 Maleus mons 200, 22. 241, 5
 mamma 170, 2
 Mana 45, 13
 mando 95, 27
 Mancinus 66, 24, 149, 20
 manes 18, 18 *et* 21. 44, 28.
 45, 3 *sq.* 348, 14
 Mania mater 45, 14
 Maniae 45, 10
 29*

- Mantice 3, 27. 10, 26
 Mantuanus uates 51, 19
 Mantuona 45, 13
 manuatus 116, 21
 manubiae Iouis 334, 21
 manus oratoris 183, 22
 Mareotis 232, 6 *et* 20
 Mareoticum, ostium 234, 5
 Maretonium *uid.* Paretonium.
 margaritae 241, 20
 Margiane 239, 13
 Mariandyni 346, 25
 sinus 238, 8
 Marmarides 232, 5
 Marmensi filia Sibylla 44, 22
 Maronea regio 224, 14
 Mars 17, 11 *et* 26. 18, 9. 264, 15.
 cf. Gradius
 stella 318, 22. 317, 11
 cf. Martis
 Marsica natio 100, 12
 praestigiatrix 137, 15
 Marsicae petrae 100, 15
 Marsyas 235, 20. 237, 4. 346, 25
 Martia gens 54, 32
 Martianus 1, 1. 27, 6. 53, 5.
 193, 24 *adnot.* 98, 3 *adnot.*
 254, 13 *adnot.* 296, 4 *adnot.*
 331 *adnot.* 374, 10. 375 *extr.*
 adnot. cf. etiam Minneus Fe-
 lix Capella
 Martis circulus 318, 1. 319,
 21 *sq.* 321, 5. 332, 21
 curia 374, 22
 cursus 329, 14 *sq.*
 Martius circulus 12, 22
 mas 82, 3 *sq.*
 Masada 235, 11
 Masinissa 230, 14
 Massalioticum *Rhodani ostium*
 213, 13
 mater Mania 45, 14
 a materia argumenta
 189, 5
 materiae forma 184, 28 *sq.*
 matricida 153, 2
 Mauretania Caesariensis 229,
 10
 Mauretania 230, 12. 233, 24.
 244, 7. 209, 13
 Maxula 231, 4
 Mazaca 239, 2
 meatus siderum 4. 13
 Media 239, 6. 242, 9. *uid.* Mae-
 dia
 media 360, 22. 361, 8. 361, 22.
 358, 28
 excellentium 359, 9
 modulatio 355, 3
 mediarum extenta 359, 8. 361,
 20
 principalis 354, 26
 Medica penulata 56, 9
 Medicina 332, 32
 medietas 44, 25. 303, 21
 Medii montes 240, 10
 medilunia 262, 19
 Medioximi 43, 22
 medium mundi 302, 21
 Medusa 195, 1
 Medusaei crines 100, 27
 Megara 348, 20
 Megaris 217, 11. 220, 15.
 222, 8
 Mela 82, 16
 Meles 237, 13
 melica 336, 7
 melicae astrucciones 348, 27 *sq.*
 Melior *uid.* Securus
 Melita 219, 3. 239, 1
 melodiae 340, 20. 346, 1
 melopoëia 362, 17 *sq.* 373, 24
 melos 342, 15. 359, 23. 362,
 18 *sq.* 363, 5. 373, 26 *sq.*
 Melpomene 12, 22. 33, 25.
 331, 15
 membra numerorum 295, 21 *sq.*
 uitalia 263, 15
 membrum (κῶλον) 176, 13
 Membriana 244, 9
 Memmius 178, 17
 Memnon 70, 19. 237, 15
 memoria 143, 23
 memoriae praecepta 181, 9 *sq.*
 Memphis 54, 27. 48, 28
 Memphita 233, 22

- Memphitica regina 3, 5
 Memphiticus mensis 47, 10
 Menelais *Alexandriae regio*
 233, 20
 menses 48, 22
 mensores 202, 7
 mensura numerorum inter se
 incompositorum 283,
 21 *sq.*
 per se incompositorum
 285, 7 *sq.*
 minima 287, 23 *sq.*
 maxima 287, 30 *sq.*
 mentis fons 48, 7
 uox 50, 20
 mentium cultores 18, 28
 Mercuriale foedus 36, 13
 officium 257, 21
 Mercuriales 344, 28. 336, 3
 Mercuriales ministrae 54, 25
 ministra 196, 15
 uirga 5, 12. 12, 3.
 36, 34. 47, 5
 Mercurii circulus 46, 18. 327,
 14 *sq.*
 ortus 328, 4 *sq.*
 occasus 328, 11 *sq.*
 promunturium 230,
 19. 231, 5
 Mercurius 8, 16. 9, 10 *sq.* 11,
 22. 12, 8 *et* 12.
 17, 12. 38, 16.
 53, 5. 315, 23.
 316, 29. *uid. etiam*
 Cyllenius Maiu-
 gena Arcas
 stella 317, 16 *et* 23 *sq.*
 meridianus Oceanus 209, 7
 Meroe 200, 18. 201, 8. 202, 6.
 208, 4. 245, 1
 Merus mons 241, 12
 Mese 216, 23
 mese 359, 1
 mesoides modulatio 362, 20 *sq.*
 363, 4
 Mesopotamia 234, 18. 235, 24.
 243, 15
 Messalla 60, 29
 Messenia 220, 14
 messes cantu transeunt 348, 14
 Messua 231, 4
 Mestus 224, 5
 metae horarum 203, 1
 Metapinum *Rhodani ostium* 213,
 12
 metaplasmus 97, 20
 Metapontum 216, 11
 Metaurus 219, 7
 Metellus 66, 28
 Metina 216, 21
 meto 93, 15
 metonymia 169, 15
 metrica 352 19
 metrum 363, 28
 metus 165, 17 *sq.*
 Mezentius 70, 2
 Midinum sapere 195, 30
 mihi 72, 24
 Milesiae deliciae 28, 7
 Milesius 152, 10
 Miletos 237, 10
 milites Iouis 17, 16
 mille 266, 9
 Milo 143, 8. 144, 4. 145, 8.
 147, 19 *et* 24. 148, 23. 149,
 8 *et* 15. 165, 23. 166, 17.
 175, 9 *sq.* 180, 3
 Miloniana 176, 3
 Minerua 17, 11 *et* 29. 97, 16.
 262, 14, *cf. etiam* Pallas
 Tritonia Tritonida
 minima numerorum mensura
 287, 23 *sq.*
 maxima 287, 30 *sq.*
 a minore ad maius argumenta
 189, 8. 189, 19
 a minorum comparatione ar-
 gumenta 157, 23. 162, 18 *sq.*
 Minneus 27, 6. 53, 5. 193, 24
 adnot. 98, 3 *adnot.* 254, 13
 adnot. 296, 4 *adnot.* 331 *ad-*
 not. 375 *extr. adnot.*
 minium 211, 5
 miraculum 44, 4
 miscilla satura 374, 11
 miseratio 164, 29 *sq.* 192, 19

- Mithras 48, 29
 Mithridates 238, 15
 Mitylene 208, 5
 mixtum *numerorum* genus 373, 10 *sq.*
 mobilis angulus 251, 2
 modi *uerbi* 87, 18 *sq.*
 a modo argumenta 189, 5
 modulandi genera 354, 24. 359, 11 *sq.*
 genus 362, 17 *sq.*
 modulantium transitus 362, 7
 modulatio 362, 19 *sq.* 363, 16
 quaternaria tem-
 porum 364, 29
 per modulationem transitus
 in musicis 362, 14
 moduli 346, 2
 Moesi 237, 17
 Moesia 237, 9
 molossus 173, 21 *sq.* 220, 20
 momenta recisionis 364, 17
 monas 246, 12. 257, 26 *sq.*
 265, 5 *sq.* 265, 19. 266, 3.
 266, 9 *et* 15. 346, 11. 364, 18
 monauliter 338, 20
 monile 58, 28
 monilia 58, 21
 monochronon tempus 368, 21
 sq.
 monoptota 60, 10. 76, 12. 85, 8
 monosyllaba 66, 8 *sq.* 172, 12 *sq.*
 Mopsus 44, 25
 morbos pellit musica 347, 26 *sq.*
 morticinum 31, 24
 mortis appetitus 224, 3
 motus differentiae 260, 26
 Mulciber 18, 3. 332, 18
 Mulcifer 8, 17. 195, 25. *cf.*
 etiam Lemnius -
 multiplicatio 273, 5 *sq.*
 a multiplici appellatione ar-
 gumenta 189, 9
 mundana perfectio 259, 18
 mundus 302, 12 *sq.*
 unus 258, 12
 intellectualis *et* sen-
 sibilis 50, 22 *sq.*
 mundus ei pentas tribuitur
 260, 6
 Musa 343, 28. 374, 17
 Musae 9, 18. 12, 8 *et* 16. 32,
 7 *et* 32. 37, 24. 38, 26 *et* 29.
 39, 31. 41, 26. 51, 10 *et* 30.
 52, 4 *et* 10. 53, 4. 65, 7.
 69, 22. 72, 8. 195, 9. 264,
 19. 340, 1. 344, 21. 347, 7
 Musice 97, 27. 65, 20
 mutae litterae (57, 21.) 61,
 12 *sq.* 63, 6
 (muta cum liquida 67, 16)
 Mycdonia 238, 2
 Mygdonia 223, 10. 237, 8
 Mycdonius mons 223, 15
 Myriandros urbs 206, 25
 Myrtoum mare 226, 7. 222, 10
 mytacismus 70, 16. 170, 1 *sq.*
 N 60, 7 *et* 22 *et* 33. 62, 14
 et 24. 63, 29. 65, 2
 60, 14. 61, 21
 littera terminata nomina
 74, 2. 79, 12
 naeniae 347, 3
 S. Nauius 188, 2
 Napaeae 138, 8. 337, 9
 Nar 70, 20
 Narbonensis prouincia 213, 3
 narratio 157, 5. 185, 14 *sq.*
 eiusgenera 185, 14 *sq.*
 laudes 185, 22 *sq.*
 narrationis elementa 186, 5
 narrationes ipsius causae 185,
 29 *sq.*
 Nasamones 232, 5
 natura causae 155, 14 *sq.*
 naturalis dispositio 166, 12 *sq.*
 naus totius naturae cursum
 moderans 47, 26
 Nauis 309, 29
 Naulochus *uid.* Autoclus
 Naxos 226, 10
 Neapolis *Italiae* 216, 7
 Mauritaniae 231, 5
 Neapolitanus *ager* 217, 11
 necessitas 163, 18
 negantia 102, 21. 120, 9

- negotialis qualitas 149, 1 *sq.*
 assertio 185, 15
 negotium 159, 19
 Nemesis 24, 11
 Nepos 209 15
 Neptunus 17, 12. 18, 15
 cf. Portunus
 Nereus 10, 10. 341, 24
 Nerio [Nerina] Martis uxor
 2, 29
 Nerina chelys 343, 7
 nete coniunctarum 361, 8
 diuisarum 359, 6
 excellentium 361, 24
 separatarum 361, 10
 netoides melopoeia 363, 4
 modulatio 362, 20 *sq.*
 Neuerita 18, 16
 Neuri 227, 20
 neutralia uerba 88, 4
 Nicia 82, 16
 Nicomedia 238, 5
 Nicopolitana ciuitas 221, 6
 Nigritae 232, 14
 Niger 232, 16
 Niliaca sistra 46, 11
 Nilis lacus 233, 25
 Niloticae fruticis collema 55, 17
 Nilus 26, 27. 48, 28. 210, 26 *sq.*
 232, 11 *et* 16. 233, 13 *sq.*
 233, 21 *sq.* 234, 1. 245, 1
 Niphates 236, 13
 Nisus *uid.* Nixus *et* Engonasin
 Niuaria 244, 10
 Nixus 309, 24. 310, 23. 311, 8.
 311, 17. 311, 23. 311, 27,
 uid. etiam Engonasin
 Nobilis *uid.* Seruius
 noctium accessus defectusque
 325, 19 *sq.*
 dierumque spatia in-
 aequalia 313, 18 *sq.*
 Nocturnus [17, 23] 18, 14
 Nomades 230, 14
 nomi Aegypti 233, 19
 nominatiui pluralis pronomi-
 num quantitas
 72, 28
- nominatiui pluralis quantitas
 72, 4 *sq.*
 singularis prono-
 minum quanti-
 tas 72, 20 *sq.*
 a nomine argumenta 189, 9
 nominum quantitas 70, 6 *sq.*
 Nortia 24, 12
 noscibilis 115, 13
 nota 247, 22 *sq.* 266, 9. *musica*
 360, 21 *sq.*
 a nota uel etymologia argu-
 mentum 159, 14
 notae tetrachordorum 360,
 10 *sq.*
 nouanda uerba 167, 27 *sq.*
 nouenaria regula 28, 24
 nouenarius numerus 29, 6.
 259, 14. 264, 12 *sq.* 282,
 22 *sq.*
 Nouensides dei 17, 27
 Nox 27, 9
 nubo *uid.* obnubo
 Nuceria 180, 15
 Numa 18, 29
 Numeraria 296, 2
 numeri 246, 2 *sq.*
 compositi inconpositi
 permixti 367, 9 *sq.*
 in musicis 363, 13 *sq.*
 numerorum genera 268, 9 *sq.*
 269, 24 *sq.* 270,
 15 *sq.*
 natura 272, 8 *sq.*
 uirtutes 29, 1 *sq.*
 numerus 373, 26
 quid sit 265, 3 *sq.*
 Numidae 230, 14
 Numidia 230, 13. 231, 11
 nunquis 60, 9
 nutrix deorum 23, 12. 52, 5
 Iouis 21, 21
 Nymphae 45, 26. 225, 14
 Nympharum cubile 242, 22
 insulae 348, 16
 Nysa 241, 11
 O 60, 22. 61, 1. 63, 30

- O transitus in alias uocales 57,
 34 *sq.* 58, 6 *sq.*
 cum aliis uocalibus sociata
 58, 35. 59, 7 *sq.*
 littera finita nomina 70, 10
 terminatarum uerborum
 personarum quantitas
 73, 5 *sq.*
 Oasis *uid.* Oxus
 obliqui *circuli caelestes* 305, 7 *sq.*
 casus 86, 22
 obnubo obnuberis 299, 10
 obscura forma materiae 184, 33
 obscuratio solis 323, 4 *sq.*
 obtusus angulus 247, 18
 occasiuae regiones 200, 28
 occasus siderum 312, 16 *sq.*
 duplex 328 11
 occultationes planetarum 330,
 19 *sq.*
 Oceanus 198, 2. 208, 18 *sq.*
 202, 27. 203, 28. 209, 4 *et* 8.
 210, 2 *et* 12. 210, 21. 213, 2.
 232, 10. 227, 15. 228, 19.
 229, 8. 229, 20. 241, 9
 Oceanus Scythicus 228, 17
 septentrionalis 211,
 23. 228, 11
 atlanticus 211, 23
 occiduus 211, 23
 uespertinus 207, 13
 octas 262, 12. 263, 26. 265, 22
 octasemus 370, 2
 M. Octavius 162, 13
 octonarius numerus 263, 20
 oculi Blemmyarum in pectore
 233, 2
 oculorum motus 183, 12
 oculus mundanus 48, 9
 odium 165, 5 *sq.*
 odor legum 168, 19
 Odrysiac niues 224, 6
 OE 69, 7
 Oeagrius citharista 2, 17
 Oeanthe 221, 12
 Oecensis ciuitas 231, 19
 Oenotrides 218, 3
 Oeonistice 334, 4
 Oeta 222, 15
 officia naturalia 260, 24
 officium Grammaticae 56, 26
 Oglasa 217, 5
 oisus 59, 1
 OL litteris finita nomina 70, 13
 Olisipone 211, 20
 oliuae munera 194, 20
 oliuum 195, 22
 Olum caput 54, 31
 Olympias 223, 7
 Olympus 34, 3. 42, 21. 48, 9.
 68, 3. 194, 9. 222, 18
 omina 35, 14
 augurata 43, 7
 omne *definitur* 105, 30 *sq.*
 ON litteris finita nomina 70, 18
 Opertanei 17, 23
 Ophiuchus 306, 12 *et* 25. 309,
 15 *et* 26. 311, 3 *et* 8 *et* 27
 et 23. 312, 12
 Opigena 42, 14
 opinabilis corporatio *dyas*
 259, 4
 opposita *et* contraria 102, 10
 118, 6 *sq.*
 Ops 3, 2 *cf. etiam* Cybele
 optatius modus 87, 31
 optimatis 82, 1
 optimitas 112, 28
 Opulentia Iouis 17, 29
 OR litteris finita nomina 70, 23
 terminatarum uerbi per-
 sonarum quantitas 73, 11
 oracula 163, 18
 Ammonis 231, 21
 Apollinis Clarii 237, 11
 oratio 57, 11. 176, 28
 orationis partes 183, 26 *sq.*
 orbatio 119, 6
 Orbiliae 65, 10
 orbis terrarum mensura 244,
 17 *sq.*
 Orcades 229, 2
 Orestes 149, 15. 223, 17
 Orestis 223, 17
 organa 340, 21
 organica uox 348, 10

- organica suauitas 32, 14
 Oriens 200, 2
 Orion 306, 22. 309, 28 *et* 29.
 311, 5 *et* 22 *et* 26. 312, 13
 et 15
 ornate et copiose dicere 167, 8
 Orontes 235, 17
 ortus siderum 312, 16 *sq.*
 Orpheus 51, 20. 224, 12. 339, 1.
 348, 6, *cf. etiam* Oeagrius
 et Thracium carmen
 orthius 370, 1
 unde dictus 371, 19
 orthographae 19, 9
 ortus et occasus 311, 1 *sq.*
 solis 324, 8 *sq.*
 OS litteris terminata nomina
 71, 6
 os 84, 5
 Osiris 3, 5. 37, 1. 44, 12. 48,
 28. 54, 27
 Ossa 222, 19
 Ostracine 235, 2
 Othrys 222, 19
 ouilia tergora 39, 20
 Oxus 239, 20
 Ozolei 221, 11
 P 59, 31. 60, 30. 61, 2 *et* 18.
 62, 11. 63, 31
 litterae pronuntiatio 63, 31
 pabula superum 341, 25
 Pachynum 218, 11 *et* 17
 Pactolus 237, 10
 Padus 215, 3
 Paedia 256, 12
 paeon 372, 15
 διάγυιός 372, 1 *sq.*
 ἐπιβατός 272, 2 *sq.*
 primus 172, 4
 quartus 172, 5
 paeones 365, 21
 paeonica 366, 8
 paeonicum genus 371, 24 *sq.*
 Paeonia 223, 13
 Paestana rosaria 215, 14
 Paestanum 218, 2
 Palaestina 234, 16. 235, 4
 palaestrae 195, 23
 Pales 18, 7. 138, 8
 Secundanus 18, 10
 Palibotra 241, 4
 (Palladium 31, 9)
 Pallas 3, 25. 15, 30. 16, 14. 19,
 17. 52, 2 *et* 11. 56, 8. 64,
 21. 71, 20. 100, 17. 136, 13.
 141, 4. 142, 8. 194, 3. 255,
 10. 257, 2. 262, 16. 296, 14.
 333, 27. 340, 5. 345, 28,
 cf. etiam Minerua
 Palladia censura 299, 4
 palliati 51, 29. 101, 1. 137,
 12. 140, 8
 pallium 99, 10. 196, 11
 Pallor 18, 18
 Palmaria 217, 9
 Palmyra 235, 21
 Pamphylia 236, 5 *et* 8
 Pan 343, 17
 Panda *uid.* Paranda
 Pandataria 217, 10
 Pandea gens 241, 9
 pandura 338, 28. 346, 26
 Panedrii montes 238, 23
 Pangaeus 224, 5
 Paniades fons 235, 8
 Panthera 309, 16
 Paphia 336, 19. 340, 10
 Paphie 245, 6
 Paphlagonia 223, 13. 236, 20.
 238, 10
 Papia Poppaeaeque lex 52, 15
 papyrus textilis 31, 23
 cedro perlita 39, 19
 Paradisus 236, 7
 Paraetonium 232, 6 *sq.*
 paragoga 168, 6
 parallelae 248, 24
 paralleli circuli caelestes 303,
 28
 paramesos 359, 2
 Paralitanus portus 200, 20
 Paranda 239, 22
 paramese 360, 22
 paranete 355, 11
 parasitus 161, 18
 Parcae 2, 6. 13, 27. 108, 20

- pares numeri 267, 1 *sq.*
 eorumque natura 278, 13 *sq.*
 a pari argumenta 189, 15
 a parium comparatione argumenta 157, 23. 162, 25 *sq.*
 Parmenides 99, 34
 Parnasia rupes 6, 2
 Parnasus mons 10, 7. 221, 15
 paronomasia 178, 12
 Parrhasiae ferae 341, 20
 a parte argumentum 158, 23 *sq.*
 189, 6
 ex parte totum usurpare in translatis uerbis 169, 13 *sq.*
 partes 107, 3 *sq.*
 definiuntur 106, 6
 hominis 263, 16 *sq.*
 numeri 269, 15. 272, 8. 273, 9
 orationis 183, 26 *sq.*
 Parthenope 216, 6
 Parthi 235, 23. 243, 23
 Parthia 235, 21. 243, 9
 Parthicum nomen 242, 3
 regnum 243, 8
 Parthyene 206, 24
 participiorum in fine quantitas 74, 6 *sq.*
 partiendi differentiae 106, 25 *sq.*
 partitio 107, 1 *sq.* 187, 17 *sq.*
 partus hominis 263, 7 *sq.*
 septimanus 29, 30. 263, 6
 passibiles quantitates 112, 3
 passionēs 112, 14
 passium 87, 15 *sq.*
 Patara 207, 2
 Patauium 216, 10
 pater ignotus 48, 6 (50, 13)
 pathetica fides 157, 1
 facultas 164, 21
 pati et facere 102, 10. 110, 11. 117, 16
 Pauor 18, 18
 Pediculi 214, 12
 Pegasus 311, 12
 Pegasus 306, 26. 309, 26. 311, 15, 312, 6
 Pegasea uox 340, 1
 Pegaseus gurgēs 375, 8
 Pelasgi 215, 5. 374, 12
 Peligni 214, 13
 Pelignus 300, 17
 Pelius 222, 18. *et* 20
 Peloponnensus 218, 11. 221, 10. 221, 17. 326, 2
 Peloponnesus 207, 10
 Pelorias 218, 13
 Pelorus 218, 16
 pelta Amazonia 214, 15
 peluis 83, 17
 Pelusiaceum ostium 234, 8
 Pelusium 235, 3
 Penates 17, 22
 Louis 17, 2
 pentachorda 361, 14 *sq.*
 pentagona 249, 3
 pentameter 173, 13
 Pentapolitana regio 231, 21
 pentas 260, 6 *sq.* 265, 21
 pentasemus 367, 4
 penultima syllaba 65, 26 *sq.*
 chorda 355, 11
 peplum 139, 1
 aetheris 196, 28. 197, 27
 Aurorae 31, 27
 Palladis 16, 15
 peragratio mundana 327, 13
 percontatiuus modus 87, 33
 percussione sonus 264, 18
 perdiu pernoxque 35, 9
 perendinatio 335, 9
 perfecti numeri 269, 24 *sq.*
 a perfectione argumenta 189, 10
 perfectis ampliores numeri 269, 24 *sq.*
 Pergamum 237, 18
 Periergia 30, 23. 41, 27
 periodus 367, 15 *et* 29. 370, 13
 per periodum 370, 13. 371, 6 *et* 12. 372, 5
 Peripatetici 316, 10
 peripheres modulatio 360, 6 *sq.*
 periphēria 247, 22 *sq.*
 perissa diastemata 357, 15 *sq.*

- Permesiacus gurgis 300, 8
 peroratio 192, 24
 perpendicularis 247, 17
 perpendiculatus 200, 13
 perpetuus modus = infinitivus 87, 31
 Persae 223, 17. 242, 27. 243, 1
 Perseus 234, 9. 306, 14. 307, 18. 309, 25. 312, 3. 312, 10
 Persicus limes 240, 5
 sinus 242, 27
 Persida 243, 9
 Persis 226, 18
 perseuerantes soni 356, 6
 a persona argumenta 189, 4
 pes *quid sit eorumque genera* 365, 15 *sq.*
 pedes *quibus clausulae ornantur* 172, 1 *sq.*
 pestilentiae auctor Apollo 9, 5
 Phaenon 315, 21. 330, 7
 Phaethon 315, 22. 342, 25
 Phaethontiae Musae 344, 21
 phalaecius 171, 7
 Phalarium promunturium 225, 10
 pharmacopola 100, 12
 Pharusi 233, 5
 Phaselis 236, 5
 Phasi senis ritus 41, 10
 Philippica prima 156, 29
 Phlegra 138, 7. 223, 19
 Phlegraei campi 215, 15
 Philippus 223, 6
 Philologia 10, 22 *sq.* 14, 29. 15, 11 *et* 18. 16, 8. 18, 1. 27, 19. 29, 7. 30, 30. 31, 21. 38, 20. 40, 15 *et* 21. 41, 4 *et* 25. 42, 1. 46, 28. 48, 3. 50, 3. 52, 4. 53, 5. 193, 5. 195, 28
 Philosophia 26, 31. 195, 26. 256, 30
 philosophorum discrepantia 51, 21 *sq.*
 habitus 196, 10
 Phocis 220, 14 *et* 16. 221, 13
 Phoebea lumina 341, 14
 Phoebei meatus 299, 25
 Phoebeum uocabulum 342, 22
 Phoebus 6, 2 *et* 28. 8, 16. 9, 21. 11, 25. 12, 1 *et* 8 *et* 30. 14, 16. 26, 2. 27, 9. 48, 26. 52, 18. 141, 8. 296, 18. 333, 28. 340, 4. 342, 23
 Phoenicia 234, 17. 235, 14. 235, 16
 Phoenicusa 219, 14
 Phorcus 343, 9
 phrenetici 347, 18
 Phronesis Philologiae mater 31, 8 *et* 21. 333, 18
 Phosphoros 31, 5. 32, 1. 315, 22. 328, 20. 336, 28
 Phrygia 207, 9. 236, 20. 237, 3. 237, 6. 237, 14
 Sibylla 44, 20
 Phrygius phthongus 49, 11. 351, 21
 pubeda 340, 2
 tonus 362, 13
 tropus 351, 21
 Phthiotis 220, 16
 phthongus 353, 20 *sq.*
 physici 302, 15. 320, 8
 Picentes 214, 1
 piceus hiatus 8, 9 puer 257, 8
 pictai 65, 11
 Pieria 223, 10
 Pilumnus 44, 16
 Pindarea chelys 33, 5
 Pindus 220, 19. 222, 19
 Pintonis 217, 15
 pisces crepitu detinentur 348, 8
 Pisces 312, 6
 Piscis austrinus 309, 29. 311, 2 *et* 7. 312, 8
 Pisidia 237, 8. 233, 20
 Piso 163, 2. 183, 16
 Pithecusa 217, 11
 Pitho 338, 20 *uid. etiam* Suada
 Pityussae 216, 17
 planaris 246, 23
 plana schemata 249, 11

- Planasia 217, 5
 planetarum cursus 327, 12 *sq.*
 motus in ortum
 316, 7
 harmonia 12, 14
 occultationes 330,
 19 *sq.*
 orbes 315, 14 *sq.*
 316 *extr. sq.*
 singulorum singu-
 lae Musae 12, 20
 plani numeri 270, 15 *sq.*
 planities formaeque eius (*in*
 numeris) 271, 5 *sq.*
 planontes 315, 19
 Plato 36, 1. 50, 27. 51, 21.
 100, 2. 101, 13. 142, 12.
 296, 12
 eius mysteria 50, 27
 plaudo 57, 34
 plastrum *uid.* plostrum
 Plastrum 205, 11. 335, 4
 plebs deorum 138, 19
 plectron 343, 1
 pleonasmus 180, 21
 Plinius 140, 21
 Pliades 3, 11. 47, 13
 ploce 360, 2 *sq.*
 plostrum 57, 34
 plumbum Saturno tribuitur
 8, 22
 plurali numero carentia 80, 10
 pluriuocum *quid sit* 107, 29 *sq.*
 plusquamperfecti numeri 269,
 27
 Pluto 18, 2. 45, 1 (*et* 21) *cf.*
 Dis
 poculum immortalitatis 14, 20
 39, 8. 40, 28
 podica tempora 365, 14
 Poeni 211, 13
 poetae in caelum recepti 51, 19
 poetarum licentia 80, 8
 indicatio 101, 30
 Poetice 168, 9
 poli 303; 29 *sq.*
 Pollux 61, 10
 Polycletus 196, 24
 Polydorus 224, 18
 polygonum 247, 29 *sq.*
 Polymnia 12, 20. 33, 13
 polyptotum 179, 20
 polypleura 249, 2
 polysigma 170, 7
 Pompeii 215, 23
 Pompeiopolis 238, 16
 Cn. Pompeius 71, 19. 163, 15.
 165, 24
 Pomponiana 216, 24
 pone 67, 20
 Pontiae 217, 9
 Pontica Armenia 237, 1
 ponticum mare 326, 7
 Pontus 208, 6. 220, 21. 220,
 22. 224, 11. 227, 7. 233, 8 *sq.*
 237, 19. 238, 6. 238, 13.
 239, 11 *sq.*
 Poppaea *uid.* Papia
 Populona Iuno 42, 15
 populus angelicus 51, 16
 deorum 17, 15
 obsequentium 46, 23
 potestatum 18, 29
 Portae Armeniae 236, 13
 Caspiae 236, 13
 Portunus 138, 15
 positio syllabam longam facit
 66, 3 *sq.* 28, 23 *sq.*
 74, 20
 in rhythmo 368, 5 *sq.*
 possibilitas 44, 24. 101, 16.
 210, 19. 263, 12
 post rem argumenta 189, 21
 postes unguere 42, 12
 potentia 251, 24
 potestates ἀπαξ καὶ δις ἐπι-
 κοινὰ 50, 28
 potestatum populus 18, 29. 50,
 24
 diuersitates 42, 27
 potnia 62, 24
 a praecedenti argumenta 189,
 19
 Praediatus 17, 25
 praedicationes decem 117, 29

- praedicatiuus syllogismus 102,
 26. 129, 16
 praegnatis 82, 1
 praeiudicia 190, 8
 Praeneste 216, 7
 Praenestes 216, 8
 praepositiones 24, 27
 praepositionum quantitas 74,
 27 *sq.*
 praescriptio 148, 29
 legis 166, 29
 Praestes 43, 13
 praestites Manium 45, 12
 praeteritio 174, 15
 per praeteritionem propositio
 187, 12 *sq.*
 praetor *et* praedo 178, 14
 Praetoria Augusta 214, 17
 preces ter repetuntur 259, 15
 Priapus 255, 14
 Prienia sententia 299, 10
 primigenia *Iouis* natura 257, 20
 primi numeri 265, 9 *sq.* 268, 11
 principales status 143, 30 *sq.*
 144, 6 *sq.*
 principalis mediarum 350, 2.
 359, 5. 361, 6 *et* 17
 principalium 349,
 18. 354, 15 *sq.*
 359, 2. 361, 5.
 362, 10
 principalium extenta 361, 18
 principium 184, 22 *sq.*
 prisma 253, 12
 priuatio 154, 30
 proceleusmatici 368, 3 *sq.*
 proceleusmaticus 369, 13 *et* 19
 Prochyta 217, 10
 proconsul 78, 7 *sq.*
 Procyon 309, 28. 311, 10. 312, 3
 prodigia 43, 5
 productio *uocis* 354, 3
 profatus = categoriae 98, 12
 a profectu argumenta 189, 10
 a progressionem argumenta 189,
 10
 proloquium 102, 19. 122, 7 *sq.*
 124, 15
 promissiuus modus 87, 32
 Pronoe 3, 28
 pronominum accentus duplex
 66, 28
 quantitas 72, 20
 sq.
 Pronuba 41, 31. 245, 23. 332,
 10. 337, 16
 pronuntiatio 143, 24. 182, 16 *sq.*
 prooemium 183, 31
 prope aequatum *fig.* 178, 1
 Propontis 210, 29 *sq.* 224, 22.
 226, 22
 proportio = analogia 75, 10
 proportio numerorum 291, 20
 sq.
 propositio 186, 17 *sq.*
 propria 167, 15
 a proprio argumenta 189, 9
 proprium *definitur* 104, 24 *sq.*
 158, 23
 proruptio undarum 210, 11
 Proserpina 23, 11
 Luna 45, 3
 prosiciae 5, 17
 prosodiaci numeri 372, 19
 Prote 216, 33
 Prudentia 37, 32
 Prusias *ciuitas* 238, 3
 PS 61, 2
 psaltae 346, 29
 Psylli 231, 18
 Ptolemaeus 62, 13. 175, 14.
 202, 7. 302, 6. 310, 3
 Ptolemaida 231, 24
 Ptolemais 232, 4. 235, 14
 pubeda 13, 17. 340, 2
 publici dei 18, 23
 Pudicitia 41, 32. (24, 5)
 puer aratri 48, 30
 piceus 257, 8
 Punica nomina 77, 32
 puniceus fulgor 21, 25
 Punicum imperium 209, 12
 punctum 246, 25 *et* 27. 247,
 23. 364, 18
 Puppit 231, 9
 purgatio 150, 15 *sq.*

- purpureus 31, 4. 52, 25. 341, 15
 Pygmaei 241, 8
 Pylîi 216, 11
 pyramis 253, 8 *et* 12
 Pyrenaei 207, 12
 Pyrenaeus 211, 15. 212, 19 *et*
 22 *et* 25
 pyrrhichius (172, 18) 173, 1 *sq.*
 365, 20. 369, 19. 372, 20
 Pyrphlegethon 45, 19. 49, 8
 Pyrois 49, 7. 315, 22. 329, 14
 pyropus 22, 27
 Pythagoras 36, 2. 51, 23. 205,
 24. 257, 9. 296, 11. 328, 21.
 346, 21 *uid. etiam* Samius
 Pythagorae deieratio 29, 13
 Pythagorei 346, 17
 Pytheas Massiliensis 201, 20
 Pythius Apollo 5, 25. 9, 16.
 Q 60, 31. 62, 15. 88, 19. 63,
 7 *et* 32
 quadrangulum 271, 16 *et* 22
 quadrati numeri 266, 5 *et* 13
 quadratum 271, 14 *sq.*
 quadratus numerus 260, 4
 deus 260, 5
 Mercurius 29, 11
 quadrifida 360, 9
 quadriga elementarum 48, 24
 quadrilaterum 248, 24
 quadruplicatio 268, 24
 quadrisemus 368, 19 *sq.*
 quaesitum 175, 1
 quaestio finita 142, 24 *sq.*
 (=ὀπόθεσις) infinita
 142, 27 *sq.*
 de scripto 152, 27 *sq.*
 scriptionalis 152, 15
 finitiva de scripti
 ambiguitate 153, 9
 quaestionum duplex species
 143, 29 *sq.*
 genera 190, 22
 sq.
 quaestiunculae incidentes 187,
 26
 quale sit 144, 9
 qualitas 109, 22 *sq.* 144, 9.
 147, 19. 148, 18 *sq.*
 168, 1
 absoluta 149, 4
 assumptiva 149, 5
 assumptivae partes
 149, 12 *sq.*
 de actione 148, 24 *sq.*
 de re 148, 20 *sq.*
 iuridicialis 148, 31 *sq.*
 negotialis 149, 1 *sq.*
 153, 25 *sq.*
 = status incidentes
 150, 31 *sq.*
 a qualitate argumenta 190, 1
 qualitates passibiles 112, 3
 qualitatum species 111, 25 *sq.*
 quantitas 109, 26 *sq.*
 discreta 113, 20
 continua 113, 20 *sq.*
 a quantitate argumenta 190, 1
 quaternio 277, 22 *sq.* 283,
 25 *sq.* 294, 9 *sq.* 295, 19
 que 67, 26
 qui 58, 6
 longum 72, 22
 quis 58, 5
 quod sit 144, 8
 quinary symphonia 351, 7
 quinary numerus 260, 6 *sq.*
 265 21 *sq.*
 quinta substantia 302, 23
 Quintiana 187, 29
 P. Quintius 187, 18
 Quirinalis eques 140, 3
 Quirinus 17, 25. 18, 9
 Quirites 62, 18
 R 60, 21 *et* 34. 61, 16 *sq.*
 62, 2 *et* 12 *et* 24. 63, 33.
 67, 16
 seminocalis 60, 21. 67, 16
 littera terminata nomina
 74, 2. 80, 5
 eius pronuntiatio 63, 33
 rabulatio 196, 1
 radii Solis duodecim 48, 20
 rariora diastemata 357, 20 *sq.*
 ratio 157, 9

- ratio: eius infirmatio 157, 9
 membrorum in numeris
 273, 9 *sq.* 274, 27 *sq.*
 ratiocinatio 128, 28
 eius formae 134,
 20 *sq.*
 rationabilia diastemata 357, 11
 rationales status 151, 32.
 184, 3
 rationes 272, 21 *sq.* 273, 26
 a re argumenta 189, 5
 Reatinus ager 214, 27
 reciprocum dotis 333, 9
 recisionis momenta 364, 17
 recordatiua species 89, 26 *sq.*
 recta modulatio 360, 5 *sq.*
 redditio *fig.* 179, 5
 redimiculi aenigma 40, 30
 redimitus puer 24, 28
 reduplicatio *fig.* 178, 26
 reges coniuges *Iuppiter et Iuno*
 16, 33
 regina Memphitica *Isis* 3, 5
 regiones decem 204, 3
 Regulus 140, 21
 rei 83, 7
 relatio 149, 14 *sq.* *fig.* 179, 9
 relatiua qualitas 147, 28
 ratio 157, 24
 relatiuum 109, 28. 114, 16 *sq.*
 remissio 354, 2
 remotio 149, 18 *sq.*
 repensatrix 335, 17
 repetitio *fig.* 178, 20
 replicatio numerorum 273, 8 *sq.*
 reprehensionis praecepta 190,
 15 *sq.*
 a repugnantibus argumenta
 157, 22. 161, 16 *sq.*
 res dubia 158, 1
 resolutio *uid.* solutio
 retrogradatio 328, 13
 reuertens modulatio 360, 6 *sq.*
 reuolutio 346, 9
 Rhegini 215, 17
 Rhegium 214, 18
 Rhenus 213, 2
 Rhodanus 213, 9. 216, 21
 Rhodope 220, 22. 223, 15
 Rhodus 208, 4
 Rhoebus 116, 5
 Rhetorica 138, 1 *adnot.* 142, 10.
 193, 24 *adnot.*
 eius officium 142, 17
 finis 142, 18
 materies 142, 21
 officii partes 143,
 14 *sq.*
 rhythmici 363, 9 *sq.*
 inconpositi 371, 24 *sq.*
 per coniunctionem 372,
 5
 per periodon copulati
 decem et octo 371, 13
 rhythmica genera 366, 7 *sq.*
 rhythmice 363, 25
 rhythmizomenon 363, 18 *sq.*
 rhythmoides tempora 365, 7
 rhythmoides 364, 8 *et* 10
 rhythmopoeia 373, 24
 rhythmus 374, 2
 ricinium 4, 9
 rien 79, 19
 Ripaei montes 227, 22. 228,
 10. 236, 11. 326, 9
 Riphaei *uid.* *supra*
 risus homini proprius 104, 26
 107, 17. 125, 30. 158, 24
Louis 8, 30
 Roma 110, 4. 207, 12. 213, 20.
 213, 25
 Romana uox 67, 17
 Romanus passim
 Romuleus 26, 27. 54, 31. 56,
 17. 57, 26. 101, 4. 101, 12.
 139, 14. 140, 24. 141, 2.
 196, 12. 198, 26. 200, 1
 Rosciana 142, 26
 Roscius 142, 27. 144, 8. 155,
 23
 rotunda tempora 365, 9
 rotunditas terrae 208, 18
 Rubrum mare 234, 8 *sq.* 242,
 26. 243, 11
 Rullus 179, 19 *sq.*
 rupes Parnasia 6, 2

- rupes Aegyptia 99, 34
 ruricolae diui 332, 16
 Rusgoniae 230, 9
 Ruspae 231, 10
 Rusucurus 230, 9
 S 60, 22. 61, 19. 62, 13. 63, 34. 64, 2. 69, 16
 an littera sit *quaeritur* 60, 28
 syllabam communem reddit 69, 16 *sq.*
 pronuntiatio 63, 34
 terminatarum uerbi personarum quantitas 73, 12 *sq.*
 in fine 60, 35
 Sabaei 35, 12
 Sabrata 231, 10
 sacramenta nuptialia 32, 8
 sacrilegium 148, 11 *sq.*
 sacrum promunturium 206, 19
 sacsa 61, 3
 Sagaris 237, 20. 238, 7
 Sagitta 307, 2. 308, 2. 309, 27. 311, 11. 312, 4
 sagittarius 311, 25. 313, 4. 314, 17. 315, 7. 321, 13
 sagittarius Apollo 6, 31
 Saldae 230, 9
 Sallentini 214, 12
 Sallustius 59, 28. 65, 26. 67, 5
 saltatio brachiorum 266, 1
 Salus 17, 23
 Saluator 168, 3
 Samaria 235, 5
 sambuci 346, 29
 Samius (Pythagoras) 28, 23. 51, 23. 328, 21
 Samothrace 226, 12
 Samus 208, 5
 Sancus 18, 19
 Sandaliotes 217, 17
 Sardinia 207, 4. 214, 23. 217, 13 *et* 15. 230, 18
 Sardus 217, 16
 Sarmatae 207, 20. 227, 13. 224, 10
 Sarmatia 228, 5
 Sarpedon 236, 13
 Satura 2, 9. 195, 21. 298, 28. 299, 12. 300, 6 *sq. et* 21
 miscilla 374, 11
 Saturni cursus et ortus *ctt.* 330, 7 *sq.*
 Saturnia 256, 11
 falx 193, 19
 Saturninus 144, 9
 Saturnius circulus 12, 20
 Saturnus 8, 32. 18, 22. 215, 22. 138, 17
 deorum creator 19, 20
 senior 3, 3
 eius circulus 314, 23 *sq.*
 eius falx 138, 16. 193, 19
 mansio 18, 22
 coniunx 21, 15
 gressu tardus 21, 70
 Latii conditor 215, 22
 stella 315, 21. 316, 4 *et* 14. 317, 13. 318, 1 *sq.* 321, 6
 Satyri 45, 25. 229, 25. 233, 2
 Satyrus 298, 23. 299, 6
 saxum fidicinans 348, 20
 scalprum 55, 3
 scaphia 202, 1
 Scauriana 143, 6
 Scaurus 60, 31. 155, 25
 schema 97, 20. 364, 22
 schemata 246, 22. 250, 16 *sq.* 364, 4
 ergastica 249, 18 *sq.*
 plana 249, 11
 apodictica 249, 19 *sq.*
 scholicum axioma 98, 9
 P. Scipio 162, 19
 Scipio Africanus 163, 13
 Scipiones 211, 12
 Scironia saxa 222, 9
 scopae 301, 27
 Scorpio 308, 20. 324, 17. 311, 19. 330, 11
 Scorpius 307, 2. 310, 8 *et* 10. 313, 2. 321, 13

- scriptionalis quaestio 152, 15
 a scripto argumentum 163, 9 *sq.*
 de scripto quaestio ('quae di-
 citur syllogismus') 152, 27
 scriptura 146, 29. 151, 33. 163, 7
 scrobis 83, 12
 Scylla 215, 13
 Scyllaeum 215, 12
 mare 339, 25
 Scythae 224, 10
 Scythia 200, 11. 238, 21. 228, 5
 Scythica plaga 208, 25
 Scythici montes 240, 22
 Scythicum litus 227, 12
 Scythicus *Caucasus* 236, 15
 oceanus 228, 17.
 240, 5
 sinus 227, 2
 Scythis 240, 5
 scythis gemma 20, 3. 22, 11
 sectio 253, 12
 secundae beatitatis numina
 43, 4
 Secundanus Iuppiter 17, 28
 Pales 18, 10
 secundi numeri 268, 11
 Securus Melior Felix 27, 6
 sedecim caeli partes 17, 20
 Seditio 17, 31
 musica sedatur 347, 21
 segetes laetae 108, 5
 luxuriant 168, 15
 seiunctio 191, 12
 Seleucia 235, 1 *et* 23. 243, 21
 Seleucus 209, 3. 239, 19
 semanticus unde dictus 371, 19
 semanticus trochaeus 370, 6
 semenstres dies 228, 4
 semicirculus 249, 12
 semidei 44, 1. 338, 28
 semina rerum 1, 5
 Semiramis 239, 2
 semiuocales 63, 6
 semones 44, 1
 Semproniae leges 160, 11
 senarius *numerus* 260, 21 *sq.*
 senatus consultum deorum 16,
 31. 26, 32. 195, 27
 senio 280, 7. 291, 11
 sensus quinque 260, 16
 sententia scripturae 152, 16
 separatarum tetrachordum et
 soni 361, 4 *sq.*
 sepia 55, 6
 septenarius numerus 29, 27. 16,
 23. 262, 7 *sq.*
 septem triones 299, 21
 septentrio 205, 21
 septentrionalis circulus 304,
 4 *sq.* 305, 24 *sq.*
 septentriones 241, 25. 309, 20
 septimani partus 263, 6
 septimo radiati dei 50, 26
 Serapis 48, 28
 Seres sericum 240, 9
 sermocinatio 183, 22
 sermonis uitia 97, 18 *sq.*
 sero 57, 2
 serpens caudam deuorans 21,
 12
 cantu rumpitur 348, 13
 serpentibus habitantur deser-
 ta Syrtis 231, 17
 Caspiae portae
 239, 10
 uescuntur Trogo-
 dytae 232, 21
 serpens 309, 15. 311, 3 *et* 8
 serpentarius 312, 14 *uid. etiam*
 Ophiuchus
 sertum dominandi 23, 5
 Seruius Nobilis 201, 2
 sesquialterae iuncturae 6, 19
 Sestos 225, 3
 Sethus *pro* Zetho 62, 28
 sexis 85, 8 [278, 2]
 sibi 72, 25
 Sibyllae 5, 22. 44, 19
 Sicania Sicanus 218, 5 *sq.*
 Sicca 230, 15
 Sicilia 146, 19. 160, 1. 164, 10,
 201, 3. 207, 4. 214, 24. 215,
 17. 218, 5 *et* 19. 219, 7. 230,
 19. 326, 3
 Siculi 162, 12. 164, 11
 Siculum fretum 219, 2

- sidera 303, 25. 58, 11
 flammanantia 43, 28
 eorum cursus 43, 8
 sidera inerrantia 309, 10 *sq.*
 siderei cursus 32, 25. 301, 11
 siderum ortus et occasus 312,
 26 *sq.*
 Sigas 230, 6
 Sigeum 208, 5. 225, 5
 sigma iacens 360, 23
 signifer circulus 305, 7 *sq.*
 308, 9 *sq. uid.* Zodiacus
 signum 246, 14 *et* 26. 253,
 17 *sq.* 266, 3
 sil 60, 4
 Silenus 297, 2. 300, 14
 Siluanus 138, 12. 193, 19. 338,
 29
 siluicolae diui 257, 6
 silua Apollinis 6, 26
 Siluani 45, 25
 siluri pisces 244, 13
 simile casibus *fig.* 178, 4
 a simili argumenta 157, 20. 160,
 12 *sq.* 189, 12 *sq.*
 simili modo determinatum *fig.*
 178, 8
 Simonides 181, 16
 simplicia tempora 365, 14
 simulacrum animae 41, 9
 simulatio 174, 13
 sinapi 76, 13
 singularitas 268, 14 *sq.* 281,
 25 *sq.* 291, 5 *sq.*
 singuli 96, 26 *sq.*
 singulus 96, 25
 Sinonia 217, 9
 Sipylus 237, 12
 siquis 58, 5
 Siren 60, 20. 216, 6. 218, 3
 Sirenarum scopuli 215, 14
 Sirius 29, 13
 sistra Niliaca 46, 11
 Sithonia gens 224, 11
 sitis 83, 18
 situs 102, 9. 110, 9. 117, 20
 partium 113, 23
 smaragdineus 19, 23
 smaragdus 22, 10
 Sminthius 60, 8
 Smyrna 237, 12
 Smyrnaei campi 237, 13
 soccus 33, 27
 Socrates 100, 2
 Sogdiani 239, 22
 Sol 12, 22. 13, 5. 18, 8. 21, 24.
 31, 5. 48, 19. 313, 19.
 314, 14 *sq.* 315, 4 *sq. et* 12.
 315, 23. 316, 4 *et* 25 *sq.*
 317, 8 *sq. et* 18 *sq.* 318,
 9 *sq.* 320, 10 *sq.* 321,
 8 *sq. et* 17 *sq.* 322, 1 *sq.*
 232, 18.
 eius cursus 324, 5 *sq.*
 eius filia Ψυχή 4, 2
 Celeritas 18, 8
 radii 6, 29 insula 242, 21
 motus geminus 324, 5 *sq.*
 obscuratio 323, 4 *sq.*
 solida *schemata* 253, 3 *sq.*
 solidi numeri 269, 16 *sq.*
 sollers 59, 28
 Soloe 55, 23
 soloecismi 97, 18
 solstitialis dies 313, 30 *sq.*
 circulus 304, 6 *sq.*
 306, 6 *sq.*
 solstitium 304, 7
 solus 85, 1 *sq.*
 solutum *figura* 180, 7
 somnia 43, 5
 somnus 163, 19
 soni 349, 2 *et* 14 *sq.* 353, 18 *sq.*
 363, 6. 374, 3
 quot sint 354, 9
 sonorum diuersitates 356, 21 *sq.*
 sonus 364, 20 = *accent.* 68, 14
 sonus diuisarum 355, 21
 Sophene 234, 19
 Sophia 3, 21. 4, 15. 10, 27
 sophismata 136, 26
 stoica 98, 14
 sordida uerba 167, 21
 sorites 34, 11. 136, 28
 sors 24, 11
 Sosantiii 140, 21

- soter 168, 3
 spatia circulatorum 305, 23 *sq.*
 spatiorum perceptio 356, 23
 spatium 364, 20
 a specie argumenta 189, 7
 vel forma argumenta
 157, 20. 160, 5 *sq.*
 species *definitur* 158, 16
 species quattuor 268, 8
 species *sive* formae 103, 21 *sq.*
 spectatiua 56, 30
 specua 77, 6
 speculum Sophiae 4, 14
 sp̃ei 83, 7
 spes 165, 22 *sq.*
 sphaera 197, 16. 253, 9 *sq.*
 Archimedis 51, 21.
 198, 7
 mundi imago 20, 29
 caelestis 49, 29. 50, 10
 solida 196, 27
 sphaera aenea 303, 9
 sphaera 253, 9 *et* 14
 sphaerae 264, 20
 sphaerarum concentus 6, 25.
 12, 15. 46, 6. 340, 19
 Sperchium promunturium 224,
 13
 Sphenis frons 206, 18
 spissa diastemata 357, 19 *sq.*
 spissus sonus 355, 29 *sq.*
 spondei 368, 4
 spondeus (172, 19). 172, 27 *sq.*
 347, 24. 369, 6 maior 369, 7
 Sporades 226, 9
 stadium 206, 4
 stantes *soni* 356, 6
 statarii *soni* 356, 9
 status incidentes 144, 1 *sq.*
 147, 13 *sq.* 151, 15 *sq.*
 150, 31 *sq.*
 legales (= incidentes)
 153, 17
 a quibus causa nascitur
 (=principales=con-
 stitutiones) 153, 18 *sq.*
 principales 143, 30 *sq.*
 144, 6 *sq.*
 status quo modo inueniantur
 153, 28 *sq.* 154, 24 *sq.*
 quot sint 147, 4 *sq.*
 stelae deorum stemmata con-
 tinentes 39, 26
 stellae 303, 24
 stemmata deorum 39, 26
 steraceratus *apud ueteres* 85,
 21
 stercus senatus 168, 26
 Stichades 216, 22
 Stilbon 12, 1. 315, 23. 327,
 14 *et* 20
 stilus 202, 2
 ad scribendum 19, 13
 Stimula 331, 19
 [Stipa insula 217, 4]
 Stoica sophismata 98, 9
 Stoici 35, 10
 Strongyle 219, 10
 Strymon 223, 14. 224, 4. 339,
 10
 Suada 331, 18
 Juno 2, 26 [13, 25]
 sua rebus uerba *sunt* 108, 1 *sq.*
 subdimidius 274, 18 *sq.*
 subiectiua proloquii pars 102,
 13. 123, 20. 130, 3
 particula 125, 14
 subiectiuus modus 87, 34
 subiectum *definitur* 108, 31 *sq.*
 de subiecto 109, 3 *sq.* - in
 subiecto 109, 8 *sq.*
 submedia 361, 10
 subprincipalis 354, 17. 362,
 11
 mediarum 350,
 3. 354, 28.
 359, 7.
 principalium
 349, 19. 359,
 3.
 subquartus 274, 19 *sq.*
 substantia 102, 7 *sq.* 108, 31 *sq.*
 116, 2 *sq.*
 prima *definitur* 109,
 17 *sq.*
 secunda 109, 18 *sq.*
 30*

- subtertius 274, 19 *sq.*
 succentus 6, 19 *et* 25
 Suliense promunturium 217, 23
 Summanes 45, 12
 Summanus 45, 2
 sumptum 102, 24. 128, 11
 superdimidius 274, 10 *et* 13
 superficies 246, 17 *et* 26. 247, 6 *sq.*
 (superparticularis numerus 274, 9)
 (superpartiens numerus 274, 27)
 superquartus 274, 11 *sq.*
 supertertius 274, 11 *sq.*
 surdis tuba medetur 347, 28
 Surrentum 217, 11
 Sulla 160, 11
 Susa 242, 5
 Susia Diana 242, 5
 Sybaritae 347, 11
 Syene 202, 6. 245, 1
 syllaba 64, 29 *sq.* 364, 20
 syllabarum quantitas 68, 20 *sq.*
 iunctura 64, 32
 syllogismus (= de scripto quaestio) 102, 25. 128, 28. 152, 27
 Symbolice 334, 2
 Symmachia 44, 22
 symperasma 102, 25. 129, 11. 250, 19
 symphonia 347, 18
 perfecta 355, 16
 symphoniae tres 29, 3 *et* 16. 350, 22 *sq.*
 Symplegades 239, 13
 synaloephe 65, 13
 syneches proceleusmaticus 368, 10
 synonymia 179, 24
 ? synnum 44, 7. 62, 14
 Syria 206, 25. 234, 15. 235, 6 *et* 16 *et* 19 *et* 21. 236, 3. 238, 21
 syrma rhetoricum 34, 8
 Syrtes 231, 14
 Syrtis 232, 1 *et* 5
 minor 231, 11. 231, 15.
 maior 231, 16 *sq.*
 Syrus quidam 41, 9. 46, 13
 systaltici tropi 373, 25
 systema 356, 25. 363, 5
 systema diapason 355, 20
 systema quid sit 358, 23 *sq.*
 quot sint 358, 26 *sq.*
 per systema transitus 362, 10
 syzygiae 372, 22
 T 60, 35. 61, 21. 62, 13 *et* 30. 63, 25
 T terminata nom. 71, 13; uerbi pers. quantitas 73, 20
 Tabraca 230, 16
 tabulae 162, 8 *et* 11. 190, 9
 nuptiales 52, 15
 Tacape 231, 10
 Taenarus 207, 3
 Tages 44, 7. 213, 23
 Tagus 211, 19. 326, 5
 Tanais 208, 7. 210, 26. 240, 2. 339, 11
 Tanaquil 60, 3. 70, 13. § 294
 Taprobane 241, 18
 Tapsus 231, 10
 Tarraco 212, 21
 Tarraconensis conuent. 212, 10
 Tarraconensis urbs 211, 11
 Tartarea claustra 20, 26
 nox 27, 7
 Tartarei recessus 10, 8
 Tartarus 15, 13. 36, 13
 tasis 353, 22
 Taurica 228, 5
 Taurominium 218, 22
 Taurus 152, 5. 234, 19. 236, 9. 238, 19. 312, 11. 306, 22. 313, 14. 324, 17. stella 335, 4
 Caucasius 243, 11
 tautologia 179, 27
 Telmesus 236, 17
 Tellurus 18, 6
 tellus *uid.* terra
 centron mundi 317, 2
 eccentros 325, 4. 329, 15
 eccentros orbium planetarum 317, 1 *sq.*
 Tellus 12, 11. 19, 24

- tellustres diui 257, 6
 telum 58, 10. 153, 14
 Temperantia 38, 2
 temperatio 14, 2
 temperiem dat Sol 48, 14
 tempora anni quattuor 22, 16 *sq.*
 tempora ortuum occasumque
 312, 16 *sq.*
 inrhythmicis 364, 16 *sq.*
 a tempore argumenta 189, 5
 temporis *quid sit* 110, 5. 117,
 25
 Tenae 231, 10
 Tenedos 225, 6
 Tenedus 208, 5
 tenor 155, 29
 tenuatum metallum 340, 7
 tēr 73, 25
 Terentia 65, 9
 Terentius 179, 2 *uid.* Varro
 terminus 247, 19
 ternarius numerus 28, 3. 259, 8
 Terpsichore 12, 23. 35, 5
 Terpsis 338, 18
 Terra Vulcani filia 18, 6
 hera (44, 27) *cf.* tellus
 terra *circumnauigabilis* 208,
 18 *sq.*
 solaris circuli eccentricos
 314, 29
 immobilis 202, 14
 media 197, 21. 202, 13
 302, 13 *sq.*
 terrae circuitus 205, 26 *sq.*
 longitudo 206, 12 *sq.*
 318, 5 *sq.*
 circulus 201, 23 *sq.*
 dimensio 244, 18 *sq.*
 diuisio 209, 23 *sq.*
 forma 199, 11 *sq.*
 latitudo 207, 17 *sq.*
 longitudo 206, 12
 locus 201, 22. 202, 12 *sq.*
 partes (zonae) 203, 15 *sq.*
 rotunditas 208, 18
 Terracina 215, 16
 terrea uis 40, 26
 terreus ortus 26, 10
 tertia diuisarum 361, 22
 excellentium 359, 7
 tessera 271, 13 *et* 17. 294,
 26 *sq.*
 testamentum 163, 11
 testimonia 157, 14. 163, 14.
 190, 10
 testudines 242, 19
 tetartemoria 349, 3
 diesis 360, 14
 tetrachordon 340, 19. 360, 27 *sq.*
 352, 6 *sq.* 354, 12 *sq.* 355,
 1 *sq.* 362, 1 genera 354, 11
 tetrachordum excellentium
 355, 23
 tetragonum 247, 29 *sq.* 248, 15
 tetraplasi ratio 358, 19
 tetrapleura 249, 2
 tetras 259, 23 *sq.* 265, 21
 tetrasemus 367, 12 *et* 22 *et* 27
 368, 6. 370, 1
 Teutranā ciuitas 237, 17
 Teutrania 237, 16
 Thales 51, 22. 348, 2
 Thalia 12, 28. 36, 17
 Thaumantias Iris 20, 6
 Thebae 26, 17. 44, 12. 339, 20
 Themis 46, 33
 Theode 244, 9
 Theodorus Byzantius 186, 3
 Theophrastus 346, 17. 347, 29
 theorema 254, 5
 theoremata 57, 5. 250, 24 *sq.*
 Therasia 219, 9
 [Thermacides 277, 11]
 Theseus 71, 22
 thesis 364, 4. 365, 17. 367, 1
 Thessalia 220, 16. 222, 16 *et*
 18. 222, 22. 223, 2. 226, 4
 Thraces 220, 22
 Thracia 220, 17. 223, 14. 224,
 18. 227, 3. 237, 20. 326, 6
 Thracium latus 227, 5
 Thracius limes 223, 11
 Thracius (*Orpheus*) 348, 6
 Thrax 339, 4
 Threicium carmen 33, 7
 thripes deorum 45, 15

- Thucydides 218, 5
 Thyle 201, 19. 208, 11
 Tiberiana ostia 213, 24
 Tiberina ostia 217, 8
 Tiberius *uid.* Gracchus
 Tiberis 83, 17
 tibi 72, 25
 tibia 338, 30. 346, 24. 347, 6.
 347, 29. 348, 18
 tibicina 79, 15
 tibicines 347, 11 *et* 24
 Tibur 215, 5
 Tigris 234, 19. 236, 1. 243, 10
 Timaeus 296, 12
 Tingi 229, 10
 Tingitana prouincia 230, 4
 Tisias 140, 27
 Titan 70, 17. 197, 28
 Tlepolemus 62, 23
 Tmolus 62, 23. 237, 9
 Tonans (Iuppiter) 5, 6. 11, 16.
 13, 9 *et* 16. 17, 3 *et* 9. 19, 11.
 23, 16. 34, 22. 36, 11 *et* 22.
 54, 10. 136, 30. 138, 18. 194,
 5. 256, 15. 337, 1. 345, 18
 tonat orator 139, 7. 141, 30
 toni 360, 19 *sq.*
 toniaea *nota tetrachord.* 360, 13
 toreuma 58, 20
 per tonum transitus *in musicis*
 362, 13
 tonus 349, 1 *sq.* = *accent.* 68, 14
 a toto argumenta 189, 6
 totum *definitur* 105, 21 *sq.*
 totus 85, 1 *sq.*
 trabeatus 139, 33
 tractatus 158, 33
 negotii 154, 6
 tractus materiae 352, 19
 tragica modulatio 362, 21
 transactio 163, 11
 transaustrianus 205, 12
 transfusio elementorum 263, 2
 transitus modulantium 362, 7
 translata uerba 168, 11 *sq.*
 translatio 145, 11. 148, 29
 translatum 167, 14. 168, 11
 transmotio (μετάκτασις) 175, 19
 transuersi ortus 312, 17
 tressis 85, 8
 triangulares amfractus 196, 19
 numeri 271, 6 *sq.*
 triangulum 271, 14
 triangulus ignis 194, 15
 trias 265, 20. 259, 8 *sq.*
 tribunos appellare num seruo
 liceat 145, 9
 trigarium 259, 22. 334, 11
 trigonum 247, 29 *sq.*
 aequilaterum 254, 3
 trigonus accentus 33, 19
 Trinacria 198, 6. 218, 6
 Triones 200, 16. 299, 21
 triplasia ratio 358, 16
 triplicatio 29, 2. 268, 16
 Triptolemus 44, 13
 triptota nomina 80, 12
 tripudia hymeneia 38, 27
 tripus 334, 5 *et* 9
 trisemus 367, 2
 trisulcae lucis fulgor 334, 21
 trisyllaba 66, 19 *sq.*
 in clausulis 173, 19 *sq.*
 tritemoria 349, 8
 diesis 360, 16
 Tritonia 4, 8. 16, 32. 255, 12.
 262, 9
 Tritonida 100, 7. 333, 17. 346,
 24
 Tritonis 256, 30. 336, 22.
 337, 27
 triumpho 88, 16
 Troas 237, 6. 237, 16
 a trochaeo bacchius 370, 10 *sq.*
 trochaeus 172, 13. 173, 3 *sq.*
 369, 29. 370, 17.
 373, 7. 372, 21
 ab iambo 370, 18
 medius 372, 10
 semanticus 370, 6
 unde dictus 371, 17
 trochaeides 373, 6
 Trogodytae 200, 9. 227, 14.
 232, 20. 243, 24
 Troia 62, 24. 69, 1 *et* 6

- Troiani 160, 12 Sibylla 44, 22
 Troianum secretum 31, 19
 tropi 97, 20. 249, 20 *sq.*
 in musica 354, 9. 362,
 28 *sq.* 373, 23
 quindecim 351, 18 *sq.*
 tropica mela 362, 26
 tu *longum* 72, 21
 tuba 347, 12. 347, 28
 Tubusubtus 230, 10
 Tulliana castra 193, 21
 turbo 77, 2
 turpis forma materiae 184, 31
 turris 83, 17
 tussis 83, 18
 tutela 58, 7
 tutelator genius 43, 18
 tutor 58, 7
 Tyche 24, 12
 Tydeus 221, 9
 Tyle 229, 4
 tympanum Cybeleium 46, 12
 in manu Iunonis
 20, 13
 eius bombus 38, 30
 Typhon 48, 29
 tyranni interfectio 145, 2.
 153, 3
 Tyrida oppidum 224, 14
 V 59, 25. 61, 1 *et* 6. 62, 17 *sq.*
 64, 1
 V littera finita nomina 70, 10
 V terminatorum uerborum
 quantitas 73, 10
 transitus in alias uoc. 58,
 1 *sq.*
 cum aliis sociata 59, 2
 uagi soni 356, 10
 Valitudo 18, 17
 M. Terentius Varro 101, 10 *et*
 14. 171, 2. 196, 12. 214, 23.
 227, 7 (303, 24) 348, 17
 Varus 213, 6
 uas *quo modo declin.* 79, 9 *sq.*
 uasa horoscopa 201, 9
 uaticinia 43, 5
 ubera Iunonis 8, 34
 ubi 58, 6
 in Dialectica 117, 25. 142,
 22
 ue 67, 25
 Veditus 41, 6. 45, 21
 Veientanus 58, 27
 Veiovis 18, 23. 45, 22
 Velia 218, 3
 Velonensis ciuitas 229, 9
 uenarum indicia 363, 24
 Veneria 217, 8
 Venerium aurum 12, 24
 Veneris circulus 327, 16. 328,
 20 *sq.*
 oppidum 236, 4
 Veneti 238, 12
 Venus 17, 11. 41, 20. 47, 19 *sq.*
 54, 32. 245, 20 *et* 25. 255, 10
 et 26. 256, 6. 260, 29. 262,
 3. 297, 13. 331, 7. 332, 27.
 337, 9 *et* 18 *uide etiam*
 Aphrodite Paphie
 Venus *stella* 317, 16 *et* 22 *sq.*
 315, 22. 316, 29
 uer 22, 6. 325, 14
 eius deus 12, 12
 Veris fructus 18, 14
 uerba ad duas coniugationes
 pertinentia 95, 26
 uerba singulis casibus iun-
 guntur 85, 29 *sq.*
 sua et aliena 108, 1 *et*
 11
 noua facere 117, 3
 uerborum quantitas 72, 33 *sq.*
 exoletorum usus 167,
 18
 genera 87, 14
 modi 87, 28
 nouatio 167, 27
 Vergiliae 241, 26
 Vergilius 51, 19. 167, 25 *cf.*
 etiam Mantuanus uates *et*
 index auctorum
 ueritas ex non existentibus
 50, 29
 uernum tempus 325, 14

- Verres 146, 16. 150, 7. 162, 13.
 165, 7. 166, 23. 179, 10 *sq.*
 Verrinae 155, 25. 176, 22.
 uersiculi euitandi 170, 22 *sq.*
 uersus numerorum 264, 24.
 265, 19
 uerua 77, 6
 uertex cum petaso 47, 3
 Vesper 200, 3. 329, 7
 Vesperugo 329, 7
 Vesta 17, 11. 21, 20. 46, 1.
 deorum nutrix 52, 5
 Vesulus 215, 4
 uetusta uerba 167, 18
 Vibo 218, 4
 Vibonensis ager 215, 7
 uinolentia 163, 20
 uirago 262, 16
 uir fortis 151, 2 *sq.*
 uirga memor 36, 34
 uirgo 58, 8 *cael.* 307, 22. 310,
 9. 311, 10. 312, 26.
 330, 3.
 fontana 50, 27
 uirilis cantilena 362, 16
 uitalia membra 263, 15
 Virtus 4, 33. 5, 7 *et* 14. 6, 24
et 33. 8, 12 *et* 16. 9, 8. 10,
 19. 11, 22. 12, 3
 uirus 85, 10
 uitia quattuor 260, 3
 uirilignes linguarum 55, 22
 uitium inuentio 44, 11
 VL litteris finita nomina 70,
 13
 Vlixes 156, 23. 211, 20. 216,
 8. 218, 4. 225, 11
 ultima coniunctarum 350, 7.
 355, 12. 361, 21
 syll. cum accentu 67, 18
 ultima *excellentium* 359, 10
 ultramundanus pater 48, 10
 umbilicus 193, 11
 Italiae 214, 27
 umbra lunae 318, 9
 terrae 196, 30
 Veneris 329, 8
 Vmbracius mons 31, 15
 Vmbri 213, 24
 uniuersale 102, 20
 proloquium 124, 17
sq.
 uniuocum *quid sit* 107, 24 *sq.*
 unus 85, 1 *sq.*
 Vnxia Iuno 42, 10
 VO litteris terminata uerba
 92, 19
 uocales 57, 12 *sq.* sex 63, 6
 uocatiui pluralis quantitas 72,
 4 *sq.*
 uocatiui singularis quantitas
 71, 23 *sq.*
 uocatiui singularis pronomi-
 num quantitas 72,
 26
 uocatiuus 71, 23 *sq.*
in i 84, 12 *sq.*
 uoces 57, 21
 uolo 58, 8
 Voluptas 245, 11. 255, 1 *et* 18
et 26. 256, 6. 331, 10. 332,
 15. 338, 21
 uomitio Philologiae 39, 15
 nox 182, 20 *sq.* 353, 5 *sq.*
 VR litteris finita nomina 70, 23
 Vrania 4, 14. 12, 19. 32, 18.
 40, 1.
 Vranie 301, 4
 Vrcitanus finis 211, 11
 Virgo 217, 6
 urna Adrastiae 19, 5
 urnulae Phoebi 8, 18
 Vrsa minor 307, 32
 VS litteris terminata nomina
 71, 10
 Vtica 231, 2
 utilitatis publicae cultores 18,
 28
 Vulcaniae 219, 9
 Vulcanus 17, 12. 18, 7
 Iouialis 17, 5
 Lemnius 4, 17
 Terrae pater 18, 6
 uulgus deorum 17, 25. 138, 5
 uulnera musicae ope curata
 347, 27

- uulnificus Apollo 6, 31
 Vulsci 213, 28
 uultus 188, 8 *sq.*
 X 60, 22. 63, 8. 64, 2. 68, 31
 duplex 60, 22. 61, 4. 63, 8
 in fine uocabuli 86, 8
 pronuntiatio 64, 2
 Xanthus 61, 8
 Xenocrates 348, 2
 Xerxes 223, 17. 226, 18. 226, 24
 Ya non nullis reiecta 57, 26
 uocalis 63, 4
 pronuntiatio 64, 3
 Ypanis 242, 23
 Z Graeca 62, 26
 duplex 62, 30
 dentes mortui imitatur 64, 5
 Z 62, 6 *et* 26. 63, 9. 64, 4. 68,
 32. 70, 2
 Z syllabas communes reddit
 70, 2
 Zacynthos 70, 3
 Zeno 51, 27
 zeta iacens 360, 23
 Zethus 62, 28
 Zeugitana regio 230, 17
 Zeugma Euphratis 235, 2
 Zmyrna 63, 2
 Zodiaca hospitia 5, 9
 Zodiacus 3, 11. 305, 1. 305,
 7 *sq.* 308, 9 *sq.* 310,
 6. 321, 30. 327, 10
 tractus 17, 18
 Zonae 264, 19
 terrae 203, 15 *sq.*

INDEX GRAECVS IN MARTIANVM

- ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ δαίμονες 45, 11
 ἀγωγή 360, 2. 364, 12
 αἰζώος 40, 31
 Ἀθήνη 194, 24
 ἀκερσεκόμης 9, 11
 ἀκρονύκτιος ortus 328, 4
 ἄλογος 251, 9 *et* 12 *et* 15 *et* 19 *et* 20. 252, 2—15
 ἀμφιβολία 152, 3
 ἀμφικυρτός 262, 20. 320, 26
 [ἀμφίπλευρος 248, 23]
 ἀναβιβάζων σύνδεσμος 324, 2
 ἀναγκαῖα quaestio 191, 3
 ἀνάγραφος 249, 22. 250, 1
 ἀναδίπλωσις 178, 26
 ἀναίτιος 140, 12 *sq.* 330, 17
 ἀνάκαμπτος 360, 5
 ἀνακεφαλαίως 192, 9
 ἀναλογία 291, 20 *sq.*
 ἀνάλογος 251, 11
 ἀνάλυσις 191, 10
 ἄναστρος 303, 3
 ἄνεσις 354, 4
 ἀντεΖευγμένον 180, 16
 ἀντεισαγωγή 175, 12
 ἀντιδιήγησις 186, 4
 ἀντίθεσις 367, 25
 ἀντίθετον 177, 13
 ἀντικατηγορία 155, 17
 ἀντίποδες 204, 16 *sq.* 325, 16
 ἀντιστροφή 179, 12
 ἀντίφρασις 108, 22
 ἀντίχθονες 204, 10
 ἄντοικοι 204, 8 *et* 22
 ἀπαθής 43, 2
 ἅπαξ καὶ δις ἐπίκοινα 50, 28
 ἀπ' ἐλάσσονος anapaestus 369, 4
 ἀπεργαστικόν 352, 14 *sq.*
 ἀποδεικτικός 157, 1. 246, 7. 249, 18 *sq.*
 ἀπόδειξις 250, 19
 ἀποθέωσις 40, 13. 50, 31
 ἀποκατάστασις 264, 26
 ἀπὸ μείζονος anapaestus 369, 3
 ionicus 372, 23
 ἀποστροφή 174, 15
 ἀποτομή ἄλογος 252, 10 *sq.*
 ἄπτωτον 58, 30
 ἄπυκνος 356, 4 *sq.*
 ἄρρυθμος 364, 10. 365, 2
 ἄρτια 357, 15
 ἄρτιάκις ἄρτια *et* περιεκά 267, 10 *sq.*
 ἄκύμμετρος 251, 23. 252, 1
 ἄκύνδετον 180, 7
 ἄκύνθετα 357, 9
 ἄκύματος 54, 17
 ἀφορισμός 191, 12
 βαρύπυκνος 355, 28 *sq.*
 βόρειος 323, 24
 γλαυκῶπις 194, 24
 γράμματα 56, 15
 γραμματική 56, 14
 γραμματιστική 56, 19
 γραματοδιδάσκαλος 56, 25
 γραμμή 56, 15. 246, 29
 δαήμων 43, 22
 δαίμονες 42, 24. 43, 21. 45, 11
 δεινώς 192, 19
 Δῆλος 71, 9
 διάγυιος paeon 372, 1 *et* 6 *et* 13 *sq.*
 διαίρεσις 190, 5

- διάμετρος 249, 14
 διὰ πασῶν 351, 13
 πέντε 351, 7
 τεσσάρων 350, 23
 (διανοίας figurae 161, 10 *sq.*)
 διαπόρησις 174, 20
 διακυρμός 175, 16
 διάτομος 262, 19. 320, 26
 διάτονος 355, 11. 359, 14
 συνημμένων *ctt.* 350,
 6 *sq.*
 διατύπωσις 175, 7
 διάφωνοι 356, 18
 διεzeugμένον 180, 11
 διεzeugμένων τρίτη *ctt.* 350,
 9 *sq.*
 διέσις 351, 2
 διορισμός 250, 18
 δυνάμει σύμμετρος 251, 25
 δυναμένη ἄλογος 252, 8 *sq.*
 δωδεκάεδρος 253, 15
 ε 58, 23
 ἔγγραφος 249, 22. 250, 3
 ἐγέρισμον 1, 6
 εἰδικόν 352, 14 *sq.*
 εἰκοσάεδρος 253, 15
 Εἰμαρμένη 19, 18
 εἰρομένη λέξις 175, 27
 εἰρωνεία 174, 13
 ἐλάττων ἄλογος 252, 13
 ἔλεος 192, 20
 ἐλικοειδεῖς lineae 247, 3 *Luna*
 322, 11
 ἔλλειψις 181, 3
 ἐναρμόνιος 354, 19. 355, 10.
 359, 13
 ἔξαγγελτικόν 352, 14 *sq.*
 ἐπανάληψις 178, 20
 ἐπαναφορά 179, 8
 ἐπιβατός *paeon* 372, 2 *et* 7
 ἐπίκοινα *uid.* ἄπαξ
 ἐπίληψις 373, 19
 ἐπιμερισμός 192, 15. 341, 1
 ἐπιμόρια 272, 18
 ἐπίπεδον 246, 23
 ἐπίτασις 354, 1
 ἐπιτέταρτος 274, 12
 ἐπίτριτος 274, 11
 ἐπιφάνεια 246, 27. 247, 7
 ἐπτάς 194, 11
 ἔρμηνευτικόν 352, 15
 ἑτερομήκης 248, 17. 271, 9
 ἐτυμολογία 157, 18. 159, 14
 εὐθεΐαι 247, 1
 εὐθύγραμμα 247, 9. 248, 2
 et 5 *et* 13
 ἦ 58, 23
 ἦθος in musica 357, 1
 ἡμίθεοι 43, 32
 ἡμιόλιος 274, 11
 ἱαμβίζειν 371, 14
 ἰδιότητες 353, 27
 ἰσόκωλον 177, 18
 ἰσόπλευρος 248, 8
 ἰσοσκελής 249, 9
 ἰσότης 251, 8 *sq.* 272, 22
 κάθετος 247, 17
 καιρὸν γινῶθι 299, 11
 καμπυλόγραμμα 248, 3. 249, 6
 καμπύλη *linea* 247, 3
 καταδήγησις 186, 5
 κατ' ἀντίφρασιν 108, 22
 κατασκευὴ 250, 18
 κηρυκεῖον 100, 5
 κοίμησις 374, 7
 κόμμα 176, 12
 κρικωτή 303, 9
 τὸ κρινόμενον 151, 15 *sq.*
 κυκλικαὶ *lineae* 247, 2
 κυκλοφορητικόν κύμα 302, 26
 κύμα 302, 22
 κῶλον 176, 12 *et* 28
 λήψις 352, 21
 λιχανοειδής 356, 12 *sq.*
 λόγια 5, 19
 μείζων ἄλογος 252, 8
 μελοποιΐα 352, 21
 μέση 350, 4
 μέση 252, 2 *et* ἐκ δύο μέσων
 ἄλογος 252, 5 *sq.*
 μεσόπυκνος 355, 29 *sq.*
 μέσων διάτονος 350, 3
 μετάστασις 175, 19
 μηνοειδής 262, 18. 320, 23
 μικτόν 248, 5. 249, 11
 μῖξις 373, 22

- μονόκωλος περίοδος 176, 27
 μύρια 265, 30
 νήτη συνημμένων *cell.* 350, 7
 νομικός 362, 24
 νότιος κύνοδος 325, 1
 νοῦς 25, 25. 37, 20. 194, 8
 Ξ 61, 3
 οἶκος 192, 20
 οκτάεδρος 253, 15
 ὁμαλῶν plenitudo 29, 28
 ὁμοιολογικά 362, 26
 ὁμοιοπτωτον 178, 4
 ὁμοιοτέλευτον 178, 8
 ὁμόλογος 251, 10 *sq.*
 ὁμόφωνοι 356, 17
 ἐκ δύο ὀνομάτων ἄλογος 252,
 3 *sq.*
 ὄνος λύρας 299, 11
 ὀξύπυκνος 356, 3
 ὀργανικόν 353, 1
 ὀρίζων 305, 21. 308, 22
 παιδεία 196, 5
 παλιλλογία 178, 17
 πανσέληνος 321, 1
 παράγωγα 168, 8
 παραδιήγησις 186, 4
 παράλειψις 174, 15
 παρᾶλλαξις 323, 22 *sq.*
 παραμέση 350, 8
 παράμεσος 355, 17
 παρέκβασις 186, 13
 παρεμβολικός 249, 23. 250, 7
 πάρισον 178, 1
 παρονομασία 178, 12
 παρυπάτη ὑπάτων 349, 19
 μέων 350, 2
 παρυπατοειδής 356, 12
 περίγραφος 249, 23. 250, 5
 περίοδος 176, 5 *et* 27
 περίπλεω 365, 9 *sq.*
 περιεσάκις ἄρτιοι *et* περιεσσοί
 267, 6 *sq.*
 περιφέρεια 247, 22
 πλεονασμός 180, 21
 πληροσέληνος 262, 21
 πλοκή 178, 14. 352, 21
 ποία 365, 27
 ποιότητες 168, 1
 πολλαπλάσιος 272, 17
 πολύπλευρος 248, 6
 πολύπτωτον 179, 20
 προδιήγησις 186, 4
 προηγουμένη quæstio 191, 1
 πρόθεσις 250, 18
 προσαπόδοσις 179, 5
 προσευρετικός 249, 24. 250, 10
 προσλαμβανομένη 352, 5
 προσλαμβανόμενος 349, 16.
 358, 28
 προσωδία 65, 16. 68, 15
 πυθμὴν 277, 11
 πύσμα 175, 1
 ῥητός 251, 14 *sq. et* 17 *et* 20
 ῥομβοειδής 248, 21 [*et* 23]
 ῥόμβος 248, 18
 ρημῖον 246, 25
 σκαληνός 248, 12
 σπονδαί 369, 21
 στερεόν 246, 24. 253, 4
 στρογγύλα 365, 8
 συζυγία 88, 3. 189, 22. 367,
 16. 372, 5
 συλλογισμός 128, 28
 κύμμετρος 251, 22 *et* 24 *sq.*
 συμπέρασμα 129, 11. 250, 19
 συμπλοκή 179, 16
 σύνθετα 190, 3
 συνημμένων τρίτη *cell.* 350,
 5—7
 σύνδεσμος ἀναβιβάζων 324, 3
 κύνοδος 323, 23 *sq.*
 συνώνυμα 179, 25
 συστατικός 249, 21 *et* 25
 ταπείνωμα ταπεινούμενη *et*
 ὑψουμένη Luna 322, 25 *sq.*
 τάσις 353, 23
 ταυτολογία 179, 27
 τέλεισι numeri 269, 25 *sq.*
 τετράπλευρος 248 6 *et* 13
 τετράς 29, 13
 τμηματικός 249, 22 *et* 24
 τραπέζιον 248, 24
 τρίπλευρος 248, 6 *sq.*
 τρίτη 350, 12
 ὑμνολογεῖν 2, 3

ὑπάτη ὑπάτων 349, 17 μέσων
 350, 1
 ὑπάτων διάτονος 349, 20
 ὑπεπιμερεῖς 272, 19
 ὑπεραιόλιος 351, 21
 ὑπερδῶριος 351, 22
 ὑπερβολαίων τρίτη *cett.* 350,
 12 *sq.*
 ὑπεριάστιος 351, 20
 ὑπερλύδιοε 351, 18
 ὑπερτέλειοι *numeri* 269, 25 *sq.*
 ὑπερφρύγιος 351, 22 *sq.*
 ὑποαιόλιος 351, 20 *sq.*
 ὑποδιήγησις 186, 4
 ὑποδῶριος 351, 22 *sq.*
 ὑπόθεσις 142, 30
 ὑποιάστιος 351, 19 *sq.*
 ὑποκριτικόν 353, 2

ὑπολύδιος 351, 19 *sq.*
 ὑποπολλαπλάσιος 272, 18
 ὑποτέλειοι *numeri* 269, 26 *sq.*
 ὑποτέταρτος 274, 19
 ὑπότριτος 274, 19
 ὑποφρύγιος 351, 21 *sq.*
 ὑφημιόλιος 274, 18
 ὕψος ὕψουμένη *Luna* 322, 23
 ταπεινουμένη 322, 24
 Φιλαίνων 72, 10
 χρήσις 373, 21
 χρώμα 359, 14
 χρωματικός 354, 19. 355, 10
 χωρία 253, 2
 Ψ 61, 3
 Ψυχή 4, 4 *et* 31. 10, 28
 ψδικόν 353, 2

INDEX AVCTORVM

- Attius in Pelopidis 67, 27
 Caesaris *Anticato* duobus uoluminibus *conscriptus* 155, 12
 Catullus 14, 9. 56, 22
 Cicero: libri rhetorici
 Brutus § 303. 183, 20
 de Inuentione 1, 10. 126, 15. 143, 31
 Orator § 20. 168, 10
 § 93 *sq.* 169, 15
 § 215. 172, 2
 de Oratore III. § 164. 168, 25
 Topica II, 46. 160, 15
 Orationes
 Caeciniana § 1. 176, 7
 p. Caelio § 80. 165, 24
 in Catil.
 I § 2. 170, 26
 I § 3. 162, 19 *et* 22. 178, 19
 I § 9. 165, 27
 I § 19. 169, 14
 I § 31. 160, 13
 III § 2. 162, 26
 III § 11. 165, 20
 p. Cluentio § 96. 171, 22
 p. Cornelio II, 1. 174, 23
 p. Deiotaro § 15. 161, 22
 de domo s. § 24. 169, 2
 § 13. 176, 19
 p. Fonteio 4, 8. 179, 14
 p. Ligario § 1. 174, 15
 § 11. 172, 21
 de lege agraria
 II § 22. 179, 18
 II § 86. 180, 13
 Cicero: Miloniana 151, 18
 § 1. 176, 14
 § 2. 170, 19
 § 10. 169, 20
 ib. 172, 14
 § 54. 175, 9
 § 44. 161, 8
 § 61. 180, 3
 § 72. 176, 3
 Mureniana § 25 *sq.* 175, 18
 Philippicae
 I 17. 162, 8
 I 18. 160, 7 *et* 10
 II 55. 160, 12
 II 101. 168, 9
 III 14. 161, 1
 in Pisonem § 10. 163, 2
 § 14. 183, 16
 § 20. 169, 5
 p. Quintio § 36. 187, 18
 p. Roscio Am. § 86. 161, 4
 § 11. 164, 3
 § 72. 173, 23
 Scauriana 143, 6
 p. Sestio § 19. 183, 16
 p. Tullio § 10, 21. 167, 23. 188, 16
 diu. in Caecil. § 2. 164, 9
 § 51. 174, 5
 I § 42. 165, 7
 I § 47. 165, 18
 I, 109. 161, 14
 I, 122. 167, 24
 I, 127. 162, 12
 Verrinae II, 8. 159, 31
 II, 26. 162, 1. 179, 10

- Cicero: Verrinae II, 27. 176, 22
 II, 154. 168, 4
 III, 214. 160, 17
 III § 7. 165, 10
 III § 9. 165, 13
 III § 28. 180, 10
 III § 43. 171, 8
 IIII § 29. 170, 14
 IIII § 110. 171, 5
 V § 118. 165, 1
 V § 160. 168, 19
 V § 162. 171, 12
 V § 163. 168, 20
 Philosophica
 Acad. I § 25. 168, 1
 II § 122. 171, 2
 Tuscul. V 29. 168, 10
 Fragm. Or. 34 Or. 161,
 25
 p. 468 Or. (1) 178, 16
 de rege Alex. 3, 4.
 175, 15
 (uulgo fragm. Scaur.)
 177, 16
 incerta 171, 1 et 6
 172, 14
 178, 16
 Ennius ann. 63. 17, 11
 ann. 113. 170, 10
 ann. 455. 67, 27
 Homerus Il. XI 654. 140, 12
 Horatius carm. I, 4, 4. 168, 8
 ignotus poeta 170, 5
 [Licinius 65, 10]
 Lucanus 8, 576. 83, 12
 Lucilius 65, 9
 Lucretius 65, 10
 II 476. 85, 10
 Martialis II 41. 300, 20
 Sallustius fragm. Hist. lib. III.
 172, 18
 Serenus Sammonicus 171, 26
 Terentianus Maurus 1103. 69,
 17
 Terentius Adelphi I, 1, 30.
 162, 17.
 III, 3, 6. 95, 20
 Andria I, 1, 83. 162,
 24
 I, 1, 115. 160, 23
 V, 4, 31. 171, 16
 Hecyra I, 1, 1. 171,
 20
 Phormio II, 3, 5.
 179, 3
 Vergilius eclog. II, 22. 86, 5
 II 23. 73, 8
 VIII 93. 73, 8
 VIII 11, 94,
 32
 Aeneidos I, 105. 169,
 14
 I, 430. 168, 7
 543. 96, 19
 726. 167, 25
 II, 1. 24, 29
 413. 171, 16
 664. 69, 1 et 28
 III, 183. 169, 27
 211. 69, 22
 270. 70, 3
 647. 69, 11
 689. 69, 11
 III, 13. 162, 10
 22. 69, 28
 314, 162, 4
 V, 261. 69, 26
 866. 169, 26
 VII, 335. 162, 15
 485. 95, 16
 524. 69, 24
 VIII, 607. 69, 14
 X, 394. 69, 20
 493. 69, 14
 XI, 7. 69, 2
 308. 69, 17
 XII, 36. 168, 7
 181. 69, 7
 572. 69, 20.

INDEX

IN SCHOLIASTEN GERMANICI

- Achilles 410, 22. 419, 4
 ἄδουτος 409, 2
 Aegiochus 395, 14
 Aegipan 407, 9. 409, 13
 Aegyptii 408, 9. 408, 21. 409, 12
 eorum reges quibus
 caerimoniis re-
 gnum ineant 408,
 19 sq.
 Aegyptus 402, 1. 407, 19. 408, 15. 408, 18. 400, 15
 Aeolus 400, 4
 aequinoctialis circulus 390, 20
 ἀήρ 380, 5
 aer 379, 13
 Aeschylus 403, 7. 405, 2
 Aescclapius 385, 1
 Aesculapius 396, 3. 410, 21.
 411, 12. 419, 4 *uid. etiam*
 Aescclapius Asclepius
 aestivus circulus 398, 9
 aether 379, 13
 Aethiopes 398, 10
 Africa 401, 8
 Agenor 396, 1
 agitator 394, 20. 395, 10 *et* 14
 Agitator 395, 18
 Aglaosthenes 411, 19
 Naxiacorum au-
 ctor 382, 9
 agones 418, 18
 αἰῶναι 389, 9
 Alcyone 397, 14. 404, 8
 Alexandria 401, 15
 Amalthea 395, 1 *et* 6 sq.
 amaxa 397, 4 *et* 7
 Ambrosia 396, 13
 Ammon 401, 12 *uid. etiam*
 Hammon
 Amphion 390, 10. 414, 14
 Amphipolis comicus 381, 12
 Amphitrite 412, 2. 412, 3
 Andromeda 398, 10. 398, 22.
 399, 8 *et* 20. 417, 12
 anguis 419, 1 *et* 7 sq. *et* 21
 Anguis 385, 6
 animae immortalitas 381, 1
 anima hominum similis Jovi
 380, 17
 annus Aegyptiorum 409, 5
 ? Aphrodite 422, 6
 Apis 408, 21
 Apollo 385, 2. 404, 14 *et* 16.
 404, 22. 406, 13 sq. 411, 10.
 419, 15. 420, 2
 Aquarius 405, 23. 406, 2. 407,
 3. 418, 6
 Aquila 411, 16
 Aquilo 414, 20
 (Ara 418, 15 sq.)
 Ἄρατος 417, 18
 Aratus 379, 6. 379, 16 (u. 223).
 380, 6. 382, 14. 399, 22
 Arcades 381, 20
 Arcadia 381, 8. 393, 22
 Arcas Callistus filius 381, 12.
 381, 19. 387, 2
 arctos 397, 4 sq.
 Arcturus 387, 18. 389, 13
 Argo 417, 22. 419, 8
 Argos 399, 13

- Ariadne 384, 13
 Ariadnes Corona 384, 8
 aries 401, 2. 401, 17
 Aries 400, 16. 401, 6. 401, 19
 et 25
 Aristaeus 406, 12 *et* 15. 407, 2
 Aristomachus 413, 11
 Aristoteles de bestiis 420, 4
 Artemidorus 412, 11
 Asclepius 385, 12 *sq.*
 Asini 392, 11. 393, 7 *et* 14
 Asterope 404, 9 *et idem uocabulum restituere debebam* p. 397, 15
 Atargatis 388, 7
 Athenaeus Pherecydes 396, 11
 Athenienses 390, 7
 uirgines 389, 9
 Atheniensis Erigone 388, 19
 Atlantis 412, 4
 Alantides 398, 4. 404, 15
 insulae 412, 7
 Atlas 383, 5. 397, 10. 404, 4
 Attica 405, 10
 Attice 388, 25
 auguria 380, 15
 aureum saeculum 388, 2
 Auriga 394, 16. 395, 23
 ? Aurora 422, 6
 Bacchae 405, 2
 Bellerophon 399, 24
 Berenice 394, 15
 bestiae ab Aegyptiis cultae 408, 8
 Bisthonii 386, 3
 bonorum causa Iuppiter 381, 4
 Bootes 387, 12
 Borius piscis 402, 7 *et* 9
 Cadmus 397, 7
 Callimachus 416, 3
 Calliope 404, 17
 Callisto 381, 14. 387, 2
 Camenae 379, 5
 Cancer 390, 13. 392, 5. 393, 5 *sq. et* 12
 Canicula 406, 25. 415, 6 *et* 11
 Canis 389, 16 *et* 18. 414, 11. 415, 5 *et* 13. 420, 23 *sq.*
 Canis maior 421, 4
 Canopus 417, 21
 capella 395, 3
 capra 394, 23. 395, 2. 395, 12
 et 16
 Capricornus 407, 9 *et* 17. 409, 16
 Cassiopia 399, 2
 Castor 390, 5. 391, 2
 catastroma 417, 9
 causa natalis Iuppiter 380, 20
 Cedalion 412, 21
 Celaeno 397, 14. 404, 8
 Centaurus 400, 8. 410, 2 *et* 4. 411, 8. 419, 8
 Cephalus 414, 9
 ? Cephalus 422, 6
 Cephæus 398, 13
 Ceres 388, 6
 Cetus 398, 22
 (Cetus 417, 12 *sq.*)
 Chelae 386, 22
 Chios 386, 1
 Chiron 400, 1. 400, 8. 410, 19. 419, 2 *et* 6
 Chius 412, 18
 circulus aequinoctialis 390, 20
 aestiuus 398, 9
 lacteus 422, 13 *sq.*
 septentrionalis 398, 7
 tropicus 398, 9
 tropicus aequinoctialis 390, 20
 Claua 384, 6
 clima septentrionale 398, 18
 Colchi 400, 18. 401, 2
 Corona Ariadnes 384, 8. 384, 18
 coronae 418, 19
 Coronis 396, 15
 coruus 419, 15. 420, 3 *et* 8 *et* 13 *et* 19 *sq.*
 crater 420, 1 *et* 7 *et* 20
 Crates comicus 379, 6 *et* 11. 379, 19
 Cratinus 405, 11
 Creta 382, 11. 396, 5. 413, 2
 Cretensis 382, 14

- qui Cretica conscripsit 384, 12
 crines Berenices 394, 14
 Crocus 410, 6 *et* 14
 Curetes 395, 7
 Idaei 382, 13
 Cyclopes 411, 10
 Cygnus 405, 9
 Cynosura 382, 10. 382, 13 *et* 14
 locus 382, 12
 Cyrena 406, 14
 Cyrenae 406, 15
 Danae 403, 4
 Dardanus 397, 12. 404, 7
 defuncti ab Aesculapio in-
 uitam reuocati 385, 4
 dei 379, 8. 384, 9. 393, 1.
 397, 11. 418, 15
 Samothracae 390, 22
 Delphinus 412, 6 *et* 9
Derceto 418, 7
 Deucalion 406, 2 *et* 10
 dextra monstra 380, 15
 Dia insula 384, 9
 Diodorus 380, 17
 Diana 381, 13 *et* 15. 382, 5.
 386, 2 *et* 11 *sq.* 400, 7. 413,
 3 *et* 8. 416, 4
 Dodonaeus Iuppiter 392, 14
 Dodonides nymphae 396, 12
 Draco Hesperidum hortorum
 custos 383, 5
 duodecim signa 401, 23. 402, 23
 Electra 397, 12. 404, 6
Engonasin 383, 13 *sq.*
 Epimenides 407, 12
 Eratosthenes 396, 7. 401, 3.
 421, 13 (?)
 Erichthonius 394, 17. 394, 22
 Eridanus 417, 18
 Erigone 388, 19. 389, 2 *et* 7
 etaesiae 414, 22
 Eudora 396, 15
 Εὐεργέτιδος Berenices crines
 394, 15
 Euphrates 402, 13
 Euripides 394, 21. 398, 9. 399,
 14. 400, 1
 Europa 396, 1 *sq.* 414, 6
 Euryale 412, 16
 Eurydice 404, 20
 Eurystheus 391, 19. 393, 25
 Euschemo 410, 6
 festi Aegyptiorum dies 408, 15
 Fortuna 388, 7
 fusio Aquarii 418, 6
 Ganymedes 405, 20. 411, 16
 Gemini 390, 9 *et* 12. 391, 2 *et*
 15
gigantes 383, 8
gigantes 393, 1
Glaucus 397, 16
 Gorgo 403, 5 *et* 15 *et* 18
 Gorgones 403, 8
 Gorgoneum caput 395, 11
 Graece 389, 11. 406, 12
 Graeci 392, 11
 gymnici ludi 394, 6
 haedi 394, 24
 Haedi 395, 16 *et* 22
 Hammon 401, 16 *uid. etiam*
 Ammon
 Helena 405, 12
 Helice 382, 14
 Helicon 410, 8
 Helle 400, 17 *et* 20
 Hellespontus 400, 20
 Heraclea Panyasidis 383, 15
 Heraclides Ponticus 421, 13
 Hercules 382, 23. 383, 6. 383,
 7 *et* 17 *sq. et* 21. 383, 9.
 391, 5. 391, 14 *et* 18. 392,
 6 *sq.* 393, 19 *et* 21 *et* 25.
 410, 22. 419, 5. 422, 15
 † Herodotus 379, 19
 heroes 419, 4
 Hesiodus 379, 19. 381, 8. 387,
 21. 394, 18. 412, 16. 413, 18
 Ηρόδοτος 400, 19
 Hesperidum horti 382, 22
 Hesperus 422, 5 *et* 8
 hiemalis tropicus circulus
 390, 20
 Hippocrene 399, 23
 Ἴππος 379, 17

Homerus 379, 3 *et* 13 (T 357).
 387, 12
 homines ex Iouis genere 381, 1
 Horae 384, 11
 horti Hesperidum 382, 22
 Hyades 396, 11. 396, 17 *et* 21.
 397, 1 *et* 3 *et* 6 *et* 8 *et* 20
 Hyas 396, 22
 Hydra 392, 6
 Hydrochaeus 406, 2. 418, 4
 Hymettus 389, 5
 Hyrcus 397, 14 404, 8. 413,
 11
 Iasides 398, 6
 Iason 391, 5
 Icarus 388, 19 *et* 23 *et* 25.
 389, 1 *et* 7 *et* 13 *et* 16
 Ida 407, 13
 Idaeae nymphae 382, 10
 Idaei Curetes 382, 13
 ignis 418, 20
 inaurata pellis 391, 5
 immortalitas animae 381, 1
 Io 396, 8
 Iouis 396, 16. 413, 7 *et* 12.
 418, 16
 Isidorus in naturalibus id est
 physicis 420, 5
 Isis 409, 2. 415, 1
 'Ικτοί Cretae oppidum 382, 11
 Iugula 413, 18
 Iuno 382, 23. 383, 2 *et* 4. 391,
 20. 392, 5 *et* 9. 392, 13. 393,
 21 *sq.* 394, 4. 396, 15. 422,
 14
 Iuppiter 379, 2 *et* 4 *et* 5. 380,
 11 *et* 13. 381, 13.
 381, 20. 382, 6. 382,
 10. 383, 2. 383, 7 *et*
 18. 385, 2 *sq.* 385, 21.
 386, 14. 386, 2. 387,
 2 *sq.* *et* 10. 387, 21.
 389, 7. 390, 8. 391,
 10. 391, 20. 392, 3.
 392, 23. 393, 17. 394,
 23 *sq.* 395, 2 *et* 7.
 395, 24. 396, 1 *et* 5
sq. *et* 10. 397, 12.

401, 3 *et* 26. 402, 18
et 21 *et* 23. 405, 4 *et*
 9 *et* 13. 406, 7 *et* 21.
 407, 12 *et* 14. 409, 11
et 17. 411, 11 *et* 17
et 20. 414, 12. 417,
 13. 419, 7. 421, 18.
 422, 16 *cf.* Iouis
 Iuppiter aer 379, 19. 380, 5
et 9 *sq.*
 Ammon 401, 12
 bonorum omnium
 causa 381, 4
 caelum 379, 12 *et* 14
 Callistum uitiauit
 381, 10
 causa natalis 380, 20
 Dodonaeus 392, 14
 deorum princeps
 379, 9
 fabulosus 379, 10
 380, 18
 lenis aduersus de-
 lecta 381, 2
 Lycaeus 381, 18
 naturalis 379, 10 *sq.*
 parens omnium 381,
 5
planeta 421, 18
 spiritus qui per ma-
 teriam manat 380,
 16
 Iouis nutrices 382, 14
 nutrix Cynosura 382, 10
 Iustitia 387, 22. 388, 9
 Labyrinthus 384, 15
 Lacedaemon 397, 13. 404, 7
 lacteus circulus 422, 13 *sq.*
 Laernius fons 392, 6
 laos 406, 12
 Latine 389, 10. 413, 18
 Latona 413, 4 *et* 8
 Lemnus 412, 20
 lenis Iuppiter 381, 2
 Leo 384, 19. 393, 21
 lepores 416, 13 *sq.*
 Lepus 415, 15. 416, 3 *et* 6 *et*
 19

- Leros 416, 7
 Lesbii montes 405, 3
 Lesbos 394, 15
 Liber 384, 8. 384, 12. 388, 20.
 389, 7. 392, 12. 393, 1. 396,
 17. 401, 8 *et* 10 *sq.* 404, 22.
 405, 1
 Liberi nutrices 396, 12
 Libra 386, 21
 ludi gymnici 394, 6
 ludi quinquennales 418, 18
 Luna 393, 21
 Lycaon 381, 8 *et* 18
 Lycaeï Iouis templum 381, 18
 Lycaeus mons 387, 9
 Lycaon 387, 5
 Lyeurgus 396, 15
 Lycus 397, 15. 404, 9
 Lyra 404, 13. 405, 4
 Maia 397, 13. 404, 7
 maior Piscis 402, 5
 Mars 421, 21
 Medusa 403, 12
 Melanippe 400, 1
 Memphis 408, 18
 Mercurius 395, 15. 397, 13.
 404, 7. 397, 15. 404, 9. 402,
 18. 403, 6. 404, 14. 413, 12
et 15. 415, 16. 421, 15. 422,
 9 *sq.*
 Merope 397, 15. 404, 9. 412, 18
 † Mihidymon 393, 24
 mimus 379, 7
 Minerva 383, 8. 394, 21. 398,
 12. 399, 10. 403, 12 *sq.* 417, 5
 Minos 384, 12. 414, 7
 Molorchus 393, 25
 monstra dextra 380, 15
 Musæ 379, 2. 404, 13. 410, 9
et 11. 412, 13
 Musarum nutrix 410, 7
 Musaeus 394, 24. 396, 19.
 405, 4
 Myrtilus 395, 14. 397, 6
 mysteria 391, 1
 natalis causa Iuppiter 380, 20
 nauigatio 387, 25
 Nauis 410, 13. 411, 6. 417, 5 *sq.*
 Naxiaca Aglaosthenis 382, 9
 Naxos 384, 16. 411, 20
 Nebula 400, 18
 Nemea 393, 23. 394, 6
 Nemese 405, 11
 Neptunus 392, 4. 395, 24. 397,
 13. 398, 21. 400, 20. 404, 8.
 406, 21. 412, 2 *et* 6 *et* 8 *et* 16.
 413, 13
 Nereides 398, 21
 Nicostratus 382, 11
 Nigidius 385, 22. 388, 8. 390,
 21. 393, 20. 396, 7. 401, 6.
 402, 12. 406, 1. 407, 17.
 410, 14
 Nilus 402, 2. 417, 19
 Nisaeus 386, 3
 Nixus 383, 13 *sq.*
 notia sidera 390, 21
 Notius piscis 402, 8 *et* 10
 nubes 393, 8
 'nuntius' mimus 379, 8
 nuptiae Liberi et Ariadnes
 384, 9
 Iouis et Iunonis
 383, 2
 nutrices Iouis 382, 14
 Liberi 396, 12
 nutrix Iouis Cynosura 382, 10
 Musarum 410, 7
 nymphae Dodonides 396, 12
 Oceanus 396, 20. 405, 18. 410,
 19
 Oenochous 405, 21
 Oenomaus 395, 15. 397, 15.
 404, 9
 Oenopion 412, 18 *sq.* 413, 1
 ὄνοι 392, 12. 393, 12
 Ophiuchus 384, 21
 Opora 414, 16 *et* 20
 ὀπώρα 414, 23
 Orion 385, 19 *et* 21 *et* 23. 386,
 7 *et* 13. 413, 2 *et* 7 *et* 16 *et*
 19. 415, 3 *sq.* *et* 13 *et* 15.
 416, 5. 417, 17
 Orionis canis 421, 1
 Orpheus 404, 16. 406, 15
 oscilla 389, 10 *et* 12

- Ouidius 381, 22
 Pan 407, 21. 409. 11 *sq. et* 14
 Panathenaea 394, 19
 Pangaeus mons 404, 23
 Panopolis 409, 15
 Panyasis 383, 15. 392, 8
 parens omnium Iuppiter 381, 5
 Pegasus 399, 23
 Pelinaeus mons 386, 1 *et* 10
 Pelius 400, 2 *et* 4. 419, 3
 pellis inaurata 391, 5
 Perseus 398, 11. 399, 10 *et*
 12 *sq.* 403, 4 *et* 9 *et* 11. 417,
 12
 Phaenomena 379, 4
 Phaenon 421, 18
 Phaeo 396, 15
 Phaesula 396, 13
 Phaethon 421, 18 *sq.*
 Pherecydes 383, 2
 Athenaeus 396, 11
 φέρεσθαι 389, 11
 Philemon comicus 380, 1
 Philiscus 392, 15
 Philyra 410, 20. 419, 2
 Phoenix uel Vrsa minor 382, 4
 Phosphorus 422, 4 *sq. et* 8
 Phrixus 400, 17. 401, 1
 Pisandrus Rhodius 393, 20
 pisces 402, 6 *et* 12. 403, 1.
 417, 20. 418, 5 *sq.*
 Piscis borius 402, 7 *et* 9
 Piscis maior 402, 5
 notius 402, 8 *et* 10
 planetae [418, 13]. 421, 11 *sq.*
 Pliades 396, 22 *et* 24. 397, 9.
 404, 4
 pluuiiales Pliades 396, 18
 Pollux 390, 5. 391, 2
 polus 382, 18
 Polydectes 403, 5
 Polyxo 396, 15
 Praesepium 393, 7 *et* 13
 Priapus 392, 21 *sq.*
 Procris 414, 8 *sq.*
 Procyon 420, 23. 421, 4
 Prometheus 421, 13
 πρόπους 390, 19
 προπυργητήρ 389, 23
 Pyrois 421, 21. 422, 3
 Pyrrha 406, 4 *et* 10
 reges *Aegyptiorum quibus cae-*
rimoniis regnum ineant 408,
 19 *sq.*
 Rhamnus 405, 10
 Rhea 394, 24
 Rhodius Pisandrus 393, 20
 saeculum aureum 388, 2
 Sagitta 411, 10
 Sagittarius 410, 2 *et* 8 *et* 13.
 411, 2
 Samothracae dei 390, 22
 Saturnus 410, 20. 418, 16. 419,
 2. 421, 20. 422, 18
 Satyri 393, 2. 410, 6
 Scorpio 384, 22. 385, 23. 386,
 16. 413, 5 *et* 8. 416, 1
 Septentrionale clima 398, 18
 Septentrionalis circulus 398, 7
 Septentriones 383, 9. 397, 4.
 384, 20
 Seriphus 403, 5
 Serpens 385, 11 *et* 14
 sidera 379, 13,
 notia 390, 21
 Sidon 396, 1
 Sidonia 396, 2
 signa duodecim 401, 23. 402,
 23. 421, 6
 Sirius 386, 23. 415, 2
 Sisyphe 397, 16
 Sisyphus 404, 10
 Sol 394, 18. 395, 3. 404, 22.
 405, 1. 412, 22. 421, 6. 421,
 19
 Sophocles 398, 20
 Sophron 379, 7
 Sositheus 410, 7
 Spica 390, 2
 spiritus qui per materiam ma-
 nat Iuppiter 380, 16
 Sterope *uid.* Asterope
 Stilbon 422, 9 *et* 11
 Stoici 380, 16
 symposia 418, 21
 Syri 403, 1

- Syria dea 402, 15. 418, 8
 Taurus 395, 25. 397, 9. 397, 18. 401, 5. 401, 22. 407, 19
 Taygete 397, 13. 404, 7
 Telchines 382, 13
 Tellus 413, 5
 templum Iouis Lycaei 381, 18
 Terra 383, 3. 387, 25. 395, 5
 testudo 404, 14
 Thebae 396, 15. 413, 11. 414, 10
 Thebani 414, 10
 Themis 387, 21. 395, 1
 Θηπίον 419, 7
 Theseus 384, 15. 391, 14
 Thessalus Deucalion 406, 3
 Thia 396, 20
 Thyene 396, 15
 Titanes 395, 4 *et* 10. 411, 20
 Titani 407, 13
 Tripus 390, 12
 tropicus circulus 398, 9
 tropicus hiemalis circulus 390, 20
 Tyndaridae 391, 2
 Typhon, 407, 18 *et* 22. 408, 7 *et* 9 *et* 17. 409, 10
 uates 418, 20
 Venus 384, 11. 416, 9. 422, 4. 418, 10. 421, 22. 422, 1
 [Vesta 379, 8]
 uiae omnes in Iouem conueniunt 380, 20
 uinum 388, 20
 uirgines Athenienses 389, 9
 Virgo 387, 20. 388, 8. 389, 20. 420, 17 *et* 21
 ursa 387, 11
 Vrsa 381, 21 *et* 22
 minor uel Phoenice 382, 4
 Vrsae duae 382, 8
 Vulcanus 384, 14. 393, 2. 394, 21. 403, 7. 412, 20. 422, 1
 Vulpes 414, 12
 Zenodotus Aetolus 380, 17
 Zethus 390, 10
 Ζεύς 379, 15 *et* 18. 380, 5

TABVLA

AVCTORVM A SCHOLIASTA EXCERPTORVM

I

Catasterismorum

239, 1—8
 239, 8 — 240, 3
 240, 4 — 241, 5
 241, 6—16
 241, 22 — 242, 15
 242, 16—26
 242, 27 — 243, 13
 243, 14 — 244, 2
 244, 3—20
 244, 16 — 245, 8
 245, 10 *et* 13—21
 245, 22 — 246, 6
 246, 6—20
 246, 21 — 247, 10
 247, 11 — 248, 29
 249, 5—18
 249, 19 — 250, 10
 250, 11—21
 250, 22 — 251, 7
 251, 8 — 252, 2
 252, 3—17
 252, 18 — 253, 3
 253, 4—12
 253, 13 — 254, 13
 254, 14—27
 255, 1—25
 256, 1—14
 256, 15 — 257, 10
 257, 11 — 258, 2

Scholiorum

381, 8—12
 381, 16—22
 381, 23 — 382, 19
 382, 21 — 383, 11
 383, 13 — 384, 6
 384, 7—20
 384, 22 — 385, 15
 385, 16—22. 386, 16—23
 387, 1—8. 13—19
 387, 21 — 388, 8. 389, 20 —
 390, 3
 390, 5—6 *et* 8—9 *et* 11—19
 392, 5—13
 392, 25 — 393, 15
 393, 16—20. 394, 7—15
 394, 17 — 395, 15 *et* 19—22
 396, 7—8. 397, 18 — 398, 5
 398, 7—17
 398, 20 — 399, 7
 399, 9—19
 399, 21 — 400, 15
 400, 17 — 401, 6 *et* 19—22
 401, 25 — 402, 3
 402, 5—12
 403, 4 — 404, 2
 404, 4—11
 404, 13—19 *et* 21 — 405, 7
 405, 9—17
 405, 19 — 406, 1. 407, 3—8
 407, 9—17. 409, 16—20

<i>Catasterismorum</i>	<i>Scholiorum</i>
258, 3—28	410, 2—14. 411, 2—8
259, 1—13	411, 10—15
259, 14 — 260, 2	411, 16—23
260, 3—19	412, 2—14
260, 23 — 261, 22	412, 16 — 413, 9 <i>et</i> 19 — 414, 1
261, 23 — 262, 12	414, 6 — 13. 415, 2—9
	415, 13 <i>et</i> 16—18. 417, 1—3
262, 21 — 263, 6	417, 6—10
263, 7—14	417, 12—15
263, 15—25	417, 17 — 418, 3
263, 26 — 264, 6	418, 5—12
264, 8—15	418, 15—22
264, 16 — 265, 17	419, 2—12
265, 18 — 266, 15	419, 14 — 420, 4 <i>et</i> 6—21
266, 16—25	420, 23 — 421, 7
267, 1—14	421, 11—12 <i>et</i> 18 <i>et</i> 21
	422, 3—5 <i>et</i> 8—11
267, 15—23	422, 12—20

II

Nigidii haec sunt (cf. Breysigius de N. F. Berol. 1854)

385, 22 — 386, 16
 388, 8—18 possedit
 390, 20 sed in medio —, 391 14 exhibeant
 393, 20 — 394, 7
 395, 24 — 396, 7
 401, 6—19
 402, 12 — 403, 2
 406, 1 — 407, 3
 407, 17 — 409, 16
 410, 14 — 411, 2 relatus

III

Ex Hygini auctore excerpsit haec

<i>Hygini poet. Astron.</i>	<i>Scholiorum</i>
II, 1 p. 356 <i>Munck.</i> sed ut ait Amphis — 357 eam Diana conuertit	381, 12—16
357 non nulli etiam dixerunt — in ursam eam conver- tisse	381, 22 Ovidius — scribit

<i>Hygini poet. Astron.</i>	<i>Scholiorum</i>
361 non nulli etiam — 362 ad sidera perlatum	383, 6—9
II, 6 p. 369 de hoc etiam Panyasis in Heraclea dicit	383, 15 ut refert Panyasis Heraclea
II, 5 p. 367 sed ut ait qui Cretica seq.	384, 11—14 dedisse et 16—17
II, 4 p. 362 non nulli hunc — 365 et ipsos morbo affectos	388, 19 sunt qui aliter — 389, 20 portat
II, 24 p. 400 Eratosthenes seq.	394, 14—15
II, 21 p. 394 quod eius prior pars — 397 habent honorem	396, 8 — 397, 17
II, 34 p. 407 Aristomachus seq.	413, 11 Aristomachus — 16 appellauerunt
II, 33 p. 406—407	415, 13 — 417, 1 (cf. Breysigius l. l. p. 8)

III

De prooemio scholiorum (380, 2 — 381, 6) ex scholiis Arateis (p. 49 Bekk.) et capitulo περι ἑξηγήσεως vitae Arati (Vranolog. Petavii p. 271 et Arat. ed. Buhle II p. 433) excerpto accurate dixit Breysigius (progr. schol. Posnaniense 1865, p. 1 sq.)

V

Ipsius scholiastae haec videntur

- 382, 19—20
- 383, 16 magnitudinis — fuisse
- 387, 23—24
- ? 387, 25 — 388, 2
- 390, 19 duodecim autem signa haec sunt
- 392, 12 Graeci — dicunt
- ? 399, 1
- 399, 22
- 404, 20—21
- 413, 9 quorum — 10 proferunt
- 420, 5
- 420, 20

VI

Praeter minores aliquot particulas (413, 17 inlationem — 19 figuratus VIII; 415, 9—11) supersunt quae aut egregie fallor aut ipsi quoque Nigidio debentur haec

- 387, 8—13
390, 5. 6—8. 9—11
391, 14 sunt qui dicunt — 392, 4
392, 13—25
414, 13 — 415, 2
415, 18 — 417, 1
421, 13—17
421, 21 nam — 422, 3
422, 5 est — 8 uocatur
422, 16 alii — 22

BIBLIOTHECA GRAECA

CURANTIBUS

FR. JACOBS ET VAL. CH. FR. ROST.

Erschienen sind bis jetzt:

Aeschinis oratio in Ctesiphontem, notis instr. I. H. BREMI.		<i>ngl Ngr</i>
8. mai. 1826	—	7½
Aeschyli Agamemno, illustr. R. H. KLAUSEN. Ed. II. ed.		
R. ENGER. 8. mai. 1863	1	7½
— Choephorae, illustr. R. H. KLAUSEN. 8. mai. 1835	—	22½
Anacreontis carmina, Sapphus et Erinnae fragmenta, annotatt. illustr. E. A. MOEBIUS. 8. mai. 1826	—	6
Aristophanis Nubes. Ed. illustr. praef. est W. S. TEUFFEL. Ed. II. 8. mai. 1863	—	12
Delectus epigrammatum Graecorum, novo ordine conc. et comment. instr. FR. JACOBS. 8. mai. 1826	—	18
Demosthenis conciones, rec. et explic. H. SAUPPE. Sect. I. (cont. Philipp. I. et Olynthiacae I—III.) Ed. II. 8. mai. 1845	—	10
Euripidis tragoediae, ed. PFLUGK et KLOTZ. Vol. I, II et III. Sect. I—III.	4	27
Einzeln:		
Medea. Ed. II. 15 <i>ngl</i> — Hecuba. Ed. II. 12 <i>ngl</i>		
Andromacha. Ed. II. 12 <i>ngl</i> Heraclidae. Ed. II. 12 <i>ngl</i>		
Helena. Ed. II. 12 <i>ngl</i> — Alcestis. Ed. II. 12 <i>ngl</i>		
Hercules furens. 18 <i>ngl</i> — Phoenissae. 18 <i>ngl</i> —		
Orestes. 12 <i>ngl</i> — Iphigenia Taurica 12 <i>ngl</i> — Iphigenia quae est Aulide. 12 <i>ngl</i>		
Hesiodi carmina, recens. et illustr. C. GOETTLING. Ed. II. 8. mai. 1843	1	—
Einzeln:		
Theogonia. 7½ <i>ngl</i> — Scutum Herculis. 5 <i>ngl</i> — Opera et dies. 10 <i>ngl</i> — Homeri certamen, fragmenta et vita Hesiodi. 15 <i>ngl</i>		
Homeri Ilias, varietat. lect. adi. SPITZNER. Sect. I—IV. 8. mai. 1832—36	1	15
Einzeln:		
Sect. I. lib. 1—6. 9 <i>ngl</i> — Sect. II. lib. 7—12. 9 <i>ngl</i>		
Sect. III. lib. 13—18. 13½ <i>ngl</i> — Sect. IV. lib. 19—24. 13½ <i>ngl</i>		
Die einzige Ausgabe der Ilias, welche den kritischen Apparat vollständig enthält.		
Lysiae et Aeschinis orationes selectae, ed. I. H. BREMI. 8. mai. 1826	—	15
Lysiae orationes selectae, ed. I. H. BREMI. 8. mai. 1826	—	9
Pindari carmina cum deperditarum fragm., variet. lect. adi. et comment. illustr. L. DISSEN. Ed. II. cur. F. G. SCHNEIDEWIN. Vol. I. 1843	1	9
— Vol. II. Sect. I. II. (Comment. in Olymp. et Pyth.) 1846. 47. (à 15 Ngr.)	1	—
Platonis opera omnia, recensuit, prolegomenis et commentariis instruit G. STALLBAUM. X Voll. (21 Sectiones). 8. mai. 1836—65. compl.	21	15

Platonis opera omnia. Einzeln:

- Apologia Socratis et Crito. Ed. IV. 1858. 24 *ngl* —
 Phaedo. Ed. III. 1850. 22½ *ngl* — Symposium c. ind.
 Ed. III. 1852. 22½ *ngl* — Gorgias. Ed. III. 1861. 24 *ngl*
 Protagoras. Ed. III. c. ind. 1865. 18 *ngl* — Politia
 sive de republica libri decem. 2 Voll. Ed. II. 2 *sp* 15 *ngl*
 Einzeln: Vol. I. Lib. I—V. 1858. 1 *sp* 12 *ngl*, Vol.
 II. Lib. VI—X. 1859. 1 *sp* 3 *ngl* — Phaedrus. Ed.
 II. 1857. 24 *ngl* — Menexenus, Lysis, Hippias uterque,
 Io. Ed. II. 1857. 27 *ngl* — Laches, Charmides, Alci-
 biades I. II. Ed. II. 1857. 27 *ngl* — Cratylus cum ind.
 1835. 27 *ngl* — Enthydemus. 1836. 21 *ngl* — Meno
 et Enthyphro itemque incerti scriptoris Theages, Erastae
 et Hipparchus. 1836. 1 *sp* 12 *ngl* — Timaeus et Cri-
 tias. 1838. 1 *sp* 24 *ngl* — Theaetetus. 1839. 1 *sp*
 12 *ngl* — Sophista. 1840. 27 *ngl* — Politicus et incerti
 auctoris Minos. 1841. 27 *ngl* — Philebus. 1842. 27 *ngl*
 — Leges. Vol. I. Lib. I—IV. 1858. 1 *sp* 6 *ngl*, Vol. II.
 Lib. V—VIII. 1859. 1 *sp* 6 *ngl*, Vol. III. Lib. IX—XII.
 et Epinomis. 1860. 1 *sp* 6 *ngl*

Sophoclis tragoediae, rec. et explan. E. WUNDERUS. 2 Voll.

8. mai. 1847—57 3 —

Einzeln:

- Philoctetes. Ed. III. 12 *ngl* — Oedipus tyrannus. Ed.
 IV. 12 *ngl* — Oedipus Coloneus. Ed. III. 18 *ngl* —
 Antigona. Ed. IV. 12 *ngl* — Electra. Ed. III. 12 *ngl* —
 Ajax. Ed. III. 12 *ngl* — Trachiniae. Ed. II. 12 *ngl*

Thucydidis de bello Peloponesiaco libri VIII, explan. E. F.

POPPO. 4 Voll. 8. mai. 1843—1856 4 —

Einzeln:

- Lib. I. 18 *ngl* — Lib. II. 18 *ngl* — Lib. III. 18 *ngl* —
 Lib. IV. 15 *ngl* — Lib. V. 15 *ngl* — Lib. VI. 18 *ngl* —
 Lib. VII. 15 *ngl* — Lib. VIII. 15 *ngl* — Indices et
 de historia Thucydidea commentatio. 20 *ngl*

Xenophontis Cyropaedia, comment. instr. F. A. BORNEMANN.

8. mai. 1838 — 15

— Memorabilia (Commentarii), illustr. R. KÜHNER. 8. mai.

1858. Ed. II. — 26

— Anabasis (expeditio Cyri min.), illustr. R. KÜHNER. 1852. 1 7

Einzeln à 18 *sp*:

Sect. I. Lib. I—IV. Sect. II. Lib. V—VIII.

— Oeconomicus, rec. et explan. L. BREITENBACH. 8. mai.

1841. — 15

— Agesilaus ex ead. recens. 8. mai. 1843 — 12

— Hiero ex ead. rec. 8. mai. 1844. — 7½

— Hellenica, Sect. I. (lib. I. II.), ex ead. rec. 8. mai. 1853. — 12

— — Sect. II. (lib. III—VII.) ex ead. rec. 8. mai. 1863. 1 18

Unter der Presse befindet sich:

Pindari carmina edd. L. DISSEN et F. W. SCHNEIDEWIN. Sect. II.

Fasc. III.: Commentarius in Carmina Nemea et Isthmia nec
 non in fragmenta ab E. DE LEUTSCH confectus.

	<i>M. 2.</i>
Homeri Ilias, kplt. 1 Band mit Einleitung von Sengbusch.	2.25
— ed. Hentze. 2 voll.	2
— Odyssea, kplt. 1 Band mit Einleitung von Sengbusch.	2.25
— carmina, I. 1 (Ilias I)	—75
— I. 2 (Ilias II)	—75
— II. 1 (Odyssea I)	—75
— II. 2 (Odyssea II)	—75
Horatius ed. Müller. Ed. maior	1.—
— Ed. minor	—75
Hygini Gromatici liber ed. Gemoll	—75
Hymini Homerici ed. Baumeister.	—75
Hyperides ed. Blafs. Ed. II	1.35
Iliadis carmina ed. Koechly.	3.—
Incerti auctoris lib. de Constantino Magno ed. Heydenreich	—60
Josephus, Flavius, ed. Bekker. 6 voll.	12.60
Isaens ed. Scheibe	1.20
Isocrates ed. Benseler et Blafs. 2 voll.	2.70
Iuliani imp. op. ed. Hertlein. 2 voll.	6.75
Iurisprud. anteiust. reliquiae ed. Huschke. Editio IV.	6.75
— Indices ed. Fabricius	1.80
— Suppl. Bruchstücke a. Schriften röm. Juristen. Von Huschke	—75
Iustiniani inst. ed. Huschke	1.—
— Novellae ed. Zachariae. 2 voll.	10.50
Iustinus ed. Jepp. Editio maior	2.70
— Editio minor	—90
Iuvenalis ed. Hermann	—45
Livius ed. Weissenborn. 6 voll.	6.—
Vol. I—III auch in Heften.	—60
Vol. I pars I lib. I—III — pars II lib. IV—VI Vol. II pars I lib. VII—X — pars II lib. XXI—XXIII Vol. III pars I lib. XXIV—XXVI — pars II lib. XXVII—XXX Ferner einzeln: lib. I et II.	—45
Lucian ed. Jacobitz. 3 voll.	6.30
— Auch in 6 partes, à pars	1.05
Lucretius ed. Bernays	1.50
Lycophron ed. Kinkel.	1.80
Lycurgus ed. Scheibe	—60
Lyds ed. Wachsmuth	2.70
Lysias ed. Scheibe	1.20
Macrobius ed. Eysenhardt	5.40
Manethon ed. Koechly.	1.50
Martialis ed. Schneidewin	1.50
Martianus Capella ed. Eysenhardt	4.50
Maximus et Ammon. ed. Ludwig.	1.80
Metrolog. script. ed. Hultsch. 2 voll.	5.10
Muretus ed. Frey. Vol. I et II.	2.40
Nicephori opuscula historica ed. de Boor	3.30
Nicomachus ed. Hoche	1.80
Nonnus ed. Koechly. 2 voll.	4.50
— paraphrasis ed. Scheindler.	4.50
Onosander ed. Koechly	1.20
Ovidii opera ed. Merkel. 3 voll.	2.90
— tristia	—45
— fasti	—60
— met. delectus ed. Merkel	—60
Panegyrici latini XII ed. Baehrens	3.60

	<i>M. 2.</i>
Pausanias ed. Schubart. 2 voll.	3.60
Persius ed. Hermann	—80
Phaedrus ed. Müller	—80
Philodemi de musica librorum ed. Kemke	1.50
Philostratus ed. Kayser. 2 voll.	8.25
Pindarus ed. Christ.	1.—
Plato ed. Hermann et Wohlrab. 6 voll.	10.50
[Auch in 15 einzelnen Heften.]	
Plautus ed. Fleckeisen. Vol. I. II.	2.70
— einzelne Stücke	—45
Plini epistolae ed. Keil	1.20
— natur. historia ed. Jan. 6 voll.	13.20
Plinius et Gargilius Mart. ed. Rose	2.70
Plotinus ed. Volkmann. 2 voll.	9.—
Plutarchus ed. Sintenis. 5 voll.	8.40
[Auch in 14 einzelnen Heften.]	
— moralia ed. Hercher. Vol. I.	1.80
Poetae latini min. ed. Baehrens. 5 voll.	15.90
Polemon ed. Hinck	1.—
Polyaenus ed. Wolfelin	4.50
Polybius ed. Dindorf 4 voll.	11.70
Pomponii Melae de chorographia libri tres rec. Frick.	1.20
Porphyrio ed. Meyer	4.20
Porphyrius ed. Nauck	1.80
Proclus ed. Friedlein	6.75
Propertius ed. Müller	—60
Quintilian ed. Bonnell. 2 voll.	2.40
— lib. X ed. Halm	—30
— declamationes ed. Ritter	4.80
Quintus Smyrnaeus ed. Koechly.	1.50
Rerum naturalium script. Graeci ed. Keller. Vol. I	2.70
Rhetores Graeci ed. Spengel. 3 voll.	9.—
Ruhnkenii elogium Hemsterhusii ed. Frey	—45
Rutilius Namatianus ed. Müller	—75
Sallustius ed. Dietsch. Ed. IV	—45
Script. histor. Augustae. 2 voll.	7.50
Script. metrici Graeci ed. Westphal. Vol. I	2.70
Seneca ed. Haase. 3 voll.	7.80
— tragoediae ed. Peiper et Richter	4.50
Seneca rhetor ed. Kieffling	4.50
Simeon Sethus ed. Langkavel	1.80
Sophocles ed. Dindorf-Mekler. Ed. VI	1.50
— einzelne Stücke	—30
Soranus ed. Rose	4.80
Statius Vol. I Silvae ed. Baehrens.	1.80
— Vol. II Fasc. I. Achilleis ed. Kohlmann.	—75
— Vol. II Fasc. II. Thebais ed. Kohlmann.	4.80
Stobaei florilegium ed. Meineke. 4 voll.	9.60
Stobaei eclogae ed. Meineke. 2 voll.	6.—
Strabo ed. Meineke. 3 voll.	6.—
Suetonius ed. Roth	1.50
Tacitus ed. Halm. 2 voll.	2.40
Vol. I. auch in 2 Fasc.: I. Annales, lib. I—VI.	—75
II. „ lib. XI—XVI.	—75
— Germania, Agricola et dia- logus ed. Halm.	—45
Terentius ed. Fleckeisen.	1.20

	<i>M. 2.</i>		<i>M. 2.</i>
Testamentum, novum, Graece ed.		Vergili opera ed. Ribbeck	1.35
Buttmann	2.25	— Bucolica et Georgica	.45
Themistius ed. Spengel. 2 voll.	6.—	— Aeneis	.90
Theodorus Prodromus ed. Hercher	.50	Xenophontis expeditio ed. Hug.	.75
Theon Smyrnaeus ed. Hiller	3.—	Xenoph. expeditio ed. Hug. Ed. maior	1.20
Theophrastus ed. Wimmer. 3 voll.	6.60	— — ed. Dindorf	.75
Theophrasti char. ed. Foss.	1.20	— — historia Gr. ed. Dindorf	.90
Thucydides ed. Boshms. 2 voll.	2.40	— — institutio Cyri ed. Hug.	
Tibullus ed. Müller.	.80	Ed. maior	1.20
Ulpian ed. Huschke. Ed. II.	.75	— — Ed. minor.	.90
Valerius Flaccus ed. Baehrens	1.50	— — ed. Dindorf	.90
Valerius Maximus ed. Halm	3.75	— — commentarii	.45
Vegetius ed. Lang		— — scripta minora	.90
Velleius Paterculus ed. Haase	.60	Zonaras ed. Dindorf. 6 vol.	19.50
— — ed. Halm	1.—		

Verlag von B. G. Teubner in Leipzig.

Griechisches Schulwörterbuch. 2 Bände. gr. Lex.-8. geh.

I. Griechisch-Deutsch. Von G. E. Benseler. 7. Aufl. Von G. Autenrieth. 1882. geh. 6 *M* 75 *2.*

II. Deutsch-Griechisch. Von K. Schenkl. 4. Aufl. 1884. geh. 9 *M*

Lateinisches Schulwörterbuch. Von F. A. Heinichen.

2 Bde. 4. Aufl. Von A. Draeger. gr. Lex.-8. geh.

I. Lateinisch-Deutsch. 1881. 6 *M* II. Deutsch-Lateinisch. 1883. 5 *M*

Wörterbuch zu den Homerischen Gedichten. Von

G. Autenrieth. Vierte Auflage. gr. 8. 1883. geh. 3 *M*

Wörterbuch zu Xenophons Anabasis. Von F. Vollbrecht.

5. Aufl. gr. 8. 1882. geh. 1 *M* 80 *2.*

Wörterbuch zu Xenophons Hellenica. Von C. Thiemann.

gr. 8. 1883. geh. *M* 1.50.

Schulwörterbuch zu C. J. Cäsar. Von Dr. H. Ebeling.

Dritte Auflage, von Dr. A. Draeger. gr. 8. geh. 1 *M*

Wörterbuch zu den Lebensbeschreibungen des Cornelius Nepos.

Von H. Haacke. 8. Aufl. 8. 1884. geh. 1 *M* Mit dem

Texte des Nepos 1 *M* 20 *2.*

Wörterbuch zu Ovids Metamorphosen. Von J. Siebelis.

Vierte Auflage, von Fr. Polle. gr. 8. 1885. geh. 2 *M* 70 *2.*

Wörterbuch zu den Fabeln des Phädrus. Von A. Schaubach.

2. Aufl. 8. 1877. geh. 60 *2.* Mit dem Texte des Phädrus 90 *2.*

Wörterbuch zu Siebelis' tirocinium poeticum. Von

A. Schaubach. 6. Aufl. gr. 8. 1882. geh. 45 *2.*

Martianus Capella

PA
6511

Martianus Capella

.M2
1866

PONTIFICAL INSTITUTE
OF MEDIEVAL STUDIES
55 QUEEN'S PARK
TORONTO 5, CANADA

